Mazzoni
de
triplici
Philosophia

C
36

Marzota de Triplici Philo

Expl T Sch 3 Kpf 4º 74600.
36109/B
K
N.IX
17/m
DR. ERNST DARMSTAEDTER
No. 982
COLLECTION
M275

ALTIORA PETO,
ERGO
IN EXCELSIS.
Il Coriolano in f.

MAZZOTTA

De Triplici Philoſophia

NATVRALI, ASTROLOGICA,

ET MINERALI.

70742

R. P. D. BENEDICTVS
MAZZOTTA LICYENSIS
A NOVOLI

Congregationis Cœleſtinorum Ordinis Sancti Benedicti
Bononiæ Philoſ. ac S. Theol. Lector.

DE TRIPLICI PHILOSOPHIA

NATVRALI, ASTROLOGICA, ET MINERALI.

IN QVIBVS

Diſſerit cohærenter de Elementis, & varijs mixtorum proprietatibus. Poſſibilitate corporis phyſici completi non compoſiti. Productione Mundi temporanea, & eius poſſibilitate ab æterno. Compoſitione continui ex ſolis indiuiſibilibus finitis, & probabiliter ex inflatis. Productione ſubſtantiæ. Infinito. Intenſione. Rarefactione, & condenſatione. De modo formandi veros colores Lapidum pretioſorum. Specula vſtoria, & præparandi lapidem luminoſum. De Metheoris omnibus. Metallorum natura, & tranſmutatione, rebuſq; mineralibus, alijſq; arcanis Chymicis. Effectibus Planetarum iuxta varias eorum configurationes, Eclipſibus, & magnis Coniunctionibus, alijſque cauſis cœleſtibus, & nouis, præter communes, Planetarum aſpectibus, & eorum ſignificatis; alijſq; quæſtionibus Naturalibus, Aſtrologicis, & Mineralibus.

OPVS

Theol. Philoſ. Medicis, Chymicis, & Aſtrologis iucundum, ac ſimul vtile.

Bononiæ, Typis Io. Baptiſtæ Ferronij 1653. Superiorum permiſſu.

Io: [illegible] Carcani Physici [illegible]

WELLCOME HISTORICAL MEDICAL LIBRARY

ILLVSTRISSIMO
AC NOBILISSIMO VIRO
D. HIPOLYTO CATTANEO
BONONIENSI PATRITIO.

AVdeat, en audeat iam martiali puluere ſordida ſuauiſſimis confortata LILIORVM odoribus humilis, ac neglecta naturalis, aſtrologica, & mineralis Philoſophia mea, vel vt perpetuetur in campum, & lucem è tenebris deſcendere, vel expugnetur; marceſcit namq; virtus illa, quæ hoſtium non ſentit ſtimulos; Equitem crebri caſus, agricolam tempeſtates, ac demum nautam, nonniſi graues acuunt procellæ. Illuſtres tamen reportatura ab hoſtibus triumphos non dubia, quando tantò inſpirante NVMINIS auſtro eximium ſibi robur vendicat non occaſurum. Par equidem erat, vt dum litteratijs de diſputationibus agitur, in illos aſcēderet Montes altiſſimos, in illam confugeret Arcem tutiſſimam, quæ nondum ab hoſtibus vllas experta, nec lacrimata ruinas, meritò ſalutis eſt nuncupandum domicilium. NON ENIM NISI IN MONTIBVS SALVS ad illum inquam greſſum dirigeret virum Illuſtriſsimum HIPPOLYTVM CATTANEVM, quem vel tot nobilitatis, magnanimitatis, aliarumq; virtutum ornamenta, vel tot ab ipſo, ſuiſq; patrata nobilia decorant, ſimul laudant, ac

cohoneſtant. An ignoratur, Arcem illam gentilitio quam ſuo geſtat in ſtemmate, vetuſtiſſimam propaginis ſuæ indicare nobilitatem; indè NOMEN, dum per idem CATTANEI, ac memorabilis vetuſtæ illius Arcis antiqui indicantur domini, & CAPITANEI. Suſpexit equidem olim, admirataq; eſt ob præclariſſima ipſorum merita Bononienſis hæc Vniuerſitas Illuſtriſſimos quinque ex tuo genere Senatores, vulgatus adhuc viuit in ore Piſaureorum omnium ob ſapientiſſima, ac pijſſima ipſius geſta Baldaſſar Cattaneus accuratiſſimus illius Vrbis Antiſtes, præter alios, quos ne annales conſtruere videar, omitto; at longè nunc maiori Bononienſis hæc Ciuitas te admiratur lætitia, dum veluti iſtorum tuorum virtutum compendium ſuo te intuetur hodie, ac contemplatur in ſinu. Non igitur illudenda, at laudanda potius imbecillis Philoſophia mea, dum impugnanda in tutiſſimum porrexit huius Arcis refugium, ad tanti viri confugit patrocinium; hoſtium nequaquam pertimeſcet incurſus; impugnabitur, at non expugnabitur, tentabitur, at de parta victoria hoſtis cantabit vacuus, non lætabitur. Reſtat ſolum (Eques benigniſſime) vt tua, qua ſoles, humanitate, ad te confugientem ipſam nè dimittas, tuum mihi ſupplicanti patrocinium non deneges, vt dum felicitatum omnium tibi auguror culmina, tecum viuam ipſe quoq; ſecurus.

Dominationis ſuæ Illuſtriſſimæ

Seruus humillimus

D. Benedictus Mazzotta M. C. L.

LECTORI BENEVOLO.

OBſtupeſces, non dubium, primò intuitu benigne, atq; amice Lector, dum me quotidianas applicatum circa meorum Studentum lectiones, aliaſq; Monaſticas occupationes nouos quoſdam immaturos inſpicis nunc ingenioli mei laborum fructus ori proponere publicè deguſtandos tuo, viſendos orbi; at ne mireris quæſo amice Lector: an ignoras, amantibus nil eſſe moleſtiæ, nullumq; ſentire dolorem? Anhelaui iam dudum (fateor) aliqua ad Naturalem, Aſtrologicam, & Mineralem Philoſophiam pertinentia pluries cum amicis quibuſdam ponderata, non iniucunda: nec communia à nobis exiſtimata (proprijs forſan allucinatis paſſionibus) conſideranda ſimul, ac publicè exponere ponderanda: at anceps meus hucuſq; pependit animus, non paucis dubitans ſalutandum me fore, ſimulq; ſubſannandum opprobrijs, at demum, quia ſuam non quærenti gloriam, ſed amicorum optanti ſatisfacere petitionibus, occurrere curioſitatibus, moleſtæ nequaquam ſunt iniuriæ, paruo in hoc volumine expandere tibi volui ſpeculatiuas quaſdam difficultates, curioſitates, & dubitationes ad metheora omnia pertinentes, Tractatum quendam de metallis, alijſq; arcanis Chymicis, rebuſq; mineralibus, ac demum aſtrologicas quaſdam alias quæſtiones, ac noua quedā aſtrologica conſiderabilia. Compoſuimus quoq; præter alia 40. aphoriſmata ex Planetarum qualitatibus deducta, quibus prudens Aſtrologus aſtrologicis omnibus difficultatibus poteſt ſatisfacere facillimè; item effectus ortus, & occaſus ſtellarum fixarum, aliaq; pro alijs materijs non minus conſideranda manifeſtauimus arcana, & volui apponere. Omnes autem tres iſtas Philoſophiæ ſpecies ſimul hîc auſus ſum colligere, vt breuiter relictis tot citationibus, alijſq; ſimilibus paginam, non intellectum impletibus, vnam materiam faſtidientes Lectores ad perlegenda alia declinarent; curioſiora ſanè multa alia tibi dare iam ordinaueram, at multa ſæpè facere proponimus, quæ ob non paucos impedientes exequi non valemus. Excipe igitur pro nunc ex ipſo, benigne Lector, ſi quid tibi gratum inueneris, ſin verò, meam, amice ſupplico, corrigas inſcitiam, palam non laceres audaciam, dum meum in ipſo do tibi gratis cor, Cœlum ſimulq; deprecor, lætus vt ſemper Valeas.

STIMVLATVR AVTHOR ad Opus hoc prælo dandum.

EDe librum MAZZOTTA tuum (te poſtulat Orbis)
Vt decus accipiat ſacra Sophia ſuum.
Ingenioſè ſubis frigidi ad penetralia centri,
Inde pari ſtudio ſydera ſumma petis.
Cur tonat, & miſſis abrumpitur ignibus æther,
Læta cur & pallet Cynthia quandò, doces.
Tuque moras ſolis, quibus in ſua ſigna recurrit
Tradis, & exactis diſcere poſſe notis.
Cur modò qui rutilo lucet ſplendore Planeta
Lumine ſuppreſſo conditus ipſe latet.
Qui paci faueant venti: quæ bella minetur
Hinc Boreas: Zephyros mitior aura venit?
Quid referat fauſti Piſcis, quidque Vrſa ſiniſtri,
Cur modò quæ lenis, nunc, fuit, vnda tumet,
Quidque Atlas, Eolus. quæ ſit natura metalli,
Quæ ſuperant noſtram plurima noſſe fidem,
Macte igitur toto ſemper cantaberis Orbe,
Qui licet ingenio non minus arte vales.
Dum vagus æthereo Phœbus verſabitur Orbe,
Dum ſtabit immobili terra benigna loco.
Dicite poſt meſſem, viuat per Neſtoris annos,
Vtile qui nobis tam benè preſſit opus.

D. Theodorus Engelbertus Thilenus, Belga, Louanienſis,
Monachus Cæleſtinus.

Vidi-

D. Hilarius Spighius Romanus Abbas S. Spiritus de Murrone, ac Præſidens Generalis totius Congregationis Cœleſtinorum Ordinis S. Benedicti.

Cum librum à Reu. P. D. Benedicto Mazzota Sac. Theologiæ Lectore compoſitum, & inſcriptum Tractatus de triplici Philoſophia naturali Aſtrologica, & Minerali; Ariſtotelis metheorologiam explanantibus duo eiuſdem noſtræ Congregat. Theologi recognouerint, ac in lucem edi poſſe probauerint, vt Typis mandetur facultatem concedimus, ſi ita ad quos ſpectat, videbitur. Dat. in noſtro Venerabili Collegio Cœleſtinorum de Vrbe die 9. Auguſti 1653.

D. Hilarius Spighius Abbas Generalis Cœleſtinorum.

Locus † Sigilli.

D. Hieronymus Spiritus Abbas Secretarius.

Vidimus, & attentè, accurateq; ponderauimus de mandato Reuerendiſs. P. D. Hilarij Spighij Congregationis Cœleſtinorum Ordinis S. Benedicti Præſidentis Generalis opus; cuius hic eſt titulus de Triplici Philoſophia naturali, Aſtrologica, & Minerali, compoſitum ab Ad. Reu. P. D. Benedicto Mazzotta Nouolenſi Monaſterij S. Ioannis Baptiſtæ Cœleſtinorum de Bononia Philoſ. ac Theol. Lectore noſq; in ipſo nil contra fidem SS. PP. Concilia, ae Pontificum ſummorum decreta adinueniſſe, ſed potius vtilitatem non exiguam ſcientiarum perſcrutatoribus allaturum præſentibus hiſce litteris teſtamur, ſic mente quoq; arbitramur.

Ego D. Franciſcus Graſſius Abbas Cœleſtinorum de Bononia.
Ego D. Vincentius Spinellus Abbas S. Stephani de Bononia.

Cum volumen hoc aureum, cuius titulus eſt de triplici Philoſophia naturali, Aſtrologica, & Minerali, auctore Ad. Reuer. P. D. Benedicto Mazzotta Noualenſi; quàm attentiſſimè perpenderim; fateri cogor, nihil in eo non modò fidei dogmatibus, SS. Patrum auctoritatibus, Concilijs, ſummorum Pontificum decretis, & Chriſtianis moribus aduerſum, & repugnans conſpexiſſe; quinimmò doctrinæ ponderibus, eruditionum copia, vberrimiſq; fructibus vndequaq; refertum ſuſpexiſſe atq; redundans. Quare & Typis digniſſimum, & doctiſſimo cuiq; maximè expetendum opus iudicaui, & iudico.

Ego D. Carolus Goranus Eccleſiæ Metropolitanæ Bononienſis Pœnitentiarius pro Illuſtriſs. ac Reuerendiſs. D. Hieronymo Bōcompagno eiuſdem Archiepiſcopo, & Principe.

Vidit Ouidius Montalbanus Philoſophiæ, & Legum Doctor pro Reuerendiſs. P. Inquiſit. Bononiæ.

Imprimatur. Fr. Caſimirus de Gremona Lector Theologus, & Vic. Gener. S. Officij Bononiæ.

coniunctionibus.
De ecclipſibus luminarium, & eorum ſignificatis.
De aſpectibus planetarum ad inuicem, & eorum ſignificatis quo ad aeris mutationes, & infirmitates, quibuſdam quoq; conſiderabilibus additis, &c.
Ponuntur ſignificata ortus, & occaſus tam matutini, quam veſpertini ſingularū ſtellarum fixarum
Adducuntur 40 aphoriſmata ab eodem authore compoſita quibus aſtrologicis quæſtionibus omnibus facilè reſpōderi poteſt.

Primus numerus paginam, ſecundus lineam, primum verbum errata, ſecundum correcta, in Quæſtionibus diſputatis.

7. 24. incluſi. incluſa. 11. 18. colore. calore. 12. 25. Auſtuginus. Auguſtinus. 15. 1. ſubſtantia. ſubſtantiam. 41. 3. dum. cum. 44. 9. ad. ac ibid. 16. materialis. materialitatem. ibid. 22 eſſet. eſſent. ibi. 28. formam. forma. 56. 12. difficulti. difficultati. 58. 30. maneat. maneant. 70. 5. ſecilicet. ſcilicet. 71. 4. eſtimenda. æſtimanda. 72. 12. ad. ab. 73. 1. nam. non. ibid. 5. noluit. ibid. 17. ſubiectum. ibid. 34. necceſſaria. necceſſariò. ibid. 37. amat. amet. 113. 36. tortum. totum. 114. 16. penetretur. penetrentur. 117. 10. durum. duorum. 118. 7. temporæ. tempore. 119. 35. perditam. perdictam. 120. 21. vicinoris. vicinioris. 124. 20. ipſe. ipſæ. 125. 12. infinito. infinitum. 136. 35. eſſe. eſſet. 136. 29. occultatum. occultarum. 137. 8. illa. illas. 145. 31. amplector. 141. 5. effectum. effectu. 142. 10. inſtitutam. inſtitutum. *In reliquis.* 9. 15. vbi dicit omnes, dele. 20. 25. tropiſcis. tropicis. 14. 32. aercis. aereis. 25. 31. flulmine. fulmine. 26. 34. parres. partes. 28. 16. malus. malis. 36. 25. e. &. 37. 8. ſententium. ſentientium. 41. 10. coireper. coire per. 44. 12. requiriri. requiri. 47. 17. lychno. lychino. 51. 26. ignijs ignis. 61. 33. pratarum. piratarum. 63. 8. medio cæli. in medio cæli. 74. 18. terra. terræ. ibid. poſes poſſæ 76. 16. demerguantur. demergantur. 80. 28. omnibus. 82. 33. Quari, Quæri. 96. 20. contram. contra. 100. 28. acendunt. accedunt. 101. 16. antiperiſtaſis, antipariſtaſis. 104. 16. attractas attracta. 108. 24. lauriper. lauri per. 120. 29. explicere, explicare. 412. marg. quidem. quidam. ibid. 14. matutins. matutinus. 136. 33. aſcendit. deſcendit. 137. 32. ventis. ventos. 141. 33. deberent. deberet. 149. 30. appare. apparere 152. 9. diſſere. diſſerere 154. 7. rubedine. rubedinem. 158. 34. plumblum plumbum. ibid. 29. à ſulphureitates. à ſulphureitate. 160. 28. deſtilatio. diſtilato. 165. inuenius inuenies. 165. marg. fiar. fiat. 166. 25. diſtyla. diſtilla. 167. 33. ſatias. facias. 169. 1. cimenta. 173. 27. argentrum. argentum. 174. 14. auget. auge. ibid. 29. fit. ſit. 175. 6. ſuperinde: ſuperinfunde. 181. 1. in. id. 191. 32. maximi. maximè. 207. 28. compoſito. compoſitio. 217. 10. placito, platico. 213. 31. Perigo. perigeo. 216. 17. los. illos.

Reliquos ſi inuenitis errores benignè corrigatis Lectores, hoc. n. typographi famuli fuit pertinacia; quod ſecundam noluit aliquando expectare correctionem, proinde errores iſti non in omni tomo reperiuntur.

DE TRIPLICI PHILOSOPHIA

Naturali, Aſtrologica, & Minerali.

PROOEMIVM.

PHiſiologicam diſciplinā vtpotè de rebus naturalibus, atq; ad apparentes effectus ordinata pertractantem, periucundam ſanè cunctis, ac vtilem futuram non dubitaui. Humanum enim cum nihil magis perturbet animum, quam aſſidua curioſitas, iucundius nil illi vnquam eſſe poterit, quā curioſitatis (ignorantiæ partus) deſtructiua ſapientia. Vix ſanè vnum apparere cæpit in aere metheorum, quod curioſitate, ac timore repletus animus, futurorum inſcius euentuum, ignarus cauſarum, aut illa miraculoſa reputauit, aut dicta ſapientum iudicauit inſanias. Maiori igitur qua potero breuitate, ac claritate quidquid ab Ariſtotele in ſua Metheorologia, alijſq; Philoſophis, Chymicis, & Aſtrologis dicta fuerunt, & rationibus, & manuali experientia confirmatum ſub triplici hac mea Philoſophia compendioſè contentum reperies. Et quidem cum euidens iſtorum omnium tractatuum cognitio haberi nequaquam poſſit, niſi philoſophicis quibuſdam quæſtionibus appoſitis (alibi à Philoſophis pertractatis) idcircò nō impertinens fore putaui illas in principio operis examinare, ne aereæ, ac infundatè apud ſophiſticos quoſdam locuti videamur, ac maleuolorum à labijs elongemur. Agam de elementis, & mixtis, varijſq; mixtorum ſpeciebus, vt his explicatis facilè ſit metheorologicæ cuiuſq; impreſſionis cauſas, ac proprietates penetrare. Cuius occaſione, cum à vulgaribus elementa corpora ſimplicia nuncupentur, dilucidabitur, quotupliciter poſſit aliquid dici ſimplex, vbi quæretur an poſſibile ſit corpus phyſicū completum, non compoſitum. Inſuper quoniam elati ſurſum ſpiritus (metheororum materia) nunc magis, nunc minus in qualitatibus

Cur de quibuſdã philoſoph quęſtionibus, & de quibus in hoc opere tractetur.

intenſi, neceſſe eſt de alteratione intenſiua quid, & quomodò fiat inueſtigare. Et quia etiam nunc rara, nunc denſa eſt materia de rarefactione, & condenſatione erit quæſtio. Vlterius de origine maris, fluminum, & montium, inſularumque tractaturus, ne fruſtrà me de hoc pertractantem nominent aduerſarij, dicentes cum Ariſtotele omnia hæc ab æterno fuiſſe producta, falsò ſuſtinentes mundi æternitatem cum his, temporaneã mundi productionem teneor diſputare; & vt circà hoc appareat, quæ rationes efficaciter demonſtrent mundi temporaneam productionem, quæ verò non, adducam aliam quæſtionem, an ſi mundus non fuit ab æterno, potuerunt tamen ab æterno produci. Accenſio tamen eſcæ cum vitro ſolaribus radijs expoſitæ, alijq; quamplures effectus, qui plurium ſapientum animos à recta via remouerunt, ſufficientiſſimum etiam, ac pertinens præbent motiuum diſcutiendi, an accidens immediatè poſſit ſubſtantiam producere, vt indè conſtet à quo in ſimilibus caſibus ſubſtantialis forma ignis producatur. Deindè de rebus quantis, ac continuis (cuiuſmodi ſunt elementaria) ſermonem patraturus, difficillimam, ac inſolubilem illam quæſtionem de continui compoſitione in campum adducemus, & ne rerum multitudo, atq; diuerſitas (quas in dies videmus) admirationem noſtris ingerat animis, probabo, hęc quę à nobis inſpiciuntur, comparatione poſſibilium, tamquam pulverem exiguum propè maris littora eſſe exiſtimanda, cum producere poſſit Deus infinitum Cathegorematicum, & in actu, tam in multitudine, magnitudine, intenſione, & perfectione eſſentiali in aliquo genere. Primam quęſtionem propono de elementis, & ſit.

CAPVT PRIMVM.

De Elementorum numero, Proprietatibus, Motu, Loco, Figura, Altitudine, & Definitione.

PRo intelligentia difficultatis propoſitæ ſciendum nomen hoc elementum, quod principium primum cuiuſcunq; rei ſignificat,

cat, quo ſenſu Materia, Forma, & Priuatio dicuntur phyſica elementa, & demonſtrationes Euclidis, dicuntur prima elementa, à nobis tantum accipi pro quatuor vulgatis Mundi elementis, ex quibus tamquam ex quatuor principijs res Vniuerſi habent originari. Definitur autem ſic à Philoſophis, cum Ariſtotele 3. Cæli, text. 3. cap. 3. Elementum eſt corpus, in quod cætera corpora diuiduntur, in quibus ineſt potentia, aut actu, ipſum autem eſt indiuiſibile in diuerſa ſecundum ſpeciem, quam definitionem tradiderunt etiam S. Thomas, Simplicius, Conimbricenſes, & alij. Elemētorū definitio.

Probatur, & explicatur ſimul concluſio, dicitur corpus loco generis, per quod conuenit cum alijs, & ponitur etiam loco differentiæ, per quam differt à Materia, & Forma; quæ cum entia incompleta ſint, corpora nequaquam ſunt; dicitur in quod cætera corpora diuiduntur, ideſt reſoluuntur, quia omnia mixta reſoluuntur in elementa, ſcilicet Aquam, Aerem, Ignem, & Terram.

Dices contra hanc vltimam particulam, omne quod reſoluitur, reſoluitur in id, quod in ſe habet, ſed corpora non habent in ſe elementa, ſed tantum virtutes elementorum, ergò falſum dicimus omnia reſolui in elementa. Maior patet, quia ideò dicimus continuum componi ex indiuiſibilibus, quia reſoluitur in illa, ergò &c.

Reſpondetur, quod licet in mixto elementa formaliter non contineantur, continentur tamen in ipſo virtutes, hoc eſt qualitates illorum, & quia iſtæ qualitates, quæ erant in mixto diuiduntur in elementa, quæ poſt corruptam mixti formam ſuccedunt, nec omnes qualitates, quæ erant in vno mixto, ſunt in vno elemento, ſed tantum duæ, idcircò corpora ſic diuidi dicuntur in elementa, non actu, ſed virtute contenta in mixtis. Quod expreſſit S. Thomas 5. meth. lect. 15. *dicens quantum dicitur, quod eſt diuiſibile in ea quæ inſunt, quod quidem dicitur ad differentiam diuiſionis mixtorum, nam corpus mixtum reſoluitur in elementa, quæ non ſunt actu in mixto, ſed virtute tantum*, à pari dicimus nos, hominem reſolui in cinerem, & vermes, quia licet non contineantur in homine viuente huiuſmodi formæ, continentur tamen qualitates, ad quas recedente forma rationali, conſequuntur tales formæ. Indiuiſibilia autem non ſe habent ſic, cū ſeparatio continui non ſit productio partium, aut tranſmutatio, ſed ſolum ſeparatio vnius ab alia, & res in ſeparatione talis remanet, qualis erat, at reſolutio corporum in elementa eſt per Quomodo mixta in elementa reſoluātur, & contineantur.

tranſmutationem in aliud, quod aliquandò non ità eſt, ſicuti eſt dum tranſmutatur, imò ſi ità eſſet, non eſſet tranſmutatio, quia non eſſet in aliud.

Dicitur ſecundò, in quibus ineſt potentia, aut actu, quia Ariſtoteles ibi noluit determinare quomodò maneant elementa in mixto, ſed poſuit particulas communes omni opinioni.

Dicitur tertiò, quod ipſum ſit indiuiſibile in alia diuerſa ſecundum ſpeciem, hoc eſt, non ſeparatur in diuerſa, quia aqua quantumuis in plures aquæ partes diuidatur, & ſeparetur, non diuiditur in aquas ſpecie differentes, cuiuſmodi ratione diuerſarum qualitatum mixta diuiduntur in diuerſa. Vel poteſt dici non diuidi in diuerſa, quia licet elementa diuidantur in materiam, & formam, cum tamen ipſa ſint entia incompleta, non habentia rationem ſpeciei phyſicæ, idcircò benè dicitur non diuidi in diuerſa ſecundum ſpeciem.

Dices contrà hoc vltimum, ex vno elemento poteſt fieri aliud diuerſum ſecundum ſpeciem, ſic enim poteſt ignis immediatè conuerti in aerem, & è contra, quæ ſunt elementa diuerſa, ergo vnum reſoluitur in aliud diuerſum ſpecie, cum diuidi in aliud diuerſum non ſit aliud, quam ex ipſo fieri poſſe aliud diuerſum.

Reſpondetur diuidi in diuerſum non dicit poſſe fieri, ſeù educi ex materia vnius aliud, ſed dicit contineri, vel formaliter, vel virtualiter ſaltem in alio, vnum autem elementum neutro modo in alio continetur, ideò non diuiditur &c. qualitates enim aquæ non continẽtur, ſed tantum in Materia ignis expulſa forma ignis introducitur forma aquæ immediatè non prius introducta forma aeris &c. vt enim vnum fiat ex alio, ſequitur hoc præcisè, vt ex materia vnius educatur, hoc eſt fiat dependenter ab illa aliud.

Aliter alij definiunt elementum iuxta varia eorum principia. Aliqui dicunt elementum eſſe illud, quod duas tantum habet qualitates, Ariaga autem non admittens humiditatem, & ſiccitatem eſſe qualitates diſtinctas, dicit eſſe illud, quod vnam tantum habet proprietatem; at quidquid ſit de iſtorũ definitionibus non recedendum ab Ariſtotelica, & antiqua, quæ vera eſt in omnium ſententia, & nullam patitur difficultatem, aut obſcuritatem, vt patet ex explicatione tradita. Hæc quo ad definitionem elementi.

De Elementorum numero.

Quaternarius elementorum numerus cõplectens Terrã, Aquam, Aerem,

Aerem, & Ignem, adeò certus erat apud veteres philoſophos, & ſapientes, vt pauci de ipſo dubitauerint, at quoniam cum vetuſtate veritas receſſit, Cardani tempore, & ſuis, & aliorum argumentorum tenebris cæpit adeò obſcurari elementaris ignis exiſtentia, vt non pauci Recentiores audeant tam longęuam ignis elemētaris exiſtentiam amouere, cuius ignis hoſtes acerrimi videntur eſſe Chaſſinus, Valleſius, Areſius, Taſſonius in libro Italicè ſcripto, Teleſius, & probabile reputauit Ariaga, quos ſecuti ſunt quamplurimi recenſiores apparentibus tantum fundati rationibus.

Quatuor ponuntur elementa.

Probant primò ignis repugnantiam, quia iſte vtpotè voraciſſimus, & actiuiſſimus, ſi eſſet in tanta quantitate, omnia combureret, propter quod Corpora Cæleſtia non ponuntur ignea. Nec raritas obſtaret, cum etiam ſuperiores partes flammæ quantumuis rariſſimæ, multum tamen comburant, & plus quam inferiores flammæ partes; tum quia fruſtra natura collocaſſet calorem, qui eſt qualitas tam actiuiſſima in ſubiecto inepto ad præſtandum effectum ſuum, potius debuiſſet illum collocare in alio elemento. Neque dicas actiuitatem iſtam retundi à frigiditate mediæ regionis aeris, nam actiuitas ignis deberet potius aeris frigiditatem expellere, cum ipſa ſit in maiori quantitate, & actiuitate, ac proindè numquam apud nos hyems eſſet, ſed ſemper æſtas. Deindè non videtur cur frigiditas illa impediat actionem ignis, & non impediat actionem Solis; Item cur dum fiunt Cometæ non impediat calorem illum peruenire ad nos, & impediat ignem, qui in maiori eſt quantitate ipſo cometa, in nos non agere.

Reſpondetur plures ſanè eſſe rationes, propter quas effectus iſti non ſentiantur. Primò, cur omnia igne non conſumentur (eſtò ſit in tanta quantitate) quia magna illa ignis actiuitas attemperatur multum ab influxibus Lunæ præcipuè ſibi contiguæ, quæ ſibi contrariæ naturæ eſt, Saturni, aliorumq; Planetarum, & ſyderum, quorum innata hæc eſt proprietas, elementarem Orbem gubernare, attemperando actionem contrariorum, vt notat Scotus in 4. & alij ex doctrina Ariſtotelis, qui propter hanc rationem dixit, inferiora hæc elementa ſuperioribus fuiſſe contiguata. Secundò, quia eſtò ſit actiuiſſimus ignis, multum tamen illi obſiſtunt cætera elementa, vt Aer ſua humiditate, Terra, & Aqua ſua frigiditate, & in hoc prouida fuit natura, & Diuina prouidentia, elementa ita inter ſe collocare,

Cur non conſumentur omnia ab igne elementari.

talisq;

taliſq, naturæ condere, vt vnum alterum non deſtruat,& vnum virtutem habeat impediēdi nè ab alio abſorbeatur;pro quo adduci poteſt illud, quod canitur in Hymno Veſperarum feriæ ſecundæ, Vt vnda flammas temperet, Terræ ſolum ne diſſipet; Item ſicuti aquis terminum poſuit ne ſua voracitate terram abſorberet, ità & ignis actiuitati terminum appoſuiſſe cenſendum eſt. Dicere etiam poſſumus ignem non comburere hæc inferiora, quia calor, & actiuitas ipſius funditur in directum, & ad latera, quia ibi diffundit agens ſuā virtutem in quod tendit ex natura ſua, ignis autem vtpotè leuis non in inferiora, ſed in ſuperiora tendit, ideoq; calorem in hæc inferiora nō tantum diffundere, ſic enim ſi puluerem in manu accendimus, altera manu ſuperpoſita magis ſentitur calor à manu ſuperiori, quā inferiori. Præcipua etiam cauſa impediens actiuitatem ignis communiter aſſignatur raritas ipſius, vt à ſimili conſtat de flamma ſtuppæ, & aquæ vitis ardentis, quæ eſtò lino ſit applicata ob maximam tamen raritatem ipſius linum non comburit, & è contrà denſitas materiæ multum iuuat ipſius actiuitatem,vt patet in ferro candenti, & lignis denſis. Quod autem partes ſuperiores flammæ, magis cōburent, licet ſint rariores,hoc per accidens ſe habent,quia .ſ. partes illæ,vtpotè magis depuratæ à vaporibus humidis, & frigidis,magis calorem cōcipiunt, quos vapores habent inferiores partes flammæ, quod ſi cætera ſint paria ſemper magis comburunt partes denſæ, & raræ. Inſuper calorem qualitatem tam actiuiſſimam in ſubiecto raro collocatum, non fruſtrà factū putetur, namq; ad vniuerſi conſeruationem rerum ordo ità exigebat. Impeditur etiam, vt concedunt ipſimet aduerſarij, maximè ignis actiuitas à frigiditate mediæ regionis, & eſtò maior ſit ignis actiuitas,& in maiori quantitate cōtinua tamen materiæ ſubminiſtratio frigus adducens reſiſtit ſemper ignis actiuitati, quæ cauſa cum alijs cauſis impedientibus vnita habent ipſum ignem impedire; neq; vrget inſtantia de ſole, qui vtpotè cauſa æquiuoca caloris perfectior eſt igne, & abſq; minori obſtaculo diffundit calorem,licet etiam multum attemperitur, & remittatur ab eiſdem cauſis, qui vigoratur per reflexionem radiorum factā in terra, vel alio corpore, hinc enim videmus, quod idem radius tranſiens per aerem non tantæ actiuitatis eſt, quantæ ſi in alio reflectat, nam ſi Speculo Vſtorio, vel lente vitrea exponatur manus, ità vt tangatur à puncto reflexionis, ſuſtinere non poteris calorem,

& res per ipſam ignem concipiunt. Quod ſi velis ſequi ſententiam aſſerentium calorem produci a Sole mediante lumine, & non immediatè, cum lumen careat contrario poterit ad quamcunq; diſtantiam calor diffundi, & non minorari. Ad aliud de Cometis dicimus non produci, nec cauſari calorem à Cometa ipſo, ſed à calidis Cælorum influentijs, quia tempore Cometarum dominantur præcipuè planetæ, & ſidera calida, vel cauſatur calor ab exhalationibus calidis ſurſum aſcendentibus. Cur autem ſi Cæli eſſent ignei omnia comburerent, quia ſi ſunt denſa corpora planetarum, conſequenter ſunt magis actiua, vel cũ ipſi influant mediante lumine non patiuntur á contrario, adiuuante etiam maxima ipſorum quantitate.

Dices raritas non poteſt ſtare cum igne, ergo reſponſio eſt falſa, prob. antec. quia raritas habetur per introductionẽ corpuſculorum, ſed in igne nequeunt huiuſmodi corpuſcula reperiri, quia quæcumq; iſta ſint, aut aqua, aut terra abſorbentur ab illo, quod ſi dicas non abſorberi, quia rarus, iam committitur circulus, nam ideò non abſorbet, quia rarus, & ideò rarus, quia habet, & non abſorbet illa corpuſcula, ergo vel dicendum rarefactionem non fieri per introductionem corpuſculorum, vel ignem eſſe denſum.

Reſpondetur argumentum hoc probare etiã contra ipſum Ariagam, & alios, qui adhuc admittunt in cælis raritatem, in quibus non dantur corpuſcula cum non poſſim imaginari, quęnam ſint iſta corpuſcula admixta cum cælis, & intra corpora cæleſtia, quæ adueniant, & recedant ab ipſis, vel continuo maneant incluſi. Vrget pariter idem argumentum in igne noſtro, qui etiam rarus eſt, imò iſte ſecundum omnes corpuſcula includit de quibus, quomodò durent cum igne currit eadem difficultas.

Suppoſita igitur opinione de rarefactione per introductionem corpuſculorum, neceſſario dicendum omnia elementa in continua eſſe coniunctione ad inuicem, ſic aqua intra aerem, aer intra terram &c. ità ſimilter dicendum intra ignem corpuſcula quoq; & aerea, & aquea, & terrea eſſe commixta, adhoc vt commixta per mutuam ad inuicem actionem, & vires ipſorum retundantur, & vt natura in cõtinua maneat circulatione, ſic enim in polaribus regionibus magna ignis quantitas conuertitur in aerem actione aeris, è contra vèro in meridie, & ſicut intra terram manet aqua, & non niſi poſt multum temporis conuertitur in terrã, ità licet intra ignis

poros

poros dentur huiuſmodi corpuſcula, non itã de facili conſumentur, & quidem multas exhalationes omni humido deſtitutas, probabiliſſimum eſt, cum illæ ſiccæ, & tenuiſſimæ, ac calidæ ſint, ſurſum intra ignem (elementum ſibi ſimile) aſcendere, & concentrari, quas etiam intra cælos vi ſiderum aſcendere, & rarefacere non repugnat, à quibus diſcontinuabuntur cęli partes, pręcipuè cũ ſint fluidæ, abſque eo quod corrumpantur, vt dixi de via lactea &c. vide ibi in alijs opinionibus de rarefactione facilè iſta ſaluantur, cum non militent iſtæ difficultates.

Probant ſecundo, quia ſine neceſſitate ponitur, cum omnia Soli, Stellis, aut igni noſtro vſuali adſcribi poſſint. Sed ex noſtris rationibus infrà apparebit neceſſitas admittẽdi ipſum elementũ ignis, cuius multi effectus à nulla alia cauſa poſſunt prouenire. Secundò probant, quia iſte ignis deberet videri à nobis, nec diſtantia officeret, cum plures Stellæ firmamenti, alijq; Planetæ à nobis diſtantiores videantur. Item exigua lucerna noctis tempore, etiam à longè videtur; neq; dici poteſt ob raritatem non videri, quia cum ponatur ſiccus, debet eſſe potius denſus, cum proprium ſicci ſit eſſe denſum. Verum an ignis elementaris videatur, res eſt nimis dubia apud Doctores, plures namq; grauiſſimi Doctores aſſerunt, colorem illum cæruleum, quem videmus in aere eſſe colorem ignis, cum enim materia ſit rariſſima circumdata corpore humido, & raro, quod eſt aer, producit colorem cæruleum, quem colorem videmus etiam nos in flamma aquæ vitis, & aquæ fortis, & etiam in lucerna, color .n. flammæ magis lichino approximatæ cæruleus eſt; hic autem cæruleus color an verè ſit, & an verè cauſetur ab igne, an verò ex profunditate ipſius aeris oriatur, non diſputo, & cum communiori reſpondeo, ignem illum non lucere, primò ob nimiam raritatem, quia vt aliquid luceat neceſſe eſt, vt ſit corpus terminatum, & ſpiſſum, & propter raritatem notauit S. Thomas prima parte, quæſt. 66. articulo 4. neq; lucere empyreum; ſecundo quia dato, quod cum illa raritate ſtet exigua lux, iſta tamen ob denſitatem mediæ regionis aeris, & quia à maiori Solis lumine de die, nocte autem à lumine Stellarum, & Lunæ, & à vaporibus, & exhalationibus aſcendentibus exigua illa ignis lux obtunditur, ſicuti ob magnam lucen Solis de die reliqua minus luminoſa non videntur. Tertio non videtur ignis, quia cum ſit elementum nimium habens de puritate, parum, aut nihil

Cur ignis elemẽtaris non videantur.

hil

hil habet colorati, quia color eſt combinatio quatuor primarũ qualitatum, & propterea viſu non percipi, cuius obiectum eſt color illuminatus, ex quo patet diſparitas de igne noſtro vſuali, qui cum ſecum habeat ad mixtum humorem, & reliquas qualitates, ſitque in materia denſa, non habet cauſas illas, quę ipſius viſionem impediant, qui etiam quantò magis à dicto humore depuratur, tantò minus à viſu percipitur, vt experimur in flamma candelæ, quæ quanto magis ſurſum auolat, & depuratur ab illo humore difficilius viſionem terminat, ità quod flammæ acumen à nobis nunquam videatur. Deniq; falſum eſt proprium ſicci eſſe, vt ſit denſum, verum enim eſt de ſicco frigido, quia proprium frigoris eſt condenſare, non autem de ſicco calido, cum ratione caloris rarefiat, & ſiccum quantum eſt de ſe habeat puluerizari, hoc eſt diſſipari, vt patet de lignis ſiccis, & puluere humore carentibus. Dices ignis quamuis ſiccus eſt, tamen in ſummo calidus, ſed proprium caloris eſt cõgregare homogenea, ergo cum omnes partes caloris ſint homogeneæ, per calorem debẽt eſſe vnitæ, & congregatæ, ergo non raræ, ſed denſæ, quia vnio partium eſt cauſa denſitatis &c.

Reſpondetur, dum dicitur calorem congregare homogenea, ly homogenea debere intelligi de partibus aptis ad vnionem, quæ ſunt mixta ex ſicco, & humido, cum ſiccum ſe ſolo puluerizetur, & humidum fluat, ac vt melius dicam, extenditur propriè iſta caloris cõgregatio circa mixta habentia illam proportionem humidi cum ſicco, circa autem ſolum ſiccum, paucam aliquam cauſare poteſt partium vnionem, aut nullam; & Ariſtoteles in illa definitione conſiderabat illas in ordine ad mixta.

Probant alij, illi deberet aſſignari ſuum alimentum, ex cuius defectu deficit ignis noſter, vt quiſque experitur in lucerna, flammam deficere deficiente oleo, ignis autem ſub Lunæ concauo caret pabulo, quia hoc non poteſt eſſe aer circumfuſus ibi, nam tandem in ſe totum aerem conuerteret. Neq; dicas noſtrum ignem indigere pabulo, quia habet contraria, quibus cum ille careat alimento non indiget. Siquidem ignis noſter quantumuis præſeruetur à contrarijs in fornace, pabulo tamen deficiente ipſe deficit; præterea ſi ignis eſſet intranſmutabilis, eſſet contrà doctrinam Ariſtotelis aſſerentis elementa omnia eſſe tranſmutabilia, quia ſi aer humiditate ſua herbas, plumas, algam, aliaq; huiuſmodi ob ſiccitatem ipſorum tran-

ſmutare nequit, multò minus poterit tranſmutare ignem,tam ſiccũ.

Reſpondetur contrarietatem multum ſanè conferre ad hoc, vt ignis noſter nequeat ſine pabulo conſeruari, nec ità benè recludi poteſt ignis, quin à contrario patiatur, vt notarunt Conimbricenſes, cæterum præcipua cauſa eſt illa, quam adducit Ariſtoteles libro de Iuuentute, & Senectute, quia ſcilicet ignis non manet extra ſuam ſphæram, niſi in continua aggeneratione, ac veluti fluuius, qui tandem deficit, ſi prioribus aquis aliæ aquæ partes non ſuccedant, cuius ratio eſt, quia cum ignis ex natura ſua habeat tendere ſurſum, & ſemel excitatus, idem nec concludi, nec retineri poteſt, hinc ſi illum in his inferioribus retinere velimus, neceſſe eſt, vt ei cõtinuò præſtemus alimentum, vt per continuam aggenerationem, licet non idem numero, ſaltem idem ſpecie maneat; hoc autem nõ habet ignis elementaris, cum ibi non violenter, ſed tamquam in propria ſede retineatur, non aliter quidem, ac ſi ducem quemdam extrà propriam Patriam retinere velimus, neceſſe eſt vt illi præſtemus occaſiones bellicas, à quibus detineatur, dum autem in ſua propria Patria eſt, ibiq; non violenter, ſed ſpontè maneat, huiuſmodi pabulis non indiget. Cur autem flamma candelæ, licet intrà vas benè claudatur, vt nec ſurſum euolare, nec foras exire queat, adhuc tamen extinguatur, licet habeat alimentum, dicimus ignem illum ideò deficere, & ſuffocari, quia in materia illa multi ſunt frigidi vapores, qui agentes in partes ſubtiliores, & puriores ignis corrumpunt illas, quod ſi iſtas haberent, & ſurſum poſſent auolare non extingueretur, cum autem huiuſmodi vaporibus, & excrementis careat ignis elementaris, non habet, à quo in ſua ſphæra recluſus ſuperetur, & ſuffocetur.

Cur nõ indigeat alimẽto ignis elemẽtaris.

An autem ignis ſit tranſmutabilis in aliud, & quomodo, dicetur infrà, & reſpondebitur affirmatiuè; ſiccitas enim ignis non videtur cur ab aeris, aliorumq; humiditate nequeãt ſuperari, ariditſſima enim quædam adeò exſiccata, vt non amplius poſſit ignis agere in illa, aeri expoſita in humidum abeunt, & fluunt.

Exſiccata in aeris humiditate fluunt.

Hinc tam mineralia, quam media mineralia, animalia, & vegetabilia igne calcinata, ac totaliter combuſta humido aere diſſoluuntur; & quidem cum humiditas aeris ſit in ſummo, & ſiccitas ignis infrà ſummum non videtur, cur ab ipſa non ſuperetur, cum contrà rium à maiori contrario ſuperetur.

Plures etiam alias impugnationes adducit Taſſonius in ſuo libro

Italicè

Italicè impreſſo. Primò, quia aer quo altior, cùm magis ad ignem accedat, eo calidior deberet ſentiri, cum tamen contrarium experiamur. Secundò, quia fruſtratorius eſſet calor Solis, ſi admitteremus calorē ignis. Tertiò, quia iſte ignis cum ſit in ſua ſphæra, quieſceret, quod eſt contra naturam ignis, cū quotidiana experientia de continuo motu ignis noſtri hunc naturalem motum ignis oſtendunt.

His rationibus reſpondetur, ad primam, verum dicere, dummodò non fiat acceſſus ad mediam aeris regionem, in qua frigus per accidens reperitur, in ſuprema autem regione vera eſt propoſitio, ibi enim adeò calidus eſt aer, vt reſpirationi ſit ineptus, hinc Sacerdotes illi, qui ad ſacrificandum ſupra Olympum (cuius cacumen infra ſupremam aeris regionem erat locatum) ſpongeis aqua madefactis cor humectabant, & per hunc magnum calorem, multa ibi ignita fiunt metheora, vt Cometæ, & alia ſimilia, & à multis locus aeris igni proximior locus ignis appellatur.

Ignis ibi an moueatur, & ad quid ſeruiat calor ignis.

Ad ſecundum dicimus calorem Solis poſito igne, non eſſe ſuperfluum, quia calor ignis ob multa aſſignata impedimenta tenuiſſimus redditur, propterea opus habet Solari colore, qui lumine contrario carente tranſmiſſus non debilitatur tantum, quantum calor ignis. Calorem autem iſtum, qui ſentitur, neſcio *vndè* moueatur Taſſonius, ad dicendum eſſe tantum calorem Solis, & non ignis elementaris, quod ſi calor iſte ignis non ſentitur nocte, dum non eſt Sol, non eſt mirum, quia tunc impeditur à vaporibus ſurſum aſcendentibus, à ſiderum tunc influentium (ob Solis receſſum) humiditate, & frigiditate. Ad tertium, falſum eſt de natura ignis eſſe vt moueatur, mouetur enim dum non eſt in ſua ſphæra, vel dum alium in materia diſpoſita producit, hinc igni vſuali extra ſphæram locato, non mirum ſi motus contingat, cæterum ſicuti ipſe aer non extra, ſed intrà ſuam ſphærā locatus, adhuc mouetur circulariter, ita & ignem moueri non repugnabit &c.

Probant etiam, quia ſi daretur elementum ignis ſub Luna, exhalationes, & Cometæ non poſſent ſupra Lunam eleuari; vt volunt Aſtronomi, & propter hoc præcipuè nos diximus cœlos eſſe fluidos, ſi quidem exhalationes illæ tranſeuntes per ignem conſumerentur ab illo, nec ſurſum poſſent vlterius progredi. Deindè ſolus calor corporum cœleſtium ſufficeret pro cometis, alijſq; igneis accendendis, cum videamus ipſum etiam in Speculis *Vſtorijs* comburere, &

accendere. Argumentum hoc eamdem vim facit contra aduerſarios, qui admittentes in loco, vbi nos ponimus ignem, calorem, & ſiccitatem magnam, eadem impedimenta cauſaret.

Dato igne elementari adhuc poſſunt cometæ ſuper lunã aſcendere.

Reſpondetur ergo, Cometas benè poſſe per elementũ ignis tranſire, & ſupra Lunam eleuari, quia cum velociſſimo motu ſurſum à vi ſiderum trahantur, & à ſua propria leuitate, & tranſeant per medium rariſſimum, & parum actiuum non impediuntur, ſicuti fulgur factum ex puluere tormentario ob ſuam velocitatem pertranſibit per maximum ſpatium terræ, eſtò ilud ſpatium ſit plenum flammis ſtuppæ, aut aquæ vitis. Ad aliud dicimus ſolum calorem Solis præciſo igne non ſufficere pro omnibus effectibus, & in omni caſu, in quo producitur ſubſtantia, ſed requiritur neceſſariò forma ſubſtantialis ipſius ignis, vt ſubſtantiam producat.

Auctoritates Ariſtotelis, & aliorũ contra ignem adductæ probãt potius ignis exiſtẽtiam.

Conãtur inſuper aduerſarij ipſiuſmet Ariſtotelis auctoritate ignẽ reijcere, primo quia Ariſtoteles 1. metheororũ, cap. 4. ait. Superiores quidem diſtantiæ plenæ ſunt corpore aliquo, & igne quidem impoſſibile, quia exſiccarentur vtiq; alia omnia. Item ſubdit ibidem ſtatuens ordinem elementorum in medio eſſe terram, ſupra aquam, deindè aerem, & id, quod quamuis ignem nominemus, ignis tamen non eſt, in qua auctoritate multum nititur, multumq; ſibi autumat Taſſonius. Deindè Hippocrates libro de flatibus ait, ſpatium à terra ad cælum eſſe aere plenum, quod etiã docuerunt Seneca, & Plinius. Deindè de igne nulla ſit apud Scripturam mentio, vt videre eſt in libris Geneſis, cum tamen ibi cætera opera Dei ſint nominata; præterea Hieronymus epiſtola ad Fabiolam, Auſtuginus ſuper Geneſim ad litteram aſſerunt, aerem à terra vſq; ad cœlum diffundi, & Rabanus, & Strabus aſſerunt Paradiſum Terreſtrem fuiſſe vſq; ad cœlum eleuatum, quod verificari non poſſet ſi ſub luna daretur ignis elementaris collocatus.

Reſpondetur locum Ariſtotelis ab aduerſarijs adductum nõ parum illis obeſſe, cum propter hoc oſtendatur aduerſarios textum Ariſtotelis, & præcipuè caput quartum libri primi metheororũ non legiſſe, cum ibi Ariſtotelis verba ab aduerſarijs adducta ponantur ab Ariſtotele pro dubitatione, quæ poſſet fieri in contrarium, non autem pro ſua ſententia, vt colligitur ex vltimis verbis ipſius, dum dicit, *de his* quidem igitur ſit hoc *modo*; & dubitationẽ ſoluens, paulò infrà ſic dicit, *quod autem ſupero in loco conſiſtit, & ad lunæ globum,*

bum, vſq; porrigitur corpus eſſe diuerſum ab igne, & aere dicimus. Vndè colligo verè Ariſtotelem aſſignare aliud corpus ſupra aerem, hoc autem non appellat ignem, licet re vera ſit ignis, quia hoc nomen ignis (quod vocabulum barbarum eſt) ſignificat ignem noſtrũ vſualem, & illum, qui eſt valdè denſus, & vrens, cuiuſmodi non eſt ignis ſub luna, quod totum explicauit idemmet Ariſtoteles eodem capite dicens. *Circà quæ illa quoq; ſunt, quæ hiſce hærent, aer ſcilicet, atq; id, quod quamuis ignem aſſueuimus appellare, ignis tamen, aut quaquam eſt; ſi quidem ignis caloris exuperantia, ac veluti feruor exiſtit.* Et clarius in alia verſione ſic dicitur. *Exceſſus enim calidi, & veluti feruor eſt quod eſt ignis.* Ac proindè per illa verba non videtur Ariſtoteles elementarem ignem negare ſub luna conſtitutum, ſed dicit tantum ibi non eſſe in tanta denſitate, caliditate, & feruore, & proptereà non dici ignem. Et quidem legenti caput illud, adeò clarè loquitur Ariſtoteles, vt abſurdum ſit de ipſius mente dubitare.

Ad auctoritatem Hippocratis, quod etiam videtur annuere Ariſtoteles eodem capite.

Reſpondetur ex D. Thoma, lectione 4. in dictum caput quartum metheororum, nomine aeris non ſolum intelligi aerem, ſed etiam ignem elementarem ſic dicens, *ſed illa pars corporis, quod communiter vocatur aer, quæ eſt ſuperior, eſt calida, & ſicca, & hanc partem vocamus elementum ignis, & ſic aer nomen commune eſt duobus elementis.* Quapropter non mirum, ſi ità quoq; ignem Hippocrates nominauerit, prætereà Hippocrates non dixit totum ſpatium eſſe aere plenum, ſed ſpiritu, & ſubſtantia tenui, ſub quibus nominibus, nedum aer, verumetiam ignis comprehenditur, vt notant Conimbricenſes, quomodo etiã intelligendi ſunt Hieronymus, Auguſtinus, & alij. Ad illud Geneſis dicimus primo Moſen voluiſſe tantum nominare illa duo elementa, vtpotè magis nota, & communi captui accommodata, deindè dici poteſt nomine ſpiritus Dei, qui dicebatur ferri ſuper aquas, intelligi ſubſtantiam omnem tenuem, cuiuſmodi eſt aer, & ignis, qui ſuper aquas ſunt, & ſic ſub vno vocabulo, vtrumq; elementum comprehendiſſe. Deindè vt dicit D. Baſilius, & Beda nomine terræ ſignificata fuiſſe omnia quatuor elementa, & nomine Cœli omnes Orbes mobiles, & immobiles. Ad auctoritatẽ Rabbani, & Strabi de Paradiſo Terreſtri, quod ad orbem lunæ pertingeret. Reſpondet Scotus, hoc vel falſum eſſe, vel hyperbolicè

dictum,

dictum, ad ſignificandum, ſcilicet ipſius altitudinem. Vel dicerem nomine Cœli intelligi tantum infimam regionem aeris, vt communiter dici ſolet in Scriptura Volucres cœli, & piſces maris, ſicq; dici poſſet ipſius altitudinem, vſq; ad mediam aeris regionem pertingere, non enim tranſire poterat naturaliter loquendo mediam regionem ob maximum frigus, neq; ſupremam ob nimium calorem, neq; locum illum, in quo dicimus eſſe ignem elementarem, cum per aduerſarios ponatur calidus, & ſiccus, Paradiſi amœnitatibus nimis obnoxius. Alias adducere ſolent impugnationes, quas vtpotè cum his coincidentes omittimus.

Inuicti autem elementaris ignis defenſores videntur eſſe Ariſtoteles 1. 2. 3. & 4. Cœli, 1. metheororum, 4. phyſicorum, 3. de generatione animalium, alijſq; in locis, ex quibus clarè conſtat affirmatiua mens Ariſtotelis. D. Thomas 1. metheororum, & de elementis, cum alijs Thomiſtis, Scotus in 2. & 4. cum ſuis, Baſilius, Boetius, Clemens Alexandrinus, Origenes, Hieronymus, & ferè veteres omnes Doctores. Hoc idem Ptolomæus dum dixit ſidera habere naturam quatuor elementorum, Solem, & Martem naturam ignis, Saturnum terræ, Iouem aeris, Mercurium aquæ, & ex ſignis Zodiaci, quædam poſuit ignea, quædam aquea, quædam aerea, & quædam terrea; & quatuor etiam conſtituit Trigonos aereũ, aqueũ, igneum, & terreum; de quo apud Aſtrologos videte fuſius.

Auctores defendẽtes ignis exiſtentiam.

Probatur 1. noſtra concluſio ratione, quia vt habetur ex doctrina Ariſtotelis, & Platonis ob motum circularem Cœli, opus illi eſt centro aliquo immobili, circa quod rotentur, quod centrum cõmuniter à Philoſophis aſſignatur terra, vt cõmuniter docent Aſtronomi ſanæ mentis, qua admiſſa probant ſic Plato, & Ariſtoteles debere dari reliqua elementa, quia dato vno contrario, ne hoc tantum in ſuis viribus impinguetur, natura illi prouidit de alio contrario, vt inductione patet in omnibus, à quo ipſum in ſuis viribus retundatur, & debilitetur, ergo ſi exiſtit terra, quæ eſt corpus grauiſſimum, & infimum, ſiccum, & frigidum, admittendus eſt ignis, qui ſit ſiccus, & calidus leuis, & in ſummo collocatus. Secundò, quia plures experientias, quas nos videmus optimè ſaluamus dicendo cauſari à particulis ignis decidentis, ſic particulas iſtas per aerem diſperſas, inuenta materia optimè per calorem ad ignem diſpoſita, ibi ſe introducere docuimus, tamquam in naturale ſubiectum, & igniri res, cum calor

Ratio Ariſtotelis probans ignẽ elementarẽ, & aliæ.

lor vtpotè accidens ſub.tantia ignis producere nō poſſet, quo etiam modo dicimus accendi Cometas in ſuprema regione. Tertio, quia impedimenta illa, quæ cauſaret ignis exiſtentia ſub luna, eadem cauſarentur, ſi ponatur ibi aerem eſſe ſummè calidum, & ſiccum, cum ignis ratione iſtarum qualitatum, tantum habeat impedire effectus, quos dicunt aduerſarij ab igne produci, & per iſtas qualitates tantum cum alijs habeat contrariari. Quartò, quia in ſacra Scriptura pluribus in locis dicitur, deſcendat ignis de Cœlo, & deuoret terram, & hoc pluries repetitur, vt dicitur in deſtructione Sodomæ, & cum à Samaritanis fuiſſet contemptus, rogabant Ioannes, & Iacobus D. Lucæ 9. ſic. *V*is dicimus, ignis de Cœlo deſcendat, & conſumet illos. Item Iob 1. narratur eius filios, & oues cœleſti igne fuiſſe deuoratos. Quod etiam de Ælia patet, dum ſupra duos Principes Ocoziæ, qui ad eum capiendum venerant, ignem fecit de cœlo deſcendere. Quod etiam de multis alijs narratur &c. Ergo verè demōſtratur ignem in ſummo, & propè cœlos eſſe locatum.

Probant quinto, alij ex quatuor humoribus, pro quibus aſſignari debent quatuor corpora elementaria, item ſexto datur leuitas ſumma, & leuitas ex parte, grauitas ſumma, & grauitas ex parte, & quatuor combinationes quatuor primarum qualitatum, ſcilicet frigidum humidum, frigidum & ſiccum, calidum & humidum, calidum & ſiccum, ergo debent dari quatuor corpora exigentia diuerſas iſtas qualitates. Nec quidem fruſtra elementum hoc productum exiſtimetur, inſeruit enim, vt dixi, ad temperandos humidos, ac frigidos cælorum, aliorumque elementorum influxus, ac debitum, & proportionatum generat in inferioribus temperamentum, pro generatione rerū prærequiſitum, nec aſſignari poteſt cur plures effectus in his inferioribus apparentes non ſint ab ipſo igne elementari cauſati, quorum nos cauſas aſſignare neſcimus. Ac demum benigne lector, ſi te rationes iſtæ non captiuant, cum nec etiam rationes efficaces pro oppoſita parte reperias, acquieſcas auctoritatibus, & ſenſui communi tanti Principis Ariſtotelis, D. Thomæ, Scoti, aliorumque SS. Patrum, & Doctorum, cum in quæſtionibus de facto, vbi nulla pro vtraq; parte conuincens habetur ratio, ſufficientiſſima ratio ſit auctoritas ſaniorum Philoſophorum, & melius cū his multis errare reputes, quam cum paucis iſtis ſophiſticis recentioribus benè dicere.

De elementorū autem loco ex dictis facilè conſtat ignem eſſe in ſupe-

ſuperiori loco repoſitum, tum propter auctoritates modo aſſignatas, tum quia cum ſit naturæ leuiſſimæ, & proprium leuis, vt experientia conſtat, ſit aſcendere ſurſum, ſuperior illi competit locus, eſt igitur ibi tamquam in ſede principali, licet etiam ob vniuerſi vtilitates, & infra aerem, & terram ſit diſperſus, quemadmodum aquæ elementum principalius in mari dicitur conſiſtere, licet poſtea in varias terræ partes fuerit diſperſa. Quod idem patet de aere. Deindè hoc ignis elementum erat præcipuè ibi locandum ad temperandos frigidos, ac humidos cœleſtium influxus, cum non æquè benè à ſolis calore poſſent ſuperari, præcipuè quia probabile, vt dixi, reputāt multi, ſentiri calorem ſolis, & intendi ratione reflexionis factæ in terra tamquam in puncto reflexionis, cum per aerem aliaque elementa radij diſſipentur, & in terra tamquam in puncto vniantur, vt à ſimili apparet de radijs per lentem aut ſpeculum vſtorium; reflexis, qui non niſi in puncto reflexionis cauſant effectus; & ſic calor ſolis inſeruiet potius pro infima regione, calor autem ignis pro ſuprema, & pro cælis &c. deindè maxima violentia, qua vnuſquiſq; ignis ſurſum tamquam ad proprium cētrum tendit, propter quod montes erumpunt, vt patefactum eſt in *Veſuuio*, & *Æthna*, & alibi, clarè demonſtrat ibi proprium eſſe locum ignis, ad quem, tamquam ad ſphæram ſuam, reliqui tendant ignes, per quam etiam rationem fumus, exhalationes, aliaq; leuia, quæ naturam ignis participant, omnia ſurſum aſcendere videntur &c.

Ignis propè lunam ponitur.

Intenditur Solis calor in puncto reflexionis in terra, ſicuti in lentè, & ſpeculo Vſtorio in puncto fit actio cōbuſtiua.

Neq; ſi ignem ſub luna collocamus ſequitur ad motum cœlorum frigeſcere, eo quia fluida motu frigeſcant, & calida incaleſcant, propter quod dicunt ſpirantes ventos, ac fluuios licet calidiori e loco veniant motu tamen frigefactos refrigerare. Nam ex approximatione præciſè cū illo corpore cœleſti, & ex motu non ſequitur incaleſcere, aut frigeſcere, quia calor cauſatur ex attritu corporum ſolidorum, cuiuſmodi non ſunt iſta corpora, nec frigeſcere, quia quod fluida aliquando motu frigeſcant per accidens eſt, nimirum, vel quia per motum partes calidiores agitatæ exhalant remanentibus minus calidis, vt accidit in aqua calida, quæ agitata frigeſcit, vel per expulſionem calidarum, & introductionem minus calidarum, vt patet in flabello refrigerationē in vultu inducente, accidit etiam aliquādo fluida per motū incaleſcere, nam aliquādo aqua ſtans frigidior eſt aqua fluenti, & tempore æſtiuo cum ſpirat auſter, magis incaleſcit aer ſpirans,

Non ſequitur ibi ob motum cælorum debere frigeſcere calida non ſemper motu caleſcunt, nec fluida ſemper motu frigeſcent.

rans, quam ſi non ſpiraret, ac propterea concludendum motum per accidens ſe habere in ordine ad calorem, vel frigus.

Poſt ignem venit aer, deindè aqua, vltimo terra, licet vt dixi, omnia iſta inter ſe pro vniuerſi conſeruatione commixta ſint, & diſperſa, terra cum aqua vnum conficiunt globum, vt optimè ab alijs probatum relinquo.

De motu elementorum terra tamquam centrum immobile ponitur, contra id quod eccleſia damnante dixit Copernicus. Tum quia non equaliter diſtantes deberent apparere polares ſtellæ, quomodo apparent ſemper cum æquali poli diſtantia. Aqua ſuum habet motum per fluxum, & refluxum à ſole, luna, alijſque ſtellis, nec non ab Angelis aquarum motoribus cauſatum, alibi tardius alibi velocius, vt patebit infra cum de maris fluxu. Aer mouetur etiam, tum quia hoc experientia ſuadet, tum quia proprium fluidi eſt dilabi, & moueri, cum proprio difficilè claudãtur termino &c. De ignis motu patet etiam, nam cum ipſe ſit ſub luna collocatus, ad lunæ motum moueri debet, ſicuti aer intra vas, vel ſub vaſe contentus mouetur ad motum vaſis &c. Reliqua elementa præter terram mouentur, & cur hæc nõ moueatur.

De elementorum profunditate. In primis aquæ profunditas percipi hucuſq; non poteſt, alibi enim magis alibi minus profunda, nec certa habita eſt profunditas, narratur .n. nec integras nauium funes deorſum cum pondere immiſſas potuiſſe fundũ penetrare. Tota integra aeris profunditas ponitur communiter milliariorum 52. infima aeris regio, & quæ apud nos eſt iuxta veriorem ſententiam ponitur trium milliariorum cum dimidio ad ſummum, quia tantum ad ſummum poſſet ſe extendere reflexio ſolaris, reliquum ſpatium pertinet ad ſecundam, & tertiam, verum in hoc, ſicut & in reliquorum elementorum ſuperiorum altitudine determinanda diuinare eſt potius iudico, quam aliquid certi dicere, cum enim nos deſumamus aeris altitudinem ex maiori exhalationum aſcenſione, & iſtæ modò altius, modo minus altè aſcendant, idcircò certam regulam non habemus, De profunditate terræ ſemidiameter ipſius ponitur (continens aquam) & terram globum milliariorum 3035. Ignis autem profunditas dicitur eſſe millieriorum 120578. ità tamen vt ſpatium hoc incipiatur à ſumma altitudine exhalationum, & terminetur vſq; ad concauum lunæ &c. Circa figuram elementorum, ponuntur eſſe ſphærica, quia tantum ſecundum hanc figuram omnia æqualiter diſtant

Profũditas elementorum determinatur, quot milliaria quodlibet contineat.

ſtant à centro, vel accedunt ad ipſum. Ignis ſecundum ſuperficiem conuexam ponitur perfectè ſphæricus, quia ibi cum cælo perfectè ſphærico coniungitur, at ſecundum concauam non ponitur perfectè ſphæricus, ſicut nec alia elementa, quia in partibus ſoli propinquioribus v. g. in æquinoctiali plus aeris in ignem conuertitur propter maximum ſolis calorem, in remotioribus verò è contra plus ignis in aerem conuertitur, & quamuis dicant in his generationibus vndiq; partes ad polos accurrere, tamen in hoc partium affluxu, & accurſu nequit figura perfectè ſphęrica ſeruari, ſed ſemper quoad ſuperficiem concauam ignis, & conuexam aeris erit inæqualitas partium, de aqua, & terra; ob inæqualitatem tot montium, & vallium patet ſphæricas non eſſe.

Poſt hæc de elementorum qualitatibus determinaturi, inquirendum eſt, an qualitates, iſtę à ſubſtantijs qualificatis diſtinguantur, & quid illæ ſint, vt inde cuilibet elemento ſua qualitas aſſignetur.

Numerat autem Ariſtoteles lib. 4. Metheororum quatuor qualitates, quas ipſe primas vocat, ex quibus cętera originantur, definiuntur autem primæ qualitates illæ quæ neq; ex alijs, neq; ex ſe, ſed ex ipſis fiunt cæteræ, quæ definitio conuenit illis, ſecundum quod primæ (vt à ſimili diximus de principijs,) & ſecundum quod cauſæ ſunt aliarum. Hunc autem numerum quaternarium ponit in his ſcilicet humiditas, frigus, ſiccitas, & calor de quibus dubitatur an ſint accidentia phyſica realiter diſtincta ab ipſis ſubſtantijs qualibus. Prima dubitatio mouetur de calore quid ſit, opinati enim ſunt aliqui, calorem non eſſe diſtinctam qualitatem, ſed calefacere eſſe tantummodò attenuato humido, quod eſt vinculum vniens partes ſubtiles cum craſſis, ſeparare ipſius partes ſubtiles, quæ auolantes ad vicina corpora directè in illa ſe inſerunt, & inſertæ humiditatem alterius corporis attenuant, & illo copioſo appulſu ſubſtantiam peruadentes diluunt humiditatem illam, & quaſi inflant, & vincula, ſeu humiditatē retinentem partes ſubtiles alterius corporis laxant, & indè incluſi ſpiritus alterius corporis auolant, ac propterea corpus emittens huiuſmodi ſpiritus volantes, dicitur calefacere, corpus verò illos recipiens dicitur calefieri, ac quia ſollicitati ſpiritus latitantes corporis calefacti per ſpiritus receptos auolant, & in alia corpora ſe inſinuant, indè eſt, quod corpus calefactum aliud calefacit, & per hanc ſpirituum egreſſionem oritur corpora calefacta attenuari, &

con-

conſumi vt plurimum, quod ſi ſpiritus iſti copioſè, & violenter exeant, dicitur tunc res comburi; magnus autem, vel paruus calor tunc dicitur eſſe, quando plures, aut pauciores ſpiritus exeuntes intrant corpus; in hoc ſenſu dicitur calor remitti, & intendi non quod rigoroſa intenſio, & remiſſio illis conueniat, cũ hæc ſit propria accidentium &c. Nec aliter dicitur ſentiri calor, niſi quia ſentitur illa ſpirituum penetratio, quæ ſi moderata ſit, iuuat, & delectat, ſi immoderata, moleſtat, vrit, & diſſoluit.

Hæc ſanè eſt noua circa calorem opinio. Multis rationibus à pluribus recentioribus pluries oppugnata, ſed non expugnata ſufficiẽter multis viſa eſt.

Inefficaces inpugnationes probãtes calorẽ eſſe qualitatẽ diſtinctam.

Impugnant primo aliqui, quia multa corpora dura calefiunt, & tamen ob ſuam duritiem non eſt probabile penetrari ab huiuſmodi ſpiritibus, ſic enim calefiunt metalla, & adamas, quæ ſunt corpora duriſſima, ergo &c.

Rationem iſtam inſufficientem reputo, namq; ipſomet ſenſu cõſtat huiuſmodi ſpirituum penetratio, ſiquidem ſemper videmus calefacti corporis poros aperiri, & vnionem, hoc eſt humidum diſſolui, vt locus detur ingreſſui ſpirituum, imò ex diſſolutione humoris connectentis partes ſubtiles cum craſſis, oritur (vt experientia videmus) corpus calefactum ſæpius ſudorem foras emittere, & ratione ſpirituum ſalinitrialium, aut aluminoſorum (qui frigidi ſunt) intrantium intra vinum per poros vitri, vinum ipſum æſtate adhuc congelari, & frigefieri, & licet corpora dura ſint, hinc tamen non ſequitur à ſpiritibus iſtis ſubtiliſſimis non penetrari, namq; eſto metalla, & lapides duri ſint, adhuc tamen à ſpiritibus aquæ fortis corroduntur, & funduntur; durities faciet quidem, vt non tam facilè penetretur corpus, & calefiat, non autem totaliter penetrationem impediet.

Impugnant ſecũdo alij, quia motus eſt cauſa caloris, ſed per motũ non emittuntur ſpiritus in corpus motũ, ergo non habetur calor per talem ſpirituum immiſſionem, minor probatur, quia hinc ſequeretur magis debere incaleſcere corpus molle, quam durum, quia facilius ſpiritus penetrant corpora mollia, quam dura, cum tamen experientia ſuadeat, vtramq; partem eſſe falſam, res enim limata minus dura eſt, quam ipſa lima, & tamen minus incaleſcit lima, quam res limata; & è contra ſerra durior eſt ligno, cum tamẽ magis incaleſcat ſerra, quam lignum, ergò falsò dicunt recurri ad hanc ſpirituũ immiſſionem.

Sed neq; hæc ratio conuincet aduerſarios, nam in his caſibus reſponderent, ideo aliquando magis durum, aliquando mollius magis incaleſcere, quia ſpiritus huius magis ſubtiles ſunt, & minus vniti, & ſollicitati facilius exeunt, ideoq; magis calida ſentiri, ſic enim ferrum, v. g. vtpotè multum ſulphureũ, plures habet penetrantes ſpiritus, vel aliquando, quod facilius exeant huiuſmodi ſpiritus, poteſt contingere ex diſpoſitione materiæ in qua ſunt, ſic ſerra, quia ſubtilior ligno, habet vt facilius per actionẽ paretur egreſſus ſpiritibus ipſius ſerræ, quam ligni, verum quia intra ſectum lignum comprimitur, ſpiritus exeuntes ratione compreſſionis iterum ſe inſinuantes in idem corpus vndè exierunt, hinc eſt quod per eoſdem ſpiritus, iterum calefit magis ſerra. De lima autem falſum eſt ipſam nõ multum etiam incaleſcere, at ſi non tantum quantum res limatæ, prouenit quia ratione riuulorum ipſius limæ, ſpititus facilè exeunt è lima, & ſe inſinuant in limatum, limati verò ſpiritus per limam comprimuntur, nec ratione illius compræſſiionis, quam non habẽt ſpiritus, itetum redeunt vndè exierunt, ſed liberè fluunt, quod ſi tamen ità lima operetur, vt ſtrictè, & clauſa intra limatum laboret, quia tunc ſpiritus per compræſſionem redeunt ad limam, ſemper erit calidior lima, quam limatum &c.

Probant alij, quia aliquando res intrà vitrum contentæ calefaciunt, & frigefaciunt externum ſubiectum approximatum, & tamen à vitro non expirant ſpiritus, nam vitro Hermeticè clauſo omnes ſpiritus quantumuis tenuiſſimi conſeruantur.

Hæc ratio neq; ſufficienter impugnat, quia ex vitro vtpotè nimis poroſo facilius poſſunt euaporare ſpiritus, imò ex talibus ſpiritibus exeuntibus impedimentum vitri reperientibus, ſæpè frangitur ipſum vas, ſic enim accidit, quod cum in vitro optimè clauſo repoſuerim oleum extractum ex ſulphure, calce viua, & ſale armoniaco, quod rubicundiſſimum erat, talis fuit violentiæ, vt vitrum ipſum frangeret, ſimile experimentum apparet in ipſo argento viuo, quod ſi in vaſe ſtamneo, aut plumbeo reponatur, illud penetrat, & fugit. Ex tali autem ſpirituũ effuſione oriri dicunt opinantes iſti, quod tales venti calidiſſimi ſentiantur, aeremq; calefaciant, alij verò refrigerant.

Probant alij, quia aliqua ſunt, quæ calefaciunt, & tamen non emittunt ſpiritus, ſic ſe habet lumen; luminoſum enim calefacit, & ſpiritus non emittit, non enim Sol dum illuminat, vſque ad terram,

aliaq;

aliaq; aſtra, & lumen, tam citò tranſmittit, poſſibile eſt imitti huiuſmodi ſpiritus, qui Cœlos, chriſtallum, aliaq; penetrent.

Huic etiam reſpondent; luminoſum ſemper per radios tranſmittere ſpiritus, qui per radios luminoſos deferuntur ad corpora, ſiue iſti ſpiritus emanent à corpore luminoſo, ſiuè ſint illi, qui ſparſi per medium illuminatum deferantur, ad corpora tacta per radios directos, quos dicent aliquandò etiam nos experiri in radijs, in quibus apparent huiuſmodi ſpiritus in formam athomorum, & per hoc ſaluari dicunt, quomodo concipiatur illud lumen in lapide Bononienſi, vt luceat in obſcuro, quia .ſ. per lumen in ipſum lapidem calcinatum introducuntur ſpiritus illi, qui per lumen delati in ſe illuminati ſunt, & vniti cum illo lapide lumen in ipſo faciunt apparere, quod etiam colligitur, quia in tantum lumen concipit, in quantum Solis lumini exponitur (verum circà illuminationem huius lapidis, alia procedendum eſt via, aliaq; inuenienda eſt ratio). Nec dubitauerunt aliqui dicere ex ipſomet etiam Solari corpore emitti ſpiritus illuminantes, ſicuti etiam Cometas dixerunt produci in ſuperlunaribus ex ſudore à corporibus cæleſtibus emiſſo, non aliter, ac fatigatus homo ſudare videtur, & ex ipſo lambentem, ac fatuũ ignem generari in infima regione.

Impugnant alij, quia dũ dicitur ſpiritus iſtos emitti à corpore, & intrare in aliũ, quod calefaciunt, quæritur an iſta emiſſio ſpirituum cauſetur immediatè à ſua ſubſtantia, & hoc non, quia iſti nunc procedunt, nunc non procedunt, ergò dum procedunt cum cauſa producens non ſit libera, quia poterant tunc non procedere, per aliquod accidens diſtinctum de nouo poſitum debent cauſari, quod nos appellamus calorem.

Rationem hanc neq; aduerſarios quietaſſe putãt, quia iſti reſponderent hanc ſpirituum imiſſionem procedere à ſubſtantia talium rerum calefacientium, quod autem non ſemper hoc faciant, prouenit, quia à ſpiritibus alterius corporis diuerſæ naturæ impediuntur, qui impedientes ſpiritus, vſq; dum non ſuperentur, non permittunt alios exire, vel dicent continuò quidem emitti ſpiritus penetrantes corpus, attenuantes humidum, & ſoluentes partes ſubtiles à craſſis; cæterum quia ſimul intrà corpus ingrediuntur ſpiritus, qui tãquam cuſtodes impedire habent ne humidum euaporet, hinc eſt, quod iſti actiuitatem alterius impediant, & non ſentiatur actio illorum, &

per

per hanc doctrinam explicant aduerſarij, quomodò aliqua corpora ſunt virtualiter calida, vt eſt piper, aliaq; ſimilia, quia .ſ. abundant huiuſmodi ſpiritibus penetrantibus corpora, & diſſoluentibus, alia verò ſint frigida, & vnum cũ alio attemperetur; præterquamquod ratio illorum oſtendit, dum operatur nunc, & non prius ſolum operari per actionem diſtinctam, non per aliam cauſam diſtinctam, quia aliter eſſet negare actiones immediatas ſubſtantiæcreatæ.

Circa hoc fateor quidem Doctores iſtos benè dicere; omnes iſtos effectus in calefaciente, & calefacto intercedere, quaſi ſemper, at falſum eſt ex ſolis illis ſpiritibus procedere totum id, quod adductũ eſt,& calorẽ ab ipſis ſolis ſpiritibus,qui ſubſtantia ſunt,& nõ ab accidente diſtincto, tamquam à cauſa procedere, quod totũ ex ipſiſmet reſponſionibus aduerſariorum primo colligitur,quia ipſi concedunt per huiuſmodi ſpiritus cõtrariari,& attenuari humidũ,ac partes ſubtiles à craſſis ſeparari. Item hos ſpiritus contrariari cum alijs, ergo operationes ab iſtis ſpiritibus nõ poſſunt immediatè procedere, quatenus ſubſtantia ſunt, quia vna ſubſtantia quantum eſt de ſe non habet contrariari cum alia, nec ſubſtantia quantum eſt de ſe impedit aliam, ſed totum impedimentum, & tota actio procedit ratione cõtrariorum,quia ſubſtantiæ nihil eſt contrarium,ergo in tantum procedunt iſti effectus ab iſtis ſpiritibus, etiam ſi admittatur ſemper intercedere, & emitti huiuſmodi ſpiritus in quantum in ſe continent calorem, & frigiditatem, vt qualitates diſtinctas à ſubſtantia ipſorũ, ſecundo efficacius probari poſſet calor diſtinctus. Ex Euchariſtia ibi .n. verè datur calor,& frigus,& verè hoſtia extrinſecus calefacta, vel refrigerata, ſicut & vinum calefaciunt,& frigefaciunt,& tamen ibi nulla eſt ſubſtãtia,quæ intra poros recipiatur,nõ .n. intra Corpus Chriſti, aut eius ſanguinem aliquid producitur, nec aliquid Corporis Chriſti poteſt per tales ſpiritus intrantes corrumpi, ſicuti dicunt aduerſarij de ſpiritibus calefacientibus, qui dicuntur calefecere per hoc præciſè, quod habent diſſoluere vnionem, ſeu humidum, quo diſſoluto ſpiritus euaporent illius corporis, qui ſe inſinuantes intra alia corpora, humidum etiam diſſoluant, & ſic dicatur calefactum calefacere, in Chriſto, & Euchariſtia .n. quidquid ſubſtantiæ eſt, incorruptibile eſt, nec aliquid poteſt deperdere, aut in ſe ſuſcipere; ergò opinio iſta nedum communi ſenſui Doctorum, verumetiam rationi, & fidei videtur repugnare.

Rationes efficaces ex auctoritate, & fide, & ratione.

Poſt-

Poſtquam autem diximus calorem eſſe qualitatem diſtinctam, videndum remanet de frigore, maior ſanè eſt difficultas de frigore, quam de calore, cum multi primum concedant eſſe diſtinctam qualitatem, non verò ſecundum, Cardanus enim 2. de ſubtilitatibus cum quibuſdam alijs opinatus fuit frigus eſſe tantummodò priuationem caloris, dicentes fruſtra multiplicari entia ſine neceſſitate, cũ ſufficientiſſimè ſaluetur per ſolam iſtam priuationem, communis tamen ſententia cum S. Thoma, & alijs oppoſitum tenet, quam ego etiam defendo.

Frigus eſt poſitiua qualitas diſtincta.

Probatur noſtra concluſio, quia certum videtur, & ipſimet aduerſarij dicunt, quod ſi vna eſt priuatio alterius qualitatis, alia debet eſſe poſitiua qualitas, ſed hoc poſito ſic arguunt Conimbricenſes, & alij, nulla aſſignari poteſt maior ratio, cur frigus ſit priuatio caloris, & calor non ſit priuatio frigoris, cum omnes rationes, quæ poſſent de vno militare, militent de alio, ergo vtraq; aſſignari debet qualitas poſitiua. Quod ſi dicas ideò calorem eſſe qualitatem poſitiuam, quia videmus ab ipſo effectus poſitiuos procedere, & actiuum eſſe, non ſic de frigore.

Contrà eſt, quia etiam hoc idem videmus de frigore, frigus namque agit in externum ſubiectum approximatum, nam ſi niui manũ approximemus, vel vitro niue pleno, frigus cauſatur in nobis, item conſtipat, & congelat, alioſq; multos producit effectus, qui in ſe aliquid reale ſunt, non minus ac effectus caloris, ergo ſicuti illi poſitiuam cauſam requirunt, ità & iſtos habere tenendum eſt, priuatio enim non ens eſt, & conſequenter nequit ens producere, nec tenebræ in vna parte aeris alias tenebras producunt in alia parte ſubiecti, nec lucem ab alio expellunt. Sicuti frigus producit aliud in alio ſubiecto, & expellit calorem, ergo actiuum quid, & poſitiuum erit reputandum.

Secundo, quia non datur in natura actio per ſe deſtructiua, quia natura nunquam intendet deſtructionem, aut interitum, ſed per accidens, hoc eſt ratione nouæ formæ introducendæ, cum qua, cum non poſſit ſtare antecedens forma, hinc illa prima corrumpitur, & recedit, ergo infrigidatio non eſt præcisè corruptio caloris, quia ſic intenderet deſtructionem, ſed ſolum eſt productio frigoris, ad cuius productionem calor vtpotè contrarius recedit, hinc autem eſt, quod nos ſentiamus non adeſſe amplius calorem, quia cum ſentiamus fri-

Non datur in natura actio per ſe deſtructiua

gus

gus contrarium, hinc inferimus non remanſiſſe calorem. Habemus ergo ex dictis frigus non ſine neceſſitate poni qualitatem diſtinctam &c. ſicuti non ſinè neceſſitate ponitur calor. Diximus hucuſq; de calore, & frigore, reſtat de humiditate, & ſiccitate, de his duabus vltimis qualitatibus magis dubitatur apud Auctores, Arriaga namq; cum alijs, (quam opinionem olim ego idem tradidi meis diſcipulis) ſuſtinent non diſtingui humiditatem à corpore humido, ſiccitatem autem dicunt eſſe priuationem illius corporis humidi, vtentes pro hoc veterato illo argumento, quia videlicet nulla eſt neceſſitas illas multiplicandi diſtinctas, cum omnia per ipſamet corpora fluida ſaluari poſſint &c. ità Ariaga probabilius ſuſtinuit.

Affirmatiuè tamen ego Reſpondeo, vtramq; ſcilicet eſſe diſtinctas qualitates ab ipſis ſubſtantijs.

Probatur primò noſtra concluſio, quia qualitates iſte ſunt qualitates ſenſibiles, ergo ſunt accidentia diſtincta; conſequentia patet, quia ſubſtantia per ſe non eſt ſenſibilis ſed per accidens ratione ſcilicet accidentium; antecedens probatur, quia vnuſquiſq; experitur aliqua v. g. aquam, aut aerem eſſe fluibilem, & aliam puta terram eſſe ſiccam, ergò ſunt qualitates diſtinctæ, quod ſi reſpondent non percipi humiditatem, vel ſiccitatem, ſed ſolum frigus, & calorem.

Oſtenditur calorem, & frigus humiditatem, & ſiccitatem eſſe diſtinctas qualitates.

Contrà, quia aliquando ſenſu percipimus humiditatem, cum tamen non percipiamus oculis calorem, vel frigus, videmus enim aquam, & aerem fluere, terram verò conſiſtere, vnam manum eſſe magis ſiccam quam alia. Item aliquandò humidum fit frigidum aliquando calidum, ſic enim aquam modo calidam, modo frigidam ſentimus, cum tamen ſemper humida perſeueret. Contrà etiam, quia ſi ſenſu non experimur aliqua corpora eſſe humida, alia ſicca, aliundè nobis non conſtare, dari hæc corpora humida, & ſicca. Secundo probatur, quia corpora vt fluida aliquod aliud dicũt præter illam ſubſtantiam, quæ fluit, ergò non eſt ſubſtantia, ergò eſt accidens diſtinctum, conſequentia eſt certa, antecedens probatur, quia corpora de non actu fluidis, fiunt actu fluida inuariata ſubſtantia, vt patet de aqua congelata, quæ poſtea ſoluitur, ergo quia attenuatur, & deperditur humiditas, quæ habebat retinere partes vnitas ex cuius humiditatis ſolutione oritur quod metalla, aliaquè calcinentur. Tertiò probatur, ex Sacramento Euchariſtiæ, in quo eſt humiditas vini, & ſiccitas panis cum tamen ibi non ſit ſubſtantia illorum, ergò

ſunt

ſunt accidentia diſtinta; conſequentia patet, quia propter hanc rationem dicunt aduerſarij, calorem, & quantitatem eſſe accidentia diſtincta; & hoc rationabiliter concedi debetab omnibus ne omnia accidentia ſophiſticis his reſpõſionibus modernorũ è medio tollãtur.

Negat Ariaga cum alijs manere humorem, ſed ſolum dicit manere fluibilitatem illam actualem, quam haberet, ſi eſſet ibi vini ſubſtantia, ſed.

Contrà, quia iam conceditur manere iſtam fluibilitatem, & non manere ſubſtantiam, & hanc fluibilitatẽ eſſe etiam diſtinctam ab ipſis accidentibus Euchariſticis, ergo iam concedunt fluibilitatem eſſe accidens, cum humiditas non ſit aliud, niſi fluxibilitas ipſa, nec excogitari poteſt quomodo humectare poſſint, & fluere niſi habeant humorem, cum nequeat haberi effectus formalis ſinè cauſa formali.

Quod autem huiuſmodi accidentia non operentur in externum ſubiectum, cum videamus, quod ſi inter aquam, & meam manum interponatur vitrum, nunquam mea manus humectabitur; hinc ſolum deducitur non eſſe accidentia ità actiua, ſicuti ſunt calor, & frigus, ſed ſint qualitates potius paſſiuæ, & minus actiuæ, vt notauit Ariſtoteles cum S. Thoma, non autem per hoc negari debet, eſſe accidentia diſtincta, ſicuti non negatur materia, ex eo quod paſſiua ſit, imò per hoc quod dantur qualitates actiuæ diſtinctæ ys contrariæ, dari etiam debent paſſiuæ; cumquè contrarietas ſit inter poſitiua, per quod differt à contradictione, quæ eſt, inter poſitiuum, & negatiuum; idcircò dicendum omnes iſtas qualitates inter quas contrarietas verſatur, debere eſſe poſitiuas. Cæterum qualitates iſtas ſuam etiam habere actiuitatem docuit idemmet Ariſtoteles 2. de Generatione 25. dum dixit ex mutua cuiuslibet elementi tranſmutatione, ex igne fieri aerem, & è contrà, quod fieri non poſſet, niſi ex mutua actione humiditatis in ſiccitatem, & è contrà, cum intenſa contrarietas in his duobus elementis verſetur tantum circà has duas qualitates, quia intenſa contrarietas procedit à qualitate, quæ conuenit in ſummo, qualis eſt humiditas, quæ aeri conuenit in ſummo. Deniq; ſal ſiccum carnes exſiccat, & aer humidus ſal liqueſacit, & humectat, vt experientia, & ex Ariſtotele quarto metheororum cap. 34. & 36. conſtat, ergo actiua in ſe ſunt.

Conantur aduerſarij qualitates iſtas euertere, & quia non operan-

tur in alienum ſubiectum, niſi ipſamet ſubſtantia intromittatur, nec vnquam exſiccabitur res, niſi per deperditionem ſubſtantiæ, nec humectabitur, niſi per nouam ſubſtantiæ introductionem, ſic enim niſi vapor intret manum, nunquam humectabitur, nec exſiccabitur niſi per deperditionem vaporum, qui ſunt ſubſtantia, vndè colligitur ea, quæ humiditatem, & ſiccitatem cauſant, ſubſtantias eſſe.

Verum obiectio iſta non officit, quia in primis apud multos falſum eſt non agere ſinè ſubſtantia, dicunt enim abſq; ſubſtantiæ introductione qualitates iſtas agere, vt docent Ouiedus, Maſtrius, & alij: Verum quidquid ſit, de hoc, concesſo illo antecedenti, non benè deducitur illata conſequentia, poteſt enim eſſe, accidentia illa non operari, niſi coniuncta cum ſuo ſubiecto in quo ſunt, talem ſcilicet formam, & ſubiectum requirentes in operando, & hoc vel ex propria natura ipſarum qualitatum, vel ex pauca ipſarum actiuitate, per quod in operando indiget conſortio proprij ſubiecti. Inſuper quod non poſſit tolli humiditas, aut ſiccitas, niſi ſimul tollatur, aut ponatur ſubſtantia, prouenit, vel quia ipſa forma in cõſeruari dependet à qualitatibus, hinc variatis talibus qualitatibus variatur, & recedit forma, vel de nouo producitur, vel dicendum ideò variari, quia determinata ſubſtantia determinatam requirit humiditatem, vel ſiccitatem, & proindè ad variationem variatur, & ad productionem nouæ ſubſtantiæ producuntur, non aliter, ac quantitas quantitatem non producit, & determinatum ſubiectum determinatam requirit quantitatem, non maiorem, neq; minorem, ex nullo enim capite apparet, cur hæc determinatio non poſſit dari in qualitatibus, cum entia finita, & limitata ſint, ſicuti datur in quantitate. Ad auctoritates Ariſtotelis, quæ explicantes munera qualitatum demonſtrat illa, ac nominant per formas ſubſtantiales elementorum, & non explicat per qualitates, intelligendæ ſunt de qualitatibus radicaliter, & originaliter, pro ipſorum ſcilicet principio, quod eſt forma ſubſtantialis elementorum, vel minus notum aliquandò explicat per notius; vel quia cum contrarietas ſit ratione qualitatum, actiones elementorum explicat per qualitates illorũ, cumq; elementa habeant cauſare mixta, & hæc cauſentur per actionem qualitatum contrariarũ ipſorum elementorum, idcircò formas explicat per qualitates, non autem vult, quod qualitates indiſtinctæ ſint à formis ſubſtantialibus, & contrarietas verſatur ſemper inter qualitates elementorum,

An humiditas, & ſiccitas agant in externum ſubiectum.

non

non autem inter formas ſubſtantiales; cum ſubſtantiæ nihil ſit per ſe contrarium.

Definiuntur qualitates iſtæ à philoſophis. Calor eſt qualitas, cuius operatione homogenea, & quæ ſunt eiuſdē rationis congregantur, quæ verò ſunt diuerſæ rationis diſgregantur, & diſſoluuntur, ità communiter, & probatur experientia, qua videmus ex omnibus (quæcunq; ſint) igni expoſitis, homogenea ipſorum ab ætherogeneis ſegregari, ſic patet in metallis igne expoſitis vt examinentur, itá etiam in cera, lignis, alijſq; rebus, cum enim calor habeat relaxare, & calefacere, conſequenter eius vi homogenea coadunantur in proprio loco, ætherogenea verò ſeparantur, vnoquoq; proprium locum petente, ſiquidem diuerſæ res quantum eſt de ſe diuerſa petunt loca, ne promixus in continua maneant pugna.

Definiẽtur primæ qualitates, & explicatur definitionis ſenſus.

Frigus definitur qualitas congregans promiſcuè homogenea, cũ ætherogeneis totum hoc patet in congelatione aquæ, in aqua, & paleæ, & arena, & quidquid in illo eſt, reperitur coniunctum. Humiditas eſt qualitas, qua res redditur difficilè terminabilis termino proprio, facilè autem termino alieno, fluens enim res humida terminos intrà proprios non permanet, nec propriam retinet figuram, ſed facilè accõmodatur figuræ corporis cõtinentis, vt patet de aqua, & aere, reſpectu vaſis continentis.

Siccitas definitur id, per quod res redditur facilè terminabilis termino proprio, non alieno.

Cur autem definiuit Ariſtoteles has qualitates per effectus ſecundarios, non per primarios, aut à priori, quomodò debent definiri res, dico hoc ideò feciſſe, quia cum ipſe definierit qualitates iſtas in ordine ad mixta, & vt principia mixtorum, idcircò explicauit per effectus ſecundos, qui tantum reperiuntur in mixtis, cũ alij effectus primarij, qui non explicantur, adhuc cauſentur in elementis, & ſimplicibus corporibus.

Major tamen difficultas inſurgens contrà definitiones traditas eſt, quia videmus operationes iſtas ſæpè confundi, videmus enim, quod ſi cera, & pix, plumbum, ac ſtamnum ſimul liquefiant, ità coniungentur, vt nequaquam amplius poſſint ſeparari, quod patet etiã in multis medicinis ex diuerſis materijs cõfectis. Idem patet in lacte, quod dum igne coagulatur, vnitur cum lapidibus &c. & idem demonſtrauit Ariſtoteles, dum dixit calori per ſe conuenire, vt congreget,

per accidens verò vt diſgreget. Item homogenea diſgregat, ſic enim magnus ignis vaſa terrea, ac vitrea diſgregat, cuius partes ſunt eiuſdem rationis, & glaciem, aquamq; congelatam in partes diſſipat. Itẽ congregare, & vnire homogenea conuenit humido, nam humidum eſt id quo res vnitæ dicuntur, vt à Phyſicis, & Chymicis dicitur. Non enim aliter congregat, niſi per coniunctionem humidi cum partibus, nec diſſipat, niſi per ſeparationem, & deſtructionem illius humiditatis, hinc corpora igni, aut aquis corroſiuis expoſita diſſoluũtur in cineres, & pulueres, quia ab igneis corroditur, ac deſtruitur humiditas nectens partes &c. Item ſanguis, qui in venis eſt vnitus cum humoribus, alijſq; partibus frigore ſeparatur, & in alijs etiam idem patet.

Reſpondent aliqui concedendo calorem etiam aliquando congregare etheorogenea, & deffinitionem ab Ariſtotele traditam inquiunt, intelligendam eſſe, vt plurimum, ità etiam probabiliter opinati ſunt Conimbricenſis, vt autem non recedamus à ratione Ariſtotelica, cum ipſe pluribus in locis, præcipuè 4. metheororum dicat, hoc videmus enim in omnibus calidum, & frigidum terminantia, & copulantia hæc homogenea, vt calidum, hæc verò etherogenea, vt frigidum; idcircò ſtante communi definitione dicimus per accidens aliquando vnire, quia conueniunt in qualitate, ex qua cauſatur vnio, & Ariſtoteles dũ dixit vnire quæ ſunt eiuſdem naturæ, intellige qualitatum aliquarum conuenientiam, ibi autem qualitates intelliguntur illæ, quæ ſunt in ordine ad motum localem, & ſitum, v. g. in leuitate, denſitate, & craſſitie, ſubtilitate, & ſimilibus; licet in alijs qualitatibus differant, hinc quia violæ, & roſæ multa habent accidentia ſimilia, nempè fluibilitatem, leuitatem, raritatem &c. propter quod in elãbicco ſimul iunctæ exeunt vtriuſq; aquæ vnitæ, ſimiliter fæces ſunt homogeneæ, quia in craſſitie conueniunt, & diſcurrẽdo per reliqua, & hinc etiam fit quod calor ſeparet ex eodem corpore aquam, oleum, ſal, fæces, ſpiritus, & flegma, quia per varias diſtillationes prius extrahuntur partes homogeneæ quidem, ſed valdè imperfectæ, deindè partes perfectius homogeneæ, poſteà pinguiores, & ſic ſucceſſiuè extrahuntur homogenea. Diuerſo autem modo frigus congregat lutum, ac calor, nam calor exſiccat lutum per ſeparationem partium etherogenearum, frigus verò per congregationem omnium partium, hincque, quia plumbum, &

ſtam-

ſtamnum conueniunt in fluibilitate, indè eſt quod vniantur; vel per accidens dicimus eſſe, vt contingant picem vniri cum cera, quia intentio, & finis per ſe ignis, ſeù caloris eſt vt ſeparentur; at ratione humoris illius glutinoſi, & tenacis illorum corporum ſe ipſis connectuntur, & in vnum abeunt, veluti homogenea in tali ratione, & à ſimili in alijs exemplis dicimus per ſe, & ex intẽtione ignis eſſe ſemper congregare homogenea, ſegregando etherogenea, at per accidens poſteà ſequitur, quod congreget etherogenea. Diſrumpit autem vaſa per rarefactionem calor, non quod ſeparationem intendat, & licet rarefactio adhuc ſit ſeparatio, cum fiat per introductionem corpuſculorum diſcontinuantium, & ſeparantium vnam partem ab alia, hanc etiam intendit per accidens, vt ſcilicet per ſeperationem habeant congregari in vnum partes calidæ, & ſiccæ, ac ſulphureæ, & ſeparari à partibus humidis, quod clarè conſpicitur in arte diſtillatoria, in qua virtute ignis ſeparantur homogenea ab etherogeneis, humidum ſcilicet a ſicco &c. humidum autem licet vniat, ipſum tamen ſe habet tamquam vinculum, quo vnitur, calor autẽ eſt agens quod vnit &c. quod autem diximus de calore, quod per accidens cõgreget etherogenea, à ſimili per accidens cauſari dicimus a frigore ſeparationẽ, vt in datis caſibus poteſt quiſq; diſcurrere prudẽter.

Conſideratis ergò his, quæ ad qualitates elementorum in communi pertinent, qualitates propriæ vnicuiq; elemẽto ſunt aſſignandæ. Ex Ariſtotele igitur, & communiori doctorum ſententia aſſeritur ignem eſſe calidum in ſummo, ſiccum infrá ſummum. Terram ſiccam in ſummo, frigidam infrà ſummum. Aerem calidum infrà ſummum, humidum in ſummo (ſumpta humiditate in rigore philoſophico, pro maiori ſcilicet fluibilitate, quod termino proprio non ità facilè retineatur, ſed alieno; non vulgariter, pro maiori ſcilicet humectatione, & conſiſtentia proueniente ex viſcoſitate materiæ, quæ humiditatem philoſophicam minuit) aquam autem eſſe frigidam in ſummo, humidam infrà ſummum, ità tradidit Ariſtoteles 2. de Generatione 16. cum alijs, quidquid dixerint Areſius, Ariaga, & alij tribuentes frigiditatem ſummam aeri, humiditatem ſummam aquæ &c. & Teleſius, qui igni humiditatem tribuebat.

Verum qui ignem calidum non credit, probet ſuis manibus, & calefactus igni calorem concedat inuitus; inueniet enim ignem producere omnes operationes, quæ à calido ſubiecto producuntur congre-

gregare homogenea, ab etherogeneis ſegregando, vt patet in metallis, & alijs frigus expellere, adurere &c. quæ omnes operationes calori aſcribūtur. Vlterius calor ignis oſtēditur, ſicut & aeris, quia altero illorum poſito calido, nempè aere, ignis cum ſit locus aeris ponendus eſt ipſi ſimilis in aliqua qualitate, vt per hanc ſimilem qualitatem ſe habeat, vt locus conſeruatiuus locati. De ſiccitate etiam patet, nam videmus corpora igni expoſita totaliter exſiccari, & nihil igni magis contrariari quam aquā, & aerem, cum ab aqua quantumuis calidiſſima ignis extinguatur, & in Regionibus Polaribus ob contrarietatem aer agens ſua humiditate in ſiccitatem ignis, in ſe conuertit. Ex eo autem quod metalla igne liqueſcant, non arguitur ignis humiditas, qua paſſum metallum in humiditate ſibi aſſimilet, cum liquatio illa proueniat ab igne ſuperante frigiditatem, qua humidum vntuoſum cum ſubtili terreo erat vnitum, quæ vi caloris ſegregantis homogenea ab etherogeneis inter ſe ſeparantur, & fluit, & ſic ignis expulſa frigiditate ſibi in calore aſſimilat paſſum metallum, quod patet, quia aliter ſequeretur ab aere, vel aqua facilius liquari metalla, cum per aduerſarios humidiores igne ponantur, quod tamen experientia conſtat eſſe falſum; Vlterius ignem non humidum ponere debemus, quia fluit, & terminatur alieno termino, cum terminatio iſta coacta ſit, & non ſpontanea, quomodò eſt terminatio aeris, & aquæ, ſed quantum eſt de ſe ignis ſemper petit eſſe in proprio loco, & ſurſum aſcendere, nec ſinè violētia ipſum intrà fornacem retinemus, ſicuti ſtuppa, aut lana, quia violentia retinetur intrà vas, & per compreſſionem, non dicuntur humida. Secundo dicimus, quod ignis proprijs terminis continetur, quia ſemper proprijs terminis mouetur, namq; illud dicitur non contineri prorijs terminis, quod per ſui diuiſionem nullo impellente contrariò facilè diſſipatur, ac in diuerſas partes dilabitur quomodò ſe habet aer, & aqua, ignis autem quantum eſt de ſe nunquam diſſipatur, ſed ſemper eadem via, & eadem figura ad eundem locum ſurſum, ſcilicet aſcendit. Inſuper quod manus flammæ expoſita humectata euadat, non probat ignis humiditatem, quia hoc fit à flamma foras trahendo manus humiditatem, vt ipſa è manu expulſa, & ſiccitate introducta, poſſit ibi formam ignis introducere, nam aliter, quo magis eſſet manus igni expoſita, magis humectata euaderet, quod tamen experimur eſſe falſum, cum videamus ſi aliquantulum magis manus

flam-

flammæ exponatur, ipſam non humectari, ſed exſiccari, & igniri.

Qui igitur viſcoſa humiditate corpora metallica, aut alia expoliare contenderit, eaq; ab immunditia purgare ignem adhibeat, ſi quidem ignis ſua ſiccitate viſcoſitatem perturbātem corrodiens, & ſuo calore homogenea ab ætherogeneis ſegregans promptiora illa reddit, vt per medicinas tranſmutentur im melius; Vnde Albertus Magnus dicebat, niſi corpora prius calcinentur (igne ſcilicet ingredientibus, exſiccantibus, aut igneis aquis) tranſmutari non valent, tunc enim medio igne in cinerem reducta vi meſtruorum per ebullitionem vntuoſitate turpi foras extracta per multiplicata hæc meſtrua, ſeù aceta, & ebullitiones depurata, & in puram terram redacta, applicatis humidis, ſed benè diſſolutis, & fixis medicinis proportionatis de facili aſſumunt colorem, & proprietatem corporum perfectorum, in quæ tranſmutare illa contenditur.

Terræ ſiccitas conſtat ex illo Geneſis, vbi arida terra appellatur, & inſuper videmus quantumuis aquæ copia ſuper terram proijciatur, ab illa abſumi, propter à philoſophis notandum, terram noſtram ſæpè aqua cibandam, ſiquidem terreum, vtpotè ſiccum, niſi ſufficienti humore potetur, areſcet, & conſiſtentiam non habebit, nec poterit lapideſcere, hinc quæ magis de ſiccitate participarit, terreæ naturæ denominantur, quæ autē de humiditate dicuntur aqueę; & dura plus habent ſicci, quam humida, vbi etiam obiter notandū in vanum laboraſſe, & laborare illos, qui ſiccos, & terreos ſpiritus contenderunt ſine humido fixare, & è contrà, cum ſiccum ſe ſolo puluerizetur, & diſſipetur, & humidum fluat, & vnum per aliud retinetur, & qui hoc primum principium præ oculis in arte non habuit, benè ſcit erroris ſui meritam pænam. Patet etiam ſiccitas terræ, quia nil eſt, quod minus ad fluiditatem accedat, quam terra, ergò minus humida eſt, cum minus humida ſit, quæ minus fluit. De frigiditate conſtat, nam in cauernis, & locis à ſole remotioribus, vbi terra à contrarijs depuratur, frigidiſſima ſentitur. Item metalla, & lapides, quæ terrea ſunt, frigidiſſima probantur. Idem demonſtrat eius grauitas, & leuitas, quæ à frigore proueniunt partes inter ſe cōſtipante, & non propter aliam rationem Saturnum Aſtrologi terræ aſſimilarunt, niſi quia frigidæ, & ſiccæ naturæ eſt. Eſtò autem exteriores terræ partes calidæ ſentiantur, non idcircò calidæ naturæ ſtatuendæ ſunt, ſicuti licet ob mixtionem cum humido ad genera-

tionem plantarum neceſſariam humidæ ſentiantur, nemo tamen ex natura ſua humidam terram eſſe dicit, ſed participat ab extrinſeco ad plantarum nutritionem, & generationem. Cum autem proprium ſicci vt diximus ſit pulucrizari, & non conſiſtere, idcircò terra, vtpotè ſicca in ſummo, non erit corpus multum benè compactum; verum ratione ſuæ frigiditatis, cuius proprium eſt vnire, & congregare partes, in quibus eſt, aliqualiter compaginata redditur.

Aerem eſſe humidum in ſummo, calidum infrà ſummum, eſt ſententia Ariſtotelis, Conimbricenſium, aliorumq; ſanioris mentis Doctorum, contrà Ariagam, Pontium, & alios.

Probatur concluſio ipſa experientia, cum enim nomine humidi nil aliud à philoſophis intelligatur, niſi corpus fluibile, & facilè alieno termino, non proprio terminabile, eſſe permeabile, cædere alteri, & ſe inſinuare, nec alia ratio humido poteſt aſcribi, nil aliud magis fluere, permeari, ſe inſinuare, claudi alieno termino facilius videmus, quam aerem, ſic enim parua phiſtula ſtatim implebitur aere, non ſic aqua, niſi cum magna violentia, ſicut & ipſum per parua foramina, ac poros anguſtiſſimos intrare videmus, quod non facit aqua. Item facilius cædit aeri impellenti, quam cædit aqua, & ſi eſſe humidum eſt effluere, & è loco in quo erat egredi, alio ingrediente, hoc melius cunctis facit aer, & hinc etiam dum corpora fluida reddere volumus, aeri exponimus. Calcinato enim corpore, aut metallico, aut alio aeri expoſito, in ipſo humiditas introducitur. Deindè ſi aer ſiccus poneretur, cum ex alia parte ſit calidus, àb igne non differret, tum quia Ariſtoteles aſcribens vnicuiq; elemento propriã qualitatem, aeri humiditatem aſcribit, idemq; docet ignem aduerſari aquæ, & terræ aerem, ergò ſentit Ariſtoteles, quod ſicuti ignis ob ſummũ calorẽ aduerſatur aquę frigiditati, ità aerem ob ſummã humiditatẽ aduerſari ſummæ ſiccitati terræ, quia iuxtà ſententiam Ariagæ illi non aduerſaretur in frigiditate.

Quod autem aqua dicatur aerem humectare, non eſt quia aqua in humiditate philoſophica intendat aerem, ſed quia aqua per aerem ſparſa, dum corpora tangit, & illis adhæret, magis ſenſibilis redditur, quam ſolus aer, quia cum ſit craſſior, hinc magis adhæret, ex quò arguitur eſſe minus humidam, quia minus fluit, & ob ſuam corpolentiam adhæreſcit, quod arguit maiorem humiditatem vulgariter dictam, non philoſophicè.

Quo

Quò ad calorem verò in quo eſt maior difficultas.

Probatur primo, quia aer calore generatur, vt conſtat cum aqua actione caloris prius in vapores diſſoluitur, & deindè conuertitur in aerem, & quò magis viget calor, eò facilius in aerem conuertuntur. Item videmus frigus aerem conuertere in aquam, vt patet de aere circà feneſtrarum vitra adhærente, ergò ſignum eſt frigiditatem eſſe qualitatem ad aquam pertinentem, non aeri, quia nulla res qualitate propria, ſuæq; formæ connaturali deſtruitur, nec tranſit in aliam formam diuerſam. Docuit item Ariſtoteles aerem multum ad corruptionem diſponere, ſic videmus multa corpora, quæ diù durauere, ſtatim aeri expoſita fuiſſe corrupta, vt de pluribus cadaueribus narrant Hiſtoriæ, quæ diù integra cum manſerint ſub terra, quæ frigida eſt, ac ſicca, ſtatim ac aeri fuerunt expoſita, fuerunt etiam diſſoluta, ergò ſignum eſt aerem eſſe calidum, & humidum, conſequentia iſta patet, quia vt eſt commune apud Philoſophos, calidum agens in humidum inducit corruptionem, ſiccitas autem, & frigiditas præſeruant, quod docuit etiam Ariſtoteles 4. metheororum, cap. 12. & problem. 33. præter quam experientia conſtat, primò quia auſtro ſtante vento humido, res putreſcunt, & ſpirante aquilone frigido, & ſicco conſeruantur. Inſuper videmus non altero meliori modo res corrumpi, ac putrefieri, quam ſi in bitumine, quod calidum, & humidũ eſt, reponantur, vt communiter à Chymicis vſitatur, ergo dicẽdum, aerem ſumma humiditate gaudere. Item in vaſe diſtillatorio, quamdiù fumi illi vas calidum repererint, ſemper in calidos vapores ad aerem accedentes, & nunquam in aquam diſſoluentur, ſed ſuperiore parte ſtillicidij frigefacta aut aqua, aut ob diſtantiam frigida ſtatim in aquam diſſoluuntur; Vlterius cum aer, & aerea leuitent, & rareſcãt, calida ſtatuenda ſunt, quorum eſt leuitare, & rareſcere. Quod ſi Ariſtoteles, & alij videntur aerem ſiccum nominare, intelligendi ſunt de igne elementari, qui adhuc ab ipſo aeris nomenclatura vocatur. Item licet aer exſiccare videatur, hoc non ex propria qualitate, ſed ratione exhalationũ ſiccarum per aerem diſperſarum, & ob alias rationes infrà tangendas, cum de putrefactione corporum.

Hinc autem dicimus mediam aeris regionem, quę ſecundum omnium ſententiam frigidiſſima eſt, non per ſe, ſed per accidens huiuſmodi frigiditate gaudere ratione ſcilicet vaporum, & exhalationũ

frigidarũ ibi aſcendentiũ, quæ cum ex natura ſua frigidæ,ac ſiccæ, & vapores frigidi, & humidi ſint, cum etiam per aduerſarios à formis non differant ſubſtantialiter, ibi ad priſtinam ſe reducunt frigiditatem, & ex parte inferiori à Solis reflexione, & ſuperiori parte ab ignis elementaris calore circundati intenduntur in huiuſmodi qualitatibus antipariſticè, & ſic habent regionem illam infrigidare, propter quod vi magni frigoris vnientis partes, ibi nubes, grandines, aliaq; frigida metheora generantur. Frigeſcit etiam noctu aer Solis calore recedente ratione,vaporum frigidorum aſcendẽtium diè à Sole eleuatorum. Comparatione caloris cordis, & animalis frigidus quidem iudicatur aer, idcircò quia flabello primus aer à calore animali intenſus in calore fuit expulſus, idcircò alius ſuccedens ab huiuſmodi calore non maculatus, quia minus calidus, idcircò frigidus exiſtimatur. Nec verum eſt calida per motum calefieri, & frigida frigeſcere, ſi quidem duo lapides frigidi inuicem colliſi incaleſcunt, & aqua calida agitata frigeſcit. Quarè cum rationes omnes demonſtrantes aerem eſſe frigidum oſtendant etiam cauſas extrinſecas iſtius frigiditatis, non frigidæ naturæ exiſtimandus eſt; præterea externa cauſa frigiditatis aereæ, maximè iudicandi ſunt ſpiritus quidam frigidi è corporibus euolantibus per aerem diſperſi, cum enim totus aer ſpiritibus ſit plenus, & quodlibet corpus ſpiritus emittat, non omnes ſpiritus calidi ſunt, ſed quidam calidi, alij verò frigidi ex natura ſua, qui colorem habent expellere,& quia calorem expellentes ſecum calor humidum trahit, hinc etiam accidit aerem ratione huiuſmodi frigiditatis ſpirituum veſtes exſiccare, vt facit Aquilo,& Borreas, ſic ſpiritus ſalinitrales frigidos ſtatuo,quia video ipſos aquam congelare, ſicut & ſpiritus aluminoſos, namq; ſi liquor aliquis intrà niuem ſepeliatur, & ſuprà niuem alumen aſpergatur, paruo tempore in glaciem ſolidam concreſcet, ratione quorũ etiam ſpirituum habetur glaciẽ adhuc ſereno tempore fieri, quia tunc ſpiritus iſti per aerem fluentes ipſum infrigidant, & hinc etiam æſtate aquam magis infrigidari videbimus, ſi intrà ſalnitrum loco niuis reponatur, & ſalnitrum ſæpè agitetur, vt per motum ſpiritus illi valeant exire, & aquam, ac vinum habeant infrigidare.

Dum autem dicunt aduerſarij humiditatem ſummã debere aquæ compettere, quia humiditas facilius manet cũ frigiditate,quæ conuenit aquæ, & non aeri. Reſpondemus humiditatem vulgariter di-

ctam

ctam magis connecti cum frigiditate, quia frigiditas cum conſtringat, illud humidum fit craſſum, & permanens, ac propterea adhærens, & minus fluibile, calor autem cum rarefaciat, & leuificet, reddit ſubiectum magis fluibile, & conſequenter magis humidum in rigore.

Aquam humidam eſſe, nec ipſi aduerſarij auſi ſunt negare, & patet etiam, quia cum ipſa facilè labatur, ſe inſinuet, & claudatur facilius alieno quã proprio termino, humidi rationem participet, quod idem declarauit ſcriptura in illo Iob 12. vbi dicitur. Si continuerit Deus aquas omnia ſiccabuntur, vndè occaſionem ſumpſerunt Areſius, & Ariaga dicendi humiditatem ſummam conuenire aquæ non aeri, at de qua humiditate intelligatur, dictum eſt modò.

Frigiditatem ſummam aquæ tribuimus, quia diſtributis ſingulis qualitatibus pro reliquis elementis frigiditas tantum pro qualitate in ſummo aquæ, reſtat.

Probatur quia aqua in mari, in fluminibus, in fontibus, & in puteis frigidiſſima, imò in æſtate ambiente exiſtente calido in puteis, & ciſternis aqua eſt frigidior, ergo ſi frigida non ſentitur, impeditur ab agente extrinſeco, & per calorem extrinſecum igniente aquam, propter quod dixit etiam idem Ariaga aquam hiberno tempore non ſentiri frigidam, æſtate verò ſic, quia æſtate per calorem apertis poris euaporant illæ exhalationes, à quibus aqua calefiebat, ergo quod aqua frigidiſſima nõ ſẽtiatur prouenit ab extrinſeco.

Neq; dici poteſt hanc frigiditatem prouenire à terra, quia vt experientia conſtat frigidior eſt aqua, quam terra, quod maximè conſtare poteſt, ſi per diſtillationem aqua ſeparatur à terra. Item piſces in hoc elemento degentes naturæ ſunt frigidioris, ac demum aqua nimium epotata dolores cauſat in ventriculo, & cruditates, dentes labefactat, conſimilia operatur ſua frigiditate, quæ infirmitates non niſi contrario calore curantur, vndè Galenus maximè vinum niuatum prohibuit, & tantum conceſſit illis, qui naturæ ſunt calidiſſimæ, vel aſſueti ſunt à principio, ergò naturæ frigidæ eſt aqua.

Quod ſit humida. Probatur primò propter argumenta ſupra facta contrà humiditatem aeris. Secundò, quia humidum eſt illud, quod facilè dilabitur, & clauditur alieno termino, & ſe inſinuat, ſed hæc omnia aquæ conueniunt, vt patet experientia, ergò &c.

Obijcies id quod eſt magis à contrarijs calidis remotum eſt magis

frigidum, ſed magis terra,quam aqua remota eſt à calidis contrarijs, quia agentia cōtraria ſunt calor ignis elemētarijs,ſolis,& Cœlorum, ſed ab his magis diſtans eſt terra,cū in profundo locata ſit magis,quā aqua,ergò &c. Secundò quia maior frigiditas cauſat maiorem congregationem partium, & denſitatem ratione frigoris vnientis partes, ſed grauior eſt aqua,quam terra, & denſior, propter quod eſt in imò, & experientia patet de ipſis extrà locum proprium poſitis, ergò terra magis frigida.

Reſpondetur eſt magis frigida intrinſecè, ſeù quo ad exigentiam, & proprietates intrinſecas nego, quo ad extrinſeca, & per accidens, non autem quo ad exigentiam propriam illius concedo, ergò &c. negatur conſequentia; proprietates enim intrinſecæ non deſumuntur ex hoc, ſed ex effectibus quos ipſa cauſat, & de reductione ad priſtinam frigiditatem ſe ipſa, item ex contrarietate cum alio, cum igitur aqua igni in frigiditate contrarietur, effectus frigidos producet, eſto cum iſtis qualitatibus alienis ſit immerſa, quod autem aqua poſita ſit magis iuſta calida agentia, quā alia, hoc ſumma induſtria à natura factum eſt, vt ſummè intenſa qualitas proxima habeat contraria, nè tantum vnum vigoretur.

Ad ſecundum dico addenſationem, & grauitatem non cauſari à frigore præciſè ſed à frigore mixto cum ſicco,& humido,quod magis reperitur in terra quam in aqua,quę vtpotè humida cōſiſtentiam tantam non habet, ſed fluiditatem, & falſum eſt quod dicit Ariaga puluiſculos in corpore condenſato cadere deorſum, cum verè ſi diſtilles glaciē, plures remaneāt puiuſculi in vaſe quā ſi eſſet ſola aqua.

Hinc autem ſolutum hahes,cur aqua cum frigior ſit terra, vt tamen congeletur, indigeat auxilio terreæ materiæ, & nix, quæ plus terræ continet, ſit frigidior.

Huius ratio eſt quia ad congelationem vlterius requiritur mixtio humidi cum ſicco, cum humidum ſe ſolo fluat, & ſiccum vt dixi pulucrizetur, vndè dixit Auerroes 4.Cœli,commento 32. *aquæ accidit congelatio,non vt eſt aqua; ſed vt ei commiſcentur vapores terrei, cum quibus miſcetur*, & ſimul de igne, cur non luceat, dixit, *ità ignis quatenus ignis non lucet;ſed quatenus miſcetur terreo denſo radios reflectente.* Frigidior autem eſt nix, quam aqua, quia frigus repertum in materia niuis, quæ eſt magis denſa magis reſiſtit agentibus contrarijs, & ideò magis frigida ſentitur.

Dices

Dices ſi aqua eſſet frigidior, quam humidior, ergò facilius exſiccaretur, quam calefieret, quia cùm frigiditas ſit in ſummo, magis reſiſteret quàm humiditas, quæ eſt infra ſummum.

Reſpondetur humiditatem difficilius expelli, quam frigiditatem, quia cùm calor cui contrariatur frigiditas, ſit magis actiuus, quam ſiccitas cui contrariatur humiditas, ideò facilius attenuatur frigiditas, contrà autem dicentes humiditatem non diſtingui à ſubſtantia humida, argumentum nil probat. Cæterum cur humiditas non expellatur niſi ſimul cũ ſubſtãtia ſua, vide quæ dixi cũ de humiditate.

Obijciunt ad probandum aquam eſſe calidam, nam Ariſtoteles 5. de Generatione animalium cap. 3. ait nullum humorem eſſe ſinè calore. Secundò, quia omnia ſalſa calida ſunt, ſed aqua maris eſt ſalſa, ergò eſt calida. Tertiò in aqua multa animalia viuunt, ſed animantia calido conſeruantur, ergò aqua eſt calida. Quartò aqua ex vaporibus calidis generatur, vt patet in artę diſtillatoria, & aqua generatur extrema actione ſolis illam immutantis, vt docet Ariſtoteles 2. de Generatione ad finem, ergò ſi calore generatur tamquam præuia diſpoſitione, de ſe erit calida; e contrariò, vt conuertatur in terram debet frigore condenſari, & ſic frigore corrumpitur. Vltimo hyemali tempore cernitur ex puteo euaporare inſtar fumi, quod proprium eſt vaporis calidi.

Reſpondetur ad primum Ariſtotelem ibi loqui de humido mixtorum, quod humidum etiam in ſe mixtum eſt, nulla autem mixtio ſinè calorè, & quod de iſto loquatur patet, quia ibi docet quomodo dureſcant pili, pennæ, cæteraque ſimilia, & dixit hæc fieri humore, qui deindè frigore, vel calore in aliquibus dureſcit. Ad ſecundum dicas, aquam maris ſalſam eſſe, non quia aqua eſt, & ex natura ſua, ſed propter commixtas exhalationes, vel quia vt multi opinantur ſparſum fuit à Deo ſal ad conſeruationem aquatibilium, vel ob alium finem in capite de mari aſſignandum, ſicuti ſi ſaccarum, quod dulcè eſt, cum aliquantulo ſalis commiſceatur, totum ſalſum ſentitur; & quod aqua maris de ſe ſalſa non ſit, patet quia a multis dicitur aquã maris in fundo non eſſe ſalſam, & hoc idem oſtendunt, dum appenſa in naui ſpondea iuxtà aquam, vapor qui à ſpõdea attrahitur, non eſt ſalſus. Ad tertium dicas aquam apud nos calore ſolis, aeris, aliorumq; ſuperiorum planetarum adeò eſſe permiſtam, vt proportionatiſſima ſit ad viuentes pro ipſarũ cõſeruatione. Ad quartũ dicas va-

po-

pores in ſtillicidio nunquam cõuerti in aquam niſi prius refrigerentur, & hinc ſemper in ſummitate ſtillicidij ponitur aliquis pannus madefactus, vel ſaltem pars ſuperior ſtillicidij debet eſſe cum aliquali diſtantia diſtans à calore ipſius ignis, vt poſſint vapores illi ad priſtinam ſe reducere frigiditatem. Ad aliud dicas ſolem concurrere ad Generationem aquę ex terra concurſu accomodato ad talem finem, non præcisè per calorem, & ità intelligatur Ariſtoteles in illo loco aſſignato. Item aqua debet addenſari, vt conuertatur in terram, quia debet exſiccari, & ex illa ſiccitate coniuncta cum frigore oritur denſitas prærequiſita ad formam terræ. Ad vltimum dicas aquã è puteis hyeme euaporare ob calorem violenter iniectum, vel ab ignibus ſubterraneis, vel ab exhalationibus calidis incluſis in locis ſubterraneis, & exire non valentibus, & etiam ab aere, qui in illis locis natiuum ſeruat calorem.

CAPVT SECVNDVM.

Vtrum, & quo ſenſu elementa dicantur ſimplicia, vbi de poſsibilitate corporis ſimplicis phyſici completi, & non compoſiti ex materia & forma.

PRo quæſtionis propoſitæ intelligentia ſciendum aliquid multipliciter poſſe dici ſimplex; primò metaphyſicè, vt ſcilicet ex genere, & differentia non conſtet, quam compoſitionem multi ſuſtinent excludere Deum. Secũdò vt careat partibus phyſicis componentibus, quales ſunt materia, & forma, quam compoſitionem non participant ſpiritus. Tertiò integraliter, vt partibus integralibus res non conſtet, licet conſtet eſſentialibus, qualis eſſet v.g. materia aliqua, & forma ſpiritualis indiuiſibilis, & duo puncta indiuiſibilia, vnum materiæ, alterum formæ &c. propoſita differentia exagitatur de compoſitione phyſica, & integrali, non verò metaphyſica.

Dico primo elementa non gaudent phyſica ſimplicitate, ſed verè conſtant ex materia, & forma eſt ſententia communis inter philoſophos, contrà aliquos, quos citat Camerarius.

Probatur 1. concluſio, quia quotidiana conſtat experientia ignem de nouo per cauſas ſecundas naturaliter, & produci, & corrumpi, extin-

extinguitur enim per aquam, & medio calore Solis producitur ab ipſo, ſed ſi eſſent corpora ſimplicia, non poſſent hæc à cauſis naturalibus fieri, quia corpora ſimplicia carentia ſubiecto ſi deſtruentur, nihil remanet ipſorum, & conſequenter deberent annihilari, annihilatio autem (quod idem intellige de creatione) ſaltem de facto exiſtentibus creaturis non conceditur ab vllo Philoſopho, eſto dubitent de poſſibili. Maior etiam probatur ex Ariſtotele, S. Thoma, & Scoto, qui ideò oſtendunt dari in rerum natura materiam primam, quia vt dicit Angelicus Præceptor, cum videamus aerem in ignem conuerti, conſequenter dari debet aliquod commune ſubiectum, ex quo dicatur aliud fieri, hoc eſt educi de materia alterius, fieri ſcilicet dependenter à materia illius, propter quod non dicitur anima, aut Angelus fieri ex muſca, aut homine, quia nihil commune eſt vtriq; ſed benè ex homine poteſt fieri vermis, quia materia eſt vtriuſq; eadem. Item idemmet Ariſtoteles docuit ex quolibet poſſe fieri quodlibet, ergò verè commune omnium dedit ſubiectum, quo componantur.

Recenſiores aliqui reſpondent nequaquàm elemēta de nouo generari, aut corrumpi, ſed ſolum illud, quod incluſum intrà mixta latitabat, foras trahitur, & apparet.

Sed falſitas huius reſponſionis clarè conſtat, primò quia ipſæ formæ elementares, nec apertè, nec occultè poſſunt ibi eſſe, & quia ipſæ ob contrarias qualitates quas habent, eſſent in continua pugna, & quia non videtur cur corpus, non leuiter potius ſurſum ratione ignis, & aeris incluſi, ſed grauiter ratione aquæ, & terræ. Item cōpoſitum illud dicendum eſſet ignis, aqua, terra, & aer, cum quælibet illarum formarum completa eſſet, non ordinata ad aliud. Deniq; verè, & de fide conſtat dari formam mixti diſtinctam à formis elementorum, vt patet de anima rationali, quæ forma hominis eſt, & non elementaris, ergò fruſtrà ponuntur formæ elemētares, cum poſitis formis mixtis cum temperamento materiæ, abſq; formis elementaribus ſimplicibus omnia ſaluantur. Deindè ſi elementa non corrumpuntur incredibile eſt, quod totus ignis remaneat in corporibus illis, à quibus fuit extinctus ignis.

Nequè dicant non produci de nouo ex alio elemento alterum, ſed tantum vnum ſuccedere, vbi erat aliud. Vel dicent vnum non fieri ex materia alterius, ſed ex toto elemento antecedenti fieri tranſitum ad aliud.

Nam

Nã contrà eſt primò quia ſi ſuccedit,& non producitur, ergò negabitur actio cauſis ſecundis, & eſſet incidere in opinionẽ illorum, qui dicebant res fieri tantum ad præſentiam cauſarum ſecundarum. Secundò quia vt videmus, & auctoritate Ariſtotelis, & aliorum verè vnum elementum dicitur ex alio fieri, ergò per tranſmutationem eiuſdem ſubiecti de vna forma in aliam. Secundum de tranſitu totius elementi ex toto elemento maiorem continet difficultatem, quia actio iſta eſt tranſubſtantiatio, quæ actio miraculoſa ab omnibus dicitur, vt patet in Euchariſtia, & cum fiat tranſitus ex toto nihilo remanente primi, conſequenter actio productiua eſt ex nihilo, ac propterea creatio, quam vt diximus, non concedunt de facto exiſtenti Creaturæ.

Quapropter dicendum elementa dici tantum ſimplicia, quatenus mixta in ſe non ſunt, hoc eſt vnum elementum ex alio nec formaliter, nec virtualiter componatur, ſicuti componuntur reliqua compoſita &c. Maior ergo dubitatio circà hoc verſatur de Corpore poſſibili phyſicè completo, & non compoſito, affirmatiuam partem defendunt, qui Cœlos ſimplices, & elementa ſimplicia ponunt, qui autem hoc corpus non ponunt de facto diuiſi ſunt, & aliqui concedunt eſſe poſſibile, vt non improbabile videtur Suario, & ſuſtinuerunt Ouiedus, Ariaga, Maſtrius, cum pluribus ex noſtris in ſuis manuſcriptis, circa quod affirmatiuam partem ſuſtineo etiam ego, poſſibile reputans hoc corpus phyſicè completum, at non compoſitum, ex materia, & forma. Moueor primo argumento negatiuo, quia multis adductis rationibus in contrarium, nullam inuenio, quæ repugnantiam ſufficientem adducat negatiuam partem concludentẽ.

Secundò probatur, quia corpus ſimplex phyſicum completum in ſuis prædicatis eſſentialibus non aliud dicit, niſi quod ſit actus non ordinatus ad aliud, ſed hæc prædicata neq; repugnant ſubſtantiæ vt ſic, cum de facto dentur ſubſtantiæ ſpirituales ſimplices completæ, neq; repugnat ſubſtantiæ phyſicæ, quia eſſe phyſicum eſt eſſe rem ſubiectam mutationi ſenſibili, ſiue accidentali, ſiuè ſubſtantiali, non autem ſemper ſubſtantiali, cum cœli ſecundum aduerſarios phyſica corpora dicantur ob incorruptibilitatem, quam cœlis concedunt aduerſarij, & tamen non ſubſtantialiter, ſed tantum accidentaliter mutentur, ſed illud corpus poteſt habere mutationes accidentales, cum mutationes accidentales ſenſibiles habeantur per

quanti-

quantitatem, aliaque multa accidentia, quæ illi competerent, ſiquidem quantitas, vel exigentia ipſius non neceſſario compoſitionem requirit, dum ſoli materiæ à forma ſeparatæ quantitas concedatur. Item haberet hæc accidentia, & hanc exigentiam quantitatis, per quæ diſtingueretur à ſpiritibus quibus non competunt, & per ſimplicitatem diſtinguerentur à corpore compoſito, ergò ex nullo capite includeret prædicatum repugnans.

Tertiò, quia inter entia ſpiritualia dantur quædam ſubſtantiæ cõpletæ, non compoſitæ vt ſunt Angeli, ergo etiam poſſunt dari inter materialia, cum nulla aſſignari poſſit ſufficiens ratio cur omnia materialia debeant compoſitionem includere, & non ſicut ſpiritualia, poſſint dari aliquæ incompletæ ordinatæ ad totum, & aliæ completæ non ordinatæ ad aliud.

Obijcies omne materiale eſt potentiale, ergo omne materiale includit potentiam, ſed nulla potentia naturaliter poteſt eſſe ſinè actu, ergo omne materiale includit compoſitionem ex actu, & potentia, ſed iſta eſt compoſitio phyſica, ergo non poteſt dari ens materiale complctum, & non compoſitum.

Reſpondetur omne materiale eſſe potentiale ſiuè ad actum ſubſtantialem, ſiuè accidentalem, non ſemper ad ſubſtantialem, ſic in caſu noſtro eſſet quidem potentiale, hoc eſt diceret potentiam, & capacitatem ad plures formas accidentales, non autem ad ſubſtantialem, de qua ſubſtantiali cõpoſitione eſt difficultas, haberet enim quantitatem, aliaq; plura accidentia materialia hoc eſt ſenſibilia, & hoc ſufficit ad rationem materialis, per quod diſtinguatur à ſpirituali, vel dicas eſſe materiale dicere tantum capacitatem quantitatis, per quam ſubiectum redditur impenetrabile.

Obijces implicat dari aliquod completum metaphyſicum, & non conſtare partibus metaphyſicis, ergo etiam implicat completum phyſicum ſine partibus phyſicis; antecedẽs patet, quia quidquid eſt, ex genere, & differentia conſtat, per quæ conuenit, & diſconuenit cum alijs, nec eſt excogitabile metaphyſicum completum ſine iſtis partibus; conſequentia patet, quia ità ſe habet phyſicum ad partes phyſicas, ſicuti metaphyſicum ad metaphyſicas, nec videtur maior ratio de vno, quam de alio.

Reſpondetur negando conſequẽtiam, & diſparitas huius eſt, quia cum compoſitio metaphyſica ſit compoſitio competens rei, per hoc

præciſè, quod quodlibet ens eſt, & determinatum ens, quæ rationes eſſentiales indiſtinctę reperiuntur in qualibet re, idcircò ſicuti quodlibet includit eſſentialiter illa prædicata, nec ſine illis eſſe poteſt ens reale, ità etiam includit radicaliter, & occaſionaliter, vt ita dicam, compoſitionem metaphyſicam. Secundo, quia illam cōpoſitionem non includeret, diceretur actus purus excludens omnem potentialitatem, non ſic autem in compoſitione phyſica, quia hanc non includunt eſſentialiter res, quatenus ens ſunt, cum verè dentur entia realia ſine hac phyſica compoſitione, vt eſt Materia, Forma, & Angelus, & vt probaui, ſi daretur hoc corpus ſimplex, non inuolueret contradictionem.

Obijces ſi hoc corpus non poneretur compoſitum, non haberet id, per quod conueniret cum omni eò, quod eſt corpus, & differet ab eo quod non eſt corpus, ergò non haberet ſuam eſſentiam benè conſtitutam, quæ ſemper habere debet rationem genericam, & differentialē; antecedens probatur, quia de ratione corporis vt ſic non eſt habere quantitatem, quia materia, & forma vnitæ, ſaparata ſupernaturaliter quantitate, adhuc dicerentur corpus, & totum phyſicum; nō enim videtur, quò alio nomine eſſent dicendæ, cum eſſent iam totum completum non ordinaū ad aliud, & tamen tunc non haberent quantitatem, ergò id, per quod conſtituitur corpus vt ſic, non eſt quantitas, ſed aliqua alia ratio prior permanens intrinſeca ſeparata à quantitate, ſcilicet compoſitio ipſa, quæ eſt rei cōpoſitæ intrinſeca 2. quia ratio corporis vt ſic non reperitur in materia ſola, & tamen ipſa dicitur quanta, & impenetrabilis, ergo per quantitatem non differet ab omni eo, quod non eſt corpus &c. Deniq; abſq; vlla ratione dicitur corpus conſtitui per quantitatem potius, quam per aliquid aliud accidens phyſicum, quod ſi dicetur ideò conſtitui per quantitatem, quia videmus hanc omni corpori competere, tunc diceretur, quod ſicuti inductione etiam conſtat omne corpus eſſe compoſitum, & tamen per hanc compoſitionem non dicimus conſtitui corpus vt ſic, ità neque per quantitatem dicendum eſt conſtitui, licet hoc omni corpori conueniat.

Reſpondeo corpus ſimplex ſemper habere id, per quod conuenit cum omni corpore, & differe ab alijs, quæ non ſunt corpora, quia licet illud totum vnitum eſſet ſeparatum à quantitate ſupernaturaliter, illam tamen exigit, tamquam aliquod ſibi debitum naturaliter,

vt proprietas ipſius,& per hoc conuenit cum illo corpore,quod dum dicimus nos,eſſe quantum, non intelligimus debere actualem quantitatem habere, quia ab illa ſupernaturaliter eſſet ſeparabile,ſed per exigentiam ipſius quantitatis, quæ ſemper eſſet in illo corpore, & in omni corpore,ac proindè cum exigentia illa ſit intrinſeca cuicunque corpori, conſtituetur tale per aliquod intrinſecum, nec ſolum ſufficit hæc exigentia, vt dicatur corpus,quia vt innuunt aduerſarij, adhuc exigentia iſta eſt in materia, & tamen non eſt corpus, ſed vlterius requiritur vt ſit iſta exigentia in ente completo, ad quod vtpotè phyſicum ſemper cõſequitur exigentia huius quantitatis abſq; ordine ad aliud.

Ad vltimum argumentum dicimus, ideò conſtitui corpus per eſſe completum, & exigitiuum quantitatis, non per aliud accidens phyſicum, quia ipſa quantitas, aut exigentia ipſius eſt communis omnibus corporibus, & rei materiali diſtinctæ à ſpiritu, compoſitio autem non eſſet prædicatum commune omni rei completæ, ſiue actuali, ſiue poſſibili à ſpiritu diſtinctæ. Dices non videtur à quo exigatur illa quantitas, & per quem rationem. Reſpondetur exigi ab entitate illius corporis, ſicuti exigitur ab entitate materiæ, & in multorum ſententia ab entitate cœlorum ſi ponuntur ſimplices,adhoc vt reddatur per ipſam actu impenetrata.

Dices ſecundò, non videtur in quo ſubiectaretur quantitas illius corporis, cum illud corpus non haberet ſubiectum, & materiam in qua ſubiectantur accidentia phyſica.

Reſpondetur ſubiectari in toto illo corpore, ſicuti in toto Angelo ſubiectantur accidentia ſpiritualia.

Obijces illud corpus eſt materiale, ergo vel debet cõſtare ex materia, vel dicere ordinem ad illam,non ſecundum, quia cum ſit completum non dicit ordinem ad aliud, ergo primum, ergo non eſt ſimplex, conſequentia prima patet inductione in omni ente materiali, quod vel materia eſt, vel conſtat illa, aut dicit ordinem ad illam, nam vel eſt totum, vel materia, vel forma, vel vnio, vel proprietas accidentalis iſtorum, ergo &c. ſecundo, quia denominatio deſumitur à forma,ſed materiale non ab alio deſumi poteſt, quam à materia, ſicuti formale à forma, accidentale ab accidente, & per inductionem in alijs, cuius ratio eſt,quia denominatio habetur per formã communicatam ſubiecto denominato, ergo dicere corpus materia-

 le, &

le, & non habere materiam implicat in terminis &c.

Reſpondetur corpus illud dici materiale per hoc præcisè, quod habet prædicatum aliquod, ſcilicet quantitatem, vel exigentiam illius per quod prædicatum adæquatè diſtingueretur à re ſpirituali, cui nec quantitas, nec eius exigentia poteſt competere. De facto autem licet omnia quibus competit hæc ratio materialitatis, aut materia ſint, aut ordinata ad ipſam, per hoc tamen non deducitur rationem hanc alijs entibus non ordinatis ad materiā non poſſe cōpetere non enim valet arguere de facto ad de poſſibili, ſic enim non oporteret amplius facere quæſtionem de poſſibili, ſed ad cognoſcendum an aliquod ſit poſſibile ſufficeret videre, an detur de facto, ex quo apparet, quam inefficaciter impugnent hanc ſententiam dicētes à ſimili, quod ſi eſſet poſſibile deberet de facto dari, vt in rerum natura dentur omnes rerum ordines, cum ab ipſis multa concedantur poſſibilia, quæ de facto non dantur. Ad ſecundum dicimus denominationem iſtam materialis non ſumi in rigore materialitatis, ſed largè pro eodem, ac pro impenetrabilitate, nec mirum cum vocabula, & nomina ex mera hominum impoſitione aſſignentur.

Obijciunt communiter alij, illud corpus haberet quantitatem, aliaq; accidentia ſimilia noſtris, ergo habere debet ſdbiectum, conſequentia iſta probatur, quia illa habent ſubiectum, ergo ſi accidentia huius corporis eſſent ſine ſubiecto, non eſſet ſimilia, ſed diſſimilia illis &c.

Reſpondent in primis aliqui quantitatem, aliaq; accidentia illius eſſe diuerſæ rationis à noſtris, quia illa ſunt determinata ad illud corpus, & non poterant eſſe in alio, ſicuti materia cœlorum ponitur diuerſæ naturæ à noſtra ab aliquibus, & quia illam dicunt eſſe inſeparabilem à formam, & ordinatam tantum ad illam formam, quomodo non eſt ſublunarium materia, at quidquid ſit de hoc dico nullam eſſe repugnantiam, quod res ſpecie diuerſæ ſimilia habeant accidentia, ſicuti communiter dicitur calorem ignis, Solis, & cordis eſſe ſimiles, licet differat ſpecie ſubſtantia illius eiuſdem caloris non diſtincti ſpecie.

Obijcitur, nulla datur ſubſtantia, quæ non ſit capax formæ accidentalis, vbicationis, durationis, aliorumq; accidentium, nec eſt excogitabilis ſubſtantia carens his formis, ergò neq; ſubſtantia, quæ non ſit capax formæ ſubſtātialis, conſequentia patet, quia maiorem

con-

connexionem habet ſubſtantia, cum ſubſtantia, quam cũ accidente.

Reſpondetur argumentum hoc ſi probaret, plus probaret quam intendit, nam hinc ſequitur etiam Angelum in ſe debere conſtare forma ſubſtantiali, quia non poteſt eſſe ſinè forma accidentali, ſicut neq; alia ſubſtantia ſiuè ſpiritualis, ſiuè materialis; quare reſpondeo, negando paritatem, & dico maiorem connexionem eſſe inter ſubſtantiam, & aliqua accidentia, quam cum forma ſubſtantiali, quia prima requiruntur per ſe à ſubſtantia, qua res creata realiter exiſtens eſt, & producta à Deo liberè, at verò forma ſubſtantialis requiritur tantummodò in ordine ad totum, & ſine ipſa forma, & materia eſſet completa in ratione ſubſtantiæ, cuiuſmodi eſt Angelus, at ſinè illis accidentibus non eſſet completa in omni ratione, quam naturaliter ex ſe prærequirit, vel vt multi ſuſtinent eſſentialiter prærequirit, tamquam operationes debitas enti creato exiſtenti realiter; deindè etiam nos dicimus, hoc corpus includere formam ſubſtantialem, imò dicimus eſſe ſolam formam, ſeu actum ſubſtantialem completum, tamen non ordinatum ad aliam compartem, nec aliam compartem includens.

Obijcies illud corpus ſimplex non eſſet actus, quia actus alicuius eſt actus; neq; potentia, quia hæc ſinè actu non eſt, vel ad actum ordinata eſt, ergò nihil eſt, tum quia ex Ariſtotile habetur, quod quid quid eſt, aut actus, aut potentia, aut totum eſt.

Reſpondent communiter, non eſſe actum informantem, ſed eſſe actum completum per ſe ſtantem non ordinatum ad aliud, cuiuſmodi eſt Angelus.

Dices omnis actus ordinatur ad operari, ſed illud corpus nullo genere actionis poſſet operari, non immanenter, quia actio immanens fit ab intrinſeco, & recipitur in ipſo, ipſum autem corpus eſſet inanime; neq; tranſeunter, quia hæc actio excedit limites naturæ.

Reſpondetur argumentum hoc, quod cõmune eſt in ſcholis, plures continere falſitates; primò dicimus poſſe operari immanenter, & eſſe animatum, imò eſſe ipſum actum completum operantẽ tantum materiales operationes, & modo materiali, nè modus operandi, & effectus excednat modum eſſendi, & perfectionẽ cauſæ; deindè poteſt etiam operari tenſeunter, & quidem falſum eſt hunc modum operandi excedere vires naturæ, cum de facto calor agat in alienum ſubiectum. Item frigus, aliaq; multa entia operatiua tranſeunter operentur.

Quæ-

Quæres poſſet nè illud corpus eſſe vegetatiuum, ſenſitiuum, & corruptibile. Quo ad vegetationem relictis multis quæ afferunt Doctores. Reſpondeo poſſe eſſe vegetatiuum, vegetatione tamen, quæ non eſt per tranſmutationem vnius ſubſtantiæ in aliam per illas varias tranſmutationes mediantibus qualitatibus corruptiuis, vt communiter fieri ſolet vegetatio, quia non daretur hęc qualitatum combinatio; nec tranſmutatio ſubſtantialis quæ formam, & ſubiectum requirit, ſed dico eſſe vegetatiuum, quatenus haberet virtutẽ vniendi ſibi plures partes integráantes ſicuti ſi manus corpori integrando vniretur, quæ quidem vegetatio eſſet diuerſæ rationis à noſtra; deindè nullum eſt abſurdum ſi dicamus nec eſſe vegetatiuum, nec augeri, aut minui. De ſenſatione. Dico poſſe eſſe ſenſitiuum ſenſatione tamen non requirentė quatuor primas qualitates tamquam ſubiectum diſponentes, ſed alia diuerſa ſenſatione, aut per ſpecies inditas à Deo, quæ non exigerent hoc temperamentum ex parte ſubiecti, cæterum dato quod non eſſet ſenſitiuum, quid nam contrà corpus ſimplex ſequeretur? cum etiam Cœli ſenſitiui non ſint, & tamen ſecundum multos corpora ſimplicia ponantur. De corruptibilitate dico ipſum corruptibile nõ eſſe, ſed annichilabile, quia in deſtructione nihil ipſius corporis remaneret. Difficultas autem maior eſt an ſit corruptibile ſecundum vnionem integralem incorruptibilibus manentibus ipſis partibus integralibus, ſicuti corrupta vnione materiæ, & formæ ſpiritualis, ipſa non corrumpuntur.

Reſpondeo vtrumque poſſe ſuſtineri, eſſe ſcilicet corruptibile, vel per impulſum impreſſum in ipſas partes, vel alio modo, quem non video eſſe impoſſibile, vel poſſemus dicere adhuc ſecundum iſtam vnionem eſſe incorruptibilem, ſicuti etiam vnio integralis Cœlorum ponitur incorruptibilis. Cæterum quodcunq; dicatur circa hoc, nil facit contrà ſimplicitatem ipſius corporis.

Obijcies tale corpus eſſet nobilius, & ignobilius anima rationali, nobilius quia eſſe completũ ſubſtantiale, & ſimplex (quod vltimum maximè notandum eſt) dicit maiorem perfectionem quam eſſe incompletum, & ordinatum ad aliud, eſſet ignobilius, quia ſubſtantia ſpiritualis ſemper eſt perfectior quacunque ſubſtantia materiali, cum multas habeat perfectiores operationes, vt eſt virtus intellectiua, capacitas videndi Deum &c.

Reſpõdeo corpus ſimplex ſemper eſſe ignobilius, eſtò haberet il-

la prædicata, quia anima rationalis haberet alia prædicata talis rationis, quæ comparatione illius corporis longè excellentiora ſunt, anima enim eſt ſubſtãtia ſpiritualis intellectiua capax Beatitudinis, quæ prædicata talis perfectionis ſunt, quod excedunt omnia. Non enim ad eſſe perfectius alio requiritur, vt contineat totum id, quod continet aliud, ſed vt conſideratis prædicatis huius, & illius, vnum ſit excedens in perfectione reliqua ſicuti in rebus etiam ſimplicibus accidens ſpirituale, licet ſpiritualitatem habeat, quæ eſt prædicatum perfectius materialitate, tamen non eſt perfectior muſca, quæ eſt ſubſtantia materialis, quia prædicatum ſubſtantiæ perfectius eſt reliquis; & tunc rationes ſecundariæ augent perfectionem, quando ſunt vnitæ cum rationibus primarijs.

Obijcies exigentia impenetrationis, & quantitatis in corpore, non per alium finem poſita eſt in natura corporea, & Phyſica, & ab ipſa exigita, niſi vt vitaret corruptionē, nè ſcilicet vnum corpus intra aliud penetratum, & intimatum in illud ageret, & efficacius expugnaretur, nè v. g. ignis intrà terram, aut aquam penetratus ſecum continuo maiori efficacia, & ſecundum omnes ſui partes approximatus, & penetratus agat; ſed illud corpus ſimplex per nos eſſet incorruptibile, ergò non poſſet quantitatem exigere, quia illa non indiget, vt conſeruetur à corruptione.

Reſpōdent falſum eſſe principiū hoc ab aduerſarijs aſſumptum, nam etiam ipſi concedunt materiam ſe ſola eſſe quantam, & tamen eſt incorruptibilis, quare dico quantitatem præcisè poni in corporibus, vt quodlibet ſuum determinatum locum occupet, & vbi eſt vnū non ſit aliud; atq; ad mundi pulchritudinem ſenſibilia hæc (ex quibus inſenſibilia, & inuiſibilia cognoſcimus) diſtinctè ſingula percipiamus, licet etiam multa vitentur mala, quæ quidem ex tali corporum penetratione ſequerentur, vt ſpeculanti patet. Item Cœli per aduersarios quanti ſunt, & tamen in ſe incorruptibiles ponuntur, ergò falſum eſt aſſumptum aduerſariorum.

CAPVT TERTIVM.

De Elementorum ad inuicem Conuerſionem.

EX quolibet elemento aliud generari poſſe, & in materiam vnius formam alterius intro duci, communior eſt inter Philoſophos ſen-

ſententia, hoc ſtatuente Ariſtotele 2. de Generatione cap. 4. teſt. 24. & alibi, cum nulla aſſignari poſſit ratio cur elementa miniſterio primarum qualitatum, ità materiam diſponant, vt ipſarum contraria actione expulſis qualitatibus diſponentibus, & conſeruantibus formam vnius elementi, ipſa quoq; forma deſtruatur, & alia introducatur, quidquid dixerint veteres quidam opinantes vnum elementũ, quod propter varias qualitates, quas acquirit modò fit terra, modò aer, modò aqua, modò ignis; quam opinionem refutant Conimbrirenſes 2. de Generatione, Marſilius, Albertus de Saxonia, & alij.

Circà hoc notandum primo, quæſtionem exagitari de conuerſione immediata, quod idem eſt, ac quærere vtrum ignis, v. g. poſſit immediatè in aerem, vel aquam conuerti, aut terram, & è contrà, abſq; eo quod aqua, v. g. antequam in ignem tranſmutetur, debeat conuerti in aerem, & ſic mediatè, & non immediatè conuertatur; vel vt alij opinantur debeat prius elementum tranſire in mixtum, vt indè in aliud elementum tranſmutetur. Inſuper præſens difficultas exagitatur, non ſolum de conuerſione elementi ſecundum qualitates, ſed etiam ſecundum ſubſtantiam. Vlterius dum dicimus elementum in aliud conuerti, non intelligi de conuerſione totius elementi, hoc enim naturaliter fieri non poteſt, quia ſic deſtrueretur hoc vniuerſum, & ordinatio ipſius, quæ conſiſtit in quatuor elementis, quidquid tamen in contrarium dixerint Stoici exiſtimantes, aliquandò futurum, vt totus mundus igne comburatur, ſed intellligenda eſt de conuerſione elementorum quoad partes, vt docuit S. Thomas in quæſtionibus diſputatis.

Dico vnicè quodlibet elementum, ſiue ſymbolum, ſiue diſſymbolum (ſymbola intelligo, quibus ſunt ſimiles proprietates, vt ignis, & aer, diſſymbola quorũ omnes proprietates ſunt diuerſæ, vt ignis, qui eſt calidus, & ſiccus, & aqua, quæ eſt frigida, & humida) poteſt in aliud quantum eſt ex natura ſua immediatè conuerti, ità Ariſtoteles 2. de Generatione 24. Marſilius, Albertus de Saxonia, Conimbricenſes, & alij, quibus annuit etiam Scotus in 4. diſtinctione 44. quæſt. 3. & hoc ipſum colligitur in 4. diſtinct. 49. quæſt. 13. contrà Ariagam, alioſq; recentiores.

Probatur noſtra concluſio, primo ex Ariſtotele 2. de Generatione 24. & ſequentibus dicente, *vniuerſaliter quidem manifeſtum eſt, quod omne ex omni generari natum eſt.* Quod autem intelligatur de om-

omnibus elementis, tam ſymbolis, quam diſſymbolis, probat hoc inductione; quod loquatur de immediata tranſmutatione patet, & ex ipſo contextu, & ex ipſa ratione, quam modò adducemus, & quam inſinuauit Ariſtoteles, de mediata enim nulla erat difficultas, cum etiam quodlibet mixtum, quantumuis perfectum, poſſit fieri ex quolibet; & tamen non dicimus hominem fieri ex lapide, ergo de immediata tantum poterat eſſe dubium, cui ipſe affirmatiuè reſpondet.

Secundo probatur, quia quod eſt potentia tale, poteſt eſſe tale, quia eſſe in potentia eſt poſſe fieri, ſed omnia elementa ſunt potentia alterum elementum, ergo omnia elementa poſſunt eſſe omnia, & quodlibet poteſt fieri ex quodlibet, minor patet, quia omnium elementorum, & omnium ſublunarium eadem eſt materia, vt communiter habetur in phyſica, & quia nullam inuenio rationem ſuficientem, quod diuerſificari debeant iſte materiæ; quandò communior pars philoſophorum ſuſtinet, adhuc materiam cœlorum eſſe eiuſdem ſpeciei cum ſublunari, ſed eadem materia omnium eſt potentia omnia, quia ideò eſt eadem, quia non determinata eſt ad hanc formam tantum, ſed poteſt omnes, quarum eſt materia, ſuſcipere, & cum illa forma fieri illud, ergo ſi elementa habent materiam communem, quatenus habent hanc materiam ſunt potentia quodlibet, ergò ex quolibet elemento quodlibet fieri poteſt quantum eſt de ſe; Cumq; indifferens ſit quantum eſt de ſe ad hanc potius formam, quam ad illam, indifferens eſt, vt ex quolibet immediatè fiat hoc, vel illud, ergo quodlibet elementum poteſt in aliud immediatè conuerti, cum conuerti immediatè nõ ſit aliud, quam ad receſſum vnius introduci immediate formam alterius &c.

Reſpondent aliqui probare ſolum hoc phyſicè eſſe poſſibile, non autem moraliter.

Contrà quia nulla videtur ratio, cur hoc ſit tam difficile, & difficultatem ſoluemus in reſponſionibus argumentorum, licet enim à me, & ab aduerſarijs, hoc facilè fieri non poſſit, non tamen video, cur ab alijs melioris ingenij non fieret; impoſſibilia enim multa nobis apparent, quæ tamen alijs artium peritis ſunt facillima, vel ſi homo non faceret, nõ videtur cur hoc Angelis denegetur, quibus omniũ naturalium ſcientia eſt aperta. Deniq; ſufficit mihi hoc phyſicè non repugnare; & propterea dixi in concluſione quodlibet quantum eſt ex natura ſua poſſe traſmutari immediatè.

Probatur tertiò ratione, quam inſinuauit Ariſtoteles, quia quodlibet elementum habet cum quolibet qualitatem contrariam, ergo poteſt

vnum immediatè in aliud conuerti, anteccedens patet, conſequentia probatur, quia per actionem contrariam poſſunt qualitates vnius remoueri, vincendo reſſiſtentiam alterius, & aliæ induci illi conuenientes, ergo quod elementum non poſſit ſtare cum qualitatibus diſconuenientibus, ſequitur, quod præcedens corrumpatur, & aliud generabitur cui conueniant huiuſmodi contrariæ qualitates. Deindè in hoc nulla aſſignari poteſt ſufficiens repugnantia, vt patebit ex ſolutione argumentorum, tum quia de ſymbolis elementis patet experientia, qua videmus exahalationes ignitas, quæ ſubſtantialiter terra ſunt, in ignem conuerti. Dixi etiam quantum eſt ex natura ſua poſſe immediatè conuerti, quia fortè propter diſtantiam (ob quam contrarium opinatus fuit Ruuius) ſtaret, quod ignis non approximatus terræ, immediatè ex eo terra non generetur, licet ex natura ſua, ſi eſſet applicata ſibi, generaretur.

Obijcies ex aqua nequit generari immediatè ignis, quia ex aqua non poteſt generari ignis, niſi prius aquæ materia calore, & ſiccitate ignea congruenti afficiatur, ſed hoc fieri non poteſt, quin prius aqua ipſa in aerem conuertatur, ergo non fit conuerſio immediata aquæ in ignem; probatur minor, quia calor ignis multò efficacior eſt, quam eius ſiccitas, & facilius agit humiditas aquæ, quam ſiccitas ignis, & prius humiditas aquæ ſiccitatem ignis ſuperabit, quam ſuperetur, ergo illa materia aquæ prius erit calida, & humida, ſed calor, & humiditas ſunt diſpoſitiones, ad formam aeris, ergo prius tranſit ad formam aeris, quam ignis, ergo non conuertitur immediatè aqua in ignem. Secundò, quia ſi ignis deberet conuerti in aerem, deberet caliditas ignis remitti, vt fiat ſumma, ad hoc vt ſit caliditas ab aere requiſita, ſed hæc non poteſt remitti à caliditate aeris, quia calor non remittitur à calore, ſed potius intenditur, omnis enim remiſſio, ſeu corruptio, non eſt ab eo, quod eſt eiuſdem rationis, ſed fit à contrario. Neq; ab humiditate, quia humiditas opponitur cum ſiccitate, non cum calore; ergo nunquam poteſt ignis reduci ad talem diſpoſitionem, vt recipiat formam aeris.

Confirmatur, quia introductis tanta caliditate, leuitate, & raritate, quanta eſt aeris, quæro quæ forma eſt in aqua, ſi aeris, ergo non immediatè fit ignis, ſi forma ignis, ſequitur ignem non generari ſub maiori raritate, caliditate, & leuitate, quam forma aeris, quod etiam dicere eſt inconueniens.

Reſpondetur ad argumentum cum Conimbricenſibus fieri poſſe, quod aqua ab agente extrinſeco, frigido, & ſicco, magna ex parte de-

ſtrua-

ſtruatur humiditate natiua, in quo caſu ſi accedat ignis, expellet humiditatem, quæ remanſit, quæ humiditas per agens extrinſecum attenuata fuit & facta minor ſiccitate ignis, & etiam frigiditate, & ſic generabitur ignis, cum tunc non ſit humor aeri procreando requiſitus, & ſic non in aerem, ſed in ignem immediatè conuertetur. Ad vltimum ſimiliter reſpondetur poſſe ignem ab agente frigido prius remitti, deindè adueniente humiditate ſumma aeris expellente ſiccitatem remanet materia calida, & humida, & ſic habet diſpoſitionem ad formam aeris prærequiſitam.

Nec ex eo quod aer poſſit in ignem conuerti, ſequitur quod ſi ſemel accenderetur aer, nunquam poſſet extingui, cum nunquam ignis pabulo inuento extinguatur. Nam aer vim quoq; habet reſiſtendi, & elementorum vires attemperatæ ſunt in agendo, & reſiſtendo, vt perpetuò conſeruari poſſint, quod tamen non officit, quin aliqua eius pars in pugna deuincatur, & in ignem poſſit conuerti, quia ſic non deſtrueretur ordo vniuerſi, ſic ex attritu ſilicis cum calibe videmus ex aere repercuſſo ignem excitari.

Ad confirmationem reſpondetur licet haberet caliditatem, raritatẽ, & leuitatem, ſi tamen per agens ſiccum, & frigidum fuiſſet priuata humiditate, & deindè paulatim calor, & leuitas introducta eſſet, non poſſet habere formam aeris, licet haberet calorem, & ſiccitatem ſimilem, quia deficeret humiditas ſumma ad formam aeris requiſita.

Obijces 2. aqua non poteſt immediatè fieri ex igne, ergo &c. antecedens probatur, quia prius oporteret materiam ignis, dum ad formam aquæ diſponitur, frigus recipere, atq; ità ignem frigeſieri, quod tamen fieri nequit; tum quia hoc docet Ariſtoteles 2. de partibus animaliũ cap. 2. & D. Auguſtinus ſupra Geneſim ad litteram cap. 4. tum quia introducta media latitudine ſummæ frigiditatis in materia ignis, vel in ea eſt forma ignis, vel aquæ, ſi aquæ, ſequitur quod aqua generatur in materia non actu frigida, imò calida, ideſt habente caliditatem adæquatè aquæ diſconuenientem, quia ſic ignis eſſet, & non eſſet calidus in illa materia, quia continuo intenditur in illa frigiditas.

Reſpondetur primo cum Conimbricenſibus aquam poſſe ignem in ſe conuertere antequam ignis tantam recipiat frigiditatem, vt ignis abſolutè dici poſſit frigidus; licet enim tunc extra ſuum ſtatum naturalem aqua generaretur, videlicet cum calore, quem tamen poſteà à ſe expellit vi ſuę frigiditatis quantum poteſt, quæ frigiditas à forma ipſius aquæ emanat, ſi aliundè non ſit impedita, ſicuti è contra vapor qui eſt

ſubſtantialiter aqua, eſt multum calidus.

Reſpondent 2. alij apud Marſilium non eſſe inconueniens, quod ignis in via corruptionis ſtet in materia actu frigida, & cum dicitur, quod ignis eſt calidus, & non poteſt frigeſcere, intelligitur in ſtatu connaturalis diſpoſitionis, vel propè illam.

Obijcitur, elementa diſſymbolica ſunt extrema, ſed nequit fieri tranſitus inter extrema ſine medio, vt patet inductione in omnibus, tam in motu locali, quam alijs, ſic etiam ſemen non ſtatim in formam corporis tranſit, ſed prius in formam embrionis. Item panis non ſtatim tranſit in lignum, ſed prius in terram, ergo &c.

Reſpondetur ordinem iſtum inter extrema, & media non eſſe eſſentialem, ſed accidentalem, eſſentialiter enim, & ex natura ſua poſſunt vnum in aliud tranſmutari. Deindè dicimus, huiuſmodi elementa dici tantum extrema ratione diſtantiæ, & ſituationis localis, vndè non fit tranſitus localis de aqua ad ignem, niſi per aerem, aer enim eſt medium ſecundum locum, non autem eſt medium ſecundum mutationem, nam quantum eſt ex natura elementorum, tam oppoſitus eſt ignis cum terra, quam etiam cùm aere, & tota oppoſitio eſt accidentalis, ratione ſcilicet qualitatum, quæ ità contrariantur cum qualitatibus vnius, ac alterius elementi. Ad alias experientias dicimus tales formas prærequirire prius tales diſpoſitiones ad ſui introductionem, ad quas diſpoſitiones concurrit talis, vel talis forma, in caſu autem noſtro poſſunt ità extenuari qualitates vnius elementi ab aliquo agente extrinſeco, vt nō poſſit ſequi niſi tantummodò forma vnius elementi determinati.

Obijcies, implicat vnum elementum in aliud conuerti, niſi prius in mixtum tranſeat, ergo &c. probatur, quia dum vnum elementum v. g. aqua aget in ignem, debet frigiditas aquæ agere in calorem, & introduci in materiam ignis, ſicuti, & humiditas vt agat in ſiccitatem, & contrarietas fiat in eodem ſubiecto, ſed quotieſcunq; in ſubiecto ſunt introductæ quatuor primæ qualitates ibi non eſt forma elementaris, ſed forma mixti, quia mixtum eſt, quod quatuor primas qualitates continet, ergo &c.

Reſpondetur non vbi dantur quatuor primæ qualitates in actu contrarietatis, & pugnæ, dari ibi formam mixti, ſed donec à debita diſpoſitione requiſita ad tale elementum non deſtituatur, nunquam deſinet eſſe forma elementaris, tunc autem quando eſt deſtituta illo temperamento, quia eſt introductum temperamentum proportionatum pro alio elemento introducitur forma alterius elementi non mixti, nec

repugnat dum eſt in via tranſmutationis habere materiam ſuam illas contrarias qualitates, & omnes illas quatuor, ſed repugnat illas habere, dum eſt in ſuo ſtatu naturali, ſicuti dantur in ſtatu naturali in mixtis illę primæ quatuor qualitates elementorū, elementa autē ſtatim, ac eius forma eſt introducta, expellunt alias qualitates ſibi non debitas, & duas tantū retinent, ſicuti aqua quantumuis calefiat, ſtatim ac relinquitur ſuæ naturæ deperdit contrarias illas qualitates, & duas tantum humiditatem ſcilicet, ac frigiditatem retinet.

Obijcies ex Ariaga, primò aqua in ignem coniecta conuerti tur in aerem, vel fumū. Secundò ignis ſi aerem in ſe conuerteret poſſet illo in fornace nutriri, & dum magnus mons comburitur, etiam ſi ligna ſint extincta, poſſet ignis nutriri aere montis. Item ignis nunquam aquam in ſe conuertit, vt patet in lampadibus.

Reſpondetur ad primum, aquam in igne coniectam immediatè conuerti in ignem, nec ſemper verū eſt conuerti in fumū, vt ſi aqua in magno igne apponatur. Ad ſecundum dicas poſſe aliquantulum ignem aere nutriri, ſed quia ſtatim ille vincitur, ſtatim in ignem conuertitur, & ideò ſtatim conſumitur pabulum, neq; poſſet in magno monte conſeruari, niſi ſit in illo materia ſicca, & calida, in qua tamquam in ſubiecto diſpoſito per viam aggenerationis conſeruaretur. Ad aliud dici poteſt aquam in ignem non conuerti in lampade, quia cū ſit frigida, & humida, & ille ignis ſit in materia rara, & in pauca quantitate, non habet tantam actiuitatem, vt poſſit ſuperare humiditatem, & frigiditatem ipſius aquæ, vndè potius aqua ignē conuertet in ſe, quam è contra, quod ſi ſeruaretur proportio inter hæc duo, & humiditas aquæ, ac frigiditas eſſent attenuatæ per alia agentia, ſtatim in ſe aquam conuerteret, vt patet de gutta aquæ poſita ſuper magnum ignem.

Obijcies quodlibet mixtum non poteſt in aliud tranſmutari, ergò neq; quodlibet elementum in aliud, cum elementa maiorem habeant contrarietatem quam mixta, quia mixta habent contrarietatem ratione elementorum.

Reſpondetur ideò non poſſe quodlibet mixtum in aliud tranſmutari immediatè, quia multa mixta determinant ſibi quandam figuram, diſpoſitionem, & organizationem in materia, quæ alteri mixto non poſſunt conuenire, hoc autem non conuenit elementis, quæ non habent niſi ſolam contrarietatem, quæ poteſt per pugnam vinci, & ſuperari, & conſequenter expulſis primis diſpoſitionibus contrarijs aliud introduci, cum non habeant aliam oppoſitionem.

Obij-

Obijcies ex Ariaga, impoſſibile videtur terram in ſe aerem conuertere, nam quæ deſinunt in terram, non ex actione terræ, ſed ex corruptione aliorum entium deſinunt, ſic ignis deſinit in terram, ſic cineres ſunt terra elementaris, ſic homo corruptus deſinit in pulueres, non tam actione terræ, quam natura ſua, vnde incluſus in ciſta in terram deſinet, ergò incredibile videtur, quod terra in ſe aerem conuertat.

Confirmatur, nam ſi fiat infrà terram exiguum valdè foramen, in æternum non conuertetur ille exiguus aer in eo foramine exiſtens in terram, ergò non eſt, vndè inferatur terram in ſe aerem conuertere.

Reſpondetur nimis vulgariter loqui aduerſarios, exempla enim ruſticis primo intuitu concludentia videntur, falſum enim eſt terram ità actiuam non eſſe ſua frigiditate, & aliquantulum ſua ſiccitate (iſtas enim qualitates actiuas eſſe probauimus ſupra) vt agens cum alijs elementis aliundè in ſuis qualitatibus attenuatis poſſit illis qualitatibus ſuperatis in ſe elementum conuertere.

Ad confirmationem falſum eſt aerem incluſum intrà foramen non corrumpi, & per corruptionem conuerti in terram, & neſcio vndè repugnantiam hanc colligat Ariaga; Quod corrumpatur patet, videmus enim aerem intrà cubicula incluſum corrumpi, cur autem non conuertatur in terram poſt hanc corruptionem neſcio vnde colligatur, nam ſicuti ſua frigiditate, & humiditate aqua aerem conuertit in aquam, ſic enim ſi vaſa vitrea impleas niue, videbis aerem illi vitro adhærere, ità vt colligatur, & alter adueniens iterum adhærebit, & colligetur, & hoc modo aerem congelauimus, & in aquam conuertimus, quam nos rectificaui mus, & in tantam venit ſubtilitatem, vt etiam manus calore ſurſum aſcenderet, ità ſimiliter conuertatur in terram.

Obijcies ex eodem, terra in aquam, & aerem nunquam immediatè conuertitur, quia ſi ponatur exigua pars terræ in magno ſchyfo, aut Cantharo aquæ, cadet ad fundum, & ibi perpetuò manebit, nec conuertetur in aquam, nec flumina augentur conuertendo in ſe littora, etiam ſi rapiant ſecum partem terræ, eodem modo in aerem non conuertitur terra, nec vnquam viſus eſt aer augeri terra, nam ſi in ſuprema regione, vbi aer eſt in ſuis qualitatibus proprijs ponantur puluiſculi terræ nunquam alterabuntur aere.

Reſpondetur nimis debiliter argumentum procedere, vnde enim ipſe colligit, terrã ipſam mutua actione ab aquã in ſe non conuerti? etiam ipſemet fatetur exhalationes terreas, quæ ſunt ſubſtãtialiter terra, mutua actione in ignem conuerti, vt apparet in impreſſionibus ignitis, ſic

etiam

etiam mutua actione aquæ ſupra terram ſucceſſu temporis poteſt in ſe conuertere, nec mirum ſi nō videamus ſchyſum terræ in aquam totum conuerti, adeò enim attemperata eſt virtus actiua elementorum ad inuicem ad conſeruationem vniuerſi, vt non niſi poſt magnam pugnam parta victoria vnius pars in alterum conuertatur, & quidem in ſuprema regione maior fiet conuerſio terræ, ſeù exhalationum ſurſum eleuatarum, imò exhalationes iſtas, ſuſtinet communior pars, in aerem, & in ventum deindè conuerti.

Quoniam verò communis eſt inter Philoſophos ſententia, facilius ſymbola quam diſſymbola elementa ad inuicē tranſmutari, quod ſcriptum reliquit Ariſtoteles, rationem huius oportet inueſtigare.

Rationem aſſignarunt aliqui, quia facilius deperditur vna qualitas quam duæ, facilius autem eſt duo quam vnum ſuperari, rationem hanc tradidit Ariſtot. verum hæc ariſtotelis explicatio niſi meliorem habeat explicationē ſubſiſtere non poteſt, primo quia idē per idem explicatur, cur enim facilior eſt amiſſio vnius, quam duarum, ità ſanè ſe habēt duo ad duo, ſicut vnum ad vnum expugnandum. Dixerunt alij faciliorē eſſe tranſitum, quia ex eo quod elementa ſymbola conueniant in vna qualitate, conueniunt etiam in formis ſubſtātialibus pluſquam diſſymbola, per conſequens habere proprietates ſecundas ſimiliores, quam habeant diſſymbola, quæ maximè differunt, hæ autem ſecundæ qualitates vincentur difficilius, quia etiam magna ex parte primis deſtructis adhuc ſecundæ reſtant, vt patet in terra, & aqua, quæ licet calidiſſimè adhuc tamen retinent grauitatem, quæ eſt ſecunda qualitas, & hinc oritur maior illa difficultas in vna quam in alia tranſmutatione.

Sed neque explicatio iſta ſoluit difficultatem, nam vel illæ ſecundæ qualitates debent deſtrui à primis, vel à ſecundis. Si à primis, ergò primæ qualitates debent duas deſtruere, & primas oppoſitas, & ſecundas ergò ſicuti ibi vna prima qualitas debuit deſtruere primam oppoſitam qualitatem, & aliquas ſecundas pauciores in diſſymbolis ſic duæ primæ qualitates debent deſtruere duas primas, & plures ſecundas, ergò ſeruatur eadem proportio. Si dices ſecundas iſtas qualitates deſtrui à ſecundis, ſequitur etiam eadem proportio, nam licet, in diſſymbolis ſint plures deſtruendæ, ſunt etiam plures deſtructiuæ, & ità multiplicata ſi eſt vis reſiſtitiua, multiplicata quoq; eſt vis actiua.

Aliter dicere poſſent faciliorem eſſe tranſitum in ſymbolis, quia in diſſymbolis vna qualitas alteram corroborat, non autem in ſymbolo propter conuenientiam, quare humiditas aeris quæ per vnam horam

reſi-

reſiſteret ſiccitati ignis, coniuncta in aqua cum frigiditate reſiſteret per horam cum quadrante, quia corroboraretur à frigore, & vtrumq; contrarium contra cõmunem hoſtem fortius fit, quod cũ aere non accidit.

Sed contrà, reſponſio iſta manifeſtum petit principium, in primis neſcio vndè proueniat iſta corroboratio, cum contrarietas ſit vnius qualitatis reſpectu alterius, non verò reſpectu duarum calor enim opponitur cum frigore, non cum humiditate. Deindè ſicuti corrobantur qualitates reſiſtitiuæ rei tranſmutabilis, ità etiã corroborabuntur qualitates tranſmutantis, cum totum agens ſecundum ambas qualitates ſit contrarium, à ſimili etiam impugnari poteſt ſolutio huius difficultatis traditæ ab Auerſa, cum coincidat, cum iſta vt legenti patet.

Huic difficulti inſiſtens, propoſitioni Ariſtotelis duplicem aſſigno rationem menti Ariſtotelis & verbis magis conformes, primo faciliorem dico fieri tranſmutationem in ſymbolis, quia cum in his deſtruenda ſit vna tantum qualitas, non eſt neceſſe vt totaliter deſtruatur, ſed ſatis eſt ſi deſtruatur ſecundum maiorem partem v. g. vt quatuor, quia ſi ſit vna qualitas vt quatuor ſatis eſt ad productionem elementi, v. g. ſi aqua deſtruat in aere quinque gradus caloris, ponendo quatuor frigoris, cum aer ſit humidus vt octo, & iam ſit frigidus vt quatuor habet ſufficientes diſpoſitiones vt fiat tranſmutatio; in diſſymbolo verò ſunt duæ qualitates ſuperandæ quarum vna ſaltem eſt producenda in gradu valdè intenſo, ad hoc vt fiat tranſmutatio in diſſymbolum, v. g. vt ignis conuertat aquam in ſe, debet in illa producere calorem ſupra ſeptem, & ſiccitatem vt 6. difficilius autem eſt producere qualitatem in ſummo, & alteram ſaltem vt ſex, quam ſolum producere vnam ſolam, v. g. vt quatuor, ergò difficilior eſt tranſmutatio in diſſymbolum, & per hanc explicationem benè concordantur verba Ariſtotelis.

At melius reſpondeo rationem huius facilioris tranſmutationis aſſignando, quia ſi agens per duas, vel plures qualitates agat, ſecundum plures etiam ab eodem repatietur, nempè ſecũdum omnes quibus agit, ac proindè magis remouebitur à ſuo ſtatu naturali, quia ſi per vnã tantum ageret, & non ſecundũ aliã, agens pateretur tantũ ſecundum vnam, & ſic minus remoueretur à ſuo ſtatu naturali, quo magis autem recedit à ſtatu naturali, eo minus virtutis actiuæ retinet, quia vergit ad interitum, ergo minus actiuitatis remanet ad agendum, & tranſmutandum.

CAPVT

CAPVT QVARTVM.

De Mixtione, & Mixtorum ſpeciebus.

POſt habitam aliqualem de elementis in communi cognitionem, reſtat aliqua de mixtis breuiter attingere, triplex in vniuerſum aſſignatur mixtio. Prima imperfectiſſima, quando ſcilicet ità miſcentur plura, vt ſingula per ſe pateant eſſe diuerſa, etiam ad ſenſum. Secunda eſt cum plura ità permiſcentur inter ſe, vt videantur eſſe vnum ad ſenſum, quamuis reuera ſint plura, & aliquando etiam ſeparabilia per artem, ſic ex aqua, & vino fit liquor tertius, ex pluribus metallis fit quoddam mixtum, & tamen ea quæ miſcentur poſſunt aliquo modo ſeparari. Tertia mixtio eſt quando plura ità miſcentur, vt faciant vnum tertium, in quo ſeparari non poſſunt partes permixtæ; ſic multi colores conficiunt vnum colorem, dum permiſcentur pulueres colorati, multa medicamenta conficiunt vnicam compoſitionem, vt in Terriaca. Porro hæc tertia mixtio dupliciter eſſe poteſt, primo ſi nihil aliud ſubſtãtiale producatur in ijs rebus, quæ commiſcentur, ſed ſolum remaneant ea vnita vt videtur eſſe mixtio ex metallis, & ſimiles, & metheora omnia, in quibus non datur forma mixti diſtincta, ſed ſunt ipſemet formæ ſubſtantiales aquæ, & terræ, hæc autem appellatur iuſta poſitio partium, ſeu compoſitio, ſecundo ſi in ipſis partibus vnitis producatur alia forma ſubſtantialis de nouo, quæ ſit forma mixti, quaſi ſuperior ad particulares formas, & illarum proprietates, talis videtur eſſe mixtio in animali v. g. equo, in quo præter elementa vnita, datur etiam anima. Dari tertiam ſpeciem mixtionis, iam aſſignatam patet in exemplis allatis, difficultas ſolum eſt an detur ſolum primo modo, an etiam detur ſecundo, Empedocles, & Anaxagoras ex antiquis Philoſophis, & poſtea Auicenna, & multi ex medicis, quos citat Bacconus in parte de mixtione, dicunt omnem mixtionē eſſe per iuxta poſitionem partium, abſq; eò quod producatur noua forma ſubſtantialis. Hæc tamen ſententia reiecta fuit alibi, quia tollet de medio Generationem ſubſtantialem in rebus perfectis, quales ſunt mixta, & ità homo quatenus homo eſſet ens per accidens, quia reduplicaret vnionem accidentalem harum partium. Præterea omnia mixta eſſent eiuſdem ſpeciei, quia conſtarent ijſdem quatuor elementis, & ſolum different, quia aliqua plus haberent de vno, alia plus de alio, quod certè non poſſet facere tantam diuerſi-

tatem mixtorum, tandem de homine eſt de fide dari animam, quæ eſt forma ſpiritualis, & non congregatio formarum elementarium, quarè hæc ſententia defendi non poteſt vniuerſaliter.

Vtrum autem detur aliqua mixto per ſolam iuſtapoſitionem plurium, non videtur poſſe negari, cum pateat ad ſenſum, ſolum poſſet eſſe controuerſia de nomine, ſcilicet an appellanda ſit mixtio hic definita ab Ariſtotele, ideoq; eius definitio eſt explicanda. Definit hic ergò Ariſtoteles mixtionem. Mixtio eſt miſcibilium alteratorum vnio, nomine miſcibilium intelligit ea quæ miſcentur denominatiuè accepta, non formaliter quatenus miſcibilia, vndè immerito Scaliger hanc definitionem calumniatur, quaſi definiat idem per idem, nempè mixtionem per miſcibilia, Ariſtoteles enim hic non accipit miſcibilia, vt miſcibilia formaliter, ſed ea ſolū, quæ miſceri debent, ſicuti ſi dicerem ambulatio eſt noua aquiſitio ſucceſſiua ſpatij in ambulante, benè explicarē definitionem ambulationis, quia terminus ille ambulans ſtat ſolum denominatiuè. Dicit ergò Ariſtoteles ea quæ miſcentur debere alterari, quia prius elementa debent in ſe pati, & reagere, vt refrangantur eorum qualitates, & fiat diſpoſitio neceſſaria ad formam mixti. Nomine vnionis non intelligit vnionem localem, quam appellarē potius iuſta poſitionem, ſed vnionem ſubſtantialem, qua materiæ diuerſorum elementorum ſubſtantialiter continuantur, ad quam vnionem requiritur forma mixti vnita cum eadem materia, non enim poſſent vniri plures materiæ ſimul vnione ſubſtantiali, niſi etiam ſit vna forma ſubſtantialis informans totam illam materiam iam ſubſtantialiter continuatam, & factam vnam.

Præſens noſtra quæſtio intelligitur de mixtis imperfectis, in quibus non datur forma ſubſtantialis diſtincta ab ipſis elemētis, ſed vapor ſubſtantialiter eſt aqua, & exhalatio ſubſtantialiter eſt terra, idcircò metheora mixta imperfecta appellantur. Quæri ſolet vtrum elementa maneat formaliter, an verò virtualiter in mixto, verū quia difficultati huic communiter reſpondetur manere tantum virtualiter, idcircò in præſenti omitto, & ad ſpècies mixtorum deſcendo.

De coagulabilibus, & diſſolubilibus.

Ex mixtis ergo ſciendum aliqua eſſe coagulabilia, & ſunt quæcunque aquea, & terrea ſunt, & etiam quæ tantum aquea. Quæ aquea à frigido non humido coagulantur, quæ autē ex terra, & aqua ſunt mixta, & calore, & frigore coagulantur, ratione patet, quia id per quod coagulatur, contrarium eſt ei per quod diſſoluitur, quia contrariorum

contrariâ eſt ratio vt docet Ariſtoteles, ſed aqua calido diſſoluitur, ergò frigido congelatur quatenus frigido; non vt humido quia humidum non facit conſiſtere cuiuſmodi coagulata eſſe debent, ſed fluere, & diluere; quare Chriſtallum aut glacies cum caliditate ſoluantur, ipſa caliditate non coagulabuntur, ac propter calorem etiam huiuſmodi coagulata aqua calida ſoluentur. Item mixta ex aqua, & terra, quia humiditate, & frigiditate ſoluuntur caliditate, & ſiccitate coagulantur; proptereà aliqua aqua calida non coagulantur, quia eſtò calida, non tamen eſt ſicca. Coagulata autem, & compoſita ex aqua, & terra à frigido non totaliter humidum, & omnem calorem expellente hæc à calido, & ſi non in magna quantitate liqueſcunt iterum, ſic lutum quod per frigus congelatur aliquantulum, nec tota humiditas, nec calor abijt facilè aduentu ſolaris caloris iterum liqueſcit, ac lutum fit.

Sciendum etiam diſſoluere non eſſe mutare, ſed tantum ſubtiliare, hoc ſuadet experientia nam ſi ſupra ſoluta metalla, aut ſalia in aqua ſuperponatur aliquantulum ſalis, ſtatim ad fundum deſcendunt corpora ſoluta.

De exſiccabilibus, liquabilibus, & calcinabilibus &c.

Inſuper alia ſunt diſſecabilia, alia non, prima ſunt quæcunque aut aqua, aut aquæ ſpecies ſunt; hæ autem ſunt quæcunq; intrinſecam habent aquæ naturam, & quæ ab extrinſeco aquam habent, vt veſtis madefacta; Item quæ nullam, vel paruam hypoſtaſim habent, cum aquoſa ſint, vt vinum, vrina, & ſerum deſſicantur. Viſcoſa autem, quia ob viſcoſitatem ſibi annexam aliquã habent ſubſiſtentiam, propter quam ab humido quod in ipſis eſt nequeunt ſeparari, ideò non deſſicantur, vt ſulphur, pix, cæra, & ſimilia. Quæ aqueæ ſunt, dum deſſicantur totaliter deſtruuntur, quia deſſicantur per amiſſionem humiditatis, qua amiſſa nil remanet; non ſic quæ aquea ſimul, & terrea ſunt, namq; humido amiſſo terra manet, vt patet in metallis, lapidibus, & calce.

Exſiccantur omnia à calido vel interiori, vel exteriori. Interiori, nam veſtes frigori expoſitæ ratione frigoris obſidentis calor in ipſis exiſtens contrarium fugiens, euaporans, ſecum humidum trahens veſtes ex ſiccatas relinquit. Ab exteriori verò, dum calor extrinſecus euaporare facit humidum quod in ipſis eſt. Hæc autem intellige de exſiccatione via naturali, nam aliter artificiosè res exſiccantur ſpongijs, ſiuè exprimendo, aut alio modo.

Quæ connaturale habent humidum tantum ab extrinſeco euaporãt, veluti lac, & aqua, quæ quantumuis frigori reliquantur, non deſſicca-

bantur, ſed ſolum calore extrinſecus appoſito.

Modus quo fit exſiccatio, idem eſt cum eo, quo fit liquatio, nam ex materiæ diuerſitate quædam liqueſcunt, alia verò exſiccantur. Quæ enim humiditatem habent non benè commixtam cum terreo, hæc calore ſollicitante, quia humiditas erat quaſi extrà, foras auolat, & exſiccari dicuntur. Liqueſcunt autem quæ humidum habent benè commixtum cum fixo, ita tamen vt fixum cædat ſuperante humido, & iuxtà maiorem vel minorē fixi reſiſtentiam facilius, vel difficilius liqueſcant.

Ex liquabilibus quædam aliquando calcinātur, & non fluunt, & calcinabilia aliquandò fluunt, & calcinata tandem liqueſcunt. Primum accidit ſi ſubito igne vehementi corpus tormentetur, & humiditatem ipſe aggrediatur vt ipſa attenuetur, atq; fixæ ità diſponantur vt humidas ſequi poſſint, illa pars magis aquea quæ citius attennuata fuit, auolat, & res calcinari dicuntur. Hinc habes, quod ſicuti nunquam auolat humiditas ex mixto, quin ſecum deferat partes fixas aliquas cum ipſis, itá etiam reliquæ partes fixę nunquam remanent omni humido deſtitutæ, ſed ſemper in cineribus ipſis adhuc aridiſſimis innata aliqua remanet humiditas, propter quod magno igne ſollicitata fluant in vitrum vt patet de cineribus illius herbæ, ex qua fit vitrum, ſicut fit etiam vitrum ex plumbo calcinato, de quo in libro de mineralibus (quod vitrum, ego apello canem minorem enigmaticè) tunc enim humiditas illa benè compacta cum fixo calore vehementi attennuatur, & fluit. Hinc ex cineribus omnibus cuiuſcumq; rei haberi poteſt fuſibilis materia virtute magni ignis, quam tantum commendarunt philoſophi.

Aliqua autem & ſi metallica, & fuſibilia, niſi tamen illis aliqua quæ fuſionem habent apponantur, difficillimè fluent, idcircò balneum humidorum paratur illis; ſic cineres alio vitro fuſo fluunt facilius, & pulueres metallorum difficillimè fluent, & calcinarentur, niſi ſuper fuſum metallum ponantur, & hoc in mineris maximè notandum ab artificibus, vt dum partes mineræ fluere non valent iuuentur apponendo illas ſuper aliud metallum fuſum, quia aliter vis ignis, antequam ad fluiditatem conducat, paruorum puluerum humiditatem extenuabit potius, quam fluere faciet.

Ex corpore exſiccabili, ſi terreum, & aqueum eſt, vapor & exhalatio habentur pro metheororum materia, ſi ſolum aqueum, habetur vapor tantum, vndè pluuiæ.

De mollificabilibus, humectabilibus, ac indurabilibus.

Iterum mixtorum alia molificabilia, alia non. Mollificantur quæ-

cunq; ſunt terrea, & aquea, quia molificari eſt rem duram tractabilem fieri, non autem fluibilem; mollificari enim eſt quid medium inter diſſolutum & durum). Durities autem non habetur ſinè ſicco, nec ſiccum ſolum mollescit, quia ſemper durum eſt, & fluere non poteſt, quod proprium eſt humidi, hinc quo magis de humiditate benè compacta participant, facilius mollificantur. Mollius enim aurum, quam argentum. Mollificantur res vel addendo nouam humiditatem, qua prima fiat maior, vel per calorem dilatando primam; hinc videmus metalla per ſiccorum proiectionem ſuper ipſa; arſenicum ſcilicet ſulphur, & alia huiuſmodi frangibilia reddi, nec dulciũtur niſi per humidas medicinas.

De putrefactibilibus, in quo expenduntur artis tranſmutatoriæ principia multa.

Rurſus mixtorum alia putreſcunt, alia non. Eſt autem putrefactio corruptio illius caliditatis, quæ cum humiditate cuiuſcunq; rei reperitur, & conuenit illi ſecundum naturam illius; corrumpitur autem hæc caliditas intrinſeca à caliditate extrinſeca ambientis, licet non ambiat vndequaq; ſic paludes corrumpuntur eſtò tantum à Sole ex parte ſuperiori ambiantur, licet facilius corrumpantur, ſi vndequaq; ambiuntur, cum enim in vnaquaq; re dentur quatuor primæ qualitates, & conſequenter habeat humiditatem cum calore mixtam, à qua detinentur res nè expirent, ſi detur agens ambiens maioris caliditatis (nam ſi eſt minoris, vel æqualis caliditatis cum paſſo, non valet illam expellere, quã debilius non poſſit in fortius, nec attenuare valet humiditatem rei cum qua auolet calor intrinſecus) expellet humiditatem, & cum illa auolare facit illum calorem, & hinc res facit putreſcere, eſt enim humiditas vinculum partium ſpirituoſarum cũ fixis in corporibus, vndè quia ignis calor non eſt amouibilis, neq; humiditatem habet, putreſcere non poteſt, nec calor internus ignis, vtpotè ſummus ſuperari poteſt ab alio calore. Ideò etiam, quia maior eſt calor internus in rebus feruentibus, & bullientibus, quam extrinſecus calor ambientis, hinc bullientia, vt bullientia non putreſcunt.

Aer faciliùs cunctis poteſt putreſcere, quia ipſius calor qui non eſt in ſummo, poteſt auferri à calore extrinſeco, conante humidũ deſtruere, & ſecum calorem trahente aliqualiter, & ſenſibiliter frigore ipſius aeris reſiſtente, nam ſi frigus ipſius non reſiſtit, abſorbetur, & non dicitur res corrumpi. Vbi diligenter notandum calorem extrinſecum non debere eſſe in magna quantitate, ſed paulò maiorem intrinſeco calore, ſic namq; dum volumus ouum corrumpere, aut alia, non exponimus

calori

calori magno, ſed calori temperato paulò maior proprio; hinc corrumpitur ſub fimo, calore gallinæ, & cum moderato calore in furno lento, vndè etiam habetur, quod ad aerem purgandum adhiberi debet ignis magnus, non paruus, quia ſic putrefieret, idcircò etiam ſubita, & efficax attenuatio humiditatis aperiens aditum vt fluat, dicitur ab Ariſtotele violenta; quarè ad putrefactionem ſufficit ſi calor extrinſecus tantillum excedat internum, quod diligenter obſeruetur, cum in hoc fundetur tota ars tranſmutatoria. Hinc etiam habetur optimum eſſe ad corrumpendum calorem humidum, quia calor humiditate attemperatur in ſua actiuitate, & ſic non aget in paſſum cum tanta violentia vt abſorbeat, ſed putrefaciet tantum.

Terra etiam, & aqua putreſcere poſſunt, quia habent ſemper admixtum calorem, & humorem, quò magis in pura elementa, eò magis putreſcibilia; hinc tot putreſcentes aquæ, & terræ videntur, ſic aquam æſtate non multum durare, ſed putreſcere; in hyeme verò, quoniam calor paruus eſt, non niſi poſt multos dies corrumpuntur res, Res congelata, qua congelata, non poteſt putreſcere, quia cum congelatio habeatur à frigore, manente congelatione manet frigus, & conſequenter non erit calor ſuperans externus.

Cur autem in animalibus mortuis tot ex putri naſcantur animalia. Rationem dat Ariſtoteles paucis verbis, quia in putreſcentibus calor naturalis, qui eſt pars viuida, & ſpirituoſa, & apta facere naſci, & eſt ſpiritus quidam animalis, & veluti ſperma, & ſemen, expulſus per calorem externum, coniungitur cum particula aliqua animalis relicta ex illo corpore putreſcente, illamq; conſiſtere facit, & in illa receptus ſua naturali virtute partem illam diſponit, & format in animal &c.

Collige ex dictis per putrefactionem diſſolui corpus, quia humiditas attenuata non conſeruat partes ſpirituoſas vnitas cum fixis, in qua vnione conſiſtit compoſitum, cæterum partes illæ ſpirituſq; non auolant, ſed remanent vnitæ cum humido maior ſaltem pars, eò quia humidum non totaliter attenuatur, vt partes valeant auolare, vt patet de humiditate vntuoſa, ideò non putrefit facilè cera, aut ſulphur, ob nimiam ſcilicet vntuoſitatem, quæ non permittit partes auolare, & ſic lutum facilè exſiccatur ſole, quia humiditas huius eſt aquea, & facilè exhalabilis, non verò cera.

Hinc nota, & attentè, fruſtrà illū laborare, qui veras medicinas quærit, ſi corpora, vndè medicinas extrahit, non putrefacit, quia per putrefactionem partes ſpirituoſæ, & viuidæ, non auolant, ſed illæ ligatæ

ma-

manent, vt poſſint cuicunq; alteri corpori adiungi cum penetratioe, & ingreſſu, quod ſi facta penetratione fiat perfecta concoctio facta erit perfecta medicina; per calcinationem autem auolant huiuſmodi partes, & deperduntur, ac proindè calcinatio minus adhibenda, & ſi neceſſitate ductus corroſiua, & aquas fortes adhibes, corrumpas poſteà calcinatum corpus, coquas, & fixes. Soluta enim per calcinationem, non ſunt facta ſubtilia, ſed tantum minutim conciſa, & totam habent craſſitiem. Putrefiant igitur tam lapides, quam metalla demptis corroſiuis præcisè ſi inducatur talis temperies, vt humidum calidum ſe paulatim inſinuet in ſubſtantiam, & humidum metalli, vel lapidis ſe paulatim debent aperire, vt admittat actionē externi caloris ſoluentis, & attenuantis, & ſic putreſcent.

Nota inſuper calorem attenuantem non neceſſariò requiri ſi ſit ambiens, poteſt enim fieri putrefactio ſi calidum, & humidum etiam permiſceatur cum corpore putreſcibili &c.

Putrefit citius aqua pluuiæ, quam fontanæ, quia prima attrahit à nubibus maiorem copiam ſpirituum, actiuorum, & ſubtilium euolantiū, & corruptibilium, fontanæ verò ſpiritus magis ſunt fixi, vtpotè à terra deducti. Ob dictos ſpiritus facilè confluentes alterantes aerem, & ob alios veneficos ſpiritus infectatur aer, & animalia peſtiferè occidunt. Habes etiam, febres putridas frigida hyeme gigni, ſicut & apoſtemata, quia poris frigore clauſis ſpiritus ignei non valentes exire, alterant humores, & ſuo calore putrefactionem inducunt.

Nigredo non ſemper eſt primum ſignū putrefactionis, aliqua ènim putrefacta crocea euadunt, alia nigra, alia alba, quam vulgò, putrefactionem albā vocamus (muffam). Ratio totius eſt, quia cum color oriatur ex partis ſulphureæ maiori, vel minori puritate, iuxtà illius diuerſitatem, & vnionem cum materia humida colores oriuntur diuerſi.

In putrefactione ſentitur fetor, quia fetor habetur per exalationem ſpiritus cum humido, odor verò per exhalationem ſpiritus cum ſicco, exhalatio ergo ſpiritus cum humido eſt in putrefactis, nam cum res putrefacta calorem amittat ſecum humidum trahit.

Rurſus quædam combuſtibilia ſunt, quædam non. Combuſtibilia dicuntur, quorum humiditas ità attenuari poteſt vt auolet, & clarius, quæ tales meatus habent, vt intrare poſſit ignis, & humidum illorum abſumere; quæ autem meatus non habent, nec humiditatem, quā ignis deuoret, vt ſunt cineres, non comburuntur, quæ autem ſolo frigore coagulata ſunt, ſunt tantum liquabilia, & conſumuntur ab igne reſſoluen-

do tantum illa in vaporem, & ſi quæ ſunt, vt ipſorum humiditas tota auolare non poſſit, non comburuntur, & tale tantum poſſet eſſe aurum, quorum humiditas, vt ab omnibus dicitur, non ſeparatur, nec ab igne vt narratur de tela confecta ex Amiante, qui communiter dicitur linum asbeſtinum, & non comburitur igne &c. ſicut carta facta ex ipſo, & vt purgetur, igni exponitur, & ex qualibet re dicunt ſeparari ſubſtantiam aliquam dictam aurum rei, quæ incorruptibilis eſt. Item oleum inextinguibile lucernarum factibile eſt; & quomodo fiat, docetur modus, ſumatur calcis viuæ, ſalis alkali, ſalis communis, & aluminis plumæ prius vſtæ aña vncias tres, & miſceantur cum libra vna olei communis, & ſpatula lignea per horam miſceantur ſimul, ponantur deindè in elambicco ad diſtillandum lento prius igne, vt moris eſt, diſtillatum miſceatur iterum cum fæcibus, & rediſtilletur, & hoc fiat ſaltem ſepties, & quo magis diſtillatur, ſemper fæces piſtando cum ipſis, & diſtillando, eo melius, & oleum inconſumptibile euadit, in hoc ſi ſpiritus diù ebulliantur, fixantur pro medicinis. Item in ipſo luna ſi prius cimentata, deindè fuſa extinguatur fixatur ad pōdus auri; aliaq; plura ſecreta huius olei mihi reſeruo, aliud oleum inextinguibile in tractatu de ignibus lucernarum ſub terra perpetuis inuentis habetur.

Multa ligna, lapides, & animalia numerantur, quæ igne non comburuntur, vt dicitur de Ceraunio, de Aitete, ab alijs dicto Gagate, de Apiroto, de Alumine, quo illinita ligna à combuſtione præſeruata narrantur. Idem de Larice arbore, quæ nec ignem concipit, nec in carbones conuertitur, ligna Setim igne non cremantur, Gallocamelum prunas deglutire, Salamandram ignem tactu extinguere, & ſpinalem medullam Salamandræ exſiccatam poſitam cum oleo illo inextinguibili, nunquam conſumitur, ſicut non conſumitur lychinus factus ex filis lini Asbeſtini; quem apud me habeo, & probaui. Vermem etiam quemdā dictum ſtellam ignem dicitur extinguere. Narrantur etiā quidā montes ignei, in quibus animalia magnitudinis vnius ouis igne veſcūtur, & extra ignem pereunt, lychinum etiam factum ex anima Sambuci multum durare videmus, ſicut & lychinum factum ex alumine ſchaiolæ conſumpto oleo ipſum non conſumi.

Hæc igitur vndè incombuſtibilitatem iſtam ſotiantur, res eſt nimis difficilis. Dicam tamen, vel prouenire hoc, eo quia iſtorum quædam poros habent adeò denſos, vt non dent ingreſſum ipſi igni vt intrinſecus illa conſumat. Quod patet, quia videtur iam huiuſmodi ligna in aquam proiecta ad fundum deſcendere; vndè arguimus nimiam clau-

ſuram pororum ipſorum lignorum non adimttentium intrà ſe aerem, aut aquam facientes leuitare,& ſurſum manere,vt accidit in alijs lignis &c. vnde iſta ligna, ſicut & lapides humiditatem habent benè commixtam cum fixo,& ab ipſius ignis actione indepaſcibilem &c. Vel in alijs eſſe poteſt, quia ſunt adeò illorum pori aperti,& humido adeò deſtituta, vt non ſit ibi retinaculum ignis, cum enim ignis (vt dixi) in inferioribus maneat per viam aggenerationis, aliter hic retineri non poteſt ignis, nec in illa agere, dum ſunt cum humido coniuncta, vndè eſt quod asbeſtina tela ſordida ignem concipiant, & ſordibus conſumptis ipſa alba ob ſuam ſiccitatem,& depurata manent, & poſt depaſtas ſordes non amplius comburatur. Per accidens res incombuſtibiles eſſe poſſunt, ratione ſcilicet humiditatis extraneæ adiunctæ, vnde panni in cacabo cum aqua ebullientes igne non conſumuntur, & ſeparati ab aqua comburerentur, ſicut etiam difficilius ligna madefacta comburuntur, & ratio totius eſt, quia dum agit ignis in partes externas, partes internæ reagunt, & impediunt actionem factam contra ipſas. De alijs autē animalibus extinguentibus, & declutientibus ignem, dicas prouenire ex nimia humiditate ipſorum, quam depaſcitur ignis,& çſtiuum ſtatim ac ſuperat ignem, ſe reducit ad priſtinum, vireſq; deperditas recuperat, vt poſſit contra ignem iterum aſſurgere.

Ex oppoſito quædam dantur, quæ talem habent cum igne affinitatem, vt ignem è longinquo ad ſe trahant, ita narrat Plinius lib. 24. cap. 17. radicem herbæ Aproxis è longinquo ignem concipere, quod idem lib. 37. narrat de Criſelecto, & lib. 2. de Naphta, narrat omnia comburere ſibi vnita, & ignē è longinquo trahere, ignem quoq; trahere lapidem Anaſt narrat Albertus Magnus, & cum ignis ſequitur quocumq; vadat.

Hæc omnia quomodò fiant, primò dico prouenire ex naturali quadam illarum virtute trahendi ad ſe ignē, non aliter, ac in auro eſt virtus ad ſe trahendi argentum viuum, & in magnete ad tranhendum ferrum, in ambra ad trahendam paleam, & eandem virtutem eſſe in alijs corporibus reſpectu aliorum trahendorum, quorum multa commemorat Chircher in ſua Philoſophia Magnetica. Vel quia cōtinuo ex pirant ex huiuſmodi corporibus ignem trahētibus tenuiſſimi quidam ſpiritus, qui vſq; ad ignem pertingentes illum concipiunt, & per radium, ſeu per lineam ſecum ſpiritus per mediū ſucceſſiuè vſq; ad corpus trahens pertingentes ignem adducunt, non aliter, ac facta linea pulueris tormentari pertingens vſq; ad os bombardæ, ignem ad bombardam vſq; ad-

ducunt, ità ſimiliter diſcurrendum in caſu noſtro. Similiter exemplum apparet in lucerna mox extincta ſub alia accenſa poſita, quia tunc fumu, ſeu halitu vim habet ignem concipiendi, & ſi ignem ipſa non tangat. Quomodò autem eſca cum vitro ſolaribus radijs in puncto illo radioſo tacta accendatur, dicimus per calorem optimè diſponi materiam, & acquirere temperamentum debitum, & aptum ad formam ignis, ad quam materiam diſpoſitam, vel tenetur Deus, vt author naturæ ignis formam introducere, ſicut in materia organizata introducit Deus animam rationalem. Vel dicas quia calor vehemens ignis particulas per aerem diſperſas diſgregat ab alijs partibus, & in materiam diſpoſitam per ſe introducitur, & magnetica quadã vi trahuntur, quidquid dixerint aliqui Doctores, produci ignis ſubſtantiam ab accidente ipſius, contra quos infrà diſputo. Recentiores autem illi, qui negant formam ſubſtantialem ignis, dicunt inflammationem iſtam, & combuſtionem fieri per ſegregationem præcisè, & attenuationem, ac maximam rarefactionem corporis inflammati.

Inſuper cũ non omnia combuſtibilia eodem modo ſe habeant, nam in aliquibus fit flamma, vt in ligno, carta & &c. in alijs carbo, & in aliquibus cinis, vt in cornubus, oſſibus &c. ideo quomodo iſta fiant, dilucidabo.

Flamma fit, eo quia exhalanat ſpiritus habens partes aliquas fixas viſcoſas & opacas, quam opacitatem habet ex fixo ſibi vnito, & propterea ſenſibiliter apparent, quia ſemper dum auolat humidum, ſecum fixum trahit, ſicut dum retinet fixum, ſemper retinet humidum. Si autem calor combuſtiuus ſecum non deferat partes fixas ſenſibiliter, poſt combuſtionem apparet tantum cinis, & quo minus fixi remanet eo pauciores cineres, vt patet de frondibus vitis, de palea, fuligine &c. in parte magis fixa illius humiditatis exhalantis reſidet flamma, quæ eo purior, & clarior, quo partes ſunt magis depuratæ à craſſitie, ac proindè ad flammam requiritur, vt partes non ſint multum ſubtiles, quia ſic non perciperentur ſenſu, nec nimis vntuoſæ, & craſſæ, quia colorem generarent obſcurum, vndè habetur, quod exigua flamma candelæ cereæ, vel ſeui, cum ſit materia purior, melius illuminat cubiculum, quã magnus ignis. Alia humiditas magis aquea dicitur fumus ſecum habens ad mixtas partes ſiccas, propter quod in caminis concreſci, iuxta Cardani doctrinam 2. de ſubtilitatibus, duplex poteſt diſtingui fumus, primus eſt qui antè flammam incipit apparere, cum ſcilicet antè quam materia inflammetur, aſſurgit, & eò magis, quo res humidiores, & alius

tenuis,

tenuis, magis ſiccus, & ſpiritoſus, ad quem ſuccedit flamma.

Dum autem res inflammata eſt, ſi ignis eſtinguatur ſepeliendo, vel humectando ipſum, ità quod non permictatur partes flammam facientes expirare, eſtò aliquæ ſubtiles expirauerint, tunc fit carbo, quia remanent illæ partes craſſæ tenentes materiã vnitam, ideò plus denigrat materia impurior, ac proindè quæ non habent iſtas partes intraſportabiles à calore non faciunt carbonem, cuiuſmodi eſt palea, & ſtuppa, ſed quia poteſt vnico impetu tota humiditas vntuoſa, & aerea cum partibus fixis attenuabilibus, attenuari, recedit in flammam, & carbonum durities euaneſcit, reliqua euadunt Cinis. Carbo maximæ ſiccitatis eſt, ac propterea inputreſcibilis, vt miratur D. Auguſtinus; & Dianæ templum, vt in perpetuum duraret, carbonibus ſubſtractum fuiſſe, legitur.

Cinis fit ex conſumptione humidi igne extenuabilis, & ſi quid in cinere remanet humiditatis, nõ conſumitur igne, ſed fluit in vitrum, quod eſt fixæ nimis naturæ, & qui ſciunt vltimam humiditatem à corpore perfecto, quod dicitur anima illius, extrahere, illamq; coniungere cum partibus eiuſdem generis, non dico ſpeciei, & coquere, ad ſe trahit illas partes, & fit ſuprema reſolutio, & artis complementum, ac naturæ compendium. Si habes intellectum me percipies, quia alia addere non audeo &c. Remanent namq; in quocunq; corpore calcinato ſpiritus, & virtutes antiquæ, & ſi corpus perfectum ſit, ità remanent, vt poſſint etiàm ablatos ſpiritus reuocare, & ſe ad priſtinum redducere, & hinc ſemper ad corpus reuertuntur, & ideò dicitur quodlibet ſiccum trahere ad ſe ſuum humidum, propter quod enigmaticè philoſophi materiam, quæ poſt putrefactionem, & coagulationem per calorem accenſum ſeparata fuit ad humore ſuo, & ſicca ſe ipſa trahit humidum ſuum, à quo vi ignis fuit ſeparata, magneſiam noſtrã per ſimilitudinem appellarũt; nec humido alieno ipſum ſiccum humectatur, ſed res vna, vt dixi, ſolo ignis regimine ſe ipſam lauat, calcinat, & emundat &c. attentè hoc legas, nè a ſophiſticis decipiaris, & ad præſentiam contrarij intenduntur per antipariſtaſim in calore, & igneſcunt.

Artificiosè fit lapis propter hanc rationem, calcinatione, & decoctione, qui ſputo accenditur.

Vltimo quoniam mixta colorata ſunt, aliqua de coloribus attingemus, & quidem tam de realibus quam de apparentibus.

Sciendum igitur colores apparentes prouenire ex luminis diuerſitate reflectentis in ipſum corpus, ſed variantur iuxtà luminis varietatem, de quo in lib. de coloribus in aere apparentibus.

Cur autem aliqui colores viſui noceant,alij verò non,prouenit, quia eſt magis vnus quam alter conſimilis viſui, ſic color albus, quia ob nimiam lucem tranſparens eſt, magis ſimilis eſt viſui, celeriter, ac vehementer viſus in illum agit,& quia reperit paſſum proportio natum violenter agit, & magnam habet paſſum vim mouendi ratione lucis, cum qua eſt vnitus calor,& ideò diſgregat viſum,non ſic in nigrum ob ſuam opacitatem minus habens de luce, cæterum album ſemper minus contriſtat quam nigrum, ac proindè dixit Galenus lib. 2. de ſympatiæ cauſa c. 6. Album cognatione quidem ſubſtantiæ minus contriſtat, quam ea, quæ ſunt contraria(vt nigrum) ſed cum actiuitatis violentia ſit violentior, hoc ipſo quoq; celeritatem viſui nocuam obtinet, medij verò colores omninò lætificant, quia nec per ſe,nec per accidens lædunt.

Circà colores veros, ſciendum pura elementa colore carere,quia color eſt ex commixtione quatuor primarum qualitatum, quibus caret purum elementum, determinatus igitur color determinatam habet temperiem qualitatum; Ariſtotiles lib. de coloribus docet, Alborem,& nigrorem ſequi elementa ſimplicia, & magis vnum quam aliud; licet includat quilibet color qualitates omnium elementorum, ſic mixta in quibus dominãtur aqua, & aer alba, in quibus ignis,flaua,in quibus terra, nigra. Docet autem idem Ariſtoteles ex commutatione aquei humoris in ſiccitatem nigrum oriri colorem, vt patet de fumo, de carbone omninò conſumpto albeſcit, vt in cineribus patet, eſtò quià non totaliter expulſus fuit humor, maneat pallidus cinis, & ſecunda coctione optimè albeſcit. Sic tamen componitur colorum ſtructura. Albus color fit vel ex copia humoris aquei non concocti, vt patet de radicibus in terra abſconditis; vel quando calor agit vehementer in humidum,expellendo natiuum debilem calorem,vt patet in lacte,& ſenibus; & manus æſtate albior eſt, dixi calore vehementer agente,nam ſi lentè agit, putrefactionem inducit, & nigredinem, vel fuſcum colorem; alij dicunt candorem eſſe in ſiccis, à quibus humiditas ſuperflua fuit extenuata,& decocta, vt in colore viridi in humido craſſo, cuius quaſi mater aqua ſit; ceruleus in humido tenui, vt paret in flamma aquæ vitis, & quorundam metallorum, quãdo in finè fuſionis emictunt partes ſubtiliores, flauus in calido, qui oritur ab igne. Et notandum ad colorum varietatem non parum facere minorem remotionem à lumine, & diafaneitate. Extremi colores ſunt candor, & nigror, & cæteri medij iuſta maiorem, vel minorem propinquitatem ad iſtos naſcuntur ſimiles colores, eſtò alij aſſignari poſſint præcipuè,& apparentes ſunt ſeptem;

can-

candor, nigror, purpureus, rubeus, flauus, viridis, & cæruleus, & reliqui dicuntur tales per maiorem acceſſum ad iſtos. Immutantur colores coloribus, ſucco herbarũ, ſic & auri colorem induit æs ſi ſuper ipſum ponatur aliqua ex medicinis rubificantibus, dealbatur cum dealbantibus quales aſſignantur in minerali philoſophia.

Mutantur aliquando colores ex temperamenti mutatione, hinc ſenium capilli caneſcunt, & etiam iuuenum ob laborem, vel metũ. Item in rixis iuſta temperamenti varietatem aliqui rubei, aliqui pallidiſſimi euadunt in facie. Quomodo ex coloribus in vultu apparentibus aut in ore multæ aliæ paſſiones dignoſci poſſent, demonſtratur in explicatione ſuper emblemata Alciati.

CAPVT QVINTVM:

De Origine Mundi an fuerit, vel ſaltem potuerit eſſe ab æterno.

ELementarium corporum originem indagaturi, ne ipſa ab æterno producta ab Ariſtotelis aſſeclis cenſeantur, neceſſarium valdè futurum exiſtimaui, diſcutere an ipſa ab æterno vel in tempore fuerint producta, vbi an ſaltem potuerint eſſe ab æterno. In præſenti autem quoniam eadem militat ratio de elementaribus, ac de alijs quibuſcunq; creaturis, idcircò nomine mundi, omnem & quamcunq; intelligo creaturam, ſiuè compoſitam, ſiuè ſimplicem, ſiuè materialem, ſiuè ſpiritualem. Qui mundus communiter vocari ſolet vniuerſum. Hoc enim nomen mundi accipi poteſt pro mũdo Archetipo, ſeù intelligibili, qualis dicitur Deus. Secundo pro mundo angelico, & eſt tota angelorum multitudo. Tertio eſt microcoſmos, hoc eſt paruus mundus, & hic eſt homo, in quo quia perfectionum omnium gradus, qui in vniuerſo diſperſi in pluribus ſunt, in ipſo ſolo per compendium continentur, nos autem, vt dixi, agimus de omnibus his, Deo excepto, qui de fide & ratione naturali oſtenditur æternus &c. ſupponimus igitur mundum à ſe non eſſe, quia ſic prima cauſa, & Deus eſſet, quod nec ipſe Ariſtoteles auſus eſt dicere, ſed ab alio dicimus eſſe productum, vnde prima omnium cauſa, Deus ſcilicet fuit cognitus ab ipſo Ariſtotele.

Prima circa mundi originem opinio fuit Ariſtotelis multis rationibus mundi æternitatem probantis. Secunda Platonis, aliorumq; aſſerentium mundum fuiſſe in tempore productum, quorum ſententiam, vt de fide certam ſequuntur Chriſtiani omnes, quam ego merito amplector in præſenti.

Pro-

Probatur cõcluſio ex Sacra Scriptura, Geneſis enim primo dicitur, in principio creauit Deus Cœlum, & Terram, quod etiam definitum fuit in capite firmiter de ſumma Trinitate in Cõcilio Lateranenſi, vbi docetur eſſe vnum Deum qui vtramq; de nihilo condidit creaturam, angelicam ſecilicet, & mundanam, hoc eſt ſpiritualem & materialem. Item in Cõcilio Remenſi dicitur, nihil eſt ab æterno præter Patrẽ, Verbum, & Spiritum Sanctum, quæ propoſitio licet à D. Bernardo prolata fuerit pro ſua ſententia, ab omnibus tamen communiter accipitur. Prouerbiorum etiam 8. antequam quidquam faceret à principio cum eo eram cuncta componens, vbi demonſtrarur ab æterno nihil fuiſſe productum, per quod excluduntur angeli etiam ab æternitate. Item à SS.PP. enumerãtur anni creationis mũdi vſquead Chriſti natiuitatem, ergò ex fide conſtat temporanea mundi productio, & Doctores omnes in eadem ſunt ſententia excepto Ariſtot. & ſcriptores omnes qui de origine mundi tractarunt, poſt Diluuium, fuerunt vt de ſingulis diſcurrendo patet. Et deniq; entia ſuceſſiua non potuiſſe eſſe ab æterno videbimus infra, ergo ex nullo capite mundus eſt ſtatuendus ab æterno.

Quo autem anni tempore fuerit productus mundus multis relictis.

Dico fuiſſe vernum tempus mẽſe Martij Sole exiſtente in Ariete, ad quod aſſerendum moueor ex auctoritate Damaſc. lib. 2. fidei orthodoxæ cap. 70. Leonis Papæ ſermone de Paſſione Domini, Auguſtini in quæſtio: noui & veteri teſtamenti, quæſtione 106. Atanaſi, Rabani. Iſidori, Cyrilli, Bedæ, Ambroſij, Theoderoti, & aliorum quorum omnium aũctoritas in quæſtionibus de facto eſt ſufficientiſſima. Item quia inter reuelationes manuſcriptas factas ab Angelo Gabriele Beatò Amadeo Luſitano, reuelatum præ cæteris hoc fuit, mundum in primo arietis puncto fuiſſe conditum. Item anni reuolutionem & tempus ab ariete incipiunt Aſtronomi; quod idem etiam affirmauit Poetarum Princeps dum dixit, non alios prima naſcentis origine mundi. Illuxiſſe dies, aliumuè habuiſſe tenorem crediderim; ver illud erat, ver magnus agebat; tum quia eo tempore verè mundi inſpicitur pulchritudo, dum & fructus ſimul inſpiciuntur, & flores, vndè benè cecinit ille, tempus in quo, ogni animal d'amor ſi racconciglia, ac tunc dixit Deus germinent terra herbam virentem. Item Iſmaelitas ab Egipto liberauit. Eodemq; tempore incarnatus, & pro ſalute mundi fuit crucifixus.

Circa diem quo mundus fuit conditus D. Hieronymus, & alij dicunt, fuiſſe diem 25. Martij die dominico, propter quod in Hymno diei dominici ab Eccleſia canitur, primo dierum omnium, quo mundus ex-

tat conditus, vel quo reſurgens conditor, Nos, morte victa, liberat, & hoc idem dictum eſt à Leone Papa Epiſtola ad Dioſcorum. Licet Strabus, & Rabanus dixerint fuiſſe diem 18. *Martij*. Verum ſententia, & opinio Hieronymi tutior eſtimenda.

iAd id quod dicunt mundum fuiſſe conditum menſe Septembris, quia tunc arbores fructibus ſunt plenæ; Reſpondetur, ad maiorem varietatem requirebatur, vt non omnes fructus eſſent maturi, ſed aliqui, & aliqui acerbi, vt etiam videretur initium generationis fructuum, quæ omnia verno tempore habentur, non verò autumno.

An autem demonſtrari poſſit, mundum nõ fuiſſe ab æterno, ſi ſermo ſit quo ad creaturas permanentes. Reſpondetur negatiuè, vt infra probabimus, quia potuit res permanens ab æterno produci. De ſucceſſiuis autem oſtendimus non potuiſſe eſſe ab æterno.

Obijcitur commune illud argumentum, ſi Deus non creaſſet ab æterno, fuiſſet intrinſecè mutatus, ſed hoc eſſe non poteſt, ergo &c. maior patet, quia Deus dum non creauit ab æterno, noluit ab æterno, & quia creauit in tempore, voluit in tempore, ergo in tempore habuit intrinſecam volitionem, quam non habuit ab æterno, ergo eſſet intrinſecè mutatus, cum mutari intrinſecè, ſit habere aliquid de nouo intrinſecum, quod non habebat priusſ

Reſondetur Deum nunquam fuiſſe intrinſecè mutatum, nam dicimus voluntatem crèandi mundum fuiſſe in Deo ab æterno, & ſemper duraſſe, non tamen fuit voluntas creandi in æternitate, & pro æterno, ſed in tempore, ac proindè nulla facta eſt in Dei voluntate mutatio, ſed tantum in termino extrinſeco, ſicuti ego v. g. habeo hoc menſe Maij voluntatem eundi Mediolanum menſe Octobris, nõ pro menſe Maij, quamuis voluntas ſit in hoc menſe Maij, & abſq; meæ intrinſeca mutatione voluntatis, ſed ex ſola extrinſeca conditione, mea voluntas reducitur in actũ, ſic dicimus voluiſſe Deum mundi initium futurum in tali tempore poſt æternitatem. Vnde dixit Vgo de S. Victore primo de Sacramentis, voluntas æterna fuit, & opus voluntatis æternum non fuit, ſemper enim voluit vt faceret, & non voluit vt ſemper faceret, ſed vt aliquando faceret, quod ſemper voluit vt faceret aliquando. Dices dum Deus liberè voluit Petrum, v. g. ſaluum fieri propter orationem Antonij, potuit hoc nolle, & velle eum ſaluum fieri propter orationem Franciſci, aut ſine illo, ergo potuit carere ea volitione, quam de facto habuit, nam ideò ſaluus factus eſt propter orationem Antonij, quia Deus ità ab æterno voluit, ac decreuit, cum tamẽ poſſet aliud vel-

le, ac proinde fuit antecedenter mutabilis per volitiones, ſ. ac nolitiones diuerſas, quæ poterant in illo eſſe.

Reſpondetur potuit carere Deus ea volitione formali, vt volitio eſt nego, potuit carere ea volitione obiectiuè, ſeu potius volitio Dei potuit carere tali obiecto ſecundario concedo, quia non pendet ab illo; fallacia enim argumenti conſiſtit in hoc, quia comparant Deum cum ſua volitione, ſine qua non poteſt eſſe, cum potius deberent comparare volitionem cum ſuo effectu, & obiecto ſecundario, ſine quo poteſt eſſe, & maneret in cauſa potentia in ordine ad effectum actu producendum in tempore.

Inſtabis Deus eſt actus purus carens omni potentia, ſed ſi produxiſſet mundum in tempore fuiſſet ad æterno agens in potentia, in tempore verò agens in actu, ergò facta fuiſſet mutatio de agente in potentia in agens actuale.

Reſpondetur cauſam duobus modis conſiderari, vel in actu primo, & hæc dicitur illa, quæ habet ea omnia, quæ requiruntur ad actu cauſandum, etiam ſi actu non cauſet, vel conſideratur in actu ſecundo, hoc eſt cum actuali exercitio cauſandi in actu ſecundo. Deus ab æterno fuit cauſa primo modo, non ſecundo. Neq; per hoc ſequta eſt aliqua mutatio in Deo, ſed tantum in creatura, quæ aliquid accipit de nouo.

Inſtabis cauſa actu cauſans perfectior eſt ea, quæ cauſat in potentia tantum, quia cauſare eſt dare eſſe; ergo ſicuti melius eſt dare, quam accipere, ita melius eſt dare, quam non dare; quia cum melius ſit accipere, quam non dare, quia primum dicit poſitiuum, ſecuudum negatiuum, ergo comparatum ly (dare) quod eſt perfectius, cum accipere, perfectius eſt, quam non dare, ſed Deus actu cauſans dat eſſe creaturæ; ab æterno cauſans in potentia non dat eſſe; ergo in tempore perfectius ſe habet, dum actu creat, quam ab æterno non creans; ergo ne detur hæc mutatio in perfectione, dicẽdum ſemper ab æterno actu cauſaſſe.

Reſpondetur argumentum hoc falſum eſſe, quia plus probat, quam intendit probare. Probaret enim nihil amplius eſſe futurum, & nihil de nouo poſſe produci, quia maiorẽ perfectionẽ dicit produxiſſe hæc actu, quam potuiſſe produci, vt oſtendũt aduerſarij. Quod eſt contra ipſummet Ariſtotel. dicentem, producto quocunq; ente perfecto aliud perfectius poſſe actu produci, & facta hodie quacunq; continui diuiſione, ſemper reſtat alia cras facienda. Quare Reſpondeo in ente de ſe, & eſſentialiter vndequaq; infinito circa operationes tranſeuntes, ſiue ſit actu cauſans, ſiue in potentia; & in actu primo habente omnia prære-

qui-

quiſita ad cauſandum, & nolente liberè cauſare, nam maiorem perfectionem dicit cauſare actu, quam non cauſare, imò hoc quod eſt nolle cauſare, non poteſt arguere niſi maximam perfectionem ex libertate ipſius cauſæ, quæ poſſet ſi vellet.

Vrgebis ſi ergo Deus potuit & noluit ergo accidit hoc ex inuidia voluntatis Diuinæ in omnipotentiam, cum impediatur eius actio.

Reſpōdetur, abſit á Diuinis hoc vocabulū inuidiæ, accidit enim hoc ex mutua ſubordinatione potentię cum voluntate, & quia plures habuit optimos in perfectione fines Diuina volūtas nobis ignotos, vt per Diuinam potentiam non exierit in actum, qui autem ſint fines iſti, cauendum eſt, vt à nobis indagentur.

Replicabis ſi ab æterno fuit mundus poſſibilis in tempore, ergò ab æterno præceſſit potentia ſui ad eſſendum, ſed omnis potentia habere debet ſubiectum in quo ſit, & cuius ſit potentia, ergo æterna debuiſſet præcedere iſta cratura.

Reſpondetur ab ęterno fuiſſe potentiam obiectiuā ſui & potentiam actiuam Dei; quibus non neceſſe eſt, vt correſpondeat ſubiectu huius potentiæ, imò hoc excluditur ab agente per creationem, ſed ſolum ſufficit poſſibilitas obiecti &c.

Obijcies, ens ſumme bonum, eſt ſummè communicabile, ſed Deus ab æterno eſt bonus, ergo ab æterno debuit ſe communicare, ergo debuit ab æterno producere creaturam, cui ſe communicet.

℞ bonum ſe communicare eo modo quo eſt, ſed quia eſt bonū gaudens libertate, ideò liberè ſe communicat quando vult, ideoq; quamuis ab æterno fuerit ſummè bonus, non tamen voluit ſe communicare ob ſapientiſſimā ſui ordinationem. Secundo ℞ Deum ab æterno ſe communicare ad intrà, non ad extrà, quia ab æterno fuerunt Diuinæ proceſſiones, per quas ad intra Diuina bonitas ſe communicat; nec de ratione boni eſt ſemper ſe cōmunicare ad extrà, ſed vel extrà, vel ad intrà.

Dices ſi ſe communicaſſet ad extrà, maior Dei gloria extrinſeca reſultaſſet, facta enim fuiſſent tot bona opera quæ in Dei laudem reſultaſſent, ſed omne bonum ſibi ſiuè extrinſecum, ſiuè intrinſecum neceſſario amatur à Deo, quia cum eius voluntas ſit ordinatiſſima, & recta, amat neceſſaria (quod eſt bonum) ergò ſaltem per hoc bonum extrinſecum Dei, quod fuiſſet ab æterno, debuit illas creaturas ab ęterno producere.

℞ eſtò omne bonum amat Deus, quia tamen maximum bonum eſt eius libertas eiuſque imperſcrutabiles fines, idcircò illo relicto, debuit

hoc, dum ità voluit, amplecti &c. & maximum bonum voluit Deus hoc, quod fuit velle hoc bonum extrinſecum in hoc tempore; & non ab æterno &c.

2 Obijc. motus eſt actus mobilis, ergo motus ſupponit mobile, quia omnis actus ſupponit potentiam, à quo eſt actus, ergo ſi motus non fuit ab æterno, ſed aliquis primus motus extitit, dabitur mobile antè primũ motum, vel ergo mobile cæpit eſſe, ergo per alium motum, & ſic ille motus aſſignatus non eſſet primus motus, vel non cæpit eſſe, ergo fuit ſemper, ergo ab æterno.

℞ mobile cæpiſſe eſſe non tamen per generationem & motum, ſed per ſimplicem productionem, & cauſationem, quæ nec ſubiectum, nec motum requirit &c.

2 Obijcies nulla aſſignari poteſt ſuffitiens ratio cur mundus fuerit productus in tempore ſed Deus nihil facit ſine optima ratione ergo &c. Secundo, quia tempus eſt æternum, ergo & motus, antecedens probatur quia ſi tempus in cæpit eſſe; ergo prius non erat, ſed poſterius cæpit eſſe, ergo antè tempus fuit aliquid ipſo prius, ſed prius & poſterius eſt tempus, ergo antè tempus fuit tempus.

℞ ad primum argumentum militare contrà aduerſarios, nam per ipſos nulla aſſignari poteſt ſufficiens ratio, cur mundus non fuerit productus in tempore, ſed ab æterno. Quare ℞ optimam idoneamq; rationem eſſe Dei libertatem, qua ita voluit ob reconditas nobis rationes. Ad ſecundum dicimus illud prius quod dicitur fuiſſe antè tempus, non fuit aliquid reale, ſed immaginarium de quo non loquimur; temporis enim immaginarij differentiæ quoq; ſunt immaginariæ.

Obijcies ex poſſibilibus Deus & natura ſemper faciunt quod melius eſt, ſed melius eſt mundum fuiſſe ab æterno, quam in tempore, quia ſicuti melius eſt eſſe quam non eſſe, ità melius eſt fuiſſe quam non fuiſſe, ſed cæpiſſe eſſe ergo &c. Secundo, quia ſicuti ſe habet voluntas noua ad actionem antiquam; ità voluntas antiqua ad actionem nouam, ſed voluntas noua non poteſt eſſe cauſa actionis antiquæ, ergo voluntas antiqua neque cauſa actionis nouæ, ſed voluntas Dei eſt antiqua ergo non poteſt eſſe cauſa actionis nouæ, & temporaneæ.

℞ ad primum eſtò natura faciat meliora, quia non liberè, ſed neceſſario operatur, Deus tamen quia liberè operatur poterit & perfectius, & imperfectius quodlibuerit producere. Quemadmodũ voluntas creata propoſitis ſpiritualibus, quæ ſunt maius bonum, temporalia minus bona proſequitur ob ſuam in operando libertatem. Ad ſecundum quid

quid

quid ſit de forma argumenti quam iuxtà regulas definitionum Euclidis falſa reputatur atendendo ad materiam,dico voluntatem Dei non eſſe antiquam, ita vt non ſit noua etiam quia non ita fuit vt deſinerit eſſe, quia voluntas non poteſt eſſe cauſa actionis de nouo exiſtentis; cæterum voluntas Dei & fuit & eſt, ac proindè omnia noua, & præſentia ſunt apud ipſum, quamuis voluntas noua,quæ nondum extit,non poſſit producere actionem antiquam, quæ iam præterijt, quia cauſa cum non extiterit, non potuit illi communicare eſſe, cum non det quod non habet.

An autem Ariſt.Deo libertatem in operando conceſſerit,dubia fuit eius mens, in aliquibus enim conceſſit, in alijs negauit, lib.enim 8.textu 52. & alijs locis negauit,cum dixit in æternitate primi principij neceſſario concludi mundum ſemper fuiſſe, quarto autem Topicorum cap. 5. dixit Deum quædam poſſe facere, quæ non fecit & 8. Hæticorum cap.7.protulit Deum habere amicitiam erga bonos & 10.Hæticorum cap.8. aſſerit eos qui ſapientes ſunt, & rationē ducem ſequuntur Deo eſſe cariſſimos, & texte Laertio in ſua morte Ariſtoteles quædam religionis cauſa teſtamento reliquit, quæ quidem non feciſſet,niſi crederet Deum pijs hominum actionibus ab benefaciendum placari, quæ quidem omnia libertatem oſtendunt.

Obijcies ſi mundus ab æterno non fuit productus,vel hoc tempus in quo non fuit, mundus incipiens ab æternitate fuit finitum, vel infinitum, non finitum, quia ſic daretur primum finitum durationis in æternitate quod repugnat, tum quia inter durationem æternam,& quodcunque tempus datur tempus infinitum, ſi infinita præceſſit duratio, & æterna ergo nunquam dabilis eſſet duratio in qua ſit producta, conſequentia iſta probatur, quia tempus infinitum, & æternum abſorbet omne tempus, quia infinitum eſt id à quo ſi ſemper ſumatur ſemper reſtat ſumendum, & quod finem aut principium non habet, ſed ſi produceretur aliquando, illud tempus, in quo producitur eſſet,finis illius infiniti temporis tranſacti in quo mundus non fuit, quia ab eo tempore incipit eſſe, ergo vel dicendum mundum ſemper fuiſſe, vel numquam fuiſſe, ſed hoc ſecundum à nobis negatur, ergo primum erit dicendum.

Reſpondetur argumentum plus probare, quam intendit, probaret enim non poſſe amplius aliquid de nouo produci ob idem argumētum, quia æquè currit, nam vel poſt æternitatem præceſſit tempus finitum, vel infinitum; & ſic ſequitur eodem modo vt ſpeculanti patet. Quarè

 hoc

hoc argumentum licet multum valeat cōtra definientes infinitum modo dicto ab aduerſarijs, non tamen contra nos, ſed facilè dicimus præceſſiſſe tempus infinitum, in quo non fuit, vſq; ad tempus quo fuit, & illud tempus quo incepit eſſe, fuiſſe finem illius totius infiniti temporis, in quo non fuit. Nec hoc repugnat, quia cum ad hunc finem ſucceſſiuè enumerando perueniri non poſſit, niſi tempore infinito, ideò non extrahitur illud tempus à ratione infiniti, cum habeat id per quod adæquatè diſtinguitur à finito. Vndè bene poteſt res non producta ab æterno produci in tempore, ante quod præceſſit infinitum tempus.

Exagitatur nunc maior dubitatio de poſſibili, an ſcilicet licet mundus fuerit ità in tempore productus, potuerit tamē ab æterno produci.

Pro intelligentia dubitationis propoſitæ. Notandum primo, creaturas in duplici eſſe genere, alterum eſt genus entium permanentium, alterum ſucceſſiuorum, & conſiſtentium in ſucceſſione vnius partis poſt aliam; quæſtio præſens examinabitur in vtroq; ſenſu. Notandū ſecundo duobus modis rem aliquam poſſe eſſe æternam, vno modo vt ſcilicet ſit æterna abſq; dependentia à Deo, & hoc repugnat fidei, omnia producta à Deo recognoſcenti; Altero modo cum dependentia à Deo, qui cauſa ſit æternitatis illius creaturæ, cum hoc tamen vt nullum habeat ſuæ durationis principium, & in hoc ſenſu agitatur præſens difficultas.

Dico primo implicat rès ſucceſſiuas, ſiuè ſit motus rectus, ſiuè circularis, ſiue ſint productiones inuicem ſuccedentes, potuiſſe eſſe ab æterno, concluſio iſta fere communis eſt in Scholis, maximè inter eos, qui negant infinitum in actu.

Probatur concluſio primo contra negantes infinitum in actu, quia ſi res ſucceſſiuæ potuiſſent eſſe ab æterno, dari poſſet infinitum in actu, & chategorematicum, ſed hoc repugnat in iſtorum ſententia, ergo, probatur, quia ſi fuiſſent res ſucceſſiuæ ab æterno, fuiſſent ab æterno res infinitæ ſibi inuicem ſuccedentes, v. g. infiniti homines, leones &c. non enim fuiſſent finitæ, quia ſic numerari poſſent, & haberent finem, quod eſt contra rationem æterni, quod caret principio, & fine, nec res ſucceſſiuæ numerari poſſent, quia nullum haberent à parte antè terminum, à parte poſt finem.

Confirmatur, quia ſi ab æterno fuiſſent homines ſibi ſuccedentes, vſq; ad hoc tempus iſti deberent habere infinitas manus, & capillos &c. & ſic daretur infinitum chategorematicum. Verum, vt dixi, rationes iſtæ non militant contra ſuſtinentes poſſibile infinitum.

Probatur ſecundo, concluſio præſertim de motu, & tempore, & alijs, quia quod ſucceſſiuè producitur nullo modo poteſt eſſe æternum, ſed entia ſucceſſiua, vt ſucceſſiua ſucceſſiuè producuntur, ergo; probatur maior, quia quæ ſucceſſiuè producuntur, non poſſunt partes ipſius eſſe ſimul, ſed vna poſt aliam, ſed quod eſt æternum, debet eſſe ſimul, ergo; probatur minor, quia ſi non eſt ſimul, quæro inter productionem primæ partis, & productionē ſecundæ partis, vel intercedit tempus finitum, vel infinitum, non finitum, quia inter productionem ſecundæ partis, fuit prima pars, & quodcumq; imaginabile tempus intercedens ſemper eſt infinitum, ſi infinitum tempus intercedit, ergo non fuit ab æterno, quia antequam ad æternitatem ex hoc tempore perueniatur, præcedit tempus infinitum, ergo non poteſt ſucceſſiuum ens, qua ſucceſſiuum ens, eſſe æternum &c. minor probatur, quia ſucceſſiuum eſt id cuius vna pars ſuccedit alteri.

Probatur tertio, quia ad generationem hominis requiritur emiſſio ſeminis, formatio fetus, informatio animæ, quæ omnia non videntur poſſe fieri in eodem inſtanti, ergo prius debet præcedere vnum, quam aliud, ergo inter generantem, & genitum debet præcedere aliquod tempus, ac proindè generatio non potuit eſſe ab æterno, neque pro eodem inſtanti, quo ipſe homo, v. g. genitus fuit, potuit alium generare, quia ſic generationes illæ non fuiſſent ſucceſſiuæ, ſed inſtantaneæ, ſi non ſimul, ſed vnum poſt aliud, ergo non ab æterno, qui æternitati nihil poteſt præcedere. Vndè colligitur creaturam ab æterno productā, vel non poſſe operari, vel operationem illam debere conſeruari pro æterno, & ita ſimiliter, ſi ab æterno produceretur prægnans nunquam poſſet parere, & ſi ignis eſſet ſtuppæ applicatus non combureret illam, quia hæc, vt dixi, vel faceret poſt tempus finitum, vel infinitum, & deſtructio neq; poſſet fieri vt modo ſupra oſtendi &c.

Obijc. potuit motus eſſe prior, & prior, quia potuit Deus creare cœlos antè, & antè, ergo potuiſſet motus eſſe ab æterno, conſequentia probatur, quia ideò probamus Deum poſſe producere infinitum, quia producta quocunq; creatura poteſt aliam, & aliam producere. Item producto quacunq; numero poteſt alium producere, ergo ita dicendum in caſu noſtro.

Reſpondetur diſparitatam eſſe primo, quia ſecundum communiorem ſententiam, ſecundum quam repugnat infinitum, motus productus ab æterno eſt infinitum chategorematicum, at verè motus prior, & prior ſine termino importat tantum infinitum ſynchategorematicū,

nam

nam quodlibet prius aſſignatum eſt, ſed procedi poteſt in infinitum antè, & antè ſine termino, quod infinitum ſecundum nullos repugnat cũ ſit ſynchategorematicum. Cæterum ratio à priori eſt, quia ſi fuiſſet ab æterno non amplius motus eſſet motus, & inuoluit contraditionem in terminis, quia cum motus ſucceſſiuus, quia importat prius, & poſterius, & ab æterno vt oſtendi non poſſit eſſe res ſucceſſiua, nec importare æternitatem, & paſſibilitatem, ideò &c. hoc autem non valet de infi-to, vt ſpeculanti patet.

Dices motus futurus poteſt durare pro æterno ſine fine, ergo etiam motus præteritus potuiſſet eſſe ab æterno ſine principio.

Reſpondetur diſparitatem eſſe primo, quia motus futurus pro æterno eſt infinitum ſynchategorematicũ, at verò motus futurus ab æterno, eſſet chategorematicè infinitus. Secundo diſparitas aſſignatur, quia futuritio pro æterno non tollit, imò ponit, & ſtat cum ſucceſſione, quia æternitas de futuro dicit vnum poſt aliud ſucceſſiuè, vſq; in infinitum ſuccedere, at verò productio in æternitate tollit ſucceſſionem, & inuoluit contraditionem, vt oſtendi.

Inſtabis ſi motus ab æterno eſt impoſſibilis, ergo neque nunc daretur, hoc eſt falſum, ergo fuit ab æterno poſſibilis, conſequentia probatur, quia quod ſemel eſt impoſſibile, nũquam poteſt eſſe poſſibile, quia impoſſibile dicit contradictionem in terminis ſi poneretur, poſſibile vero non, ergo &c.

Reſp. diſtinguo antecedens, quod eſt impoſſibile abſolutè, & ſimpliciter ſecundum ſe concedo; conditionatè, & ſecundum quid, pro aliquo ſcilicet ſtatu, & ſic nego, motus autem non eſt intrinſecè impoſſibilis, & ex intrinſeca ſui natura, & ideò eſſe poteſt, & de facto eſt, eſt tamen impoſſibilis pro æternitate, vt ſcilicet non ſit ab æterno, vbi notandum quod hæ duæ propoſitiones, motus ab æterno fuit poſſibilis, & motus non fuit poſſibilis, ab æterno non ſunt contradictoriæ, ſed veriſſimæ, in diuerſo tamen ſenſu, prima enim ſignificat poſſibilitatem motus fuiſſe ab æterno, ſed in actu exiſtẽtiæ reducibilis in tempore, non in æternitate, ſecunda verò ſignificat non potuiſſe motum cum exiſtentia coniungi cum æternitate.

Et ſi autem de creatura ſucceſſiua videatur communis opinio illam coæternam negans, non ſic de permanenti diſcurrunt, cum contradictiones iſtæ aſſignatæ in creatura ſucceſſiua non militent. Negatiuam partem quoad entia quoq; permanentia tenet, Henricus, Toletus, Valentia. Affirmant autem Thomiſtæ, & Nominales, Scotus autem in

hoc eſt problematicus, licet in affirmatiuam partem videatur potius inclinare, propter quod conſentiunt Scotiſtæ, quam etiam affirmatiuam partem amplector ego, non repugnare ſcilicet creaturam permanentem coæternam.

Probatur primo concluſio argumento negatiuo, cum nulla aſſignari poſſit ratio conuincens partem negatiuam, vt patebit ex ſolutione argumentorum.

Probatur ſecundo, ratione fundamentali, nam in creatione quatuor requiruntur, primo cauſa efficiens, quæ eſt Deus; ſecundo ipſa productio; tertio terminus ipſe productus; quarto libertas in producendo, ſed omnia iſta poſſunt ſtare ſimul in æternitate. Cauſa efficiens qualis eſt Deus, ſemper fuit, & erit, & quantum eſt de ſe poteſt in omne, quod contradictionem non inuoluit, cum infinitus ſit in omni genere, & actus purus, qui ſicut omnem excludit potentiam in eſſe, ita poteſt rem independenter à ſubiecto de nouo producere nihil præſuponens, ergo non repugnat ex parte Dei. Neq; repugnantia eſſet, quia cauſa debet duratione præcedere ſuum effectum, & conſequenter non poteſt eſſe productum aliquid ab æterno. Nam in primis Deus Pater ab æterno generauit Filium, & tamen vnus non eſt duratione prior alio, ſed vterque eſt coæternus, ergo neq; implicabit cauſam efficientem eſſe coæternam, & ſimul cum effectu. Secundo quia conſtat in agentibus naturalibus non eſſe effectum duratione poſteriorem cauſa, in eodem enim inſtanti quo eſt ignis, eſt ſplendor, Sol, & lumen, pes in puluere, & veſtigium, ſicut etiam declarauit hiſce exemplis S. Auguſtinus ad explicandū ſymbolum (eſto productus à Patre) eſſe tamen illi coæternum, ergo non repugnat effectus ſimul cum cauſa, cum non videatur minus potens Deus ad producendum pro eadem duratione, qua ipſe eſt, effectum, quam ſit potens Sol ad lucem, & pes ad veſtigium producendum.

Neq; repugnat ratione libertatis, primo quia nulla aſſignari poteſt conuincens ratio, cur ad libertatem requiratur prioritas temporis, vt cauſa non dicatur liberè producere, niſi præcedat tēpore. Secundo quia omnia argumenta æq; militant contra decreta libera Dei, quibus voluit mundum in tali tempore producere. Tertio, quia eſtò libertas poſitiua non poſſet ſtare in eadem duratione cum effectu producto, poteſt tamē benè libertas priuatiua, quæ conſiſtit in hoc, quod ſcilicet competiſſet illi non eſſe, niſi fuiſſet impeditum per eſſe, ſicuti ſi materia, & forma fuiſſent ſimul productæ, materiæ non competiſſet priuatio formæ poſitiuæ, ſcilicet vt fuerit actu priuatio in illo, ſed priuatiuè hoc eſt fuiſſet

actu priuatio ſi fuiſſet impedita per formam. Quarto, quia vt arguit S. Thomas opuſculo 27. tunc agens liberum, & ex electione anteire debet effectum cum ita eligit, vt indigeat deliberatione, conſultatione, alijſque actibus enumeratis in tract. de fide, hic autem modus operandi alienus eſt à ſimpliciſſima Dei intelligentis, & volentis natura.

Neq; ex parte actionis productiuæ cum Deus ab æterno produxerit, & ſemper etiam producat ad intra, neq; ex parte termini producti, quia ad rationem creaturæ, vt creaturæ pertinet, vt ſit dependens à Deo, & ſit ſuum eſſe, & producatur liberè; quæ non repugnant creaturæ; nam his tantum poſitis adæquatè creatura diſtinguitur à Deo; tum quia natura cuiuſcunque rei exigit potius æternitatem, & niſi eſſent contraria accidentia, ſemper perpetuationē deſiderat habere, ergo ſicuti perpetuitatem deſiderat à parte poſt, & aliā poſſidet, ita multo gratius illi erit, & iuxta ipſius naturam ſi illam habent à parte ante. Breuius igitur totum hunc diſcurſum ſic formo.

Ponere creaturam coæternam non inuoluit implicantiam in terminis, ergo &c. probatur, quia creatura illa haberet prædicatum per quod adæquatè diſtingueretur à Deo, probatur antecedens, nam ità fuiſſet producta vt potuiſſet non produci, cum liberè produci, vt modo oſtendi, non repugnet creaturæ coæternæ; ſed hoc eſt prædicatum Deo repugnans, cum Deus neceſſario ſit, & non ita ſit, vt potuerit non eſſe, ergo nec illi competere poteſt priuatio neq; priuatiuè, ergo creatura illa non extraheretur a ratione creaturæ, & conſequenter non inuoluit implicantiam in terminis ergo eſt poſſibile.

Confirmatur, quia creatura per decretum liberū Dei tranſit ab æterno à non eſſe futurum, ad eſſe futurum, licet non præceſſerit non eſſe illius futuritionis, vel eſſe poſſibile, ergo etiam potuit rranſire de non eſſe exiſtentis ad eſſe exiſtens & ſi non præceſſerit non eſſe, aut nihil ipſius, antecedens eſt certum; conſequentia probatur quia non videtur maior ra-tio, cur creatura ſecundum eſſe futurum poſſit ab æterno terminare Dei volitionem liberam, & non ſecundum eſſe exiſtentis &c.

Obijcies implicantia in hac creatura oritur ex ratione formali creaturæ, nam de eſſentia creaturæ eſt vt fiat ex nihilo ſui, ſed ab æterno, non potuiſſet præcedere tale nihilum, quia ad æternitatem non pertinet, nec poſitiuum, nec negatiuum eſt immaginabile, quod præcedat, quia præcedentia repugnant æternitati, quæ occupat omne immaginabile tempus, ergo non poteſt creatura, qua creatura eſſe æterna, & hac ratione vſus fuit Athanaſius oratione ſecunda contra Arrianos, non

poſſe

poſſe creaturam quippe de non eſſe. ad eſſe traducitur, coæternam eſſe opifici ſuo, & Baſilius ait eiuſdem ametiæ eſſe creaturam æternam aſſerere, ac creatorem non æternum dicere, ergo creaturæ implicat æternitas.

℞ non eſſe de ratione creaturæ nihilum ſui actuale præciſſiſſe, ſed ſufficere nihilum aptitudinaliter competere, ſeu priuatiuè, hoc eſt quod potuiſſet poni abſq; vllo abſurdo negatio illius creaturæ, per hanc autem aptitudinem ſaluatur optimè conceptus dependentis, & indifferentis ad eſſendum, & non eſſendum, quod eſt prædicatum conſtitutiuum creaturæ, cum ſit defectibilitas eſſentialis, cuius non eſt capax Deus. Quare gratis dicitur requiri, quod antè creaturam præceſſerit nihilum ſui, ſed ſufficit vt creatura fiat ex nihilo, ſiuè actuali, ſeu poſitiuè conuenienti, vel aptitudinali, ſeu priuatiuè. SS. Patres autem vel loquuntur de creatura de facto, vel dicunt creaturam non eſſe creaturam ſi eſſet ab æterno, ſumendo creationem in rigore, pro vt ſcilicet dicit tranſitum de non eſſe poſitiuè ad eſſe, nam creatura ab æterno nunquam tranſiſſet de non eſſe ad eſſe, quia nunquam fuiſſet ſine eſſe, ſed ſemper cum ſuo eſſe. Qua propter illud quod fuiſſet ab æterno, non fuiſſet in rigore creatum, ſed cauſatum, & productum, & ſic non poteſt dici produci ex nihilo ſui, neq; ex aliquo ſui, ſed ſolum producitur ex nullo præſupoſito ſubiecto, quatenus ſcilicet nullus fuit ſubiecti concurſus in productione illius æternæ creaturæ.

Dices ſi non præceſſit ſubiectum, ergo præceſſit negatio ſubiecti, conſequentia probatur, quia inter ens & nihilum, cum ſint contradictoria, non datur medium; & contradictoriorum alterum debet eſſe verum, altetum falſum, ergo ſi ſubiectum præceſſiſſe eſt falſum, negationem ſubiecti præceſſiſſe eſt verum.

℞ propoſitiones iſtas aduerſariorum eſſe veras, quando datur ſubiectum circa quod verificentur huiuſmodi contradictiones, & verificari poſſit alterum illorum, in æternitate autem cum non poſſit dari vlla præcedentia; idcircò tunc nec præceſſit negatio, neq; ipſum ſubiectum, quia ipſa negatio vt dicatur præcedere, cum requirat durationem, in qua præcedat, & iſta duratio in æternitate non detur antecedens, idcirco non poteſt haberi iſta præcedentia. In temporaneis autem productionibus licet aſſignatæ propoſitiones aduerſariorum ſint veræ: prouenit hoc, quia nulla eſt aſſignabilis duratio, quam non præcedat alia, in qua poſſit intelligi, præcedere negationem.

Obijcies ex hoc ſequitur creaturam ab æterno poſitam non poſſe

amplius deſtrui à Deo per integram æternitatem ob rationes ſupra adductas, ſed hoc de rogat ſupremo Dominio Dei, & repugnat creaturæ, quæ de ſe & eſſentialiter eſt defectibilis, tunc enim poſſet contra Deum aſſurgere, & gloriari dicendo, fac contra me quoduis, te iam non timeo, cum me non poſſis amplius deſtruere.

Hoc argumentum tãtam habuit vim apud eruditos quoſdam Neutericos, vt in contrariã partem illos traxerit. Reſpondent in primis aliqui diſtinguendo antecedẽs, non poſſe deſtrui a Deo pro qual bet æternitate aſſignabili nego antecedens, non poteſt deſtrui a Deo pro aliquo inſtanti, niſi ante illud præceſſerit æternitas, & tempus infinitum concedo. Quod ſolum benè probat argumentum, quod ſcilicet inter æternitatem, & tempus productionis; aut deſtructionis debeat præcedere tempus infinitum, v. g. ſi præceſſiſſet tempus finitum, iam æternitas finito tempore præceſſiſſet. Ad intelligentiam igitur propoſitionis traditæ aduertendum, æternitatem poſſe accipi, & cum pluribus, & cum paucioribus annis, v. g. tota duratio quæ fuit ab æterno vſq; adhunc diem, fuiſſet vna æternitas, tota duratio ab æterno vſq; ad initium mũdi, eſt alia æternitas, ſed comparata cum prima æternitate, non habet tot annos iſta, quam prima, ſic vel addendo, vel diminuendo annos finitos, facimus æternitatem, infinitam quidem, ſed magis, vel minus materialiter, eſtò non formaliter, infinitum enim, vt oſtendam, poteſt habere terminos, dummodo ad illos ſucceſſiuè non perueniatur, niſi in tempore infinito, poteſt ergo Deus facere, vt creatura illa duraret per æternitatem vſq; ad initium mundi, vel æternitatem vſq; ad finẽ mundi, vel demũ æternitatem vſq; ad inſtans, quod diſtaret ab initio mundi decem millionibus annorum, & ſic de quacunq; æternitate aſſignabili. Verum ℞ hæc non ſoluit difficultatem, primo quia ratio illa incidit in difficultates de durationibus diſtinctis poſitis ab Ariaga, quia in ſua ſententia cum creatura illa indifferens ſit ad durandum tali, vel tali tempore infinito; per diſtinctas durationes durat, quia pro eo tempore quo non poſſet deſtrui, ſed durare debet tempore infinito, eſſet indeſtruibilis, & poſſet gloriari, nec vitantur abſurda aſſignata ab aduerſarijs.

℞ igitur melius cum communi, creaturam illam æternam non eſſe quidem deſtruibilem, ſed hoc non haberet eſſentialiter, ſed tantum per accidens, ex decreto ſcilicet Dei de producẽda illa ab æterno, quod eſſet proprietas conſequens ad æternitatem, nam qui dat formam, dare debet conſequens neceſſariò ad ipſam, ſicut dans albedinem, dat diſgregationem viſus, & qui dat calorem dat congregationem homogeneorum;

rum; nam creatura illa quantum eſſet de ſe indifferens eſt vt duraret, vel non duraret, & à Deo deſtruatur, niſi a Deo poſita fuiſſet ab æterno, non autem antecedenter ad liberũ Dei decretum, quod tollit libertatem, ſed idem eſt durare creaturam ab æterno, ac illam pro æterno conſeruare, & ipſa temerariè contra Deum inſurgeret, ac ſuperbiret, dum ſe incorruptibilem videt, quid mirum? adhuc ipſe diabolus aliundè nimis doctus ſuam celſitudinem adhuc á Deo participatam recognoſcens tantum inſaniuit, vt Dei ſui creatoris appeteret æqualitatem, & inſipientum atque ſuperborum eſt in huiuſmodi inſanias prorumpere; ſemper tamen permaneret intacta Dei gloria, dum ideo durare habet in æternum, & de æternitate gloriari, quia ita ipſe liberè voluit, cum potuerit hanc æternitatem illi non dare.

Dices ſi potuiſſet illi æternitatem non dare ergo fuiſſet indifferens ad illam dandam, vel non dandam, ſed indifferẽtia non poteſt ſtare cum æternitate, ergo, probatur minor, nam vel fuit indifferens dum creauit, & hoc non, quia tunc potentia fuit determinata per ipſum actum productionis; neq; poſtea, quia iam fuit ante determinata per productionem, nec amplius datur indifferentia ad producendum, & non producendum id quod iam productum eſt, neq; antè, quia productioni æternæ nil poteſt antecedere, ergo nunquam habuit indifferentiam ad producendum, ergo non liberè, ſed neceſſariò, quod repugnat Deo, qui non operatur ad extra ex neceſſitate &c.

℞ Deum pro eo inſtanti reali quo creauit, fuiſſe etiam indifferentem pro aliquo inſtanti naturæ, in quo caſu non erat de ſe determinatus, ſed indifferens, non enim ad libertatem, vt dixi, requiritur prioritas temporis, ſed ſufficit prioritas naturæ, vt ſcilicet creatura operetur nullo determinante, ſed de ſe cum cognitione vtriuſq; partis oppoſitæ, vt patet de decretis liberis ab æterno. Propterea ſuſtinent aliqui Angelos potuiſſe peccare, & mereri in primo inſtanti ſuæ productionis, imò dubitant multi, an peccatum Angelorum fuerit in primo ipſorum inſtanti.

Inſtabis quod indifferens eſt competit illi eſſe, & non eſſe, ſed hoc non poteſt competere pro inſtanti reali, quia cum eſſe, & non eſſe ſint contradictoria, non poſſunt ſimul realiter verificari, neq; pro inſtanti naturæ, quia hoc inſtans naturę includitur intra inſtãs reale, ergo ſi non poſſunt eſſe in inſtanti reali, neq; in iſtanti naturæ, ergo ſi acquirit eſſe, relinquit non eſſe.

℞ enti habenti indifferentiam, vt producatur, vel non producatur, competere illi non eſſe, non poſitiuè ſemper, ſed vel poſitiuè vel negatiuè,

tiuè, hoc eſt ità eſt productum hoc eſſe, vt niſi illi datum fuiſſet eſſe, competiſſet non eſſe, nō eſſe autem priuatiuè poteſt pro eodem inſtanti ſtare cum eſſe, licet non poſſit ſtare non eſſe poſitiuè, hoc eſt quod verè detur negatio eſſe, & huius ratio eſt, quia non eſſe priuatiuè, non dicit aliud niſi aptitudinem illam, quæ eſt in ente, vt producatur, vel non producatur, ſicuti licet implicet Petrum currere & nō currere, non tamen implicat Petrum currere, & quantum eſt de ſe poſſe non currere; non enim contraria ſunt eſſe; & poſſe quantum eſt de ſe non eſſe, ſicuti neq; repugnat non eſſe, & poſſe eſſe) quæ aptitudo cum non diſtinguatur ab entitate ipſius rei, hinc pro eodem inſtanti reali nulla inuoluitur implicantia &c. & hinc deducitur, creaturam illam longè diſtare à Dei æternitate, licet tam diu duraret quam diu duraret Deus, quia æternitas illius creaturæ fuit contingens & participata, quia poterat produci, & non produci, æternitas autem Dei eſt neceſſaria & imparticipata, ac proindè à Dei æternitate differret &c.

Obijcies creatura illa non haberet eſſe acquiſitum, quia ſemper illud habuiſſet, quod autem acquiritur, non habebatur prius; Secundo, quia omne quod communicat eſſe alteri per electionem præintelligit neceſſariò illud ſub oppoſito illius communicati, quia electio ex tertio ethicorum non eſt reſpectu præſentis, ſed futuri, ſed Deus communicat eſſe per electionem, ergo præintelligit ipſam non eſſe.

℞ ad primum, creaturam æternā non habere eſſe acquiſitum, ſumpto (ly acquiſitum) ſecundum quod dicit nouitatem, ſeu inceptionem eſſendi, quam non habebat prius. Cæterum habet eſſe acquiſitum, hoc eſt dependens à Deo non à ſe, quod vt oſtendi non repugnat creaturæ æternæ. Ad ſecundum ℞ vt ſupra, præintelligi prioritate naturæ, non tempore, quia non agit ex determinatione, conſultatione, & deliberatione per alios, alijſque modis enumeratis, vt cum de fine dicitur. Vel breuius ſi electio intelligatur pro concluſione alicuius ſyllogiſmi practici, vera eſt propoſitio. Cæterum Deus non operatur hoc modo electionis, vel pro libera aliqua volitione alicuius obiecti contingenter volibilis, & ſic eſt falſa, & hoc modo operatur Deus. Ariſtoteles autem loquitur de prima electione, non de ſecunda.

Obijcies potuit mundus non creari ab æterno, ergo etiam potuit annihilari ab æterno, conſequentia iſta probatur, quia non minus potens eſt Dei potentia ad creandum, quam ad deſtruendum, ſed conſequens dicitur eſſe falſum, ergo, & antecedens.

℞ negando primam conſequentiā, ad probationem dico factis qui-

buſ-

buidam ſuppoſitis magis potentem eſſe Deum ad creandum, quam ad annihilandum, nec hoc derogat (vt dixi) Dei perfectioni, quia iſta neceſſitas eſt conſequens,& repugnantia prouenit ex parte creaturæ,quatenus creatæ ab æterno, quod autem poſſit non creari,non autem producta ab æterno poſſit annihilari, prouenit quia vt poſſit non creari ſufficit ſola libertas, at vero vt poſſit annihilari ab æterno requiritur, vt ſit productum ab æterno,quod autem eſt productum ab æterno, neceſſario habere debet infinitam durationem, at quod annihilatur ab æterno caret iſta æterna duratione, cum autem implicet habere durationem æternam, & illam ſimul non habere, implicabit annihilari ab æterno &c.

Obijc. omne, quod potuit eſſe æternum, fuit æternum,quia potentia ad eſſe æternum coniungitur actui, quia aliter potentia præcederet actum duratione, quod non poteſt ſtare cum æternitate, ergo vbi eſt potentia ad æternitatẽ, ibi eſt æternitas, ſed nulla res creata fuit æterna, ergo non potuit eſſe æterna.

Reſpondetur potentiam ad eſſe æternũ non coniungi neceſſario cũ actu, ſed liberè,& ſic creatura, quæ nõ fuit liberè cum actu ab æterno non fuit æterna;ad probationẽ verum eſt,quod potentia, quæ non coniungitur actui neceſſario,poteſt actus præcedi à potẽtia, tamẽ actus ab æterno, prout coniunctus eſt potentiæ, nullo modo præcedi poteſt à potentia, & ſic verum eſt, quod illud, quod eſt ab æterno, nullo modo præcedi poteſt duratione,tamen illud quod liberè poterat eſſe ab æterno, non reduplicatiuè, ſed ſpecificatiuè,poteſt præcedi duratione.

Obijc. ex Ariaga argumenta, quæ difficilima, ac inſolubilia reputat, eſtò concedat eſſe falſa, primo, quia creatura iſta deberet durare per durationes diſtinctas, & ſic ſi creatura fuiſſet producta ab æterno, ſucceſſiuè pertranſiſſet durationes infinitas, infinitum autem non poteſt ſucceſſiuè pertranſiri, ergo &c. Secundum argumentum ex ſuppoſitione,quod duret per plures diſtinctas durationes ſucceſſiuas,ſic orditur,ſumo omnes durationes ſucceſſiuas,quas habuiſſet ab æterno Petrus,& vſq; in æternum ſi duraſſet, & ſic argumentor,datur inter iſtas aliqua duratio prima omnium, ergo non ſunt ab æterno, conſequentia probatur, quia æternitas a parte antè non poteſt habere primũ inſtans ſuæ durationis, antecedens probatur, quia non omnis duratio à parte antè habet vnam durationem priorem ſe, ergo eſt aliqua, quæ non habet priorem ſe, ergo illa eſt prima omnium; illa enim eſt prima, quæ non habet aliam ante ſe, probatur antecedens, quia eſt impoſſibile, vt

omnes

omnes illæ habeant priorem ſe, quæ ſit ex numero omnium, ſicut eſt impoſſibile, vt omnes homines quantumuis infiniti producantur ab hominibus, ſi non datur mutua cauſalitas; ideoq; recurrendum eſt ad aliquod principium inproductum, nempè Deum, ergò ſimiliter non potuerunt omnes durationes antecedi à durationibus in ipſis omnibus incluſis, cum repugnet mutua anteceſſio durationum, ergo debebit eſſe aliqua, quæ non antecedatur ab alijs, illa autem erit omnium prima.

Explicat clarius argumẽtum hoc, nam ſumantur omnes durationes, vſq; ad hodiernam diem incluſiuè, qua terminata eſt exiſtentia Petri, ſcilicet argumentari, non poſſunt omnes hæ durationes habere aliam priorem ſe, ergo aliqua eſt prima, probatur antecedens, quia in hac collectione plures ſunt, quæ ſubſequntur, quam quæ antecedunt, nam hæc vltima ſubſequitur alteram, illam alia, & ſic reliquæ omnes, & ſubſequntur, & antecedunt, ergo plures ſunt, quæ ſubſequntur, quam quæ antecedunt, ergo vel vna immediatè antecedit duas, quod eſt impoſſibile, quia poſt vnam durationem, tantum immediatè ſuccedit altera, vel aliqua debet remanere ſine alia antecedenti ipſam, quod intenditur probare. Conſequentia patet, quia quantumuis, quæ poſſunt ſubſequi, & antecedere ſint infinitæ, ſi tamen plures ſint, quæ poſſunt ſubſequi, quam quæ antecedere, & cuilibet ex his, quæ ſubſequitur reſpondeat vnica ex antecedentibus, neceſſe eſt vt aliqua ex ſubſequentibus non habeat antecedentem, quæ illi correſpondeat.

Has, & alias multas, tam reſponſiones, quam impugnationes adducit P. Ariaga, nec videns poſſe ſatisfieri argumento, inſolutum reliquit. Primo enim oſtendit falſum eſſe argumentum, quia adhuc militat de æternitate à parte poſt in actibus intellectus faciendis ab hominibus per totam æternitatem, fateor quidem in ſententia de durationibus ſucceſſiuis, argumentum aliqualem habere difficultatem, at non in mea ſententia. Dico enim ego, creaturam illam æternam, nequaquam per plures diſtinctas durationes durare, ſed per vnam indiuiſibilem durationem, quæ correſpondeat omni tempori, præterito, præſenti, & futu. Deſumo, & oſtendo totum hoc ad hominem contra ipſummet Ariagam, ipſe enim in quæſtione de duratione, de vbicatione, de relatione, alijſq; modis probat admittendas eſſe diſtinctos huiuſmodi modos, eo quia res modificata poteſt eſſe ſine hoc, vel illo modo, v. g. eo quod ſit in hoc, vel illo loco, in hoc, vel illo tempore, quod ſi aliquid ita eſſet affixum huic loco, vel huic tempori, vt non poſſit eſſe alibi, vel in alio tempore, tunc non eſſet per modos diſtinctos. Ex hoc dico, quod cum

per

per ipſummet Ariagam, creatura æterna ſtatim, ac eſt producta ab æterno, neceſſario, & infallibiliter durare debeat per totam æternitatem, nec ita durat, vt poſſit non durare, conſequenter non durabit per diſtinctam durationem. Quare licet creatura illa æterna fuerit indifferens, vt producatur, vel non producatur, vnde arguitur fuiſſe productā per diſtinctam actionem, non tamen durare per diſtinctam durationem, quia ad durandum non eſt indifferens, hoc ergo ſuppoſito ruit tota machina ab Ariaga conſtructa, nam in hoc caſu non datur illa collectio durationum, in qua fundatur argumentum, ſed vna diuiſibilis duratio, quæ nec antecedit, nec anteceditur ab alijs durationibus ipſius creaturæ &c. Deindè falſitas argumenti euidenter conſtat, quia probaret, neq; dari æternitatem, quia iuxtà principia Ariagæ, ſi ſumamus omnia inſtantia, tam realia, quam immaginaria, quæ ſunt in tota æternitate, idem ſit argumentum. Quarè argumentum Ariagæ, nullo modo fieri poteſt in rebus æternis, in æternitate enim non poteſt ſumi iſta collectio terminata termino aliquo etiam ſucceſſiuè impertranſibili, nam quodcunq; aſſignas, ſemper vnum inſtans antecedit aliud, & hoc aliud, nec vnquam deueniri poteſt ad aliquod, quod antecedat, & non antecedatur, ſed quodcumq; inſtans anteceditur, dum autem dicit, ſumatur tota collectio, eſt implicantia in terminis. Vult enim ſumi totam collectionem æternitatis, ſi enim ſumeretur tota, iam non eſſet amplius infinita ſynchategorematicè, ſed chategorematicè; item Deus ipſe ità cognoſcit, vt infinita ſua cognitio terminetur ad ea, quæ nunquam ſucceſſiuè poſſunt ità excedi, vt non ſimul excedantur, nam cum non detur vnum, quod excedat, & non excedatur, illud non poteſt Deus cognoſcere, cum Dei cognito non poſſit cognoſcere, niſi vt in ſe res ſunt.

Aliter enim diſcurrendum eſt in infinito vt ſic, ac in æternitate; argumentum Ariagę poteſt fieri contra reliqua infinita, quia hoc etiam ſi habeant in ſe terminum, dummodò ſit ſucceſſiuè impertranſibilis ſaluatur ratio infiniti, & ſic poteſt ſumi in actu, & dici tota collectio, hoc eſt incluſa intrà illos duos terminos, qui non exceduntur, vt v. g. eſſet infinitum animaliū incluſorum intrà hominem, & equum imperfectiorum homine, & perfectiorū equo, cuius termini eſſent homo. & equus. At verò æternitas antè, & poſt (de ſola enim æternitate à parte poſt cum habeat principium, poteſt aliter dici) cū ſit interminabilis, & in ratione temporis infinita in omni genere, in nulla ratione tēporis terminatur, ſed quocunq; dato etiam infinito ſemper reſtat aliud aſſignabile, nec eſt primum à quo incipitur, aut ad quod deueniatur, aut quod finia-

finiatur, & deindè cum exceſſus iſte ſit ſucceſſiuus vnius ſupra alium, & ſupra alium, & infinitum ſucceſſiuè numerando nunquam poſſit pertranſiri, conſequenter non poteſt deueniri ad aliquam omnium primam durationem, ſed quacunq; data, ſemper reſtat dabilis alia &c.

Obijc. argumẽtum deſumptum ex auctoritate SS. PP. definientium creaturam eſſe illam, quæ de nihilo vtpotè producta nequit eſſe æterna; imò per hoc, quod creatura non poſſit eſſe æterna, probatum fuit contra Arrium, Verbum non eſſe primam creaturam, quia Verbum eſt æternum, vt docebat Gregorius Magnus, Hylarius, Hieronymus &c.

Reſpondent communiter auctoritatem SS. PP. vim habere ſolum ad hominem contra Arrium, qui cum ſuſtineret creaturam non poſſe eſſe æternam, & ex alia parte Verbum concedebat eſſe æternum, ideò ſibi ipſi contradicens damnatus fuit, de alijs SS. PP. dicendum ipſos, vel loqui de creatura, vt creatura, ſeu vt producta per creationem, ad quam debeat præcedere nihilum ſui, & de hac nos non loquimur, ſed dicimus fuiſſe non creatam, ſed ſimpliciter productam, vel loquitur de creatura iam producta, cui, vtpotè producta, & reduplicatiuè, repugnat æternitas, licet non repugnat illi ſumptæ ſpecificatiuè.

CAPVT SEXTVM.

De compoſitione continui.

HIc ſanè inextrigabilis eſt ille nodus Herculeus, Lærneaq; illa Hydra, à qua non tot reciſa difficultatum capita, quin ſeptiplicata, imò centuplicata reſurgant.

Duæ circa hoc primo fuerunt extremæ ſententiæ, vna Ariſtotelis cum ſuis componentis continuum ex partibus diuiſibilibus, & diuiſibilibus vſq; in infinitum, ità quod nulla aſſignari poſſit in quacunque parte facta diuiſio partium, quin aliæ reſtent ſemper faciendæ. Ex his autem diuiſi ſunt, quidam enim cõcedunt partes iſtas, in quas ſemper, & ſemper eſt diuiſibile continuũ, non dari actu diſtinctas in continuo, ſed tantum in potentia diſtinguibiles, ſicut ſunt diuiſibiles in potentia. Alij verò admittunt illas actu diſtinctas, ſed in potentia tantum diuiſibiles. Diſtingunt autem iſti duas partes, alias vocant proportionales, ſeu eiuſdem proportionis; alias æquales, ſeu eiuſdem quantitatis; proportionales ſunt, quæ inter ſe ſic ſe habent, quod licet ſint inæquales ſemper tamen ſeruant inter ſe aliquam proportionem duplam, vel ſubduplam,

& ſic

Ventor̃ habes nona, Dnos
ac Trigonos ibi.

fontana ſcul. Bō.

Forâ:

& ſic deinceps vt ſi diuidatur vna linea in duas medietates, & iterum alia medietas, in alias medietates, tunc proceditur per partes eiuſdem paoportionis, & partes primæ diuiſionis habent diuiſionem duplam reſpectu partium ſecundæ diuiſionis & ſic deinceps. Partes vero æquales ſunt quarum vna non excedit aliam, & ideo dicuntur eiuſdem quantitis, vt duo palmi, tres ſemipalmi. Harum partium æqualium quædam ponuntur determinatæ, & certæ cuiuſdam menſuræ, vt ſunt duo ſemipalmi in palmo, & otto palmi in vlna, aliæ dicuntur æquales indeterminatæ, quæ non ſunt vnius certæ ac determinatæ menſuræ, ſed indeterminatæ tales ſunt pro varia diuiſione partiũ. Partes æquales adhuc ſunt duplices, aliæ ſunt communicantes, & ſunt illæ quarum vna aliquid accipit ab alia, vt ſi diuidatur palmus in duas partes, quarum vna contineat ſemipalmum, & dimidium ſemipalmi; & altera ſit tantum dimidium ſemipalmi, & deinde idem palmus diuidatur incipiendo ex alia parte, vt vbi prius erat dimidium ſemipalmi, nunc accipiatur ſemipalmus, & dimidium illius pro vna parte, & pro alia dimidium tantum, erunt partes æquales tam ſemipalmus cum dimidio in vna diuiſione quam ſemipalmus cum dimidio in alia diuiſione, ſed communicantes inuicem in ſemipalmo medio, relictis hinc indè duabus medietatibus ſemipalmi. Hac diuiſione facta dicunt partes determinatas, & aliquotas finitas eſſe; partes verò indeterminatas ſeu proportionales, & communicantes eſſe infinitas. Qui diſtinctas admitunt partes. Alij dicunt componi ex partibus, & indiuiſibilibus ſimul. Alij admittentes continuatiua & terminatiua. Alij ſola continuatiua, non terminatiua. Alij omnia indiuiſibilia excludunt.

Hic vnum notandum eſt diligenter, partes communicantes eſſe incluſas in partibus determinatis ſeu aliquotis, quia partes iſtæ dicuntur aliquotæ vnius reſpectu alterius, vt vnus palmus reſpectu alterius palmi, & vnus ſemipalmus reſpectu alterius; reſpectu autem totius omnes ſunt communicantes.

Secunda autem ſententia eſt Zenonis aliorumq; ſtoicorum ſuſtinentium continuum cõponi ex ſolis indiuiſibilibus mathematicis, ac phyſicè, ità quod facta partium componentium diuiſione, non reſtent amplius ipſæ partes diuidendæ. Hi quoque inter ſe diuiſi ſunt; Alij enim admittunt in continuo puncta componẽtia finita tantum. Alij infinita. Alij finita ſed inflata, quod ſcilicet vnum punctum materiæ occupare poſſit plura puncta loci, ſicut Angelus indiuiſibilis modo occupat maiorem, modo minorem locum. Vnde admittunt conſtituentia iſta eſſe

M indi-

indiuiſibilia formaliter, diuiſibilia virtualiter. De indiuiſibilibus ſciendum eſſe in triplici differentia, alia enim ſunt indiuiſibilia ſecundum latitudinem, & longitudinem, & hæc dicuntur ſuperficies; alia vero ſunt indiuiſibilia ſecundum latitudinem, & profunditatem, diuiſibilia vero ſecundum longitudinem, & hæc dicuntur lineæ, alia vero dicuntur indiuiſibilia ſecundum longitudinem, latitudinem & profunditatem, & hæc dicuntur propriè puncta. Illud vero quod è contra eſt diuiſibile ſecundum trinam dimenſionem dicitur corpus. Sciendum etiam indiuiſibilia alia eſſe terminatiua, & ſunt illa extra quæ non progreditur totum, vt ipſa vlterius non ſint diuiſibilia, alia ſunt continuatiua quibus ſcilicet vniuntur partes componentes, ipſa autem non habent partes, quæ vniantur. Alia demum appellantur indiuiſibilia conſtitutiua, quæ ponuntur indiuiſibilia in alias partes, ità vt facta diuiſione vnius ab alio, non amplius reſtet diuidendum, quæ indiuiſibilia ſunt totaliter oppoſita partibus ab Ariſtotelicis conceſſis, quæ nunquam totaliter diuidi dicuntur, vt quacumq; diuiſione facta vnius ab alia, non ſemper quælibet reſtet diuidenda. His igitur breuiter, ſed pro dilucidatione totius difficultatis annotatis, vnica concluſione noſtrã ſtatuemus ſententiã, & contrarias refutabimus, ſoluendo omniũ obiectiones.

Dico vnicè cum Zenoniſtis, continuum componi ex ſolis indiuiſibilibus finitis, non infinitis, neq; ex finitis inflatis. Auctor præcipuus huius concluſionis eſt Zeno quem ſequuntur ſtoici, adhærent ex recenſioribus Ariaga. Ouiedus, eandemq; ſuſtinent ſoluendo rationes in contrarium plures ex Societate Ieſu contra Ariſtotelicos, & multi ex noſtris, nec improbabile reputarunt Spighius Generalis noſter, Abbates Saponarius, & de Corſalibus.

Probatur noſtra cõcluſio, & ſimul inpugnantur opiniones aliorum. Primò, quia fruſtra & abſq; vlla neceſſitate, & fundamento admictuntur iſtæ diuiſiones poſſibiles vſque in infinitum, cum tota continui machina ſolis finitis punctis, finitiſq; indiuiſibilibus poſſit coſtrui, pro quibus nullum ſequitur inconueniens, & vitantur difficultates de infinito, quod ipſemet Ariſtoteles mordicus impugnauit. Et aliunde difficultates, quæ fiunt contra puncta, militant æquè de ipſis partibus, vt patebit ex ſolutione argumentorum, ergo &c.

Probatur ſecundo, quia ſi continuum ponitur diuiſibile vſq; in infinitum, vel eſſet diuiſibile ſecundum partes quas actu diſtinctas habet, vel indiſtinctas; neutrum dici poteſt, ergo, non primum, quia ſi eſſet diuiſibile ſecundum partes quas habet actu diſtinctas, debent neceſſario

con-

concedere infinitum tam in multitudine,in extenſione, ſed vtrumq; ab Aduerſarijs negatur, ergo &c. probatur maior quo ad infinitũ in multitudine, quia quæ ſunt inter ſe diuiſibilia, ea debent eſſe actu diſtincta inter ſe, ne dicatur idem poſſe diuidi à ſe ipſo,& ſic incurremus in alteram ſententiam dicentium partes non neceſſariò debere actu diſtingui, licet poſſent diuidi, ſed ſicut diuiſibiles ſunt in potentia' ità in potentia diſtinguibiles; ſed in continuo ſunt infinita diuiſibilia, ergo infinita actu diſtincta,ſed infinita actu diſtincta ſunt infinita ſecundum numerum, cum infinitum ſecundum numerum non ſit aliud, niſi tot diſtincta inter ſe, & actu exiſtentia, quod ſucceſſiuè numerari, non poſſint &c. Probatur iſta minor, quia implicat fieri infinitas diuiſiones, & non eſſe infinita diuiſibilia, quia cum omnis diuiſio ſit vnius ab alio ſeparatio, multiplicatis iſtis ſeparationibus,multiplicatur vnum, & aliud, aliter ſemper idem eſſet diuiſibile, & ſeparabile à ſe ipſo, quod negatum fuit. Secundo probatur eadem minor, quia ſi eſſent infinitæ vniones, eo quia omnis vnio ſit vnio duorum, deberent eſſe infinita vnibilia, ergo ſic quæ ſunt ſeparabilia, & diuiſibilia, cum diuiſio ſit vnitatis amiſſio. Deinde quod partes debeant eſſe actu diſtinctæ, probabo modo infrà, & quidem argumentum non ſolum probat de partibus proportionalibus, verum etiam æqualibus, quia quælibet iſtarum cum diuiſibilis ſit actu, debet actu eſſe diſtincta.

Præmuntur quam maximè hoc argumento aduerſarij, proindè varias adhibent reſponſiones. Primo ℞ partes illas, quæ ſumuntur equales ex palmo v. g. eſſe minores, & minores, & proportionales incluſas in partibus minoribus, tamquam in totis, vt duo ſemipalmi ſunt minores palmo, quartæ partes ſunt minores ſemipalmis, ottauæ minores quartis, & ſic de alijs in infinitum; & partes iſtæ licet infinitæ ponantur,non eſt abſurdum hoc dicere,cum ex his non fiat quantitas infinita, quia licet creſcant in numero, non tamen creſcunt in quantitate, cum intra eandem quantitatem ponantur minores, & minores.

Sed contra primo,quia quamuis partes ad totum comparatæ ſint minores, & proportionales, comparatæ tamen inter ſe ſunt æquales, non communicantes, & quælibet habet ſuam propriam entitatem, quæ comparata cum alijs eodem modo ſe habeat, & omnes iſtæ æquales præexiſtunt, nec per iſtam compoſitionem amittit ſuam entitatem,& ſit alia, eſſentiæ enim rei ſunt inuariabiles, & quod de ſe eſt tale, vbicunq; ponitur, remanet tale, diſtinctio autem rei; vt probatur in Metaphyſica, à ptopria entitate eſt, quia per id diſtinguitur, per quod con-

ſtituitur, ergo eſſent infinitæ actu non ſolum partes proportionales minores, & minores, ſed etiam partes æquales non communicantes eſſent infinitæ. Quod etiam conſtituerent infinitum actu ſecundum extenſionem probatur, quia quælibet pars immaginabilis in ipſo continuo eſt materialis, & quanta, aliter ſi non eſſet quanta, vna cum alia penetraretur, quod negatur ab aduerſarijs, tum quia, neq; in tali caſu infinita ſufficerent ad faciendum extenſum, cum quælibet penetraretur, ergo quælibet eſt quanta, ergo quælibet eſt impenetrabilis cum alia, & vna extra aliam, ſed ſunt infinitæ diſtinctæ non penetrabiles, ergo infinita quarum quælibet eſt extra aliud, ſed infinitum extenſum per hoc ſolum conſtituitur, quod ſunt infinita extrà vnum ab alio, quia tunc habetur conſtitutum infinitum in aliqua ratione, quando ſunt infinita actu participantia talem rationem, ſicuti tunc datur infinitum hominum, quando dantur infiniti participantes actu rationem hominis, ergo ſi continuum diuiſibile eſſet in infinita per aduerſarios, tenentur concedere infinitum, tam in extenſione, quam in multitudine, & ſic debet etiam dari locus infinitus, quem occuparent illa infinita. Deindè probatur infinitum, tam ſecundum partes proportionales, quam æquales, quia ipſæ partes proportionales, quæ actu in continuo ponuntur, ſiue finitæ, ſiue infinitæ, diuiſibiles ſunt vſq; in infinitum in partes etiam æquales, ſed omnes partes, quæ ſunt capaces diuiſibilitatis, ſunt actu diſtinctæ, ergo &c. Et ex hoc deducitur alia ratio, nam hinc etiam ſequitur, vnum continuum non eſſe maius alio, quia ſi partes vnius eſſent maiores, poſſent diuidi in partes æquales partibus alterius continui, & adhuc non eſſent illis maiores, quia cum partes alterius continui ſint infinitæ in actu non poteſt in iſto aſſignari maior pluralitas, quia infinito nihil eſt maius per ipſos aduerſarios, & admiſſa per ipſos ſemel multitudine infinita, totam partium poſſibilem abſorbet multitudinem, cum iſti infinitum definiant id, extra quod nihil, & ſemper reſtat auferendũ, quantumuis auferatur; deniq; non ſolum deberet eſſe infinitum partium, verum etiam vnionum vnientium iſtas partes, vt patet, quia cum quælibet ſit diuiſibilis, conſequenter retinet partes vnitas, in quas diuidatur.

Reſpondent alij, partes iſtas non conſtituere infinitam actu multitudinem, quia eſtò ſint diſtinctæ, non tamen ſunt diſcretæ, & diuiſæ, numerus autem dicit actualem diſcretionem, vel diuiſionem. Potius omnes iſtæ partes dicentur vnum ſimpliciter, cum vnitæ componant vnũ continuum; admittere autem hoc modo diminuto infinitum, nõ eſt abſurdum; nec conſtituerent infinities infinitum, quia omnes iſtæ partes

ſunt

ſunt res incompletæ ordinatæ ad conſtitutionem vnius rei completæ. Ariſtoteles autem negat infinitum rerum ſeparatarum completarum, non autem aliud.

Sed contra quia dum ipſi aduerſarij admittunt pluralitatem partium infinitam, & negant illas continere multitudinem infinitam incidunt in eaſdem difficultates ſupra aſſignatas; primo, nam cum partes illæ ſint diſtinctæ, & vna non ſit alia, non eſt excogitabile, cur non conſtituant infinitam multitudinem, diſcretio etiam reperitur in illis partibus, quia cum vna non ſit alia, in ſe ipſis ſunt diſcretæ, nec vnio continuatiua, & ordinatio ad aliud tollit hæc omnia, nam etiam forma ordinata eſt ad materiam, & tamen non audet quis dicere, ſi ponantur infinitæ formæ, quarum vna non ſit alia, non conſtituere infinitam multitudinem formarum, ſiquidem ordinatio ad totum facit, quod conſtituant vnum totum, non autem tollit partium multitudinem, imò neceſſario debet illam includere, quia cum omne totum compoſitum includat vnionem partium, vnio debet eſſe inter extrema diſtincta, & multa. Totum hoc patet etiam ex ipſa definitione continui, nam continuum eſt illud, cuius partes copulantur termino communi, nō ſic verò diſcretum. Vbi verè admittuntur partes diſtinctæ, tam in continuo, quam in diſcreto, cum admittatur vnio copulans, & ad vnionem ſequitur diſtinctio extremorum.

Dices Ariſtoteles dixit numerum cauſari ex diuiſione continui, ergò partes conſideratæ, quatenus in continuo nō faciunt numerum, nec infinitam multitudinem, quæ conſtituitur per numeros infinitos.

Reſpondetur Ariſtotelem ibi loqui de numero, qui ponitur in linea prædicamentali, cuius partes important completudinem, molem, & diuiſionem, non autem de tranſcendentali, quam vnitatem participat quodlibet, eo ipſo, quod aliquid eſt ens ab alio diſtinctum, cuiuſmodi ſolemus dicere octo animas, lapides, octo accidentia &c. Quare licet partes in continuo non habeant numerum prædicamentalem, quia non ſunt ſeparatæ, habent tamen numerum tranſcendentalem, quatenus ſunt, licet non diuiſæ, tamen diſtinctæ, difficultates autem, quæ militant contra multitudinem actu infinitam, tam militant de tranſcendētali, quam de prædicamentali, quia difficultates vim ſumunt ex ipſa entium infinitate, ſiuè entia realia ſint, ſiuè rationis, ſiuè completa, ſiuè incompleta, vt euidenter facilè ſpeculanti patet. Hoc ſolum argumentum, ſtante partium diſtinctione, fateor, adeò efficax mihi videri, vt reputem difficillimum, ita quod ſi huic difficultati poſſem ſatisfacere

(quod

(quod fieret ſi Thomiſtarũ opinio de indiſtinctione partium poſſet ſubſiſtere) inclinarẽ in communem Ariſtotelis ſententiam aliquantulum.

Probatur 2. concluſio quia tota, & præcipua ratio, in qua fundantur Ariſtotelici, conſiſtit in hoc, quia indiuiſibile additum indiuiſibili non facit maius, & extenſum, quia penetrantur, ſed hæc ratio nulla eſt, ergo probatur minor, nam hæc ratio, primo æquè militat contra aduerſarios de partibus, quæres namq; ab illis, an vna pars addita alteri facit maius, vel non? ſi facit, ergo pro continuo finito ſufficient partes finitæ, non infinitæ requiruntur, ſi non facit, ergo cum quælibet pars ſit æquè conſtitutiua, & in ordine ad totum ità ſe habet vna, ac alia, ſecundum ſe enim conſideratæ partes, vna poteſt eſſe æqualis ſimul, & communicans, quia hæc habet conſiderata in ordine ad diuerſa, & de qualibet quæri poteſt,an tangatur ſecundum totum, vel ſecundum partem, & ſi primum iſtarum concedunt, debent dicere penetrari, & non facere maius, ſi ſecundum nulla illarum partium penetrabitur, ac proinde cum quælibet faciat maius pro continuo finito, cuiuſmodi dicunt eſſe vlnam, v. g. ſufficient partes finitæ, quia finitum poteſt conſtituere finitum. Præcipuè cum conſtitutio iſta ſit per modum cauſæ intrinſecæ,per communicationẽ ſcilicet ipſarummet partium in toto. Cumque totum non ſit aliud præter ipſas partes, tota finitudo totius continui habenda eſt ex finitate partium. Secundo, quia poteſt dari tactus ſecundum totum, & tamen non dari penetratio, ergo &c. probatur, quia ad penetrationem vltra tactum ſecũdum totum, requiritur vt correſpondeant eidem puncto fixo, ſeu indiuiſibili puncto loci, ſed poſſunt duo ſe tangere ſecundum totum, & non correſpondere eidem loco, ergo, probatur, quia ſi poneret Deus duos Angelos contiguos, hoc eſt in duobus locis contiguis, verè vnus ità eſſet approximatus alteri,vt inter vnum, & alium nihil mediet, & tamen vnus Angelus non eſt in loco alterius, quia ſupponimus illos eſſe contiguos tantum, ergo ſic etiam, licet inter vnum indiuiſibile, & aliud nihil mediet, poteſt tamen ita eſſe in ſuo puncto determinato loci, vt vbi eſt illud non ſit aliud, & conſequenter tangerentur quidem ſecundum totum, hoc eſt inter vnum, & aliud, nec pars alia, nec totum intercederet; ſed per hoc non penetrarentur, quia non ſunt in eodem loco. Cur autem contrarium accidat in rebus diuiſibilibus, videbitis in ſolutione argumentorum.

Probatur 3. concluſio, quia vltimum in quod reſoluitur, eſt primum quo res conſtituebatur, ſed vltimo res reſoluitur in indiuiſibilia, ergo, probatur, quia ſi continuum diuideretur quantum diuidi poteſt, diuidere-

dere-

deretur vltimo in indiuiſibilia, probatur, quia ſi diuideretur quantum diuidi poteſt, non remaneret amplius diuidendũ, quia ſic prius non fuiſſet diuiſum, quantum poterat diuidi, ergo tunc remaneret indiuiſibile, quia inter diuiſibile, & indiuiſibile non datur medium, cum dicant cõtradictionem, ſed poteſt hoc Deus facere; quia poſſibili poſito in actu, non dicit contradictionem, per quod differat ab impoſſibili, quod poſitum dicit implicantiam in terminis. Cum ergo continuum per aduerſarios poſſit diuidi ſecundum omnes ſui partes, ſi actu diuidatur, non dicit implicantiam, ſed ſi hoc Deus faceret, reſolueretur in indiuiſibilia, ergo dum poteſt hoc fieri, ſignum eſt quod ex illis conſtituitur.

Reſpondent huic argumento aduerſarij dicendo continuum poſſe quidem diuidi ſynchategorematicè, & ſucceſſiuè, non tamen chategorematicè, & totum ſimul, quia ſic deſtrueretur eſſentia continui.

Sed contra eſt primo, nam quod continuum totum ſimul diuidatur, & non tantum ſucceſſiuè, nulla poteſt aſſignari ratio, quæ non petat principium, nam ſi dicis, quia ſic non eſſet continuum, hæc eſt mera petitio principij, & aliam rationem debes aſſignare. Secundo, quia dum dicis, quia deſtrueretur eſſentia cõtinui, videris ludere verbis, nam dum dicis deſtrui continuum, vel loqueris de continuo reduplicatiue, quatenus continuum eſt, quia ſcilicet factis omnibus diuiſionibus non remaneret continuum, & hoc vltrò conceditur, nec eſt difficultas, nam dum ego dico, vltimum in quod reſoluitur, eſt primum quo res conſtituebatur, iam ſuppono fieri continui deſtructionem, ergo ſicuti ab omnibus admittitur illa maxima, ità admittitur hoc ſecundum. Patet res exemplo, dum volumus Nos probare totum componi ex materia, & forma, eo quia in iſtas reſoluitur, certũ eſt tunc deſtrui totum, quia implicat loqui de reſolutione, & quod maneat totum, ergo in hoc ſenſu reſponſio aduerſariorum eſt impertinens. Si autẽ loquuntur de eſſentia illius, quod erat continuum, hoc erant ipſæ partes conſtitutiuæ, ſed hæ per diuiſionem non deſtruuntur, ſed tantum vna ab alia ſeparatur, deindè eſtò per ſeparationem illæ partes deſtruantur, quia indiuiſibile ſolum non poſſet durare, nil obſtat, nam etiam forma materialis ſeparata à materia deſtruitur, & tamen verè ſeparari poteſt, & de facto ſeparatur. Item ſeparatis à corpore manibus, pedibus, oculis, naribus, & ſic de ſingulis partibus integralibus deſtruitur homo integraliter, & tamen, hoc non obſtante, ne vllus negat poſſe ſeparari, ita ſimiliter in caſu noſtro.

Contra etiam ſecũdo, quia licet ad deſtructionem infiniti ſimul non ſufficiat virtus finita, non virtus finita, non videtur tamen cur ſit dene-

gan-

gandum hoc infinitæ virtuti, & licet infinitum definiatur illud, à quo eſt ſemper accipiendum, hoc, ſi dicamus intelligi in ordine ad virtutem finitam, non vero infinitam, nullum ſequitur abſurdum, vel ſi dicamus intelligi hoc ſumendo ſucceſſiuè, quia ſucceſſiuè eſt impertranſibile, non verò totum ſimul, benè diſtinguimus infinitum à finito, vt oſtendam infrà, ergò poteſt deſtrui, ergò reſolui in indiuiſibilia &c. Deniq; cognoſcit Deus in hoc inſtanti quotquot diuiſiones poſſibiles ſunt in continuo, ergò etiam Diuina omnipotentia producere poteſt illas, cum non minus potens ſit Dei potentia ad ea quæ non dicunt contradictionem, quam Dei cognitio ad cognoſcibilia &c.

Probatur etiam maior huius probationis ſupra factæ hoc ſecundo medio, nam ſi ſeparet Deus omnes vniones, quæ ſunt in continuo, tunc partes illæ remanerent indiuiſibiles, ſed iſtæ poſſent ſeparari, ergò; probatur maior, nam in tantum res eſt diuiſibilis, in quantum non amiſit vnionem, quia diuiſio fit cũ amittitur vnio, ergò deperdita vnione non eſt quid deſtruatur, & quomodo ſeparetur, cum iam ſint ſeparatæ, ſicuti ſi deperdatur vnio quæ eſt inter animam, & corpus, non amplius eſt diuiſibile totum, in animam & corpus, quia deperdita vnione, deperditur totum, & partes ſunt iam diuiſæ, non diuiſibiles ergò remanent tunc indiuiſibiles. Minor autem probatur, quia quælibet vnio, ſicut & pars, & quodcunq; ens creatum ita eſt, vt poſſit à Deo deſtrui, ſubtrahendo concurſum ſuum, cum Deus ad extra non operetur neceſſariò, ergo non eſt aſſignabilis ratio, quare Deus cum diſtinctæ ſint vniones à partibus, non poſſit deſtruere vniones, non deſtructis partibus, quod ſi dicas dari connexionem eſſentialem, inter vnionem, & partes; gratis hoc totum dicitur, nec vlla aſſignari poteſt ratio ad hoc probandum, quæ non petat principium. Secndo, quia ipſi aduerſarij vere debent concedere aliquas vniones inter partes aliquas eſſe deſtruibiles, & ſeparabiles, cum iam experientia conſtet vnam partem continui ab alia diuidi, & ſeparari, ergo idem dicendum eſt de reliquis partibus, cum non ſit maior ratio de vna, quam de alia, & cum æquè diſtincta ſit vna, quam alia pars ab ipſa vnione, & quælibet indifferens ſit, vt ſit vnita, cum per aduerſarios quælibet ſit diuiſibilis in alias, & ab alia. Tum quia vnio inter partes eſſentiales phyſicas, hoc eſt, materiam, & formam, eſt ſeparabilis, vt patet de vnione inter formam equi, & materiam, vel animam rationalem, & corpus, ergo etiam poterit deſtrui inter partes integrales, & continuatiuas, cum non videatur maior ratio.

Probatur 4. concluſio directè contra Ariſtotelem, ipſe enim primo

phy-

phyſicorum arguens antiquos, qui ponebant quodlibet corpus ſenſibile componi ex aggregatione infinitorum corpuſculorum, ſic habet tex. 35. (*infinitum, ſecundum quod infinitum, ignotum eſt, ſecundum multitudinem quidem, aut magnitudinem infinitum ignotum, quantum quoddam, eſt ſecundum formam quoq; infinitum ignotum, vt quale quoddam eſt. Principijs autem exiſtentibus infinitis impoſſibile eſt ea, quæ ſunt ex his, cognoſcere, ſic enim cognoſcere compoſitum arbitramur, cum cognoſcimus ex quibus, & quod ſit*) Ex quibus verbis Ariſtotelis ſic arguo, ſi quantitas eſt compoſita ex partibus ſemper phyſicè diuiſibilibus eſſet ignota, conſequens eſt abſurdum per Ariſtotelem, qui ideó negabant componi res ex infinitis athomis, ne eſſet ignotum ipſum cōpoſitum, ergo &c. ſequela probatur, quia debet componi ex partibus infinitis (quia vtſupra oſtendi non poteſt aliquid diuidi, niſi in ea, quæ habet, & diuiſionum numerus actenditur pænes partes, quæ diuiduntur, cum diuiſio alicuius ſit diuiſio) non minus, quam Antiquorum corpora ex athomis componebantur, ſed quod hoc modo componitur, eſt ignotum per Ariſtotelem, ergo &c. maior item probatur, quia non poteſt aſſignari per aduerſarios, neq; à Deo determinatus numerus partium componentium quamlibet quantitatem, cum tamen entitas omnium iſtarum debeat exiſtere, ergò partes componentes ſunt infinitæ, ergò non poſſunt cognoſci omnes, ſed illud compoſitum dicitur ignotum, cuius omnes partes non poſſunt cognoſci, ergò &c. Quod ſi dicas partes componentes quantitatem, cum exiſtant omnes actu ſecundum totam ſuam entitatem, non ſunt actu infinitæ, erunt atq; ita indiſibiles.

Confirmatur quia ſi res naturales componerentur ex totidem principijs, vel partibus ſubſtantialibus, quot habet quantitas, eſſent ſecundum Ariſtotelē ignotæ, imò, & infinitæ, ergò eodem modo erit ignota quantitas, quæ tot habet partes, quot habebat athomos omne compoſitum ſecundum antiquos, nempè infinitas, imò infinities plures.

Confirmatur ſecundo, quia id eſt ignotum per Ariſtotelem, cuius prima principia componentia nequeunt aſſignari, ſed ſi partes componentes quantitatem ſunt phyſicè in infinitum diuiſibiles, nō poſſunt aſſignari eius principia componentia, neq; à Deo, ergò eſt ignota, minor probatur, quia nec Deus cognoſcit primas partes componentes, quia non dantur, implicat autem eſſe aliquid verè compoſitum, & cognoſci tale, ſi nullo modo poſſunt eius principia componentia cognoſci, vel aſſignari, vt accideret in quantitate, nam aſſignata vna parte, quamuis minima, illa erit compoſita, cum habeat alias infinitas partes, in quas

in infinitum eſt diuiſibilis, & idem dico de reliquis illis diuiſis, ac proinde nulla erit principium componens; ſi ergò Ariſtotelis argumentum quidquam probat contra antiquos, probat etiam contra compoſitionem, ac diuiſionem phyſicam, & realem Ariſtotelis in quantitate &c. ergò dicendum eſt, vel Ariſtotelem ſibi contradicere, vel illam probationem contra aduerſarios non fuiſſe ſufficientem, quod negant Ariſtotelici; vel hanc opinionem non eſſe veram.

Probatur etiam quinto, pro quo prius ſuppono potentiam ad diuidi eſſe phyſicam, cum diuiſibile reſpiciat actum diuiſionis, tunc ſic argumentor, ſtante opinione de diuiſibilitate partium, vſq; in infinitum, ſequeretur dari actu in rebus potentiam paſſiuam phyſicam maiorem, quàm ſit potentia actiua Dei, & quam Deus non poſſet actuare; conſequens dicetur eſſe abſurdum; ergò & antecedens, maior probatur primò, quia potentia paſſiua, quam habet quantitas ad diuiſionem actualem, eſt Phyſica, & exiſtens à parte rei, in quauis minima quantitate; ſed hæc ità eſt infinità, vt à Deo non poſſit actuari, vel tota ſimul, vel ſucceſſiuè, cum facta quacunq; diuiſione reſtent aliæ infinitæ faciendę, ergò eſt maior potentia paſſiua quantitatis, quam potentia actiua Dei.

Reſpondebis potentiam paſſiuam quantitatis non eſſe maiorem potentia paſſiua Dei, ſed id prouenire ex ipſa natura quantitatis, quæ cum ſit in infinitum diuiſibilis implicat eſſe totam actu diuiſam.

Sed contra, quia potentia paſſiua phyſica non reſpicit actum impoſſibilem, ergò poſſibilem, ergò ſi ipſa eſt capax; & tamen non poteſt fieri diuiſio, prouenit hæc impotentia ab agente, ſicut communiter dicitur aliquod minimum quantitatis non poſſe actu diuidi, non quia non datur capacitas ad diuiſionem, ſed quia non datur agens potens illud diuidere.

Confirmatur hoc, quia capacitas quantitatis, & eius potentia ad diuiſionis actum, eſt eiuſdem rationis in ſingulis partibus; ergò quantum eſt de ſe, non repugnat ſingulas reduci ad actũ diuiſionis; nec in quantitate vlla eſt excogitabilis pars, quæ non poſſit reduci ad actum diuiſionis, ſicut reliquæ partes; ſi detur potentia potens diuidere; ergo quod non poſſit diuidi tota quantitas, vel reliqua eius pars indeterminata, & de ſe ſit capax, non eſt ex defectu potentiæ paſſiuæ, ſed actiuæ, & ſic maior eſſet potentia ad diuiſionem, quam actiuitas diuidentis, hæc autem capacitas ſaltem eſt proprietas realis quantitatis exiſtens, vel potens exiſtere, imò à quantitate inſeparabilis etiam de potentia Dei abſoluta, ergo &c.

Dices

Dices eſſe paritatem, & exemplum de paſſiua potentia, quam Deus non poteſt actuare omnibus formis, quas poteſt habere, & tamen illa non eſt maior quam potentia actiua Dei, ergo ſic in caſu noſtro.

Sed contra, quia materia non habet actu potentiam paſſiuam naturalem niſi ad vnam formam ſubſtantialem, quæcunq; illa ſit, qua habita non poteſt naturaliter habere plures, ita vt ſi Deus plures formas induceret, foret hoc præter ipſius naturam, nam eius potentia eſt æquè benè completa, & actuata per quamlibet formam ſubſtantialem, quantitas autem habet naturalem capacitatem ad omnem, & quamcunque diuiſionem poſſibilem, quam Deus quia non poteſt facere, ideo non fit, ergo diuerſa eſt ratio.

Confirmatur noſtra ratio, nam ſi potentia paſſiua materiæ haberet capacitatem naturalem potentem actu exiſtere ad ſuſcipiendas omnes formas quas nullum Agens ſiuè creatum, ſiuè increatum poſſet producere, eſſet potentia infinita maior in ſuo genere, quam quælibet potentia actiua in ſuo; ſed potentia quantitatis ad diuidi eſt huiuſmodi, quia poteſt actu recipere plures diuiſiones, quã poſſit Deus facere vel ſimul, vel ſuceſſiuè in tota æternitate, ergo ſuperabit potentiam Dei. Nec hic quidem contendo ego, quod tota reducatur in actu, ſed ſolum ſufficit non poſſe à Deo etiam volente per totam æternitatem reduci ad actum quamlibet minimam partem earum diuiſionum quas poteſt phyſicè, & actu recipere, ſed omnia iſta tanquam abſurda habenda ſunt, primò quia derogant infinitæ Dei virtuti, ſecundo, quia omni potentiæ paſſiuæ correſpondere debet potẽtia actiua, quia omnis potentia vt potè incompleta, & perfectibilis ordinata eſt ad actum; iſtę vero potentiæ paſſiuæ ad diuiſiones omnes quas poſſet habere, non correſpondet potentia actiua ſufficiens, quia facta quacunq; diuiſione reſurgunt, tanquam Hydræ Lerneæ capita, aliæ infinities multiplicatæ faciendæ, ergo &c. Deniq; auribus omnino diſſonum apparet, ac imperceptibile, tot partes panis poſſe à Deo, vel Angelo elici ex minima indiuiſibili parte; quot ex magna quantitate, quod tenentur dicere ipſi Ariſtotelici, cum tam ſit in infinitum diuiſibilis vna pars quam alia, & per Ariſtotelicos vnum infinitum non poſſit eſſe maius alio & ex alia parte omnes partes, in quas res eſt diuiſibilis, debeant eſſe actu diſtinctæ, & contentæ in ipſa re, quæ diuiditur, vt probaui ſupra, hinc cum infinitæ partes contineantur in minima particula panis, nec plures in hac, quam in magna quantitate, æquè ſatiabit appetitum minima pars, quam magna, quia in infinitum ſufficientiſſimè ſatiatur quodlibet. Nec recurra-

tur ad partes determinatas, vel indeterminatas &c. quia omnes iſtas, oſtendi ſupra, debere reperiri in qualibet minima parte iuxta ſentẽtiam Ariſtotelis &c.

Aliæ adducũtur rationes Ariſtotelicos impugnãtes, quas vtpotè inefficaces relinquo, hoc quidem verum eſt, aduerſarios multas debere cõcedere propoſitiones nè dum ſenſui, verum & rationi omnino repugnantes, & odioſas. Primo, Deum non poſſe ſcire vnde incipiat, vel vbi finiatur lignum, quod ipſe creauit, licet veré finem habeat, & principium, vltra quæ non tranſgreditur. Quod non poſſit deſtruere id, quod ipſe condidit liberè, & conſeruat, & multa alia, vt muſcæ alam eſſe tantæ magnitudinis in ſe ipſa, quod poſſit, nè dum hoc vniuerſum, verum etiam infinities infinita loca occupare, ſi eius partes diuiduntur.

Prob. etiam, quia iuxta Ariſtotelicam ſententiam ſequeretur, neq; Angelum, neq; animam rationalem, aut quodcunq; aliud ſpeciale ens poſſe à Deo produci, quod dicere eſt contra fidem. Probat. antecedens, quia productio entium ſpiritualium debet eſſe inſtantanea, quia cum Angelus nullas in ſe contineat partes, ſi producitur, totus ſimul produci debet, ſed quod producitur totum ſimul, producitur in inſtanti, quia ſi in tempore diuiſibili, ergò prius produceretur vna pars, poſtea alia, cum non valeret tunc dicere, ita Angelus producitur in hac parte temporis, vt non ſit verum dicere, fuit productus in aliqua parte antecedenti, ergò nunquam incipiet productio tota ſimul, & hinc impeditur refugium ad partes minores, & minores, quia quæcunq; ſint iſtæ partes, ſemper ſunt diuiſibiles per aduerſarios, & argumentum militant immediatè contra diuiſibilitatem partium, non contra minoritatem.

Reſpondent aliqui Ariſtotelici Angelum (licet creari debeat totus ſimul, cum in ſe non habeat partes) non per hoc tamen in inſtanti, ſed dicunt non poſſe aſſignari creationẽ Angeli, quæ nõ includat aliquam conſeruationem, ità quod quantumcunq; dixeris, nunc eſt Angelus, verum ſit etiam dicere, immediatè ante erat, quia illud nunc, in quo dicitur Angelus productus, poteſt adhuc diuidi in duas partes, imò, & in infinitas; quarè vel debet ſumi aliquod tempus totum ſimul, v. g. hora, vel ſemihora cathegorematicè, vt dicunt, & dici debet in tota hac hora eſt Angelus, & immediatè non fuit antè illam, vel aſſignanda erit aliqua breuiſſima morula, quæ aſſignetur illi productioni, & quidem non ſolum hoc in creatione Angeli, verumetiam in productione for-

mæ,

mæ cuiuſcunq; ſubſtantialis, v.g. formæ ignis &c. Quod ſi dicas, ergò falſum erit, quod ignis primò producatur à Deo ſimul cũ alio igne, conſeruatur autem à ſolo Deo. Reſpondent ideò dici ignem, primò produci, non autem conſeruari ab alio igne, quia poſt breuiſſimam morulam à Deo ſumendam non amplius accipit eſſe ab alio igne. Vnde dicunt iſti, quod quando Auctores admittunt actiones inſtantaneas, ſolum volunt dari aliquas, in quibus producitur terminus totus ſimul, & non prius quidem vna pars, deindè alia, nõ autem volunt, quod aliquæ productiones fiant in inſtanti, & non durent ſaltem per aliquod modiciſſimum tempus, quod communiter appellatur inſtans.

Sed reſponſio iſta adhuc tamquam falſiſſima reicitur, nec vllo modo poteſt ſubſiſtere, quia tempus ſecundum nihil ſui ipſius eſt diuiſibile, quia ſic non omnes eius partes eſſent ſucceſſiuè, ergò niſi dentur inſtantia, nunquam poterit ſecundum vllam ſui partem dici, eſt, quia neq; ſecundum ſe totam, neq; ſecundum partem eſt actu hora, quia cum omne diuiſibile debeat habere ſuas partes vnitas, per cuius vnionis ammiſſionem diuidatur, hinc ponere ipſum tempus diuiſibile in indiuiſibilia, ità quod nunquam valeat dicere, fuit nunc, & non prius, cum ſit ponere tempus habens partes in quas eſt diuiſibile, conſequenter eſt ponere partes vnitas, ſicuti ſi quantitas continua poneretur ſine vnione, remanerent indiuiſibiles ſuæ partes, ponere autem partes vnitas implicat in terminis, vt dixi, ergò tota hæc aduerſariorum reſponſio non ſatiſfacit difficultati.

Quod autem ex hoc benè probetur, quantitatem permanentem debere adhuc conſtare ex indiuiſibilibus, probatur, quia mobile in vno inſtanti temporis non poteſt acquirere plures partes, quia dum medietatem illarum acquireret, pertranſiret ſolum ſeminſtans, quod eſt abſurdum.

Aliqui recenſiores dicunt, in tempore dari indiuiſibilia terminatiua, & copulatiua, & in his produci entia ſpiritualia, ſeu indiuiſibilia, non verò in tempore conſtante terminis diuiſibilibus, ſicut & formam ſubſtantialem ignis generari, & ſic ſoluunt omnes difficultates factas contra ipſos, ità ſimiliter diſcurrunt de continuo permanenti, nam in ipſo admittentes puncta continuatiua, & terminatiua, dicunt planum, & ſphæricum perfectum &c. tangi in plano in iſtis punctis, non autem in partibus, & quidem reſponſionem iſtam, dicunt, eſſe conformem menti Ariſtotelis, quem clarè dicunt admiſiſſe huiuſmodi puncta, dum quãtitatem diuiſit in lineam, ſuperficiem, & corpus.

Sed

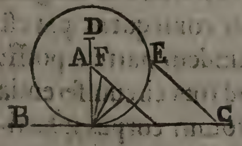
Sed adhuc reſponſio iſta impugnatur primò, in tempore, in quo omninò excludenda ſunt puncta copulatiua, cum tempus, vtpotè ens ſucceſſiuum, cuius nulla pars ſimul eſt, neceſſario excludere debeat partium vnionem. Vlterius neq; in continuo ſucceſſiuo excogitare poſſumus inſtantia terminatiua, quia cum omnes partes ſint ſucceſſiuæ, non poteſt vnquam aſſignari, cur vna ſit terminans, & alia terminata. Secundò, quia in quantitate diſcreta omnes partes habent rationem termini, quia quantitas diſcreta non ſit per vnionem partium, vltra quas non poteſt tranſgredi, ſed ſunt per additionem vnius ſupra aliam, non vnitæ conſtituentes maiorem numerum, & quod hæc pars temporis appelletur hora, illa verò non, parum refert, & eſt ex mæro hominum beneplacito, cum potuerimus horam adhuc dicere licet duas partes plus haberet, exemplum eſt in numeris, quorum quilibet poteſt eſſe terminus ad conſtituendum numerum, & ſimul etiam pars.

De continuo permanenti magis patet falſitas, quia vel illa puncta ſunt in eodem loco cum partibus, quas tangunt, terminant, & vniunt, vel non, ſi primum, iam tanget ſphæra planum in parte diuiſibili, quia implicat vnum tangere aliud, & non tangere id, quod in eodem loco eſt cum illo, ſi ſecundum, ergo iam conceditur cum Zenoniſtis benè poſſe punctum tangi cum alio, & non penetrari cum illo, ſed facere extenſionem. Deindè poſitis iſtis punctis copulatiuis debet illa ponere infinita, & quidem inter ſe æqualia, & non communicantia, cum punctum, vtpotè, indiuiſibile, alteri, ſit æquale, cum non poſſit habere maius, & minus, nec ipſum eſt in aliud diuiſibile, vt communicet ex alio, vel alia ab ipſo.

Quoniam autem ſufficientem nullam adinuenire potuerunt Ariſtotelici rationem naturalem, ac ſpeculatiuam, ad mathematicas recurrerunt experientias, dicentes Zenonis ſententiam mathematica principia ſubuertere. Verum quam parum probent contra Zenonem oſtendam infra, imò demonſtrabo magis Ariſtotelicos quam Zenoniſtas vrgere, vtq; noſtra ſentētia magis principijs mathematicis cōformari videatur.

Probatur, primo experientia mathematica. Si quantitas eſt diuiſibilis in infinitum, ſequeretur quamlibet quantitatem quamuis minimam, eſſe actu infinitam, ſed hoc ab his negatur, ergo &c. ſequela probatur, nam in qualibet quantitate habente ſuperficiem poteſt fieri circulus, qui tangat in puncto aliquam rectam lineam ſeu ſuperficiem, & tunc verè fiet angulus contingentiæ, & ſi à centro circuli vſq; ad punctum contactus recta linea ducatur, faciet angulum rectum cum linea,

quæ tangitur, & cadit extra circulum. Tunc mathematicè ſic demonſtratur apud Euclidem lib. 3. theoremate 15. propo. 16. omnem angulum rectilineum poſſibile eſſe maiorem quocunq; angulo contingentiæ, ſed in angulo recto, qui fit à ſemidiametro circuli cadente ſuper lineam rectam, quæ tranſit extra circulum, & cuius pars, nempè anguli recti eſt angulus contingentiæ, poſſunt aſſignari anguli rectilinei finiti in infinitum ſecundum mathematicos, & phyſicè ſeparabiles, ſaltem à Deo, per aduerſarios, quia ille angulus rectus in infinitum eſt diuiſibilis, ergo poſſunt aſſignari in illo angulo recto partes finitæ in infinitum, id eſt recti linei æquales, imò maiores vna certa, & determinata, id eſt angulo contingentiæ, quæ eſt pars phyſicè quanta eiuſdem circuli & actu ſeparabilis à reliquis ſaltem à Deo, ergo omnis quantitas erit actu infinita iuxta definitionem infiniti &c. ſit enim circulus D, in eo angulus A, B, C, rectus eſt per coſtructionem, poteſt autem diuidi in angulos rectilineos F, finitos in infinitum maiores angulo contingentiæ E, B, C, qui eſt pars anguli recti, ſed angulus cõtingentiæ eſt quantitas, & quidem diuiſibilis in infinitum, tum per alias lineas curuas, tum per maiores, & maiores, qua ſemper diuiditur idem angulus contingentiæ, vt demonſtratur clarius apud Euclidem, ſi ergo quantitas eſt in infinitum diuiſibilis, poterit actuali diuiſione à Deo ſeparatim poni vnus angulus contingentiæ, imò & multi ſine fine facti in eodem angulo recto, ſemper minores & minores, quibus poſſunt in eodem angulo recto abſcindi partes æquales, imò omnes maiores, nempe anguli rectilinei finiti in infinitum ſinguli poſſibiles ad exiſtendum ſeparati, quod implicat, cum omnis quantitas, in qua ſunt aſſignabiles partes finitæ in infinitum æquales, vel maiores vna certa, & determinata, ſit infinita; quod totum euidenter in hac figura conſpici poteſt.

Secunda demonſtratio ſit hæc, in quauis parte aſſignabili quantitatis fieri poteſt angulus rectus, ſed quælibet pars habet in ſe alias finitas partes in infinitum tamen diuiſibiles, ergo in quauis particula poterunt aſſignari anguli recti finiti in infinitum, omnes ſeparabiles ſaltem à Deo diſtributiuè, ſed omnes anguli recti ſunt æquales ex 10. axiomate primi libri Euclidis, ergo in quauis minima quantitate ſunt partes ſeparabiles finitæ in infinitum, omnes diuiſibiles, & rurſus infinities in infinitum, ſine vllo termino, quarum quælibet eſt realiter diuiſibilis in alias infinities infinitas æquales, atq; adeo quælibet minima pars eſt infinita. Neq; didant par-

tes illas eſſe determinatæ rationis, quia angulus rectilineus, & angulus contingentiæ ſunt diuerſæ rationis, nam primo omnes anguli rectilinei ſunt eiuſdem rationis, deindè non curo ego de figura anguli, ſed quæro, an omnes illi anguli habeant entitatem quantitatis, ſiuè habeant illam figuram anguli recti, ſiue non, & item an poſſit per diuiſionem quantitas cuiuſcunq; anguli, vt ſuis lineis comprehenditur, diuidi, & poni ſeparatim à parte rei, vel non, ſi ſecundum habeo quod volo, non omnem ſcilicet quantitatem eſſe diuiſibilem etiam à Deo; ſi primum, cum quilibet angulus rectus ſit pars eius quantitatis, à qua, & in quam eſt diuiſibilis, quilibet feret ſecum ſuam entitatem, & partem quantitatis finitam diuiſibilem in alias partes, & in alios angulos rectos per nouas lineas perpendiculares aſſignabiles in infinitum, quod eſt impoſſibile, ſic enim quæuis quantitas erit finita, & infinita actu.

Probant 3. communi illo argumento mathematico, ſed nimis inexplicabili, ſi corpus perfectè ſphæricum, tangeret perfectè planum non niſi in puncto tangeret, ergò verè conſtat ex punctis, quæ ſint aliquid reale, quia contactus non fit in negatione, ſed fit in poſitiuo. Antecedens præterquamquod eſt Ariſtotelis primo de anima 13. probatur adhuc, quia ſi tangeret in aliquo diuiſibili, ſequeretur, quod eſſet in corpore ſphærico aliquod planum, ſed hoc eſt falſum, ergò &c. ſequela probatur, quia quandò corpora diuiſibiliter se tangunt, adæquantur in eo, ſecundum quod fit contactus, ſed planum nequit adæquari niſi cum plano, quia quælibet pars ſphærici ſphærica eſt, & plani plana, tum quia totum illud ſphæricum aliquod planum eſſet, & tota illa circumferentia circuli eſſet vna linea recta, quia illa pars circuli, ſecundum quam partem eſt contactus, totam tangeret plani partem, quæ vtique eſt recta, & per conſequens tota coaptatur illi, & extrema eius tangunt extrema recti, & medium eius medium recti, & per conſequens ipſa eſt recta, cum autem rectum illud ſecundum illam eamdem partem poſſit ſucceſſiuè tangere totum circulum, ſequitur quod tota circumferentia circuli ſit ex rectis lineis præcisè compoſita, & totum corpus ſphæricum ex corporibus planis. Deniquè ſi in parte diuiſibili tangeret non eſſet perfectè ſphæricum, quia illud eſt perfectè ſphæricum, à cuius centro omnes lineæ rectæ ad circumferentiam ductæ ſunt æquales, ſi verò ducerentur tres lineæ à centro circuli ad duas extremitates, & ad medium illius partis, ſecundum quam fit contactus, longiores eſſent lineæ ductæ ad extremitates, quam ad medium vt patet, ergò &c.

Idem

Idem argumentum principaliter fit de columna perfectè rotunda dicta cylindrum, quæ cadens ſuper planum propter eaſdem rationes debet tangere in indiuiſibili linea.

Varias huic argumento adhibent reſponſiones aduerſarij, propter quas ab aliquibus parui æſtimatum fuit hoc argumentum.

Reſpondent primò negando, dari poſſe huiuſmodi figuras ſphæricas, ac rotundas perfectè, & mathematicè.

Alij admittentes huiuſmodi figuras, negant tamen tangere planum, ſed debere aliquantiſper diſtare, & hoc propter improportionem corporum iſtorum cum plano. Alij dicunt tangere quidem, ſed in parte indiuiſibili, & indeterminata, quia ſcilicet non poteſt ſignari pars tam parua, in qua tangat, quin alia minor in infinitum aſſignari poſſit in qua tangat, quod eſt tangere indiuiſibiliter in parte diuiſibili. Demum alij reſpondent huiuſmodi corpora ſphæricum ſcilicet, & rotundum perfectè tangere planum in puncto, non quidem poſitiuè, ſed negatiuè diſtincto à quantitate, quatenus fit tactus in entitate, non prout eſt diuiſibilis, ſed prout negat omnem extenſionem.

Sed omnes reſponſiones iſtæ facilè impugnantur. Prima falſa eſt, quia afferri nequit vlla ratio conuincens, cur ſaltem á Dei infinita potentia nequeant produci, & omnis erit petitio principij, præterquamquod corpus cæleſte eſt perfectè ſphæricum de facto; tum quia ſi ſaltẽ ſecundum aliquam partem non daretur perfectè ſphæricum, partes rectæ quandó obliquè in circulum flectuntur, vel faciunt angulum, vel perfectè circulariter flectuntur, ſi ſecundum, ergò non conſtat ſphæricum ex omnibus partibus rectis, ſed aliquam perfectè circularẽ habet, quod facit currere argumentum, quia hæc deberet in puncto tangere, aliter non eſſet perfectè ſphærica; ſi primum, vel angulus ille eſt indiuiſibilis, vel dicit punctum, aut lineam, & hoc eſt quod volumus, ſi diuiſibilis, itaut planitiem habeant, hoc eſt contrà rationem anguli, & potius partes illæ eſſent connexæ in rectum, quam in obliquum, ergò &c. Secunda reſponſio falſa eſt etiam, nam in primis gratis dicit non tangi, & improportionem aſſignantes petunt principium, graue enim ſemper tendit deorſum ſcindens, & ſuperans medium, ergò ſicuti ſuperauit reliquum aerem, ita & hunc paruum, tum quia velocior eſt motus in fine, quam in principio. Alia reſponſio de parte indeterminata implicat, quia cum tactus ſit actio realis habens proprium terminum, eſtò non cognoſcamus nos, quæ ſit hæc pars tacta, non videtur dicendum Deum non cognoſcere illam, quæ tangit, agit, & per actionem patitur, nam

cum Deus ad omnes creatas actiones concurſum præbeat, indignum videtur dicere, Deum præbere concurſum ſuum, & neſcire cui illum præbeat, tum quia cum pars illa realiter tangat, & ens reale ſit, indeterminatum quid eſſe non poteſt, cum omne id, quod à parte rei eſt, ſit aliquid determinatum, ſuumque nomen habere poſſit, cum habeat ſuam entitatem diſtinctam ab alijs, vagum enim, & indeterminatum, vt omnes fatentur, eſt denominatio proueniens ab actibus intellectus confusè cognoſcentis; & non magis hoc, quam illud affirmantis. Vltima reſponſio adhuc impugnatur, nam illæ duæ res realiter tranguntur, & actualiter, ergò per aliquid reale actuale, non per aliquid negatiuum, aut factum à ratione, deindè ſi non diſtant, aut hoc eſt per aliquid negatiuum, aut poſitiuum, ſi poſitiuum, de illo poſitiuo redit eadem difficultas, an ſit diuiſibilis, vel indiuiſibilis, ſi verò per negatiuum, ergò per nihil non diſtant, quod dicere, iam implicaret in terminis, quia non diſtare per nihil, eſt diſtare, cum duæ negationes affirment.

Faber in ſolutione huius argumenti, & ſimilium plura innumerabilia concedit abſurda, ſcilicet lineam conſtare ex Solis punctis, poſt punctum immediatè ſequi punctum &c. quod eſſet inuitum incidere in opinionem Zenonis, qui omnia iſta concedit. Alias mathematicas rationes veſtræ remitto curioſitati alibi videndas.

Probatur etiam, quia vniones illæ, quæ etiam per aduesarios ponuntur in continuo ad vniendas partes, ſunt omnes diſtinctæ à partibus, ergò partes ſecundum ſe conſideratæ ſunt indiuiſibiles, conſequentia patet, quia in tantum ſunt diuiſibiles, in quantum vna dicit vnionem cum alia, diuiſio enim habetur per deſtructionem vnionis inter vnum, & aliud, ergò conſideratæ partes vt diſtinctæ ab vnione ſunt indiuiſibiles, ità vt ea, quæ vnionem ſubeunt, ſint indiuiſibilia, licet prout ſunt ſub vnione ſint diuiſibilia, ergò dicendum eſt illud continuum, & vnitum conſtare ex indiuiſibilibus, conſequentia patet, quia ideò conſtitutum ex rebus ſpiritualibus, & vnitum dicitur cōſtitui ex indiuiſibilibus, quia licet prout ſtant ſub vnione poſſint diuidi, ſecundum ſe tamen conſideratæ non ſunt diuiſibiles, ergò licet partes continui prout in continuo, & vnitæ poſſint diuidi, & dicantur diuiſibiles, cum tamen iſtæ in ſe, & vt diſtinctæ ab vnione ſint diuiſibiles, benè dicimus cōponi ipſum continuum, & vnitum ex rebus in ſe indiuiſibilibus.

Reſtat probandum puncta iſta componentia continuum non eſſe infinita, ſed finita. Quod probatur facilè, quia infinitas iſtorum punctorum fruſtrà, & abſq; vlla neceſſitate ponitur cum difficultates, quæ fiunt

contrà

contrà puncta non ſoluantur per infinitatem punctorum, nam ſi admittitur puncta penetrari ad inuicem etiam ſi infinita ſint, cum omnia penetrentur, nullum faciet maius; & omnes difficultates, quæ ab Ariſtotelicis fiunt contra puncta finita, militant adhuc contra infinita. Alia opinio de punctis inflatis examinabitur vltimo loco.

Quoniam verò tota probationum præcipua machina fundamentum habet, ſuppoſitis partibus continui actu diſtinctis, idcircò dixerunt Thomiſtæ, quorum opinionem communior pars ſequitur modo recentiorum, partes quæ ſunt in hoc palmo ligni v. g. non eſſe diſtinctas actu, ſed potentia, quapropter opinio iſta, antequam ſoluantur argumenta contra Zenonem.

Primò impugnatur, quia diſtinctio vnius rei ab alia eſt ab intrinſeco cuiuſcunq; rei, non ab extrinſeco, cum per id adæquatè vnum ab alio diſtinguatur, per quod in ſuo eſſe conſtituitur, ſed res per intrinſeca cõponuntur, ergò per illa etiam diſtinguntur. Tum quia de eo, per quod dicunt aduerſarij non diſtingui, quæritur an ipſum ſe ipſo diſtinguatur per propriam entitatem, ſi ſe ipſo, ergò ſicuti hoc ſe ipſo, & per propriam entitatem diſtinguitur, ità de quolibet alio dicendum eſt, cum eadem appareat, nec maior in omnibus ratio, ſi per aliquid diſtinctum, de illo quæritur an per aliud, & ſic dabitur proceſſus in infinitum, ergò ſi in ligno tunc nõ dantur partes diſtinctæ, nec per abſolutã Dei potentiam dari poſſent, cum Deus eſſentiãs rei nõ mutet; nec diuidi poteſt in plures partes, ergò implicat dicere, non habere actu partes diſtinctas, ſed in potentia, tum quia de ratione quantitatis eſt, vt faciat partem extrà partem, & cum non ſint penetrata conſtituentia quantitatis, vnum debet eſſe extrà aliud, ſed idem non poteſt eſſe actu extrà ſe ipſum, ergò &c. De continuo ſucceſſiuo patet euidenter, quia quandò vna pars exiſtit tunc non eſt alia, quia ſic eſſent ſimultaneæ, non ſucceſſiuè, ergò cum ſeparentur, diſtinguntur.

Deniq; ſequeretur tantam aquam eſſe in vna ſola nuce, quanta in nuce, & toto Nilo, ſi ſimul continuentur, probatur, quia ſi aqua nucis vnitur cum aqua Nili, fit vna aqua indiſtincta per aduerſarios, ſed quod eſt indiſtinctum ab alio non eſt maius, ſed ità ſe habet nunc, ac prius, ergò cum aliter ſe habeat nunc, ac prius, & ſit maius, conſequenter erit diſtinctum.

Probatur ſecundo, quia idem implicat etiam per Diuinam potentiam non eſſe idem, ſed diuerſificari, ſed per diuiſionem res (iuxtà ſententiam aduerſariorum) diuerſificantur, ergo antea non erant idem. Ante-

tecedens in quo eſt difficultas probatur, quia diſtinctio cuiuſcunq; fundatur in vnitate ipſius rei, imò eſt ipſa vnitas rei, nec mutatur, niſi mutetur entitas ipſius rei, quia vnitas ſequitur entitatem, imò eſt quid ab entitate realiter poſitiuè indiſtinctum, ergo per diuiſionem, tum non producantur partium entitates de nouo, neq; producetur diſtinctio, & vnitas tranſcendentalis ipſarum partium.

Deniq; implicat de eodem verificari duo prædicata contradictoria, ſed de eodem palmo verificatur curuitas, & rectitudo, albedo, & nigredo, ſurſum, & deorſum, in aqua affixus, & in aere, ergo iſta ſecundum diuerſas rationes, & partes verificari debent, ne ſequatur contradictio, quæ eſt circa idem ſecundum eamdem rationem, aliter etiam poſſemus dicere Petrum ſimul currere, & non currere, idem legere, & non legere, colligi, & non colligi &c.

Probatur etiam ſi antè deſignationem realiter loquēdo in toto continuo non dantur partes actu diſtinctæ, ſed ſunt vna indiuiſibilis entitas, cum vnum indiuiſibile non ſit maius alio, conſequenter non erit maior tota magna tabula, quam ſit aliquod minimum lignum.

Vltimo patet, quia poteſt Sacerdos conſecrare medietatem Hoſtiæ non totam, item miſcens vinum non conſecratum cum conſecrato, primum eſſet ſanguis Chriſti, non ſecundum, ſed hæc, cum continua ſint, eſſent per aduerſarios quid indiſtinctum inter ſe, ergo de eadem indiuiſibili re verificantur etiam abſurda contradictoria.

Reſp. in primis aliqui, argumenta hæc ſolū demonſtrare continuum non eſſe ſimplicem aliquam entitatem, ſed plures, at quia ſunt vnitæ, & continuum eſt vnum, ideo non ſont inter ſe diſtinctæ, cum diſtinctio, & vnitas ſit indiuiſio in ſe, & diuiſio à quocunq; alio. Alij dicunt partes in continuo eſſe quidem plures, & diſtingui realiter, non tamen actu, ſed in potentia tantum, quatenus poſſunt ſeparari. Alij concedunt partes in continuo diſtingui, non tamen realiter, ſed per intellectus deſignationem. Et alij dixerunt, dari in continuo has plures entitates, non tamen denominari partes, ſed tales dici ſolum reſpectu totius iam corrupti, & poſt diuiſionem.

Sed reſponſiones iſtæ impugnantur, & primò ſi admittit plures entitates actu in continuo, ergo ſunt actu diſtinctæ, quia diſtinctio fundatur cum multitudine entitatum, ſicuti indiſtinctio cum vnitate, & argumenta ſupra facta non ſolum probant actualitatem partium, verum etiam diſtinctionem illarum, nè verificentur prædicta contradictoria, quæ diſtinctas requirunt partes de quibus verificentur.

tur, & ſimiliter argumenta facta impugnant actualem diſtinctionem, non tantum potentialem; quia potentialis diuiſio in rebus ſupponit actualem diſtinctionem, non tantum potentialem; nam cum diuiſio ſit ſeparatio vnius ab alio, ſignum eſt illa prius fuiſſe vnita, & ſic diſtincta, cum vnio ſit inter extrema diſtincta, eo quod diuiſio ſit oppoſita vnioni, & vna deſtruat aliam, quia idem non vnitur ſe ipſo, tum quia poſſem etiam dicere Petrum, & Paulum eſſe idem, quia licet non ſit actu Paulus, dicerem tamen poſſe eſſe. Patet etiam hoc de partibus phyſicis, quæ ideo ſeparari poſſunt, quia ſunt diſtinctæ, cum omne indiſtinctum, ſit indiuiſum, & indiuiſibile, & præterea, vt duo dicantur diſtincta, non eſt neceſſe vt ſint ſeparata, ſed ſufficit vt quantum eſt de ſe ſeparari poſſint, ſic enim qui cælos ponunt incorruptibiles, forma cæli non ſeparatur à materia cœli, & tamen non per hoc dicitur eſſe diſtinctas. Tertia reſponſio refutatur eiſdem argumentis, quæ concludunt realem diſtinctionem ante quamcumque deſignationem, & opus intellectus, ante quod vna pars eſt ab alia ſeparabilis. Vltima reſponſio videtur ludere verbis, quia id vocari debet pars, quod habet componere totum, & tunc eſt actu pars, quando actu componit per communicationem ſui, & tunc pars in potentia, quando poteſt componere, & deniq; ſi non eſſent actu partes, ſed quid indiſtinctum, non poſſent actu verificari contradictoria, ſed verificarentur tunc, quando diſtinguerentur, ſed quando per diuiſionem ſeparantur, & diſtinguuntur non amplius verificantur illa contradictoria ſupra aſſignantia, ſed fiunt ſolum, quando adeſt continuum, ergo quando ſunt in continuo, tunc debent eſſe actu diſtinctæ. Tum quia partes etiam dum ſunt in toto vna eſt alterius cauſa, vt dum ignis per aggenerationem vnit ſibi alias partes formæ ignis de nouo genitæ in materia ligni, in qua eſt ignis, ſed idem eſſe non poteſt cauſa ſui ipſius. Reſpond. etiam Complutenſes, quod licet ſingulæ partes continui habeant ſingulas hecceitates, nequeunt tamen in toto dici plures entitates in actu, quia vt ſunt in toto, exiſtunt per vnam exiſtentiam totius, & hac ratione dicuntur vnum ens.

Sed contra, nam in primis opinio iſta falſum ſupponit, partes in toto exiſtentes non habere propriam exiſtentiam, quod probatum relinquo in Phyſica, vbi oſtendi, quod cum quælibet pars producta ſit independenter ab alia, & per diuerſam actionem, cuius eſt dare rei exiſtentiam (præcipue in ſententia Thomiſtarum, ſecundum quos non producuntur, ſed ſunt ingenerabiles eſſentiæ) diuerſæ conſequenter eſſe debent

ipſo-

ipſorum exiſtentiæ, cum producantur diſtinctis actionibus, quarum vna ab alia eſt independens, cum poſſit Deus vnam producere ſine alia, at dato quod ipſæ exiſtant vnica exiſtentia, non tollit hoc partiumdiſtinctionem, ſiquidem adhuc forma, & materia per ipſos exiſtunt vnica exiſtentia in toto, & tamen inter ſe diſtinguuntur.

Probatur etiam concluſio, quia duæ partes aquæ ſeparatæ verè ſunt inter ſe diſtinctæ, quia nullum maius ſignum diſtinctionis, quam ſeparatio; ergò etiam quando ſunt vnitæ, conſequentia patet primo, quia per vnionem non videtur, cur amiſerint ſuam hæcceitatem, Secundo patet conſequentia à pari, quia materia, & forma, ſi ſeparatæ ſunt diſtinctæ; etiã dum vniuntur remanent diſtinctæ, ergò idem dicendũ de partibus continui, neq; dicas ideò animam rationalem, & corpus vnitas etiam diſtingui, quia ſunt partes ætherogeneæ, partes autem continui ſunt homogeneæ. Nam quæro ego ab his, cur partium homogeneitas facit illas identificari, nam ſi ætherogeneitas diſtinguit illas, quia idem non poteſt eſſe ſibi ipſi diſſimile, cum nec etiam idem poſſit eſſe ſimile ſibi ipſi, & vnitum, neq; homogenea identificabuntur, quia homogenea ſunt, quæ ſimilia ſunt.

Reſpondent aliqui dupliciter poſſe duo identificari, vel diuiſibiliter, vel indiuiſibiliter, quæ hoc ſecundò modo identificantur, quæ ſemel ſunt diſtincta, nunquam poſſunt identificari amplius; & horum, neç vnum poteſt eſſe cauſa alterius, nec poſſunt ſepararari ab inuicem, ſecus verò dictum in primis, in quibus datur multiplicitas potentialis, ratione cuius ſaluari poſſunt hæc omnia.

Sed contra, quia hoc eſt, quod inuoluit contraditionẽ, vt oſtendi, duo ſcilicet identificari ſeparabiliter, cum hoc ipſo, quod ſeparari poſſunt, non identificentur, ſed quid quid ſit de hoc, argumentum vrget, nam quæ identificantur etiam diuiſibiliter, verè ſunt idem, donec non diuidantur, ergò verè non poſſunt habere ad inuicem relationem cauſæ, & effectus, quod etiam militent contra eos, qui dicunt ſufficere diuiſibilitatem potẽtialem. Item neq; de actu indiſtinctis verificari poſſunt actu contradictoria, ſed verificarentur tunc, quando diſtinguũtur, & quando per ipſos diuiderentur. Probata igitur partiũ diſtinctione, & quod ſi diuiſibile eſſet continuum vſq; in infinitum, deberet actu dari infinitum cathegorematicum, quod ab aduerſarijs negatur, clarè conſtat, ex ſolis indiuiſibilibus componi.

1 Obijc. ad probandum non componi continuum ex indiuiſibilibus. Omnis pars alicuius conſtitutiua, non aliud rei conſtitutæ dare poteſt

præter

præter id, quod habet in ſe, quia nemo dat, quod non habet, ſed nulla pars indiuiſibilis in ſe diuiſionem, & extenſionem habet, ergò neque totum per ipſa indiuiſibilia conſtitutum poteſt eſſe indiuiſibile; ſicuti ſi palmus alteri addatur, non faciet niſi palmarem extenſionem, nõ plus, nec minus; nec valet dicere, quod indiuiſibile ſit inextenſum in ſe, ſed vnitum cum alio facere extenſionem, quia hoc probat argumentum iam factum, ſiquidem in tantum indiuiſibile additum alteri indiuiſibili facit extenſionem, in quantum ponit ſe ipſum; ſed ipſum eſt inextenſum, ergò vbicunq; ponatur, non poteſt præſtare extenſionem, quam in ſe non habet? ſicuti licet iuxtaponantur duo Angeli, vel animæ, aut materia, & forma ſpiritualis vnirentur nunquam facerent extenſum, & maius, quia in ſe illud non habent.

Reſp. indiuiſibilia eſtò in ſe formalem diuiſibilitatem non habeant, habent tamen illam virtualiter, & conſtitutiua, vt dent eſſe effectui, ſufficit, ſi illum virtualiter contineant, in caſu noſtro eſtò in ſe non ſint diuiſibilia formaliter puncta, vnita tamen faciunt diuiſibile, & extenſum, & ratio totius eſt, quia vt aliquid ſit diuiſibile formaliter non requirit, niſi vt contineat duo vnita diſtincta, quæ poſſint ad inuicem ſeparari, quia diuidi, dicit ſolum vnum ab alio ſeparari, & extenſum dicit duo, quorum vnum eſt extra aliud, poſito namq, hoc, ſtatim ſaluatur diuiſio, & extenſio, ergò ſiuè in ſe ſint diuiſibilia, ſiuè non, ſufficit pro faciendo diuiſibili, vt ſint duo ſeparabilia, cumq; puncta à nobis ponantur quanta, vnum eſt extra aliud, & ſic faciunt extenſum, ideſt vnum extra aliud, item vnum ab alio eſt ſeparabile, quia vnirentur per diſtinctas vniones, ergò vtrumque haberent; inſtantiam deſumimus ex ipſorum argumento, nam ſicuti vnus ſolus palmus ſe ſolo non conſtituit quantitatem bipalmarem, ſed vnitus cum alio. Item ſicuti vna ſola vnitas binarium non conſtituit, ſed vnita cum alia conſtituit, vlterius ſicuti duo prædicata eſſentialia conſtituunt totum, non vnum ſolum prædicatum, ità in caſu noſtro dicendum. Plures enim denominationes, & effectus ſortitur totum à partibus vnitis ſimul, quas nec totum ab vna parte haberet, nec pars in ſe ipſa habet formaliter, ſic eſt denominatio ſimilis, prioris, diuiſi, vniti, &c. quæ omnes reſultant ex duobus, & nunquam ex vno ſolo, ſed per poſitionem vtriuſq; ſimul, anima enim rationalis, ſola non eſt diuiſibilis in partes eſſentiales, & tamen vnita cõſtituit totum diuiſibile. Ad exemplũ de Angelis, & animabus, vel materia, & forma vnitis, diſparitas eſt, quia ad faciendum maius, & extenſum, vltra hoc, quod eſt eſſe extra aliud, requiritur, vt ſint quanta,

& impe-

& impenetrabilia, quæ gaudent puncta, non autem Angeli, vel res ſpirituales &c.

Dices ita ſe habet indiuiſibile in ordine ad diuiſibile ſicuti ſe habet incommunicabile in ordine ad communicabile, quia ideo incommunicabile opponitur cum communicabili, quia quod ab vno affirmatur in ratione communicationis, ab alio negatur, ſed quod dicit diuiſibile, negat indiuiſibile, nam diuiſibile vt diuiſibile dicit poſſe in ſe diuidi, & ſeparari, indiuiſibile autem excludit hoc; ſed implicat duo incommunicabilia vniri ad faciendum vnum communicabile, ergo etiam implicat duo indiuiſibila vniri ad faciendum vnum diuiſibile cum non ſit maior ratio de vno, quam de alio. 2. quia indiuiſibile, cum diuiſibili ſe habent, vt non ens, & ens, quia vnum dicit negationem alterius, ſed implicat duo non entia, ſiuè vnita ſimul, ſiuè diuiſim componere vnum ens, ergò etiam implicat duo indiuiſibilia, ſiuè vnita, ſiuè non vnita componere vnum diuiſibile. 3. quia quantauis ſola O, ſeu zera dicta, ſola ponantur, nunquam tamen facient numerum, niſi vniantur cum numeris, ergò ſic indiuiſibilia, ſe ſolis non facient maius, ſed tunc facient, quando erunt vnita cum partibus.

℞ argumentum hoc eamdem pati inſtantiam in exemplis ſupra allatis, nam ita ſe habet vnitas in ordine ad multiplicitatem, ſicuti indiuiſibile cum diuiſibili, quia vnitas dicit negationem multiplicatis, & tamen duæ vnitates vnitæ inducunt multiplicitatem, ita in caſu noſtro dicendum, ad paritatem ℞ diuerſitatem adeſſe inter communicabile, & incommunicabile, ac inter indiuiſibile, & diuiſibile, quia diuiſibilitas habetur ſolum per vnionis ſeparationem inter duo, abſque eo quod indiuiſibile in ſe fiat diuiſibile in ſe, ſed præcisè diuiſio ſumitur in ordine ad deſtructionem vnionis inter duo, quarè ſufficit, vt habeatur totum diuiſibile, ſi vniantur per vnionem deperdibilem, at vero vt habeatur aliquod communicabile, requiritur, vt de eſſe incõmunicabili in ſe, tranſeat ad eſſe in ſe communicabile, & de nõ vnibili fiat vnibile, quod totũ attenditur penes entitatẽ rei vnibilis, quæ communicatur, & redditur vnita, non pænes vnionem ipſam extrinſecã, nam vnitum habetur per communicationem, quam habent cum alia, ſicuti anima noſtra ſola non eſſet diuiſibilis, vnita tamen cum corpore facit diuiſibile totum in partes eſſentiales, at ſi anima eſſet incommunicabilis in ſe nunquam poſſet facere totum; præterquam quod, (& obiter dictum ſit, quia non facit ad nos) falſum eſt per duorum compoſitionem fieri aliquod communicans, nam eo ipſo quod duo componunt aliud, determinãt, & aliud

de-

determinetur, & ſic fit totum, & completum in illa ratione, ac proindè ſub illa ratione incommunicabile, non vero communicabile, ad aliud exemplum diſparitas quoque eſt, quia datis duobus non entibus non eſt vndè procedat ratio entis, cum nulla ſit ratio continens hanc entitatem, quam dat, neq; formaliter, neq; virtualiter, cum non ens ſemper ſit ente imperfectius, in caſu autem noſtro ratione vnionis per ſeparationem ad inuicem duorum reſultat diuiſibilitas totius, ſicuti patet de corruptibilitate totius hominis, quæ prouenit ex vnione ſeparabili ab vtroq; extremo, eſtò in ſe non ſint corruptibiles, quarè corruptibilitas, diuiſio, &c. cum ſint quid merè extrinſecum, poſſunt abſq; rei mutatione, per ſolam extrinſeci variationem adeſſe, & abeſſe. Virtus autem productiua eſt ab ipſa rei potentia, & entitate procedens. Ad 3. reſp. argumentum hoc militare contra aduerſarios, quia ſequeretur vna tantum parte finita poſita per additionem poſtea indiuiſibilium poſſe magis, & magis augeri continuum, quod ipſi negant, quarè diſparitas eſt, quia illorum O ſignificationes impoſitæ ſunt ex mæra hominum voluntate ità volentium ſignificare, & non aliter, indiuiſibilia autem ad faciendum diuiſibile oſtendi, ſufficere ſi ſint duo vnita per vnionem deperdibilem, nec ſe habent indiuiſibilia, vt o, ſed vt numerus, quod explicauit Ariſtoteles dicens, ità ſe habere punctum ad lineam, ſicut vnitas ad numerum, vndè benè deducitur, quod ſicut numerus componitur ex pluribus vnitatibus, ità linea ex punctis. Inſtabis, ergò licet ſufficiant puncta pro facienda quantitate diſcreta, non tamen ſufficiunt pro quantitate continua, ſicuti primam, non ſecundam conſtituit numerus. ℞ falſum hoc eſſe, nam cum indiuiſibilia iſta poſſint ad inuicem vniri, non ſolum diſcretam, verumetiam continuam poſſunt componere quantitatem, quod iam dixit ibi Ariſt. dicens, puncta eſſe principia lineæ, quæ eſt quantitas continua, non diſcreta.

Obijc. rationem deſumptam ex Ariſtotele fundatã in hoc principio, indiuiſibile additum indiuiſibili non facit maiorem extenſionem, ſed continuum eſt quantum, & extenſum, ergò &c. probatur antecedens, quia ſi indiuiſibile faceret maius debent inter ſe ità vniri, vt inter vnũ, & aliud nihil mediaret, & conſequenter debent eſſe vnita inter ſe, ſed quotieſcumq; indiuiſibile vnitur, & eſt immediatum, toties eſt cum alio penetratum, ergò non eſt extra illud, ergò non facit extenſum. Minor probatur, quia indiuiſibile dum aliud tangit, ità tangit, vt ſecundum totum tangatur, ergò penetrantur, antecedens prob. nam penetrari duo, nil aliud dicunt, quam vnum ſecundum totum tangi ab alio, probatur

P a pari,

à pari, duo namq; ligna, toties inter ſe penetrarentur, quoties nulla eſſet ligni pars, quæ ab alio ligno non tangatur.

Argum. hoc, quod eſt aduerſariorum fundamen. cōtra ipſoſmet aduerſarios ſupra oſtēdi militare de ipſis partibus, quia vel vna facit maius vnita cum alia, vel non, ſi non, ergò neq; pro continuo finito ſufficiunt partes infinitæ, quia quæcumq; illæ ſint, ſemper penetrantur, ſi facit, ergò pro continuo finito ſufficiunt finitæ partes, non infinitæ, militat etiam de ipſis ſuperficiebus, quæ ſecundum ſe totas tanguntur, & tamen non penetrantur, item ipſimet aduerſarij concedunt puncta copulatiua, & terminatiua tangi ſecundum ſe tota cum partibus, & tamen non penetrari cum illis, quare, vt ſupra dixi, duo penetrari vltra hoc, quod eſt tangi ſecundum totum, dicūt eſſe in eodem indiuiſibili puncto loci, pro quo adduxi inſtantiam ſupra in meis probationibus, paritas de duobus lignis nō militat, quia cum ligna, & res diuiſibiles habeant partem internam, & externam, non poteſt interna internam tangere, niſi prius interna tacta penetretur cum externa, & hæc ſit intra illam, in indiuiſibili autem, cum non detur intus, & extra, idem eſt tangens totum, hoc eſt, idem eſt immediatè ſecundum ſe totum iuxta aliud, & nihil intermediare; ac proinde ad hoc vt pūctum penetretur cum alio, vltrà hoc, quod eſt tangi ſecundum totum, dicit eſſe in eodem indiuiſibili puncto loci, exemplum dedi de duobus Angelis, tactus enim non ſe habet per modum informationis, in qua res tacta debeat in ſe tangentem recipere, & in qua verè intercedit penetratio, ſed ſolū dicit, vt habeat illud ſecum iunctum immediatè extra tamen ſe, & ſi hoc percipere ingenium nō valet, exempla adducta illi ſatisfacient, ſi autem tria puncta per ordinem ponerentur, in hoc caſu dicimus, punctum medium ſecūdum totum tangi ab vtroq; collaterali, non tamen primum tangere 3. quia intermediat 2. nam cum tangi indiuiſibilia ſit ſolum vnum immediatè eſſe iuxtà aliud, cum tunc mediaret, idcircò primum non tangeret 3. quarè diuerſam diſtantiam habet primum à 2. ac 2. à 3. & ſecundum eſſet laterale inter vtrumq; nam licet repugnet indiuiſiili habere latera intrinſeca, non tamen repugnat habere latera extrinſeca, vt diximus de duobus Angelis, quod ſi ad exempla aſſignata dicas, ſuperficies duorum ſe tangentium penetrari, cū non ſolum ipſa pars, verum etiā ſuperficies ſit quanta, conſequenter erit impenetrabilis, tū quia ſicuti ſuperficies tangit ſibi immediatam ſuam partē, & tamen cum illa nō penetratur, quia ſic occuparet ſpatiū diuiſibile, vt occupat pars cum qua eſt penetrata, cum implicet vnum eſſe cum alio penetratum, & nō

occu-

occupare ſpatium illius, vt ſpeculanti patet, ita neq; cum alia penetrabitur ſuperficie. Neq; dicas ſuperficiem penetrari cum parte aliqua indeterminata; primò, quia non minus pars indeterminata, quam determinata eſt quanta, & ſuperficies eſt quoq; quanta, ergò inſeparabilis; ſecundò, quia ſi ſuperficies penetratur, quæro, id quod ſecũdum profunditatẽ tangit, illa.ſ. pars indeterminata ſit nè diuiſibilis, vel indiuiſibilis, ſi indiuiſibilis, ergò adhuc cum illa penetratur prima ſuperficies indiuiſibilis; probatur, quia illa prima ſuperficies fuit penetrata cum hac parte indeterminata, ſed hæc penetratur cum alia, ergò prima cum iſta, quia implicat me eſſe intra Petrum, & Petrum eſſe intra Paulum, & non eſſe quoq; me intrà Paulum, vt facilè intuenti patet, ergò cum ſuperficies vnius partis, non penetretur, cum hæc vna pars nõ penetretur cum alia, dicendum eſt cum nulla parte penetrari.

Obijciunt alia argumenta, primo, continuum eſt illud, quod ſemper eſt diuiſibile vſq; in infinitum, ſed nõ ità eſſet ſi conſtaret ex punctis, ergò &c. ſecundò, quia puncta neq; continua, neq; contigua eſſe poſſunt, quia continua dicuntur quorum extrema ſunt vnum, contigua, quorum extrema ſunt ſimul, ſed puncta non habent extrema, ergò non poſſunt, neq; continuum, neq; contiguum conſtituere; tertiò, ex non quantis nõ poteſt fieri quantũ, ſicuti ex non ente non poteſt fieri ens, & ex non ſubſtantia nõ poteſt fieri ſubſtantia, ſed puncta non ſunt quãta, quia nõ ſunt diuiſibilia, & extenſa, ergò continuũ quantum non poteſt ex non quantis cõſtare; quartò, omnis linea debet duobus punctis claudi, ſed linea, quæ duobus tantum punctis conſtat, eſt vera linea, & tamen non clauditur duobus punctis, ergò &c. quintò, ab Euclide demonſtratur omnem lineam diuidi poſſe in partes æquales, ſed linea conſtans 5. punctis, non poſſet in duas æquales partes diuidi, quia deberet diuidi in 2. cum dimidio, punctum autem dimidio, & diuiſione caret, ergò &c. ſextò, deducitur ex raritate, & denſitate, nam rarum eſt, quod occupat maius ſpatium, ac prius occupabat, denſum verò minus, ſed ſi quantitas conſtaret 20. punctis determinatis v. g., non poſſent hæc occupare nec plus, nec minus, quam viginti puncta loci, quia quodlibet debet occupare ſuum proprium locum, ergò &c.

℞ argumenta hæc parui eſſe momenti, ad primum reſp. definitionem illam eſſe ixta mentem Ariſtotelicorum, non ſecundum rei veritatem, ſed continuum dicitur id, cuius componentia ſunt vnita. Ad ſecundum dicimus, intelligi propoſitiones illas de toto continuo, vel contiguo, per ipſa extrema conſtituto, non quod ipſa componẽtia debeant

conſtare ex extremis. Vndè continuum dicitur id, cuius extrema ſunt vnita, non quod extrema in ſe ex vnitis conſtent, contiguum verò, quorum extrema ſunt iuxtà poſita, ſic enim per aduerſarios vltima ſuperficies, quæ eſt indiuiſibilis, non habet ſecundum ſe vlrimum, & tamen poteſt continuum terminare. Ad tertium dicimus, puncta eſſe quanta, ſed non diuiſibilia, cùm de ratione quãtitatis nõ ſit eſſe diuiſibilẽ, & extenſam, ſed reddere ſubiectum impenetrabile cũ alio in eodem loco, paritas de ſubſtantia vrget cõtrà aduerſarios, quia ſicuti ex nõ ſubſtantia, neq; tanquam vnio, nõ ſit ſubſtantia, ità ex non diuiſibili, neq; poſſet ex ipſis tanquã vnione cõponi diuiſibile, alias dãt reſponſiones, dicẽdo eſſe quanta dum ſunt vnita, & dant quaſdam inſtãtias, ſed cum quantitas ſit accidens competens rei quatenus talis res, nec aduenit, aut recedit niſi tũc, & tanta, quãta eſt ipſa ſubſtantia, non videtur, vnde illam acquiſierit, cum vnitas non det quantitatem, ſicuti ſi eſſent duo ſpiritualia vnita non haberent quantitatem, nec anima quantitatem acquirit per vnionem. Ad quartum, propoſitio eſt vera de lineis conſtantibus, pluſquam ex duobus punctis, præterea Ariſtotelici negantes puncta copulatiua, & terminatiua, neſcio quomodò poſſint hoc proponere, & dicere. Similiter ad quintum, verum eſt, quod dicitur, dum linea conſtat punctis paribus, non verò imparibus, nec video quomodò poſſit illud dictum vnquam demonſtrari, moraliter verum quidem eſt, lineam videri diuiſam in partes æquales, quia exceſſus vnius indiuiſibilis ſupra aliam medietatem pro nihilo moraliter reputatur, at in ſe ipſa, & mathematicè linea imparibus conſtans punctis nunquam in duas æquales medietates diuidetur. Ad ſextum, reſponſio patebit ex infta dicendis cum de rarefactione, dicemus enim partes ſubſtantiæ numquam occupare maius, vel minus ſpatium, ità vt ſi ſunt 20. puncta ſubſtantiæ occupãt 20. puncta ſpatij tantum, ſed maior, vel minor, illá occupatio prouenit ex corpuſculis extraneis aduenientibus, vel recedentibus à poris illius ſubſtantiæ; præterquamquod militat etiam contra ipſos, cum tam puncta, quam partes non poſſint occupare maius, vel minus ſpatium, ac antea occupabant, quãdoquidẽ, nec penetrari, nec in duplici loco eſſe poſſint.

Obijc. ex velocitate, & tarditate motus, nam ponamus aquilam, & teſtudinem ſimul incipere moueri à primo inſtanti horæ, quæro, vel in illo primo inſtanti aquila, & teſtudo pertranſeunt totum illud ſpatiũ indiuiſibile, vel non, non poteſt dici ſecundum, quia ſi ſupponimus cæpiſſe pro primo inſtanti motum, pro vno inſtanti non poteſt pertranſiri, nec plus, nec minus vno puncto loci, in ſecundo inſtãti, etiam vtrumq;

mobile velox .ſ. & tardum debent aliud punctum pertanſire, quia nec plus, nec minus vno puncto pro vno inſtanti poteſt tranſiri, idem militat de 3. de 4. & ſic de ſingulis, ergò nunquam mobile velox plus ſpatij pertranſibit, quam mobile tardum.

℞ breuiter, relictis aliorum reſponſis, teſtudinem ideo minus ſpatium percurrere, quam aquila, quia teſtudo in motu per morulas quaſdam quieſcit; non ſic aquila, v. g. dum teſtudo pertranſit primum punctum, in 2. non mouetur, ſed quieſcit per vnum, vel duo inſtantia in illo puncto, per quæ non quieſcit Aquila, hinc ſuperat aquila pro eo tempore totum illud ſpatium vnius, vel durum indiuiſibilium, & licet motus iſtorum, tam aquilæ, quam teſtudinis videatur motus continuus eſſe, re tamen vera motus continuus non eſt phyſicè, ſed interruptus, & moraliter ſolum videtur continuus, quatenus morulæ illę, cum nimis tenues ſint, difficillimè poſſunt percipi, quod ſi nimis notabiles ſunt illæ morulæ, magis ſunt ſenſu perçeptibiles, dum autem diuidũt motum continuum in tardum, & velocem, loquuntur de motu non phyſicè continuo, ſed moraliter, & illum vocant velocem, qui ob morularum paucitatem difficillimè, vel nunquam ſenſu percipitur, tardum autem, qui plures notabiles habet morulas, & quidem morulas iſtas non mæras noſtras fictiones eſſe, ſed veras, oſtendam primo; quia ipſimet aduerſarij debẽt concedere in qualibet temporis parte, vel inſtanti debere aquirere ſimilem partem ſpatij, ergo ſi aquirit per horam plus ſpatij aquila, ſignum eſt teſtudinem pro aliquibus partibus temporis quieuiſſe, 2. morulas iſtas concedimus, quia mobile in motu debet prius quã moueri incipiat, ſuperare reſiſtẽtiam mobilis, imprimit, ergo in 1. inſtãti impulſum tota intenſione, in 2. inſtanti mobile incipit ex vi impulſus moueri, in toto igitur eo tempore, quo durat reſiſtentia, medij mobile non mouetur, ſed dum per impulſum iniectum illud expellit, vt non reſiſtat, mobile mouetur, quia autem impulſus eſt qualitas natura ſua facilè euaneſcens, poſt aliqua inſtantia incipit iterũ langueſcere impulſus, & ſic mobile non coactum ab impulſu reſiſtit, debet ergo accingi ad pugnam; vt iterum impulſum imprimat, ergo pro eo tunc durante reſiſtentia debet mobile quieſcere, quia immoto medio, nè detur penetratio corporum, non poteſt mobile moueri, & hinc habes, quod mobile, quo maiorem impetum, vim, & impulſum habet, citius mouetur, quia mediũ facilius pellitur, eiuſq; reſiſtentia vincitur, & quia medium partim per impulſum ſibi impreſſum, partim ſua grauitate aliud medium inferius pellit, hinc quoque oritur, velociorem eſſe motum in fine

quam

quam in principio, cur autem potius in hac parte quam in alia immoretur lapis, vel aliud mobile, cum vbiq; ſit idem mobile, idemq; medium. ℞ aliqui circa hanc indiuidualem retentionem determinari à Deo; at abſque hoc recurſu dico, ideo in hac parte medij retineri potius, quam in alia, quia cum hic omninò debilitatus ſit impulſus, à quo mouebatur medium, eiuſq; reſiſtentia ſuperabatur, hinc incipit reſiſtere iterum, & mobile vigorari debet à reſiſtentia ſuperanda, pro quo pugnæ temporæ quieſcere debet mobile, vndè ex maiori, vel minori impulſu, vt dixi, & ex maiori, vel minori reſiſtentia medij velocior fit motus, & cum paucis morulis &c. dicunt aliqui, ſi Cœli per vnam horam conficiunt mille milliaria ſuo motu diurno v. g. vltima ſphæra, vel ſol &c. ſagitta autem vibrata, vel lapis vix decem milliaria, ergo ſagitta per 10. millia inſtantia deberet quieſcere, quod videtur incredibile, & etiam quia non videtur ratio, cur percipiatur motus potius qui in paucis illis inſtantibus exercetur, & non percipiatur quies, quæ durat per plura inſtantia.

℞ rationes horum eſſe ad primum, quia, vt innui ſupra, ſagitta in ſuo motu non ſolum impeditur à parte aeris immediata, verum etiam impetus eius debet ſe extendere ad alias, & alias partes diſtantes, quæ adhuc impediunt, quia non poteſt moueri niſi expèllat è loco partem immediatam, & hæc aliam ſibi mediatam, quæ illi immediatæ ſpatium det, ac proindè durante hac reſiſtentia vincenda, pro qua plurima inſtantia intercedunt, mobile quieſcit, vſque dum per quietem iterum in impulſu intēditur ad ſuperandum medium. Dices contra hanc reſponſionem, per hanc eſſet incidere in argumentum Zenonis, & illorū, qui negabant motum, eo quia vel corpora debebant in motu penetrari, vel omnia ad ſimplicis palæ motum moueri, vt vna det locum parti aeris, v. g. immediatæ illi, quæ mouetur per motum immediatæ partis detur locus ab alia, & ſic de reliquis, quod à philoſophis negatur. ℞ aliqua, & quidem multa in motu cuiuſcumque rei moueri, non tamen omnia, quia illi loco relicto à mobili accurrunt partes laterales, & poſteriores, in quorum loco ſuccedunt partes anteriores à mobili motæ, vt clarè in natante videntur fieri quoſdam aquarum gurgitus ab aquis collateralibus, & mouentur partes ad certam determinatam diſtantiam, vndè videmus ad certam diſtantiam circulos fieri à lapide in aquam iniecto, & non per omnes partes, ita in quocumq; alio medio dicendum eſt. Ad 2. difficultatem dico ideo motum qui pro paucis illis inſtantibus exercetur, percipi, non autem quietem, quæ fuit maior, quia etiam ſi per innume-

numera inſtantia interrumpatur ille motus, reſultat tamen vna maior diſtantia, in qua cognoſcentur omnes partes motus, nam motum per diſcurſum cognoſcimus, quatenus non videntes eamdem adeſſe diſtantiam, nos diſcurrimus, & dicimus mobile fuiſſe motum, non enim ad motus perceptionem requiritur fuiſſe factum in tēpore diuiſibili, quia motum non percipimus dum fit, ſed ſtatim, ac factus eſt, vndè ſi in vno inſtanti, vel duobus angelus qui erat Bononiæ perueniſſet Licyum, adhuc perciperetur per diſcurſum ſcilicet iſte motus, eo ipſo, quod diſtantiam iſtam cognoſcimus acquiſiuiſſe, quietes autem diuerſæ in diuerſis ſpatijs interruptę non faciunt vnam permanentiam maiorem in eodem ſpatio, ratione cuius poſſent illæ interruptæ quietes percipi, ſicuti percipiuntur partes motus interruptę ob vnam maiorem diſtantiam acquiſitam &c. & in motu omnes diſtantiæ continuantur ad motum cognoſcendum, cum autē quies cognoſcatur propter permanentiam in eodem ſpatio, & diuerſæ permanentiæ motibus interruptæ non poſſint continuari, nec vnam adæquatam permanentiam facerę poſſunt, vt cognoſcatur rem quieſcere.

Dices contra reſponſionem argumenti cum inſtantia deducta ex motu rotæ, tunc enim partes quæ ſunt in extremitate peripheriæ velocius mouentur, quam partes quæ ſunt iuxta centrum, vt patet ad ſenſum, ergo dū mouentur illæ, quieſcunt ac detinentur iſtæ, ſi in his morulis conſiſtit tarditas motus, namq; aliter dum circulus minor pertranſit 20. ſi mouetur ſimul cum circulo maiori, circulus maior deberet percurrere tantum 10. quia aliter cum circulus minor tantum contineat in ſe 10. puncta, maior vero 20. bis circulus minor percurreret illud ſpatium, quod ſemel percurrit circulus maior, vt ſpeculanti patet, ſed ex hoc ſequitur partes illas diſcontinuari, nam ſi ex duabus partibus ſolidis vnitis vna mouetur, & alia quieſcit, neceſſe eſt, illam, quæ mouetur, diſcontinuari ab ea, quæ non mouetur, & per conſequens vnionem illam diſſolui. Huic inſtantiæ, quam multi inſolutam relinquunt, ℞ in primis militare contra aduerſ. cum ipſi admittant vnicum cētrale punctum, circa quod reliquæ lineæ cum ipſo continuatę mouentur, contra quod fieri poteſt, & currit idem argumentū. Aliqui igitur reſpondent, circulos illos in motu diſcontinuari, & puncta inter ſe ſeparari, quam poſtea perditam approximationem, & vnionem recuperant in motu rehabito per idem ſpatiū. Verū circa hoc dicimus, inferiores circuli dū quieſcunt, alios ſuperiores, & maiores nulla facta inter ipſos diſcontinuatione tantum circumflecti, non aliter ac in eadem arbore continua

immo-

immoto manente trunco rami mouentur, & flectuntur, idem patet in enſe ex kalibe formato, in alio ferro funibus inflexo, & ſi exactiorem cupis doctrinam pro argumenti huius explicatione, vide P. Ouiedum hoc diffusè dilucidantem.

Alia adducunt mathematica argumenta, 1. quia ſequeretur circulum maiorem eſſe æqualem circulo minori, quia cum ex quolibet puncto circuli minoris poſſint duci rectæ lineæ ad circulum maiorem, ſi conſtaret circulus ex finitis punctis, non poſſent hæ duci tot rectæ ad maiorem ex minori, cum non eſſent æqualia puncta correſpondentia, 2. ſequeretur lineam diametralem quadrati ductam ab angulo ad angulum oppoſitum non eſſe maiorem linea recta ducta à conſta, in cõſtam illius quadrati, quia cum per lineæ diametralis ſingula puncta debeant tranſire lineæ à conſta in conſtam, tot ſunt lineæ conſtales, quot puncta diametralis, ergo tanta diſtantia eſt à conſta in conſtam, quanta ab vno angulo ad aliud, quod clarè conſtat eſſe falſum.

Vtrumq; argumentum oſtenditur clarè vrgere contra Ariſtotelicos, at quoniam habere ſocios in malis, non eſt mala vitare, his retortionibus relictis ℞ ad primum, numquam tot lineas rectas poſſe duci à circulo maiori adminorem, ſed aliquas duci rectas, alias neceſſario debere circumflecti ſupra alios, & deſcendere, ac coincidere in aliquo puncto communi circuli vicinoris centro, à quo producitur reliquum lineæ vſq; ad centrum commune diſtinctis lineis ductis à diſtinctis punctis circuli ſuperioris. Ad ſecundum ℞ diametralem lineam ab angulo ad angulum non tranſire directè per ſingula puncta conſtalium linearum, ſed participare, & communicare in duobus, & aliquando tria vel 4. puncta alicuius lineæ tangere, & quaſi vndoſe procedere, vt ſpeculanti patet, ad aliud quod communiter adducitur de Baſi, & pyramide, dicimus nunquam poſſe duci, nec aſſurgere pyramidem tot punctorum, vt excedant Baſim, ſed ſi lineæ laterales ſunt trium punctorum, trium quoq; erit ipſa Baſis, & quidquid aliud dicitur, eſt falſum.

Conantur alij opinionem noſtram euertere, eo quia dicunt, fuiſſe tamquam errorem in philoſophia damnatã inter propoſitiones Vuiclephi ſic dicentis, linea aliqua componitur ex punctis immediatis, aut ſolum ex punctis, poſt quæ addidit Concilium; prima pars eſt error in philoſophia. Verum propoſitio hæc non reperitur in corpore Concilij, ſed ſolum reperta fuit in Codice cuiuſdam Canonici Colonienſis, quem mendoſum eſſe monet Tipographus, deindè hæc cenſura licet adducta fuerit in Concilio, quia tamen ad illud non ſpectat in Philoſo-

phi-

phicis diſputare, & determinare, idcircò nihil de illa determinauit, præterquamquod an in rebus philoſ. poſſit aliquid Concilium definire, vide Valentiam tomo 3. diſt. 1. punct. 7. &c. Deniq; ibi nomine lineæ intelligebatur pro linea, quæ concludebatur duobus terminis, hinc benè dicebant, non poſſe dari lineam conſtantem duobus, vel tribus punctis, quia iſta non eſſet linea, quæ vltra puncta lineam conſtituentia haberet duos alios terminos.

Obijc. puncta mathematica ſunt quid inſenſibile, ſed continuum eſt ſenſibile, ergo ex ipſis non componitur, conſequentia patet, quia ſi aliquid componeretur ex duobus entibus ſpiritualibus, eo quia iſta in ſe ſunt inſenſibilia, inſenſibile redderent totum, anteced. patet, quia indiuiſibile eſt propè nihil, nec ſenſus vnquam videtur illud percipere.

℞ eſtò vnum indiuiſibile tantum ratione ſuæ ſubtilitatis ſit à ſenſu imperceptibile, propter quam ſolum indiuiſibile nec conſeruari poſſet, eo quia tot contrarijs agentibus ob ſuam imbecillitatem reſiſtere non poſſet, hinc deſtrueretur, cæterum cum in ſe quantum ſit, vnitum cum alio fit perceptibile ſenſu, qui nō niſi res materialibus indutas accidentibus valet percipere, quibus accidentibus phyſicis, hoc eſt materialibus, & ſenſibilibus cum careat ſpiritus, idcircò, nec ſolus, nec vnitus cum alio valet ſentiri.

Soluta difficultate de conſtitutiuis continui, quæ puncta ſunt, de iſtorum vnione, qua continuantur, dubitatur, circa hoc ſuppono, quodlibet extremum, cum ſit ab alio ſeparabile, vniri debere per vnionem diſtinctam, quæritur an iſtæ indiuiſibilium vniones ſint in ſe diuiſibiles, vel indiuiſibiles, communior pars ne dum Zenoniſtarum, verum etiam Ariſtoteles ponit illas indiuiſibiles, & nos neceſſario indiuiſibiles quoq; debemus ponere, dubitatur nunc in quo ſubiectentur iſtæ vniones, & quot ſint vniones inter duo puncta, vna nè, vel duæ.

Reſpondetur cum nonnullis recentioribus, vniri per vnicam vnionem, quia quælibet vnio eſt nexus, ergo debet vnire duo, ergo fruſtrà ponitur duplex vnio partialis, propter quam rationem ipſemet Arriaga negat in toto ſubſtantiali duplicem vnionem.

In quo autem ſit ipſa vnio? Dico ipſam vnionē eſſe in medio vtriuſque puncti, quia illa extrema non vniuntur intrinſecè per receptionem in ſe, ſed ſolùm per integrationem, ergo ſufficit, quod vnio ſit in medio. Item ſic melius ſaluaretur, indiuiſibilia non penetrari, quod concedi debet ab omnibus Zenoniſtis. Neq; de ratione cuiuſcunq; modi eſt recipi in vtroq; extremo, niſi quando eſt modus intrinſecus illius, & res mu-

tatæ ſe habent per modum informantis, & informati. Item neq; ſequitur illud totum eſſe, & non eſſe continuum, eo quia inter vnum indiuiſibile mediat aliud, quia illud indiuiſibile medium non ponitur vt conſtitutiuum, ſed vt vnitiuum, quod ſi vnio inter materiam, & formam penetratur, eſt, quia cum vniantur intrinſecè, inter ſe penetrantur, quod non accidit in continuo. Neq; ipſa vnio indiget alio, qua vniatur cum ipſis indiuiſibilibus, quia cum ſit modus, & eſſentialiter inconſeruabilis ſine re modificata, ſe ipſa vnitur, & non per aliquid diſtinctum. Item ab vtroq; dependet, quia non poteſt ſine illis conſeruari.

Fateor ſolutionem huius quæſiti eſſe difficillimam, hoc tamen nobis eſt ſolatium, quod æquè militat pro vtraq; opinione.

Recentiores aliqui vt facilius difficultates aliquas contra puncta adductas euitarent, opinati ſunt componi continuum ex quibuſdam indiuiſibilibus finitis, ſed inflatis, hoc eſt habentibus virtutem implendi ſpatium diuiſibile, non aliter ac in angelo damus vbi virtualiter diuiſibile, hoc eſt potens occupare, & totam hanc domum, & medietatem illius domus, ſic punctum vnum quantum eſt de ſe, dicunt, indifferens eſſe ad occupandum modo maius, modo minus ſpatium, & quidem erit totum in toto, & totum in qualibet parte eiuſdem ſpatij, non ſic autem loquuntur de inſtantibus, ſed illa ponunt, & formaliter, & virtualiter indiuiſibilia, quia ſic æquiualerent pluribus minoribus in infinitum, quod dicunt eſſe abſurdum, quia non poſſet Deus deſtruere entitatem illius inſtantis virtualiter ſolum diuiſibilis pro quocumq; inſtanti imaginario. Hæc igitur opinio ponit de nouo virtualem diuiſibilitatem rei materiali, hoc eſt poſſe occupare modò maius, modò minus ſpatium, ſicuti admittit in Angelis.

Opinionem hanc non omninò improbabilem eſſe oſtendam; primò, quia nullam adinuenire poſſum ſufficientem rationem, cur rei materiali, & quãtæ repugnat virtualis hæc diuiſibilitas quoad locũ, ſicuti conceditur Angelis, & probo, nam ſicuti improbabile non exiſtimatur rei materiali competere indiuiſibilitatem, perpetuitatem, ſeu incorruptionem, creationem, &c. quæ Angelis competunt, ità de virtuali diuiſibilitate dicendum. Secundò, quia ſi ponamus in re materiali indiuiſibili hanc virtualem diuiſibilitatem, optimè diſtinguimus etiam rem materialem à ſpirituali, ergò non ponimus implicantiam in terminis, probat. antec. quia hac in vtroq; poſita nõ admittimus in Angelo quantitatẽ, vndè ſequitur duo puncta non poſſe eſſe ſimul in eodẽ loco, & ob illius carentiam Angeli poſſunt eſſe plures in eodem loco, ergò verè ad-

mit-

mitteremus prædicatum diſtinguens Angelum à puncto. Sicuti licet admittamus diuiſibilitatem poſſe competere Angelo, ſicuti competit rei materiali, diſtinguntur nihilominus, quia ille diuideretur in partes ſpirituales, res verò materialis in partes materiales, & quantas, ergò ſic à pari in præſenti, ratio namq; materialitatis ſaluatur per exigentiam quantitatis, non per occupare determinatum locum, quod etiam non dicant implicantiam in terminis, vt ſcilicet indiuiſibile materiale poſſit occupare ſpatium modò maius, modò minus intra tamen ſuam ſphæram. Patet nam non repugnat, quia materiale, ſiquidem Corpus Chriſti, quod materiale eſt, tamen de facto in Euchariſtia eſt totum in toto, & totum in qualibet parte Hoſtiæ, neq; eſt contra naturam rei diuiſibilis vt diximus, & patet de Angelo, ergò ex nullo capite inuoluit implicantiam in terminis, quod ſi dicas illas duas formalitates, ſcilicet materialitatem, & indiuiſibilitatē inducere contradictionem, hoc gratis omninò fingitur, nec poſſunt aſſignare rationem ſufficientem.

Dices exiſtentiam Chriſti in Hoſtia eſſe miraculoſam, ergò non benè deducitur in reliquis, imò contrarium probat.

℞ Chriſti exiſtentiā, eſtò miraculoſa ſit, oſtendere tamen nō implicare in terminis meum dictum, quia quod implicat in terminis, nec ſupernaturaliter fieri poteſt. 2. dico Chriſti exiſtentiam eſſe miraculoſam, quia cum ſit materiale completum, nō poteſt, niſi per diuerſas præſentias occupare ſpatium diuerſum, quod nos etiam concedimus, at nos dicimus ſolum puncta non debere habere hanc determinationem, quia quid completum non ſunt, ſed ordinata ad corpus, quarè ſi ſumas totum corpus completum in ſuo loco completo eſſe poteſt, & non plus, at ſi ſumas ipſum quoad ſua componentia poteſt modò maius, modò minus ſpatium occupare, ſic totum oleum ſecundum ſui partes poteſt modò maiorem, modò minorem locum occupare, non plus tamen, quam ſe extendat ſphæra, & actiuitas extenſiua ipſarum partium, hinc igitur facilè ſoluitur difficultas de rarefactione, & cōdenſatione, dicendo prouenire rarefactionem, quia puncta, quæ prius tantum ſpatium occupabant, modò occupant maius, & tunc illa puncta, quæ occupabant illud ſpatium, quod nunc occupant iſta puncta, occupant minus ſpatium. In condenſatione autem occupant minus ſpatium, & illi ſpatio, quod prius occupabant, ſuccedunt alia puncta alterius corporis. Soluitur etiam cur circulus ſuperior rotæ moueatur velocius, quam inferior, quia dum ſuperior acquirit vbicationem occupātem 20. puncta ſpatij, & illis correſpondentem, inferioris circuli punctum acquirit

 vbi-

vbicationem correſpondentem 3. punctis ſpatij. Non aliter, ac Angelus A. in vno inſtanti habere poteſt vbicationem correſpondentem tribus punctis loci, Angelus autem B. correſpondentem 10. vndè tolluntur illæ morulæ, & motus interruptio, namq; dum teſtudo in vno inſtanti acquirit vbicationem correſpondentem 2.punctis ſpatij, aquila acquiret illã correſpondentẽ 6.punctis ſpatij. Et ſic velocius mouebitur, & ſemper vtraq; mouebitur; licet enim per vbicationem formaliter indiuiſibilem non poſſit acquirere in vno inſtanti niſi vnum indiuiſibile ſpatij, per vbicationem tamen virtualiter diuiſibilem, ſed formaliter indiuiſibilẽ poteſt plura indiuiſibilia ſpatij occupare, ſicuti in vno inſtanti informationis anima, & Angelus aſſiſtẽs acquirunt vbicationem in toto corpore. In diametrali linea ſimiliter dicimus per ſingula puncta illius diametralis conſtales lineas non vno ipſarum indiuiſibili tangi, ſed aliquas illarum linearum non vnum tantum, ſed plura tangere, & virtuali ſua diuiſibilitate occupare plura puncta diametralis lineæ, niſi vti velis reſponſione prius tradita.

Dicere poſſent aduerſarij, cur tantum, & non plus ſpatij occupat. ℞ quoad totalem extenſionem cuiuslibet rei dico determinatam eſſe in vnoquoq; ſphæram ſuæ actiuitatis, cum entia finita, & limitata ſint, quantum autem ſe extendant ipſe neſcio, aliqua video magis rarefieri, & extendi, alia minus, videmus exiguum granum pulueris tormentarij ſe extendere ad 20. partes ſpatij, pluſquam erat ipſum. Vndè autem proueniat, quod nunc acquirat, nunc deperdat iſtam maiorem vbicationem in maiori ſpatio, dico prouenire ab extrinſecis agentibus rarefacientibus, vel condenſantibus. Hinc ſaluatur melius quomodò ignis, & Cœli ſint rari, cum incredibile ſit eſſe plenos corpuſculis, cum non videantur, cuius materiæ ſint ad replendum, & reſiſtendum tam vaſtis cœlis, & igni, ſed benè per hoc ſaluatur eſſe aliquas raras, quia occupat vna ob ſuam actiuitatem plus ſpatij, quam alia, ſaluatur etiam melius, quod ad motũ vnius, nè detur penetratio, non debeant omnia moueri, ſed ſolùm vt aliqua, quæ prius occupabant maius ſpatium proximum, occupent minus. Hæc igitur eſt via, qua opinionem hanc poteris defendere, contra quam non militat argumentum vllum Ariagæ, vt ſpeculanti patet, quia nos ſemper tenemus in punctis indiuiſibilitatem formalem, per quã in inſtanti indiuiſibili fiant tãtũ vbicationes indiuiſibiles formaliter, ſed propter virtualem diuiſibilitatẽ, aliundè poſſint poſtea tunc occupare ſpatium diuiſibile per vbicationem virtualiter diuiſibilem, & formaliter indiuiſibilem. His rationibus vti poteris dum

vr-

vrget neceſſitas, primam quoq; ſententiam de punctis finitis non inflatis, non relinquens. Alia circa continuum pertinentia, vtpote facillima Lectorum relinquo examinanda ingenijs.

CAPVT SEPTIMVM.

De Infinito.

DIfficillimam quæſtionem de continui compoſitione per ordinem annectimus cum alia non minus difficili de infinito. Circa infinitum (vt paucis multa comprehendamus) inſiſtendum prius eſt in eius definitione, cognita enim rei definitione ſatiſfit facilè omni quæſtioni, iuxta illud Ariſtotelicum dogma. *Quod quid eſt ſatisfacit omni quæſtioni.* Innumerabiles aſſignarunt definitiones infiniti, ex quibus omnis occaſionata eſt difficultas. Dico autē ego infinito eſſe illud, à quo ſi ſucceſſiuè ſemper, & sēper auferatur, ſemper reſtat auferendū, quod idem eſt, ac dicere infinitum eſſe illud, quod licet totum ſimul, ſucceſſiuè tamen non poteſt totum in tempore finito pertranſiri.

Definitionem hanc probo, quia hac poſita optimè, & adæquatè diſtinguimus infinitū à finito, ergò per hanc definitionem in ſuo eſſe conſtituitur; probatur, quia finitum eſt illud à quo ſi ſucceſſiuè incipiatur, finito tempore totum percurreretur, & à primo ad vltimum deueniretur, ſed hæc omnia excluderet per me infinitum, ergò verè illi competit prædicatum adæquatè diſtinguens à finito, ergò per hoc in ſuo eſſe cōſtituitur. 2. quia per hanc definitionem explicatur res per prædicata, quæ ab omnibus conceduntur infinito, aliæ autem definitiones non ob omnibus, nec in omnium ſententia conceduntur; ergò magis vniuerſalis eſt definitio iſta, ergò iſta eſſentialis eſt; quia eſſentialis definitio eſt prima radix rei, quæ eſt vniuerſalis cauſa, vndè emanant cætera.

Hinc ergò, quod etiam concedunt aduerſarij, colligimus non neceſſario quamlibet partem componētem infinitum debere eſſe infinitam, quod patet in infinito etiam ſyncathegorematico, nam in multitudine infinita poſſibili cognitionum, v. g. aut durationum Angelicarum, aut animarū, nō quælibet cognitio, nec quælibet duratio eſt infinita, ſed dicimus infinitū haberi per finitas partes infinities replicatas, colligimus etiā, quod ſi ab infinito ſucceſſiuè sēper auferamus, ſiuè partē, ſiuè medietatem, nunquam deſtruemus infinitum, quia ſucceſſiuè nūquam, niſi

finita

finita remanent, & tantum per infinitum tempus poſſet ſucceſſiuè de-ſtrui ad differentiam finiti. Deduco etiam non repugnare infinitum habens duos terminos intra quos claudatur; monſtrum aliquod nè cogitetis me dicere; oſtendo primum, quia etiam ſi admittamus infinitum claudi intra duos terminos benè adhuc ſaluamus infinitum, dicendo ab vno termino ad alium ſucceſſiuè nunquã perueniri poſſe, & licet hoc nomen termini videatur ex vulgari captu competere enti finito, dicas, nè videaris aliquid ſenſui aſperum proferre, claudi poſſe infinitum inter duas vnitates, extra quas non progrediatur, & quod hoc nõ ſit quid Chymericum, hoc idem videntur innuere Ariſtotelici omnes, nam cum illorum aliqui admittant infinitas partes conſtituentes continuum, vt ſupra oſtẽdi, adhuc ipſi admittunt in palmo duo puncta terminantia totum palmum, & partes illius, qui vtpotè in infinitum diuiſibilis, ſecundum partes quas actu habet, debent illæ eſſe infinitæ. 2. exemplum dant alij in infinito ſyncathegorematico, namq; ſi ſumamus ſpeciem Angeli, tanquam de facto perfectiorem, & ſumamus ſpeciem culicis v. g. tanquam de facto imperfectiorem in genere ſubſtantiæ, viuentis, vel loco motiui, certum eſt dari poſſibiles infinitas ſpecies intra has duas ſpecies contentas, quarum quælibet per ordinem, vna ſit perfectior culice, alia perfectior illa, & ſic per ordinem vſq; in infinitum, & quarũ quęlibet ſit imperfectior Angelo, ita dici poteſt in infinita multitudine, præterquamquod in hoc nulla eſt implicantia cum diſtingueretur à finito, cuius termini ſucceſſiuè pertranſiri poſſint tempore finito, & ad illos vltimos deueniri, non ſic autem in infinito.

Diuiditur communiter infinitum in cathegorematicum, & ſyncathegorematicum; primum dicitur illud, cuius partes conſtitutiuæ ſunt actu, ſyncathegor. cuius partes ſunt in potentia; poſſibilem eſſe infinitam entium multitudinem, non eſt, qui dubitat, & quidem omnia à Deo per infinitam ſuam cognitionem comprehendi. Inſuper infinitum in quatruplici genere excogitari poteſt, vel infinitum ſecundum multitudinem, vel magnitudinem, intenſionem, vel perfectionem eſſentialem in aliquo, vel in omni genere, hæc eſſe poſſibilia ſyncathegorematicè nullus dubitat, excepto infinito in omni genere, cum nullum eſſe poſſit creatum ens, quod non includat imperfectionem dependentiæ, ſit igitur.

DVBITATIO.

An poſſit dari infinitum cathegorematicum, & in actu, tam in longitudine, multitudine, magnitudine, & perfectione eſſentiali in aliquo genere.

DVbitationi huic affirmatiuè quoad omnia iſta infinita reſpondeo, poſſe ſcilicet ſupernaturaliter à Deo reduci in actu, infinitam multitudinem entium, ſiuè ſpiritualium, ſiuè materialium, infinitam magnitudinem, longitudinem, & infinitè perfectam in aliquo genere aliquam creaturam, v. g. in virtute cognoſcendi, vel generandi, aut in aliquo genere ſubſtantiæ, vel accidentis. Aduertendum hìc autem eſt, me dicere poſſibilem eſſe infinitè perfectam, non autem poſſe produci creaturam omnium perfectiſſimam, ſiquidē creatura omnium perfectiſſima haberi poſſet ſolum per hoc, quod eſſet in gradu ſuperiori, licet in ſe non eſſet infinitè perfecta, ſic viſio beatifica, vel amor Dei ſupernaturalis ſunt perfectiſſimi omnium viſionum, & amorum naturalium, item incarnatio, non per hoc tamen ſunt infinitè perfecti, quia ad infinitam perfectionem requiritur, vt habeat in ſe perfectiones omnium illorum diuiſim conſideratorum, ità quod ſua entitas ſit illa omnia, ſic vt Deus infinitè vndequaq; perfectus eſt omnia.

Prob. concluſio argumento negatiuo, quod in quæſtionibus de poſſibili eſt efficacius reliquis, nulla enim hucuſq; adinuenta eſt ratio ſufficiens ad probandum repugnare actu infinitum cathegorematicum, ergo non eſt cur repugnet. 2. prob. quia infinitum actu, vel repugnat quia infinitum, vel quia creatum, ex nullo capite, ergo, prob. minor, non quia infinitum, cum Deus in ſe infinitum ens ſit, & tamen non repugnat, ſed datur de facto, neq; quia creatum infinitum, quia eſſe creatum dicit ſolum eſſe productum ex nihilo, & dependenter à Deo, ſed non videtur ratio cur dependentia repugnet cum infinitate, quia quæcumq; infinitas ſit imaginabilis, cum non ſit infinitas vndequaq; perfecta, ſed tantum in aliquo non omni genere, hinc benè admittere poteſt hanc imperfectionem dependentiæ, & retinere infinitatem in alijs generibus, ergo ſi ponimus creaturam aliquam infinitè perfectam, optimè diſtinguimus à Deo, per hoc quod illi tale prædicatum dependentię concederemus, quod Deo omninò repugnat. Quod ſi dicas repugnare creaturam infinitam, eo quia diceret virtutem infinitam, quæ creaturæ repugnat, iam hæc eſt petitio principij, & non videtur, cur hæc participata perfectio infinita repugnet; neq; repugnat, quia quantum, vel

quale

quale eſt, quia hæc dicunt tantum impenetrationem, ego autem dico eſſe in locis diſtinctis quaſcumque partes illius infiniti quanti, qualitas autem dicit intenſionem, non videtur autem repugnare potentiam infinite capacem, & habentem virtutem infinitam recipiendi; ſicuti ſi Deus tota ſua infinita omnipotentia ſemper diuideret, & quantum poteſt ſimul, & ſucceſſiuè, ſemper reſtat capacitas ad diuidi in quantitate per aduerſarios per quaſcumq; infinitas potentias, poſſibilem enim iudicamus eſſentiam infinite perfectam in aliquibus generibus, eſtò non in omnibus, per quod adæquatè adhuc diſtinguitur à Dei eſſentia, vtpotè vndequaq; infinita &c. prob. etiam à pari, nam ſicuti æternitas eſt propria Dei, & tamen participata æternitas competit creaturæ, ergo ità dicendum de infinitate. 3. prob. quia ponere infinitam multitudinem lapidum v.g. non repugnaret exiſtere, neq; ex ratione ſpecifica, neq; indiuiduali, non ſpecifica, cum de facto iam detur in rerum natura ſpecies lapidum, neq; ex ratione indiuiduali, quia vnus non opponitur cum alio, lapis enim nullã habet cũ alio lapide, nec homo cum alio homine repugnãtiã, neq; repugnãtia oritur ex parte loci, quia producta infinita multitudine hominũ adhuc Deus produceret infinitum locum pro iſtis, de Angelis autem vtpotè penetrabilibus inter ſe, nõ valet hæc ratio. 4. prob. quia omnes rationes, quæ adducuntur contra infinitum, catheg. militant de ſyncatheg. nãq; reſpectu diuinæ cognitionis æquè ſoluenda ſunt argumenta, ac ſi eſſent obiecta poſita à parte rei ſimul, imò loquendo de rebus futuris ſunt ita poſitæ in æternitate diuina, ac ſi eſſent mihi nunc præſentes in hoc inſtanti, ac proindè non videtur, cur implicet coexiſtere nunc res æternitati diuinæ, & implicet nunc exiſtere à parte rei.

Obijc. argumentum probans repugnare omne infinitum cathegor. omnis terminus creatus non poteſt eſſe terminus formalis diuinę omnipotentiæ, ſed materialis, ergo non poteſt eſſe terminus infinitus actualis, ſed potentialis, & conſequenter non poteſt eſſe infinitus in actu; & cathegor. antecedens probatur, quia omnis terminus formalis eſt terminus ſpecificatiuus illius, cuius eſt terminus formalis, ideo enim habet rationem formæ, quia habet rationem actuantis, ſpecificantis, & determinantis; ſed diuina omnipotentia non ſpecificatur, neq; completur à creatura, ſed à ſe ipſa, ergo nullus terminus creatus extrahitur à ratione termini materialis, ſed omne materiale, vtpotè potentiale, dicit perfectibilitatem; ergo nullus terminus productus à diuina omnipotentia poteſt eſſe infinite perfectus, quia non diceret omnes perfectio-

nes,

nes, cum perfectibile, dicat ordinem ad perfici, non ad perfectum eſſe.

℞. ex eo quod omnis terminus diuinæ omnipotentiæ dicatur terminus materialis, arguere ſolum, quod non poſſit eſſe infinitè perfectus in omni genere, ita quod ſemper remaneat perfectibilis, non autem militat de infinitate in aliquo genere, in quo genere adhuc ſemper habere poteſt potentialitatem, quia producta infinita perfectione intra aliquod genus, adhuc perfectio illa poteſt ſemper magis, & magis augeri, ſiquidem de ratione infiniti non eſt abſorbere omnem immaginabilem perfectionem contentam intrã illud genus, ſed ſufficit ſi tantam contineat, quæ ſucceſſiuè nequeat pertranſiri, cum quo ſtat, vt poſſit alia addi, ſicut etiam aliqua minui, cum infinitum eſſe poſſit maius, & minus materialiter, licet non formaliter, maius namq; eſſet infinitum capillorum, quam oculorum, ſi darentur infiniti homines. Hinc etiam ſoluitur, quod producto quocumq; infinito nunquam Dei potentia exhaurietur, quia ſemper reſtant plura, & plura producenda, vt valeant aliud infinitum conſtituere, ſicuti dempta vna medietate, adhuc remanet infinitum; vel etiam ſi omnia produceret, etiam potentia perficeretur quaſi potius, quia potentia per actum productionis perficitur.

Hoc tamen notandum, non idem numero infinitum remanere quando aufertur, vel additur aliquid infinito, ita quod poſſent arguere hoc modo, demptis pluribus, & pluribus partibus ab infinito adhuc remanet infinitum, ſed infinitum componebatur ex illis partibus tamquam ex partibus eſſentialibus infiniti, ergo eſſet totum ſine ſuis partibus; ſed dicimus fieri aliud infinitum numero diuerſum, quia cum infinitum illud conſtitueretur tunc ex ipſis partibus tamquam eſſentialibus, hinc ad variationem vnius partis variatur totum, non aliter, ac phyſicè variatur continuum vnius palmi per ſeparationem cuiuſcumq; minimæ partis, cæterum infiniti ratio formalis ſpecifica non variatur, eo quia ſemper tot remanent, quot ſucceſſiuè nequeant pertranſiri, vndè demptis partibus componentibus totum cũ partes finitæ infinities replicatæ infinitum conſtituant, auferunt illud totum, quod ab omnibus illis partibus componebatur, non autem auffertur infiniti vt ſic ratio formalis, ſicuti ablato petro adhuc remanet ratio hominis, & ſpecies humana, quod etiam patet in multitudine finita, namq; ſi auferatur aliqua pars ab aliqua multitudine finita, remanet adhuc multituto finita, ſed non eadem numero, quæ erat antea, ſic in caſu noſtro. Reſponſionẽ hanc tradidi coram Reuerẽdiſs. Spighio nũc Generali noſtro, cuius acutiſſimo ingenio in hac tam difficili quæſtione dilucidanda, non diſplicuit.

Obijc. ſi producerentur infiniti homines, & ab illis auferretur vnus, illi remanerent; & non remanerent infiniti; eſſent, quia per ablationem finiti ab infinito non tollitur infinitum; non eſſent, quia infinitum eſt id, cui nihil poteſt addi, cum infinitum debeat omnia continere in ea ratione, in qua eſt infinitum, ſed illi multitudini hominum poſſet addi ille homo, qui ablatus eſt, ergo &c. Secundo, ſi producerentur infiniti angeli, & illi omnes applicarentur ad mouendum lapidem, motus ille eſſet infinite velox, nam quo plures angeli ad motum applicantur, eo motus eſt velocior, ergò ſi applicantur infiniti, motus eſt infinitè velox, ergo poſſet lapis in vno inſtanti ab vna parte gymnaſij in aliam moueri, alioquin non moueretur infinita velocitate, quia moueretur in tempore, quo aſſignato poſſet aliud breuius aſſignari, & conſequenter ille motus non eſſet infinitè velox, ergo ſi motus erit infinitè velox, erit inſtantaneus, & non ſucceſſiuus, conſequens autem eſt abſurdum, quia cum lapis non poſſit tranſire ab extremo ad extremum ſinè medio, ſequeretur lapidem pro eodem inſtanti eſſe in toto hoc gymnaſio. Tertio omne corpus quantitatiuum habet figuram, quæ eſt terminus quantitatis, ergo habet terminum, ergo non eſt infinitum, cui repugnat terminus. Quarto, omne quod producitur debet cadere ſub determinata intentione agentis; ſed infinitum non cadit ſub determinata intentione agentis, cum nullum habeat determinatum eſſe, ergo.

℞ ad primum, argumentum militare etiam contra infinitum ſyncathegorematicum, peto enim ego, omnes homines excepto vno tantum ſint ne finiti, vel infiniti; ſi primum, ergo per additionem vnius ſolius habetur infinitum; ſi ſecundum, ità proportionaliter dicendum in caſu noſtro: Quare ℞ illos ſemper fore infinitos, quod ſi adderetur illud vnum infinitum, eſſet tantum maius materialiter, non formaliter, quarè ſinè illo vno eſſent quidem infinities replicati, ſed non eſſent toties replicati, quoties, ſi adderetur etiam illud vnum. Ad 2. reſpondetur argumentum nullum eſſe, quia ſicuti multi ſuſtinent neq; poſſe à Deo, & ſi infinito, fieri motum localem per ſpatium diuiſibile in inſtanti, nèq; poſſent hoc facere Angeli, licet eſſent infiniti, cum non ſit maior virtus in Angelis infinitis, quam in Deo. Quarè ℞ motum illum eſſe quidem ſummè velocem non tamen fieri in inſtanti, ſed fieri in tempore breuiſſimo, ità vt breuius non poſſit aſſignari, quia mouerentur ſinè vllis morulis, & interruptionibus, & lapis in ſingulis inſtantibus acquireret nouam preſentiam in nouo puncto loci ſinè vlla morula, in quo conſiſtit ſumma velocitas, quarè falſum eſt illud principium, quod aſſigna-

ſignatur in tempore breuiſſimo ſemper reſtet aliud breuius. Ad 3. ℞ nonnulli, corpus infinitum non habere figuram, quia dicunt hanc pertinere ſolùm ad corpora finita, non verò ad infinita. Deindè & ſi habeat terminum, non obſtat infinito, dummodò ad illum non poſſit ſucceſſiuè perueniri. Ad 4. ℞ tranſeat maior; & nego minorem nam ſicuti infiniti homines poſſibiles cadũt ſub determinata cognitione Dei, & dicuntur obiectum determinatum illius determinatæ cognitionis, itá poſſunt eſſe obiectum voluntatis diuinæ, & diuinæ omnipotentiæ, per quam ſint producibiles actu, cum non minus potens ſit Dei cognitio, quam Dei voluntas, nec ex parte obiecti adſit vlla repugnantia, & quia ipſum eſt poſſibile, & vnum à parte rei aliud non excludat.

Obijc. alij, ſi darētur infiniti homines v.g. poſſet de illis quæri, quot binarij, ternarij &c. ſint in illis, quia ſicuti dātur hæc in numero finito, ita in infinito, ſed ſi huic petitioni reſp. iam infinitum eſſet notum, & ſucceſſiuè pertranſactum, quod repugnat, ergo. 2. ſequeretur infinita grana millij æquale ſpatium occupare, ac infiniti mundi, quia non minus ſpatium occupare poſſunt quam infinitum, quod etiam occupat mundus.

℞ ad 1. petitionibus illis, ſic reſpondendum, eſſe in infinito tot binarios, totq; ternarios, quot ſucceſſiuè in tempore finito nũquam poſſent pertranſiri, ac proindè ſunt tot binarij finiti infinities replicati &c. Ad 2. ℞ maius ſpatium occupari ab infinitis mundis, ac ab infinitis arenulis, nec hoc repugnat, imò itá dicendum eſt, quia cum quodlibet illorum occupet ſuum proprium locum iuxtà illorum magnitudinem locus augebitur, nec repugnat dicere vnum infinitum occupare maiorem locum, quàm aliud, cum de ratione infiniti nõ ſit abſorbere omnem locum, ſed tantum, quantum ſingulæ partes finitæ infinities replicatæ occupare debent.

Obijc. 1. ſi darentur infinitæ animæ, cum iſtæ ſint actus corporis deberent dari infinita corpora ad quę ordinarentur, ſed iſta repugnant, ergo, &c. 2. de infinito intenſionis, quia ſi daretur virtus loco motiua infinitè intenſa daretur motus velox in inſtanti, quia motus productus à potentia magis actiua eſt velocior, ſed quo velocior eò in paucioribus inſtantibus fit, ergo cum infinitè velox motus ſit, quo velocior excogitari non poteſt, iſte in inſtanti fieri debet, quia nullus velocior motus quam inſtantaneus, quod idem patet de quantitate infinita ſi deorſum caderet, quia ratione infinitæ grauitatis nullus excogitari poſſet motus velocior deorſum, & in infinitè leuibus ad motum ſurſum 3. quia ſi poſ-

ſet dari infinita intenſio, ità poſſet dari infinitum lumen gloriæ quo, vtpotè infinito, videretur in Deo quidquid eſt viſibile, quia infinitum comprehendit omnia, & ſic Deus poſſet comprehendi, quod negatur.

℞ ad primum argumentum nullum eſſe, cum iam dicamus eſſe poſſibilia corpora infinita. Deindè eſſent actus primi ordinati ad corpora ex ſuppoſitione quod darentur, & ſicuti animæ mortuorum ſeparatæ remanent, ita & illæ, vel poſſet infinitas animas producere vt pro aliquo tempore ita eſſent in ſtatu qnidem non naturali, & non modo naturali, & poſtea aliquas corporibus infunderet, omnibus alijs ſimul deſtructis, cum infinitum poſſit totum ſimul deſtrui; licet non ſucceſſiuè.

Ad 2. dicimus nunquam motum futurum in inſtanti, quia licet eſſet infinitè velox motus ille cauſatus à virtute loco motiua infinita, non tamen in inſtanti, quia motus localis implicat in inſtanti, quia ſimul eſſet in termino à quo, & ad quem, & in duplici loco, præter alias rationes adductas cum de motu, & ſic per ſimilitudinem reſpondeas ad alia exempla. Ad 3. dato lumine gloriæ infinitè intenſo neq; Deus cōprehenderetur, quia quocumq; infinito lumine intenſo producto ſemper infinities infinita reſtant in Deo videnda, nec vnquam poterit Dei cognitio adæquari cum quacumq; imaginabili cognitione creata, præter alias rationes à Theologis adductas, cur ſcilicet Deus non ſit comprehenſibilis, vel ſi ego vellem perſiſtere dicendo præcisè per illud lumen infinitum poſſe Deum comprehendi, nunquam me conuincent arguentes de oppoſito, niſi ipſi adducant aliam repugnantiam, cur non poſſit, & tunc dico propter illam repugnantiā, non quia infinitum, non poſſe Deum comprehendi, nam infinitas iuuat potius; & tollit vnum ex impedimentis, nam ſolum vt non poſſit comprehendi ſufficeret eſſe finitum, quia ad deſtruendum ſufficit vnum, ad componendum vero multa requiruntur.

Obijc. contra infinitum in qnantitate, nam ſi daretur corpus infinitum poſſent ex centro illius duci duæ lineæ rectæ vſq; ad circumferentiam, hæ autem quo magis potrahuntur, eo magis augebuntur, & diſtabunt, ſi ergo potrahuntur ad circumferentiam illius corporis infiniti diſtabunt inter ſe infinitè; ſed hoc eſt falſum, primo quia ſpatium contentum intra illas duas lineas vtpotè infinitè diſtantes debet eſſe infinitum, & ſimul finitum, infinitum vt dicunt, finitum quia eſſet clauſum duabus illis lineis tamquam intra duos terminos, ſed quod clauditur terminis eſt finitum, non infinitum, ergo &c. 2. probatur alia implicantia ex illis lineis deductis vſq; in infinitum, ſi enim illis duabus lineis infini-

tis

tis ductis ab eodem centro addatur alia tranſuerſalis fiet triangulum, ex quo etiam ſequitur infinitas lineas claudi vna linea, tamquam termino, vltra quem non tranſeunt; 2. quod difficilius eſt, ſi ducatur linea à 2. puncto vnius lineæ incipiendo ductionem propè centrum ad 2. punctum alterius lineæ, alterius conſtæ trianguli, illa certè tranſuerſalis linea non erit infinita, ſi ducatur à 3. puncto ad 3. punctum, neque erit infinita, & ſic ſi à 4. ad 4. alterius lineæ conſtalis ſemper erunt illæ finitæ, quia ſemper fit additio finiti inter vnam, & aliam antecedentem lineam, ex alia parte debent eſſe infinitæ, quia incipiendu ab vltima linea claudente pyramidem, illa iam eſt infinita, quia diſtantia inter illas in infinitum ductas eſt infinita, alia ſuccedēs debet quoq; eſſe infinita; quia per ablationem finiti non deſtruitur infinitum, ergo ſequitur illas eſſe, & non eſſe infinitas, ergo repugnat corpus infinitum.

Argumentum hoc illud ſanè tam difficile eſt, quod à multis poſitū, ſolutum adhuc non eſt, vt fecit Ariaga cum alijs, alij propter hanc difficultatem eſtò concedant infinita in alijs generibus, non concedunt tamen in quātitate, & huic difficultati multæ aliæ ſimlies fieri poſſunt, quas breuitatis cauſa omitto. Multas olim tradidi pro hoc argumento meis diſcipulis reſponſiones, vt effugerē vim, non vt ſoluerem. In primis oſtendo nunc argumentum falſum eſſe, licet non tam facilè à nobis ſolui ſciatur, falſum eſſe patet, nam ſi ſumamus infinitum ſyncathegorematicum in quantitate, quæro vel Deus cognoſcit ex lineis illis ductis à conſta in conſtam aliquas eſſe finitas, alias verò infinitas, quia non omnes ſunt finitæ, neq; omnes infinitæ, ergò eadem eſt difficultas de cathegorematico, ac de ſyncathegorematico. Item militat de æternitate à parte poſt, nam incipiendo ex nunc vſq; ad omne tempus imaginabile ſemper fit additio finiti ſupra finitum, & tamen ſumpta æternitatis medietas, vt ita dicam, adhuc eſt infinita &c.

Reſponderi igitur poteſt, fieri infinita corpora, ſed inter ſe penetrata, itaut producta quantitate infinita, partes illius non diſponātur quoad figuram in ordine ad locum, vt patet de corpore Chriſti in Euchariſtia, & eſſet in loco definitiuè, & modò nō naturali, nec circūſcriptiuè, & ſic ruit argumentum; de ratione enim quantitatis non eſt actualis, ſed radicalis impenetrabilitas. Vel dici poteſt infinitum illud non poſſe huiuſmodi figuris figurari, quia omnes iſtæ figuræ ſunt propriæ rei finitæ importantes ſemper terminos finitè terminantes, ſed illud corpus infinitum haberet aliam figuram diuerſam ab his, nec mirum ſi figuram illam ignoremus, cum nos aſſueti ſimus figuris rei finitæ, non

infi-

infinitæ, poſſibiles enim ſunt ſupernaturaliter infinities infinitæ figuræ diuerſæ præter has, aliquæ enim implicantiæ ſunt in aliqua figura, quæ non ſunt in alia, ſic implicantiæ adductæ de figura pyramidali non militant ſi produceretur corpus infinitum quadratum, nam tunc omnes lineæ, cum eſſent vndequaq; æquales conſtantes punctis infinities replicatis, ex quacunq; parte ſiuè per diametrum, ſiuè per coſtas ductæ rectæ lineæ in illo quadrato infinito eſſent æquales, & infinitæ, vt ſpeculanti patet; nec repugnat infinitū claudi terminis, & lineis &c. dummodò ad illas ſucceſſiuè non poſſit perueniri, dicas igitur, quantitatem infinitam figurari poſſe figuris illis, quæ implicantiam non includunt. Quod ſi demum ſequi velis opinionem dicentium infinitum non habere figuram, cum figura ſit propria rei quantæ finitæ, non autem infinitæ, ac proindè omne argumentum erit de ſubiecto non ſupponente. Hæ ſunt reſponſiones, quas inextrigabili huic difficultati non incongruentes inueni, illas attentè ſpeculeris Lector, quia non improbabiles forſitan exiſtimabis, & cū his quampluribus difficultatibus à P. Maſtrio adductis, & alijs facilè reſpondebis, ſicut & aliorum argumentis, quæ cum coincidant cum allatis, etiā eiſdē reſponſ. ſoluentur. Cætera omitto veſtro ſoluenda ingenio de facili, & ſi meliorem tu inuenies, libenter ipſe exciperem, & tu mea interim, ſi placet, vtaris, nè ſtatim à vi argumenti ligatis manibus in ſacculo, vt dici ſolet, occludaris; meliores ego pro nunc non habeo, & cum huius munimine pluries oppugnatus, nondum ſum expugnatus. An autem corpus illud vtpotè naturale moueretur, dico ad naturale ſufficere ſi moueatur, vel quieſcat, deindè dico poſſe moueri motū alterationis, quod ſufficit, licet non motu locali. 3. dico poſſe relinquere locum illum infinitum, quem occupabat, & acquirere alium infinitum locum, nam vt dixi de ratione infiniti non eſt occupare omne ſpatium immaginabile, ſed benè quidem infinitum, & per hoc differt infinitum cathegorematicum, à ſyncathegorematico, quia hoc comprehendit omnia poſſibilia ſub aliquo genere, non verò primum, ſed ſufficit habere partes ſucceſſiuè impertranſibiles, ac proindè ſi infinito additur finitum, occupabit vltra proprium locum infinitum illum alium locum, pro illa alia parte infinita.

Obijcies ſi infiniti Angeli ponerent infinitos lapides in aceruum lapidum, lapides illi eſſent infiniti, ſi poſteà vnuſquiſq; Angelus aſſumeret ſuum lapidem, exhaurirètur, & finiretur illud infinitum lapidum, quia tot aſſumerentur, quot erant poſiti, ergò ex hac parte non eſſent infiniti, quia infinitum non poteſt exhauriri.

℞ infinitum illud exhauriri ab infinitis, non repugnat enim infinitum exhauriri ab infinito, licet non poſſit à finitis deſtrui; quod ſi iterum ſinguli Angeli ſingulos lapides ponerent, ſimul conſtituerent infinitum. Ad illud aliud, quod dicitur ſi Deus auferret ab infinitis Angelis nunc 20. deinde 100. &c. dico nunquam ità ſucceſſiuè ſumendo fore conſumandum infinitum, ſed quanta vis finita ſucceſſiuè ſumātur, ſemper perſeuerat adhuc infinitum &c. Ad id quod dicitur nihil poſſe eſſe infinitum ſub aliquo genere, eo quia deberet eſſe determinatum per determinatam differentiam illius, cum ſit potentiale ad illam, cumq; quodlibet genus diuidatur per duas oppoſitas differentias, vna non continebit perfectionem alterius, cum vnum oppoſitum non poſſit alterius perfectionem continere, ac proindè non poterit eſſe infinitè perfectum in perfectione eſſentiali.

Reſp. per hanc inſtantiam probari ſolum, quod contentum ſub genere nequit eſſe infinitè perfectum in tota latitudine entis, non verò in aliqua determinata, differentia autem limitabit tunc & determinatam rationem producet, quando in ſe finita, & limitata eſt, non autem quando eſt infinita, & illimitata, nec verum eſt quod id, quod ſub aliquo genere continetur, non debeat admittere alia ſub illo genere, nam Deus eſtò infinitus ſit in omni genere, adhuc tamen aliorum admittit exiſtentiam, ſufficit, ſi perfectiones omnium contentorum ſub illo genere contineantur, vel formaliter, vel virtualiter in illo; vel dicas, ad infinitatem ſub aliqua ſpecie, ſufficere ſi contineat omnes perfectiones poſſibiles, vel infinitas contentas ſub illa ſpecie.

Obijc. determinata forma determinata requirit accidentia, & proprietates, quia omnis exigentia fundatur in rei entitate, & tantum ſe extendit, quanta eſt eius capacitas, ſed forma cuiuſcunq; corporis eſt determinata in ſe, ergò requirit determinatam quantitatem, & qualitatem, ergò non poteſt dari infinitum quantum, neq; quale. Ex quo etiam deducitur, quod cum qualitates iſtæ emanent à forma, & hæc ſit in ſe determinata, determinatam producit illarum intentionem.

℞ formas omnes determinatas eſſe quoad numerum pro informando corpore, non autem determinatam habere virtutem, ſic enim determinatus quoad numerum eſt quilibet Angelus, anima &c. & tamē poſſunt indeterminato tempore durare, item poſſibiles, & poſſibiles vſq; in infinitum producere cognitiones, & volitiones per totam æternitatem, ſic eſſet determinata quoad eſſe indiuiduale, non autem in ratione cauſæ productiuæ; eſſet namq; infinitè perfecta in aliquo genere;

ſicuti

ſicuti cum Dei vnitate adhuc ſtat infinitas in omni genere; præterea creatura illa infinitè intenſam qualitatem poſſet producere, & quantitatem habere, & infinitum corpus informare; licet autem creatura illa ſit infinitè perfecta, non ſequitur per hoc illi naturaliter deberi gratiam, nec lumen gloriæ, quia iſtæ ſunt qualitates ſupernaturales excedentes omnes vires immaginabiles naturæ. Hæc breuiter quoad infinitum dicta ſint, alia apud alios videnda relinquens curioſiorum ingenijs, dum præcipuas huius rei difficultates hìc adnotaui.

Dubitabis ſi corpus infinitè quātū eſſet viuēs, quomodò nutriretur.

Reſp. parum curare an ſit viuens, vel non, dummodo detur quantitas infinita. Si autem eſſet viuens, dico naturaliter non poſſe nutriri, quia nunquam ab ore ad ventriculum perueniret cibus tranſmutandus, imò ſtatim ab infinito oris calore conſumeretur, præterquamquod non dico eſſe poſſibile animal infinitum ob ſimiles repugnantias de pyramide infinita. Hæc igitur ſapientibus ſint ſatis.

DILVCIDATVR DIFFICVLTAS.
De rarefactione, condenſatione, & intenſione.

Difficultas de rarefactione facta eſt cum de continui compoſitione, qui dant puncta inflata dicunt, rarefactionem oriri, quia punctum prius occupans vnum punctum loci, poſtea occupat duo, è contra verò in condenſatione, dicunt enim quantitatem eſſe ſecundum ſe indifferentem ad tantam, vel tantam extenſionem localem, & hanc eſſe accidens, quod magis, & minus competit quantitati, iuxta varias primas qualitates, cum quibus eſt in compoſito, vel ratione formæ ſubſtantialis, quæ inducitur, vel ratione motus præcedentis, vel impulſus extrinſeci, non aliter, ac ex diuerſis accidentibus, motu, & impulſu, ac forma, acquirit diuerſam figuram, hinc tāta raritas in grano pulueris tormentarij in igne, in cœlo &c. minus in terra &c. ob qualitates caloris, formarum, & aliarum occultarum qualitatum, non ſic in terreis ob frigus &c. Præciſa autem illa opinione dicimus fieri rarefactionem per hoc, quod intra poros alterius corporis introducantur extranea quædam corpuſcula cum ſeparatione ipſius continui. Concluſio patet, quia non poteſt eſſe per productionem ſolius nouæ quantitatis, quia iſta maior quantitas, per quam maiori loco correſpondet, non poteſt eſſe in duplici ſubiecto, quia ſic ipſa eſſe in duplici loco, quod repugnat, neq; duæ quantitates poſſent eſſe ſimul, quia ſic daretur penetratio illarum, quod etiam eſt abſurdum, cum per hoc qualitas diffe-

rat à quantitate, neq; poteſt conſiſtere in qualitate, quia hæc non facit ſitum, nec vllo modo pertinet ad ipſum, quarè licet raritas,& denſitas radicaliter ſumptæ proueniant à qualitatibus, cum ratione frigoris, & caloris illæ procedant, formaliter tamen ad quantitatis ſpecies pertinent. Reſtat ergò abſque nulla implicantia ſolum poſſe fieri hoc modo à nobis aſſignato, cũ nullus alius ſit poſſibilis probabilis, videmus enim quo magis exhalant res, eo magis exſiccari, eo quia expelluntur partes intra illa contentæ, præterquamquod videmus in omni re dari huiuſmodi corpuſcula incluſa, & dari in qualibet re, poros ex quibus ſpirant, item videmus quò magis res eſt rara, eo magis leuitare, ergò ſignũ eſt extranei aeris leuis continere partes. Maior quidem difficultas circa hanc materiam eſt, quomodo cæli, & ignis poſſint dici rari per extranea corpuſcula, quæ ſanè difficultas non parum me diù moleſtauit, at huic reſponſum dedi cum de numero elementorum de raritate ignis agerẽ, vlterius difficilè videtur intra granũ pulueris tormẽtarij tot corpuſcula introduci, vt occupet 20. partes ſpatij plures ſe, vt exactiſſimè obſeruatum eſt. Sed hoc mirũ non eſt, nã cũ partes pulueris ſint terreæ nimis, proindè valdè poroſæ, & ſecum multa extranea corpora attrahentia, per quam rationem cineres magnam attrahunt ſecum humiditatem, item videmus frumentum multum in humido excreſcere quo magis enim corpora de terreo participant, eo magis participant de extrinſeco, ac conſequenter aeri, vel aquæ axpoſitæ vi ignis, maiorem occupant locum ratione illorum corpuſculorum intra poros introductorum; alias difficultates vtpotè communiter adductas, & ſolutas ab alijs, hìc repetere, fruſtratoriũ exiſtimaui, videantur ergò PP. Ouiedus, Ariaga, & alij.

Inſurgi poſſet contra hanc concluſionem etiam hoc modo, rarefactio, & condenſatio ſunt actiones diſtinctæ (vt docent etiam authores huius ſententiæ) ab augmentatione, & aggeneratione, ſed per datam ſententiam coinciderent, quia augmentatio, & generatio fit per productionem nouæ ſubſtantiæ, qua tranſit res à minori ad maiorem ſubſtãtiam, per cuius acquiſitionem dicitur quoq; res occupare maius ſpatium; non aliter, ac nos dicimus acquiri nouam ſubſtantiam illorum corpuſculorum, quæ habet occupare maius ſpatium,& in condenſatione per deperditionem illius materiæ, & illius quantitatis deperditur locus; quod idem patet de augmentatione; ergò aliter diſcurrendum eſt de vna, ac de alia. Reſp. diuerſo modo iſtas actiones ſe habere, quia ibi producitur ſubſtantia, quæ eſt eiuſdem rationis cum ipſa, & abſque

partium diſcontinuatione, nec per ſe intenditur illa maior occupatio loci, ſed per accidens, in rarefactione autem per ſe intenditur maior loci occupatio, ad quam per accidens conſequitur noua ſubſtantia, eo quia quantitas ſine illa nequit produci, nam ſi poſſet admitti noua localis extenſio ſine productione nouæ ſubſtantiæ, & nouæ quantitatis, fruſtra iſtæ ponerentur.

De alteratione autem intenſiua reſtant aliqua ſoluenda. Intenſionem dicimus eſſe productionem qualitatis in eadem parte ſubiecti, per quod adæquatè diſtinguitur ab extenſione, quæ eſt productio quantitatis in diuerſis partibus ſubiecti, ac proindè per hanc adæquatè in ſuo eſſe conſtituitur. Hanc intenſionem dari certum eſt, cum manum, aerem &c. modo magis, modo minus calida eſſe ſentiamus, & qui non credit, ſibi hoc ignis applicatione facilè ſuadeat. Quomodò fiat, ſequor dicentes, fieri intenſionem per additionem gradus ad gradum, in eadem parte ſubiecti. Patet hoc, quia hoc certum eſt in primis per additionem vnius gradus caloris ſupra alium meam manū reddi magis calidam, ita quod oppoſitum nullo modo poſſit dici, nam ſi explicetur per maiorem radicationem intenſio, inperceptibilis eſt explicatio, cum radicatio iſta non poſſit in perfectiori vnione conſiſtere, eo quod æquè dependeat à ſubiecto, vtpotè accidens, ſi per maiorem intrinſecationem in ſubiecto, eo ipſo quod qualitas eſt vnita ſubiecto, illi præſtat ſuum effectum formalem vbicunq; ſit; tum quia intenſio eſt ſenſibilis, vnio autem non; præterquamquod in Euchariſtia accidit intenſio qualitatum, nō autem vniò cum ſubiecto, quod ibi non datur, deniq; poſſemus dicere tantam gratiam eſſe in quolibet iuſto, quanta in Chriſto, & Beata Virgine, licet ſit ſolum in illis perfectius vnita. Saluat etiam noſtra opinio, quomodò verum ſit, quod ſubiectum quò plus habet de vna qualitate, minus habet de oppoſita. Quia ſcilicet cum iſtæ habeant ſuos gradus, tot expelluntur de oppoſita, quot de alia introducuntur; idem demonſtrauit Ariſtoteles, qui poſtquam definiuit text. 18. alterationem eſſe motum ſecundum qualitatem, ſtatim text. 19. ſubdit ipſum motum, qui eſt ſecundum magis, & minus in eadem forma, eſſe motum intenſionis, ſeu alterationis. Quod neq; conſiſtat intenſio in carentia contrarij, patet etiam, quia lux contrario caret, & tamen intenſum non redditur ſubiectum per quemcumq; gradum lucis. Item cum quilibet gradus gratiæ exiſtentis in ſubiecto careat contrario, per quemlibet gradum gratiæ intēderetur ſubiectum in gratia, quod negatur ab omnibus &c.

Quales autem ſint iſti gradus intenſionis, dico, non debere eſ-

ſe diſtinctos ſpecie, quia diuerſitas illorum non facit intenſionem, ſiquidem ſi 2. gradibus albedinis adderentur, 2. gradus caloris, nunquam dicetur ſubiectum intendi per ipſos, neq; in albedine, neque in calore, præterquamquod nullam habemus neceſſitatem diſtinguendi ſpecie illos, quod autem gradus intenſi aliquas producant operationes, quas nō producunt extenſi; vel aliqui non intenſi, non arguunt diuerſitatem, quandoquidem plures ſunt effectus, qui à cauſis vnitis, & non ſolis, ob ipſorum debilitatem producuntur. Dum etiam dicunt eſſentias conſiſtere in indiuiſibili, ac proindè non poſſe eſſentiam intenſionis conſiſtere in additione partis, ſeu gradus ſupra gradum. Dicas tu eſſentiam metaphyſicè ſumptam in indiuiſibili conſiſtere, vt .ſ. nec varientur, nec magis, aut minus ſuſcipiant, non autem phyſicè, in caſu noſtro in hoc conſiſtit eſſentia intenſionis, vt ſit additio gradus ſupra gradum, vt à ſimili patet dè augmentatione, diminutione &c.

Dubitari ſolet, quomodo per antipariſtaſim fiat intenſio, cum tunc non producantur qualitates intenſæ caloris v. g. intra nubem ab ipſo frigore, nec aliud ſit agens calidum. ℞ intenſionem illam fieri per hoc ſolum, quod gradus illi, qui erant diſperſi, ad contrarij obſidionē vniuntur ſimul in eadem parte, hinc fit intenſio, per quam vnionem, ſeu additionem vnius grad. ſupra alium in eadē parte tam maximè vigorantur poſtea, & virtus vnita ſit fortior, diſperſus autē, & agitatus aquæ calidæ calor attenuatur, & diſperditur. Quæres hic, cur calx viua aqua incaleſcit tantū, vt ſæpè ligna quoq; accendat, non autem ſparſa oleo, quod eſt pabulum ignis, ratio huius eſt; quia aqua magis in qualitatibus opponitur calci, quam oleum, quia calx eſt calida, & ſicca, aqua frigida, & humida, oleum vero eſt calidum, & humidum, ideo per antipariſtaſim magis accenditur, quia ad præſentiam contrarij, vt illud fugiat magis vniuntur, & licet per additionē olei addantur plures gradus caloris iuxta plures gradus olei, non obſtat, namq; plus poſſunt decem grad. vniti, quam 20. diſperſi, quia intenſi magis valent, intenſio autē debet fieri non per quamcumque additionem grad. ſed debent addi eidem parti ſubiecti. Quod autem qualitatis intenſio non conſiſtat in productione perfectioris illius exiſtentiæ; improbabile eſt, & quia eſſentia ab exiſtentia non diſtinguitur, & quia perfectio exiſtentiæ maior non videtur in quo conſiſtat, cum tam dependeat à ſubiecto intenſa, quam remiſſa qualitas, præterea exiſtentia conformari debet cum eſſentia, ergo &c. Thomiſtæ aliqui videntes, quod, cum intenſiua alteratio ſit motus, eo quod aliter poſitiuè ſe habeat nunc ſubiectum, ac prius, dixerunt, produci pro

termino ad quem huius motus quoſdam modos nouos. Verum in difficiliorem incidunt ambagem, primo quia nouus modus non poteſt ſine noua re modificata, & nouo termino produci, cum modus ſit id quo, non quod, ergo inuariato manente ſubiecto vno ſolo termino producto nequeunt noui modi multiplicari, quemadmodum nec nouæ vniones, neque vbicationes, neq; durationes ſinè nouis terminis producuntur, deindè ſi multiplicas productionem iſtorum modorum cum tot difficultatibus, cur non multiplicas ipſas qualitates? & te liberas à tot ambagibus. Alia circa hoc difficilia non reſtant, & difficultates parui ſunt momenti, ita quod facillimum cuicumq; ſit, illas ſoluere, præterquam quod apud quamplurimos, & ferè communiter adducuntur, & ſoluuntur, proindè hæc de intentione ſufficiant.

CAPVT OCTAVVM.

De productione ſubſtantiæ.

QVod in præſenti difficultate quæritur, eſt, an ſubſtantia immediatè à ſubſtantia producatur, an verò ab accidente cōcurrente, vel aliquando etiam non concurrente ſubſtantia, ſicut è contra an accidens immediatè produci debeat ab accidente, an verò produci poſſit à ſubſtantia, dico poſſe ſubſtantiam immediatè produci à ſubſtantia, non ab accidēte, eſt opinio Scotiſtarum contra Thomiſtas, & alios.

Prob. 1. quia ponere ſubſtantiam immediatè productiuam alterius ſubſtantiæ, ex nullo capite implicat, non quia ſubſtantia, cum Deus vera ſubſtantia ſit, & tamen immediatè producat, neq; quia creata, quia optimè ſaluatur ratio ſubſtantiæ creatæ, ſi dicamus ipſam in operari dependere à Dei concurſu, & per diſtinctam operationem tamquam per id quo operatur, non id quod operatur, & optimè diſtingueretur à Deo, qui abſq; alterius concurſu, & ſine diſtincta operatione agit, ergo non ſequeretur illam ſubſtantiam eſſe, & non eſſe creatam, ſed ſimpliciter creatā, quia vt non dicatur increata, ſufficit ſi haberet hæc prædicata prædicta, quæ nullo modo competere poſſunt enti increato, ergo poſitis his, & alijs conceſſis extrahitur à ratione increati, ac proindè remanet in ordine creato. Neq; dicas, quod illa ſubſtantia immediatè producens dependeret, & non dependeret; quia accidens illud eſtò immediatè operaretur, adhuc tamen dependet per aduerſarios, item ſicuti eſſe accidentis non eſt ſuum eſſe, ſed à Deo, imò & à ſubſtantia dependens,

& ta-

& tamen immediatè ponitur operari, ità dicendum quoq; eſt in caſu noſtro &c. ergo ſi ità dicamus, non ſequitur abſurdum; ex alia parte ſi dicamus ſubſtantiam produci à ſubſtantia ponimus effectum procedentem à cauſa conſimili, & habente æqualem perfectionem cum effectum, ergo vt vitentur omnes difficultates, ità dicendum eſt, & multo magis quia nulla apparet ratio in contrarium probans hanc impotentiam, vt patebit ex ſolutione argumentorum.

Prob.2. communi, & difficili argumento, quia omnis cauſa, á qua adæquatè pendet immediatè effectus debet in ſua virtute, & perfectione continere perfectionem effectus, vel formaliter, vel eminenter, ſed accidens nullo pacto continet in ſua perfectione perfectionem ſubſtãtiæ, ergò accidens non eſt immediata cauſa ſubſtantiæ. Maior probatur, & nè fiat æquiuocatio, cum dico continere in ſua perfectione, & virtute, vel formaliter, vel eminenter effectum, intelligo, quod entitas continens ſit, vel æqualis, vel maioris perfectionis cum effectu, & præterea ſit proportionata cum illo, quamuis enim Leo ſit perfectior Muſca, non tamen illam continet in ſua virtute, quia non habet proportionem cum illa, vt patet. Probat. ergo maior primo, quia ex perfectione effectus cognoſcitur, & menſuratur perfectio cauſæ adæquatæ immediatæ, cum effectus quodammodo exeat in lucem a cauſa immediata, quod ſi ſemel negetur hoc principium, nõ poteſt reddi ratio, cur à quolibet non poſſit generari naturaliter quodlibet, ſi enim non requiritur proportio in perfectione cauſæ, reſpectu effectus, neq; neceſſe eſt ponere vllam aliã proportionẽ. Secundò, quia immediatè agere adæquatè eſt immediatè per ſuum eſſe adæquatè determinare exiſtentiam alterius, itaut res producta totam ſuam perfectionem, quam habet, habeat à determinatione ſuæ cauſæ, immediatè autem videtur repugnare ordine naturæ, quod rem perfectam de nouo ponat ad exiſtentiam res imperfecta. Quid enim eſt eſſe ſupra vires ſuæ cauſæ, niſi perfectionem effectus ſuperare perfectionem ſuæ cauſæ, vires enim, & virtus non diſtinguntur ab entitate cauſæ, ſi ergò entitas eſt imperfecta, quomodò non eſt ſupra vires ipſius producere entitatem perfectiorem? Tertiò, quia communiter Philoſophi, & Theologi ex perfectione effectus colligunt perfectionem cauſæ, & quantò perfectiores ſunt effectus, tanto perfectiores inferunt eſſe cauſas, quæ illatio non eſſet vera, niſi ſupponatur hoc principium vt verum, quod nempe cauſa immediata, & adæquata ſit, vel æquè, vel magis perfecta quam effectus.

Innumerabiles ſanè huic argumento adhibent reſponſiones aduerſarij,

rij, 1. dicunt propoſitionē illam, quod ſcilicet cauſa debet eſſe æqualis perfectionis cum effectu, quādo eſt cauſa principalis, vt eſt ſubſtantia reſpectu ſubſtantiæ, non autem quando eſt cauſa inſtrumentalis, vt ſe habet accidens reſpectu ſubſtantiæ. 2. reſp. accidens eſſe inſtrumentum ſubſtantiæ, quia non agit in virtute ſua, ſed in virtute ſubſtantiæ, ac proindè effectus potius continetur in ſubſtantia, in cuius virtute agit accidens, quam in ipſo accidente, 3. dicunt accidens eſſe virtutem ſubſtantiæ per ſuam intrinſecam entitatem, ex eo quod ſit debitum ſubſtantiæ, & in ordine ad illam intendatur à natura, ac propterea cum ſit entitas debita alteri, & in ordine ad illam inſtitutam eſſentialiter dicetur in virtute illius producere, quidquid producit per ſuam entitatem, & poteſt conſequenter perfectius ſe producere. 4. Alij dicunt propoſitionem verificari de principio, vt quod, non vt quo. 5. Alij concedunt accidens eſſe quoad entitatem inperfectius ſubſtantia, non quoad virtutem agendi. 6. Caietanus ait, formam ſubſtantialem non fieri diſtincta actione ab alteratione, ſed eſſe terminum huius ſaltem ſecūdarium, & quia idem eſt principium viæ, & termini viæ, ideò accidens, quod eſt principium alterationis, erit etiam principium ſubſtantialis formæ, atq; hæ ſunt præcipuæ reſponſiones aduerſariorum.

Sed contra primam eſt; 1. quia, ſi immediatum influxum das accidenti, ita quod ab ipſo primo procedat, iam concedis eſſe cauſam principalem, quia nil excogitari poteſt magis principale in ratione cauſæ, quam id, quod habet in ſe virtutem, vt ab ipſo adæquatè procedat effectus. 2. quia cauſa inſtrumentalis dicitur illa, quæ operatur in virtute cauſæ principalis, dum autem dicitur operari in virtute illius, vel intelligitur ſubſtantiam agere, & ſic coincidis cum nobis, vel agere ipſum accidens, aut virtutem illius, quæ adhuc eſt accidens, nam ſi dicis eſſe ſubſtantiam, iam iterum cum nobis coincidis, nec potes dicere fuiſſe ordinatum accidens ad productionem ſubſtantiæ, quia ordinatio iſta cum ſit impoſſibilis, non fuit facta à Deo, ſed fingitur, nam etiam poſſem dicere in omnibus quæſtionibus hoc eſſe factum, & poſſe fieri, quia ad hoc ordinatum eſt. 2. quia cum creatura ſit ordinata ad Deum, adhuc poſſemus dicere iuxta dicta in 3. reſponſione ab aduerſarijs, poſſe abſq; Dei concurſu producere effectus, ſicut poteſt ſolum accidens producere ſubſtantiam; & ſic ſemper imperfectius producet, & dabit id, quod in ſe non habet. Et argumentum ſupra factum currit. Exemplum quoq; adduci poteſt, nā licet aliquis Monaſterij Procurator vices gerat ſui Monaſterij, & nomine illius agat, nihilominus lites, ſcripturæ, & ſimilia ab

ipſo

ipſo immediatè producuntur, & circa has actiones phyſicas Monaſteriũ denominatiuè ſe habet, & immediatè agit Procurator. Itẽ licet miles agat nomine ſui regis, occiſio tamẽ, & victoria immediatè eſt à milite, & denominatiuè cõpetit regi &c. & ſic impugnata remanet quoque 2. reſponſio, & 3. Ad 4. ſimiles impugnationes applicari poſſunt, nam ſiue ſit principium quod, ſiue quo, dummodò ab ipſo immediatè procedat actio, currit idem argumentum, quia cum ſit imperfectius, non videtur à quo procedere poſſit, & effectui data ſit illa maior perfectio, quæ eſt in effectu, & hinc etiam ſoluitur quoq; 5. argumentũ, nam eo ipſo, quod imperfectius eſt aliquid in ratione cauſæ, erit etiam in ratione producentis effectus perfectionem, quia perfectio communicanda illi eſt ab entitate cauſæ, præterquamquod per datam reſponſionem clauderetur via omni argumentationi, & nunquam probari poſſet vnũ non poſſe ab alio imperfectiori produci, v.g. hominem a muſca, formica &c. quia quilibet poſſet dicere eſſe imperfectiorẽ quoad entitatem, non autem quoad virtutem producendi. Ad 6. dico falſum quid aſſumere, nam generatio eſt motus diſtinctus ab alteratione, eſto iſta tanquam præciſa diſpoſitio prærequiratur, forma enim ſubſtantialis diſtincta eſt ab accidente, & conſequenter diſtincta actione producitur. Dum autem dicitur, quod qui producit vltimam diſpoſitionem, producit formam, non intelligitur effectiuè, ſed conſecutiuè, hoc eſt introducens vltimam diſpoſitionẽ introducit id, quo diſpoſita materia debet agens naturale proportionatum, & habens virtutem introducere formàm informantem ſubiectum illud diſpoſitum.

Vltimò probatur, quia vt ſic eſſet negare omnem efficientiam ſubſtantiæ, & formæ ſubſtantiali, & tantum per accidens .ſ. ratione accidentium operari, quod eſt abſurdum. 1. quia ſi omnem actiuitatem nõ negamus materiæ, nec formæ eſt deneganda. 2. quia Ariſtoteles 2. de Generat. 54. & 55. reprehendit eos, qui corporibus potentiam, & virtutem tribuebant inſtrumentalẽ, & negabant efficientiam formarũ.

Obijc. 1. fundamentum aduerſariorum, modus operandi ſequitur modum eſſendi, ſed nullum eſſe creaturarum eſt proprium eſſe, ſed alienum eſſe participatum à Deo, & per potentiam diſtinctam productum, ergò nec etiam ſuum operari debet eſſe proprium, & immediatum, ſed per diſtinctam potentiam. 2. quod Dei eſt proprium, creaturæ nõ conuenit, ſed ſubſtantiam agere immediatè eſt proprium Dei, cuius eſt proprium eſſe, ergò &c. Deindè inductione conſtat omnes ſubſtantias operari medijs potentijs diſtinctis. 4. qui diſponit materiam pro forma in-

tro-

troducenda, ille expellit formam contrariam, & introducit propriam, ſed accidens diſponit materiam, ergò &c.

℞ ad 1. retorqueri argumentum de ipſo accidente immediatè operatiuo, cuius cum non ſit ſuum eſſe, & productum ſit per actionem diſtinctam à diſtincta potentia, ità etiam ipſum per aliud deberet operari, de quo redit eadē quæſtio, & ſic dabitur proceſſus in infinitum, quarè ſicuti hæc impedimenta non obſtant in accidente, ita neq; in ſubſtantia. Vt igitur nō dicatur eſſe ſuum operari, neq; ſuum eſſe, ſufficit ſi operetur per diſtinctam actionem, & cum dependentia à Deo, per quod adæquatè diſtinguitur operari creatum à diuino; & hinc ſimiliter ſoluitur 2. argum. dicendo operari immediatè independenter, & per indiſtinctā actionem eſſe proprium Dei, non autem dependēter &c. 3. eſt falſum, non enim damus in omnibus iſtas potentias, imò ferè nullas, licet demus operari per accidentia, tanquam per diſpoſitiones, vel modos. Ad 4. dicimus illud accidens, quod expellit formam, nihil agere in formam, ſed præcisè, quia agit in accidentia, à quibus, tanquam à diſpoſitione dependet forma diſponere, quoq; dicitur ad formā, quam producit immediatè agens proportionatū, nempè ſubſtantia, ſi eſt forma ſubſtantialis.

Obijc. licet accidens imperfectius ſit quā ipſa ſubſtantia, non tamen repugnabit produci ab ipſo accidente immediatè, dummodò cum ipſo concurrat ipſe Deus, non aliter, ac Deus etiam cum ſubſtantia concurrit, ergo &c. prob. antec. effectus procedens à duabus cauſis æquè ad effectum cōcurrentibus poteſt in perfectione excedere alteram tantum illarum cauſarum, & maior effectus perfectio in alteram cauſam refundi, quia ſic effectus non excederet perfectionem totius cauſæ, licet excederet alterius cauſæ partialis, ergo ſic etiam ſi accidens ſine ſubſtantia cum ſolo Dei concurſu ſubſtantiam produceret, tota maior perfectio refunderetur ſoli Deo, ergo &c. prob. hoc à pari, nam ſicuti albedo, quæ eſt cauſa cognitionis, exceditur à cognitione, quia tamen non excedit intellectum ſimul, & albedinem, poteſt ab albedine ſimul cum intellectu produci. Item viſio Beata licet excedat in perfectione lumen gloriæ, poteſt tamen ab intellectu ſimul cum lumine produci, quia vtriuſq; vires non excedit, & tota illa maior perfectio viſionis reſpectu luminis refunditur intellectui cum tamen etiam quoad vitalitatem; qua viſio excedit lumen gloriæ, adhùc producatur ab ipſo lumine, cum vitalitas & ſupernaturalitas in viſione ſint vnum, & idem prædicatum. Sicuti etiam è contra idem effectus malus, & peccaminoſus æquè procedit à Deo, & à voluntate creatá, & tamen malitia refundi-

tur

tur ſoli voluntati creatæ, non autem Deo, ergo &c. Secundo, quia imperfectius poteſt corrumpere perfectius, vt ignis corrumpit viuens, ergo etiam poteſt producere, cum corruptio vnius, ſit generatio alterius, ergo ſi accidens corrumpit ſubſtantiam, aliam quoq; generabit.

Variæ adhibentur reſponſiones pro ſolutione primi argumenti. Primo dicunt diſparitatem eſſe, quia illi actus ſunt accidentales, eſtò ſint perfectiores, proindè non repugnat produci ab alio accidente, & ſe imperfectiori, quia ſunt in eodem genere, at vero accidens cum ſubſtantia ſunt in diuerſo genere &c. Sed ℞ iſta eſt nulla, quia cũ probatio militet præcisè, quia imperfectius non poteſt producere perfectius, quia nemo dat, quod non habet, ſiuè ſint in eodem, ſiuè in diuerſo genere, parum refert, quia vis illius propoſitionis ſemper manet in ſuo robore, quia in ea ratione, in qua eſt imperfectius, nõ poteſt ab eo produci. Ariaga ſenſit vim huius argumenti, & ſua aſtutia in principio proteſtatur ſe non probare concluſionem per rationem iſtam, quod ſcilicet imperfectius non poſſit producere, at ipſe more ſolito non ſoluit poſtea, quomodo poſſit effectus habere illud eſſe perfectius ab eo, quod in ſe illud non habet entitatiuè, vndè colligimus neq; habere virtualiter, quia aliter poſſet dici, ex quolibet immediatè, & ſe imperfectiſſimo fieri quodlibet, nec valere arguere infinitum in perfectione &c. & ſi illi obijceretur hoc modo, accidens immediatè poſſe producere ſubſtantiam non repugnat, nõ poſſet reſpondere, quia ſubſtantia eſt improportionata, nã dum argumentum currit de non repugnantia, non poteſt ita reſpondꝫri, quia dicerem vtramque cauſam eſſe proportionatam, ſicuti tam ignis per ipſum Ariagam, quam calor ſunt proportionati ad producendum calorem &c. ergo debet ad rationem à priori aſſignatam recurrere, dum nec ipſe, nec alij aliam à priori inuenerunt, nec adducunt, quarè nè argumentum potius inſolutum relinqueret, nõ debebat abſq; fundamento reijcere communem illam Doctorũ omnium probationem.

Reſp. pro nunc iuxta tenues mei vires ingenij, nam ſi meliorem adinuenies reſponſionem, illam libenter mea relicta, amplector, diuerſam rationem eſſe, quando concurrit Deus ſimul cum cauſa 2. ac quando concurrunt duæ cauſæ 2. adæquantes vnam totalem cauſam, nam Deus operans vt auctor naturę operatur per ſuam omnipotentiam iuxta exigentiam cauſæ 2. adæquatæ, non autem operatur iuxtà ſuam infinitatem, ſic Deus quando operatur cum calore, licet poſſit cum calore producere entitates perfectiſſimas, quia ſua omnipotentia applicata calori eſt infinitè perfecta, tamen ſi velit Deus operari iuxtà exigen-

tiam caloris debet cooperari cum calore ea limitatione, & menſura, quam entitas caloris habet in ſe, cum igitur calor ſit imperfectior igne, Deus ſe conformans cum menſura perfectionis caloris non debet producere effectum perfectiorem ea menſura; imò per hoc retorquetur argumentum, nam vel omnipotentia Dei agens naturaliter debet ſe conformare cum perfectione creaturæ cauſantis adæquatè in ratione cauſæ creatæ immediatæ, vel non, ſi ſecundum, ergo omnis cauſa poteſt naturaliter producere quidquid poteſt Deus, ſi primum, ergo menſura perfectionis effectus deſumenda eſt ex perfectione cauſæ 2. adæquatæ contradiſtinctæ à prima, & conſequenter cauſa 2. imperfectior non poteſt perfectiorē producere. Hinc etiam patet diſparitas, cur cauſa 2. ſola adæquata immediata non poſſit eſſe imperfectior effectu, poſſit eſſe cauſa inadæquata imperfectior, ratio eſt, quia menſura perfectioris effectus non eſt quælibet cauſa partialis, ſed complexus omnium cauſarum 2. concurrentium ad effectum, quarè licet vna ex illis cauſis ſit imperfectior, poteſt tamen ab alterius conſortio compenſari, quod nō valet in cauſa adæquata creata, quia nō datur alia cauſa creata cōpenſans id, quod deeſt debitæ menſuræ perfectionis, vt exigat talē effectū, & ſic per ſimilitudinē ſolutæ manent inſtātiæ ſupra factæ. Scio multas adduci poſſe impugnationes, ſed à benè reſponſionis huius vim penetrantibus facilè ſoluentur; poteſt autem accidens corrumpere ſubſtantiam, quia in illam agit per accidens, & mediatè, quatenus agit in qualitates, quas expellens, dicitur expellere formam ſubſtantialem, eò quia forma amiſſis diſpoſitionibus ipſa deſinit informare materiam.

Obijc. alia leuioris conſiderationis argumenta 1. ad agendum requiritur intima præſentia agentis cum paſſo, corporea autē propter ipſorum dimenſiones nequeunt illam habere, ac proindè Auguſtinus 5. de Ciuitate Dei c.9. dixit *corporea cauſæ nō debent inter efficientes connumerari.* 2. multæ adducuntur experientiæ, quibus demonſtratur non dari ſubſtantias, quæ producunt formas ſubſtantiales, vt ignis in eſca per radios ſolis, metalla ſub terra vi ſolis, propter quod diſtinxerūt philoſophi duplicem præſentiam ad agendum, ſuppoſiti ſcilicet, & virtutis. Item homo & alij generantes verè dicuntur generare, & producere animalis ſubſtantiam, at tunc agunt ſolum in virtute ſeminis, quæ eſt accidens, cum generans aliquando ſit mortuum & corruptum, ergo &c. 3. actio verſatur inter contraria, vt ſunt qualitates, vndè dixit Ariſtoteles, nihil agere, aut pati quatenus ignis, aut aqua, ſed quatenus contrarietate miſubeunt.

Reſp.

Reſp. ad primum non requiri talem indiſtantiam localem, vt dicitur in tractatu de cauſis cum effectibus comparatis. Auguſtinus loquebatur non eſſe connumerandas inter cauſas liberas, & meritoriè efficientes. Ad 3. dico, in omnibus experientijs diſponi tantum materiam, ad cuius diſpoſitionem tenetur Deus, vt auctor naturæ, vel aliud agens illi proportionatam formam inducere, vel alia cauſa æquiuoca, & ſic ſaluatur diſpoſitiuè tantum ſe habere agens præſens immediatione virtutis.

Ad illud de generatione viuentium dico, tantum ſemen, & matrem producere vnionem, vel formam, ſi materialis eſt, pater tantũ dicitur cauſa phyſica, quatenus filio dedit materiã à ſe reciſam, nempè ſemen, & diſpoſitiones in eo, quæ tamquam diſpoſitiones concurrunt ad generationem filij, plantæ verò, quæ per ſemen fiunt, habent pro cauſa adæquata ſemen, elementa, & cœlum &c. ad vltimum loquitur Ariſtoteles de actione corruptiua, & in generatiua ſe habent accidentia vt diſpoſitiones, nõ vt principia effectiua. De productione accidentis dicimus immediatè poſſe accidens tam à ſubſtantia (præcipuè paſſiones proprias) & ab accidente produci, cum ſuperius poſſit in inferius, & accidentia inter ſe ſint etiam proportionata.

De modo componendi Specula Vſtoria, & præparandi lapidem luminoſum.

PRopoſui iam in operis principio modum tradere cõponendi Vſtoria Specula, & luminoſum lapidem præparandi, varias ſanè de huiuſmodi ſpeculis, & Hiſtorias, & operationes adducit in quodam ſuo opuſculo ſapientiſſimus P. Caualerius olim in hoc Bononienſi Archigymnaſio Mathematicus, ac proindè illas hìc repetere non audeo, ſed ſolum circà materiam, qua ipſa ſpecula formantur, verſabor. Fiat igitur in lapide aliquo non marmoreo, neq; ex lateribus coctis, ſed ex alia materia, quæ non ſit tantæ duritiei, neq; tantæ coctionis, proindè optimus erit lapis quidam, qui in Apuliæ partibus vulgò dicitur (Pietra leccese) vel alius dictus (Piperino) ſed ſit nimis mollis, vel alius ſimilis, & in ipſo fiat forma aliqua rotunda, quæ ſit parum excauata, nam quominus excauata eſt, eò melior, aliquantulum groſſa, & in ea forma aliquantulum calida proijciatur, dum fuſa eſt hæc materia, funde in crucibulo vnc. 4. boni æris, & poſtquam fuſum eſt, adde æris vſti vnc. 2. poſtquam hęc incorporata ſunt ſimul & fuſa, pone intra illa ſtamni pur

gati vn. 1. & ſuper ipſa fuſa adde marcheſitæ argenteæ vnc. mediam, & poſtquam incorporata ſunt, proijce intrà dictam formam in lapide, & habebis ſpeculum. Quia verò nunquam effectus ſuos producet, niſi ſit benè expolitum, idcircò intrà dictum ſpeculum ponatur de ſmeriglio, & cum ligno aliquo circum rotetur cum dicto puluere tantum vſq; dum omnes, & ſingulæ improportiones, quæ intrà ipſum ſpeculum eſſent, tollantur. Vel ſi melius operari vis, in dicta forma lapidis fiat ſpeculum ex plumbo, & cum iſto Speculo Vſtorio ſubtus poſito aſperſo prædicto puluere circumrotetur pluries, vt vndequaq; æquetur. Deindè cum puluere vulgo dicto (ſpultio) illo ſcilicet quo expoliuntur enſes, & cum oleo mixto perfricetur, ac circumrotetur toties, donec ſplendidum, ac luſtrans euadat, & ſic habebis ſpeculum, quo ignis accenditur, in puncto vltimo, in quo ſe extendit reflexio illa radiorum facta in ſpeculo à Sole, in lente autem vitrea accenditur in puncto facto per refractionem radij, vnde notandum, quod Speculum vſtorium poni debet è directo ad radios oppoſitos Solis, ita quod Sol in parte dextra, ſpeculum ſit in ſiniſtra. In lentè autem accenſio fit poſita lente ſub radijs, vt refrãgantur; hoc eſt radij tranſeant per ſuperiorem partem vitri, & accendibile ſub vitro ſit poſitum, & figuræ monſtrantur &c. Figuras etiam oſtendunt ſpecula plana facta ex eadem materia in forma plana intra lapidem, vt ſuprà expuliendo &c.

Circa lapidem luminoſum.

SPecialem modũ tradam cum in minerali philoſophia, cum de auri calcinatione, quem apud nullum alium forſan inuenies. Communiter præparatur lapis quidam in agro Bononienſi repertus, cuius vſus ità communis eſt, ſumatur ex ipſo, qui ponderoſior eſt, & in medio ignis exponatur, tantumq; igneſcat, vt ipſius pori aperiantur, & deueniat coloris ſubcrocei vulgo dicti (Tanè chiaro) hic ità calcinatus lumini ſolari exponatur, namq; in ſe lumen concipiet, & in abſcondito ſeruatus obſcurum illuminabit cubiculum. Plura de hoc non pono, cum de ipſo ſatis dixerit Licetus, modum hunc, quem hìc ego trado, habui primum ab Excell. D. Ouidio Montalbano in præſenti huius Archigymnaſij Mathematico, qui forſan primus fuit huius operationis clarior dilucidator alijs.

LIBER

LIBER PRIMVS.

De Philoſophia Naturali.

LIbenti equidem animo librum hunc, in quo de naturalibus hoc eſt elementaribus apparentium iſtorum Metheorologicorum effectuum cauſis, & proprietatibus pertractabitur, ſæpè perlegendum non dubito, cum nil minus laborioſum, ac lectione dignum videatur, quam apparentium quidem effectuum, ſed ignotarum cauſarum dilucidatio. In hoc ergo primo libro omnia ea, quæ in aqua, aere, & terra, & per ignem contingunt relictis quorumdam recentiorum, acveterum Sophiſticationibus veritate, claritate comitata dilucidabimus. Habes in hoc libro, benignè Lector, ſolutiones plurium dubiorum, multaq́ʒ tibi expandam pro diuerſis Materijs ſecreta, ſecundum quod occaſio præbebit aditum; in naturalibus enim, atq́ʒ apparentibus nulla firmior ratio, præter eam, quæ comitem habet experientiam, cum nimis equidem longè diſtent ingeniorum ſpeculationes à rei veritate; proinde ſit.

DILVCIDATIO VNICA.

De Cauſis Metheororum, loco, tempore, prodigijs, & effectibus in communi.

QVoniam cuiuſcunq; rei quatuor communiter aſſignari ſolent cauſæ; ſcilicet efficiens, formalis, materialis, & finalis, quæ ſint metheororum cauſæ inueſtigabimus.

Cauſa igitur Materialis remota, ſeù materia remota, ex qua metheora fiunt, ab Ariſtotile aſſignatur terra, & aqua, proxima verò eſt vapor, & exhalatio, ità docuit hìc Ariſtotiles lib. 1. tex. 5. metheororum, his addi poteſt aer, & ignis, qui intrà terram, & aquam incluſi plures recipiunt Metheorologias. Exhalatio eſt ſpiritus, ſeu anhelitus terræ calidus, & ſiccus, qualis apparet in ſubli-

 bli-

blimatis arſenici ſulphuris &c.vapor autem eſt anhelitus, ſeu ſpiritus emiſſus ab aqua, qui eſt calidus, & humidus, & videtur ſpirare ex aqua calida conueniunt in hoc quod vtraq; ſpeciem fumi habet, & caliditatem, aut ſiccitatem habent per accidens, & ab extrinſeco ſcilicet ratione ignis caloris. Stellarum, Solis &c. illas calefacientium, cum retineant proprias formas ſcilicet terræ, & aquæ, quæ frigidæ, & ſiccæ, vel frigidæ, & humidæ ſunt de ſe &c.

Materia proxima metheororum.

Quoniam etiam in quolibet mixto communiter duæ videntur ſubſtantiæ, quædam magis ſubtilis, & ſpiritoſa, quæ facilè auolat, neq; per ſeparationem à mixto deſtruitur, ſed retinet illius naturam, vt patet in ſulphure ſublimato, habere odorē illius, ſic olim nolens Perilluſtris D. Didacus Perſonè in chymicis verſatiſſimus; ſicut & in alijs, credere quoddam illi à me oſtenſum eſſe ſulphur album ſublimatum hoc ſibi ità perſuaſit, namq; odoratum à ſua vxore ſentijt ventris turgorem, quem cauſat ſulphur, quod fuit ſignum retinuiſſe ſulphuris naturam. Altera pars ē magis fixa permanens viſcoſa, & terrea, quæ nunquam euaneſcit quantumuis igne ſollicitetur, vt communiter obſeruatur in arte ſublimatoria, quarum partes, ſpiritoſæ aliquæ facilius, aliæ difficilius ſeparantur, & ſolæ, & ſine calore abſq; addito ſublimantur. Laborauerunt plurimi pro extractione ſulphureæ partis albæ, miſcendo cum vitriolo rubificato, ſcorijs ferri, & alijs, & in vanum, ſed ſolo tantum igne lentiſſimo naturam imitando abſq; vlla mixtione, nec calcinatione ſinè aquis, ſed integrum poſitum, vt erat emptum à vendentibus; (licet ſi prius fuiſſet viaquæ tartarizatæ, aut ebbullitum, aut ſæpè commotum, quia ſurſum aſcenderet pars ſubtilior, & illa poneretur ad ſublimandum) ſublimauit enim tunc prima vicè non tantæ albedinis, reſublimatum ſecunda vice clarius, tertia lucebat vt Sol, & vix ignem ſentiebat, quod citiſſimè auolabat, quia ſolo calore pars ſubtilior fuit à craſſioribus partibus ſaparata &c. ex his ſpiritoſa tantum ſunt, quæ ad metheorologiam pertinet, quia ſua natura ad ſublime tendunt. Nec vnquam metheorum aliquod, niſi ex ſpiritoſis habetur tam in ſublimi, quàm in imo, in quo quia ibi incluſi ſunt illos producunt effectus, vt terræmotus, ventos, & alia omnia, vt benè conſideranti patet, tunc ex huiuſmodi leuibus ſpiritibus exhalare non valentibus oritur ſonus in bombardis, & ſclopis, & crepare faciunt illa, ſi exire non valent, huiuſmodi ſpiritus, quando e terra hume-

Nota principia neceſſaria, artis, & dealbationem ſulfuris per ſublimationē.

ctata aſcendunt mixti, hoc eſt exhalatio,& vapor ſimul aſcendunt, & dum ad mediam aeris regionem perueniunt, ſeparantur, & exhalationis pars aſcendit ad ſupremam etiam aeris regionem ob leuitatem ſuam, cum calor magis vnitus maneat cum ſicco, partim ad Ima, vapor autem vtpotè aqueus, & frigidus modico calore dilatatùr, & reſoluitur antequam altius aſcendat. Exhalationum, quæ magis habent viſcoſitatis adiunctæ, facilius igneſcunt, quia ibi adeſt humiditas viſcoſa, quæ eſt paſtus ignis, & quæ puriores ſunt, non ita facilè igniuntur, & ex ipſis fiunt venti, & quod vapor, & exhalatio fiat Metheororum commodior materia, & proximior, patet quotidiana experientia, nam dum plures aſcendunt in aerem vapores, & exhalationes vi caloris abſtracti, eo plura eo anno videntur metheora, & deindè alia materia metheororum præter hanc nequit aſſignari &c. manet namque natura in continua circulatione, & motu, nam vi caloris è ſubtus attenuata ſurſum aſcendunt, & ibi à mediæ regionis frigore reiecta, & à calore alia reſoluta deſcendunt, iterum à calore in ſublime euehuntur, & à frigore repelluntur, & deorſum deſcendunt, quod totum per artem communiter obſeruatur in vaſis circulatorijs.

Formalis cauſa metheororum non diſtinguitur à forma elementorum, ſic exhalatio terræ non diſtinguitur à forma terræ, neq; vapor à terra, ſed ob diuerſa accidentia, quæ habent admixta diuerſificantur; ideoque dicuntur mixta imperfecta; mixta quidem quia varijs conſtant accidentibus imperfecta, quia non habent tertiam formam diſtinctam ab elementis, ſicuti habent mixta perfecta. Ratio totius eſt quia experientia videmus prædictas exhalationes, & vapores faciliimè in aquam, & terram conuerti, quod non contingeret, ſi haberent formam mixti diſtinctam, ſic aqua in media aeris regione ſtatim ſe ad priſtinam frigiditatem deducit, & humiditatem; Item terra à contrario relicta ſe reducit in priſtinum, & deinde per ſolam accidentium variationem omnia ſaluari poſſunt. Tum quia eoſdem producũt effectus & proprietates habent ac ipſa elementa. *Non diſtinguitur à forma elementorũ.*

Finalis metheororum cauſa multiplex aſſignatur, ſi enim metheora in communi conſiderantur habent aerem expurgare, reprimere ignis, ac Solis actiuitatem, ad prædicenda multa futura diuino beneplacito, vt communiter obſeruatur de Cometis, Iride, pare- *Metheororum fines varij.*

lijs, &c.& alijs Metheoris, quæ futura aliqua memorabilia oſtenderunt, voluit namq; Dominus Trinitatis Myſterium, cum vnitate figurare, & ſub Solis tribus parelijs patefecit. Tres enim vidit ( ) & vnum adorauit, .ſ. Dei vnitatem cum perſonarum multiplicitate. Vix vnus apparuit Cometa, quod ſuum non habuit prognoſticum, vt infrà, & ad quot ſanè non inſeruit pluuia, & ventus quibus expurgatur aer, ſimul atq; quam pluribus ignitæ inſeruiunt impreſſiones.

Efficiens cauſa metheororum communiter aſſignatur calor, & frigus, humiditas, & ſiccitas (quas etiam actiuas diximus) ac proindè cauſæ innumerabiles ſunt, aqua, .ſ. terra, aer, ignis, Sol, planetæ, aliaq; ſydera mediantibus hiſce qualitatibus, & aliquando immediatè Deus ob reconditos fines illa producens. De Cœlis oſtendit Ariſtoteles hoc lib. 1. dicens oportere inferiora hæc elementa, ſeu Mundum inferiorem cœleſtibus corporibus eſſe contiguum, vt indè omnis eius virtus gubernetur, & regatur. Nec ità facilè tibi perſuadeas cœlos in inferiora non influere, vt temerarie à quibuſdam indoctis continuò eluduntur, & irridentur Aſtrologi, de quo in Philoſophia Aſtrologica.

Quæ cauſa efficiens illorum.

Metheororum loca varia præcipuè terra, aqua, & aer, quod patet, quia terra de ſe licet ſit ſicca, & frigida, varias tamen poteſt qualitates accipere ipſam attenuantes, & leuificantes, ratione quarum qualitatum in aliquibus partibus promptior eſt ad illas impreſſiones, quam in alijs, ſic in aliquibus partibus plures terręmotus, in alijs plures Solis parelij, plures viſiones armati exercitus &c. eſt enim terra cauernoſa, fungoſa, ſolida, concreta, vliginoſa, ſulphurea, bituminoſa; & vbi cauernoſa ibi terræmotus, vbi ſulphurea ignes, vt in Veſuuio, & Aethna, & alibi; vbi vliginoſa, & humida fontes, Item alibi Mineræ ſulphuris, alibi aquæ ebullientes, & fetidæ, & diuerſiſſimos producit effectus, quorum partem mirabiliorem vidi in Ciuitate Puteoli &c.

Loca metheororum diuerſa.

De aqua etiam patet, nam licet humida, & frigida, varias tamen ſubit affectiones, hìc enim calida, ibi frigidiſſima, hìc dulcis, ibi ſalſa, nitroſa, aluminoſa, ſulphurea; imperfectum ſpirans odorem, vt in lacu auerno, & alibi ratione qualitatum admixtarum, habent vnam, alibi aliam virtutem, ſic Romæ aqua acetoſa virtutem habet relaxandi corpus, & Puteoli curandi multos morbos, Lucæ

pro

pro ſoluendo lapide in veſſica, & balnea Sancti Caſſiani procurandis alijs infirmitatibus.

De aere manifeſta patet experientia. Metheora enim propriè dicuntur, quæ in ſublimi fiunt, nam licet aer calidus ſit, & humidus, varias tamen ob qualitates in ſe receptas, vel reflexione caloris Solaris, vel à parte ſuperiori calore ambiente varios producit effectus; in regione infima fiunt impreſſiones humidæ, vt ros, glacies, & pruina, & multæ impreſſiones ignitæ, in ſecunda frigidæ grandines, niues, nubes &c. in tertia ignitæ aliæ impreſſiones, de quibus infra in particulari.

Portenta, ſeu Metheororum prodigia, quædam ſunt naturalia, ſeu naturales habent cauſas, quædam non, aliqua vtraque ex cauſa ſignificant, ſic cometæ naturales habent cauſas, quia cum ſint exhalationes accenſæ calidos, & ſiccos inducunt morbos, aerem inficiunt, quo infecto animalium adhuc corpora inficiuntur, biliq; accenſo præcipuè in delicatis, inde excitatur ira, ex hac vindicta, & ad iſtam ſequitur bellum, inſuper ex diuino beneplacito ſignificant ad futurum aliquod oſtēdendum, & ſic dum videntur armati exercitus in aere cū curribus &c. vt pluries viſum fuiſſe, præcipuè apud Turrinum legitur, hæc naturalibus cauſis non putantur facta, ſed ex ſolo Dei beneplacito, miniſterio Angelorum, vel Dæmonum; ſic enim narratur Augusti tempore apparuiſſe in ſublimi aureum Circulum fulgentem, in cuius medio erat Virgo puerum geſtans, quæ Beatam Virginem cum Chriſto Domino in orbe regnaturos ſignificabat, ex quo circulo vox audita eſt ſupra Cameram, in qua Sibilla manebat, hæc eſt Ara Cœli, ex quo Romæ Templum fuit conſtructum, quod in præſenti Ara Cœli nuncupatur; ac multa alia accidere ſolent prodigia in morte Magni Principis, Regis, Pontificis &c. In Octauiano bello calamitatum pronuncius fuit Cometa &c. ſanguinis pluuia ante Caſtellum Ciuitatis Veſtarum in Apulia habita, poſt paucos dies terræmotu corruit cum maiori parte Ciuitatis, & de ſingulorum impreſſionum prodigijs ſigillatim infra.

Significata metheororū alia naturalia, alia diuine ex placito.

PARS

PARS PRIMA.

De Metheoris Igneis.

VIdimus enim ſupra ignis naturam, & proprietates, nunc ad ignea explicanda deſcendimus Metheora; pro his autem, ſciendum exhalationes omnes terreas, ex quibus ignitæ fiunt impreſſiones, igniri agitatione propria,& motu, vel à particulis igneis decidentibus ab igne elementari, vt multi tenent, vel à Deo, vt auctore naturæ diſpoſita materia per antipariſtaſim intenſo calore ad præſentiam frigoris circundantis, vel è contra, vel à vi ſiderum occulta, præcipuè à Marte, & Sole, & ſtellis fixis naturæ iſtarum. Impreſſiones ignitæ variæ, vt ſigillatim infra. Differunt impreſſiones iſtæ varias ob cauſas, magnitudine, figura, loco, motu, colore, & tempore, magnitudine, quia aliæ paruæ, aliæ magnæ; figura, quia aliæ rotundæ, aliæ quadræ, aliæ ad inſtar columnæ, & alijs modis, licet aliquando quæ angulоſæ ſunt ratione diſtantiæ variæ appareant, vt obſeruatur etiam ob diſtantiam de Stellis, quæ noſtris ſenſibus aliter apparent, ac ſunt, vt per perſpicilla maxima videntur figura diuerſa. Colore nam rubeæ, aliæ ſubobſcuræ, aliæ purpureæ, aliæ lucentes &c. Motu nam alia mouentur motu Cœlorum, vel ignis, alia motu proprio, aliæ in orbem, aliæ deorſum, dum nubes frigida occurrens deorſum pellit, aliæ deorſum, aliæ ſiniſtrorſum ratione nubium frigidarum impellentium, aliæ tranſuerſaliter; qui motus cauſatur ratione motuũ dextrorſum, & ſiniſtrorſum oppugnantium, aliæ incedunt tardo motu vt Cometæ ſurſum, vel deorſum, aliæ velociter vt ſidera cadentia &c.

Differunt inter ſe ex diuerſis cauſis metheora.

Loco, nam alia fiunt in ſuprema regione, vt Cometæ Fulgura, & corruſcationes in media regione, aliæ in infima, vt ſunt candelæ ambulantes, ſeu lampades accenſæ, aliæ in terra vt flammæ diſcurrentes, & faces accenſæ in Cœmeterijs, & patibulis mortuorum; aliæ in mari, vt Helena, Caſtor, & Pollux ſuper naues adhærentes.

Tempore, nam aliæ in nocte, quia diei calor diſſoluit exhalationes, vel forſitan ſi fiant non videntur ob lumen Solis, aliæ die vt accidit tempore Senecæ, regnante Nerone, & anno 1649. vidi ego de die Licij capras ſaltantes, aliæ fiunt Autumno, aliæ in alijs temporibus anni, Item aliæ magis durant, aliæ ſtatim euaneſcunt ob ma-

maiorem copiam materiæ aſcendentis, vel minorem, vt de ſingulis infrà apparebit. Quoniam autem inter ignitas impreſſiones aliqui viam lacteam enumerarunt, ac quoniam à nobis magis, ac continuo hæc viſu percipitur, de hoc circulo, ſeu via erit.

CAPVT PRIMVM.

De lacteo Circulo.

ALbicans ille circulus continuò in Cœlo conſpectus cõmuniter lactea via, ab Ariſtotele verò Galaxia nuncupatus circa polum auſtralem mirificè luceſcens, ille eſt, qui in Cœli girum extenditur, totumq; Cœlum cingens voluitur vſq; ad polos Eclipticæ, & tranſit per Æquinoctialem, & Zodiacum in ſignis Gemini, & Sagittarij. Non æqualis, ſed obliquatus varijſq; circumflexus modis, in qua via plures Stellarum imagines poſitæ cernuntur, ſemperq; eiuſdem eſt quantitatis figuræ, & candoris, & cum firmamento motu inuariabilis obſeruatus.

Circa hanc quid ſit multa huc vſq; dicta leguntur, fabulati namq; ſunt veteres albicantem illam viam lac eſſe Iunonis Mercurij expreſſum ore. Quidam eſſe aduſtionem factam per lapſum Stellarum ob caſum Phætontis. Alij eſſe viam animarum Heroum ad Cœlum. Putarunt nonnulli eſſe veluti quandam ſaldaturam argenteam, qua colligatur Cœlum in Sphæram, quod putarunt eſſe diuiſum in duas partes, tanquam in duas ſcutellas. Quo ad rei tamen veritatem tres extant ſententiæ philoſophorum.

Proponuntur, & confutantur ſententiæ de Galaxia.

Prima fuit Pythagoræ opinantis Circulum lacteum eſſe aduſtionem factam per motum, & curſum Solis in eam partem verſus, quam cernitur via lactea.

Sed reijcitur primo, quia ſequeretur eodem modo Zodiacum radiatum eſſe ſemper, quia ſemper per illam tranſit Sol, quod patet eſſe falſum.

Secunda eſt Hipocratis dicentis eſſe refractionem oculi in illis partibus, in quibus cernitur lac ad Solem, quæ ſententia ita explicatur, eſſe ſcilicet reflexionem Solis, & aſtrorum ad ſupremam partem aeris; non aliter, ac ſupra terram reflectit Sol, vel in ſpeculo, vel dicunt eſſe reflexionem Solis in aſtra ſolida, in quæ impingit lumen Solis.

Sed

Sed impugnatur; nam in primis aer, cum non ſit corpus denſum, ſed fluibile, carens denſo externo terminante reflectere non poteſt; Deinde Sol in Zodiaco mutatur ſecundum ſitum, ergo etiam illa reflexio deberet mutari, quia mutato corpore radios emittẽte, mutatur & reflexio; & ſic deberet mutari lacteus circulus, cum tamen illum ſemper eundem ſitum in aſtris retinere videamus. Denique quia cum in viſione reflexa angulus reflexionis æqualis ſit angulo incidentiæ, Sol non apparet ſemper in eadem parte viæ lacteæ, quia non ſemper in eodem eſt cum ea aſpectu, ergo &c.

Tertia ſententia tribuitur Ariſtoteli dicenti eamdem eſſe materiam circuli lactei, ac cometarum, & ſic dicunt materiam illam eſſe exhalationem ſiccam, & calidam, quæ attrahitur à ſtellarum vi in ſuprema regione in eo loco, vbi via lactea videtur, & à talibus ſtellis freqnentibus ſemper attrahuntur, & accẽduntur dictæ exhalationes, idcoq; faciunt apparere circulum illum propter accenſionem illius materiæ; vel ſi non accenduntur ob reflexionem ſtellarum in dictas exhalationes lumen apparere; non aliter ac ob reflexionem Solis, Lunæ, & aliorum ſyderum, vel per penetrationem radiorum, aut refractionem Iridem, vel coronam circa ipſos dicunt apparere, & quoniam illæ ſtellulæ attrahentes viciniſſimæ, & propinquiſſimæ ſunt (eſto quęlibet ſuam propriam faciat coronã) vnus tamen circulus, & corona videtur omnium, quia ob propinquitatem coronæ illæ paruulæ confunduntur, & licet ſtellæ alicubi ſint diſtantes, quia tamen maiorem faciunt coronam, adhuc coronæ iſtæ poſſunt confundi, fingit namq; Ariſtoteles in firmamento circulum quemdam dictum Sporadeum (quia ſtellæ illæ nullam retinent formam animalis, vt reliquæ ſtellæ, ſed ibi ſunt ſine figura diſſeminatæ) ſtellis plenum, in quibus virtus eſt ſemper eadem, & æqualis; idcirco ſemper æqualiter exhalationes attrahunt, quæ illuminatæ, vel accenſæ faciunt illum colorem, quem circulum lacteum vocamus, vt clarè poteſt inſpici in præſenti circulo, circulus .n. C. & B. ſupponit circulum Sporadeum plenum Stellis, punctum A. terram exhalantem, circulus F. & D. exhalationes attractas in aere conſiſtentes accenſas, aut illuminatas à ſideribus Sporadei.

Sententia Ariſtotelis quod ſit ex materia exhalationũ non omninò improbabilis.

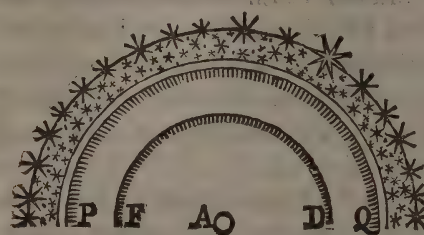
Hinc ipſi ſoluunt alias difficultates contra hoc principium, primo enim dicunt non admirandum ſi ex terra, tam parua comparatione circuli lactei poſſint tantæ aſcendere exhalationes, ad illum efforman-

man-

mandum circulum; primo quia exhalationes ille vt faciant illud lumen non requiritur ſi in maxima ſint quantitate, nam cum eſſent contiguæ, lumen vnius augeret lumen alterius, & eſſent ſparſæ; ſicut nec miramur dum minimum lignum viride totam domum fumo implere conſpicimus, & deindè ratione reflexionis lumen apparet maius, quod ſi videmus aliquando totum aerem nubibus ſparſum, poſſumus etiam continuò vnum tantum illum circulum videre in aere perſiſtentem, eſt enim terra vt dixi in continua circulatione, & ex illis exhalationibus ſi accenduntur aliæ deſcendunt, & conuertuntur in ignem vel aerem, iterum conuerſæ conuertuntur in terram, & aſcendunt, & ſic ſemper miniſtrari poteſt materia vt videatur, & maneat ille circulus.

Vel Conformiter ad principium Ariſtotelicum vt melius euitarentur omnes difficultates, & magis veritati conformemur dicerem ex exhalationibus omnes ſurſum vi Solis Planetarũ, aliarumq; ſtellarum actractis (ſtante cælorum fluiditate ob Aſtrologicas obſeruationes de Cometis quorum multi obſeruati ſunt perueniſſe ad Cælum Iouis, Solis, & Martis, & hoc anno 1653. cometa viſus obſeruatus eſt perueniſſe ad Cælum Martis, vt notauit in pluribus Tico, & in hoc anno P. Grimaldus, & Doctor Caſſinus ſapientiſſimi Mathematici, ac Illuſtriſs. Cornelius Maluaticeus hìc Bononiæ) aliquas accenſas, vel non accenſas, vel partes ſubtiliores veluti cineres illarum exhalationum, & tenuiſſimas poſt combuſtionem factam omni deſtitutas humore manentes, & conſequenter incombuſtibiles, ibi à Magnetica illorum ſyderũ Sporadei vi ad firmamenti fines attrahi, & quidem tot non plures, (non enim videtur abſurdum dicere in ſyderibus adeſſe limitatam vim attractiuam, ſicuti magnes paruus paruum attrahit ferrum, & non plus) & in girum ſparſis in illas reflectunt aſtra, & candorem illum producunt; ac proinde iuxtà luminis reflectentis quantitatem, qui æqualis eſt, æqualiter videri, & ad motum firmamenti cum quo Sporadeus mouetur ipſum exhalationum circulum ad motum ſuæ cauſæ, ſcilicet ſtellarum moueri, ſicuti obſeruatur Cometas, qui peruenerunt ad Cœlum Solis motum æqualem cum Sole feciſſe, & qui ad Cœlum Martis cum Marte æqualem, ita exhalationes quæ ad firmamentum, & vi ſyderum, ibi peruenerunt moueri motu illi æquali, & ſtante hac opinione ponitur exhalationum illuminatarum apud firmamentum circulus

P. & O. non in aere vt prius dictum qui ſit F. & D.& hinc eſt circulum lacteum parallaxim non facere , cum exhalationes ille ſint in firmamento, in quo non datur paralaxis, & ſicut Halo nullam patitur diuerſitatē aſpectus,quamuis diuerſis ex locis aſpiciatur, ſed ſēper vbiq; videtur circa eamdem ſtellam, ita & lactea via non patietur diuerſitatem,cum eodem modo fiat.Hinc ſenſus,quo percipitur illa ſtellarum multitudo, (vt obſeruatur Tubo perſpicillo) non negatur , & verè conceditur illa ſtellarum multitudo , ſed has pono tanquam cauſas effectiuas Galaxiæ non materialem. Opinio Ariſtotelis ita explicata æquidem non tam facilè impoſſibilis reputatur figurari. Sed ne videar ego à communi recenſiorum ſententia recedere. Sequor opinionem dicentium viam lacteam eſſe combinationem minutiſſimarum ſtellarum poſitarum in ea firmamenti parte,in qua inſpicitur,& propter paruum ipſorum lumen vnitum tamen, albicantē illum generare colorē , quæ via lactea dicitur, ſicuti à longè plures vnitæ, lucernæ vnum oculis oſtendunt lumen . Et ſicuti nos maculas illas Cœli candidas , quas nebuloſas ſtellas vocamus (vt in Capricorno, & Sagittario paſſim,& alibi cernuntur)ſi tubo diſtinctè aſpiciamus non maculas eſſe, aut nubeculas obſeruamus , ſed multitudinem paruiſſimarum ſtellarum , quæ ob diſtantiam cū nequeant videri , hinc eſt quod referunt formam nubeculæ, quod illæ autem non videantur alborem inducere, ſicuti iſtæ, quæ ſunt in lactea, prouenit primo , quia cum ſtellæ diuerſæ ſint temperamenti , aliæ enim plumbeæ , aliæ rutilantes , aliæ argenteæ iuxta naturam planetarum , quam induunt , ideò varios etiam induunt colores, & quidem quæ argenteæ nubeculam veluti pallidam , quæ nigræ obſcuram, quæ rutilę ſubrubeam,quam diuerſitatem etiam colorum in planetis obſeruamus . Vel quia ſtellæ paruæ nebuloſas cōponentes raræ ſunt, idcircò earum lumen in ſe paruum, & non vnitum, vt poſſit vigorari, nubis refert formam . In lactea autem ob vicinitatem, & ſtellulæ illæ ob experientiam maior ſaltem pars albicantis coloris exiſtentes,lactis referunt formā &c. Tum quia per hanc opi-

Statuitur eſſe combinationem ſtellarum minutarum lucentium.

nionem vitantur omnes difficultates, & de Cœlorum fluiditate, & incredibile ſenſu ſaltem videtur tantam exhalationum copiam poſſe ibi, tam in altum aſcendere.

Pręterea abſq; vlla neceſſitate multiplicatur ibi illa exhalationum copia, cum ſufficientiſſimè candor ille à ſolis ſyderibus prouenire poſſit, eſto vt dixi non ſit impoſſibile aliter fieri.

Quod autem circulus ille alibi videatur latior, alibi ſtrictior, item alibi clarior, alibi obſcurior. Hoc prouenit, quia partes illę non vbiq; eandem retinent raritatem, & denſitatem, & ideò alibi videntur denſiores, alibi rariores, & licet inæqualis ſit circulus ille in latitudine, hoc admiratione veritatem confirmat. Quomodo ſcilicet cum inæqualitate iſta ſemper æqualiter perſeueret &c. & inuariatus &c. Motum ipſius circuli dicimus vniformem eſſe, & ad motum primi mobilis, in quo ſunt ſtellæ ipſæ. Et iuxtà Ptholomei placitum ſingulis centum annis vnum gradum conficere &c. Deniq; Galileus ſuo Tubo optico exactiſſimè obſeruauit lucem illam in via lactea eſſe infinitam penè ſtellarum multitudinem, & cum in hac re maior danda ſit fides Aſtronomis, qua Ariſtoteli, forſan parum in Aſtronomicis verſato, amplectēda eſt vltima hæc opinio, non damnata totaliter Ariſtotelica pro impoſſibili &c. Cur alibi latior, alibi ſtrictior.

CAPVT SECVNDVM.

De Cometis.

Cometarum dilucidatio maiori indiget ſtudio cæteris igneis, cum experientia quotidiana videamus eſſe magnorum ſignificatores euentuum. Circa Cometarum materiam relictis, quæ fabuloſè cecinere Poetæ, ſcilicet eſſe Heroum animas, & alia &c. deuenio ad philoſophicas opiniones, non omni carentes improbabilitate, & illas propoſitas impugnabo.

Prima eſt aſſerētium Cometā eſſe concurſum planetarum in vnū, ità vt videātur facere ſtellam cum Cauda, ex quo fit vt ex vario ipſorum concurſu in vnum, modo hanc, modo illam figuram efficiant.

Impugnatur tamen opinio hæc; primo, quia eodem tempore, quo planetę obſeruati ſunt ſupra terram apparere diſtincti, viſus adhuc eſt Cometa, & è contra coniuncti viſi ſunt Planetæ, at non tunc viſi

Non ſemper eſt cõcurſus planetarum, ſed poteſt eſſe.

ſunt Cometæ. Item Planetæ nõ exeunt a Zodiaco, & Tropicis, Cometæ autem videntur in alijs Cœli regionibus. Inſuper verſus occidentem viſus eſt Cometa ita diſſolui, vt nihil ipſius remanſerit, planetæ autem ſemper manent. Præterea planetarum coniunctio breui tempore, Cometæ autem per dies, menſes, & annos durant vt infra; deinde Cometę apparere deberent tempore determinato, ſicuti accidit planetarum concurſus, Cometæ autem temporibus indeterminatis accidunt, demum Cometæ obſeruati ſunt, ſæpius Luna inferiores, ergo non ſunt ex cœleſtium coniunctione, quia deberent videri ſupra Lunam.

Hoc quidem vnum poſſem dicere cõcurſum planetarũ in vnum, vel ſtellarum poſſe Cometam inducere crinitum, vel caudatum iuxta planetarum ſitum, quæ talem figuram facerent, loquendo tamen de illis, qui ſupra Lunam obſeruantur. At omnes Cometas ita eſſe, ſuſtineri non poteſt ob rationes adductas. Quæ ex ſuper lunarium concurſu contingunt determinato tempore accidunt, cum determinatus, & certus ſit cœleſtium motus, non ſic quæ ex materia exhalationum, licet etiam quando iſti futuri ſint, poſſint ex quorũdam ſyderum obſeruationibus, & aſpectibus ſciri, vt infrà docebo, cum de Aſtrologicis.

Dixerunt alij Cometam eſſe vnam ex ſtellis errantibus, quæ determinato tempore habet apparere, dum ſcilicet à Sole recedit, dum autem Solem comitatur, non videri ob combuſtionem Solis, ſeu ob occultantem Solis lucem.

Nõ eſt vna ex ſtellis errantibus.

Impugnatur tamen quia hinc ſequeretur eodem tempore non poſſe ſimul duos Cometas apparere, cum per aduerſarios vna tantum ſit iſta ſtella, cuius contrarium teſtatur Ariſtoteles lib. 1. cap. 1. & à Scaligero exercitatione 70. in Card. alter matutinus, alter veſpertinus diuerſis diebus, cum diuerſa latitudine, & figura obſeruati fuere; ſecundo quia omnes ſtellæ errantes obſeruatæ ſunt moueri ſub Zodiaco, Cometæ autem exeunt extra Zodiacum; tertio quia iſta ſtella errans non poteſt eſſe vna ex Planetis (præter quos aliæ errantes per tot ſæcula ab Aſtronomis non ſunt obſeruatæ) quia iſti viſi ſunt omnes in diuerſis locis, in quibus non erat Cometa. Neque ex fixis firmamenti, quia ſicuti reliquæ omnes firmamenti videntur, ita ſemper videretur iſta, deindè cum Solis motus determinatus ſit acceſſus, & receſſus huius ſtellæ ab ipſo determinato tempore de-

beret

beret contingere, quod non experimur.

Opinati ſunt alij fieri Cometas ex cõmixtione ad inuicem quarumdam partium Cœleſtium lucidarum, quæ taliter diſpoſitæ talem habent figuram, & quia aliæ accedunt, aliæ recedunt, ideò Cometæ nunc hanc, nunc illam retinent formam. Inſuper quia aliquæ Cœli partes ſuccedunt ab Oriente, vel Occidente, hinc nunc verſus hanc, nunc verſus illam partem oſtendunt Crines, & mouentur tales Cometæ iuxtà motum illarum partium, vel verſus illam partẽ verſus quam ſuccedũt aliæ partes, itaut dicantur moueri quaſi per agenerationem, ſeu per aduentum vnius partis Cœli, poſt aliam, ad quarum totaliter receſſum diſſoluitur Cometa. Hæc autem partium Cœleſtium ſucceſſio, quia determinato tempore accidit, hinc eſt quod etiam illi Cometæ determinato tempore accidant, at quoniam hæc partium ſucceſſio à nobis ignoratur, ideò tales Cometæ, quo tempore futuri ſint ignorantur.

Poteſt eſſe ex cõmixtione cœleſtiũ partium.

Opinio inſuper iſta poſſet aliquam habere probabilitatem in aliquibus Cometis, non autem in omnibus, quorum multi vt dixi obſeruati ſunt eſſe ſub Luna.

Non è improbabile eſſe ex materia cœleſti.

Alia ſententia adſcribitur quibuſdam alijs recenſioribus (contra quos exactè ſcripſit ſcientiarum omnium lumen Claramontius) putantibus Cœlos corruptibiles eſſe, & continuo ex ipſis metheora inſuper lunaribus apparere, & alij dixerunt eſſe ſudorem, & halitum quemdam vnctuoſum ex corporibus Cœleſtibus euaporatum accenſum, aut illuſtratum.

At ſtante cæleſtium corporum incorruptibilitate, quæ communiter à Philoſophis eſt recepta, opinio iſta ſubſiſtere non poteſt, & ex, alia parte nõ habent argumentum ad probandam ſuam ſententiam, cæterum qnia improbabile non eſt Cœlos corruptibiles eſſe, nec improbabilis exiſtimanda eſt hæc opinio, quapropter cũ communiori concludendum eſt Cometarum materiam eſſe ſublunarẽ, hoc eſt exhalationem viſcoſam accenſam, aut agitatione, vel à ſyderibus, præcipuè Marte, & Sole, aut Stellis de natura ipſorum. Patet hoc primo ob communiorem ſenſum philoſophorum ita ſentientium, ſecundò quia per hoc benè ſaluatur quomodo Cometæ poſſint in ſublunari regione conſpici, & ob Cœlorum fluibilitatem ſurſum aſcendere, item diſſolui, apparere plures ſimul, moueri tam velociter quæ omnia fieri nõ poſſent per Cometas ſuperlunares, &

vitan-

vitantur facilè omnes difficultates tam graues opinionum aliarum ſupra propoſitarum. Circa materiam Cometarum plura hìc addere nolo, cum ſufficientiſſimè dilucidatum hoc ſit à Claramontio, PP. Maſtrio, & Belluto, & alijs.

CAPVT TERTIVM

De Cometarum ſpeciebus.

Colore, Loco, Tempore, Motu, & ſignificatis vniuſcuiuſq; figura, & diuerſitate inter ſe.

Tempus Cometarũ indeterminatũ quando appareant.

CIrca Cometarum tempus determinatum non eſt quando accidant, aliqui enim videntur in æſtate, aliqui autumno, alij hyeme, alij vere, ſic enim teſte Ariſtotele imperante Hathenis Hercule menſe Ianuario Cometam dicitur apparuiſſe, & præſenti anno quo hæc ſcribo obſeruatus eſt Cometa viſus à die 17. Decembris 1652. vſq; ad 12. Ianuarij 1653. 1618. tres apparuerunt, primus admodum obſcurus menſe Auguſti. Secundus Menſe Nouembris ſinè cauda nec Menſem exceſſit. Tertius eodem Menſe cum capite, & cauda, & vſq; ad Ianuariũ durauit. Duos apparuiſſe teſtatur Ariſtoteles dicens ſæpius accidiſſe, & frequens hoc eſſe dicit, propter quod docet, quod quando crebri, & multi apparent Cometæ, ſicci, & ventoſi fiunt anni.

Scaliger exerc. 79. duos ſe vidiſſe narrat, alterum matutinum, alterum veſpertinum, omne igitur tempus proportionatum eſt pro Cometis, eſto omnes in hoc conueniant, autumnum, & ver magis proportionata eſſe, quia æſtate exhalationes aſcendentes facilè Solis calore diſſoluuntur; & hyeme ob frigus ſurſum aſcendere non permittuntur, ſed concreſcunt frigore. De Cometarum tempore an ſcilicet aliquo anno futuri ſint Cometæ, ità prædicunt Aſtrologi, cum Mars eſt Dominus anni, & præcipuè ſi in ſignis aereis, vel ea aſpiciat, vel inſuper Luna ſi ſit impedita. Item ſi Mars in Eclipſi præcedente reuolutionem anni, vel quartæ alicuius, vel in aliqua coniunctione magna dominium habet, Cometæ eo anno ſentientur. Item Saturnus, & Mars cum Mercurio in aliqua Eclipſi Solis, Lunæ, vel planetarum ambo luminaria in fauſto aſpectu videant,

pro-

producantur Cometæ, quod pluries expertum eſt.

Duratio Cometarum incerta alij enim magis, alij minus iuxtà maiorem materiã, vel acenſionem maiorem, vel minorem ignis depaſcentis. Tempus breuiſſimum quo cernuntur ſeptem dierum notatum eſt, longiſſimum 80. Seneca 6. menſium; cæterum narrat Ioſeph lib. 7. de bello Iudaico cap. 44. antę excidium Vrbis Hieroſolymitanæ per integrum annum Cometam duraſſe, & lib. 27. Petrus Creuſſer horrendum vidit Cometam, qui horam cum quarta non pertranſijt. Acenſio Cometarum fit vel à motu rarefaciente, & calefaciente materiam, ad quam diſpoſitam vel à Deo, vel alia cauſa æquiuoca introducitur forma ignis, vel ab aliquo fulgure vibrato in partem ſuperiorem, dum nubes ſupra erumpuntur. Quantum duret Cometa.

Cometarum locus. Ariſtoteles ait frequentius generari extra tropicos, quia intrà Solis, ac Stellarum motus, non ſolum congregat, & attrahit Cometarum materiam, ſed congregatam diſſipat. Viſi ſunt Cometæ in Cœlo Lunæ. Hoc anno ad Cœlũ Martis perueniſſe, & olim alios ad Cælum Iouis; fiunt communiter in ſuprema regione, quia Cometæ mouentur ab ortu in occaſum, qui motus non pertingit ad mediam, & infimam aeris regionem, Item patet ex altitudine obſeruata illorum quæ ſuperat omnes montes, cum tamen media aeris regio ſit infrà montes aliquos, vt videbimus infrà, & quidem in ſublimi ſemper; nunc tamen in altiori, nunc in depreſſiori loco, nunc ad ſeptentrionem, nunc ad auſtrum, & aliquando infrà Tropicos ſolſtitiorum, & ille qui apparuit tempore Nicomachi verſus æquinoctialem paucis diebus effulſit &c. Cometæ diuerſis generantur in locis.

Circa figuram, magnitudinem, & colores, qui pro prognoſtico Cometarum maximè obſeruandi ſunt, varij eſſe ſolent; plures enim ſunt albi, & argentei, alij rubri, alij fumidi, & obſcuri, alij cærulei, alij minaces, quæ colorum diuerſitas oritur ex diuerſitate materiæ, vt apparet in flamma carbonis, paleæ, aquæ vitis &c. dum enim rarior eſt materia fit albus, dum denſa niger, & obſcurus. Cometæ aliquando videntur magni inſtar Solis, ac Lunæ, interdum aſtri, interdum maioris quantitatis, interdum ità exigui, vt vix ſpectari poſſint, vt Cometa huius anni circa 12. Ianuarij 1653. vix poterat diſcerni. Quo ad figuram Cometarum, Cometa dicitur quaſi Stella Comata, & pro comæ varietate diſtinguntur; nam ſi per totum girum coma diffunditur, dicitur Cometa crinitus, ſi verſus vnam par- Colores varij Cometarum.

tem,dicitur barbatus, ſi verſus vnam partem cum notabili longitudine,dicitur caudatus,ex qua autem cauſa proueniat barba, ac cauda in Cometa, dicam prouenire ex exhalationibus leuioribus, verſus illam partem diſpoſitis, & accenſis, quæ ob ſui leuitatem,& raritatem cauſant albicantem colorem (vel ſi non ſunt accenſæ) illuſtratis à radijs Solis, propter quod lumen emictunt, & ideò ſemper videmus maiorem partē Cometarum habere Caudam Soli oppoſitam, cæterum non tantum ex illuſtratione euenire poteſt, quia ſic non daretur Cometa Crinitus ex omni parte, quia iſte non poteſt fieri ex reflexione luminis, vt ſpeculanti patet &c.

Indicant diuerſa mala.

Cometa

De Generali Cometarum prognoſtico in primis falſum eſt Cometas abſolutè ſemper mali aliquod portendere, ſi enim alicui malum ſignificant, alteri bonum denunciant, quia priuatio regni alicuius Regis, eſt augmentum, & bonum alterius illud regnum acquirentis. Item in multis Cometis obſeruatum eſt bonum indicaſſe, vt infrà oſtendo, at quoniam maior pars Cometarum malum denuntiat, idcircò malefici appellātur Cometæ, quia nunquā regni alicuius accidit deſtructio, aut mors Magnorum, quin antea per Cometam fuerint prænunciatæ; Quot ſanè non prædixit mala Cometa anni 1618. qui & mortem predixit Imperatoris,& omnia iſta bella, quæ in Italia, Germania, Gallia, Hiſpania, & tota Europa vigent adhuc. Item tot peſtes, de quibus malis adhuc ingemiſcit Europa. Sub Mauritio item Imperatore alius fuit Cometa dictus Xiphias à forma enſis, quam habebat, & eo tempore Padua combuſta fuit à Longobardis,& Roma obſeſſa ab Agilufo rege Longobardorum, & à Saracenis Sicilia paſſa multa mala fuit, & tunc infamis ortus Maumehti accidit.

Indicant Elementares Cometę Siccitatem, quia vaporum copia ſurſum aſcendēs inferiora hæc arida relinquit, propter quod exſiccatio fluminum ſequitur, ac fontium. Inſuper ventos inducunt,quia exhalationum copia ſurſum elata cum non tota ob tenuitatem magnam ſit combuſtibilis, ſubtilior pars in ventum abit, vndè narrat Ariſtoteles poſt cuiuſdam Cometę apparitionem tātum fuiſſe ven-

tum,

tum, vt magnum lapidem ſurſum extulerit in nocte, & poſtea die claro cecideret in fluuios ægyptios. Inducit inſuper famem, quia terra exhalationibus, & vaporibus pro Cometa ſurſum elatis ſpoliata, inepta redditur, vtpotè multum exſiccata generationi, & conſeruationi plantarum, & magis illis terræ partibus nocet, quibus multum officit ſiccitas, anno enim à Natali Domini 674. apparuit magnus Cometa in Oriente, & in Campania magnus mons ignem pluribus diebus eructauit, & per totam regionem fuit vredo magna, & 1472. apparuit horridus Cometa in regione Coloniæ, & anno ſequenti fuit æſtas feruētiſſima, & ſiccitas inaudita, & 1506. obſeruato Cometa ſub quadam ſtella carri, tanta fuit ſiccitas in illo anno, vt per annum vix plueret. Ex hac etiam exhalationum accenſione cum ſint materia ſulphurea, vel ſi eleuentur ex materia paluſtri venenoſa ſunt, aer infectatur, qui cum non valeat ad animalium reſpirationem, illa interficit, & morbos inducit, præcipuè qui habent cauſas calidas, & ſiccas. Nec quidem prædicit tantum mortem Regum, & Principum, ſed etiam Plebeorum, cæterum ob maiorem delicaturam, & quia cibis delicatioribus facilius corruptibilibus veſcuntur, hinc magis Principum, ac nobilium denuntiant mortem. Item qui veneri incumbunt, & qui ægrotantes ſunt, quia ferre non valent infauſtos Cometarum influxus; vel dicas ſimpliciter dici denotare mortem Principum, eo quia magis memorabilis eſt mors vnius Principis, quam viginti Plebeiorum: Dum Cometam in horoſcopo, vel octaua domu tuæ figuræ videris, valdè de occaſu timendum eſſe, docet Ptolomeus.

Important etiam ſeditiones, & bella, quia tempore Cometæ aere calefacto per caliditatem in ipſum diffuſam inflamantur ſpiritus vitales corporis, & dominatur bilis, proindè excitatur ira, indè vindicta, ex quo ſeditiones, & bella. Indicare etiam Cometæ ſolent pluuias, & quandoq; Cometæ tempore magna fuit pluuia, vel quia tunc Planetæ cum pluuioſis ſtellis inſignis humidis manebant, vel quia calore Cometarum materia nubis diſſoluitur in pluuiam. Item terræmotus, vt 1343. poſt apparitionem Cometæ in die conuerſionis, Sancti Pauli magnus terræmotus Venetias concuſſit, & morbus fuit in tota Italia, quia ſpiritus aſcendentes ſurſum non valentes exire ob actionem terręmotum inducunt.

Ex quo inter ſe Cometæ diuerſificentur.

Ex colorum, ac motus, & figuræ diuerſitate Cometis naturam

planetarum dedere Aſtrologi ex Ptolomeo, propter quod iuxtà planetarum naturam Cometam dicunt prædicere. Sic ipſi varios diſtingunt Cometas. Mars enim rutilanti ſplendet luce, & veluti accenſi carbonis. Saturnus lumine ſplendet pallido, plumbeo, & lucido. Iuppiter aureo, & ſic de reliquis, & ex hoc deduxerunt etiam ſydera prout colore aſſimilantur naturam illius planetæ induere, ſic enim Bootes naturam Iouis ob ſimilitudinem coloris imitatur, ſpica Virginis naturam Veneris, & Martis. Arcturus naturam Martis, & Iouis, & omnia rubentia ſydera dicuntur martialia; pallida, & plumbea Saturnina, ſi color fuerit varius Mercurialia, ſi roſeus Venerea, ſi aureus Ioui alia; ſic igitur antè prognoſticum Cometarum prius colorem, & magnitudinem debemus conſiderare, & inde cuius naturæ ſit colligere, & ex hac colorum, ac magnitudinis diuerſitate variæ aſſignantur Cometarum ſpecies. Primus dicitur Verù, qui horrendus eſt propè Solem incedens de natura caudæ Draconis, prædicit defectum fructuum, mortem Regum, & eorum qui apti ſunt Regimini; alter dicitur Aſconè, vel Mercurialis, qui cæruleus eſt paruus, & longè caudatus, prædicit mortem Regum, ac diuitum, ventos, ſeditiones, & hæreſim, & eſt admodum Cornu. Tertius dicitur Aurora, vel Matutinus de compleſſione Martis coloris rubei, caudæ longè, ſed non ſicut Mercurialis, & cum in Occidente apparuerit depreſſo capite deorſum, prædicit famem magnam, combuſtiones, & bella.

Alius dicitur miles de natura Veneris, vel ab alijs nubes, magnus ad modum Lunæ in tergo crinitus cauda, admodū radij longi poſt ſe habent crines, & radios emittit coloris Lunæ, & prædicit mortem nobilium, & ignobilium, alter dicitur argenteos de natura Iouis habens radios velut puriſſimum argentum, qui habet caudam, in claritate ſuperans omnes ſtellas, prædicit hic annos fertiles in regione vbi apparuerit, præcipuè ſi tunc iuppiter fuerit in Piſcibus, Cancro, vel Scorpione.

Alter dicitur roſa, ſiue criſeus coloris argentei auro mixti, habet rotunditatem, & humanam effigiē, aſcribitur Soli, prædicit aduentum magnarum rerum, & obitum potentiorum.

Alius dicitur niger naturæ Saturni caudatus coloris cærulei tendentis ad plumbeum, & ſubnigrum, prædicit annum omnium lætalem, & maximè obitum multornm bipenibus, & gladijs.

Alius

Alius dicitur pertica oblongus quandoq; duos habens radios aliquantulum craſſiores, & ſplendidiores de natura capitis Draconis, prædicit defectum annonæ, & alia.

Alter dicitur tenaculum emittens radium ſubcinericium, aliquando mittit duos radios coloris plumbei, quidam dicunt eſſe de natura Saturni, alij Martis (at quidquid ſit de hoc) ipſe tamen ſecundum omnes prædicit mortem popularium, defectum annonæ, & iacturam in viribus, & Regnis.

Super omnes obſeruandi ſunt illi, qui barbam, & caudam habent, an longa, vel breuis, & verſus quam partem dirigatur ipſa cauda, quæ omnia iuxta planetarum naturã quam participant, ſignificant.

Inſuper conſideranda ſunt ſigna, in quibus Cometa apparet, & per quæ incedit, nam in aqueis ob affluentiam pluuiæ importat ſterilitatem, & peſtem, & in terreis ob ſiccitatem ſterilitatem, in aereis ventos inuſitatos, ſeditiones, & aliquando peſtilentiam, in igneis bella, incendia, & æſtus. Præterea ſi eo tempore, quo primum apparent erecta figura cœleſti, & cognito ſigno in quo fuerit, conſideretur eſſe in duodecima, aut octaua affert contagia, mortem popularium, peſtem, & iacturam annonæ, in vndecima mortes nobilium, in ſecunda (poſt Solem occidentem ſi fuerit) Regum mortes, in nona religionis iacturam. Inſuper notent diſtinctè ſemper Cometam malum ſignificare circa ea, quæ ſignificat domus in qua fuerit in figura cœleſti.

Conſideranda ſunt ſigna in quibus apparet Cometa, & quid ſignificet in illis.

Vlterius notatum eſt Cometam apparentem in Ariete ſignificare bella, & mortes, Principis alicuius interitum, & aliquando incendium, notabilem ſiccitatem, capitis, & oculorum læſionem, & morbos, exaltationem vilium, & deiectionem nobilium, quia in Ariete exaltatur Sol, & domus eſt Martis.

In Tauro validos ventos, corruptionem annonæ, frigora, terræmotus, deſtructionem pecudum, & ruinas ædificiorum. In Geminis bellorum initia, ægritudines, & mortem præcipuè puerorum, & prægnantium abortum, auium interitum, famem, ventos, tonitrua, viuendi luxum, morum intemperantiam, Religionis contemptum, & Religioſorum perturbationem. In Cancro, bella, ſubmerſiones, viarum obſeſſiones, famem, peſtem, Principis, vel hæredis Regni mortem. In Leone, bella cum cæde multorum (maximè in Oriente) Principum mortem, ſegetum deſtructionẽ à locuſtis, qua-

drupedum luem, & canum rabbiem. In Virgine, mercatoribus damna, iniuſtitias, vexationes, febres, præſertim in fæminis, & armorum ſtrepitus, Principumq; cædes. In Libra nobilium mortem, proditiones, iacturas mercium, penuriam pluuiæ, ventos, & terræmotus. In Scorpione contentiones inter Principes, item inter populares, nobilium mortes, pericula prægnantium, & frugum corruptionem. In Sagittario nimiam auſteritatem Principum in ſubditos, captiuitates, contumelias, & bella. In Capricorno bella rixas, Regum mortes, perſecutiones hominum piorum, grandines, & niues, quod totum ſignificat Cometa, licet non ſit in Capricorno, dũmodo ſit de natura Saturni. In Aquario diuturna bella, mortem Regum, diſſidium inter nobiles, aeris obſcuritates, repentinas mortes, & peſtem. In Piſcibus contentionem magnam ob religionem, pericula in nauigatione, bella inter Reges, Eccleſiaſticorum damna, diſſidium inter Ciues, & inobedientiam plebis, quæ quidem denotat ob naturam, quam aſſumit à ſigno, in quo eſt, & à Domino illius.

Inſuper Cometa apud Saturnum, quia naturam illius induit, ſignificare dicitur peſtem, proditiones, ſterilitatem, circa Iouem, legum mutationem, & Magnorum Eccleſiaſticorum mortem. Iuxta Martem bella, iuxta Solem toti Orbi magnam cladem, iuxta Lunam inundationes, aliquãdo ſiccitates, iuxta Venerem Principum, ac Nobilium Mulierum mortem, iuxta Mercurium varia, & multa mala, iuxta Lyram delicioſis, & Nobilibus damna, iuxta Coronam, & in Tropiſcis, ac æquinoctijs Regum, ac Principum interitum, iuxta Serpentes, & in Scorpione peſtem. Iuxta trigonum aereum perniciem ingeniorum, in ſignis fixis terræmotus, iuxta caput Gorgonis, & figuras armatas, iuxta Andromadam, & Caſſiopeiam ſeruitutes, & deſolationes, iuxta Eridanum, & Argo inundationes, valdè notabiles, aliquando ſiccitates, & ventos pariunt. Inſuper notant Aſtrologi, quod ſi Cometa matutinus fuerit, & mane ante Solis ortum in parte orientali conſpiciatur, dicunt ſignificare mortem, vel deſtructionem, & moleſtiam magnam Regis, aut Principis illius Regionis, aut Ciuitatis, quæ ſubiecta eſt ſigno, in quo apparet Cometa, & hoc multo magis ſignificat Cometa veſpertinus, & ſi in occidente apparet. Cardanus tamen dicit Cometas maximè in oriente, ſignificare ortum magni viri Legislatoris, in

medio

medio Cœli præpotentis Regis in ea regione, quæ ſubijcitur ſigno Cometæ; raro verò ſignificat hoc in occaſu, & ſuccedente, Cometæ immobiles oſtendunt ſeditiones, mobiles verò bella ab externis. Item motus Cometarum extra ordinem ſignorum, vt ſi ex Geminis veniat ad Taurum, vt fuit Cometa huius anni 1653. importat mutationem legum, & ſtatutorum, hoſtes item externos, & peregrinos; ſecundum verò ſucceſſiones ſignorum v.g. à Geminis, ad Cancrum, importat bella Ciuilia, & ſeditiones internas. Si ab oriente in Septentrionē moueatur, adducit ex partibus orientis, vel peſtem, vel legem, aut principem qui borealeam nationem perturbet. Si ad Auſtrum multas humiditates affet, & annonæ penuriam. Nocent inſuper Cometæ illis partibus, verſus quam dirigunt extremum caudæ, aut barbæ, quia ignis ſemper reſpicit minerale ſuum vndè naſcitur exhalatio, & quia verſus illud radij influunt, quod reſpiciunt directè, & præcipuè inquiunt Aſtrologi nocere Cometas partibus illis, quibus perpendiculares fiunt; nocent etiam illis hominibus, quibus figura natiuitatis ſuæ concordat cum figura Cometæ, vel qui habent pro aſcendente ſignum in quo eſt Cometa, ſi Cometa fuerit in ortu, vel ſignum medij Cæli, ſi Cometa fuerit in medio Cæli, vel ſeptimæ ſi fuerit in occaſu. Tempus quando accident effectus Cometarum ſic non ignoratur, ſi Cometæ apparent in ortu, effectus erunt primis quatuor menſibus, ſi in medio Cæli ſecundis quatuor, ſi in occaſu in vltimis quatuor &c. Si diù durat Cometa, diù durabunt effectus, ſi parum, parum durabunt, & magis, vel minus, ſtabilem ſtatum ſignificat in perturbatione quam afferunt iuxta maiorem durationem illius Cometæ &c. Miraculosè autem plura ſignificare obſeruatum eſt, de quibus nulla aſſignatur regula; ſed hæc tantum naturalibus ex cauſis important, quorum nec omnia vera crediderim, & ſi ita contigerunt, hoc tantum Diuino ex beneplacito fuit, cum naturaliter cum tot enarratis effectibus non iudicem Cometam connecti.

Cometæ iuxta coniunctionē cum planetis, aut fixis ſtellis ſignificatū illorum recipiunt.

CAPVT

CAPVT TERTIVM.

De Fulmine.

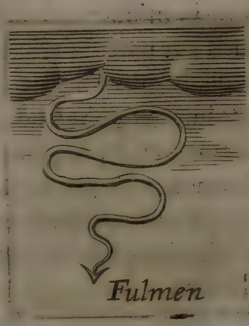
SVccedit fulmen Cometis, vtpotè inter ignea metheora mirabile. Fulminis materia ex Ariſtotelis, & omnium ſententia, eſt terrea exhalatio nõ quomodocumq; ſed craſſa, & ſulphurea euaporata è corporibus, quæ pars dicitur ſpiritoſa, & ſpiritus ſulphureus. Quoad loca. Quæ magis cretacea, minus fulminoſa ſunt, & materia fulminis accidentis in talibus partibus cretaceis eſſet illa, quam ex propinquioribus partibus ibi detulere venti cum nubibus, quæ materia agitatione, vel antipariſtaſi inæqualiter incenſa intra nubem rarefacta excreſcit, & exire cupit, & clauſam reperiens nubem illam frangit, & deorſum tendit cum impetu, & quia antequã exeat rarefacta mouetur, & hinc inde diſcurrit ad nubis latera, propterea ante fulmina præcedunt tonitrua, & etiam poſt fulmina in ſciſſione nubis, ſicuti patet à ſimili in puluere tormentario infra bombardam. Vel accenſio materiæ fulminum intra nubem oriri poteſt ex refractione radiorum Solis, qui tranſeunt per partes vaporum ſuperiores, & ratione figuræ illorũ ex refractione vniuntur radij, & intenduntur, vt ignem producant, præcipuè ſi materia eſt diſpoſita, & ex vna particula accenſa reliquæ vicinæ accenduntur, quæ accenſio à ſimili poteſt intelligi in lente vitrea, in qua radij refracti vniuntur in puncto, in quo puncto poſita materia accenditur, ſicut in puncto reflexionis accenditur in Speculo Vſtorio.

Materia fulminis.

Fulminis, & fulguris materia eadem eſt, ſed diuerſitatem habent ratione raritatis, & denſitatis materiæ, nam fulguris è magis rara, minuſque conſiſtens, & minori vehementia è nube vibrata, vndè per aerem diſſipatur, & reſoluitur, & ad terram non peruenit, at materia fulminis craſſior eſt, ac magis conſiſtens, ideoq; magno impetu è nube deſcendit, nec ab aere diſsipatur, ſed ad terram peruenit, propter quod dixit Seneca fulgur non aliud eſſe quam flãmam futuram fulmen, ſi plus virtutis habuiſſet. Iuxtà materiæ diuerſitatem in qua includitur, & ſuam velocitatem, ac materiæ denſitatem, & viſcoſitatem diuerſos ſortitur effectus, nam quando egreſſum facilè reperit, vt ipſe retineri non poſſit lambit, & denigrat tantum

non

non conſumit, & ſi tenuiſſimæ eſt materiæ, nec cum tanto impetu vibratum non tantum nocet.

Sciendum autem non omne fulmen lapidem continere, quia in primis non ſemper percutit cum vulnere, vt ſæpè obſeruatum eſt, nec eſſet adeò ſubtile, vt intima penetrare poſſet, vt multa fulmina nõ perueniunt in terram, ſed per aerem diſſoluuntur. Cæterum ſi ſit exhalatio viſcoſa benè decocta poteſt intrà nubem concreſcere vt fiat lapis, qui vna cum fulmine nubis latera ſcindens, tanquã bombarbæ globus truditur. Quotieſcunq; fulmina non penetrant, nec foramen faciunt, nec ſcindunt in duas partes, lapidem certũ eſt non ferre, qui cuneus dicitur. Figura huius lapidis eſt ad modum linguæ, quia imitatur formã ignis à quo includebatur, & ignis intendebat illum depaſcere, & aſſimilare ſibi, & quia vapor cum decoqueretur inclinabat in eam partem &c. Aliquando ferreus, & etiam argentei coloris viſus eſt cuneus ille fulminis. Hoc fuit quia vapor ille, & exhalatio attracti fuerunt ex locis mineralibus, vel ſaltẽ commixti cum ſpiritibus metallicis, qui intrà nubem vi caloris concocti fuerunt, & ratione ſeminalium ſpirituum, vel quia vapor, & exhalatio (ipſius materia) vergebant in naturam ſulphuris, & argẽti viui, & vi caloris incenſi intra nubem depurati verſi ſunt in naturam argenti, aut ferri. Huiuſmodi tamen argenteos, aut ferreos fulminis lapides expertum eſt non potuiſſe igne quantumuis fortiſſimo fundi, hoc accidit, quia calore, & fulminis igne attenuata, & conſumpta fuit humiditas, qua deſtitutæ partes fuſibiles non ſunt, ſed ruunt, ac deſinunt in cineres. Mouetur motu irregulato, plerumq; obliquè, quia natura ignis, quam in ſe habet ſurſum mouet illud, vis qua à nubibus fuit deiectum deorſum pellit, & hac pugna durante media fertur via, & ſuperato tandem igne deorſum tendit. Refert Plinius fulmen cum terram penetrat non plus, quam ad quinque pedes deſcendere, propter quod pauidi profundis ſe cauitatibus abſcondunt, & ſub cellarijs &c. Si autem exhalatio ex qua fit fulmen ſit magis calida quam impetuoſa comburit partes exteriores ſine leſione partium interiorum, quia propter modicum impetum moratur in partibus ſuperficia-

Quando fulmen lapidem cõtineat.

cialibus,& ſic caliditas ſinè penetratione comburit pilos totius corporis ſinè vllo vulnere, ſi autẽ fuerit impetuoſa, & corpora quibus occurunt fuerint dura illa, franguntur à fulmine in minutas partes, aliquando percutiendo cum vulnere, & fiſſuris, vt patet in arboribus, & domibus; cum autem exhalatio illa æqualis eſt quo ad caliditatẽ,& impetũ, vtrumq; facit,.ſ.& externa,& interna cõburit &c.

Fulminum, aliud ſcendit, & diuidit, & foramen facit, & græcè dicitur Argeta, & hoc eſt valdè ſubtile, & flammeum, & per anguſtiſſima intrat, ſecundum diſſipat, ictu rumpit, at non perforat ob materiæ craſſitiem; græcè dicitur præſter. Tertium vrit, & percutit, imprimitq; notas, & græcè dicitur Pſoloenta.

Alia inſuper ſunt clara, alia fumida, & hæc ſunt ex natura ſua magis craſſa, non totaliter accenſa,& denſa, vndè cauſatur color ſubobſcurus, prima verò totum oppoſitum habent.

Fulminum effectus adeo mirabiles, vt miraculoſi cenſeantur; primum admirabile eſt quomodo fulmina deorſum tendant, dixi prouenire hoc primo ex impetu impreſſo à nubibus, ſecundò ex natura propria fulminis, cuius eſt ad ea, quæ magis reſiſtunt accedere, & debellare ſuperba; hinc quo res durior, magis conteritur ipſo. Similis virtus eſt in puluere auri, qui ſi ſuper lignum, vel aes, aut alia ponatur (in quacunque minima quantitate ſit) & accendatur igne deorſum tendit, & illa perforat inſtar fulminis, non ſurſum aſcendit ſicut puluis factus ex nitro, carbone, & ſulphure, & eadem virtus eſt in calce ferri. Cum igitur aer verſus terram ſit magis denſus, idcircò ad illum acurrit expugnandum, aut dicas pie lector Dei nutu ſpeciali fulmina è nubibus, tamquam iræ ſaggitas ex ſuo arcu eieculari in peccantium vindictam, aut emendationem; ſic legimus fulmina è nubibus iaculatum eſſe ægyptios ferientia, & non lædentia Hæbreos. Ibunt directè (inquit Sapiens) emiſſiones fulgurum, & tamquam à benè curuato arcu nubium exterminabuntur, & ad certum locum inſilient; propter quod Metaphoricè ſumendo. Fabulati ſunt Gentiles Iouem in manu fulmina tenere, & iaculari in mortales &c. Mirabilia etiam de fulmine enarrantur in rebus vexandis, aliquando enim aurum aes, argentum, & ferrum abſumunt vaginis, & arcis illeſis, huius autem ratio eſſe poteſt, ex diuerſa natura ſpirituum quibus conſtat fulmen ipſum; quia cum ex qualibet re vi caloris auolent ſpiritus, ex mineris auolant ſurſum ſpiritus ſulphuris

Virtus pulueris auri, & ferri.

phuris aluminis, vitrioli, aliorumq; ſalium, & iſti omnes ſpiritus diuerſam habeant naturam, ideo diuerſos producunt effectus, hinc ſi fulminis ſpiritus ſulphurei ſunt, ferrum liquabunt non vaginam, non præciſe, quia ferrum eſt denſius, ſed quia virtus ſulphuris eſt, vt tangens calefactum ferrum illud liqueſcat, ſi enim ſuper ferrum calidum, vt ſupra dixi aliquantulum pulueris nitri, aut arſenici, & aliorum, quæ eiuſdem naturæ ſunt, proijciatur, in guttas ferrum cadit, & hinc etiam habes aurum, vel argentum in panno contentum, intacto panno, & ſerico; quod prouenit ex virtute propria ſpirituum fulminis, quorum eſt aliqua conſumere, alia verò non, ſic borace, aut ſale ammoniaco aurum, vel argentum fundimus faciliùs non alijs. Et ſal ammoniacum ponendo ſuper ſtamnum, illud conuertimus in plumbum vitriolum ſupra ferrum, in colorem æris, & fumus, ſeu halitus euaporans ex partibus æqualibus ſimul plumbi, & ſtamni dum liquantur, poſitus ſupra ſtamnum cum mercurio vnitim fuſa, & illa indurat, & dat colorem argenti, vt malleo quoq; reſiſtat, quod ab alijs ſpiritibus non proueniet, eſt namq; in ſpiritibus vis quædam magnetica ad aliqua, non alia ſe extendens.

Virtus particularis materiæ fulminũ multa cauſat diuerſa.

Albertus tractatu de Tonitruo cap. 22. docet per fulmen fractũ eſſe dolium, & vinum concreuiſſe, & ità per tres dies manſiſſe, prouenit hoc, quia calor, exhalatione viſcoſa admixta, quæ coagulum ſecum habet, addenſat exteriora vini, quibus addenſatis, intra illas interiores partes, tanquam in corio incluſum manet vinum, quod ipſe declarat exemplo, reperitur enim quædã herba dicta Pſelium, de qua Dioſcorides lib. 4. cap. 70. quæ ſi vino miſceatur replet ipſum vinum humore quodam viſcoſo, quem humorem, ſi vinum caleſiat, tranſmittit ad partes exteriores, ſicq; vinum cooperitur veluti quadam cruſta, qua vinum per aliquot dies cohibetur ne effluat, etiam fracto vaſe, quod etiam experimur in lacte, cui appoſito pauco coagulo, coagulatur magna lactis quantitas, ſicut è contrà verò narrat Lucretius vinum à flumine fuiſſe conſumptum illeſo dolio, prouenit hoc, quia partes dolij rariores locum dederunt fulmini ad introitum, & exitum, vt vinum conſumeret. Inſuper obſeruatum eſt venenata fulminis tactu venenum depoſuiſſe, & quæ nihil veneni habebant fuiſſe venenata. Accidit hoc, quia in primis fulmen venenum exurit conſumãdo nocuam illam veneno ſam qualitatem, in ſecundis verò, in quibus illam non reperijt, ſulphuream, & vene-

Quomodo conſumat dolium intacto vino, & è cõtra.

noſam illam imprimit partem. Cæterum ſi in primis, adhuc relinqueret ſuam qualitatem ſulphuream, veneno venenum adderet, & non tolleret illud.

Aliquando fulmen ob ſuam debilitatem comburit tantum veſtes, & pilos, intacta carne illis vnita. Hoc quia tunc ſolum ſicciores conſumit partes, & ob debilitatem ſuarum virium non poteſt carnem, quæ humidior, eſt peruadere; & propter hanc animalium humiditatem, quaſi ſemper ipſa animalia fulminata non comburuntur. Cur autem potius altiora, quam ima contundat; rationem aſſignes hanc, quia ſcilicet, fulmini oblique è ſurſum cadenti altiora prius opponuntur, paſſum reperiens proportionatum, agit in ipſum, ſuamq; contra illud oſtendit vim; vnde bene de ipſo dici poteſt, parcere ſubiectis, & debellare ſuperbos.

Mirum etiam eſt, quod aliquando homines, & animalia interfecerit fulmen intactis, & incorruptis remanētibus corporibus. Hoc prouenire poteſt, quia eſtò ſua velocitate maxima fulmen tranſierit, tamen ſuo calore natiuum ſuffocauit animalis calorem, & exterminauit humidum naturale internum, & internum aerem, ac ſpiritus vitales ſua peſtifera qualitate venenauit, ſe inſinuando per anguſtiſſimos animalis meatus.

Contingit etiam fulminata ita diſparere, vt amplius nihil appareat ipſorum. Hoc prouenire poteſt, quia vehemēti fulminis calore, ac impetu non tantum interna, ſed etiam externarum partium humiditas fuit conſumpta, & corpus in cineres redactum, quibus cineribus à fulminis vehementia, & ventoſo impetu, adhuc diſperſis, nihil amplius corporis faciunt apparere. Vulnus à fulmine inflictum frigidiſſimum fit, quia in tactu fulminis, humidum vt contrarium fugeret, & ſe retirauit, & poſtea contrario remoto, vt ſuum fugeret contrarium ad quod ſe appropinquauit in interno, accurrit magna cum violentia ad ſuam iuuandam partem, cum ſiccum ſuum magneticè trahat humidum, vt commune eſt Chymicorum, & experientiæ comprobatum dogma.

Aliquando fulmine occiſi intumeſcunt, quia fulminis calor intrās rarefacit partes corporis, vel quia relinquit partem materiæ ſuæ, vel partem aeris, quæ fulmen antecedit, quæ partes maiorem occupant locum, & ſic rarefaciunt, & ex hoc aere antecedente, non viſo ſpiritu fulminis, mouentur mox fulminanda, & contremiſcunt.

Ful-

Fulminatos docet D. Thomas caput vertere contrà fulmen, prouenit hoc, vel quia animal conatur fugere in aliam partem calorem ſpiritus, quem ſentit, & ſtatim in eo ſitu à fulmine peruaſum inter imitur, vel quia curioſitate ſentiens ſpiritum ex ea parte, vt videat quid ſit, ſe ad ipſum vertens ſtatim in eo poſitu opprimitur. Vel quia fulmen verberans ob vehementiam vertit fulminatum in partem oppoſitam; ſicut qui fortem alapam infligeret, faciem in alteram partem faciet auertere.

Inſuper obſeruatum eſt dormientes fulminatos obijſſe apertis oculis, & vigilantes obijſſe oculis clauſis, hoc contingere poteſt, quia dormiens metu auditi ſibili antecedentis fulmen conſurgit, & oculos claudit, & in hac oculorum aperitione fulmine inuaſus perit, e contrà verò vigilans metu ſibili oculos claudit, & tunc immediatè perit.

Antè fulmina præcedere ſolet ventus, quia impetu fulminis aer intermedius mouetur, & ventum producit. Item antè fulmina præcedunt tonitrua, quia non poteſt fulmen ad terram deſcendere, niſi nubem frangeret, in qua erat incluſus, ad quam fractionem ſequitur tonitruum. Mirum præ cæteris eſt, quod ſereno tempore fulmen acciderit, cum fulmen generetur intra nubem.

Reſpondeo hoc miraculosè factum fuiſſe in alicuius vindictam, materia ſtatim diſpoſita aut à Deo immediatè, aut Angelis. Vel dicendum eſt ibi ventorum vi à locis diſtantibus nubiloſis fuiſſe portatum, quod in motu iſto potuit durare ratione maioris craſſitiei ſuæ materiæ.

Fulminū tempus incertum, omni enim tempore, (ſicuti Cometæ) acciderunt, præcipuè autem accidunt autumno, & vere propter rationes aſſignatas de Cometis, & propterea experimur terras illas, quæ magis vernant, vt eſt Italia, eſſe magis fulminata, non ſic in regionibus frigidis, & ſiccis. Plura fulmina contingunt dum Sol eſt in Saggittario, propter quod fabulati ſunt Poetæ, tunc Iouem ſuas vibrare ſaggitas.

Quæ à fulmine immunia cenſentur, ac præſeruāt, plura aſſignantur. Communiter vociferatur laurum eſſe a fulmine immunem, propter quod inter lauros habitare ſolebant plures, ipſoq; coronare capita. Item Coralium, pellem vituli marini, & Aquilam propter quod Iouis fulminigeram dixere. Hyacintum etiam, item lapidem

 ful-

fulminis, ferri quantitatem ſecum portatam, præcipuè ſi tempore fulminis aſpergatur aqua, ſicut etiam nec prægnantes fulmine læduntur, aut portantes fæminarum menſtruum. Verum hæc omnia cum nulla ſint innixa ratione, abſolutè credere non audeo, præcipuè qui a pluribus Hiſtoriographis hæc omnia fulminata narrantur. Quod ſi vera hæc eſſe contendis, rationem naturalem iſtorum effectuum ſufficientem non inuenio, ſed hoc ad propriam cuiuſque naturam refero. Quod autem pluſquam quinque pedes (eſtò alij dicant quinq; paſſus) infra terram fulmen non perueniat. Accidit hoc, quia à terræ frigiditate poterit fulminis actiuitas tantum debilitari, vt amplius non noceat ob diſtantiam à nube, è qua vibratur, ſicuti ad certum ſpatium, & non vlterius tranſit vis fulminis artificialis emiſſi è bombarda, aut ſclopo. Quædam ſunt alia fulmina, quæ dicuntur bruta, quæ tantum montes, & aquas feriunt abſque vlla læſione.

Naturæ æmulatricem artem, quam mirificè fulmina per ſimilitudinem, condat ſuis maius experitur vniuerſum in bombardis, & ſclopis, & quod tanto tempore fecit natura, ſtatim mirabiliter facit ars. Artificialium fulminum inuentor varie aſſignatur, alij dicunt à quodam Chymico caſu accenſo nitroſo puluere intrà mortarium coopertum, impetu cooperculum auolaſſe, indeq; ſpeculantis artiſtis arte creuiſſe perfectionem, & alij alia dixere. De modo conſtruendi huiuſmodi globos non diſſero, cum res ſit valdè communis. Modus autem componendi puluerem pro bombardis ſic communiter aſſignatur. Sulphuris partes 4. nitri 3. & carbonis, quæ omnia benè trita miſceantur, & fiat puluis nimia contuſione. Pro ſclopis verò ſumuntur nitri partes 4. ſulphuris 3. & carbonis ex ſalice, aut auellanis 2. benè omnia miſceantur, & ad perfectiorem mixturam adhibeantur pro libris ſex iſtorum puluerum aquæ vitis, aut aceti diſtillati vncias 2. & benè miſceantur in mortario.

Tota autem perfectio pulueris conſiſtit in purgatione ingredientium, præcipuè nitri, & carbo ſit benè tritus, vt fęces non relinquat, ſed auolet totus.

Eo anno, quo fulmen magna ædificia, aut Templa ælidit, ſterilitatem ſignificare dicunt. Alias plures ſuperſtitioſas obſeruationes circa fulmina refert ex alijs P. Reſta, hoc quidem fateor, diuinam ſapientiam, ac prouidentiam ſæpè ſæpius fulminibus vti, & ad magnum aliquod prædicendum, & alios puniendos.

CA-

CAPVT QVARTVM.

De Tonitruo.

CIrca tonitruum, quomodò fiat, variæ fuerunt Doctorum ſententiæ. Exiſtimauit Seneca tonitruum fieri ex nubium colliſione, ſicuti colliſæ manus inter ſe ſonum edunt. Empedocles dixit fieri per extinctionem ignis in nubis humore, propter quod ferrum candens intra aquam extinctum frangorem facit. Lucretius ſuſtinuit contingere, quia ignis in nubem aridiorem cadens illa comburit, & in hac combuſtione habetur ſonitus, ſicut ſtridet laurus, dum comburitur. Bodinus dixit fieri à Dæmonibus tonitrua. Omnibus iſtis modis fieri poſſe tonitruum nō dubito, ſicuti patet ex aquarum colliſionibus ſonitus, licet aqua ſit rarior, nec ſequitur quod ſicuti nubes ad inuicem colliſæ cauſant tonitruum, ita etiam montes collidentes debere per hoc tonitruum cauſare, quia ad ſonum requiritur debita proportio partium collidentium, ſic ſi manus ex parte ſuperiori cum manu collidatur ſonum non facere, ſi verò palma palmam percutiet ſonum facere conſpicies.

Cæterum non tantum modis iſtis aſſignatis fieri patet, quia aliquando contingit ſonitus, cum nullus in aere eſt ventus, & in hac ſententia non poteſt reddi ratio, cur hyeme, & in regionibus frigidis non ſentiantur tonitrua. Secunda opinio, nec ſemper eſt vera, quia aliquando videmus ignē è nube accensū exire, & in fulgura ſeu coruſcationes apparere. Neq; tertia, quia nubes quaſi ſemper humidæ ſunt, & in aquam conuertuntur, & pluuio tempore accidunt tonitrua, & quo validiora tonitrua, eo vehementiores imbres. Quarta demum opinio dirimit modum naturalem tonitrui quarè pręter hos modos aſſignatos, communis eſt ſententia Ariſtotelis, aſſerentis fieri tonitruum cum ſicca, & calida exhalatio intra nubem magnam in lateribus craſſam includitur, accidit vt propter nubis grauitatem, & denſitatem huc, illucq; diſcurrat, & vel motu proprio, vel per antipariſtaſim, vel ex vtraq; cauſa incaleſcat, & conſequenter rarefacta calefiat; indèq; ampliorem locum quærit, quia autem nubes medio frigore magis, ac magis conſtringitur, fugam contrarij quærens exhalatio vehementi ictu in nubem impingit, ac vſq; dum ęxitum-

tum non reperit murmur edit; nec tunc neceſſe eſt vt igneſcat, ſed ſufficit ſi impingat in corpus durum, ſcilicet in nubem, ac propterea non quoties nubes intonant, videntur corruſcationes. Dum autem exit exhalatio tonitruum facit, & corruſcatio accidit, quæ ideò prius tonitruo ſentitur, quia maior eſt actiuitas potentiæ viſiuæ, quã auditiuæ, eſtò ſimul accidant, & tonitruum, & corruſcatio. Declarat hunc aſſignatum modum Ariſtoteles exemplo ſoni producti à lignis dum comburuntur, quia fumus intra lignum exiſtens ſubtiliatus ampliorem locum quærit, & vi, & impetu exiens ſonum cauſat, quod etiam propter eamdem rationem accidit in caſtaneis, dũ cum corticibus igne comburuntur, & in ſclopis, vel ſi ſumas ampullam vitream, & benè claudas, & intus ponas arſenicum, aut mercurium, & magnum des calorem, ſpiritus illi exire volentes rarefacti, & non potentes, ampullam cum magno impetu frangunt. Aliquando exit exhalatio ſine tonitruo, & rumore, quia latera nubis, adeò debilia ſunt, vt ſcindantur ſine tonitruo.

Tonitruorum ſpecies triplex; aliud eſt crepans, & eſt cum ſpiritus vno ictu totam nubem ſcindit, ſicuti diſrumpitur veſſica plena aere. Aliud dicitur Stridens, & eſt quando ſpiritus rumpit quidem nubem, ſed per plures ictus, & quod materia ſic diuiſim inceditur, aut quia diuerſæ nubes diſcontinuatæ occurrunt, & ſic prolixior fit ſonitus ſicuti ſimilis accidit cum pannum ſcindimus &c. Aliud dicitur tumultuans, ſeu murmurans, & eſt cum ſpiritus intra carcerem nubis voluitur, aut voluitur circa latera nubis, cuius diuerſas rumpit partes intra nubem tamen, & ſentitur murmur quoddam inæquale, eo quia nunc in craſſiorem nubis partem, quæ magis retundit, nunc autem in leuiorem impingit.

Tonitrui diuerſus ſonus prouenit ex maiori accenſione, & actiuitate ſpiritus incluſi impingentis in nubem. Dum enim intrà nubem ſpiritus ſubtilis motum concipit velociſſimum, & vapor reſiſtit ex illo conflictu reſultat tremor in ſpiritu, & ſic fit ſonus tonitrui, quo modo etiam oritur ſonus in flamma, & tonat bombarda exploſa, & ſibilat ventus cito per aerem motus, & ſibilus, qui per citiſſimum virgulæ motum cauſatur, ac quoniam velocior, ac maior eſt impetus ſpiritus in principio, quia non dum debilitatus eſt à nubibus, ideò fortior ſonitus tonitrui in principio &c. & quia cum prius ſcinditur interior pars nubis, quæ denſior eſt ratione antiperiſtatis,

ſtatis,

ſtatis, quæ illi magis viget, ideò validior eſt ſonus in principio.

Ante tonitrua præcedere ſolent venti validiſſimi, quia exhalatio è nube, antequam intus comprimatur, exire poteſt, vtpotè ſubtiliſſima, & ſic aerem mouet. Aliquando ſereno Cœlo accidunt tonitrua, quia tūc poteſt accidere per exitū, adhuc ſpiritus & nubibus rariſſimis à nobis inuiſis, vel à nubibus extrà noſtrum viſualem orizontem poſitis, & ſonitus poteſt ad nos peruenire, ſicuti à longè bombarda poſita ſubtus, vel ſuper auditur, ſic tonitrua in Atlante habita referunt ad 60. milliariorum diſtantiem audiri.

Effectus Tonitrorum.

Varij aſſignantur tonitrui effectus, primo dicuntur tonitrua adiuuare animalia ad pariendum pręcipuè Ceruos. In alijs tamen vt in hominibus abortum cauſat ob metum, & aliquando tonitruo peperiſſe narratur. Item vinum recens conturbat, quia nimia aeris agitatio feces perturbantes vinum mouet. Item homines ingenti terręmotu exterriti, aut intereunt, aut amentes euadunt, quia per aeris ictum vehementem cerebrum turbatur, & quia ſpiritus animales per ipſum aerem motum obleſſi contrahuntur, & craſſeſcunt, & inepti redduntur ad actiones animæ.

Corruſcationem ſeù fulgur, de cuius natura variè ſentiere Doctores, dicendum cum Ariſtotele eſſe exhalationem (quæ aſcendit cum vaporibus eſformantibus nubem) incluſam intrà nubem, vbi eo modò quo accenditur fulmen, ipſa accenditur, & fulget ſeù corruſcat, & hæc parum diſtat à fulmine, ſolum quia fulmen vocamus quod ferit, & peruenit ad terram, vel propè, at non tantum peruenit, nec ferit corruſcatio &c. Accidit aliquando corruſcatio ſinè tonitruo, quia nubes reſiſtens debilis eſt, vel fit ſonus nimis tenuis, vt ſenſu non percipiatur. Tempore corruſcationum anguillarum piſcatio magna eſt, & in frequētatis corruſcationibus herbæ, & flores areſcunt, hoc eſſe, patet in primis, quia exhalationes amaræ deſcendentes amarizant, & perturbant aquam, & ideò è cauernis exeunt anguillæ. In ſecundis verò ſiccitate, & caliditate exhalationum poſſunt areſcere &c.

Tem-

Tempus Tonitruorum.

Eſt Autumnus, & Ver, quia tunc vapores, & exhalationes cum vehementi calore non diſſipentur, quia tunc calor temperatus eſt, nec frigus magnum vt poſſint comprimi ne aſcendant, poſſunt multæ eleuari ad efformandas nubes, & præſtandam materiam exhalationum pro tonitruis.

Iuxta Aſtrologorum dogmata, eo anno prædicas futura corruſcationes, & tonitrua, in quo dominus anni eſt Mars, tunc etiam tonitrua, & corruſcationes expectes, cum eſt ortus humeri ſiniſtri Herculis, qui in Libræ gradibus oritur, ſi cum ipſius ortu accidat quadratus Martis cum Saturno. Auſtralis item tibiæ dexteræ Aquarij ortus fulgura, & tonitrua, ortus matutinus lucidæ hydræ corruſcationes, occaſus veſpertinus ceruicis corui tonitrua, & corruſcationes, ortus matutinus Orionis tonitrua, veſpertinus ortus Aquilæ fulgura, & tonitrua, quod idem ſignificant ortus veſpertinus capitis Herculis, & occaſus matutinus caudæ Scorpij.

Significant.

Tonitrua, & corruſcationes hyemalia, & matutina aquas, idem portendunt æſtiua ſi in meridie, aut veſperi fiant, & æſtate veſpertinæ corruſcationes, ſtatim ante tres dies aquam ſignificant. Corruſcationes vndequaque fiant etiam in meridie, tunc aqua, aut ventus, & ad vnum potius, quam ad aliud iuuatur à ſtellis fixis aqueis, vel ventoſis, & dominis, ac ſignis in angulis, & planetis in illis exiſtentibus in menſtruis lunationibus, & aſpectibus planetarum. In Autumno corruſcationes, quæ a Borea ſunt, aqueæ ſunt, itē cū æſtate magis tonuit, quam fulſit ventus, & ex ea parte denuntiatur, ſi minus tonuit, imber, quia in primo modo nubes eſt magis caua, & minus denſa, quæ minus apta eſt aquæ. In ſecundis è contrà, ideò euenit aſſignatum. Cum ex omnibus quatuor partibus fulgurauerit, pluuiæ erunt, & tonitrua. Cum ab Aquilone tantum, die ſequenti expecta aquam, cum à ſeptentrione, ventum, vbi eunt tonitrua, & corruſcationes æſtate, indè veniet ventus, & vbi crebra acciderint fulgura, indè ventus. Cum ſpirante fauonio fulgurauerit, aut pluuia,

aut tempeſtas ex parte Aquilonari expectatur, æſtate magis quam hyeme per fulgura ſignificantur venti, quia vi caloris magna exhalationum copia, quæ eſt materia ventorum, potuit aſcendere, hyeme verò fulgura ventos ſedant, quia parua illa exhalationum copia, quæ tunc aſcendit, in fulgura conuertitur, & ſi conuertitur ventorum materia. Nota inſuper tonitrua hyberna matutina imbrem certius veſpertinis prædicere, & æſtiua magis veſpertina. Obſeruatum etiam eſt tonitrua, quando in ſignis borealibus audiuntur, magis ventabit, quia tunc multa eſt in aere materia non facilè in aquam tota diſſolubilis. Si flante auſtro fulgurauerit à ſeptentrione, ceſſat auſter, quia tunc parari materiam venti ſeptentrionalis, auſtrum remouentis ſignum eſt, hinc etiam, quia venti quoq; orientales ſedant (ſed non tam facilè cum nō ſint ità vehementes) auſtrum, ſi ab oriente fulgurauerit, tertia die cedet auſter.

Nerones cæleſtium contemplator hæc tradidit, ſi Ianuario tonuerit, ventos validos, & fertilitatem portendunt. Si Februario, mortem Principum, & præcipuè diuitum. Si Martio, ventos validos, fertilitatem, & bella popularia. Aprili, bonum, & iucundum annum. Maio, famam, & inopiam. Iunio, fertilitatem. Iulio, bonam annonam. Auguſto, fertilitatem Reipublicæ, ſed morbos varios hominum. Septembri, fertilitatem, ſed cædem potentum. Octobri, validum ventum, ſed fertilitatem annonæ. Nouembri, & Decembri copiam annonæ, & pacem in populo.

Aliter, & melius Hermes Triſmegiſtus ex tonitruis ſic prædicit, ſi Sole in Ariete exiſtente tonuerit, herbarum erit abundantia, & quadrupedum. Si in Tauro, frugum mōtium, & vini vallium inopia, cum augmento beſtiarum agri. In Geminis, legumina multa, paruæ beſtiæ lanigeræ, ſed multa reptilia. In Cancro, fames, & locuſtæ multæ. In Leone, annona cara. In Virgine, mors quadrupedum. In Libra, in principio anni ſiccitas in vallibus, poſtea multa pluuia, poſtea cara annona. In Scorpione, oleum parum vendetur, mors pecudum, & piſcium. In Sagittario, cadent arborum fructus. In Piſcibus demum, fructuum inopia, & abundantia. Alia multa ſuperſtitioſa de fulgure, & tonitruo narrantur, ſcilicet ſeditiones, bella &c. ſed hæc ſicut, & multa alia ex aſſignatis vana reputatur.

CAPVT QVINTVM.

De Capra ſaltante, & alijs Igneis.

POſt hæc venit capra ſaltans explicanda. Capram ſaltantem appellamus igneam illam impreſſionem,quæ formam barbutæ capræ, vel quæ in ardendo in morem caprarum ſaltat. Huius materia non differt à materia aliarum ignearum impreſſionum, niſi iuxta diuerſitatem materiæ,& quantitatẽ formæ accenſæ,quæ iuxta diuerſas figuras faciunt, vt diuerſo quoq; nomine nuncupentur. Fit igitur capra ſaltans cum materia exhalationum in longum, & latum extenſa, magis tamen in longum, quam in latum habet ad latera, quædam fila inter ſe diſtincta, & cum accenditur ob facilitatem videtur facere quoſdam ſaltus, dum enim fit inflammatio aliquorum ex globis illis materiæ, per illa fila diſcurrit ſcintillatio, & inflammatio, & fiunt inſtar caprini ſaltus, & fila illa repreſentant pedes, globi verò corpus, cuiuſmodi ſaltitantem, ac tremantem accenſionem experimur à ſimili in luce candelarũ, quæ procul poſitæ à ſimili ſaltitantes videntur, vel dicunt formam capræ habere,quia in ipſa impreſſione ſunt exhalationes quædam tenues, veluti flocci lanarum ſparſi vndequaq; in ipſis denſioribus exhalationum partibus, quæ corpus capræ repreſentant, & illi lanam. Tempus quo apparent, non ſolum eſt de nocte, ſed etiam die, ſic enim Lycij cum meis ſtudentibus obſeruaui anno 1650.

Capras mortem inſignium virorum præſagire dicitur, ſic narrat Seneca poſt huiuſmodi capras ſaltantes mortem Auguſti contigiſſe, & in Senatu de Seiani morte fuiſſe decretum, at vanis antiquorum omnibus ſuperſtitionibus non acquieſcendum.

Obuiat nobis explicanda flamma, quæ aliud non eſt quam accenſæ exhalationes in longum, & latum æqualiter protenſæ, quæ poſtea auolant, vel ducta ab impetu ſuo, vel vt ſuum fugiat contrarium,vel quia exhalatio,dum ex vna parte incipit inflãmari, ſucceſſiuè reliquæ inflammantur, & ſic ſucceſſiuè reliquæ extinguntur,& tunc cum ſucceſſio iſta fit, prioribus ardẽtibus partibus,dicitur fax, quando vero perpetuo ardet,& longiorem facit limitem dicitur Bolis, quæ in Mantuana deſtructione apparuit. Fax, quæ lampas dici-

tur propriè fit,quando exhalatio non æquè eleuatur,& inæqualiter præparatur inflammationi, tunc pars ſuperior, quæ magis tenuis eſt, & apta inflammationi,accenditur, pars verò poſterior,quæ non eſt ita apta candeſcit ex flamma, & ſic habet figuram lapidis, quæ figura rotunda eſt.

Alia dicitur ignis fatuus, fit cum viſcoſa exhalatio vi caloris eleuatur ad infimam aeris regionem, ibiq; vel per antipariſtaſim nocturni frigoris, vel per mutuam ad inuicem colliſionem accenditur, quæ quia huc illucq; vagè mouetur, & ad motum aeris mouetur, ideò fatuus dicitur. Inſequentes fugit, & fugientes ſequitur, quia dum illum ſequimur impellentes aerem, ille impellitur, & ſic videtur fugere, dum autem ab illo recedere putamus, quia nobiſcum aerem trahimus, illum ſimul nobiſcum trahimus &c. nocturno tempore plures ipſum ſequentes decepti ſunt, & in fluuios præcipitati; apparent ſæpè in Cœmeterijs, & patibulis,quia ibi vigent viſcoſæ exhalationes.

Non improbabile eſt fieri etiam huiuſmodi ignes arte Diabolica, propter quod dicitur, qui facit Angelos ſuos ſpiritus, & miniſtros ſuos flammam ignis (quod inſinuauit Bodinus)quos obſeruatum eſt ſibilo è domu vocatos ſtatim auolare, & vocantes necare niſi feneſtra claudatur, quos ſi certè eijcere volumus Deum clara voce inuocemus &c. Accidunt hi ignes circa primas horas noctis, quia tunc adhuc vi caloris fumat terra, & adeſt antipariſtaſis nocturni frigoris. Media nocte cum non ſit materia, & frigus maius, non habetur accenſio. Videntur huiuſmodi ignes æſtate præcipuè,cum tunc magnus Solis calor materiā ſurſum eleuat,& etiam autumno,quia tunc fumat etiam terra ob calorem,tunc & æſtate conceptum,& ſic præbetur materia huiuſmodi igni, & quidem ignem fatuum verum ignē eſſe, non tantum exhalationes à ſtellis illuminatas patet, quia ipſe comburit, peſtiferam in tactis ab ipſo relinquit qualitatē, & ſi aliud metheorum tantum ex reflexione luminis ſtellarum in infima regione factum legitur,verè ignis fatuus non eſt &c. Referunt aliquando huiuſmodi ignes formam pueri,& humanam efformaſſe vocem,hoc (niſi diabolica arte ſit factum) contingere poteſt ex diſpoſitione materiæ, ſicuti aliquando ob materiæ diſpoſitionem in tali ſitu apparent effigies humanæ, & aliorum animalium in aere, vocem autem humanam efformant ex tali, vel tali crepitu materiæ ardentis,

ſicuti crepitus, & ſibilus auditur in quibuſdam lignis, dum comburuntur.

Portendit dum ignis apparet vt plurimum apud terram, ſterilitatem ob nimiam ſiccitatem, quam importat, quia terra priuatur viſcoſis, & bituminoſis illis exhalationibus terram incraſſantibus.

Ignis lambens eſt tenuis quædam flamma genita ex rara, & ſubtili exhalatione per aerem diſperſa à cauſis ſupra enumeratis accenſa. Adhærere ſolet pilis equorum, & capillis hominum, quia ibi ſimile inuenit pingue pabulum. Oriri ſolet ex hominum, vel animalium calidi temperamenti ſudore, nam ſicuti terreſtriores ſpiritus animalis dureſcunt in pilos, ita poſſunt rariores accendi in ignē &c. adhæret præcipuè iſte ignis illi, qui maximè iraſcitur, quia tunc plurimi ignes, & feruentes ſpiritus ab illo erumpunt, cum maximè illi incaleſcunt,& producunt humorem pinguem,propter magnam ſui raritatem non lædit, ideoq; lambere dicitur; huiuſmodi ignes ab extrinſeco prouenientes in capite adhærentes potius bonum,quam malum ſignificare compertum eſt, ſic enim miraculosè pluries circa ſanctos Viros apparuit ignis lambens, qui Sancti Spiritus in ipſis ſignificauit aduentum, vt accidit Apoſtolis, & Anaſtaſio Presbytero &c. Vltra illos ignes,qui ab extrinſeco proueniunt, ſunt ignes,quos ab ipſiſmet corporibus emanare viſum eſt &c. Sic enim refert Cardanus de Varietatibus lib. 8. c. 42. per multos annos accidiſſe cuidam Fratri Carmelitano, vt dum Capuccium ad occiput perducebat, è capillis fauillæ erumpebant, quidam etiam in Corſica, dum manibus fricabat brachia,apparentes excitabat flammas, e de quodam Medico Aquilano narratum mihi eſt ſæpe flammas, è brachijs, & dorſo emiſiſſe. Ex collo item Equi vehementer perfricato pilo aduerſo ſcintillæ prodeunt, & multò magis ex dorſo felium, maximè ſi igni approximati ſint. Prouenit totum hoc, quia ſpiritus in illis partibus craſſus motu illo vehementi attritione accenditur; ſicuti duobus lapidibus, aut ferro, & ſilice attenuatus aer in ignem conuertitur. Plura etiam animalia ignem euomiſſe narratur, quod cōtingere potuit, quia halitus ab ipſis exeuntes vberrimo cordis calore accēdi poſſunt,vel ſi ignei nō exeunt,calidiſſimi tamen ad aerē frigidum exeuntes antipariſtaſi intenduntur calore,& accenduntur, vel ſi ignei verè ſunt,quia tamen validiſſimè, ac vehementer expulſi ſunt, in vnum coacti efformant igneam lucem per illuminationem

Hiſtoria de igne lambente.

à pla-

à planetis, aut ſyderibus, vt accidit in halitibus aquarum vehementiſſimè expulſis, & per foramina exeuntes coacti colorem Iridis per illuminationem efformant, vt vidi in Fraſcate in villa Aldobrandinorum &c.

Deindè accedunt explicanda ſydera diſcurrentia, pro quibus dicendum ex mente Ariſtotelis materiam iſtorum eſſe exhalationes, quia hæc ſub luna fiunt, vt colligitur ex velocitate motus ipſorum, & propinquitate ad nos, tum quia communior pars rectè ſententium Cœlos ponit incorruptibiles, ſtante hoc. Duobus modis docet Ariſtoteles fieri huiuſmodi ſydera diſcurrentia, nam vel re vera non mouentur, nec diſcurrunt, ſed ſenſus illuditur, vel mouentur. Si primo modo, ſic fieri dicimus, ſi per aerem diſperſi ſint in plures partes ſpiritus ſulphurei, hoc eſt facilè accendibiles, & per longum diſpoſiti, ita tamen vt pars ſuprema, vel propter impulſum habitum à nubibus, vel propter maiorem antipariſtaſim, accendatur, & propagetur flamma per materiam illam tenuem diſperſam videatur ſcintillare, & ſtellam cauſare, & diſcurrere, dum ſucceſſiuè accenduntur partes diſperſæ in longum, & tunc re vera materia non mouetur, ſed tantum videtur moueri, eo quia velociſſimè ignis ſuccedit alteri, & ſucceſſiuè inflammetur, ſimile experimentum accidit ſi puluerem tormentarium ponas in plures partes diſperſum, poſt vnam maſſulam ſine motu accenditur, quia ſucceſſiuè partes illæ inflammantur, & ſic videntur diſcurrere, & moueri localiter, cum tamen non ita ſit, ſed contingit ſolum hoc ob ſucceſſionem flammæ, vel poteſt videri in fumo lucernæ extinctæ, quæ ſtatim ignem concipit à lucerna ſuperiori contigua.

Re vera nō ſēper mouentur ſydera diſcurrentia licet moueri videantur.

Alio modo fit cum exhalationum multitudo accenſa benè conglobata ab vno loco in aliū fertur, vel quia fit lenior, ideò mouetur, vel quia reperit aeris partes vaporoſas, & frigidas, à quibus vtpotè à contrario fugit, & impellitur, eo modo quo nos oliuarum nucleos digitis compreſſos ſaltare facimus, deorſum autem tendunt ob eaſdem cauſas, qua deorſum tendit fulmen. Sydera facta primo modo, mouentur iuxta diſpoſitionē materiæ, vt à ſimili patet de puluere; ſi ſecūdo modo fiant, mouētur trāſuerſaliter, quia propria leuitate conantur ſurſum tendere, & à vaporibus ſuperioribus conātur deſcendere, in hac contrariorum motuum pugna fit motus tranſuerſalis, vt tradit Ariſtoteles, dum oſtendit hunc motum non cauſari à natura.

pro-

propria exhalationum, cadere autem dicuntur, quia etſi tranſuerſaliter mouentur, ad deſcenſum portendunt, & à ſenſu deſcenſus, vtpotè finis, attenditur.

Locus in quo accidunt præcipuè ſunt infima regio aeris, quòd colligitur ex maxima velocitate, quæ non poteſt eſſe ſi in ſuperiori parte eſſent; tum quia facilius præſtatur materia pro iſtis, eſto etiam in ſuperiori, & infima obſeruata ſint; tum quia obſeruatū eſt à pluribus in terram cecidiſſe, & ſuper locū, in quo cecidit huiuſmodi ſtella, aquam appoſitam efferuiſſe, & fumaſſe, quod non poſſet eſſe ita facilè, niſi nimis è proximo accēſa ceciderit. De die raro vidētur, vel quia nō accenditur materia ratione caloris tenuis, vel ſi magnus eſt calor diſpergit, vel ſi accenditur ob lumen diei, cū materia ſit rarior, non videtur. Noctu autem antipariſtaſi accenditur, quæ per conceptum diei calorem fumans ſurſum aſcendit, & quidem toto noctis tempore has ſtellas ego apparentes obſeruaui propriè in æſtate, quando calore terra feruens nimis eſt. Licij illas in maxima multitudine ęſtate obſeruaui nocte, pluſquam in alijs partibus, quia cum ibi maior ſit calor, plus materiæ præſtatur, cum terra etiam maximè humida ſit, ità quod mane vapores è terra prodeuntes, ibi quaſi nubem, vel fumum fornacum aſcendant.

Nec quidem tantū æſtate accidunt, ſed etiam hyeme anno 1652. obſeruans Cometam Bononiæ die 18. Decembris, ſtellam indè vidimus cadentes in 2. noctis hora; quæ forſan materia erat è Cometa deſcendens.

Apparent frequentius tempore ſereno, quia nubiloſo tempore extinguentur ab humido nubis, & aeris, qui tunc viget.

Apparent frequentius, quam Cometæ, quia facilius reperiri poteſt in aere minima exhalationum copia, quæ ſufficiens eſt pro ſtellis, cum pro Cometis elementaribus magna requiratur exhalationum copia, vt tam diu conſeruetur.

Magna ſtellarum cadentium Copia dum apparet, magnos denotant ventos, quia ſignum eſt aſcendiſſe materiam ventorum, quæ minus viſcoſa eſt, & ſi diuerſis ex locis appareant, tempeſtatem ob ventorum varietatem denunciant; ſiccitatem inſuper important, quia tunc exhalationes, & vapores aſcendunt, & hac frequenti ſtellarum cadentium copia, cum tunc magna ſit per aerem exhalationum ſulphurearum copia accenſa, aerem aliquantum poſſunt infe-

ctare,

ſtare, & nimis calefacere, propter quod poſſunt alterare hominum temperamentum,& morbos inducere exemplo deducto à Cometis. Effectus ſuos producunt verſus illam partem, verſus quam dirigunt motum, quia ibi relinqunt partes ſuas nocuas,& etiam proximo loco vbi accenduntur, quia ſignum eſt indè materiam illam ſulphuream fuiſſe eleuatam &c.

Venit explicanda lancea, trabs, ſeù Iaculum, ſeù ignis oblongus per extenſum,quorum ſimilitudinem fert. Fiunt cum materia æquè ſubtilis, & craſſa, ac vnita eleuatur ſurſum,vel quia aſcendunt ſimul ab eodem loco, vel ob ſimilitudinem naturæ ſimul coheunt; & immobilis ibi videtur ſtare. Hanc igneam impreſſionem in Nouoli puerulus 2. noctis hora æſtate anno ni fallor 1639. (ac ſi eſſet longa trabs ignea)vidi,quæ per horam durauit,& eo anno magnam recordor fuiſſe ventorum copiam, ac ſiccitatem. Quandò autem aſcendens exhalatio benè coherens eſt, ac diſſimiles habet partes in craſſitie, ac ſubtilitate,ità vt ſubtiliores partes eleuentur,& craſſiores ſubtus ſint, tunc æqualiter accenſæ, figuram pyramidalis columnæ, & perpendiculum effigurant, in qua partes inferiores baſim, ſubtiliores ſuperiores figuram columnæ referunt.

Draco volans cauſatur ex exhalatione non multum compreſſa, & coagmentata, & parum circa extremitates craſſa, quæ dum ad altum eleuatur occurrit nubi frigidæ à qua expellitur, & motu, vel antipariſtaſi accenditur, & quia impulſu frigidæ nubis pellitur, flectitur, & incuruatur inſtar ventris Draconis, ex parte anteriori fit ſubtilior,& acquirit figuram capitis,ex quo videntur exire ſcintillæ tamquam ex ore, vel propter ſcintillas ex incendio emanantes, vel propter partes exhalationis tenues, quæ circa capitis materiam accenduntur, pars autem quæ nubem attingit, reſtringitur,& ſic videtur caudam facere, partes autem circa nubem poſitæ, vbi curuatur alas repreſentant, ex quo integer videtur Draco. Dum autem per aerem mouetur volare videtur.Deducitur cōſequenter ex dictis fieri in medio aeris regione vbi ſunt nubes &c.

Obſeruatum quaſi ſemper eſt Draconis metheorum peſtilentiam, alioſq; grauiores morbos prædicere, ob maximam exhalationum aſcendentium copiam pro hoc metheoro tam mirabili efformando. Hos metheorologicos Dracones nondum vidi, benè quidem hic Bononiæ Draconem verum aſpexi,qui tempore Creationis Grego-

rij XIII. Dracone inſigniti (cuius Pronepotem Illuſtriſs. ac Vigilantiſs. huius Ciuitatis Bononiæ Præſulem, mirificè veneramur) apparuit in agro Bononienſi, & à ruſtico interfectus fuit. Tā trabs, & pyramis, quam etiam Draco, etiam ſi non ſint materia accenſa, iuſta tamen ſuæ materiæ ſituationem per luminis commixtionem poſſunt hæc fieri, ſicuti accidunt figuræ hominum armatorū, auium &c. in aere per ſolam materiæ diſpoſitionem, & illuminationem.

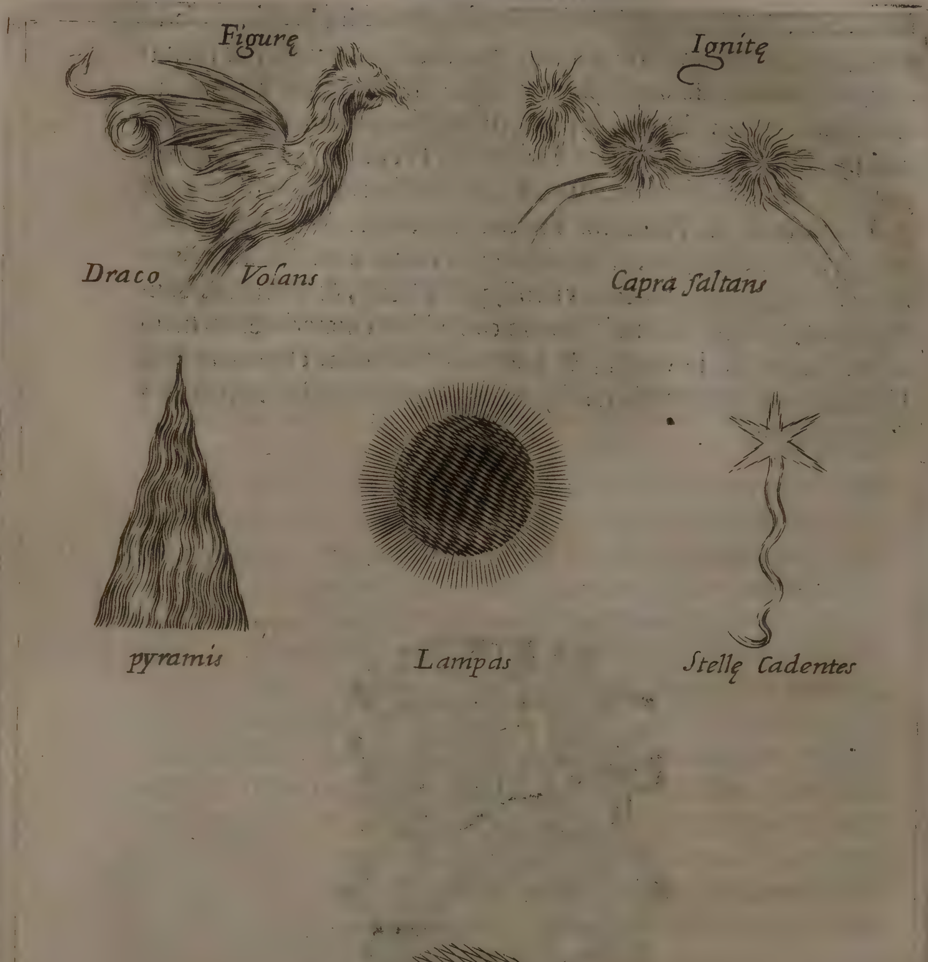
Reſtant poſt hæc explicandi Caſtor, Pollux, & Helena. Generātur iſta metheora in infima regione, dum exhalationes pingues, & viſcoſæ ſurſum elatæ modo, quo aliæ accenduntur, vel vapores ipſi è mari, & è nauibus, vel exurgit ſpiritus ex ipſis nautarum olfactibus, & ſudore. Et quidem is alijs facilius accenduntur leuiſſimo etiam funium motu, & attritu, ſic mihi dictum eſt puluerem adhuc auri leui manus attritu accendi, & eſto nō omnes partes ęquè accendantur, poteſt tamen aliqua minima pars accendi, & per ipſam reliquæ ſuccedentes accendi, ſicuti accēſa minima ſulphuris parte poſita ſupra arundinem tota deinceps accenditur arundo. Adhærent nauium antennis, dū vna apparet, Helenam appellant, quæ malorum, & tempeſtatum eſt ſignificatrix; Dum autem duæ, Caſtor, & Pollux dicuntur, & bonum ſignificant. Chriſtianis verò vnica apparens dicitur Sancta Clara, duæ verò Sanctus Nicolaus, & Sanctus Telmus, dum vna apparet malum ſignificat, quia ſignum eſt flammam eſſe nimis compactam, vt non poſſit facilè diſſipari, atq; conſumi, quando verò duplex eſt, ſignum eſt exhalationem eſſe valdè raram, ac diſſipatam, & non in vnum combinabilem, ac facilè conſumitur, præcipuè autem duæ illę, quando immotæ manent, certius ſerenitatem ſignificant, quia arguitur ceſſare ventos, nam ſi venti flarent, non permitterent ipſas ibi quietas manere, ſecus verò quando huc, illucq; mouentur, quia ſignum eſt eſſe ventos agitantes illas.

Nota tamen, quod ſi vna eſt, & accenſa, & immota manet, periculoſa habenda eſt, quia ſignum eſt habere partes craſſas, quæ ſint accenſæ, & difficile mouentur, & ſi fortè caderent intrà nauim, nauis combureretur, vt ſæpius hoc compertum eſt &c.

Cardanus de ſubtilitatibus huiuſmodi ignes comburentes ponit, & Ænea vaſa narrat colliquaſſe, & dicit cum Plinio adurere, cum ad nauis imum deſcendunt, quia ibi craſſiorem reperiunt materiam. Cæterum ab omnibus nautis obſeruatur non comburere, quando

ſunt

ſunt duo, ſed albicantem habere colorem, & capita hominum lambere, & velis adhærere ob nimiam materiæ ſubtilitatem, & raritatem, cuiuſmodi videmus flammam aquæ vitis albicantem, quo purior eſt, emittere colorem, & poſt cōſumptionem humiditatis aquæ non comburere pannum, cui eſt vnita &c. Tres iſtos ignes ſimul apparere in vſu eſt in Oceano, & etiam in Mediterraneo viſi ſunt; & poſt Caſtorem, & Pollucem Helena apparente illos diſparuiſſe; accidere poteſt hoc, quia adueniens noua materia viſcoſa illa accenditur, & illi ſpiritus non adeo viſcoſi, qui Caſtorē, & Pollucem conſtruebant, coire per commixtionem cum viſcoſa materia, & ob naturalem ſimpatiam in vnum, & accenſas Helenam efformare &c. Helenam menſtruo mulieris fugari dicunt, ſed res mihi incerta, & à Seneca negatur.

Figurę
Ignitę
Draco Volans
Capra ſaltans
pyramis
Lampas
Stellę Cadentes
Trabs
Ignis Lambens
Flam̃a

CAPVT SEXTVM.

De Ignibus ſubterraneis.

POſt elementarem ignem, & ignea metheora, reſtant inſuper explananda, quæ ad ignem ſubterraneum pertinent. De iſtorum exiſtentia dubitat nemo, cum certiſſimus horum teſtis ſit Æthna in Sicilia, & huic proximæ inſulæ Vulcanicæ, mons Chymera in Lycia Aſiæ, Theon in Africa, in nouo Orbe in Prouincia (quam Cutemallan dicunt) duo proximi montes ignem emittunt, & in Prouincia Ciapotulan mons lapides emictit magnitudine vnius Domus flammas foras emiſſas retinentes, ſed quid ad exteros tendo. Ignium ſubterraneorum exiſtentiam ſuis malis experta fuit pluries, & nouiſſimè anno 1631. 16. Decembris, Campania in ſuo Veſuuio, quo tempore nedum magna cineris pars, per ſpatium octo dierum diſtans à Neapoli fuit delata, vſq; ad Lycium, & vlterius vſque ad Raguſium, & Cattharum Dalmatiæ, & alibi, & eodem die ſonitum Peruſiæ auditum fuiſſe, quo Neapoli mons, ignem eructauit, narrat P. Meldula, & quidem non ſolum in montibus, verum etiam in pluribus planis erumpere huiuſmodi ignes; docet Ariſtoteles. Nicephorus capta Roma ab Alarico vndas, inſtar campi exarſiſſe commemorat. Imò, & Maria igniuoma narrat Ariſtoteles lib. de Mundo.

Materialis cauſa horum ignium communiter aſſignatur materia quædam ſulphurea, & bituminoſa, quod patet, quia magna ſulphuris copia, quæ circa hos montes reperitur, & ex ſulphureo, quem ſpirant odore, & etiam ex colore ſulphureo aquarum propè dictos montes. Eſt enim ſulphur valdè calidum, & ſiccum, & vntuoſum, & bitumen valdè pingue, & conſequenter facilè accendibilia ſunt. Accenditur, vel agitatione propria intra ipſas montium cauitates, vel per antipariſtaſim, vel ab aliquo martiali ſydere, ſicuti ipſamet etiam ſydera multa infra terram habent cauſare metalla &c. facilius loca igniuoma, propè mare videntur, quia ibi terræ pori facilius clauduntur aquæ frigiditate, & ſpiritus incluſus poteſt accendi impetuoſa ſua agitatione.

Horum montium alij de die, alij nocte æſtuant, & quidem pro tot horis, & non plus, alij vſq; ad ortum Solis, alij in ortu Solis in-

cipiunt ardere. Nocte ardent aliqui non die; primo, quia cum flamma ſit tenuis à luce Solis occultatur, ſecundo, quia Sol in die poros terræ aperiens multas conſumit, & extrahit foras exhalationes, quæ flammæ erant materia &c. Qui verò de die, eſſe poteſt, quia ſpiritus illi non mouentur, vt accendantur, & non niſi à Solis calore adiuuantur, vel quia nocte fit materiæ collectio, & die à Sole accenditur &c. Aliqui ſtatutis temporibus ardent, alij continuò. Primum prouenire poteſt, quia toto illo tempore aptatur, & præparatur, ac ex minerali illa montium ſulphurea cauerna præſtatur materia, quæ per continuum motum tanto tempore poſtea accenditur, at naturalis hæc ratio non probabiliter oſtendit tales præfixos annos tranſactos requiriri, vt materia diſponatur; cur enim non vno anno, aut menſe antè, vel poſt accenditur.

Quare certius diſcurrendo, dico prouenire à quodam determinato ſydere, qui ſuo determinato temporis motu, iterum ad idē Cœli punctum perueniens accenſionem cauſat. Quis enim non experitur quot mala cauſauerit in aliquibus Ciuitatibus, Regnis, atq; Prouincijs ſtatuto tempore infauſta aliqua ſtella, ſemper eodem modo in tali Cœli parte, ac ſigno iterum rediens? quot ſanè infauſtos in nobis effectus his temporibus nō cauſauit Saturnus? teſtes en ipſi ſumus. Vides ipſammet lunam, vt dixi ſupra, dum eſt in augmento, augmentum etiam aqueis aliquibus viuentibus cauſare, dum verò in detrimento illa diminui. Annuas corporum Cœlorum reuolutiones, maximè conſiderandas eſſe non negabit doctus. Qui autem continuò ignem euomunt prouenire poteſt, quia ex illis montium mineris continuo materia ſubminiſtratur ignis, vel quia materia, ſcilicet aquæ in ſulphur, & bitumen (quæ ſunt ignis materia) conuertuntur, aliunde per venas concurrentes, & calore putrefactæ. Vel quia illorum ignium materia eſt bitumen, ad cuius conſumptionem maius intercedit tempus. De aquis in ſulphur conuerſis, vt expertum narratur ex Alberto, aquas pluuias deſcendentes ſub montes, & fundamenta hermarum ſtatim in ſulphur, & naphtam conuerti, quia non minus ad ſe humidum auocare habet ſiccum, ac ſiccum humidum, & hoc proprium naturæ munus eſt, neceſſaria vnicuique miniſtrare, & magneticam quandam virtutem inter inferiora pro mutua conſeruatione reponere. Vel dici poteſt ibi eſſe ſulphur, quod primò accenditur, ſecundo bitumen, tertio ibi adeſt terra aliqua, quæ

ignem

ignem concipit, & ardet, ſicuti ardet lignum, & apud Belgas, ac alibi terra quædam datur, quæ loco lignorum pro materia ignis vſualis, vt ardeat adhibetur, quæ & ignem concipit, & pluſquam ligna durat, magiſq; calefacit. Denique ſi rationes naturales non placent, non indignum iudices dicere ignes iſtos continuò ardentes à Deo ibi eſſe reconditos in malorum pœnam, & peccatorum purgationem, & infernales iſtos ignes appellare, ſicuti à multis loca illa dicuntur ora inferni, nullaque indigentes materia, ſed ibi à Deo, tanquam in loco proprio pro damnatis deſtinatos. Moueor ad hoc aſſerendum, primo ex Cantico Deuteronomij cap. 32. dicentis. Ignis accenſus eſt in furore meo, & ardebit vſq; ad inferni nouiſſima: & ſubdit poſtea, & montium fundamenta comburet; vbi ignes furoris Domini, ſcilicet inferni montes comburentes dicuntur, item de Dæmone Leuiathan dicitur ferueſcere facit, quaſi ollam profundum maris. Sodomitæ etiam infernali igne puniti ſunt, & tamen ignis iſte verè nunc eſt in loco illarum Ciuitatum. Sanctus Bernardinus de Senis tomo 2. ſermone 65. tanquam indubitatum relinquit ignem montium Siciliæ eſſe ignem inferni, alios admittens in terra habitabili ignes cruciantes animas, idem clarè de montibus Siciliæ teſtatur Magnus Gregorius Papa lib. quarto Dialogorum cap. 35. Tertullianus etiam aduerſus gentes, vltrà ignem vſualem, inquit alium eſſe, qui Diuino paret iuditio, & per montes eructat, proindè de his non dubitandum. Præterquamquod legitur apud Capacium Fratres Capuccinos proximos agro Puteolano, propè Neapolim ignes ſulphureos eructante audiuiſſe horrendos vlulatus, & propè à Dæmonibus fuiſſe vexatos, & gemitus, ac Dæmonum apparitiones ibi accidiſſe. Item ex eodem agro narratur quibuſdam ſtatutis diebus aues quaſdam nimis monſtruoſas circumuolare ſine cibo, quarum nulla huc vſq; capi potuit, & ad nutum cuiuſdam corui in aquas proijci, nec vnquam amplius conſpici, niſi in ſolemnibus, ac ſtatutis illis diebus, vndè exiſtimatur ignem illum eſſe Purgatorij, & illis diebus animas à pænis vacare. Præter hæc multa dicũtur de puteo S. Patritij in Hybernia de Oeno milite, qui proprijs oculis Purgatorij pænas, & vidit, & paſſus fuit, in quo etiam vidit quædã inferni ora, in quæ animæ damnatorũ cũ fætore maximo proijciebantur.

Mirum præ cæteris hoc eſt, quomodo cũ his montibus ignẽ eructantibus continuò cum flammis poſſit durare nix, vt in Æthna videtur.

Dif-

Difficultas hæc ſoluitur (ſi naturali ratione procedere velimus) dicendo prouenire hoc, quia flamma ob nimiam ſuam velocitatem, & impetum, ac raritatem vires non habet ad alia conſumenda, vel quia violentus aeris intermedij motus ignem repellit, & abigit ne abſorbeat vicina; non aliter, ac fumum abicimus, oculos ne lædat.

Sed melius difficultati reſpondeo prouenire hoc ex propria illorum ignium natura, quorum eſt corpora, tantum non abſumere, ſed affligere, vt de multis ignibus commemorat Sanctus Bonauentura: & Surius de Heclæ igne ſtuppam ſcribit non conſumere: & ex alia parte aliqui ſunt ignes tartarei, qui nec aqua, nec alio modo extingui poſſunt, ita à Deo pro tormentis animarum producti; aut dicas niues igne non conſumi, quia ibi niues, & ignes æquali ſunt in copia, & actiuitate, vnde dixit Solinus inuicta in vtroq; violentia, nec calor frigore mitigatur, nec frigus calore diſſoluitur.

Vltimo difficultatur cur ignis ille in agris Neronis tempore non aqua, ſed ſaxis tantum, & panno poterat extingui.

Reſpōdeo, quia eius materia erat bituminoſa, & ideò aqua non extinguebatur, vnde videmus in ipſis aquis ardere etiam bitumen. Hoc prouenit, quia vntuoſitas ipſius aquam impedit, ne in poros ingrediatur ad ignem extinguendum, ideoq; ſiccis rebus poros bituminis occludentibus, ignis bituminis extinguitur, & ſulphur cum ſit tenue, & ſiccum extinguendum eſt aqua.

Super omnia ignea metheora admirabilius sēper præcæteris exiſtimaui, quod de quibuſdā lucernis perpetuo ardentibus narratur ſub terra repertis pluribus in locis, & quidem nedum ſub terra ardentes, ſed etiam extrà terram diù ardentes, quæ nunquam, nec aqua, nec alio extingui poterant, qualis inuenta fuit propè Romā anno 1401. & Ædeſſæ antè Saluatoris noſtri imaginem lucerna inuenta fuit à 500. annis ardens. Item Piſis 1611. alia bitumine plena inuenta fuit adhuc calens. Sub Alexandro Sexto Viterbij repertæ fuerunt lucernæ adhuc aperto aere ardentes, & extinctæ exiguum puluerem reliquerunt, & quidem tanta varietas, & in tam varijs locis repertæ hiſtoricam veritatem, non fabulas eſſe oſtendunt.

In aſſignanda cauſa iſtarum maximè inſudatur, nā ob has aliaſq; experientias non poteſt dici prouenire ſolum, quia erant ſub terra incluſæ, neq; ob mutuam ibi circulationem elementorum tantum, neq; dici poteſt non fuiſſe à principio, & ſemper accenſas, nam anno

1500.

1500. propè Patauium reperta fuit lucerna, cum nomine auctoris, vbi quod à principio fuerit accenſa, & Plutoni dicata, ſic ſcriptum habebat. *Namq; elementa graui clauſit digeſta labore*
Vaſe ſub hoc modico maximus Olybicus &c.
inſiſtendum ergo eſt circa modum, quo fiant huiuſmodi lucernæ.

Primum modum pono pro perpetuitate lucernarum ratione materiæ, quia .ſ. materia illa erat materia quædã bituminoſa, & oleogena, quæ igne non conſumeretur, ſed in ſe retineret, quænam autem ſit hæc materia adhuc explorata non habetur. Modũ tamẽ conſtruendi huiuſmodi oleum, quod igne nõ conſumetur, ſic dant quidã ſumunt quantitatem ex robuſti hominis ſtercorio trito ad vmbram exiccato, & in elambicco aquam iuncturis benè clauſis diſtillant, diſtillatum iterum ſuper fæces eaſdem tritas reponunt, & iterum diſtillant, & hoc faciunt pluries, vſquè dum totum diſtillatum conuertatur in oleum album, craſſum, bituminoſum, de cuius colore, & craſſitie erat oleum illud, quod in illis lucernis fuit inuentum, & ſi etiam incõbuſtibili lychno opus habes, ſumas de lino asbeſtino, quod eſt incombuſtibile ab igne, vt ſuprà oſtendi. Hoc oleo extracto ex ſtercore ſi vngatur amus, quo ſumũtur piſces, aut aliqua pars retis, ipſo ſumetur magna piſciũ quantitas, ità quod aliqui incãtari illos verbis exiſtimauerint, amant enim ac ſeqũntur, quã maximè huiuſmodi oleum piſces, quod idem faciet oleum ex lateribus vetuſtis extractũ.

In extractione huius olei prima vice, quia maximè fœtet, habeatur ſub naſo Teriaca. Inſeruit etiam maximè pro curandis cicatricibus recentibus relictis, & pro multis etiam innumerabilibus ſecretis. Aliud oleum. Fac forte acetum rediſtillatum ſupra ſal pluries, vt ſit potentius, in hoc infunde vitrũ antimonij, hoc eſt antimonium maximè calcinatum, vt reducatur in vitream naturam, pone infuſionem vaſe clauſo in cineribus per ſex horas, & decanta acetum coloratum; iterum ſuperpone vſq; dum non amplius coloretur; euapora poſtea aceta, & oleum, ſeu ſal quod remanet. Recipe deindè puluerem Antimonij, ex quo rubedo extracta eſt, & ſuper ipſum puluerizatum pone tuum oleum, quod rectificaſti diſtilla, & redde iterum, & hoc fac ſepties, vſq; dum non amplius diſtillet; ſed ſit ſiccum. Hunc puluerem pone cum ſpiritu vini optimo, & ſole aut in cineribus aliquantulum teneas poſtea ipſum ſpiritum decanta, & ſerua, iterum alium ſuperpone, & ſerua, & hoc fac pluries, vſque

dum

dum vini ſpiritus al'um in ſe non retinet,nec trahit ſaporem,meſtrua iſta,ſeu ſpiritus grauidos lente diſtilla,& in fundo oleum remanet incombuſtibile, quod adhibe cum lichyno lini asbeſtini. Et quidem quam mirabilia oleum iſtud cauſare poſſit, bene me percipient intelligētes magnę artis filij,Spiritus enim amalgamatos fixat,lunam, &c. quæ relinquo. Et quidem illa Olibij carmina videntur totum hoc explicare.

Vel demum ſumas oleum illud per diſtillationem à terreſtreitate depuratum,quod in principio pro oleo incombuſtibili te docui, cum agebam de his, quæ igne non conſumuntur. Vel dici poteſt prouenire hoc, quia ibi aptatur materia aliqua, quæ ignem ad ſe ſemper habet trahere, & ab igne non conſumatur, quænam autem ſit hæc materia temporibus noſtris forſan non eſt manifeſta,ſicuti erat antiquis, ſicuti multa nobis nota modo ſunt, quę non fuerunt antiquis.

De ignis noſtri vſualis exiſtentia non dubitatur, ſed dubitatur ſolum an ipſe ſit ex forma ſubſtantiali, & materia compoſitus, an verò ſit tantum accidens, quia nunquam eſt ſinè ſubſtantia, eo quia eſt cùm flamma, aut fumo, aut ligno. Cardanus autem dixit non eſſe elementum,ſed quoddam mixtum,in quo prædominetur ignis. Alij autem ne multiplicarent formas ſubſtantiales ſinè neceſſitate, dixerunt ignem eſſe tantū quemdam exceſſum caloris euaporantis humidum rei,non autem formam ſubſtantialem; quando autem ex igne ignis accenditur, eſt quia indè recedit pars aliqua illius humidi euaporantis, qui habet illum exceſſum caloris, & ſe inſinuans in aliam materiam ibi eundem inducit caloris exceſſum, qui etiam euaporare facit humidum, & ſic dicitur ignem producere. Iuſta autem maiorem denſitatem in euaporatione illius humidi per calorem rarefacti oritur color ille magis, vel minus rubeus. Ita exiſtimauit primo metheororum cum alijs P. Cabeus, & hinc dicit oriri, quod in cineribus non poſſit ignis conſeruari, eo quia ibi non eſt humiditas euaporabilis.

Verum opiniones iſtæ tamquam noua figmenta contra mentem rectè ſentiētium reijciūtur. Quo ad primum enim nequaquam ignis accidens dicendus eſt, quia ſinè ſubiecto non eſt, nam forma leonis, forma aquæ, & terræ, &c. ſine ſubiecto non ſunt, vtpotè materiales, nec poſſunt eſſe, & tamen accidens non dicuntur, deindè cum & ipſe ignis maximè actiuus, & operatiuus ſit,ſubſtantialis erit

for-

forma, quia ſubſtantia eſt prima radix, ſecundo, quia ſic daretur occaſio manifeſta ad negandas omnes formas ſubſtantiales, & dicere tantum ſubiectum, ſcilicet materiam cum ſolis qualitatibus eſſe totum, & ſic nullam aliam formam ſubſtantialem, neq; in mixtis eſſe, vndè conformamur cum opinione Galeni nō admittentis formam ſubſtantialem, ſed tantum aggregatum, & temperiem primarum quatuor qualitatum, & cum veteribus opinantibus tantū materiam eſſe ſubſtantiā contra quos diſputauit Ariſtoteles, aliter enim dici poſſet aquam adhuc eſſe temperiem primarum qualitatum, in qua prædominatur frigiditas, & ſic de ſingulis, ergo dicendæ ſunt ſubſtantiæ. Deindè poteſt in aliquo ſubiecto maximus induci calor, & res euaporare, & tamen non ibi eſſe ignem, vt ſi quis vas vitreum, aut æneum ſoli, aut igni exponatur, euaporabit, & calefiet maximè, nec tamen ignem habent, nec concipiunt; & è contrà aliqua ignem concipiunt, & tamen non euaporant, nec conſumuntur, vt diximus ſupra de materia lucernarum incombuſtibilium, ergo ratio euaporationis non obſtat, & ſignum eſt aliam eſſe formam ſubſtantialem ignis, ad quam calor euaporare faciens, & exſiccans conſequitur tamquam accidentia propria, & ad ipſorum introductionem vtpotè diſpoſitiones cōſequitur poſtea forma ignis. Inſuper quod ignis nocte ſemper humiditatē depaſcat, prouenit, quia, vt dixit Ariſtoteles, ignis hic non retinetur ne ſurſum ad locum ſuum auolet, niſi per modum aggenerationis, aggeneratio autem ſemper requirit ſubiectum, & materiam. Vel dicam retineri hic pro neceſſitate pugnæ, & belli, propter quod hoſtem quem expugnet, requirit.

Vlterius probatur ignem nō eſſe tantum exceſſum caloris in materia combuſtibili, vt vult Taſſonius, quia quantumuis intendatur, nunquàm comburet, nec deſtruet, aut generabit res, ſed tantum calefaciet corpora, & diſponet ad corruptionem, vel generationem ſubſtantiæ, quia vt in phyſica oſtenditur, accidens nequit de ſe ſubſtantiam producere, ignis autem noſter generat, & deſtruit alias ſubſtantias, ergo nō eſt accidens. Deinde ſi Sol, & Aſtra ob exceſſum caloris quem habent, à Taſſonio ponuntur ſubſtantiæ igneæ, multo magis ignis, in quo iſte caloris exceſſus in ſummo maior ineſt, dicendus ē ſubſtantia. Deinde nulla videtur ratio diſtinguendi ignem noſtrum ab elementari, quia quod maioris caloris ſit iſte, & aliqua etiam accidentia habeat, hæc omnia habet non qua ignis eſt, quia

vtriq; conueniunt eædem qualitates propriæ ignis, ſed ratione materiæ, in qua exiſtit, quod autem ignis elementaris, nec luceat, nec indigeat pabulo,non habeat excrementa,cineres, aut carbones non relinquat, hæc omnia, vt oſtendi ſupra ex puritate tantum, & materiæ diuerſitate, in qua eſt, proueniunt, quæ non arguunt diſtinctionem ſpecificam eſſentialem, ſed tantum accidentalem, de qua diuerſitate intelligendus eſt Ariſtoteles 5. Topicorum, dum dixit, non eſt vna ſpecies ignis; nam diuerſum eſt carbo,flamma,& lux ſpecie, tunc enim tantum ponit diuerſitatem inter materias, quia carbo eſt materia terrea, flamma ex materia aerea, lux verò quando materia eſt nimis depurata.

Reperitur quidem ignis noſter ſemper in materia aliená forma informata, quia non ſemper ignis habet deſtruere res, ſed manet intrà poros ipſius rei, & ſolum habet expellere, & conſumere corpuſcula illorum pororum,& aliquando dum eſt in toto corpore, quando eſt forma ignis, ibi nequaquam eſt alia forma ſubſtantialis ligni, ſed hæc corrumpitur, & deſinente forma ignis, quia non habet ibi pabulum, & hoſtem, vt retineatur pugnans, acquirit denuò res formam cineris, aut carbonis, quæ forma aduenit ratione diſpoſitionum, & accidentium, & materiæ permanentium, quæ in ignem conuerti non potuerunt,ad quæ forma cineris conſequitur,aut carbonis &c. fumus autem eſt humiditas illa nimis tenuis, quæ ſtatim diſpoſitiones contrarij ſentiens auolauit, & fugit, lux autem cauſatur tunc ab ipſomet igne exiſtente in materia proportionatè opaca.

Dubitatur circa ignem noſtrum cur ſurſum non ſphæricè,ſed pyramidaliter aſcendat.

Communis reſponſio eſt, quia facilius per hanc figuram aerem ſcindit, & per lineam magis rectam, & quia vnumquodq; ſuum locum petit per lineam breuiſſimam,ideò non ſphæricè dilatatur, ſed pyramidaliter ſurſum auolare facilius, ac breuius conatur &c.

Quæritur etiã cur ignis noſter cineribus coopertus conſeruetur.

Reſpondetur rationem eſſe, quia cineres raritatē habent, & ideò aer circumſtans benè ſubintrare poteſt, itaut carbones propter refrigerationis defectum non extinguantur, cum enim ſuffocatorium ponitur ſupra carbones,ita quod nulla reſpiratio poſſit pertingere ad ipſos, calidum reflectitur in ſe ipſum, & fortificatur, fortificatum autem reſoluit humidum ſubtile, & conſumit ipſum, & remanet

groſ-

groſſum, quod eſt ineptum ad nutriendum ignem, ipſo autem humido ſubtili reſoluto, & conſumpto, ignis conſumitur ex pabuli defectu. Ignis ab aqua marina, minus quam ab alijs aquis extinguitur, quia hæc eſt craſſior, & pinguior, craſſities autem potius eſt pabulum ignis. Nota etiam, quod licet ab igne ſudor cauſetur, & tamen experimur maiorem ignem minorem ſudorem prouocare, quam minor ignis. Hoc prouenit, quia multum ignis diſſipat humidum excitatum in ipſo corpore, & ſic exſiccans ſudorem materiæ aſſumit. Hi qui nimis frigent repentino calore, & calido intenſo calefacti dolorē ſentiunt; quia actio facta ſtatim de cōtrario in contrarium violenta, & reſiſtitiua eſt, & ſecundum quod reſiſtit contrario, patitur. Quomodo autem poſſit ignis cum vitro, aut ſpeculo accendi, prouenit ex vnione radiorum ſolis facta per reflexionem, aut alio modo.

Admirabiles quidem ignis proprietates experientia ſatis demonſtrat, quidam enim ſunt ignes omni re inextinguibiles, alij tantum vna re, & non alia, quod tantum refero in diuerſam naturam illorum ignium, & oppoſitorum extinguentium. Quædam alia materia igni diſponitur, vt Sole accendatur, quidam etiam ſub aqua ardent. Pro quibus hæc tantum apponere volui. Recipe aquam vitis optimam, & tartari calcinatione miſce ſimul, & fiat ſicut paſta, quam ter diſtilla, ſemper aquam cum fæcibus miſcendo, & incorporando, & ſtillatum erit aqua potentiſſima, quæ ter in die mutari debet à vaſe in vas, quia illam ſuſtinere non valet vna ampulla; in hac aqua ſi ponatur colifroniæ, & canforæ, & aliquantulum calcis viuæ, & ſulphuris quanta erat ipſa paſta, fiet materia ignijs aqua inextinguibilis. Plura ponere non audeo.

PARS SECVNDA.

De Aereis.

HVc vſq; quæſtionem fecimus de Igneis, in ordine procedimus ad Aerea. De aeris natura, proprietatibus, altitudine, & motu, egimus ſupra in tractatu de elementis; nunc tantum de metheoris in aere apparentibus erit noſtra quæſtio exagitanda.

Pro intelligentia autem ſciendum, colorum (vt docet Ariſtoteles lib. de ſenſu,& ſenſibili) duo eſſe genera, vt ſupra innuimus, alij veri, & iſti in corpore mixto reperiuntur, de quibus ſupra egimus. Alij proueniunt ex reflexione luminis, qui dicuntur adumbrati, & apparentes, qui celeriter fluunt,& euaneſcunt, de quibus hic, & lib. 3. cap. 2. & libro de coloribus (ſi eius eſt liber ille) egit Ariſtoteles.

Circa apparentes colores dicendum primo eſt, non aliter oriri, niſi ex admixtione luminis cum opaco, & ex diuerſo modo, quo lumen cum opaco attemperatur, oriuntur diuerſi. Totum hoc primo ſuadet experientia in vitro triangulari, & in vitro puro (nè dicatur prouenire diuerſitatem colorum ex diuerſitate ſulphuris tãtum) videbis ſi ante oculos ponatur tale vitrum, ratione luminis tranſeuntis per vitrum obiecta circumſtantia Iridis colore, ibi enim videtis radios luminoſos trãſeuntes per partes ſubtiliores vitri, quia parum opacantur, colorem non facere, ſed puros ad oculum venire, at verò radij tranſeuntes per partem craſſiorem vitri opacantur, & tinguntur ab illa opacitate in colorem croceum (qui color primò etiam apparet in magna medicina philoſophica, quia tunc incipit materia medio calore congregari, & opacari magis, ſecundò apparet rubea, tertio nigra) qui per craſſiorem vitri partem tranſeunt, purpurei, qui demum per maximè opacas partes cęrulei. Si exhalatio, in quam impingit lumen, & nimis aduſta in ſuprema regione aeris, oritur color ſanguineus, croceus, & purpureus, cum autem nimis terreſtris, & denſa apparet obſcura, quia lumine non penetratur, & vlterius iuxta variam nubium diſpoſitionem, variæ generantur colorum figuræ, dicuntur autem, & merito colores aliqui apparentes, quia non eodem modo oculo diuerſimodè ſituato apparent,

Quomodo colores appa-êres generentur.

nam

nam oculo,qui primò conſtituebatur in puncto A; & radij ad ipſum peruenientes per tales partes cauſabant iſtos colores, cum non amplius per eaſdem partes tranſeant ſecunda vice, non idem, vt primi, oculo illi apparebunt colores; cæterum in ſe ipſis ſemper eodem modo ſe habebunt colores, & tales colores præcipuè cauſantur, quia tranſit lumen per tale medium, ſiuè oculus aſpiciat, ſiuè non, hoc vel illo ſitu, & modo; Patet hoc, quia ſi phiala vitrea aqua plena ſoli exponatur in parte aduerſa ſolis proijciuntur ſupra tabulam, ſeù cartam radij colorati colore Iridis, quod idem experimur contingere in vitris rotundis feneſtrarum, in quibus cum partes vitri inæquales ſint, diuerſos cauſant colores.

Vlterius ſciendum obiectum, vt videatur, non requiri, vt medium ſit illuminatum, ſed ſufficit ſi obiectum illuminatum ſit, & ipſum, tranſmittendo radios vſque ad oculum, illuminare medium; ſic ſi ſumus in obſcuro loco v. g. cubiculo, & obiectum in ſe illuminatum ſit, videbitur, & maximè iuuat ſi medium ſit illuminatum lumine emiſſo ab obiecto. Sic in tubo longo oculo vno poſito in parte ſtrictiori tubi, & altero ſimul oculo abſq; tubo ſi aſpiciamus parietem, oculus aſpiciens per tubũ videbit colorem parietis magis viuidum, quia radij per tubum emictuntur à pariete illuminato. Et propterea veteres quidam Aſtronomi per tubum quemdam aſpicientes clarius videbãt obiecta, & Venerem contẽplati ſunt cornutam eſſe &c. Quid requiritur vt videatur obiectum.

Materia igitur horum colorum eſt vapor, & exhalatio. Cauſa efficiens eſt lumen. Locus in quo efficiuntur colores, eſt aer, & aqua. Totum hoc patet, quia color fit (vt innui) ex admixtione luminis cum opaco, ſed vapor, & exhalatio ſunt opacæ, ergo admixtæ lumine cauſabunt colores.

Poteſt ſecundo fieri color per tranſuerberationem, quando poſito corpore luminoſo, nube verò media, oculus poſitus in imo intuetur &c. vel per reflexionem factam ad nubem, vel exhalationem, quando ſcilicet ſtante corpore luminoſo à latere, & oppoſita illi nube lumen ad nos transfunditur, vt à ſimili videre eſt in ſpeculo. Quoad locum aſſignatum, patet, quia ibi reperitur materia horum colorum.

Sydera etiam colorata dicuntur, vel quia contrahunt ad ſe exhalationes coloratas per lumen, vel quia aliquæ ſtellæ verè in ſe coloratæ ſunt ob materiæ variam denſitatem, & opacitatem, ſic Mars

vide-

videtur coloris rubei; Saturnus plumbei; Iuppiter albicantis, & argentei; Venus roſei; Mercurius varij; & eoſdem colores participant ſydera fixa ob naturam, quam à Planetis participant.

Colores aerei varia portendunt, nam ſi ſunt rubei, & ex materia terreſtri ventos ſterilitatem, & ſiccitatem, & tempeſtates in mari. Si nigri, & vaporoſi pluuias inundantes, tonitrua, & fulmina. Hæc igitur de coloribus in communi dicta ſint, nunc deſcendamus ad colores in particulari.

CAPVT PRIMVM.

De Fouea, ſeù Hyatu alijſq; ſpectris, & imaginibus in aere apparentibus, de Parelijs, & Corona.

FOueam fieri dixit Ariſtoteles, ſi accenſa fuerit tota aliqua exhalatio claro, & ſplendenti lumine, & congregentur vapores, ita vt circumdent lumen, & in medio ſit denſior materia, & in extremitatibus rarior, & extremitates non ſint ita magnæ apparet fouea, & illud lumen dum circumobſidetur atro illo colore, videtur quaſi ex profunda fouea exire; quia autem illa exhalatio illuminata parũ accenſa refugit ab atro illo colore, ideo aliquando quaſi trabs decidere videtur, dum ſeparat ſe à vapore illo denſato.

Hanc trabem cærulei coloris Licij, pluries obſeruatum eſt, lacus exſicaſſe. Si huiuſmodi foueæ extremitates latiores ſint, vorago non fouea dicitur.

Trabs, quæ ignea decidit, à voragine eſt, non à fouea, quia vorago quæ obſcurior eſt fouea, quia maiorem indicat habere ſuæ materiæ craſſitiem, & denſitatem, exhalatio habet maiori impetu moueri, & ad contrarij intenſioris præſentiam intendi in calore, & cõſequenter facilius habet accendi, non ſic in fouea, ideoq; foueæ trabs non ſemper videtur accenſa, ſed albicantem, & ſubcæruleum habere colorem.

Trabs accenſa voraginis, ſiccitatem, ventos, & morbos ſignificat, cum alteratione humorum animi, ratione illarum exhalationum ſulphurearum. Et quod hoc modo fiant fouea, & vorago, demonſtrat exemplum picturæ, nam dum pictores in eodem plano oſtendere volunt profunditates aliquas, vt antrum, vel foueam illa pingunt,

apponendo album, ac ſplendidum colorem circa cæruleum, aut nigrum.

Accidunt hi colores manè, vel veſperi, & noctu, quia in meridie Solis calor non facit vapores in vnum concreſcere, vel quia lumen Solis abſcondit lumen materiæ foueæ, tempore ſereno, ac quieto fiunt, quia aeris agitatio materiam non permittit concreſcere.

Fieri poſſunt huiuſmodi colores foueæ, etiam per lumen non tãtum Solis, verum etiam Lunæ, aliorumq; planetarum, & ſtellarum, ſicuti fit color in Halone, ſeu Corona &c.

Montes autem apparent, cum aer illuſtratus ab aere obſcuriore cingitur, nam nigrum ambiens receſſum quemdam repreſentat.

Armati homines in Aere. Quomodo.

Præter aſſignatos colores, mirabiles ſunt illi, qui homines armatos, equos, curruſq; repreſentant. Item tubarum auditi ſunt ſonitus, & armorum ſtrepitus, ſic poſt bellum inter Perſas, & Carthaginenſes in loco pugnæ (vt refert Pauſanias) ſequentibus temporibus armorum ſtrepitus, hinnitus equorum, & pugnantium hominum clamores ſingulis noctibus audiebantur. Item 1599. viſæ ſunt Aſterlodami in ipſo aere, paulò antè Solis occaſum, nauium pugnæ impreſſiones hoſtiles repreſentantes, hos victos, & illos victores, hoc mille hominibus per duas horas inſpicientibus &c. Quod idem accidiſſe prius habetur ex Scriptura Machabæorum ſecũdo, vbi dicitur per totam Hieroſolymam auditos eſſe armorum ſonitus, apparuiſſe armatos milites, & equites diſcurrentes auratas ſtolas habentes. Quid dicam? hoc anno 1653. (quo hæc ſcribo) annũciatum fuit, apud Turinum in oppido Fregaroli apparuiſſe armatum exercitum, in medio portantem cadauer cum ſonitu tubarum, & à tergo ſequebantur currus multis pleni hominibus mortuis, qui portabantur ad flumen, hoc ſeptem teſtibus, alijſq; fide dignis teſtificantibus.

Ex qua cauſa armati homines appareant in aere.

Circa cauſas iſtorũ aſſignant multi pro cauſa naturali ipſam nubiũ diſpoſitionem ad luminis reflexionem, aut refractionem, propter quod diuerſas etiam nos obſeruamus in aere figuras, vt etiam in fumo videmus diuerſas aliquandò repreſentare figuras, ob variam ipſius diſpoſitionem, quoad ſitum, & denſitatem, & illuminationem. Sonitus autem cauſatur, vel ex motu, vel ex colliſione nubium, vel ab exhalationibus, & ſpiritibus tenuibus intra nubeculas illas contentis, qui ſuo motu murmur tympanorum repreſentant.

Dixerunt alij fieri à ſyderum vi, itaut gladij fiant à ſyderibus enſis Orionis, Milites ab Hercule, Naues à Naui, & alia ab alijs conſtellationibus, quæ iuxta variam ſui diſpoſitionem, & ſituationem in Cœlo habent attrahere, & diſponere quoad ſitum ipſas exhalationes, & illas figuras cauſare &c. Fateor rationem illam maximè viæ naturali congruere, at quis vnquam perſuadere ſibi poterit cum tanto ordine, & motu; & exercitu omnia hæc, & cum tali noſtrate armorum genere, & pugnandi vſu tam exactiſſimè naturali via poſſe contingere? magis falſum eſt, quod dicunt Aſtrologicè, quis enim credit huiuſmodi arma noſtris temporibus inuenta, vt bombardas, timpana, tales enſes, currus, & alia, quæ priſcis temporibus non ità erant, tales habere in Cœlo figuras? & deindè eſto aliquæ conſtellationes habeant figuram ſimilem his, non tamen omnes eam habent. Et eſto omnes habeant, quis ſibi perſuadebit omnes coſtellationes poſſe ſimul concurrere eodem tempore, vt quælibet tunc attrahat vapores, & efformet huiuſmodi figuras. Quarè cum communiori ſententia dicendum, fieri diuino beneplacito opere Angelorum ad multa futura prodigia demonſtranda, propter quod rogabant Hieroſolymitani monſtra illa in bonum conuerti, & tunc acciderunt ſeditiones Populi, Vrbis deuaſtatio cum cæde 80. millium Ciuium, & plurium captiuitates. Similesq; apparentiæ præceſſerunt bellum Ciuile Marij, & Sillæ. Vel poteſt fieri Dæmonum ope, aut dicendum fieri ope animarum purgantium militum, & equitum præteritorum, & eo loco mortuorum, ſi fiant hæc tranſacto bello, ſi ante bellum, fieri dicimus, vt oſtendatur ibi prælium futurum.

Quid igitur huiuſmodi impreſſiones ſignificent, non niſi malum cogitandum potius, quam bonum, iuxtà varia Dei decreta, & nil determinatum dici poteſt, cum Dei iudicia ſint imperſcrutabilia.

Corona, ſeu Halo.

Eſt ille circulus, qui circa Solem, Lunam, aut Aſtra coloratus, vel albicans apparere ſolet, vndè & area dicitur. Hanc fieri habemus hoc modo ex Ariſtotele. Cum nubes, ſeu collectio vaporum leuiter addenſata in orbem ſparſa illuſtratur ex reflexione, vel refractione luminis, & quia nubes illa rotunda eſt, æqualiter feritur à radijs, & circulum facit circa illa aſtra, aut planetas. Notandum autem ex eodem Ariſtotele materiam debere eſſe æquabilem, & ex minutis

par-

partibus compactam ; & æqualitas iſta, & leuigatio non debet eſſe perfecta, quia ſic exprimeretur in ipſa imago, & figura Solis; ſed ſufficit aliqualis æqualitas, per quam habeatur exprimi lux, non verò repreſentari corpus luminoſum; eo modo, quo ſi minutiſſimas quaſdam ſpeculi partes inter ſe contiguaremus, haberent lucem repreſentare, non autem effigiem corporis luminoſi. Formæ rotunditas oriri poteſt, vel ex æquali reflexione, vndè circulus, aut ſemicirculus oritur, vel quia aſtra illa (quia in ſe rotunda ſunt) talem in nube imprimunt ſui imaginem, & tale circulariter immittunt lumen in nubem cauſantem coronam ; quod multò magis dici debet, quia videmus coronas, quæ fiunt circa Lunam non plenam, non completum circulum facere, ſed tantum ſemicirculum; & deficit ex illa parte, qua Luna caret lumine ; vel deficere poteſt corona ex defectu materiæ in ea parte, vel quia in ea parte incipit nubes diſſolui, & conſequenter lumen apparens non habet. Propter hæc vltima dicta probabiliſſimum reputo fieri coronas circularis figuræ nõ ſemper, quia hanc circularem figuram habeant in ſe nubes huiuſmodi coronã facientes, ſed accidere poteſt illa circularis figura in nube, etiam non circulari, tantum per repreſentationem corporis illuminantis circularis, & ſit tantum circularis in eſſe repreſentatiuo; eo modo, quo ſpeculum quadratam, circularem, aut oualem figuram, non quadratam, ſed circularem, & oualem oſtendit, & Theologi dicunt ſpeciem Creatam, Deum increatum, vt increatum in eſſe repreſentatiuo continere &c. Differt Iris à corona, quia corona eſt circum circa Solem, Iris in oppoſito. Item colores Iridis inuerſo ordine ſunt, ac in corona, & corona minor Iride, & ſæpè rotunda, Iris autem circulum non complet.

Coronarum magnitudo incerta, alij enim nunc maiorem, nunc minorem obſeruarunt Coronam. Hoc tamen notandum, quod corona quò altior, quia leuior, ideò rarior, ac proindè maior, quia res quo rarior eo maiorem occupat locum, & quia quo altior eo maiorem habet vim, & impetum ob propinquitatem ſe diffundendi in gyrum circuli luminis, vt à pari patet in lapidis proiecti in aqua circulis &c. Dicunt Iridem eſſe duplo maiorem corona, & Diametrum coronæ eſſe graduum 45. & ſemidiametrum Iridis idem, ſed hoc abſq; fundamento, quia vt dixi corona nunc maior, nunc minor; ſicut & variabilis eſt Iris &c.

H Color

Color coronæ circa Lunam obſeruatur albicans, vel ſubniger ob tenuitatem luminis Lunæ in penetrando, vt opacentur radij luminoſi.

Circa Solem autem videri poſſunt coronæ varij coloris, verum hoc, vt plurimum dictum ſit, nam etiam viſæ ſunt circa Lunam coronæ varij coloris, vt ſe vidiſſe teſtatur P. Cabeus tomo tertio.

Sæpiſſimè oriuntur circa Solem; quod totum prouenire poteſt ex diuerſitate materiæ, in qua lumen impingit.

Circa Solem ergo facilius apparent coloratæ, quia vis Solis potentior ſimul cum vaporibus habet attrahere ſurſum exhalationes terreas plures, quibus vniti vapores magis opacantur, & ratione opacarum partium diuerſarum, diuerſi apparent colores impingente in ipſos lumine, hæc autem vis non tanta eſt in lumine Lunæ in virtute trahēdi, ſed ratione ſuæ naturæ ſimilis, quæ humida eſt, ſemper humidos vapores trahit, exhalationes verò paucas, ideo minus opaca eſt ipſius materia &c.

Cum corona habet diuerſos colores, apparent illi ordine inuerſo, ac in Iride cernuntur, cum verò eſt vnius tantum coloris, lux videtur clarior in interiori ambitu, languidior in externo, quia in medio, in quo incipit luminis actio, fortior eſt. Eo modo quo videmus vehementiores eſſe circulos circa lapidem in aqua proiectum factos, quam magis à centro lapidis proiecti diſtantes, qui paulatim incipiunt languideſcere, & debilitari.

Colorata corona viſa fuit circa Solem, quādo Auguſtus ex Apollonia reuerſus Vrbem intrauit, & hoc idem teſtatur Plinius, & Cardanus de ſubtilitatibus cap. 70. accidiſſe eo anno, quo Carolus Imperator coronatus fuit, quod etiam ſe vidiſſe teſtatur Picus Mirandulanus.

Quoniam autem plures ſimul Irides accidere conſpicimus, dubitatio inſurgit, an etiam vna tantum, vel duplex apparuerit, vel apparere poſſit corona.

Pro ſolutione dubitationis (ſi experientiæ ſtare velimus, & quantum nos in pluribus vicibus, & alij amici profeſſores obſeruauimus) vna tantum viſa eſt, tam circa Solem, quam circa Lunam corona, Fromondus tamen duplicem ſe vidiſſe teſtatur. Geminat (inquit) quandoq; Halo, nam, & nos duplicem lunarem vidimus: & antè triumuiratum, triplicem circa Solem apparuiſſe narratur, & qui-

dem impoſſibile non eſt, quia per ſimilitudinem Iridis, vna eſſe poteſt per reflexionem ipſius luminis primæ coronæ in aliam nubem proximam, atq; diſpoſitam, vel per refractionem.

Vltrà has, Coronæ circa lucernas apparere ſolent, quæ proueniunt à ſpiritibus ab oculo prodeuntibus, qui repelluntur ad illam partem, & corneam tegentes coronam faciunt, quam putamus à lucernis cauſari, propter quod in oculis lachrymantibus, & humidis facilius iſtæ accidunt. Vel proueniunt, quando circumfuſus aer, vel ex delatis humidis euaporationibus, vel ex tepentium aquarum humidis halitibus (vt contingebat in balneis antiquorum) factus fuerit humidior, & craſſior; lucernæ ſuum lumen effundentes eodem modo totum illum aerem vaporoſum illuminat, tunc radij illi, qui rectè ad oculnm deferuntur, ferunt lucernæ lumen, illi autem radij, qui circumquaq; diſſeminati ſunt, tranſeuntes per vapores ab illorum opacitate colorantur, & dum aſpiciuntur ſub tali obliquitate, talem referunt colorem, atq; coronæ figuram.

Coronæ, & ſi propè ſydera coronata eſſe videantur, indè tamen quam maximè diſtant, imò coronæ locus, nec etiam eſſe poteſt ſuprema regio aeris, quia vapores illi rari non poſſent ibi conſiſtere, ſed corrumperentur, & diſſoluerentur à nimio illius regionis calore. Neq; in media regione aeris, quia ibi ratione frigoris vapores deberent addenſari, & cōcreſcere, nec eſſent in materia rara; quapropter communis eſt omnium opinio fieri in infima regione, & antequam vapor aſcendat in locum frigidum, vt docet Albertus Magnus cum Ariſtotele dicente coronas frequentius propè terram fieri, & in locis humilioribus, qui à ventis ſunt tranquilliora, ergo ſignificat locum coronarum nimis propè nos eſſe.

Tempus quo coronæ apparere ſolent indeterminatū eſt; videntur enim hyeme, æſtate', vere, & autumno. Vidi ego anno præterito 1652. menſe Auguſti hìc Bononiæ hora 18. circa Solem coronam durantem per vnam horam albicantis coloris cum aliqua cæruleitate. Lycij in Hyeme 1651. noctis hora vidi etiam coronam propè Lunam eiuſdem coloris, nec tantum nocte, ſed interdiù viſæ ſunt. Autumno, & vere, cum calor, & frigus ſint temperata pro eleuatione materiæ proportionatę non nimis craſſæ, nec ſubtilis, frequentius proindè accidunt. Notandum tamen in regionibus frigidioribus coronę de die circa Solem frequentius accidere in meridie,

quia vapor tunc non ità craſſus aſcendit, ſed ſubtiliatus à vi caloris, & ſic fit materia proportionatè ſubtilis, quæ eſt materia apta coronæ. In regionibus autē calidis, qualis eſt Apulia, de die nō in meridie accident, quia vapor nimium ſubtiliatur vi maioris caloris, & ſic ſurſum aſcendit, & nullam habet aliqualem aptitudinem, & proportionem ad lumen recipiendum, & efformandam coronam, ideoq; accidunt coronæ in his locis, aut propè horas matutinas, aut veſpertinas, quia tunc calor Solis eſt moderatè calidus; In hyeme verò in meridie. Autumno verò, & vere propè horas meridianas, ſed vt dixi conſideranda eſt qualitas frigoris, aut caloris regionis, in qua fiunt, & qualitas calida, vel frigida illius temporis.

Fiunt coronæ aere ſereno, quia vento flante vapores non ſtant, vt effigientur, ſed diſſipantur, ſicuti videmus in aqua immota proiectum lapidem plures, ac maiores facere circulos, & propter hoc docuit Ariſtoteles loca coronis proportionata eſſe loca à ventis remotiora, & tranquilliora &c.

Cur fiant tempore ſereno non ventoſo.

Corrumpitur, & deſtruitur corona, vel ratione aſtri illuminantis, vt dixi de Luna, cum apparet dimidiata, vel ratione materiæ, quæ vel diſſoluitur in aquam, vel flatus, vel adenſatur cum alijs partibus, & ſic minorem locum occupans, relinquit primum locum, vel diſpergitur à ſuperueniente vento verſus illam partem inſufflante.

Ex quot cauſis corona poſſit corrumpi.

Præſagientes, ac prædicentes effectus per coronas, obſeruanda prius diligentiſſimè ſunt tempus, cuius aſtri ſunt, magnitudo, color præcipuè, & duratio &c. & an integrum, vel dimidiatum faciant circulum. His igitur conſideratis, primo ex Theophraſto habemus cap. de ventorum ſignis; Coronas Lunares magis indicare ventos, quā Solares, quia materia circa Solem coronata craſſior eſt, ac humidior, aliter Solari calori non reſiſteret, ne diſpergatur, & euaneſcat. Lunæ autem (vtpotè minoris vis) eſt ſubtilior, ideò lunares ventos indicant. Sic æſtate anni 1652. poſt ſolaris coronæ apparentiam albicantis coloris cum aliqua cæruleitate, tam magnæ fuerunt aquæ hìc Bononiæ, vt fluuij eruperint, & per vias Ciuitatis aquæ inſtar fluuiorum fluxerint, & hoc per multū tempus, ità vt vix fruges triturari, & vuæ colligi poſſent, quod totum demonſtrauit coronæ duratio, & magnitudo, adiuta etiam in hoc à ſolari parelio eiuſdem anni, & à Solis eclipſi celebrata in ſigno aqueo.

Quę obſeruanda in prædicendo per coronas.

Lunaris taliter conſideranda eſt, vt ſi ex vna parte euaneſcat, ex

ea in qua euaneſcit, & coronæ pars diſſipatur, inde ventus expectandus; quia ſignum eſt in ea parte materiam nimis ſubtilem eſſe, & conſequenter in ventos, & flatus tranſmutabilem, etſi à ſeptentrione materia euanuerit, & diſſipata fuerit, erit Aquilo, ſi ab Occidente Fauonius; ſi in pluribus partibus ſimul lacerata, & diſrupta fuerit, tempeſtates ſignificat, quia halitus illi ex varijs partibus inter ſe pugnabunt motu.

Cum inſpiſſantur coronæ pluuiam, aut niuem ſignificant.

Inſuper cum in varias partes non diſſipatur, nec attenuatur, vt euaneſcat, ſed ſuam naturam recipere cogitur, pluuiam ſignificat, quia cum eius natura nubes ſit, cumq; multum in eo ſtatu perſiſtere non poſſit, neceſſe eſt in aquam diſſolui.

Coronæ nigriores certiora ſunt ſigna pluuiæ, quia ſignũ eſt materiam eſſe craſſiorem, magis propinquam pluuiæ. Coronæ Solis veſpertinæ præcipuè in hyeme, idem ſignificant, quia tunc poteſt materia addenſari, & in aquam concreſcere per frigus adueniens noctis. Si autem coronæ non diſtrahantur, ſed æqualiter euaneſcunt in ſe ipſis ſerenitatem important, quia materia illa, nec in pluuiam concreſcit, nec in flatus delabitur &c.

De corona lunari ſic habemus ex Ptolomeo, ſi vna fuerit pura, & paulatim euaneſcat, ſerenitatem indicat, ſi autem duæ, vel tres hyemem; ſubrubræ vltra hyemem, ventos promittunt. Quod idem dicitur de alijs coronis, quia in illis ſignum eſt adeſſe multum terrei ſubtilis opacantis, vndè rubeus oritur color, qui in flatus diſſoluitur &c. ſi nigræ aquas, ſi caliginoſæ, & ſpiſſæ niues annunciabunt. Iudicium ex corona lunari.

Coronæ aliorum aſtrorum, tam errantium, quam inerrantium (cum paruæ ſint nubeculæ) non tantam habent vim, nec tam notabiles indicant effectus, ſicut coronæ Lunæ, aut Solis. In iudicio autem iſtarum ſeruanda eſt eadem regula, ſicut de alijs; ſic de iſtis loquitur Cardanus nigra, & lucida Saturnina ſunt, & pluuias, hyemem, ac tempeſtates ſignificant orientales, martialia indicant tempora turbulenta cum tonitruis, fulminibus, fulgure, alijſq; igneis. Item furta, mortes, bella, aliaq; de natura Martis, prædationes pratarum, & incendia; Iouis ſi albicantis coloris; Veneris ſi roſei coloris; ſi varij, Mercurij induent naturam. Quid de coronis aliorum aſtrorum.

Si diſruptæ ex parte, valdè magnæ comparatione ſyderis, aut planetæ, quia vt ſupra dixi paruæ, quædam nubeculæ ſunt coronæ

iſtarum, ſi incipiunt turbari; diu durent, in varias partes diſrumpantur, & maleficentur modo, quo diximus de coronis Solis, & Lunæ, iudica malum in rebus ſubiectis planetæ, aut aſtro domino coronæ; vt ſi Iouis corona maleficetur, iudica malum, & perturbationem in Legibus, Religioni, Religioſis, & Eccleſiaſticis, ac iouialibus; ſi ex varia parte malefica, in pluribus partibus futura mala magna, & duratura iuxtà magnitudinem, & durationem coronæ. Si bonæ, non maleficatæ contrarium dicti iudica, ſcilicet nouas bonas leges, nouos Religionis verè filios, & quidem iuxta magnitudinem, & durationem, bonum conſiderabile pronuncia; ſi Veneris eodem modo iudica in Veneri ſubiectis, vt Muſicis, Pictoribus, Mulieribus, & Hominibus Venereis; ſi Mercurij in curialibus, negotiatoribus, viris ſtudioſis, & Mercurio ſubiectis; ſi Martis in Militibus, Alchymiſtis, Ferrarijs, Viris ſanguinolentis, & Martialibus; & ſic per ſimilitudinem diſcurrere de alijs, quod idem dic de coronis ſtellarum fixarum, & iudica ſecundum naturam Planetarum, quam participant dicta ſydera fixa.

Cumq; coronæ parui quidam Cometæ ſint, obſeruandum eſt, in quo ſigno, & Cœli parte ſint, erecta ea hora, qua primum apparent cœleſti figura, & ad ſimilitudinem de Cometis iudica &c. Has enim impreſſiones (præter quam cauſas naturales habent, effectus iſtos cauſantes alteratione facta in corporis temperamento) ſolet etiam Omnipotens gubernator ad futura demonſtranda illas adhibere, ſic enim Auguſto Vrbem ingrediente coronam Solis præmiſit (vt dixi) ſicuti, & in Triumuirato.

Præter coronam explicandi veniunt parelij, & virgæ. Nomine virgæ intellige id, quod apparet longum protenſum in modum longæ virgæ. Fit per reflexionem luminis Solaris in materiam exhalationum, & vaporum, quæ habet figuram directam, non arcuatam, alibi magis ſpiſſam, alibi raram, propter quod alibi apparet color viridis, alibi puniceus, alibi albicans, & alibi flauus, iuxta diuerſam opacitatem materiæ cum comixtione luminis, ex quo oritur colorum diuerſitas, vt ſupra tradidi; exemplum dat Ariſtotelis de aqua maris, nā ſi Sol ex obliquo feriat leniter ſuperficiem maris criſpatam videbitur aqua, quaſi ſulcis exarata, & videntur veluti quædam virgæ luminoſæ, ſed frequentes, prout vndæ luminoſæ erunt, ità ſimiliter facit Sol in vaporibus aeris. Nubes autem iſtæ, in quibus virgæ

ap-

apparent roridæ ſunt, & facilè in aquam diſſolubiles.

Alio modo fieri poſſunt cum radij per anguſta nubium foramina tenuiter, & parum diſtantes inter ſe diriguntur, & non procul poſiti ſunt inter ſe, quos ſæpè videmus ex nubibus erumpere; quam etiam luminis radiorum formam imitantur Pictores, dum Cœlum pingunt luminoſum. Quomodo fiant, & quot modis poſſint fieri virgæ.

Rarò accidunt, & futuræ pluuiæ ſunt ſigna.

Fiunt ad latera Solis, non antè, vel poſt Solem, vt v. g. ſi Sol ſit medio Cęli, latera ſunt Auſter, & Boreas, & ſi Sol in dextera, & apud nos, virga eſt in ſiniſtra, non autem apparent ſupra Solem, v. g. Sole exiſtente in ortu, vel occaſu, parelius, aut virga non poteſt apparere in medio Cœli.

Frequentior color virgarum eſt albus, & niger; hoc eſt fuſcus, niger propter frigus comprimens, & albus propter ſubtile aqueum illuminatum.

Quoad tempus, rarò accidunt virgæ. Videntur in occidente frequentius, quam in oriente, nam Sol meridianum perluſtrans ob vehementiam vaporum concretionem diſſoluit. Flante tamen Auſtro, & aere vndequaq; humido fieri poſſunt virgæ per totum diem. Vt plurimum pluuiam ſignificare ſolent, ſecurius tamen ſi ſint ad Auſtrum, quam ad ſeptentrionem.

Parelij Solis.

Frequentius ſolent accidere, & notabiliores ſunt. Pareliorum nomine intelligimus illas Solis imagines, in quibus Solis effigies repreſentatur.

Fiunt cum ad latera Solis ponitur nubes benè compacta, quæ proximè in aquam ſoluatur ex parte Solis diaphana, à tergo denſa ad modum ſpeculi, quæ per reflexionem Solis valeat illius imaginem repreſentare, ità tamen, vt nubes, in qua parelius fit, non ſit ſub Sole, ſed ad latera illius, & quidem non aliter parelios fieri dicimus, ac ſi ad Solis latera poneretur ſpeculum, in quo Solis imago repreſentaretur. Frequentes vnus tantum ſolet apparere Solis parelius; Verum dico ad vnum latus vnum, & alium ad alterum latus apparuiſſe, & teſtatur Cardanus, ſe hos vidiſſe tantæ claritatis, vt neſciret à vero Sole illos diſcernere, quos æquè dictum eſt factos fuiſſe per reflexionem Solis ad duas collaterales nubes. Item vidiſſe refert Auerſa Romæ anno 1622. 11. Februarij, in meridie tres Soles Quomodo pluresſimul poſſint apparere.

per

per duas horas durantes,& ſanè non tantum duos laterales parelios, verum etiam quatuor, & ſex poſſibiles iudico ex reflexione vnius in alium,modo quo diximus de Iride,vel ſi nubes alia diſpoſita ſit, vt per Solis reflexionem ipſius repreſentent imaginem. Duos Soles ante Chriſti aduentum apparuiſſe, narrat S. Auguſtinus, & ipſo natiuitatis die tres, qui poſtea in vnum coiuerunt. Anno 1625.Regi Poloniæ ſex ſimul apparuiſſe refert Gemma. Anno 646. tres apparuiſſe, tradit Palmerius, & Surius anno 1514. Vitembergæ tres apparuiſſe narrat, & quod admirandum erat in ſingulis cruentus inerat gladius. Parelij non multum à Sole diſtantes eſſe debent,quia ſic reflexio non daretur,quanta autem eſſe debeat propinquitas incertum eſt &c.

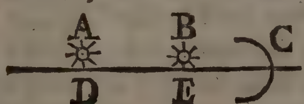
Diſtantia pareliorum à Sole.

Apparent in omni loco, frequentius in partibus ſeptentrionalibus, quia ibi ratione frigoris, & vaporum, facilius nubes concreſcunt, & redduntur materia apta pro parelijs.

Omni tempore anni, & hora obſeruati ſunt parelij, ſic P. Auerſa 11. Februarij in meridie Die 19. Iulij 1651. Propè Ariminum per mare Bononiam pergens cum Excellentiſs. D.Hieronymo Aquauiua Comite meritiſſimo Conuerſani &c. ſecunda diei hora parelium obſeruauimus coloris ſubrubri, & die 14. Auguſti 1652. Bononiæ hora 22. alium quoque penè cęrulei coloris vidimus.

Parelij quãdo accidãt.

Parelij in meridie apparẽtes facilius accidere poſſunt hyeme,pręcipuè in regionibus frigidioribus, quam in æſtate, quia hyeme Solaris calor non tam vehemens eſt, vt valeat materiam Pareliorum diſſoluere, ſicuti eſt in æſtate.

A Parelijs coronas fieri difficillimè exiſtimo, facilius fiet Iris, quia iſta ſit per reflexionem luminis opacati in nubem ad latera, quæ eſſe poteſt,vt ſi eſſet Sol in linea iſta,vt Sol ſit A. Parelius B. faciet per reflexionem directam Iridem C. vt autem fieret Corona, deberet lumen ſubtus nubem immittere ad D. & E. quod non ita facilè faciet.

Pareliorum ſignificationes.

Circa Pareliorum ſignificationes communis eſt vox apud omnes pluuias ſignificare,propter quod Parelij Soles aquei dicũtur; verum antè ſignificationem, videndus, & conſiderandus eſt Parelij color, nam ſi ſubrubrus eſt color, ex Ptolomeo venti ſignificantur, ſi longos

gos extēdant radios ventos validos, hoc idem *vt ſupra* annō 1651. obſeruaui ego in Parelio illo apud Ariminum, qui ſubrubrum præferebat colorem cum extenſis radijs; & eadem hora mare quaſi olla ebulliebat, & bullas inſtar ebullientis aquæ faciebat, & eo die in meridie adeò validus inſurrexit ventus, vt penè Domus ſubuerteret, quod fieri poterat, quia ibi multæ erant exhalationes, & vapores, quæ in aquā conuerti nō valebāt, ſed in flatus &c. Alij apparent ſubnigri coloris, qualis fuit obſeruatus die 14. Auguſti 1652. qua hora pluuia cum magnis guttis, & grandine cecidit, vt Clerum impedierit ne in montem Virginis Aſſumptæ cum equitatu nobilium aſcenderet &c. & hoc idem obſeruatum eſt de parelijs huiuſmodi coloris, quia materia illa magis addenſata, & vaporoſa in aquam conuertitur. Theophraſtus addit, cum duo apparent Soles, & ſimul coronæ, celebrem indicant imbrem. Pluuiam item ſignificat parelius ad Boreā ſituatus, quia ibi facilius vapores in aquam cōcreſcunt ratione frigoris illius Regionis; in Auſtro autem ratione maioris caloris vapores in halitus calore ſubtiliati conuertuntur, nec in pluuiā concreſcunt, & ita intelligitur parelius auſtrinus, hoc eſt Sole ad auſtrum pergente, & conſequenter parelio in Borea poſito, ita quod cauſa ſit ad Auſtrum, vt parelius fiat lateralis ad Boream. Et propter hanc eamdem rationem docet Cardanus parelios occidentis magis oſtendere pluuias.

Qando vētos, & pluuiam ſignificent.

Incerta alia prædicere ponuntur, & quidem ad magnū aliquod ſæpè demonſtrandum adhibuit in ſignum Dominus.

Tres Soles, triumuiratum ſignificare dicit Cardanus; & ſuo tempore ſignificaſſe Imperia Caroli Quinti Imperatoris, Henrici Secūdi Gallorum Regis, & Solimani Turcarum Imperatoris, Cornelius Gemma noua fœdera, conſpirationes clandeſtinas, aut alicuius dolo, vel vi deſtructionem ait ſignificari, ſic enim ſex Solibus apparentibus Franciſcus Gallorum Rex in poſſeſſionem venit Hiſpanorum, & pluries tres Soles ad Trinitatis Myſterium explicandum apparuerunt, qui in vnum coeuntes diuinæ Naturæ vnitatem manifeſtabāt. Et ſanè dum ſex, aut quinque videntur, non niſi aliquod magnum futurum iudicandum eſt; cum naturalis cauſa difficillimè poſſit hoc facere.

Dum ſunt plures magnum aliquando ſignificant.

Præter Solis parelios datur etiam Paraleſenæ, hoc eſt, parelius Lunæ effigiem repreſentans. Fit ſicut Solis parelius, & non aliter.

Parelius circa Lunã quid.

Plures Lunas apparuiſſe, commemorat Pontanus, verum iſtæ raró videntur, & non niſi in Plenilunio, cum alio tempore ſit imbecillior eius vis, vel fortè eſtò acciderint, cum contingant nocturno tempore viſi non ſunt, habent eadem ſignificata, ac Solis parelij.

Colores nubis diuerſi quid indicent.

Reſtant etiam explicandi colores in nubibus apparentes, cum videamus nubes albas, nigras, ac rubeas, alioq; colore tinctas, hos cómuniter fieri dicitur ob lumen receptum in vaporibus, ibique quia opacatur, tingitur, illoſque refert colores. Cur autem fiant hi, & non alij colores, cauſas aſſignaui in principio huius partis de aereis. Hoc tamen notandum accidere poſſe vt nubes, quæ à nobis tali colore videtur, v.g. rubea, alijs in alio loco poſitis appareat albicans, quia non per eaſdem nubis partes lumen ad oculum transfunditur, ſi igitur in oculo exiſtente in puncto B. transfunderetur lumen per partes F. oculo autem in puncto P. per partes R. partes F. poſſent eſſe rariores, & ſic lumen ad oculum perueniens in B. monſtraret partes albicantes. Partes autem R. eſſent magis opacæ, & demonſtrarent ad oculum in P. lumen coloris rubri, & ſic per ſimilitudinem aliarum &c. Vel ſi vnus aſpiceret maiorem partem nubis appareret illi ſanguinea; ſi autem aſpiceret minorem partem, apparent illi colores flaui, quod à ſimili patet in lucernis, & vitro irradiato. Nubes rubicundi coloris, quandò videntur per aerem, ventum potius ſignificant, quia ſignum eſt vapores illos nimis tenues eſſe, multaſq; habentes admixtas exhalationes, quæ non in aquam, ſed ventum vertuntur, & quidem ex ea parte venti erunt, vbi videntur illæ nubeculæ ſparſæ, ita vt ſi in meridie erunt venti meridionales, ſi in ſeptentrione ſeptentrionales, ſi in auſtro auſtrales.

Diuerſi etiam apparent colores ob mutationem oculi in ſitu.

Frequentior color in aere apparens eſt cæruleus, qui proprius eſt aeris, apparens præcipuè dum ſincerus eſt, ac purus. Color iſte prouenit ex humidi profunditate, cum aliquali raritate, & indè color iſte cauſatur, quia ob profunditatem habet aliquam nigredinem, accedit lumen, & redditur cæruleus. *Aurora quid ſit.*

Cur color aeris cæruleus.

Vlterius ratione vaporum, & exhalationum diuerſi apparent colores, qui Aurora, & crepuſculum dicuntur; quæ in matutino tempore apparent, dicũtur Aurora; quæ veſpertino, Crepuſcula &c. prima ſunt ad partem orientalem, ſecunda ad occidentalem, cuiuslibet orizontis proprij. Aurora de qua variè fabulati ſunt Poetæ, pro diuerſa vaporum combinatione, & propinquitate, vel diſtantia à Sole di-

Aurora quid.

le diuerſos producunt colores, cæruleum, purpureum, roſeum, &c.

Inſudant Doctores in aſſignanda, quanta eſſe debeat Solis diſtantia ab orizonti verticali, quando incipit illuminare vapores Auroræ. Ptolomæus, & alij dicunt diſtare G. 18. alij 19. alij 17. alij 24. & hæc vltima recepta eſt apud Aſtrologos dicentes diſtantiam 24. aut 25. graduum non tollere Planetam, vt influat in illam à domu aliqua, & experientia videmus Planetas, tantum diſtantes ab aliqua domu influere in ſignificata illus domus. Cæterum probabiliorem reddunt experientiæ opinionem Ptolomæi; commune enim eſt inter Aſtrologos hoc dictum, Martem in aſcendente cicatricem aliquam dare in facie, aut capite, & hoc obſeruatum eſt etiam ſi diſtet 18. G. non tamen ſi 24. &c. Halitus, ſeu vapores illi illuminati altiſſimi eſſe debent, vt videantur à nobis, quia aliter non poſſent à Sole infrà orizontem ſenſibiliter, ſeu viſibiliter illuminari, cum terra ſit ſphærica, quod impediet viſum. Verum quanta ſit horum vaporum eleuatio nõ poteſt determinari, quia ſicuti nubes aliquandò altiores, aliquando non tantum ita vapores, aliquãdò ſunt in maiori, aliquandò in minori eleuatione, & ſic licet obſeruentur hodie in tanta altitudine, cras hancnon ſeruabunt, ideoq; non mirum ſi aliqui Doctores obſeruarunt illos in hac, aliquandò in maiori altitudine. Et deindè cum Auroræ lux incipiat paulatim, vt etiam artificiosè paulatim apparentẽ è mari cum face accenſa Auroram ſurgẽtem immittãtur in Theatris, & iuxta diuerſam oculorum aciẽ citius illam lucem proſpiceret, qui perfectiores eſt organi viſus, ideo incerta. Hinc habes etiam cur in principio Auroræ albicans appareat color, deindè rubeſcat, quia ſcilicet prius altiores, & conſequenter ſubtiliores, ac propterea rariores illuminat vapores, cuius materiæ illuminatio alborem reddit; cum autem Sol magis aſſurgit ſupra orizõtem, illuminat vicinos va-pores, & conſequenter etiam maximè opacos, & craſſos, in quibus fit color purpureus.

Quãta eſſe debeat Solis diſtantia pro illuminandis vaporibus auroræ.

Ex alba fit aurora.

Habes etiam ex hoc cur in Aurora, & ſerò in crepuſculis Sol tantæ magnitudinis inſtar rotæ curri appareat, & rubei coloris.

Prouenit hoc, quia cum videatur tunc obiectum, ſcilicet Sol per medium magis denſum, per quod tranſeunt radij viſuales magis conuergentes, & vniti, & conſequenter tendentes ad angulum maiorem, ideò ipſe Sol videtur maior, propter quod occaſionem ſumpſit Heſopus (vt oſtenderet Mundum ſæpè relictis veris bonis, ſua auidi-

Heſopi fabula enigmatica.

tate ad maiora tantum apparentia bona ſe applicare) fabullandi; canem olim ore carnem geſtantem cum ad fluuium ſe proſpexiſſet, & carnem, quam ore gerebat maiorem vidiſſet in fluuio, vt minorem apparentem acciperet, veram reliquiſſe carnem, & vera deperdita remanſiſſe illuſum, vel quia in oriente, vel occidente collocato Aſtro radij obliquè incidũt, ſed quò magis obliquus incidit radius per medium denſum (ſicuti eſt medium, dum Aſtrum eſt in oriente, quia nõ dũ ſubtiliati ſunt actione aſtri vapores) eo refractio eſt maior, conſequenter maius apparet obiectum, quia maiorem facit angulum.

Non apparent in meridie colores, qui in Aurora, aut Crepuſculo videntur, vel quia Sol meridianus magis calidus diſſipat illos vapores. Vel quia Sol in meridie maiori luce illuminat Emiſpherium, & ex omni parte lumen diffunditur, & ſic æquè penetrat nubes, ideoq; non oritur illa colorum diuerſitas, at verò cum eſt in oriente, vel occidente Sol ex vna tantum parte lumen impingit in nubem, & ex alia tenebroſa remanet, & propterea redditur materia apta pro colorum diuerſitate, quia lumen vndequaq; non penetrans admittit opacitatem, quæ requiritur ad colorum diuerſitatem.

Mirum exiſtimari debet, quod olim diei lux per totam noctem apparuerit.

Hoc prouenire potuit, vel ex refractione nimia Solis ob magnam aeris craſſitiem, ſicut ait Theophraſtus nonnunquã antè Solis ortum videri radios Solis ob nimiam refractionem, propter quod etiam exiſtens imago Solis in alio Emiſpherio videtur in noſtro. Vel dicendum prouenire lucem illam propter magnum aliquem Cometam tunc occurrentem, præcipuè ſi cauſatus ſit ex multarum ſtellarum in vnum combinatione, vel ex Paraleſene tunc occurrente.

CAPVT SECVNDVM.

De Iride.

IRidis nomine arcum illum diuerſi colorem in aere apparentem intelligimus, qui ob ſui pulchritudinem merito Cæli decus, ac ob admirationem thaumantias meruit à Virgilio nuncupari.

Iridis multæ ſunt ſpecies, de quibus ſingillatim erit quæſtio. In præſenti autẽ de Solari Iride, qui de die conſpicitur, erit dilucidatio.

Dico

Dico igitur efformari Iridem, cum diſpoſita nube rorida per aerem, lumen à Sole ad ipſum diffunditur, ac quia in ipſa nube diuerſæ extant partes, aliæ magis, & aliæ minus craſſæ, eſto ſint eiuſdem rationis (ſicuti ſunt in vitro triangulari) lumen idcircò diuerſimodè opacatur in illis iuxtà maiorem partium craſſitiem, & propter hanc diuerſam opacitatem diuerſos cauſant colores. Dixi ego opacitatem, non denſitatem, alia namq; eſt opacitas, & denſitas, ſic namq; videmus aquam in vapores attenuatam opacari, & Diaphaneitatem ammittere, hanc verò contrahere, dum concreſcit in aquam. Item Criſtallum, gemmas talchum, aliaq; ſimilia fuſa, & rarefacta opacari, concreta autem diaphaneizari, non ergo idem eſt opacum, ac denſum.

Concluſionem iſtam probo; primo, quia per hoc rem explico via ab omnibus concedenda, & difficultates fugit, an ſcilicet fiat per reflexionem Solis, aut refractionem, namq; pura refractio non colorat radios, ſed tantum vertit in aliam partem, vt patet de radio refracto à corpore æquè plano, tum quia ſemper deberet ipſe radius per refractionem colorari, cum tamen facta refractione radiorum in Halone, & in Lente vitrea non ſemper colorentur radij, neq; per reflexionem, quia reflexio ſimpliciter non colorat radios, niſi ex diuerſitate materiæ reflectentis, vt patet in Speculo, & in Parelijs, quæ non ſemper coloratos emittunt radios, imò ipſimet aduerſarij, præcipuè Nyphus, ſuſtinens fieri Iridem per reflexionem, dicit tamen in tantum colorari radios, in quantum tranſit per diuerſas partes ipſius nubis.

Et quod modo explicato poſſit Iris contingere, oſtendo primum exemplo Iridis in vitro triangulari contingente, dum enim radij luminoſi tranſeunt per partes ipſius vitri minus craſſas, & minus opacas, eſtò omnes ſint eiuſdem rationis, diuerſos tamen producũt colores ab illis, qui producuntur tranſiens lumen per partes magis craſſas, in quibus magis opacatur, ſimiliter radij Solis tranſeuntes per circulos vitri feneſtrarum, magis craſſos alios producent colores, ac per alias minus craſſos tranſeuntes. Idem experimur in Halone, collo Columbæ, & in coloribus, qui apparent in aqua, eſtò eius partes ſint eiuſdem rationis, quorum omnium colores fiunt ad ſimilitudinem coloris Iridis, ergo optimè hoc modo explicatur Iridis efformatio. Hinc autem benè habes, quod non omnibus in diuerſis locis

con-

conſtitutis ijdem apparent colores, quia non per eaſdem partes lumen transfunditur ad ipſos oculos, non ergo eſt radius emiſſus à Sole, qui reflectens in nubem, aut refractus veniat ad oculum, ſed eſt ipſemet radius, qui videtur coloratus intrà nubem, quia autem non habet hanc colorationem radius, niſi ſub tanta penetratione, ideò qui hanc penetrationem non attingit illum videre non poteſt, propinquitas enim obiecti cum potentia non iuuat ſemper, imò aliquando impedit actionem potentiæ, & inter ſenſibile, & ſenſorium requiritur debita proportio, vt poſſit fieri ſenſatio, contingit ergo radium illum obliquum, qui peruenit ad oculum in obliquo taliter, vel taliter videri, quia tranſit per talem partem vaporis.

Colorum igitur diuerſitas ità ſe habet in Iride, cum enim vapores ità diſponantur, vt rariores ſint, qui magis altius, & in latum ſe diffundunt ſupra noſtrum orizontem, & magis Soli primo apponuntur, & per actionem caloris radiorum primò in ipſos impingentium rarefactos, hinc lumen illos penetrans redditur puniceum. Vlterius protendens magis opacatur radius, & redditur viridis, & vlterius ſe inſinuans, & in craſſius opacatur maximè, & fit coloris purpurei, vndè falſum eſt id, quod aliqui dixerunt colores illos ideò in Iride tamquam in ſpeculo repreſentari, quia verè ſunt in ipſo Sole, qui in Iride repreſentantur. Nam ſi verè huiuſmodi colores eſſent, melius repreſentari deberent in ſpeculo, in quo exactiſſimè apparet Solis imago.

Vltra tres aſſignatos colores, ſcilicet primum puniceum, ſecundum viridem, tertium purpureum, apparere ſolet quartus, nempè flauus; quem ait Ariſtoteles contingere ex eo, quod colores iuxtà ſe poſiti aliam ſubeunt apparentiam, ſic puniceus iuxtà viridem, qui tendit ad nigrum flaueſcit, & conſurgit color declinans ad flauum, quod ſi hi duo colores puniceus ſcilicet, & viridis non eſſent contigui, non reſultaret ille color.

Apparuiſſe aliquando totam nubem albam narratur, hoc iuxtà dicta accidit ratione nimiæ raritatis ipſius nubis, ac propterea cum lumen non poſſit opacari, neque potuit colorari.

Difficultatem præbet Iridis circulatio, cur ſcilicet ſemper circulum dimidiatum conficiat.

Reſpondent aliqui fieri, quia verè nubes illuminata, & colorata ità circularis eſt, & ad eam formam diſpoſita.

Verum

Verum incredibile eſt materiam illam circularem eſſe ſemper,& ſimiliter non magis incredibile eſt nubem ità bene excauatam ſemper eſſe,vt dixit Seneca,& valeat ob hanc excauationem,tam perfectum oſtendere ſemicirculum. Nequè quia terra ſphærica eſt,ſphæricè aſſurgere debent vapores, in quibus fit Iris,vt dicunt aliqui,quia hinc ſequeretur ſurſum aſcendentes, ſphæricam aſſumere naturam, cuius contrarium experientia conſtat de multis nubibus diuerſimodè ordinatis, & patet etiam in fumo. Modum igitur inuenio, quomodo reſultet figura circularis in nube, ſiuè rotunda, ſiuè plana ſit, meis concordantem principijs, & veritati.

Cur nubis figura ſemper ſemicircularis.

Dico igitur Iridis figuram circularem eſſe, ſiuè Sol in oriente, ſiuè in occidente ſit, quia tunc partes roridæ nubis, quæ ſunt Iridis ſubiectum, maximè ipſi Soli præſentantur, quia illi maximè opponuntur, ideoquè Sol tunc mittit radios directè in totum orizontem illi oppoſitum, qui ab illa nube operitur, cumq; orizon ad modum ſemicirculi ſe habeat,conſequenter radij ad ipſum à Sole emiſſi tendunt ad modum ſemicirculi, & quia roridæ partes propè nubem è directo Soli opponuntur,illę verò partes,quę ſunt propè terram non è directo opponuntur, quia tunc Sol oppoſitus non reſpicit illam è directo, ideò eſtò nubes plena ſit in ſe, circulariter tamen coloratur tantum; iuxtà partes orizontem circulantes, non autem coloratur ipſa terra, aut tota nubes, quæ non opponitur.

Videtur autem Iris pedem habere in terra, & illuminationem,ac colorem propè terram,quia illa pars, vtpotè orizontem claudens directè aſpicitur à Sole, quod ſi Sol ab oriente, vel occidente ſit eleuatus, tunc ſi accidit Iris circà orizontem non apparet ſemicircularis, quia in tali caſu directius terra, quam orizon aſpicitur à Sole, ideoq; nubes rorida circà orizontem manens magis occultatur,quia minus directè opponitur.

Vel ſuppoſita pro certo apud omnes hac circulari orizontis figura, ſuppoſita nubes rorida colorata in ipsū diſperſa,ſi videnda eſt,neceſſariò vidēda eſt ſemicircularis,quia ad hoc,vt radius in tota nube penetratus,ac coloratus videatur,vt coloratus debet obliquari oculo, vt videatur tātum remotus ab illo puncto colorati,quod inſpiciebat oculus poſitus in directum,nā ſi nubes ſupponitur plana,& color,qui apparet, & videtur debet eſſe æqualis, pars viſa æqualiter diſtabit à radio directo, & à puncto, quo radius directus infigitur in eodem pla-

plano nubis ad hoc, vt videantur per lineas ductas à centro oculi ad ipſum corpus viſum, ſed puncta in plano, quæ diſtant æqualiter ab vno puncto in eodem plano cauſant figuram circularem, vt de ſe conſtat, ergo &c.

Atq; hinc collige falſum eſſe oculum debere eſſe in medio intrà Solem, & Iridem, ità quod eadem ſit linea recta Solis, Iridis, & oculi, ſed poteſt oculus eſſe multo obliquus, & poſitus oculus ex auſtro, Sole in occaſu poſſet videre Iridem, quia in tali ſitu radius coloratus adhuc inſpici poteſt, cum coloratio non proueniat ab oculo, & radio, ſed fit præcisè à radio in nube opacato, ſicuti ergo poſiti ad Auſtrum Sole in occaſu poſſumus videre radios Solis, ità poſſumus illos coloratos videre, tum quia accidit hoc frequenter, cum multi Iridem videant, & tamen non ſint in eodem loco. Hoc quidem verum eſt, vt dixi, colores non eoſdē apparere illis, qui in diuerſo ſitu Iridem aſpiciunt, cum radij viſuales non tranſeant per eaſdem partes, proindè non eodem modo colorentur.

Gibboſus aliquando, ac curuatus apparuit Iridis circulus; hoc dicendum eſt accidiſſe, vel ex defectu loci, in quo erat Iris, vel ob nimiam propinquitatem oculi verſus vnam partē Iridis, magis quam verſus aliam.

Quomodo apparere poſſint duę Irides.

Contingit aliquando duas Irides apparere, & quidem vnam ad dexteram, aliam ad ſiniſtram, Sole in medio conſtituto, circa hanc non eſt difficultas, nam eodem modo diſcurrendum de vna, ac de alia, quod difficile eſt, explanare quomodo in eadem parte duæ Irides potuerint ſimul apparere, vna alteram ambiens pari, vndiq; interuallo, & ad vnius defectum alteram deficere, vt pluries, & Licij, & Romæ obſeruaui.

In formatione huius ſecundæ Iridis modum inuenio conformem doctrinæ Ariſtotelis, & veritati, & ſic diſcurro, radium coloratum in vaporibus primæ nubis tranſmittere imaginem ſui ad partes exteriores, & vltimas ipſius nubis, ſi fortè in proportionata diſtantia à partibus exteris illius nubis reperiatur aliquod corpus vaporoſum, quod habere poſſit rationem ſpeculi, vel parietis, in eo pingetur imago radij cum illis ſuis coloribus, hæc autem colorata imago nequit videri ab oculo ſituato in primo loco, in quo aſpiciebat primam Iridem, quia interponitur radius terminatus ad primā Iridem, & quia aliter non viderentur colores inuerſo ordine, tranſmittit nihilominus

corpus

corpus illud coloratum ſpeciem illam vndequaq; poteſt ergo illam ſpeciem tranſmittere ad aliud corpus ſpeculare,& ad alium vaporem ex parte illi oppoſitum ; ex iſto, quaſi ex ſpeculo tranſmittitur ad oculum in eodem loco poſitum per aliam viam,& hinc apparet quomodo inuerſis coloribus appareat Iris; ſcilicet primo purpureus, ſecundo viridis, tertio puniceus.Quoniam autem radius refractus maior apparet, hinc eſt ſecundam Iridem maiorem apparere. Ratione inſuper vaporum, & neceſſaria obliquitate, & vt rationem ſpeculi participet nubes illa, hinc fit vt Iris non videatur, niſi ad illam partem, in qua erat nubes refrangens radios, quarè requiritur ad ſecundæ Iridis formationem vt vapor, ſeu nubes, in quam impingunt colores primæ Iridis ſit in debita poſitione, & ad partem in qua poteſt tranſmittere ſpecies ſuorum colorum, & in qua ille radius poteſt facere angulum ſemirectum.Eodem modo ſi alia nubes ſpecularis reflectens eſſet poſt illam aſſignatam, in qua facta fuit ſecunda Iris, cauſaretur tertia Iris, & hoc eſt, quod dixit Ariſtoteles per reflexionem, ſcilicet vnius Iridis, poſſe aliam cauſari,& hinc habes ad defectum primæ Iridis cauſantis alias duas, reliquas Irides euaneſcere.

Cur ſecunda iridis inuerſis coloribus appareat.

Languidiores ſunt colores ſecundæ Iridis, & magis tertiæ, quia cum longius protrahitur viſio obiecti, languidius videtur.

Circa magnitudinem Iridis. Primo Iridis altitudinem metiuntur Geometrici graduum 45. vt pluries obſeruatum eſſe teſtatur. Cardanus verò dixit eſſe paſſuum 700. eſtò aliqui dicant Cardanum dixiſſe milliariorum 700. quod ſi diceret falſum eſſet, tum quia Iris fit in nube rorida, & nubes non excedunt mediam regionem aeris, imò & infimam, quæ ſecundum communiorem ſententiam eſt paſſuum 500. & in tanta altitudine Iridem ſe obſeruaſſe dixit Fromondus, & hinc colligimus Iridis locum non tranſcendere infimam aeris Regionem, & frequentius accidunt in locis humidioribus, quia inde præſtatur copia vaporum.

Quanta ſit iridis magnitudo.

Latitudine, ſeu extenſionem ipſius Iridis eamdem eſſe cum diſtantia à nobis, dixit Fromondus, nec iſtam ſe extendere vltrà mediũ milliare belgicum. Et vnam obſeruauit Sole ad occaſum accedente, quæ tantum ad 30. paſſus erat propinqua, & Albertus Magnus rarò (dixit) vltrà tria milliaria videri.

Eius magna extenſionis cauſa eſſe poterit,quia fit in aperto aere, vbi cum diſtantia ſit magna, poteſt eſſe obſcuritas colorationem au-

Latitudo quanta.

ſans, quia quo vicinius eſt lumen, eo minus opacata apparet nubes, & radius minus videtur coloratus, ideoq; quo lumen eſt diſtantius, eo melius videtur, quod contingit in viſione nubis, quæ non percipitur ab oculo nimis propinquo; verum ſi in nube nimia eſſet opacitas, poſſet etiam è propinquo colorata videri, cum ſtante opacitate adſit cauſa colorationis, propter quam rationem Iris artificiosè facta, vel in fontibus, vt videtur in Tuſculo, vel in cubiculo aqua per ſcopum circum circa ſparſa apparere poteſt minima, quia ab vmbra cubiculi, vel loci in quo fit materia opacata, vel obumbrata redditur materia apta colorandi radios, & vt videatur è propinquo.

Tempus Iridis.

Tempus Solaris Iridis propriè eſt ver, & autumnus, quia tunc vapores aſcendentes poſſunt conſiſtere, nec Solis calore nimis exſiccantur, hyeme, & ob aeris craſſitiem Sol factus imbecillis valdè, & ob nubilum aerem, non valet arcus lucere, & apparere, niſi fiat in regionibus calidis &c. Qua autem hora accidat, cum Sol non debeat Iridis ſemidiametrum (quod grad.45. ſtatuitur) excedere, quia iuxta Solis eleuationem maior pars terra operitur, ideò dicendum in æſtate in ortu apparere poſes, vſq; quo non excedit Sol dictum gradum, & in occaſu cum deſcendens Sol peruenit ad dictum gradum, illam poſſumus aſpicere, vndè quantò minus gradibus 45. eleuatur aliqua regio, tantò plus de Iride videri poteſt. Minimum autem eleuationis Iridis eſt, quod ſufficit ſi ſplendeat propè fines orizontis.

Iris in nube ſicut clauus in porta.

Mouetur Iris loquendo de verò, & proprio motu ad motum ipſius nubis in qua fit, namq; Iris cum ita in nube ſe habeat ſicut clauus affixus in porta, & iuxtà diuerſam partium nubis diſpoſitionem ipſa diuerſimodè diſponatur, non poteſt moueri, niſi ad motum ſui cõtinentis. Iſte autem motus nubis fieri poteſt, vel per tranſportationem nubis in alium locum, vel per maiorem partem vaporum adденſantium primam nubem, vel per rarefactionem partium nubis, & demum ad variationem totalem nubis mutatur, mouetur, & variatur Iris, nec alius eſt motus Iridis, quam motus nubis.

videtur moueri ob ſolum motũ oculi.

Aliquandò immota ab eodem loco nube, moto tamẽ ad diuerſum locum Sole, vel oculo, videtur Iris moueri, quia non amplius tranſit radius per eaſdem opacas partes, per quas antea, nec radij viſio diffunditur ad oculum per eaſdem partes, hinc oculis apparet Iris mota, hoc eſt illa prima coloratio, licet mota non ſit Iridis materia.

Iridis effectus varij aſſignantur, affert namq; oculis ratione colorum

um delectationem, ori dulcedinē cum ipſa apparente, quia tunc ros cadit, quæ eſt mellis materià, apes maximè mellificare conſpiciantur, & etiam naribus odorem, ſiquidem poſt Iridis apparitionem olentes ſentiuntur quædam hærbæ, ſic enim Cardanus lib. 4. varietatum Iride euaneſcente in æſtate roſæ arborem iam areſcentem maximum dixit expiraſſe odorem. Hic autem notandum odores iſtos expirare maximè in æſtate, & ab olentibus arboribus, non tantum autem in alio tempore; cuius ratio eſſe poteſt, quia cum odor proueniat ob humido benè concocto in ſicco locato, & Iridis ros benè concoctus ſit medio Solis calore per radios in ipſam nubem, hinc cadens in terram, vel arborem ſiccum emittunt odorem, eo modo quo videmus, ſæpius propter aquam ſupra terrā ſiccam æſtate cadentem, ſi moderata ſit, odorem expirare terram.

Odor vnde proueniat.

Commune, ac vulgare dictum eſt Iridem matutinam pluuiam ſignificare, veſpertinam verò ſerenitatem, quia in matutino ortu Sol vapores ſuo calore diuertit, verum in hoc ità ego diſcurro, & vniuerſalem do regulam ob experientias, ſi Iris contingit antequam facta ſit pluuia, ſignum eſt, aut pluuiæ, aut venti, quia vapores nondum fuerunt reſoluti, nec ſunt nubium tenuiſſima excrementa, ſi poſt pluuiam ob oppoſitam rationem indicat ſerenitatem, poteſt etiam tunc ventos, aut nebulam importare, quia poſt pluuiam ſignum eſt remanſiſſe partes aliquas tenues, quæ ſint magis cum terreo commixtæ, & quæ non ita de facili potuerunt in aquam reſolui; hanc Iridem ventorū ſignificatricem Virgilius, & Homerus appellarunt.

Quando pluuiā, vel ſerenitatem promittat.

Dum duplicata apparet Iris, certius eſt pluuiæ ſignum, quia inditium eſt magnam eſſe nubium, & vaporum copiam, quorum maior ſaltem pars in aquam eſt diſſoluenda.

Ex Diuino inſtituto habet ſignificare non futurum Diluuium, iuxta illud, arcum meum ponam in nubibus Cæli, & erit ſignum fæderis. Ex ſua autem natura non habet hoc ſignificare, imò contrarium potius, cum nubes quantum eſt de ſe, quaſi ſemper aquam, ac pluuiam ſignificet, quæ eſt Diluuij materia.

Cur nō futuri diluuij ſit ſignum.

Et ſi quidem pro naturali inſtinctu non futuri Diluuij poſſit eſſe ſignum per hoc, quod Iris fiat inter ſerenum, & nubilum, & cum ros moderatus, hoc tamen non conuincit, nam etiam ſi aer vndequaq; nubibus ſit coopertus, adhuc Iris dicitur ſignificare Diluuij priuationem, ergo ex Diuino hoc habet inſtituto; ſic enim dixit Deus.

Cum ob duxero nubibus Cęlũ apparebit arcus meus in nubibus &c.

Præter Solarem Iridem explicanda venit in ordine Iris lunaris; de cuius obſeruatione, & efformatione eodem modo diſcurrendum, ac de Solari. Lunaris tamen nunquam viſa legitur diuerſi coloris, ſed albicantis. Prouenit, quia Lunæ lumen cum nimis tenue ſit nubem non penetrat, vt opacari poſſit, & colorari, ſi autem contingat lunarem Iridem colorari (vt à pluribus accidiſſe narratur) contingere hoc dicas, quia nubes potuit eſſe aliqualiter non multum craſſa, ità vt potuerit à Lunæ radijs penetrari, & opacari, ſicq; colorari. Qui tamen colores ob luminis, & vaporum tenuitatem, valdè debiles futuros eſſe oportebit. Hæc certius quam Solaris pluuiam indicat ob rationes ſupra aſſignatas.

Lunaris Iris cur non ſæpè colorata.

Alia ſpecies Iridis, quæ fit circà lucernas declaraui ſupra cum de Corona lucernarum.

Accidere etiam Solet Iris in aqua, & fit dum triremes ſimul attolluntur, & magno impetu demerguantur, tunc enim reſpergitur aqua, & circumquaq; madefacti fluunt, at circumquaq; quaſi pluuia ſpargitur, quod ſi Sol ſit à tergo oppoſitus illi eleuatæ aquæ, oculus ſit conſtitutus in loco, vt poſſit aſpicere, vel intrà Solem, & remum, Iris videbitur colorota, vt ſolaris Iris, quia ibi guttæ illæ ità diſponuntur, vt habeant rationem ſpeculi, quoniam verò maiorem habet craſſitiem, ac opacitatem aqua præcipuè maris, quam nubes rorida, ideò frequentius apparet color purpureus, & viridis, non puniceus.

Varij modi efformandi Irides artificioſas.

Aliter cauſatur Iris, dum aliquis tergo ad Solem conuerſo, & facie conuerſa ad locum ſuboſcurum, & vmbroſum manu, ore, ſupra, aut alio quouis inſtrumento aerem illum vmbroſum aſpergat, ita vt aſperſio ſit partim in radio, partim in vmbra, vt radij Solis per illud ſoboſcurum poſſint opacari, & eo modo videtur, ac Iris per remos facta &c. ſimilis etiam conſpicitur in præcipiti aquarum decurſu ſub terra, qualẽ vidi apud Fraſcate in Villa Aldobrandinorum.

Abſq; aqua fit Iris hoc modo, ſumas pennam candidam cum floccis, & appone antè oculos, & per illos floccos inſpice lumen candelæ, aut lucernæ non ità à longè poſitum, per illam videbis Iridem ad modum Crucis coloratam vt ſolaris Iris, quod contingit, quia per illos floccorum riuulos lux cum vmbroſo floccorum mixta colores producit, & per hanc eamdem rationem accidit Iris in Col-

lo

lo Columbæ, cauda Pauonis &c. licet multum iuuetur etiam in hoc à coloribus ipſarum pennarum tenuiſſimorum floccorum.

Præter hæc dictum mihi eſt à pluribus Patribus meis fide dignis in Oppido Corropoli in Aprutio, in quo Epiſcopali gaudet Abbas noſter poteſtate, pluries obſeruatam eſſe quamdam herbam de nocte coloratam colore Iridis, in quam Præsbyter quidam noctu ſagitta tendens illam feriebat, vt de die poſſit illam cognoſcere, quam ipſe capiebat, & cum ipſa æs in argentum mutabat, vt apparuit, quãdo à Regijs miniſtris inuenta fuit magna pecuniæ quantitas, quam ipſe cum tali materia de ſe efformabat. Herbam etiam quamdam ob colorum diuerſitatem Iridi ſimilem Iridem nuncupatam legi caſu apud Dioſcoridem lib. 1. cap. 1. & in Plinio.

Scio quidem alios aſſignari modos in explicatione Iridis, qui à ſenſu facilius percipiuntur, at nos veritatem quærimus, quæ ſæpius ſenſibus eſt abſcondita, & intellectui tantum manifeſta:

CAPVT VLTIMVM.

De Ventis.

EXplanatis omnibus, quæ ad aerea pertinent, finem huic parti daturi, de Ventis, quæ ſunt aeris ſuſpiria, aggredimur inueſtigandum, & meritò quidem ſuſpiria dicenda, quando in ipſius materia alijſque cauſis, ac proprietatibus explanandis tot Sapientiſſimos ſuſpirare fecerunt indagatores, & meritò circà ventorum inexplicabilem naturam Salomon eſt audiendus dicens, *qui producit ventos de theſauris ſuis*, quaſi ventos ex Dei theſauris prodjiſſe ſignificaret, tamquam aliquid mentibus, omninò abſconditum humanis.

Circa ventorum materiam innumerabiles extant Doctorum ſententiæ. Prima eſt Ariſtotelis lib. 2. cap. 5. aſſerentis eſſe exhalationem terream ſubtilem non accẽdibilem, nec mixtã cum humido vntuoſo, quia ſic eſſet materia ſiderum diſcurrentium, neq; cum humido aqueo, quia ſic eſſet materia corruſcationum. Alij dixerunt eſſe vaporcs per aerem flantes, qui quidem vapores tenuiſſimi ſunt, ſi quidem vapores ex quibus fiunt grandines, & pluuiæ ſunt craſſiores, & hinc etiam dixerunt ventum eſſe flatum aeris, intelligentes nomine aeris vapores ſubtiliatos, quorum motu ventus generatur,

ita

ità Stoici, Theophraſtus, Hippocrates cum alijs,& idem etiam videtur ſentire Ariſtoteles 2. metheororum, cap. 4. Opinati ſunt alij venti materiam eſſe aerem, ſeù ventum eſſe motum aerem,& nomina mutare pro locorum varietate, ità Hermes, Cardanus, & alij, imò ipſemet Ariſtoteles ventum definiens dicit eſſe fluxum aeris, & D. Auguſtinus dicit, nil aliud, quam aerem iſtum motum, & agitatum ventum eſſe ſentimus; Alij demum dixerunt eſſe ſpiritum igneum, & halitum aliorum corporum.

Variæ opiniones circa ventorũ materiam.

Dico autem ego omnium iſtorum opiniones probabiles eſſe. Probatur primo,& quidem de exhalatione terræ, quia quibus temporibus magna aſcendit exhalationum copia, crebriores,& frequentiores ſunt venti. Secundò,quia manè magni eſſe ſolent venti,& etiam veſpere, quia tunc aſcendit magna exhalationum copia, vt dixi de ventis in aurora,& crepuſculis propter exhalationes tunc à Sole motas. Tertiò,quia ſupra dixi,Cometas ventos portendere, quia illi paſcuntur multa exhalationum copia, cuius magna quantitas ob ipſarum ſubtilitatem in ventum conuertuntur, nec ob aliam rationem multos ventos excitare Cometas, vt communiter docetur ab omnibus, niſi quia exhalatione calida, & ſicca conſtant, cuius ſubtilior pars, quæ craſſa non eſt, in ventum diſſoluitur. Demum ex vehementi ventorum flatu ex oceano proueniente deduxit Chriſtophorus Columbus poſt oceanum dari terram, quæ modo India dicitur,quod quidem non benè deductum à Chriſtophoro, niſi putaſſet ventorum materiam exhalationum materiam eſſe, quia ſi ex vapore tantum putaret ventos procreari, non benè collegiſſet poſt oceanum dari terram,quia illi venti poterant à ſolo oceano produci.Item dum nix ſoluitur, venti ſunt frequentes, quia tunc multæ extrahuntur exhalationes, ac quia exhalationum, ac vaporum copia verè, & autumno, cum Solis non ità ſit actiuus calor ob diſtantiam, permittitur ſurſum aſcendere, & repelli ad ventos inducendos. Ex quo patet cur aliqui anni ſint magis ventoſi, alij magis pluuij, iuxtà ſcilicet copiam vaporum, & exhalationum aſcendentium,ideò aliquando fit temperies vtriuſq; & annus temperatus, aliquando etiam exceſſus; Item iuxtà materiam diuerſam quæ ſubminiſtratur è diuerſis regionibus, idcircò aliquæ regiones magis pluuioſæ, aliæ magis ventoſæ ſunt, è ſiccis enim,& aridis locis cuiuſmodi ſunt montes,& loca petroſa aſcendit exhalatio, proindè abundant ventis ex humi-

dis

dis vapor extrahitur, indè pluuiæ; licet aliquando vna regio alteri vicinæ ſuas communicet affectiones, patet etiam cur præcipui venti ſint Aquilonares, & Auſtrales, quia ſcilicet Sol ad polos non accedens vapores extractos non reſoluit.

De vapore etiam probatur, quia plurimi ſunt venti humidi, & frequentes circa mare. Item accidit dum annus eſt calidiſſimus, quo neceſſariò magna vaporum copia ſurſum trahitur, nunquam pluere, ergo dicendum eſt illos vapores per calorem, & ſiccitatem ſubtiliari, & in ventos reſolui. Item cum occaſus cæruleum monſtrat colorem, qui indicat vapores è mari eſſe eleuatos, ſæpè venti oriuntur. Item cum æſtas nimis ſicca eſt, magna ventorum copia accidit, quæ non poteſt prouenire a ſolis exhalationibus terreis, quia terra tantum exiccata non poteſt tantas producere exhalationes, vt indè tam magna ventorum copia oriatur, ergo dicendum eſt prouenire, & à vaporibus attractis ſubtiliatis.

Quod etiam poſſit eſſe aer, probatur, quia materia ventorum eſt rara, & fluibilis, ſed raritas, & fluibilitas meliori modo reperitur in aere, ergo dicendum eſt ventum eſſe aerem motum. Secundo, quia follibus ventos agitamus, plus minuſuè pro follium magnitudine, & impetu. Tertio, quia per flabellum ventus producitur non alia ratione, niſi quia aer mouetur. Item aer ad motum alterius motus ventum producit, vt acidit dum fulmen deſcendit, vel aliquid aliud graue, ſic etiam auibus volantibus ſibilum ſentimus, & etiam ventum, non alia ratione, niſi quia aer mouetur. Idem etiam ſentit D. Thomas dicens exhalationem aerem commouere in obliquum, & ventos producere, & demum patet hoc euidenter experientia; nam ſi ignis apponatur propè murum in quo ſit pannus, aut lineus, aut ſericus videbis moueri pannum, quia aer rarefactus per calorem, & motus mouet pannum, ſicuti etiam videmus in coquinis per calorem mouentem aerem moueri quædam folia ferri, per quæ mouentur tenentia veru.

Ventus poteſt eſſe aer motus.

Quod etiam ſit ſpiritus igneus, vel halitus aliorum corporum mixtorum, manifeſtè patet, & quidem vnus ex iſtis eſt præſter, & ille ventus qui oritur, dum fulmen mouetur. Item quidam venti magnam vim habent exiccandi, imò & adurendi, ſic in Scriptura legimus ventos vrentes. Item Theophraſtus, ait alicubi, tam vehementes eſſe ventos, vt viatores, & meſſores comburat. Simile exemplum

Poteſt eſſe ſpiritus igneus, vel Halitus aliorum corporum.

plum

plum habemus ex Marco Polo lib. 1. nauigationum cap. 25. vbi ait æſtatæ in Ormuz, circà tertiam diei horam. vſquè ad meridiem ex arenoſa planitie, tam vrentem excitari ventum, vt reſpirationem impediat, & quotquot homines inuenit, ſtatim inter imat, & ſuffocet, vndè incolæ cum cognoſcunt ventum flaturum in aquas ſe mergunt, ibiq; manent, vſquè dum talis ventuoſus flatus ceſſet.

Deniquè qua ratione aqua, & terra ſpirantes faciunt ventum, idem dicendum, dum ſpirant alia corpora mixta, cum non ſit maior ratio de illis, quam de iſtis.

Circà cauſam effectiuam ventorum res eſt difficilior. Prima ſententia eſt aliquorum aſſerentium motum ventorum eſſe illis naturalem, quia ſuſtinentes materiam ventorum eſſe exhalationem mixtam cum humore graui, dicunt materiam iſtam ex natura ſua propter grauitatem deorſum tendentē, & propter calorem, quem habet leuem tendere ſurſum, & deorſum; deorſum propter grauitatem, ſurſum propter calorem, & iſta pugna durante obliquè moueri.

Quomodo poteſt eſſe intrinſeca cauſa motus ventorum.

Fateor opinionem iſtam in vno ſenſu poſſe eſſe veram, in alio falſam; veram, quatenus poteſt iſte caſus aſſignatus accidere, falſam, quia non admittit aliquod principium extremum, à quo impellantur, & cauſetur iſte motus, quia incredibile eſt poſſe iſtam pugnam tãtum durare inter leuem calorem, & grauitatem propriã, vt cauſent ventum durantem, quia vel ſuperabit grauitas, & ſic deorſum deſcendet, vel leuitas, & ſic ſurſum, vel erunt æquales, & ſic facient materiam quieſcere.

Secunda ſententia eſt Senecæ dicentis aerem habere vim naturalem ſe mouendi ab intrinſeco, ſicuti eſt in nobis, & ideò modo ſe diffundit, modo non, & hinc modo ventus eſt, modo non. Sed contra, quia vt ſic eſſet aſtruere elementa viuentia, quod tamen ob omnibus negatur. Deindè cum motus ventorum ſit nimis irregulatus tribuendus potius eſt agenti externo, & non virtuti internæ.

Cauſa eſt frigiditas mediæ regionis, & ponuntur variæ, cauſæ huius effectus.

Frequentiſſima tamen ſententia apud Latinos peripateticos ſuſtinet, frigiditatem mediæ regionis eſſe cauſam ventorum, in qua multos Doctores video coincidere; tamen variè ſententia iſta explicatur, quæ omnes explicationes ſunt probabiles.

Auerroes explicat. Calida exhalatio occurrens loco frigido, & humido contrahit talem qualitatem, vt inclinet deorſum, & quia habet etiam læuitatem hinc obliquè mouetur.

Albertus autem Magnus ait exhalationem ſurſum aſcendere, & à frigiditate mediæ regionis oppreſſa, & ſpiſſata mouetur, & aerem impellere, & ille motus fit circularis, tum ex vi Cœlorum, tum ex ipſo vapore, qui impellitur ſurſum à calore eleuante, & deprimitur à frigore mediæ regionis ſpiſſante, & ſic cædit ad latus in circuitu terræ, & hoc eſt quod ſignificauit Ariſtoteles dicens cauſam flatus ventorum quærendam eſſe deſuper.

Alij addunt exhalationes à frigore ſuperiori proiectas deorſum occurrere alijs exhalationibus aſcendentibus, à quibus impeditæ nè ad terram dilabantur, voluuntur in gyrum.

Contarenus autem ait exhalationes aſcendentes deprimi á vaporibus deſcendentibus, & cum vterque halitus conetur iter ſuum complere, & ſimul miſceantur, faciunt illum motum circularem.

Ariſtoteles autem in libello de mundo hæc dixit. Exhalationem perfluctuare, eo quod propellitur à frigore.

Alij ſuſtinent eſſe quaſdam nubes tam ſolidas, vt in eas impingentes exhalationes reſiliant, & deorſum relabantur veluti pila coriacea è muro repulſa, & ex magna exhalationum copia ad latus nubis deſilientium repletur ſpatium vſquè ad terram.

Ariſtoteles ait ventos proccelloſos generari inſtar fulminum, eo quod incluſus ſpiritus intrà nubes vi exprimatur, & deorſum pellatur; ac proindè pluribus in locis de his ventis egit ſimul cum fulmine, & eodem modo dici poteſt de alijs ventis poſſe illos generari, quia ſi poteſt magnos ventos promere media regio aeris, poterit & minores, quia maior virtus requiritur ad producendos magnos ventos, quam paruos.

Nec quicquam refert ſi fluunt etiam venti ſereno aere, quia fieri poteſt vt ex alijs locis, in quibus ſunt nubes deferantur venti ad loca ſerena. Inſuper notandum, non neceſſe eſſe exhalationes ſemper includi in nubibus ad ventorum omnium generationem, quia ſola frigiditas quomodocunque ſit approximata, poteſt exhalationes illas deorſum impellere, dum autem Ariſtoteles dicit ventos fieri medio calore, & aqua ſuperueniente ſedari, loquutus eſt de calore, & aqua in hac media regione, quatenus ſcilicet ventorum materia per calorem ſurſum trahitur, vel alio modo diſponitur. Quod ſi pluuia ſuperueniat, impedit aſcenſionem ſurſum, non autem loquitur de frigiditate mediæ regionis deorſum materiã ventorũ propellẽte.

Quomodo ſereno aere fluant venti.

Suſtinent alij per rarefactionem vaporum, & exhalationum, & ipſiuſmet aeris leues ventos generari, quia aliqualiter per rarefractionem mouetur, vt eſt ventus, qui ſpirat Aurora, & de hoc locutus eſt Ariſtoteles pluribus in locis, dum dicit aere tepefacto ventos produci, ſicut etiam per rarefactionem terræ, & aquæ, quæ exhalant, ventus producitur, & aſſignans Ariſtoteles 2. metheororum, cap. 4. rationem, cur frequentiores ſint venti ſeptentrionales, & auſtrales, dicit, quia in illis magna fit eleuatio vaporum, & exhalationum, quia in polaribus locis frequentiores ſunt pluuiæ. Sequuntur autem venti ex illis, quia poſita magna vaporum copia producta, oportet tamen auctum aereum corpus magno impetu moueatur ad ampliorem locum, ſicq; halitus declinant ad latus, nec valent ſurſum aſcendere, tum quia non ſunt tantæ leuitatis, tum quia media regio aeris frigidiſſima illos repellit, & propendent ex polari regione verſus noſtrum aerem tepidiorem, & minus craſſum.

Iuuare etiam puto ad ventos producendos ipſoſmet montes, quia exhalationes, tam aſcendentes, quam deſcendentes aerem hinc indè repellunt, & aer expulſus impeditur à montibus ne vlterius progrediatur: iuxtà menſuram impetus ſibi impreſſi, & indè circà montes cogitur, & præter ſui conditionem addenſatur, ex quo fit, vt ex lateribus reſiliat, & cum impetu recedat ex illis locorum anguſtijs, maximè ſi montes cauernoſi ſint, quia ibi aer magis comprimitur, & cum maiori impetu exit; ſicuti eſt Regio Aeolia, quæ multum cauernoſa eſt, propter quod Aeolum ventorum Regem finxere Poetæ; tum quia dicit Ariſtoteles ventos, qui circa montes flant, vehementiores eſſe, ergo à montibus aliqualiter cauſantur, veũ etiam eſt montes productos eſſe à Deo ad ventos coercẽdos, vt accidit in Lybia, in qua niſi eſſent montes, magna eſſet ibi tempeſtas, ſicuti in mari, ità teſtante D. Bernardo &c.

Poteſt etiam aliquis ventus à mari prouenire, & etiam à fluminibus, vel ratione vaporum aſcendentium, vel quia ſua agitatione aerem mouentes ventos producunt.

Quari etiam poteſt cur poſt pluuiam ſequatur ventus, & è contrà, aliquando antè pluuiam præcedat ventus.

Quo ad primum dico accidere, quia antè pluuiam terra nimis exiccata non valebat exhalare, & miniſtrare exhalationes, quæ ſunt ventorum materia, poſt pluuiam madefacta tunc & à calore, qui in

ipſa

ipſa eſt, & à calore Solis extrinſeco exhalat ſpiritus illos. Quo ad ſecundam contrariam operationem; ratio eſt, quia exhalationibus magis calidis, ac vaporibus magis ſubtilibus in ventos conuerſis, remanent vapores craſſiores, qui ab illis calidis ſeparati facilius in pluuiam conuertuntur, cum non amplius vapores à ventis diſgregentur, & poſſint in aliud conuerti.

Ventorum cauſa præcipuè Deus etiam ſe ſolo eſt, ſicuti in pluribus ſcripturæ locis aſſignatur. Item Angeli tam boni, quam mali, quia iſti ſufficientem habent virtutem ad mouendam ventorum materiam, quæcunq; illa ſit, ac proindè pro ventorum ceſſatione, aut productione, ſæpè Deo, eiuſq; Sanctis, & Angelis vota impendimus, & ſæpè impetuoſos quoſdam ventos ope Dæmonum factos cenſemus.

Negari quidem non poteſt quoſdam ventos à quibuſdam Planetis, ac fixis ſideribus produci, vt ſuadet experientia, dum in ipſorum ortu talibuſque aſpectibus, de quibus in philoſophia Aſtrologica determinatæ aſſignantur cauſæ, contingere obſeruantur.

Orientales dicunt aliqui fieri à Saturno, occidentales à Marte, boreales à Ioue, & auſtrales à Venere, Mercurium verò ad omnes æqualiter concurrere; alij verò dixerunt Solem ſufflare ab oriente, Lunam ab ocidente, Martem à meridie, præcipuè quando eſt in Capricorno, & Iouem à ſeptentrione, verum Ariſtoteles præcipuam ventorum cauſam aſſignat Solem, & Lunam.

Opinati ſunt alij produci ventos ab occulta quadam Cœlorum qualitate; Quidam verò ſuſtinent Solis radios ictus imprimentes in aerem illum mouere, ventoſq; producere. At quoniam omnes opiniones iſtæ ſuam habent probabilitatem, nec poſſunt impugnari, concludimus idcircò omnibus iſtis modis poſſe ventos cauſari.

Dubitatur cur ventus in hanc potius partem, quam in aliam moueatur.

Cauſa huius eſſe poteſt, vel propter minorem reſiſtentiam, quam reperit ex illa parte exhalatio, vt à ſimili patet in bombarda, nam dum conſtringitur, & concreſcit incluſa, neceſſe eſt vt erūpat, erumpit autem naturaliter ex parte minus reſiſtente; & ob iſtum motum eruptionis ſortiuntur proprium nomen venti, nam qui ab Aquilone erumpunt verſus Auſtrum, eo quod à tergò habent ex parte Aquilonari multos denſatos vapores, ac nubes impellentes dicuntur Aqui-

lonares, & ſimili ex cauſa, qui ab Auſtro in Aquilonem feruntur nominantur Auſtrales, nam ſi alicubi nubes condenſatæ, aut aer frigidus reperitur, certè ex ea parte exhalatio erumpere nequit, ſed ex alia minus reſiſtente, in Aquilone autem, & Auſtro ob maiorem frigoris, ac nubium copiam, cum Sol ſemper plus diſtet à Cœlo, idcircò ſubminiſtrata continuò ventorum materia, continuò quoque venti ſpirant.

Quæritur, cur aliquando idem ventus Solem ſequatur.

Reſpondetur, mane v. g. Sole oriēte flare ſubſolanum, poſt vergente Sole ad meridiem, Eurum. In meridie auſtrum. Ad veſperas Africum. Et tandem ſero Fauonium; quia Sol per reflexionem directorum radiorum exhalationes ad ſe trahit, quæ relictæ à radijs ad puncta Soli oppoſita applicata, ob frigus circulariter erumpunt, quia verſus eam partem minor eſt denſitatis, ac frigoris in aere reſiſtentia ob reflexionem Solis directam, quam ſit ad latera, vbi minus eſt caloris ob reflexionem obliquam, ideò &c. verum hi venti, cum ſint ita mutabiles, non ſunt nimis potentes.

Hinc etiam ſolutum habes, cur in oceano nulla diutius ſentiatur aura, ſed repentino quodam impetu, quibuſdam è nubibus, tam vehemens erumpit ventus, vt altiſſimas demergat ſtatim naues, quod accidiſſe in initio nauigationis Indicę refertur à Mapheo, quia ſcilicet exhalationes illę colligebantur in nubibus, & conſtringebantur, proindè rareſcebant, quando verò locus ille non amplius erat illis ſufficiens, cum impetu neceſſe erat erumpere.

Ventorum numerus.

Non ab omnibus communiter acceptus, nec idem apud omnes. Aliqui enim aſſumunt ventorum multitudinem ex quatuor mundi partibus, ſcilicet Orientali, Occidentali, Septentrionali, & Meridionali. Alij iuxta duodecim Zodiaci ſigna, duodecim ponunt ventos. Ariſtoteles poſuit vndecim, alij ſexdecim, alij octo, & alij demum 32. At quoniam totum hoc ex mero hominum beneplacito dependet, omnes iſtos in præſenti figura poterunt conſpicere.

Hic

Hic eſt ventorum numerus communiter à nautis receptus; ab ortu, vſq; ad meridiem dominatur Saturnus ob terreum trigonum ibi exiſtentem. Ptolomęus verò huic Trigano ventos aſſignat Meridionales orientalibus miſtos, vt ſint auſtri ſolani, meridionales ob Venerem, quæ dominatur Tauro, & orientales ob Saturnum. Meridionales tribuuntur Veneri, Occidentales Marti, & Septentrionales Ioui; quidquid dixerint in hoc alij Aſtrologi. Hinc ſi figuram ſimilem in ſublimi aliquo loco collocaueris, ita quod figuræ partes correſpondeant partibus Cœli, & in eius medio volubile flabellū poſueris, omnium ventorum flatus agnoſces, & obſeruatis effectibus, quos diù pepererunt venti in regione illa, alijſq; cognitis ſingulorum ventorum effectibus, quos hìc notatos tibi dabo, aeris alterationes ab his prouenientes poteris prædicere. Vt igitur cognoſcas quinam tunc ſpiret ventus, vide in quam lineam cadat flabellum, & ex oppoſito ſpirat ventus. Vt ſi flabellum cadat in ſeptentrionem, ventus ſpirabit notus, ſeu à meridie; quod totum nobilius, ac pulchrius poteris adipiſci, ſi erecta columna aliqua in eius extremitate capitelli, circū circa ventorum facies, ac nomina inſculpſeris, in medio autem lamina ferrea affixa, in qua ponatur Angelus aliquis, aut puer æneus mobilis, qui tubam aliquam, in qua ſit colligata optimè, & vnita ære à liqua bandirola, ſeu flabellum cum tuba, intra quam artificiosè accommodata ſit canna regalis tenoris organi, etiam ore pueri ſit benè coniuncta, & altera manu à tergo baculum teneat æneum directè correſpondentē tubæ, tunc motus vento puer baculo tibi oſtendet flantem ventum; facto foramine in parte poſteriori capitis pueri correſpondente directè ad os, & tubam, ſonitus per tubam pueri illius audietur. Res equidē in medio palatiorum, ac viridariorum, aut quocumq; alio in loco poſita mira, & viſu, & auditu. Cuius modū, & hanc figuram inueni apud P. Valentium Pinum, quam vide in fine huius partis.

Ventorum effectus.

Singulorum ventorum cognitio effectuum in prædicendis aeris mutationibus, necnon & infirmitatibus vtiliſſima redibit. Pro particulari ergo ventorum iudicio, dicendum ſeptentrionem (vulgo Tramontana dicta) à boreali polo ſpirantem, & locis niuoſis, ac frigidis, frigidum, & ſiccum eſſe, ſalubrem ſerenitatem inducentem in principio, & propinquis eo loco, vndè ſpirant frigidiſſimos; in fine autem, & regionibus à ſui diſtantibus principij loco tepidos,

&

& hoc, quia in tranſitu per regiones calidas miſcenrur cum halitibus alijs temperatis. Iſte frequentius, & vehementius ſpirat autumno, & vere, ſed præcipue vere, quia Sol pergit ad locum generationis ipſorum, ſcilicet ad polum Arcticum ſe illis magis appropinquando, quam alijs temporibus, autumno etiam; quia tunc Sol ſeptentrionem relinquendo illum relinquit frigidum, & ſiccum, eleuando debiliter quaſdam exhalationes è terra, quas cum non conſumet, in ventos conuertit. Generant etiã pruinas ſi deficiunt verſus meridiẽ, quia ex aere per ipſos infrigidato multum, generatur pruina. Non ſemper ventos ſeptentrionales ſerenitatem inducere, cum in Belgia ſæpiſſimè nubes, & pluuias adducant, & in partibus Lybiæ imbres cauſent. Antiquum autem prouerbium eſt. *Fit glacialis hyems Boream ſi duxerit auſter.* Quia auſter aquam affert, boreas autem præparatam ab auſtro materiam congelat.

Ciuitates, & loca aquiloni expoſita optima ſunt.

Ciuitates expoſitæ ventis aquilonaribus, & ſeptentrionalibus, maximè commendantur cum ipſa ſua frigiditate, & ſiccitate à putredine præſeruent. Vina, & frumenta optimè ſeruantur feneſtris expoſitis verſus ſeptentrionem, quia ab aura humida præſeruantur. Aliquando autem tempore peſtis auget aquilo peſtem, quia ſua frigiditare reſpirare non facit nocuum illum aerem, vt totaliter diſſipetur. Item aquilo aluum indurat, oculos mordet, & caput apertum tenere ipſo ſpirante malum eſt &c. dolores lateris, & pectoris in veſſica, & faucibus præſtat. Aquilo nocturno tempore incipiens ſpirare, vix excedit in ſua duratione tertium diem, quia nocte ratione frigoris ſpiritus redditur grauior, vndè citius decumbit. Contrarium accidit in auſtro, qui cum è locis ſpiret calidis, & noctes ibi ob propinquitatem Solis ſint calidiores, poſſunt æquè benè materiam ſubminiſtrare, & conſeruare, de die autem ob ſummum calorem abſorberentur ſpiritus venti materia. Spirat frequentius Boreas, quam auſter; primo, quia eſt nobis propinquior; ſecundo, & melius, quia cum è niuoſis, & frigidis ſpiret partibus, auſter verò ex locis aridis, ideò cum maior ſit materia in primis, quam in iſtis, frequentiores ſunt illi venti, quam iſti &c. Spirantibus aquilonaribus alij venti ſedantur, & quia veniunt è loco propinquiori nobis, & ſic vehementius irruunt in alios, & quia à magno frigore illius regionis velociter, tamquam à contrario repelluntur, & alios cum hac velocitate expellunt. Aquilo ſuo motu ſonum edit, vel ob velocitatem ſui mo-

Auget aliquando mala aquilo, & quæ iſta ſunt.

tus

tus, vel quia maximè terræ proximus in multa impingit ſonitum edentia. Vel quia ſiccior reliquis aptiùs ſonum poteſt inducere. Coitus initiatus tempore Boreæ, maſculos facit concipere; tempore autem Auſtri fæminas. Quod maximè notandum eſt, & ita pluribus in locis tradit Ariſtoteles in lib. de hiſtoria animaliũ, & probl. 5. Ratio eſt, quia propter Boreę frigus intenſius calor matris fit maior, & ſic melius ſemen concoquitur, vnde maſculinum redditur. Vel quia Boreas exiccat, Auſter verò vtpotè calidus, & humidus ſemen reddit humidius, & indè fæmininum parit ſexũ, qui eſt humidior; ob quã humiditatem fæmineum ſemen tardius concreſcit. Circius, & Borolibicus niues glomerant in hyeme, in æſtate grandines. Circius eſt ventus peculiaris Galliæ domus ſubuertens, ac tempeſtuoſus eſt valdè.

Coitus tẽpore Boreæ maſculos concipit.

Auſter, ſeu meridionalis vẽtus cum ſuis collateralibus calidus eſt, & humidus nubiloſus, & pluuioſus, & aerem addenſat; ſicut enim Boreales ſpirant à locis niuoſis, & frigidis, ità Auſtrales ex calidis terræ halitibus conſtituuntur. Augetur calor, quia aerem defert ex locis propinquis zonæ torridæ, vbi calidiſſimus eſt, eſt autem humidorum humorum, ac frigidorum intra corpus compactorum diſſolutiuus, eductiuus vermium è terræ interioribus, germinum, & ſeminum productiuus, nutritiuus, & augmentatiuus.

Auſter Aquiloni frigidiſſimo ſuperueniens, quia nimiam frigiditatem attemperat, hinc aptam pro niue reddit in aere temperiem, quæ non debet eſſe cum tanto frigore; dum incipit expirare frigidus ſentitur, propter quod in Africæ regione, vndè incipit expirare, frigidus auſter.

Auſter & eius collaterales, & eorum effectus diuerſi.

Humidus eſt auſter ob multos vapores, quos colligit in decurſu per tam vaſtum oceanũ, & ob nubes, quas in ſuo longo itinere obuians defert, & etiam ob vapores, quos ſuo calore trahit, & eleuat; eſt minus humidus dũ vehementior, quia dũ vehementior eſt, vapores alibi defert, quos relinquit dũ ſpirat tenuiter; propter has rationes colligitur, cur auſter dum incipit, eſt ſiccus, dum verò deſinit, eſt humidus.

Situatio ad auſtrum, ſiue Ciuitatum, ſiue Regionum, aut feneſtrarum domus, mala eſt ob malas auſtri qualitates. In Scriptura autem, licet pluribus in locis malus appelletur aquilo, bonus auſter, vnde Hieremiæ 1. & 4. dicitur *ab aquilone pandetur malum*, quod idem alibi dicitur, ſicut etiã improbat aquilonem Gregorius Papa in

can-

canticis,& Ambroſius pſal. 118.hoc intelligitur nõ quoad ventum, ſed quoad mores hominum illius regionis, quia Caldæi reſpectu Palæſtinorum ſeptentrionales, bella, & captiuitates minabantur, cum etiam ex Aquilone electos ſit vocaturus Chriſtus.

Auſtrales originantur ex locis Cancro vicinis. Auſtro ſpirante cũ ex imò maris ſpiret, ac calidior ſit, aquam tepefaciens, & mobiliorem reddens, maiores in mari cauſat fluctus, quam aquilo, qui ſpirat è ſummo.

Orientales venti cum proximis ſereni ſunt,& ſicci,æſtate tamen calidi, hyeme gelidiſſimi. Feruntur ad nos ex regione,in qua materia eorumdem ob longiorem oceani, & maris diſtantiam,ſoliſq; moram in ea parte ſubtilior, puriorq; redditur à Sole, & ſic calefit, & exſiccatur. Alij verò volunt Subſolanum, qui primus eſt inter orientales, eſſe calidum, & humidum, calidum ex Sole, & humidum ex mari, per quod venit apud nos.

Orientales, & eius effectus, & cauſæ.

Augentur hi venti Sole oriente, & nocte ferè ſilent, dũ pluuiam inchoant (quod raro accidit) illa per integrum diem durat. Eurus, & Cæcias nubes cogunt, & aliquando pluuiam cauſant, & quidem de Cæcia commune erat prouerbium, ita opes ad ſe aliquem trahere,ſicut Cæcias nubes. Hoc quia ſua frigiditate aerem addenſat, & laxiores vapores infrigidans in nubes cogit, at noſter ventus, qui dicitur Græcus non trahit nubes, ſed potius hoc facit Euronotus, Eurus, ſeu Vulturnus apud nos eſt calidus. Collaterales ex alia parte, Vpocæcias, & Mœſeurus idem faciunt. Vpocæcias ſeptentrionem magis reſpiciens frigidior eſt, & in hyeme niues ſpargit. Mœſeurus verò tepiditatẽ adducit,& ſæpè pluuias. Notapeliotes eſt humidior euro, & nubilum, ac obſcurum reddit cœlum. Borrapeliotes frigidus,& ſiccus eſt, nubes, & raras facit niues. Ciuitates, & domus orientalibus ventis expoſitæ ratione ventorum, & caloris ſaluberrimæ ſunt,& gens optimi ingenij &c. Occidẽtales venti,vt Zephirus, & Fauonius, cui à latere Corus, & Aphricus tepidi, ac iucundiſſimi ſunt, vt ipſummet nomen refert, cum tepidis pluuijs etiam ſereni. Et quia medius eſt inter auſtrum, & boream, non tam frigidus, nec tam calidus. Aphricus, Mæſaphricus, & Notolibicus verſus meridiem inclinantes humidi ſunt, & tempeſtuoſi, obſcurant cœlum nubibus, & cum ſonitu ſæpè ruunt. Corus tumultuoſus eſt, cum ſpirauerit menſe Februario, aut Martio, Luna ad Saturnum applicante, gran-

Occidentales qui, & quos effectus habeant.

grandinat; ſimiliter circa finem Octobris, & in initio Nouembris, violentiſſimus eſt, quando excitatur ab aſpectibus Iouis, & Mercurij, præcipuè ſi Sole exiſtente in Piſcium fine coincidat cum illo ortus veſpertinus arcturi &c.

Generaliter in iudicio ventorum, ſciendum ventos auſtrales excitari à Planetis, dum ſunt in medio Cœli, & in latitudine, & declinatione auſtrali.

Secundo, venti orientales excitantur à Planetis orientalibus, occidentales verò ipſis occidentalibus, Boreales à ſeptentrione, & imò Cœli. Inſuper ſtellæ Saturninæ orientales faciunt ventos, Iouiales ſeptentrionales, Martiales occidentales, Venereæ demum auſtrales.

Demonſtratur etiam ventus ex latitudine Lunæ, vt ſi ipſa ad auſtrum, vel boream exiſtat, tales futuros ventos indicant etiam ortus, & occaſus ſtellarum, ſiue cum Sole, ſiue cum alijs Planetis, de quibus in ſingulis Planetis videbimus.

Singillatim ergo ſic clarius ventorum naturam pono. Græcus frigidus eſt, & ſiccus nubes generat, & aliquando niues. Siroccus humidus, nubium productor, & obſcuritatis in aere. Garbinus eſt malæ qualitatis morbos, pluuias, & humidas producit nubes. Magiſtralis humiditatem, tonitrua, nubes, repentinas procellas, & aerem affert turbolentum. Eurus aliquando humidus in fine perturbat aerem, cũ repentinis mutationibus, & tonitruis. Siroccus verſus Leuantem eſt magis humidus, quam Eurus. Leuantes verſus Siroccum, & verſus Græcum, participant eandem qualitatem Leuantis. Græcus verſus Leuantem frigidior Cæcia. Ponens verſus Magiſtrum eiuſdem eſt naturæ cum Zephiro. Ponens garbinus frigidus eſt, humidus, pluuioſus, & tempeſtuoſus. Garbinus verſus Ponentem, eſt minus humidus, & morboſus, quam alij venti auſtrini. Ponens Magiſter frigidus, & humidus, in principio procelloſus, ſiccus, niuoſus, & grandinoſus, & iſto flante die ſereno incipiunt ab oriente apparere nubes. Vpocorus eſt humidus, nimboſus, & æſtate tonitruoſus. Mẹſophenix, & Mæſolibanotus retinent naturam auſtri. Phẹnix morbos, calorem, & humiditatem inducit. Ypophænix eſt ſiccior, & ſalubrior. Libanotus calorem, ſed humiditatem magis, morbos, & pluuiam inducit. Ypolibanotus eſt in omnibus temperatus. Ypaquilo ſerenior, circius, & aquilo eamdem retinẽt naturam, ſed iſte eſt ſalubrior, & aliquando niues, & grandinem generant. Mæſſaquilo re-

Ex diuerſo ſitu planetarum variantur vẽti.

M tinet

tinet frigiditatem alijs remiſſiorem. Circius generat gelu, turbines, imbres, grandines, & procellas impetuoſas. Ypocircius eſt humidior Circio. Atq; hinc habes, quid ſinguli venti habeant ſignificare. In effectibus autem ventorum conſideranda eſt propinquitas regionis vnde ſpirant, nam quo propinquiores eo viuaciores, & venti, qui humidi ſunt, ſi in diſtans abeunt, & per ſicca tranſeunt loca, non tam humidi ſentiuntur, & ſic de ſingulis diſcurre per proportionem.

Omni vento etiam vehementiſſimo, multum reſiſtit carta ne penetrent, per quod in vſu eſt, itinerantes carta ſe præcingere &c.

Singulæ regiones, habent quoſdam ventos proprios.

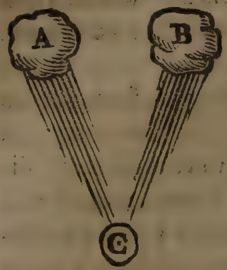
Quidam etiam alij venti ſunt prouinciales, & anniuerſarij, qui certis prouincijs ſpirant, & illam regionem infeſtant, vt Atabulus, in Apulia. In Gallia Circius, imò teſte Plinio vix aliqua reperitur Prouincia, quæ ſuum peculiarem vētum non habeat, qui vel à montibus ipſius Prouinciæ, vel à cauernis oritur.

Plures venti tales afferunt tempeſtates, vt aliquādo arbores, domos, naues, & turres ſubuertant, quorum genus triplex eſt, Æcnefias, Præſter, & Tifon, ſeu Turbo. Æcnefias quo ad motū imitatur fulmina, eſt ventus quidam validiſſimus, qui poſteà tranſit in tenuem aurā, de quo dicitur in Scriptura, *Spiritus procellarũ (& alibi) poſuit procellam eius in aurum,* & definitur ab Ariſtotele, exhalatio copioſa, & craſſa tota ſimul è nubibus excuſſa, & magna vi deorsū impulſa abſq; gyro, & inflammatione. Aliter dicunt fieri, quando ſpirantibus ventis, alij irruunt, vel cum validi venti exhalationem parui venti deprimunt deorſum cum impetu, & faciunt procellam, vel dum pugnant duo venti, ipſorum partes in modum procellæ trudūtur. Bodinus, & alij dicunt fieri a malis ſpiritibus ob lætitiam aliquam habitam, quam per iſtos ventos oſtendunt, quia pluries compertum eſt occiſiones, vel aliquod aliud magnum damnum accidiſſe, dum venti ſpirant. Cardanus aſſerit fieri à quibuſdam ſpecubus terræ habentibus formā torcularē, à quibus exit huiuſmodi ventus.

Qui venti tempeſtuoſi, & eorū effectus, & cur ita in gyrum moueantur.

Turbo, ſeù Tifon eodem modo fit, ac alij, nempè procella, ſed vertitur in gyrum; primò, quia (vt dicit Alexander) à nubibus oppoſitè conſtitutis deſcendunt lateraliter exhalationes, quæ in medium reductæ, & ſibi occurrentes mutuo ſe percutiunt, & cum alternatim ſe vrgeant, fit motus circularis, vt videre eſt in præſenti figura de duabus nubibus A, & B. à quibus lateraliter prodeunt exhalationes ſe reducentes ad medium C. &c. in quo fit Tifon.

Tales

Tales venti corpora ſurſum trahunt, & areſaciunt, & quidquid illis opponitur euellunt, vt experientia conſtat; præcipuè accidunt huiuſmodi venti, & videntur exire etiam à quibuſdam ſpecubus, qui à multis Dæmonum ope facti dicuntur.

Præſter fit vt Æcnefias, ſed eſt ſpiritus ſubtilis, & accenditur; reliqua quæ ad ventos ſpectant, multos ſcilicet effectus ventis in diuerſis artibus cauſatos vtpotè communes omitto.

Dubitabis primo ex his poſitis, dum dicimus ventos alios eſſe orientales, alios occidentales, ex quàm remoto loco, ex quo ſpirant, veniant ad locum, vbi ſpirare ſentiantur, v. g. ventus orientalis è Calabria tantum veniat Bononiam, an verò ex India, vel Syria. *Ex quam remoto loco veniant venti.*

Circà hoc dico inſpiciendas eſſe regiones intermedias, per quas veniunt ad nos, an ſit nimis plana, vel montuoſa, & eleuata, nam quo minus impediti venti, eo magis poſſunt tranſcurrere, ſic ob cauſam prædictam, non ſolum ventos è Germania ad nos, vel Hiſpania non peruenire iudico, verum etiam vix per centum, & 50. milliaria puto ſe extendere, ob montium multitudinem interpoſitam, & terræ eleuationem, & rotunditatem.

Quæres etiam vndè ſtatim oriatur ventorum contrarietas, & pugna, & poſtea ſtatim ceſſet, vel ſtatim vnus ceſſet alio vehementiori adueniente. Primum oritur, vel quia ſpiritus illi, quidam ſunt exploſi ex vna parte cum tendentia ad aliam, alij ex alia parte cum tendentia ad partem oppoſitam. Primi ſpiritus ſi ſibi obuiant, & in hoc incurſu vnus alteri reſiſtit, accidit, pugna, eo modo quo ſi duæ pilæ fuiſſent exploſæ à duobus ſclopis oppoſitis, & ſibi occurriſſent, vel vt accidit duobus hominibus, dum vnus alterum obuiat, & illi occurrit in eodem loco per oppoſitum diametraliter. Secundus caſus accidit, quia ex alia parte, propter vnam ex cauſis aſſignatis pro ventis, poteſt magna exhalationum, & halituum copia aſſurgere, & ſpirare, quæ vtpotè vehementior, ad ſe alias trahit, & ad ſe aerem mouet, vel à cauſa ſua, (præcipuè ſi ſit cæleſte aliquod corpus) trahit ad vniendos illos alios halitus primi venti cum alijs à ſe cauſatis. Tertium accidere poteſt, quia ſpiritus, & halitus illi à repentina, & nobis ignota cauſa ſurſum trahebantur, vel ſtatim intrà terræ ſinus *Cur ſtatim quidã venti aſſurgant & ſtatim ceſſent alijs aduenientibus.*

 com-

comprimebantur, vt ſæpè videtur; & in Prouincia Hyduntrina (quæ multũ voraginibus, & cauitatibus ſcatet) frequentiſſimi huiuſmodi repentini venti, & ſtatim ceſſantes obſeruantur &c.

Ventorum effectus non in omnibus locis ijdem cauſantur, cum enim effectus ventorum cauſentur à ſpiritibus, illorum ventorum materia, quidquid recipitur ad modum recipientis recipitur, ideo diuerſos producunt effectus in diuerſis ſubiectis. Venti omnes per ſe loquendo ratione ſpirituum calidorum, qui in ventis ſunt, ſe inſinuantium intra corpora ſecum trahunt humorem. Infirmitates etiam adducunt ob talem ſpirituum nouorũ inſinuationem intra corpus; hinc omnes tumores, catharri, & tuſſes oriuntur; hinc corpore ob laborem, & calorem rareſcente ad cuiuſuis parui venticuli ingreſſum, dolores, ac catharri inſurgunt, propter quod corpora calida maximè à ventis abſtinere ſe debent. Venti maximè nocui, ſi è paludoſis locis oriantur, vel per illa tranſeant. Ratione etiam ventorum peſtis inducitur in alias Ciuitates, & Prouincias, quia per ventos aer infectus defertur, vel ratione ipſorum ſpirituum venti infectorum &c. Similiter venti ratione ſpirituum ſe inſinuantium intrà corpora, qui ſpiritus aliquando aluminoſi, & ſalnitroſi ſunt, & frigidi, glaciem generant, vt patet de multis vẽtis è Germania in Flandriam ſpirantibus, qui generant glaciem.

Varij ventorum effectus.

Per ventos inducitur peſtis.

Non adeò mali cenſendi ſunt venti, vt ſuos etiam non habeant effectus bonos, dicitur enim per ventos quoſdam equos concipere, Camaleontem nutriri, metalla in venis generari, & ad terræ fæcunditatem, & arborum multum venti proſunt. Ratio huius eſſe poteſt, quia per ventos deferuntur ſpiritus animales, vegetabiles, & minerales ad loca ſua, & ſemen defertur per ventos ad ventrem ſuum, ſeu terram ſuam, à qua magnetica vi ad ſe trahuntur ſeminales illi ſpiritus.

In hoc enim prouida maximè oſtenditur natura, vt generationes rerum perpetuò conſeruaret, res ſpiritoſas à corpore ſeparatas continua circulatione ad corpora reducendo vi ventorum, ad quæ reducta generationem producunt, quam non produxerunt tranſeuntes per alia propoſita corpora, nam cum ibi proportionata matrix non fuerit, ſpiritum ad ſe non attraxit, nec generatio facta eſt, & hoc volunt ſignificare Philoſophi, dum dicunt magneſia noſtra, hoc eſt per ſimilitudinem fixum noſtrum proprium, quod inter metalla eſt im-

Circulatio naturæ quã imitantur Chymici; res maximè notanda, & explicatur enigma Chymicum.

imperfectius, trahit ſpiritum ſuum, nec auolare facit. In hoc fixo, & ſpiritu inueniendis ſtudeas, quos facillimè in meo ſecundo libro huius operis inuenies, & ſcias coquere, & tunc alio non indigebis.

Vētorū mutationes morbos excitāt, quia per ipſos aeris tēperies, & primæ qualitates (quibus pro vita indigent animalia) euertuntur.

Mutantur autem venti, vel vi ſiderum motorum trahentium ventorum materiam alibi, vel eleuantium ſurſum nouam materiam ventorum è terra, ſuper quam tranſit, dubitatur autem verſus quam partem fiat ventorum à Sole tranſmutatio, an v.g. verſus meridiem, an verſus ſeptentrionem declinet ſubſolanus. In hoc dubio Ariſtoteles reſpondet, mutationem ſubſolani eſſe verſus meridiem, & Auſtri verſus Zephirum, & Zephiri verſus Boreā, ibiq; ventos conſiſtere, nec amplius proſequi ipſorum tranſmutationem, eo quia motus iſtorum cum à Solis motu dependeat, qui ab oriente ad meridiem, indeq; ad ſeptentrionem tranſit in Aquilone, & frigus maximum reperit, à quo addenſata ventorum materia, ac retenta vltra progredi non permittitur; hinc etiam eſt, pluuioſo tempore, quia à pluuiæ humiditate, & frigiditate exhalatio (venti materia) infrigidatur, propterea minus apta eſt ad motum, & ad flandum. Mutatio ventorum à quo.

Signa ventorum plura ſunt, vt notat Sueſſanus lib. 2. metheor. primo Sol calidus, & non ſcintillans, ventum, qui ſi ad plures dies durauerit ità calidus, vredines, ſiccitates, ac magnos ventos prædicit. Coronæ circa Lunam, (præcipuè ſi rubeæ) ex qua parte diuiduntur, ea parte ventos indicant. Concauæ nubes æſtate ventos; ſi vehementer, & frequenter corruſcauerint, vehementes ventos; ſi raro, rari erunt venti. Hyeme verò, & autumno corruſcationes ſedant ventos; ſi auſtro flante á Borea corruſcauerit, ceſſat Auſter, & citius, ſi corruſcat ab oriente. Stellæ per aerem diſcurrentes ventos nunciant, quia vt ait Ariſtoteles à vento feruntur, & prius illic ventus eſt, quam apud nos. Canis ſe per terram voluens ventum prædicit. Luna plena, ſi colorem habet rubrum, ventos prædicit, ex qua parte orbis ſplendet. Si ante Solis ortum nubes rubeſcant, vel in occidente, & Sol rubet, vel in occidentali plaga poſt Solis occaſum nubes rubeſcentes, vt carbones accenſi, ventos certè indicant. Idē, ſi Sol rubeus, vel puniceus videtur antè eius occaſū, vel per totū diem, vel in occaſu magnæ quātitatis appareat. Idem, ſi ſtellæ maiores ſolito, vel lucidiores apparent. Item, ſi homines aues ſomniauerint, proximo die multos indicant ventos. Naturalia ventorum ſigna.

PARS

PARS TERTIA.

De Aqueis.

AQueorum Metheororum dilucidationem non minoris arbitror futuram vtilitatis, vtpotè & ad corporis, & ſubſtantiæ regimen maximè neceſſariam. De Aquæ proprietatibus in principio operis facta fuit quæſtio. Aquarum nomine, aquæ, & quæ iuxtà terram, ſupra montes, infra terram, & in mari ſunt, in hac parte comprehenduntur omnes. Sit autem.

CAPVT PRIMVM.

De Nubibus.

NVbes aquarum matres explanandas proponimus. Circa has dico, nubium materiam eſſe vaporem exhalatione ſæpè, & ferè ſemper mixtum vi frigoris. Et quod vapore conſtet, patet experientia, qua videmus nubes in vaporem, & aquam diſſolui, ergo illa conſtat, quia in quod reſoluitur, eſt per quod conſtituitur, quod etiam exhalatione conſtat, patet, quia nunquam videmus nubes in puram aquam reſolui, vt non etiam ex ipſa educatur terra, imò pluuialis aqua cum maximè adhæreat,& conſiſtentiam habeat, ſignum eſt exhalationes continere, tum quia hoc idem demonſtrauit Ariſtoteles lib. de mundo ad Alexandrū, vbi dicit, nubem eſſe craſſamentum exhalatione conuolutum, vim habens gignendi aquam. Demum videmus, ſæpius nubes in ventum erumpere, ergò ſignum eſt vapores nimis ſubtiliatos, & exhalationes eſſe conuerſas in ventum; & hæ ſunt, quæ nubes ſteriles aquarum dicuntur, ad differentiam illarū, quæ in aquas ſoluuntur. Cauſa condenſans eſt frigus mediæ regionis, vel ipſiuſmet aquæ frigiditas per antipariſtaſim intenſa ad præſentiam caloris Solis, & ignis, ex ſuperiori, & inferiori parte circundantis; & hinc eſt, quod in ſuprema regione non fiant nubes ob nimium calorem ibi exiſtentem, qui vapores in vnum cogi non permittit, ſed diſpergit, & ſubtiliat in auras.

Nubes, & vaporem; & exhalationes continet.

Cur non omnes nubes in aquā conuertantur, ſed aliquæ in ventum.

Dicere hic poſſet aliquis, cur ſi nubes frigus habent pro ſua cauſa , dum tamen ipſæ in aere ſunt , calidior ſentitur aer , & augetur calor in infima regione.

Difficultati reſpondeo pro ratione hoc aſſignando , quia ſcilicet nubiloſo aere calidæ exhalationes è terra aſcendentes , & Solaris calor terra ſurſum reflectens , in nubem impingentes,iterum deorſum reflectunt, & quia radius reflexione vigoratur, hinc eſt calorē augeri; ſereno autem tempore , quia non datur hæc cauſa , ſed ſurſum abſque impedimento aſcendunt, hinc eſt maius apud nos ſentiri frigus, vndè experientia clara videmus , ſereno tempore magis frigere; vel dicas ſereno tempore frigeſcere, quia tunc vapores ſubtiliati, & per aerem diſperſi (vtpotè in ſe frigidi)ſe inſinuando in omnibus, frigefaciunt ; ſicuti etiam faciunt ſpiritus diffuſi per aerem,nubiloſo autem tempore, cum tam vapores, quam ſpiritus alij in vnum colligantur, ceſſat talis cauſa. Vel etiam quia in congregatione illorum vaporum plures ſpiritus ignei ſeparantur , quorum maior pars deorſum tendens , vt fugiat ſuum contrarium mediæ regionis , infimum, in quem deſcendunt, aerem calefaciunt.Niſi velis etiam dicere à nubibus, tamquā ab vmbraculo impediri frigidos multos cœlorum influxus in nos, qui ſereno tempore illis non impediti , facilius perueniebant ad nos, & frigus intendebant. Tempore nubiloſo cur aer apud nos frigidior.

De coloribus nubium eodem modo diſcurratur , ac de alijs aereis coloribus, de quibus cum de Iride tractauimus. Tres tantum colores in nubibus obſeruantur , niger , albus , & rubeus , qui ex differentia luminis opacati cauſantur. Nubiū colores.

Nubes figuram nullam certò repreſentat , & nil ſanè magis informe ipſa nube, nunc enim montem , nunc foueam , nunc equum, & nunc milites,ac aues repreſentant. Cardanus ſuſtinuit nubis ſuperficiem planam eſſe, alij dixerunt eſſe circularem. Verū & ſi vtroq; modo poſſit nubes figurari , nullum tamen horum modorum certus poteſt aſſignari , quia cum materia nubium , nec tota æquè ſubtilis, ac rara , vel denſa ſit , ſed diuerſimodè ſe habeat , hinc eſt non poſſe aſſignari certam figuram pro illis, nam qui tenuiores , diſcurrunt , & labuntur, nec in vnum circulant, & alij addenſantur,alij alijs diuerſis modis &c. Nubis figura.

Aliquam difficultatem ingerunt nubes , quomodò ſuſpenſæ poſſint in aere remanere.

Quomodo ſuſpenſæ maneant nubes.

Suſtinuerunt aliqui magnetica quadam vi ſurſum ſubſtentari,& à Sole ipſarum materiam eleuante, vel alijs ſideribus ſurſum vapores nubium eleuantibus, & in vnum congregantibus. At quidquid ſit de magnetica iſta tractione, iudico ſuper aerem nubes leuitare, quia leuiores ſunt aere intermedio ſubtus poſito. Nec mirandum ſi nubes, eſtò ſubſtantialiter ſint aqua, leuiores tamen ſint ipſo aere, quia cum vapores illi tenues, & rari ſint ſpoliati partibus fixis, hinc ſupernatant aerem, in quo multum iuuantur etiam ab aeris profunditate; ſicuti etiam ob aquæ profunditatem in ipſa ſupernatant naues. Dum autem vapores iſti incipiunt addenſari, deſcendunt, & in pluuias, aut ventos neceſſe eſt conuerti. Vel dicerē libratas in aere manere nubes, quia cum cauernoſæ multum in ſe ſint, ac ſpongioſæ, multum in ſe continent aeris, qui illas facit leuitare; ſicuti etiam ob incluſum aerem in corporibus poroſis, vt eſt lignum, & ſimilia ſupernatant aquam, non ſic verò metalla, multaq; alia ligna ob nimiam ipſorum denſitatem, poris, ac conſequenter incluſo aere carentibus.

Quanta ſit diſtātia nubium à terra.

Nubium locus non ſolum mediam aeris regionem eſſe obſeruatum eſt, verum, & locum magis nobis propinquum, ſic enim ſæpius obſeruatum fuit, flante vento frigido contram vallem aliquam montibus præcinctam, intrà illos montes fuiſſe nubes, & non ſupra. Cardanus,& Formondus ſuſtinent minorem diſtantiam nubium è terra eſſe paſſuum 500. & maiorem diſtantiam dicit Cardanus eſſe 2000. Fromondus verò eſſe 4000.

In hac re fateor, nunquam determinari poſſe certam diſtantiam nubiū, cū nunc depreſſiores ſint, nunc altiores, & quidem hyeme in depreſſiori loco poſſunt cogi nubes, quia tunc cum frigidus ſit aer, & calores radij minus potentes, non diſſipantur vapores, ſed poſſunt ſe in ſuam reducere frigiditatem, & in nubē concreſcere, æſtate verò remotiores ſunt, cum à calore Solis in terra validè reflectentis debeant elongari, ne diſſipentur, &c. & non concreſcant. Suadere poteſt paruam diſtantiam nubis velox motus ipſius nubis,& etiam parua diſtantia temporis inter viſum nubis, & ſonum, qui maiori tempore obſeruatur, quo res diſtantiores ſunt, vt experientia patet in multis alijs rebus.

Tempus quo accidunt nubes dubium eſt, cum omnibus anni ſtatibus appareant, & quidem nubes æſtiuæ vehementiſſimè aſſurgunt

ra-

ratione caloris vehementioris trahentis materiam tantum de nocte ſurgentem propter ipſum impedientem diei calorem, vel igniumratione ſubterraneorum materiam nubium eleuantis. Alias cæleſtes aſſigno cauſas, cum de mutatione temporum per cœleſtia; cæterum vere, & autumno, quia calor non eſt in tanta vehementia, vt valeat vapores diſſipare poſſunt plures concreſcere nubes.

Tēpus nubiū eſt omne anni tēpus.

Mouentur nubes, vel à Sole, vel à ventis, & ab his præcipuè, cum quotidiana experientia videamus, ad ventorum diuerſorum ſpirationem diuerſa ad loca nubes greſſum dirigere.

Motus nubium.

Circa ſignificationem nubium, & portenta ipſorum, prius conſidera partem, in qua ſunt, figuram, colorem, & omnia. Paruas igitur nubes non multum timeas, cum parua in illis ſit materia, albas etiam nubes periculoſas non reputes, niſi tunc incipiant augeri vapores, aliquando enim albicantes nubeculæ per aduentum vaporum addenſantur, & nigreſcunt, quia hæ non ità facilè in pluuiam conuertuntur, vel ſi in pluuiam id ſine fulgoribus, & tonitruis fiet, cum materia rara ſit facilè penetrabilis lumine. Nigræ nubes tempeſtuoſæ, ac aqueæ ſunt, quia cum in illis multæ ſint admixtæ exhalationes, multumq; addenſata materia intus, & tonitrua, & fulgura, fulmina, ac grandines (quæ hanc nubis denſitatem requirunt) portendunt, ſimulque aquam (cum multi ibi ſint denſi vapores in aquam diſſoluendi) cauſant; & propter hanc rationem magis periculoſæ ſunt in æſtate, quia tunc magis antipariſtaſi vigente vapores cum exhalationibus addenſantur, & indè grandines, & fulmina in æſtate. Puniceæ etiam, aut ſanguineæ, nimiſque accenſæ nubes fulminum productrices habentur, ob multas accenſas exhalationes, & hæ ſemper cum vento ſunt admiſtæ ob terreas exhalationes in ventum reſolubiles, dum attenuantur calore &c. virides nubes certius aquam ſignificant, quia viridis color in nube rorida conſiſtens materiam ſignificat habere in aquam facilè reſolubilem, quod ſi viridis color cum nigro, vel ſanguineo miſceatur, magis timendæ. Veſpertinæ nubes rubeum, & clarum valdè habentes colorem, ſerenitatem indicant, ſpirantibus quoq; ſuauiſſimis quibuſdam venticulis. Inſuper obſeruandum cum manè autumno, & vere videris ab oriente nubem ſubnigram apparere, nubiloſum citò futurum tempus, ac pluuium pronuncia; item ſi ab occaſu manè aſſurgat nubes, nimbum futurum ſignificat, ſic enim Lucæ 12. dixit Chriſtus, cum enim vi-

Nubis ſignificata.

deritis nubem orientem ab occaſu ſtatim dicitis, nimbus venit. Nubes etiam, quæ à meridie in ſeptentrionem veniunt, aquam indè ob copiam vaporum pronunciăt, horum ratio eſt, quia vapores eo tempore ab aſſurgente Sòlis calore ſurſùm eleuantur, & addenſantur antipariſticè. Item in æſtate ſi ſerò appareant pluuioſæ erunt, non ſic quæ de mane, quia nocte vapores aſcendentes de die attracti, cum Solis calor recedat, poſſunt addenſari, qui verò manè aſſurgunt Solis calore diſſipantur, & cŏcreſcere nŏ poſſunt. Theophraſtus ait nubes vt vellera lanarum ſparſas præcipuè ſi in oriente, aquam denunciare, quia tūc vapores ex ea parte incipiunt aſſurgere, & multo magis, ſi Sol tunc ſit in occidente, quia non valet illos diſſipare.

CAPVT SECVNDVM.

De Nebula, eiuſq; cauſis, & effectibus.

NOmine nebulæ, ſeu caliginis intelligimus materiam illam denſam, & imam, terris ſparſam, quæ lucem obſcurat, vt liberè nequeant videri obiecta. Huius materia vt plurimum eſt humor aqueus ex rebus humidis extractus, dixi (vt plurimum) quia ex qualibet re etiam ſicca poteſt cauſari nebula, ſi euaporet maximè ipſa res. Hoc totum videmus in arte chymica, in qua non ſolum ex aqueis, & humidis per ſubleuationem ſpiritus in formam nebulæ obtenebrantis aſſurgunt, verum etiam ex ſiccis, ſic ex arſenico, ſulphure &c. ſpiritus caliginis denſitatem habentes aſſurgunt. Nebulæ igitur, & ex ſolis ſpiritibus humidorum corporum, & ſolis ſpiritibus ſiccorum poteſt fieri, & ex vtroq; ſimul, ſicuti fit in chymica ex ſubleuatione ſolius mercurij, atque ſolius arſenici, ſulphuris, auri pigmenti &c. & ex arſenico, & mercurio ſimul ſublimatis &c.

Tripliciter autem poſſum nebulam conſiderare, aut illam, quæ fit ex vaporibus ſurſum aſcendentibus, & hæc dicitur materia impreſſionum aquearum diuerſarum, pro vt diuerſimodè ſurſum à ſuis cauſis coagmentantur, vel poteſt fieri ante reſolutionem nubium in aquam, quia halitus illi non potuerunt in aquam incraſſari, & addenſari, ſed fuerunt ſtatim diſſoluti antequam ſurſum altius aſcendant, & frigore addenſentur in aquam, & hoc frequentius accidit in æſtate. Alia eſt, quæ accidit poſt nubium diſſolutionem, & dicitur

hæc pars aridior, quæ non valuit in aquam conuerti, & diſſolui, & dicitur communiter á Philoſophis excrementum nubis. In propoſito igitur, per nebulam, ſeu caliginem ſic diſcurre, inſpice an dum nebula incipit apparere, nubiloſus ſit aer, & ſi ita eſt, ſignum eſt tunc nubes incipere diſſolui, & non ſunt excrementa nubis, & ſi nubes nigra eſt, aquam expecta, aut alia iuxta colorem, & figuram nubis vt ſupra, ſi verò eſſent nubes in aere, nec antea, fuere ſignũ eſt tunc incipere congregari vapores ſurſum, & nubiloſum tempus expecta, ſi frigus accedat, ſi autem nubes anteà conſpexiſti, & diſſolutæ fuerunt in aquam, aut ventos, & tunc ſignum eſt nebulam illam eſſe excrementa nubis, & partes magis fixas ipſius, & proindè tunc ſerenitatem promittas; vapores huius tertiæ nebulæ craſſiores ſunt. In æſtate nebula matutina, magnum indicat futurum in meridie calorem, quia ſi calor matutinus talis eſt, vt valeat nubis excrementa diſſoluere, multò maior erit in meridie, cum eo magis augeatur calor, quo magis Sol ad verticem accedit noſtrum.

CAPVT TERTIVM.

De Pluuia.

CIrca pluuiam ſciendum, nomine pluuiæ nil aliud nos intelligere, niſi nubem paulatim in aquam reſolutam, & quia dum in aquam addenſatur, & reſoluitur, maiorem acquirit aere grauitatem, non potens ſe amplius in aere libratam conſeruare; guttatim decidit. Dum autem dico nubem in aquam conuerti, conuerſio iſta non intelligenda eſt ſubſtantialiter, quia ſubſtantialiter prius nubes aqua erat, & vapor tantum addenſatur, pluuiæ materia remota eſt aqua, præcipuè maris, & fluminum, in quibus reperitur in magna quantitate, proxima autem eſt vapor. Quod totum patet, quia manifeſtè videmus ab aquis prædictis decidentem pluuiæ aquam non differre, & vbi terra magis humida maiores pluuiæ, tum quia pluuiam ità fieri experimur in arte Spargyrica, dũ ex aqua in vaſe poſita vi ignis videmus ſurſum vapores eleuari, ſic ſi ſuperiorem partem elambici frigidam repererint, ſe ſe reducentes ad priſtinam frigiditatem, guttatim in aquam decidunt. Tum quia videmus etiã ex copioſa aliqua pluuia, aliam ſtatim, tempore præcipuè veris, aut autumni, necnon

veſpere, aut mane æſtate generari, quia ipſa guttata pluuia materiam præſtat ſtatim ad aliam efformandam.

Effectiua cauſa pluuiæ ab intrinſeco, & extrinſeco integratur, ſic eleuati ſurſum vapores à Sole, & alijs cauſis aſcendunt calidi, & ad ſtatum tranſeunt non ſibi connaturalem, cum humiditas illa aquea naturaliter, nec iſtam attenuationem, nec calorem compatiatur, propterea calor ille cum non ſit in proportionato ſubiecto, & ſibi connaturali, ſtatim ſe ipſo incipit recedere, cum ibi nec ab externo ambiente, quod frigidum eſt, cum de ſe petat, conetur producere ſrigiditatem, tamquam propriam qualitatem à ſe exigitam, nec à propria forma ſubſtantiali ſubiecti conſeruetur, quod prærequirit accidentia, ob hanc igitur rationem adiuuante media regione aeris, quæ frigidiſſima eſt ſe reducunt vapores ad propriam, ac innatam frigiditatem, per frigiditatem addenſantur, addenſati grauiores fiunt, aggrauati plus aere, cum non poſſint ſurſum in leuiori conſeruari, hinc deorſum decidunt in pluuiam. Cur autem diuerſimodè intenſus ſit calor in diuerſis nubis partibus, quia ex diuerſis rebus humidis, & diuerſis locis ſunt productæ, hinc vbi minor calor, citius recedit, & citius addenſatur in aquam talis pars nubis, vndè recedit calor, & ideò paulatim nubes diſſoluitur, & guttatim in aquã pluere, & eo modo, quo incipiunt huiuſmodi partes addenſari, incipiunt deorſum tendere, & videmus in pluuiam ad nos deſcendere, & hæc eſt propria ratio naturalis ab intrinſeco. Ab extrinſeco autẽ aqua guttatim poteſt cadere, quia poteſt à ventis diſſipari in guttas, vel quia ab aere, maximè quia tunc ob frigus vaporum ſupra denſus eſt, refranguntur in guttas, & hinc ſoluitur illa difficultas, cur ſcilicet aqua, vel ſputum ex alto cadens directè, & vnita cadunt, dum autem ad terram accendunt diuellantur, & ſeparentur in partes, ratio huius eſt, quia aer proiectus à mobili, dum ad terram perueniit, non poteſt vlterius tendere; comprimitur ergo à corpore ſuperiori mobili, & à terra, & ſic ipſe denſatur, & contra impellentem aſſurgit, illumq; ſua actione diſpergit, & diſſipat, quod totum experimur in animalibus, dum enim Canem v.g. inſequimur, ſi hic amplius vitare inſequentem non poteſt, vertitur contra ſequentem, illumq; terret, ac mordet. Cæterum hoc non ſemper verum eſſe poteſt, imò contrarium aliquandò propter ventos accidit, ſic enim multi ſupra altos montes exiſtentes nubes ſupra tenebant proximè,

& aqua

& aqua guttatim nimis ſparſa pluebat, dum autem inferius perueniebat, à ventis colligebatur in vnum, & maiores fiebant guttæ. Dicunt alij guttatim aquam cadere, vt melius ſe defendat cum hac figura ab aere intermedio impediente, vel guttatim decidunt, & rotundam habent figuram, quia reducunt ſe ad propriam aquæ figuram, quæ rotunda eſt, vel quia figura iſta vtpotè perfectior amatur à natura &c.

Species pluuiæ ratione figuræ triplex. Stillicidium, Imber, & Nimbus. Primum eſt pluuia minutiſſima, quam vocant puluerulentam. Imber eſt pluuia pluribus guttis decidens, Nimbus autem pluit cum pluribus grandibus guttis, Nimbus ſæpè in æſtate accidit, quia tunc aer calore attenuatus non tantum reſiſtit ad guttas frangendas, vel quia vrgente tunc in aere maiori frigore ob antipariſtaſim in grandiores guttas diſſoluitur. Ex oppoſito propter oppoſitam rationem in hyeme accidit ſtillicidium. Imber autem autumno, & vere, cum tunc aer, & antiperiſtaſis moderata, & non multum calida, nec frigida ſint, vndè imber medium quid eſt inter Nimbum, & Stillicidium. Habes etiam ex hoc Nimbum nocere, Imbrem iuuare, quia ſcilicet cum maius frigus ſit in Nimbo, ratione huius animalibus nocet; & quia impetuosè cadēs, & fruges, & plantas, ſimulq; vinearum diſſipat pampinos, ac flores, & minus terram penetrat, vndè calor intus magis intenditur, & externum refrigeratur, dum autem interiora calent, & exteriora frigent, ſignum lætale eſt. Et quod ſanè nimbus corruptionem inducat, videmus experientia cum ranæ putrefactione ortæ nimbi guttis generentur. Contrarium eſt in imbre, qui & penetrat ſuauiter, & non ita frigidus eſt &c.

Excauat gutta lapidem non bis, ſed ſæpè cadendo, quia quælibet aliquid in lapide inſenſibiliter excauat, ac materiam lapidis ſua humiditate diſſoluunt, ſuperueniente præcipuè calore aliquali, qui ſimul cum humido corrodunt, ac ſoluunt corporis vnionem &c. & datur locus, vt ipſa expirante res in halitus fluant.

Cur gutta excauet lapidem ſępè cadendo.

Aliæ ſpecies aſſignari ſolent ratione materiæ, ſæpius enim viſæ ſunt pluuiæ laneæ, carneæ, ſanguineæ, lapideæ &c. viſa ſunt pluiſſe animalia, vitulos. Item argentum, & aliquando ferrum. Item piſces &c. & ſi autem omnes iſtas naturaliter fieri potuiſſe, arduum aliquantulum ſit credere, non tamen à naturalibus cauſis multum

Variæ ſpecies pluuiæ.

ſunt

ſunt aliena, vt propria naturalis cauſa nequeat aſſignari.

Quo ad pluuiam ſanguineam, vel rubri, & ſanguinei coloris (qualis accidit Romæ antè necem Neronis, & in Suetia anno 1534. & in Frigijs orientalibus 1571. per biduum madefacta relinquens omnia, & paucis ab hinc annis in Ciuitate *Væſtarum* in pede montis Gargani, antequam terræmotus ibi accideret). Dico per cauſas naturales potuiſſe accidere, primò, quia plures ſanguinis vapores ſurſum eleuati, ſe cum alijs vaporibus aqueis commiſcentes, illos tinxere, (ſufficit enim minima quantitas rubri coloris pro multo tingendo corpore) indè vapores illi in aquam elapſi ſanguineæ pluuiæ formam detulere. Vel dici poteſt coloratos fuiſſe aqueos vapores in locis Bolo abundantibus, vel alijs rubeis ſpiritibus; Aut dicendum ſimul cum illis vaporibus aſcendiſſe, vel coniunctam fuiſſe magnam copiam exhalationum ſiccarum aduſtarum nimio calore abundantium, & ab ipſis fuiſſe coloratas aquas.

Vndæ habeatur pluuia ſanguinea.

De lactea pluuia dicendum, lactis induiſſe colorem ob commixtionem cum quadam cretacea exhalatione, vel cum humore aliquo albicante, qui aqua mixtus illam lactei reddit coloris, ſic enim à ſimili, ſi aqua tartarizata ſuper ſulphur ponatur, & vertatur, videbis illam inſtar lactis dealbari. Item ſi ſumas paruam quantitatem butyri, antimonij (qui fit ſi apponuntur antimonij, & mercurij ſublimati pars æqualis, & lente diſtilletur igne, exiet primò liquor albus inſtar butyri) huius ſi pars aliqua miſceatur cũ aqua illam albificat. Item non ſolum colorem lactis, verum & ſaporem per commixtionem cum alia poteſt aqua contrahere; pro hoc ſumas incenſum albicans (& ſi in parua quantitate) vt ſcilicet ſit media vncia incenſi, & trites ſubtilier, & miſceas cum aqua libra vna, & moueas materiam, videbis non ſolum colorem, verum etiam ſaporem lactis contrahere, de qua aqua ſi die quacunq; hora bibatur, optimum remedium eſt pro memoria acuenda &c. Vel dices vapores eleuatos eſſe è locis gypſoſis, vel ſpiritibus gypſij mixtos, aqua autem gypſo commixtà lactei redditur coloris &c. & licet in his aquis lacteus guſtetur ſapor, hoc prouenire poteſt, quia humidum illorum vaporum mixtorum non optimè concoctum eſt, ſed putrefactum, ſicuti etiam in multis aquis putridis lacteus guſtatur ſapor, vndè aqua eo melior, quo magis ſaporibus eſt denudata, & manca &c.

Lactea pluuia quomodo naturaliter fiat.

Butyrum antimonij.

Secretum ex incenſo pro memoria.

De piſcea, & carnea pluuia (vt accidit Ligurię ſub Calixto tertio,

quam

quam pluries etiam accidiſſe narratur, vt ſexto anno Ottonis tertij, & tempore Moſis iuxtà illud, & pluuit ſuper illos volatilia pennata; & etiam accidit in Gallia,) hanc etiam naturaliter fieri poſſe dicimus cum Alberto, & Maiolo ſic, è nubibus calor euaporat, qui ſecum trahit humidum habens admixtum aliquid de ſubtili terreo, quod viſcoſum ſit. Viſcoſum autem dum in aere eſt, atenuato calido, incipit dureſcere, & ſe in pellem quamdam vertere, ità diſpoſita cum tantis qualitatibus materia, (quia per aerem, vt ſupra diximus omnium ſpiritus auolant ſparſi, cum vi caloris ab omnibus corporibus extracti mixti non deſtituantur a ſua natura) magnetica quadam vi (ſicut aurum trahit mercurium) attrahuntur ab illa materia ità organizata, à quibus ſpiritibus vnitis producuntur per naturalem exigentiam reliquæ partes integrantes, vt pennæ in auibus, ſi quidem vbi ſeminalis adeſt ſpiritus, arte fieri poteſt id, in quo tamdiù laborauit natura; & quidem facilius poſſunt concreſcere, cum humidum aptius temperamentum, & faciliorem diſpoſitionem ad piſcium formam ſuſcipiendam habeat. Niſi etiam dicere velis à Deo, vel alia cauſa in materia, ità qualitatibus diſpoſita, & organizata produci formam. Quomodo naturaliter fieri poſſit pluuia carnea.

De lapidea (quam refert Cardanus accidiſſe in Longobardia anno 1510. qualis etiam in Conſtantinopoli ſub Valentino Imperatore, & in noua Hiſpania, ac Romæ, vt refert idem Cardanus) non multum inſudandum pro ratione naturali; virtute enim frigoris vapores exhalationibus mixti in lapides addenſantur, ſicuti diximus de lapide fulminum, ſic etiam in Fluuio Tiburis humor cum gypſo commixtus in lapidiſculos addenſatur. Hanc calamitates futuras denunciare, refert Cardanus, & piè credendum, dura hominum corda ſignificare. Poſt lapideam illam pluuiam, quæ Mediolani accidit, Gallorum contigit expulſio, & occiſio, & poſt triennium peſtis, ac magna bella in Mediolanenſi ſtatu. De lapidea an naturaliter fieri potuit.

De lanea pluuia dicendum etiam, vaporum exhalationibus mixtum in lapillos, in formam lanæ addenſari, ſic enim videmus hyeme ſuper pauimenta ratione frigoris humores inſtar concretæ lanæ colligi, & apparere.

Hoc idẽ experimur etiã in Chymicis, ſic enim ſoluas aurum, aut argentum in aqua forti, & euaporare facjas aquam, ità tamen vt remaneat materia ſicut ſalſa frigori expoſita concreſcit in lapillos inſtar lanæ &c. Lanea pluuia.

De

De pluuia metallica (ſicuti argentea pluuia Romæ accidit Seuero Imperatore in Foro Auguſti) diſcurro, ac de lapidibus, hoc addito, quod vapor ſursū cū terreo vnctuoſo, & ſpiritibus metallicis ſurſum eleuatis è mineris commixtus, virtute frigoris addenſatur in tale metallum, qualis eſt ſpiritus ipſius, ſic enim ego ſumpſi olim mercurium ſublimatum, & miſcui cum ſulphure ſublimato albo (& quod natura facit frigore longo tempore, ars facit calore) & ignis calori expoſita cæpit indureſcere, & quo magis igni manebat, magis lapideſcebat. Sed quid clarius, ſumas ſpiritum extractum à quouis metallo, & miſceas cum humido mercurio, ſtatim videbis congelari in metallum, & alia huiuſmodi, quæ docebo in ſecundo libro mineralis philoſophiæ.

Pluuia metallica.

Effectus ſulphuris albi cum mercurio.

Hæ ſunt naturales rationes, quibus intelligere poſſumus aſſignatas pluuias, quibus ſi acquieſcere non vis, dicas, lapides, vitulos, metalla, lanas, aliaq; ſimilia ſurſum attractas fuiſſe ex alijs partibus, ibique per nubes, ventoſque delatos cecidiſſe Diuina hoc annuente potentia ad multa futura prædicenda, ſic Mantuæ 1615. mulierem pannos lauantem velociſſimum ventum ſurſum aſportaſſe, & poſtea cecidiſſe, narrat P. Cabeus; & pluries etiam pileos à ventis ſurſum fuiſſe aſportatos, arbores etiam à vento fuiſſe tranſplantatos.

De vera, ac ordinaria pluuia dubitatur, cur dulcis ſit, cum tamen è ſalſis locis (vt è Mari) ſit extracta, & eleuata.

Reſpondeo prouenire hoc, quia vapores illi eleuati vi caloris tenuiſſimi ſunt, & maximè attenuati, depurati ſunt exhalationibus, & ſale, quæ vtpotè nimis aduſtæ, & terreſtres à Sole non eleuantur. Demonſtratur hoc experientia, ſi enim intrà mare ponas vas è cera confectum benè clauſum, videbis aquam intrà illud ingreſſum dulcem eſſe, quia per poros cerei vaſis ingreſſi ſunt vapores ſubtiliores carentes illis ſalſis exhalationibus terreis, ſicuti etiam dulcis eſt aqua, quę eſt in ſpongia propè maris aquam appenſa propter eamdem rationem, & aqua quæcumq; diſtillata.

Quomodò aqua ſalſa fiat dulcis.

Signa veræ pluuiæ alia ſublunaria, alia cœleſtia, de cœleſtibus agam cum de temporum mutatione in fine 3. quoad ſublunari vide multa in capite de Nubibus, & Nebula, & Tonitruo, Iride, Corona, & Parelijs. Alia autem ſigna hæc ſunt ex Ariſtotele, Varrone, Arato, Ptolomeo, Theophraſto, Cardano, Plinio, Seneca, & Virgilio, alijſq; pluribus in locis; primò fungi lucernarum (dummodò

non

non proueniant ex nimia craſſitie, & terreſtreitate olei, aut lychini) ferè ſemper pluuiam ſignificare expertus ſum, quia ibi concreſcunt ex aeris humiditate. Item hyrundo circa aquam volitans. Item ranæ, & corui craſſantes, quia de futura aqua lætantur. In nemorum ſonitu (nullo per aerem flante vento) aut ventus, aut aqua cum fulmine timendi ſunt, quia ſignum eſt moueri à vapore, vel exhalatione quadam tenui, & intenſibili. Inſuper quandò Sol paulò ante nobis in oriente apparet manè, ac ſolet apparere, quia ſignum eſt vapores, in quibus tanquam in ſpeculo Solis imago repræſentatur, in horizonte multos eſſe, ideoq; citius repræſentare, ſicuti citius pomum videmus in vaſe maiori aqua pleno, quam minori, quia mediũ denſius refrangens radios, vel reflectens maius, ac melius repræſentat obiectum, ac proindè Sol nimis magnus apparens, etiam in ortu idem ſignificat. Vlterius Sol oriens, vel occidens ſi pallidus appareat, cæruleus, vel fuſcus, quia ſignum eſt ibi vapores intercedere, multum aquei humoris, & parum terreſtris habentes &c. *Signa veræ pluuiæ.*

Rubedo etiam matutina cum aliqua nigredine, quia hæc oritur à vaporibus Solis ſplendore illuminatis. Item quando Sol calidior eſt ſolito, ac deberet eſſe in tali anni tempore, quia tunc ſignum eſt ſuprà multos eſſe vapores, in quos reflectens Solis radius, magis intenditur in calore. Quæ autem diximus huc vſq; de Sole, etiam dicantur de Luna, cum eadem ſit ratio.

Cum flat Auſter, præcipuè vere, autumno, hyeme, pluuia ſignificatur, quia iſti venti, & ſecum vapores portant, & cum calidus ventus ſit, faciunt aquam ſimul, ac terram euaporare, vndè pluuiæ materia præbetur.

Dum etiam deficit ros in eo loco, vbi maximoperè vigebat, pluuia denotatur, quia ſignum eſt materiam illam attractam eſſe ad mediam regionem aeris, & in nubem aqueam concreuiſſe, quod tamen intellige, ſi poſtquam deſinit ros, vrgeat frigus, quod accidere poteſt tantum autumno, & vere, vel hyeme. Nam æſtate materia illa poterat vi caloris diſſolui, & in nihilum abire &c.

Quando montium cacumina nubibus operiuntur, quia ſignum, tunc magnam aſcendere vaporum copiam ad pluuiam efformandã, pluuia expectatur. Item cum muſicorum inſtrumentorum cordæ remiſſiores valdè fiunt, quia ſignum eſt humidi, ac vaporoſi aeris, humore fuiſſe relaxates.

O Cum

Cum vulnera, ac partes corporis malè affectæ ſentiunt dolorem ſolito maiorem, quia tunc ab humido aere moleſtantur.

Delphinorum copia ſuper aquas circumuoluta, pluuiam, tempeſtatemque pronunciat, quod ego bis ſum expertus, dum enim anno 1643. Adriaticum transfretarem mare in Caſtello S. Petri in Iſtria, poſt quorundam Delphinorum apparitionem, talis inualuit tempeſtas, vt niſi diuinum aſtitiſſet auxilium ſubmerſi eſſemus, & anno 1651. Iunij cum Excellentiſſimo Comite Conuerſani Bononiam etiam tendens poſt cuiuſdam Delphini ante nos apparitionem, magna venti, grandinum, ac pluuiæ inualuit tempeſtas &c. pro hoc dicere audeo Delphinos hominum amatores naturali quodam inſtinctu tempeſtatem præuidentes, ſuper aquas aſſurgere, vt illam hominibus prænuncient. Pallor, & ſtridor in igne; Luna nigra, vel aſtra ſub ortu, &c. quia nigredo prouenit ex vaporum copia. Item Plinius, & Theophraſtus obſeruarunt Lunam quinto, vel ſexto die cornibus obſcuris pluuiam denunciare. Item mane fulgor, vel fulgur, aut ventum, aut aquam, & magis ſi nubiloſus, ac niger eſt aer, nubecula circà aſellos in ſigno Leonis, bous contrà pilum ſe lambẽtes, & poſterioris pedis vngulam lingentes. Baccæ naribus captantes auras, oues laſciuantes, Aues, & Gallinæ tergentes ſe ſe, & plus ſolito ſaltantes, Galli canẽtes circa Solis occaſum, Anſeres aquis ſe lauantes, Grues præliantes in aere. Noctua ſolito citius exiens tempore veſpertino, Aſelli fricantes aures, Formicæ ex ſuis cauernis oua efferentes, frequẽtior, ac moleſtior culicum, ac Muſcarum morſus &c. quibus omnibus ſuam propriam aſſignare cauſam, aut longum, aut difficilè eſſet. Vlterius pro ſignis hæc habentur ex Zanardo. Talpæ plus ſolito in terra operantes. Gallinæ tectum quærentes. Fulica aquas quatiens. Pauo vociferantior. Sues multum grunientes. Terræmotus leuis. Olei ſcintillatio in lampadibus ardentibus. Pedes ſudantes præter ſolitum, & extrà tempus, & cauſam. Aqua ſcaturiens vbi non ſolebat. Aues fluuiatales terras petentes. Ardea in medijs aruis triſtis manens. Columbæ tardius redeuntes ad Columbaria.

Serenitatis autem ſublunaria ſigna, hæc præcipuè ſunt. Rubedo veſpertina. Caligo relicta à pluuia. Sol lucidus, & purus in ortu. Via lactea ſerò lucida, crebræ corruſcationes ſine tonitruo, & nubibus. Venti boreales in hyeme, & zephyrus in æſtate. Luna ſub ortũ pura, præcipuè die quarto, & quinto.

Serenitatis ſigna.

Du-

Dubitari ſolet quantum deſcendant pluuia. Seneca opinatus fuit non penetrare vltra decem pedes, verum Senecæ opinio, & ſi in aliquibus veritatem habeat, non tamen in omnibus. In iudicio huius penetrationis, dico ego conſiderandam eſſe terrę qualitatem, ſi enim terra cretacea, & argilloſa eſt experientia videmus vix ad tres pedes, aut duos penetrare, ex illa enim tamquam ex pauimento excurrit, ſi autem terra arida, & arenoſa eſt, vltrà decem, & viginti pedes excurrit, æſtate enim vidi ego Puteos iam aridos altitudine pedum 20. & 30. poſt magnam pluuiam aqua plenos fuiſſe. Item metalla ſub terris, & alumina, & atramenta ex aquis intrà cauernas decidentes, ſeq; cum terreis exhalationibus miſcentes, generantur.

Locus pluuiæ in quo generatur, eſt locus nubium, quæ pluuiæ matres ſunt, & ſtatuitur media regio aeris ſecundum partem magis nobis propinquam. Locus pluuiæ qualis.

Tempus pluuiæ indeterminatum eſt, omni enim anni tempore, menſe, die, & hora pluuit. In locis frigidis, & calidis pluuiæ non tam frequentior accidunt, in primis, quia ob frigus concreſcunt vapores, & non permittuntur ſurſum aſcendere; in ſecundis à calore diſſoluuntur.

Perſeuerant aliquibus in partibus pluuiæ per plures dies, imò & per tres menſes, accidit hoc ob magnam materiæ copiam, quæ ſubminiſtratur, vel quia noctes longiſſimæ ſunt, & tempus habent, vt vapores elati addenſentur in nubem, & non conſumentur à calore. In Ægypto, & Æthiopia nunquam pluere narratur a Iuſtino, & Beda, & Seneca, & prouenit hoc ex nimia aeris caliditate, à qua vapores diſgregantur, & reſoluuntur; hinc propter minorem calorem magis, ac frequentius accidunt pluuiæ autumno, quam æſtate, vel nocte, quam die &c. Cur tãtum durent pluuiæ.

Aquæ pluuiæ non probantur ad potum, quia multas habent admixtas exhalationes. Proindè coquuntur, & reſidere permittuntur, vt deorſum tendentibus exhalationibus, oppilationē, & obſtructionem cauſantibus maneat illa aqua depurata, cæterum in hac aquæ concoctione ſic nudè facta multum ſanè differo ego à quorumdam recentiorum Medicorum opinione, qui aquam nudè coquunt abſq; vllo addito, tunc enim per ebullitionem euaporantur partes ſubtiliores, & perfectiores aquæ, quæ habebant magis reconditas, ac clauſas partes penetrare, propter quod Ægyptij Medici ordinabant Quæ aquæ ad potum probentur.

 biben-

bibendam, ac ſumendam eſſe aquam Nili antè Solis ortum, ne à Sole ſubtiliores aquæ partes euaporarent, idcircò optimum eſt in aquæ concoctione admiſcenda eſſe aromata, & lente ebulliendam, ſolum vt poſſit in aqua diſpergi virtus illorum calefactiua rotundens frigiditatem aquæ, quæ obſtructiones cauſabat. At ego meliorē aquæ potum pro ægrotis abſquè vlla ebullitione ſic compono. Per tres horas antè potum ſumendum admiſcendam eſſe tertiam partem vini, vel quartam (ſi ſpiritoſum valdè eſt) cum aqua pura, quia ſic vinum ſuo calore, & ſpiritu aquam illam concoquet, frigiditatem, & crudiores aquæ partes retundit, vt nocere non poſſit; & de hoc vino locutus fuit Galenus illud in morbis etiam acutiſſimis permittēs, & imperans. Item aquæ in ordine ad potum optimæ ſunt illæ, quæ à fontibus ex altis montibus ſcaturientibus fluunt, quia excludunt aquas collectaneas, & palluſtres. Damnantur aquæ è puteis ſcaturientes, quia ſunt crudæ, vtpotè frigidiores. Primum locum inter bonas aquas ad potum ſunt aquæ pluuiales depuratæ, ſcilicet aquæ ciſternarum benè depuratæ. Secunda eſt aqua fontium. Tertium tenent locum aquæ puteales. Quartum fluuiales, licet aliqui ſint fluuij, quorum aqua depurata melior eſt cæteris, vt eſt aqua Tiberis Romani, quæ per centum adhuc annos perfectiſſimè in vectinis conſeruatur, vt refert Cæſius. Bonū eſt ſano (inquit Hipocrates) omni aquæ aſſueſcere, quia non aſſuetis quodcunq; ſit, adhuc bonum, paſſionem inducit. Purificantur etiam aquæ per coctionem, vt ſupra dixi, per frondes lauri per calcem, & lapides poſitos in ciſterna, & per diſtillationem. An melior ſit potus aquæ, quam vini, conſiderandum eſt corporis temperamentum. Verum quidem eſt, multum potum aquæ frigidæ nocere, vnde cecinit ille Vates.

Vina bibant homines, animalia cætera fontes.

Cauendū eſt ſemper ab aqua turbida, dum turbida eſt, quia oppilationem, dolores in renibus parit, & alios morbos, eo quia relinquit fæces in corpore. Aqua paludaris, nec etiā laudatur, generat namq; hydropes iam oppilationes, debilitat vires, tollit appetitū, & dolorem cauſat in oculis, & catharros in pectore. Aqua ne ſumatur valdè frigida, namq; neruis, pectori, & inteſtinis dolorem ingerit, dormitationem membrorum parit, & omnibus ſpirituū inſtrumentis nocet, præcipuè omnibus habentibus naturam humidam, ſenibus, ieiunis, & calidis ex motu, proindè at temperanda eſt cum vino. Item aqua ca-

lida vitetur, namq; digeſtionem corrumpit, facit natare cibum, & nõ extinguit ſitim. Ad bonitatẽ ergo aquę hęc requirũtur, vt nullius ſit ſaporis, odoris, & coloris, & vt ſit leuis, cognoſcitur autem leuitas aquæ, ſi madefactus pannus ſtatim exiccatur.

CAPVT QVARTVM.

De Diluuio.

DIluuium propriè non aliud intelligimus, quam aquarum exceſſum terram inundantem, qui ab aquis fluuialibus, vel à mari, fontibus, & fluminibus poteſt fieri; A mari non fit naturaliter, cum illi à Domino terminus fuerit præſcriptus, vltrà quem non tranſeat, iuxtà illud *terminum poſuiſti, quem non tranſgredientur, nequè conuertentur operire terram.* Idem Hieremiæ 5. Potuit tamen Dominus ob varias cauſas diluuium inducere etiam per maris aquas.

Diluuium autem duplex aſſignatur, aliud vniuerſale, aliud particulare. Vniuerſale, quale fuit tempore Noè. Particulare verò, quale accidit in Achaia ſub Ogige Rege 140. annis ante Vrbem conditam. In Theſſalia ſub Deucalione. In Bithinia ſub Leone Imperatore; & præteritis ſæculis in Boemia, & Saxonia. Vniuerſale diuinitus, non naturaliter factum dicimus, quia natura non appetit ſui deſtructionem, tum quia non poteſt dari tanta vaporum copia surſum eleuata, vt vniuerſale inducant diluuium; quarè dicẽdum Deum tunc nouas aquas produxiſſe, vel dicendum aquas omnes maris in vnam concentricam figuram adduxiſſe, & illas, remoto ſuo termino à Deo præſcripto, totam tegiſſe terram, illæ autem diluuij aquæ ſtatim fuerunt in aerem, indè in ignem conuerſę, & multa ſub terra incluſa. Vel dicendum, ortum fuiſſe diluuium ex conuerſione ignis in aerem, qui poſtea conuerſus fuit in aquam. Pro naturali autem cauſa particularis diluuij, variæ aſſignantur, primò exceſſus imbrium; ſecundò augmentum aquarum ſub terra, & indè per impetum ſurſum eleuatarum, vel ob nimiam actionem Solis, vel ob concurſum Planetarum hoc cauſantium, vel ob inundationem fluminum, qui impediũtur ex aliqua parte, vt in mare intrare non poſſint, & indè ſequitur inundatio, quia ventus aquas maris defert verſus flumen, & aqua fluminis retro coacta regreditur, cumq; tunc aliæ

An naturaliter eſſe poſſit diluuium, & quale.

ſuc-

ſuccedant aquæ partes, inundationem cauſari neceſſe eſt. De non amplius futuro diluuio Iris á Deo in ſignum fæderis poſita certos nos facit. Quando autem, aut ex quibus, & quorum planetarum aſpe-ctibus diluuium, & inundationes maximè cauſentur, vide in Philo-ſophia aſtrologica.

CAPVT QVINTVM.

De Grandine.

ANtè grandinis explanationem pro intelligentia ſciendum, grandinem à glandula diſtingui, grandula ex niue fit in minu-ta grana congelata rotunda ad modum coriandri ſaccaro confecti, & ſic grandula nix eſt vigens tamen ex frigore venti ſeptentriona-lis, grando ex Ariſtotele dicitur eſſe aqua congelata in infima aeris regione per antipariſtaſim, priuſquam ad terram aqua deſcēdat. Ve-rū in hac grandinis efformatione explicanda variè locuti ſunt præ-cipui Philoſophi, ſuſtinentes enim cum Ariſtotele dicunt, minorem frigiditatem requiri in grandine, quam niue, & niuem dicunt fieri per condenſationem nubis, grandinem verò per condenſationem guttarum aquæ, & quia maior frigoris vis requiritur ad nubē, quam ad guttam congelandam, ideó minus frigus, ac proindè fit in infima regione, in qua eſt temperatum frigus non longè diſtans, & in qui-buſdam determinatis locis, videmus enim nubem grandinis, in qua cogitur aliquando non extendi vltrà 100. paſſus, non ſic autem nix. Item nubes grandinis celerius mouetur, ergo eſt magis propinqua, tum quia ad addenſationem, & congelationem maximè conferunt partes ſubtiliores terræ, cum humidum ſe ſolo fluat, hæc autem faci-lius reperiuntur in infima regione, ergo addenſata aqua per frigidi-tatem ipſius antipariſtaſis vi fiet congelatio. Verum oppoſitum ſu-ſtinere videtur Albertus Magnus c. 27. & Anaxagoras cum Seneca, quos ſequitur Cardanus prærequirentes frigoris exceſſum, hinc maiori vigente in æſtate frigoris antipariſtaſi, accidunt grandines, non ſic hyeme, imò cum ipſemet Ariſtotelis dicat congelari antipa-riſtaſi pluuiam in glaciem, cum maior æſtate fit antipariſtaſis, & conſequenter magis intenditur frigus, ergò ſignum eſt fieri maiori frigore, ſuadet hoc, quia grando congelatur in aquæ deſcenſu, niuis

An maius frigus re-quiratur ad grandinē, quam ad niuem.

autem

autem nubes manet immota, ſignum ergo eſt maius eſſe grandinis frigus, cum maius frigus requiratur ad addenſandum id quod mouetur, quam id quod non mouetur, propter quod mobiles, ac fluentes aquæ frigore non congenlatur, niſi in magno; immotæ autem per quodcumque, & ſi tenue frigus, quod ego demonſtro, nam dum nix in aquam diſſoluitur ex tectis guttans, aqua in guttas conuertitur pendens è tectis, tunc enim maximum viget frigus, pluſquam dum ningit, & temperato aere licet fiat nix, non tamen fit glacies, dum autem dicitur, quod nubes deorſum tendunt, dum ſunt grandinoſæ, hoc grauitatem denotat in nubibus, & conſequenter addenſationem, ac propterea maius frigus, à quo cauſatur denſitas. Accedit quod frigus à grandine cauſatum terris maximè nocet, & etiam maiori impetu cadunt, ergò maius vrget per antipariſtaſim frigus. Nec in media regione deficiunt exhalationes terræ, imò ibi ſubtiliores aſcendunt, & ſic facilius vi frigoris in grandinem poſſunt addenſari.

Hæ ſunt circa hanc materiam duæ extremæ opiniones, quam autem amplecti debeamus, fateor rem eſſe nimis difficilem, & vt verum fateor facilius in hanc vltimam Alberti ſententiam, quam in primam Ariſtotelis inclino, cum efficaciores in hac, quam in Ariſtotelica inueniam rationes.

Stante igitur, quod grando ex aqua fluente fiat, facilè ſoluitur difficultas, cur grando cadat rotunda, & ratio in promptu eſt, quia cum aqua cadat ſphericè propter rationes ſupra aſſignatas de pluuia, ideò frigore condenſata retinet illam figuram. Magnitudo grandinum indeterminata, viſæ ſunt enim anno 1637. in agro Bononienſi menſe Auguſti grandines 28. librarum pondus exceſſiſſe. Item in Gallia tempore Gregorij Secundi, grandinoſam quamdam molem cecidiſſe legitur, longitudine 15. pedum, latitudine 6. profunditate 2. Item 1650. grandines poſt 12. dies ſeruatas adhuc magnitudinis vnius oui gallinæ inuenimus menſe Iunij. Huius autem magnitudinis cauſas, tam ſecundum opinionem Ariſtotelis, quam aliorum eſſe poteſt, quia frigus intenſum deſuper impulſum à calido ambiente, deſuper magna celeritate in nubem agens illam condenſat in magnas guttas, & celerius agens per impulſum illi impreſſum à calore ità agit, vt in grandinem magnam vertatur, decidentes aliæ guttæ aquæ per antipariſtaſim aucto frigore illas vnit cum reliquis, vel

Quanta ſit grandinis magnitudo

vel vt dicit Cardanus primo ſubtilitatum, vniuntur per ventos contrarios, qui ſemper ferè ſpirant tempore grandinis, & ſic congelatæ in tanta magnitudine decidunt;quare dum actio frigoris non eſt tam magna, formata aquæ gutta deſcendit antequam ei vniatur alia pars,quæ immediatè poſt formatur, quod ſi actio frigoris magna eſt poſt plures partes ſecū antequam decidant vnitæ,& maiores cadere, & quidem indè maiores,vbi magis frigoris vrget augmentum. Dum grandines tam magnæ molis ſunt, difficilè rotundæ apparent,cum figurentur ex addenſatione nouæ materiæ, quæ potius per latera accedit, & non ſemper omni ex parte, ideoq; ſe expertum fuiſſe, narrat Cardanus, eadem nocte miſſas grandines inſtar roſæ, lilij, muſcæ, &c.

Locus grādinis eſt nimis nobis propinquus.

Conſtat ergo ſecundum vtramque opinionem locum grandinum potius eſſe nobis magis propinquum, cum ibi maior exerceatur antipariſtaſis, in quo maiori vrgente calore circum obſidente intenſius augetur frigus pro grandine conglutinanda. Ratione etiam huius maioris antipariſtaſis experimur maiorē eſſe grandinum copiā ęſtate Solis calore maximo,vt anno 1650.accidit mēſe Iunij,& 1651. noſtris malis experti fuimus apud Ciuitatem Væſtarum 21.hora eodem menſe, 1652. 14. Auguſti, & alijs diebus Septembris Bononiæ, & hæ ferè ſemper, aut æſtate, aut propè meridiem accidunt.

Aqua ſemper grandinem comitatur.

Colligitur etiam grandinem ſemper ferè cum pluuia coniungi, quia non omnes aquæ guttæ in grandinem congelantur, & ſic remanentes in aquam decidunt, quæ ſemper magnarum guttarum eſſe videtur, cuiuſmodi requirebatur pro grandine.

Admirabiles figuræ in grādine.

Admirabiles quidem viſæ ſunt in grandine figuræ, aliquando facies hominum, aliquando equorum, Solis &c. Item litteræ inſcriptæ, ſic enim Cremonæ anno 1240. grandinem cecidiſſe narratur, in qua Crucis ſignum, Chriſti facies, cum litteris Ieſus Nazarenus legebantur, è cuius ſtillis lumen fuit redditum cæco. Circà hæc, eſto formæ aliquæ naturali diſpoſitione materiæ, & ſituatione locali repreſentantes talem figuram poſſint oriri, cuiuſmodi ex ſituatione talium partium materiæ in tali loco,& taliū colorum in carta oritur talis figura,non tamen credibile eſt ità ſemper accidere, vt de grandine Cremonenſi apparet; ſed dicendum ad multa ſupernaturalia, ac imperſcrutabilia Dei iudicia demonſtranda facta fuiſſe, vel immediatè à Deo, vel Angelorum miniſterio.

Gran-

Grandinis color ſemper obſeruatus eſt albicans, vel quia humor antipariſtaſi concoquitur, vel quia aerem includit, ſed quia non tantum includit, quantum nix, ideò minus alba, quam nix. Color grãdinis cur albicans.

Futurarum grandinum ſigna naturalia, hæc ſigna habentur, nubes valdè denſa, & obſcura, præcipuè in æſtate, nec longè diſtans à nobis. Item grauida nubes albicans, deinde lupus vlulans in locis fultis, & planis, vt notauit Niphus, Apes non procul ab aluerario volitantes, canes latrantes, ſed vocem ſubindè variam mutantes, Boues plus ſolito comedentes, anſeres volitantes. Pro remedijs contra tempeſtuoſas grandines, nullum in hoc efficacius diuino auxilio, ſolemus autem campanas ſonantes adhibere, & vt ipſarum ſonitu mali fugentur ſpiritus, qui ſæpiſſimè tempeſtatum auctores ſunt, & etiam vt per campanæ motum, (quod etiam cum ſclopis, & bombardis) commoueatur aer, & per motum alibi eiciatur, ſecũ deferens nubem grandinoſam. Mirum ſanè eſt, quod vanè, & ſuperſtitiosè dixerunt aliqui de grandinis euentibus, & vt indignas philoſophicis oculis conſpicienda ommitto. Principum tyrannidem in populo futuram falſo aſcripſerunt grandini, quæ Kalendis Ianuarij accidit. Ad grandinem item expellendam cruentam in Cœlum erigebant ſecurim; alij noctuam alis patentibus affigebant; alij agros pelle vituli marini, aut cocodrilli circumdabant, & mille alias adhibebant inſanias, at inſani iſti recordari debebant illius vulgati carminis. *Mal và chi contro il Ciel pugna, e contende*, & nullum melius remedium. Quam ad Dei, eiuſq; Sanctorum patrociniũ inuocandum. Signa grãdinum futurarum. Remedia cõtra tempeſtates.

CAPVT SEXTVM.

De Niue.

CIrcà niuis efformationem variæ fuerunt Doctorum ſententiæ, quas omnes meum non eſt ob breuitatem, quam intendo, illas referre, ſed ſolum modum certum proponere.

Dico igitur niuem non aliud eſſe niſi nubem roridam congelatam, & in minutiſſimas puluerulas, ſeù aſpergines diuiſam, quæ habere debet coniunctas ſubtiliſſimas exhalationes, quibus poſſit congelari, pro cuius rei intelligẽtia ſuppono: vapores nubem efformantes inæquales eſſe in leuitate, & grauitate, & leuiores ſurſum aſcen-

dunt, grauiores verò deorſum. Cum igitur nubes frigore fuerit conſtricta, incipit diſſolui in aquam paulatim minutiſſimam, & puluerulentam, ità quod non ſit ſubtilis vlla pars aquæ ſine aere inter ipſos intercedente, incipit ergo vrgere frigus, vel antipariſtaſi, vel vrgente calore ſuperiori deorſum intendente frigus, cumq; ſint permixti ſpiritus quidam ſalnitroſi, vel alterius corporis ſubtiliſſimi, & albi, ac puri conglaciatur aqua illa ita minuta, & rara, & vna particula alteri adhærens in floccos decidit, hinc autem quia materia illa ita rara, & ſubtiliſſima eſt, vt non pluuia, ſed nubes potius, aut nebula videatur; propter quod occaſionem ſumpſerunt plurimi cum Ariſtotele dicendi, niuem eſſe nubem congelatam, hi enim intelligendi ſunt hoc ſenſu à me explicato, nec quidem infundatè hoc dictum putes; primo quia pro niuis explicatione nullus melior aſſignabilis eſt modus, tũ quia experiẽtia videmus eamdẽ nubẽ prius tenuiſſimè incipere, ſæpè diffluere in aquam, & ſtatim ob frigus ſupra adueniens extincto ex parte inferiori aeris calore per ipsã præcedentẽ aquã, aduenit frigus cõdenſans illos vapores, & exhalationes tenues in nubem, & hoc etiam clarè patet, quia eadem nubes niuis expanſa in mari ob calorem ipſius maris decidit in aquam, terra autem decidit in niuem, & ibi in maiores decidit flocculos, vbi magis viget frigus.

Niuis materia, & quomodo efformetur.

Ex incluſo igitur aere, ex illis ſpiritibus vtpotè ſubtiliſſimis oritur in niue albedo, quo enim ſpiritus ſubtiliores, & leuiores, eò albicantiores, propter quos ſpiritus ſurſum aſcendentes videmus ſpumã albam eſſe, quia autem temporis tractu huiuſmodi ſalientes ſpiritus ſubtiles euaneſcunt, hinc accidit niuem paulatim albedinem deperdere, vel dicendum prouenire ratione frigoris, propter quod in regionibus frigidiſſimis homines ſunt magis albi.

Vnde albedo in niue.

Occaſione huius ſoluitur etiã alia difficultas, cur ſcilicet nix mollior eſt pruina, aut grandine, & ratio eſt, quia non tot eſt commixta, & vnita exhalationibus, quantis eſt commixta grando, & pruina, quæ exhalationes coagulum ſunt ipſius humidi, quod patet experientia, quia ratione talium ſalinitralium, qui aduentu Solis maximè calefiunt, hinc eſt, quod pruina magis adurit germina, & plantas.

Cur etiam dum ningit non accidant tonitrua, & fulmina, ratio eſt, quia generatio fulminis, & tonitrui fit ex materia terreſtri intrà nubem incluſa, niuis autem nubes, nec multum terreſtris, nec benè clauſa eſt, imò in multas puluerulẽtas aquę guttas diſperſa, & rorida.

Cur non tonat dum ningit.

Non

Non lucet nix ſicut glacies, quia perſpicuum in materia rariori, & minis molli, minus lucet, cum lumen tranſmittatur, & penetret facillimè, nec radios poteſt reflectere.

Cur nix nō lucet ſicut glacies.

Quod maiorem circa niuem præſtat difficultatem eſt eius figura, quæ à Kepplero admirabiliter obſeruata fuit figuræ ſexāgularis, radios ſex radiorum, figuram ſtellæ habens, pro quo libellum edidit Kepplerus, & multi multa ſcripſerunt, in hoc aūt noto ego hanc ſexangulam figuram non eſſe propriam niuis, pluries enim obſeruaui, ego talem exactam figuram ſexangulam non reperiri in niue, tum quia pluries obſeruatum legitur eadem nocte in decem formas variatam apparuiſſe niuem prius ſexangulam; ſecundo figuræ muſcæ; tertio rotundæ &c. quarè breuiter relictis multis opinionibus.

Figuræ diuerſæ niuis vide oriantur.

Dico primo figuræ diuerſitatem triplici ex capite poſſe contingere in aliquo, vel ob intentionem agentis illud producentis ad talem finem, ad quem conſequitur talis, vel talis partium diſpoſitio, nempè pedes, caput &c. Item equum habere tales pedes, & homines tales. Cur autem habeant hanc figuram, & non illam præter multas cauſas naturales nobis ignotas, cum liberè à Deo fuerint productæ. Item quod talis herba ſit producta cum quatuor folijs, alia cum ſex, quod apes ità conſtruant aluearia, omnia iſta prouenire virtute formatrice illis ab auctore naturæ, ob multos fines inſita; ità ſimiliter dicendum eſt de ipſa niue. Vel ſi naturalibus cauſis vti velimus, dicendum eſt, vel prouenire ex loco in quo eſt, ſic enim videmus experientia fructus, & plantas ratione loci gibboſi, alia oblongari, & alia alijs diuerſis figurari modis, vt videmus de piris, male citrijs, & carduis gibboſis, & multis plantis, & arboribus. Vel denique multa poſſunt ex diuerſitate ſuæ materiæ formare diuerſam figuram, ſic enim ſi in vna parte habeat talem materiam magis duram, aut magis mollem, talem diuerſam cauſat figuram, vbi enim materia magis mollis eſt, ibi facilius dilatatur, vndè videmus nos cucurbitas, aliaq; ſimilia ſuper aquas pendentia, longiora fieri, ac maiora ratione humoris, qui intrinſecus ab aduenjente extrinſeco calore dilatatur, & infecti in aliqua parte fructus per tactum malignæ cauſæ in ea parte, & obdureſcunt, & gibbantur corpora illa, vt patet in cedris, peponibus &c. hoc autem ſuppoſito, relictis multis rationibus à Kepplero adductis pro niuis ſexagona figura, quas vtpotè verè inefficaces impugnat Cabeus lib. 1. in teſt. 52. & videre ibi ex

vobis poteritis, ſic talem niuis figuram explico; primo, quia vt infrà videbimus, præcipuè niuis cauſa ſunt multa ſidera, ad quorum ortum, vel occaſum, aut coniunctionem cum alio niuem prædicimus futuram, & illa ſidera ſexagona forſan in ſe continent figuram, ſi enim ab Aſtrologis ſexagona figura ſtellæ deſignatur, effectus imitatur figuram ſuæ cauſæ à qua formatur, agentis namque præcipua intentio eſt in aſſimilando, quandò poteſt, ſibi paſſo, vndè oritur aliquandò filios, & gibboſos, & altos, & nigros, aut albos, aut rubeos eiſdem oculis, & figura cum Patre, aut Matre generari &c. aut ſecundo dicas, quod cū in ſpiritibus diuerſis, qui ex omnibus corporibus, vt dixi volitant per aerem, diuerſa inſit virtus formatiua, & generatiua, ſic enim videmus talia ſemina, & tales ſpiritus vnitos cum tali materia talem indicare, & non aliam figuram, alij longam, alij breuem, alij gibboſam &c. vt patet nedum in plantis, verum etiam in animalibus, lapidibus, &c. videmus enim ſpiritus ſali nitrales ſuper terram in formam lapillorum concreſcere, ſicut multos alios lapides ſub terra. Item experimentum habemus, ſi ſumas ampullam, in aqua argentum aqua forti calcinetur, poſteà relinquatur exſiccari, vt maneat inſtar paſtæ, aut ſalſæ, & ſuper vnciam vnam dicti argenti ſoluti apponatur aquæ communis diſtillatæ libra media, & miſceatur aqua vertendo, vt cum argento confundatur. Poſtea ex illa phiala lentè apponatur in aliam phialam dicta materia, & in ipſa materia intrà illam phialam ponatur tantumdem mercurij, quantum eſt argentum, & claudatur os phialæ, videbis tunc intra illam phialam apparere arborem argenteum cum ſuis ramis, & trunco. Pro quo dices eſſe tales ſpiritus metallicos talis figuræ formatores; ſimiliter ego diſcurro, cum plures dentur ſpiritus, & ſemina talem, vel talem figuram cauſantes, accidit iſtos ſpiritus cōmiſceri cum materia, ex qua fit nix, & ſic mixti cauſant in ipſa materia talem figuram ſexangulam, qui ſpiritus cum non ſint in alijs partibus niuis, hinc eſt non totam niuem ſexangulam eſſe.

Cadit ipſa nix in floccos, & bractas tenuiſſimas, vel ratione latitudinis nubis, vel ratione ſubtilitatis, & varietatis ipſius materiæ, cum ſit diſperſa in minutiſſimos puluiſculos multum includentes aerem, ideoquè tenuis, ac rara, ac flocoſa cadit, & dum congelatur, quia reſtringitur, & contrahitur, hinc eſt quod laceratur in flocculos, ad quod etiam iuuatur ab aere dilacerante ipſam dum deſcendit.

Co-

Color niuis licet, vt diximus albus ferè ſemper videatur pluries tamen viſa eſt nix rubea, hoc prouenire poteſt, vel ex exhalationibus nimis aduſtis, & rubificatis commixtis cum ipſo vapore, vel quia vapores, ex quibus componitur niuis materia, potuerunt eſſe cum rubro multo cõmixti, vel quia elati fuerunt è locis boloſis, aut commixti cum vaporibus ſanguinis eleuatis, vel ob alias cauſas, ob quas diximus aquam naturaliter potuiſſe contingere ſanguineam. Nix vndè colorẽ ſæpè variet.

Niuis effectus innumerabiles ſunt, primo oculos videntes habet hebetare, quia nix vtpotè alba, & nimis luminoſa viſum diſgregat, æſtate autem redditur viſui amabilis, quia per apprenſionem ſuæ frigiditatis refrigeratur ſanguis. Confert nix plantis, namque ſuo frigore circum obſidente calorem terræ proportionatum pro generatione illum intendit, & ſpiritus terræ ſeminales retinet ne reſpirent claudendo ſuo frigore terræ poros; hoc tamen intellige dummodo non diù terræ inhæreat. Propter hanc etiam pororum terræ clauſuram retinentem ne terra ad ſe vapores attrahat, oritur quod reſoluta nix maiorem facit inundationem, quam facit pluuia, etiam ſi ſit magna, quia cum non tantam contineat frigiditatẽ, non ità poros claudit, vt ipſa non valeat penetrare, & ſe intra terram inſinuare. Effectus niuis. Cur magis inundat aqua ex niue reſoluta quam aliæ.

Niuem ſua albedine animalia alba reddere teſtatur Plinius, & Scaliger exerc. 59. ſic lepores albos, pernices, aquilas &c. & multa animalia, quæ diuerſi coloris apud nos ſunt, in regionibus polaribus nimis niuoſis alba eſſe dicuntur, ſic enim in Noruergia non ſolum lepores, ſed etiam vrſi, aquilæ, vulpes, & cerui albi narrantur, hos albos eſſe propter eſum niuium nefas eſt credere, nix ſua maxima frigiditate nequaquam pro cibo eſt accõmodabilis, ſic enim apud nos ratione herbarum viridum, quæ comeduntur ab animalibus virida eſſe deberent; vt certius ergò dicendum, ex tam magno niuium aſpectu, maximè inualente apprehenſione (ex qua apprehenſione accidit fętum colorari, vt in ſcriptura dicitur de ouis Iacob, quæ ex aſpectu virgarum diuerſi colorum in aquas, in quas bibẽtes aſpiciebant, diuerſi coloris producebant fætus, quod etiam de fæminis aſpectu viſi Æthiopis apprehenſi, Æthiopis colore tinctum producũt fætum; & patet in infinitis exemplis de equis, qui adhuc cornuti viſi ſunt, qualem apud ſe habebat Dux Andriæ in Apulia) propter hanc rationem lepores illos fuiſſe natos albos dicam ego, ſcilicet ex apprehenſione niuium in momento conceptionis. Quo modo animalia albeſcant ex niue.

In

In niue plura animalia naſci habemus ex Ariſtotele, Plinio, & Cardano. Variè explicatur iſtorum generatio, hos dico generari, quia cum intrà niuem incluſi maneant ſpiritus, & halitus ſubtiles vi caloris externi incipiunt aliquantulum calefieri, ſic calefacti vel putreſcunt, & ſic generantur vermes, vel ad profundum fugientes niuem excauãt, ſuo motu aucto calore per antipariſtaſim, & corrumpentes intra illas veluti factas fouunculas vnitũ ſibi humorem, vermes generant, cumq; non minor ſit de niue, quam de aqua difficultas, ſicuti per corruptionem videmus vermes in aqua generari, ità & in niue diſcurrendum. Ratione niuis aerem condenſantis, & per floccos cadentis alibi aerem diuertentis oritur, niuoſo tempore non longè diſtantes audiri ſonos.

Quomodo animalia poſſint naſci in niue.

Cũ ningit non longè auditur ſonus.

Cum ningit non tantum ſentitur frigus, & quia calor Solis reflectitur deorſum ab ipſa niue, & quia ſimul cum niue decidunt ſpiritus multi calidi in nube niuis prius incluſi.

Dũ ningit nõ tantum ſentitur frigus.

Nix pro potu aſſuetis bona, non aſſuetis peſſima, nimia enim frigiditas conſtringit partes, propter quod tuſſim generat, & oppilationes, nec tam guſtu æſtate eſt deſiderabilis, quantum ſimul inordinatè adhibita nocua eſt.

Naturalia ſigna niuis hæc numerantur, cum aerem turbidum, clara quadam turbatione ad albedinem vertere videmus; tunc enim nubes illa incipiens in niuem (raram materiam) diſſolui, non valet lumen impedire, ideoquè ipſam penetrans, lumen producitur. Item aer cum ex valdè frigido incipit tepideſcere. Item ſi habitis ſignis conuenientibus, quod hyeme ſequi debeat pluuia, & non ſequitur pluuia nubibus in aere ſuſpenſis, & candicare incipientibus, ſignum eſt in niuem vaporem addenſari, ſic etiam ea ſigna, quæ in aliqua temperata regione pluuiam promittunt, in frigidioribus promittunt niuem; ſi concreſcat cinis, inquit Aratus, niuem expectandam, quia ſignum eſt vigere tunc in aere humiditatem ſimul cum frigiditate, ex quibus oritur concretio cinerum. Item multa grana, veluti millij lucernæ lichynum circundantia, quia ſignum eſt aerem eſſe ſicciorem, & frigidiorem, propter quod conglutinantur, nec tam humidum eſt, vt ſit aptum pro pluuia. Poſt flatum Auſtri ſuccedente borea niuem expecta, quia adducta per Auſtrum ventum calidum, materia, adueniens boreas (ventus frigidiſſimus) illam materiam addenſat, & in niuem vertit, & hinc notum mihi ſit, quomodo men-

Signa niuem indicantia.

ſe Maij (vt anno 1643. die 10. vidi ego Bononiæ) potuit ningere in tanta quantitate, quanta tunc, & alijs vicibus etiam Menſe Auguſti obſeruata eſt, quia ſcilicet adducta, & parata materia per auſtrum aduenit boreas ventus frigidiſſimus, & per ipſum, & per antipariſtaſim addenſari potuerunt in niuem vapores illi, qui in aquas pulueruIentas erant diſperſi, maximè prius temperata exiſtēte æſtate, niſi etiam, & cum maximo fundamento dicere velimus, accidiſſe tunc ortum ſtellarum niuem adducentium, aut aliquem planetarum aſpectum niuium productorem, & aerem diſtemperaſſe, ac pro niue aptum reddidiſſe, quas cæleſtes niuis cauſas obſeruabis infrà. Plus enim Cœleſtes, quam ſublunares cauſæ poſſunt pro aeris mutatione, & experientia ſuadet infinities hoc meum dictum, à quo tantum abhorret quorundam turba, qui dum naturales hos ſublunares effectus ſuperlunaribus aſcribimus, ſomniari, ac Chymerizari nos, non pudet ipſos dicere.

Tempus niuis dubium eſt, ſi quidem, & hyeme, vere, æſtate, & autumno niues apparuiſſe narratur, nec mirum, quia omni tempore contingere poſſunt cauſæ niuem cauſantes, vel frigus aeris per ventos boreales, vel per antipariſtaſim, vel cæleſtes cauſæ tunc occurrentes, ſic enim dicitur apud quaſdam Regiones Tartarorum (& ſi calidiſſimæ ſint) æſtate frigus maximum ſolitum eſſe ſentiri, niueſque denſiſſimas cadere; frequentiores tamen accidunt in hyeme, cum plures tunc ſint cauſæ frigidæ ad niuem cauſandam proportionatæ. Tēpus niuis poteſt eſſe totus annus.

Locus, in quo generatur, eſt frigidior aeris regio, vndè dicitur, nūquid ingreſſus es theſaurum niuis, ex quo occaſionaliter dixit Angelicus pręceptor niuis locum nimis remotum eſſe à noſtro conſpectu. Loca, in quæ primò cadit, ſunt alti montes, tum quia illi primò obuiant, & niuem detinent, tum quia vtpotè à Solis reflexione remotiores, facilius ibi recipiuntur tamquam in proportionato ſubiecto. In alto igitur mari non ningit, & quia ibi ratione caloris maris aer tepidior, & quia ex alto mari continua actione Solis ſurſum aſcendunt plures halitus calidi, qui niuem deſcendentem habent deſtruere; cui applicari poteſt illud Iob 36. *Qui præcipit niui, vt deſcendat in terram.* Iſidorus ſic inquit, *In terram, quia in mari non cadit &c.* Locus niuis.

Dubitatur etiam cur manus niuem portans receſſu niuis calidior

red-

reddatur. Communis eſt reſponſio, quia ſcilicet aduenięte niue calor manus contrarium fugiens ad interiora ſe recepit, ibi autem magis à reliquo interno calore vnito calefit, recedente niue naturaliter iterũ fluit, intenſior ad ſuam tuẽdam manus partem, & hinc eſt, quod calidior per talem ſanguinem redditur manus. Potus niuatus aſſuetis, & calidis bonus, alijs malus.

CAPVT SEPTIMVM.

De Glacie.

Glacies quid ſit.

GLacies aliud eſſe non intelligitur, niſi aqua ſupra terram exhalationibus terreis mixta vi frigoris congelata. Patet hoc ex ſupernatatione ipſius glaciei, & dura conglutinatione, & quia videmus in glacie paleas, & multas terreas partes contineri; item multum aeris, qui ſurſum materiam attollit, hinc optimè colligitur mixtas habere exhalationes, cum proprium frigoris ſit, tam homogenea, quam etherogenea congregare.

Vnde proueniat glaciatio.

Glaciationem à propria aquæ frigiditate prouenire dixit Valeſius, ita quod ſi à contrario calore ſeparetur, ſtatim aqua congeletur, eo quia omnis, quantumuis intenſa frigiditas non ſit præter, ac contrà aquæ naturam, quia in ſe aqua frigiditate in ſummo gaudeat, ſed vt improbabile reputo hoc; primò, quia aqua etſi frigidiſſima, quia tamen humida, & quò magis pura, magis humida, ideò fluere, & non addenſari, & conſiſtere deberet, ſicque etiam potius in medio deberet addenſari, aut fundo, vbi magis viget frigiditas, non tamen addenſatur deſuper in ſuperficie, ergo dicendum eſt addenſari à frigore, ſed ratione exhalationum admixtarum, quæ ſuper terram facilius inueniuntur, cum iſtæ vtpotè leues ſuperiorem petant locum, propter quas exhalationes ſurſum aſcendentes dicam accidere, aquam maris magis ſalatam eſſe in ſuperficie quam fundo, aut medio. Occaſione glaciei neceſſarium erit explicere an tantum poſſint à frigore condenſari omnia. Quotidiana experientia docet nos non ſemper frigore corpora condenſare, & calore relaxari, ſed è contrà: videmus enim lutum frigore conſtringi, & indurari, oua autem calore dureſcere. Item mare exhalationibus mixtum non concreſcit, lac autem coagulo congelatur, ſicut etiam videmus Mercurium odore plum-

plumbi, aliorumq; metallorum coagulari. Item multa alia. Regulam ergo hanc generalem ſic teneas in congelatione, quotieſcunq; cum humore miſcentur ſpiritus terrei non calidi, à quorum calore diſgregentur toties frigore condenſationem poſſe fieri, quando autem coagulātur res coagulo quodam, quod eſt veluti quoddam ſal, hæc licet frigore condenſentur, melius tamen calore congelantur, quia per calorem illud ſaliginoſum coagulum diſpergitur, vt ſe inſinuet cum omnibus partibus lactis, & lac ſubtiliatur, & aſperſo hoc coagulante ſale congelatur materia, ſtringit coagulū medio frigore partes pinguiores lactis, & illas vnit, cumq; (vt dixi) proprium frigoris ſit etherogenea, & homogenea congregare, hinc eſt quod cōgelantur partes tam ſeroſæ, quam viſcoſæ, & caſeę, & fit totū quoddam corpus conſiſtens, quod nos lac coagulatum vocamus, calefacto autem hoc coagulato corpore, vel manu compreſſo ſegregantur homogenea ab etherogeneis, & indè extrahitur recocta, & caſeus, ex quo colligitur non ita pro cibo vtile eſſe lac coagulatum, vt eſt caſeus, & recocta, quia ratione ſeroſæ illius partis admixtæ, quæ arida, & ſolutiua, ac frigida eſt, plurimum corporibus, & alueo nocet &c.

Datur regula quando aliquid à frigore, aliud à calore congelatur.

Hic autem oculos apertos habeant ingegnioſi operarij, vt videāt quem ſeruet modum ars in coagulando lacte; adhibent enim coagulum quod dixi ſal quoddam eſſe, quod humido miſcetur, non igitur irridendum dictum illud philoſophicum clamitans, nihil ſinè ſale opus noſtrum valere, hoc ſal, hoc inquam coagulum inueniat, & ſicut natura ſub terræ viſceribus illud frigore vnit, cum humido vnire poteſt ars per calorem: hoc coagulum inueniat, & miſceat humido, & coquat, & ſciat coagulum, hoc in pluribus corporibus reperiri, habes enim illud non ſolum in metallis, verum etiam in multis medijs mineralibus, imò & herbis. Audias meæ huius propoſitionis experimentum, ſumpſi olim ſucum mentaſtri, & in cannulo arundineo appoſui intrà ſuccum illum Mercurium crudum, & ſæpè commoui per vnum mediæ horæ quadrantem, & Mercurius non amplius pro tunc erat fluens, ſed in cineres reductus manebat quaſi mortuus. Vlterius lac ſi congelare volumus abſquè coagulo ſuo ordinario ſumimus herbas quaſdam, & miſcemus cū lacte, & videmus lac congelatum. Item flore herbæ aqui foliæ aquā congelari narrat Pythagora. Item ex Cardano habemus radicem Althæ in fruſtra

Noteat hinc totū fundamentum artis chymicæ.

conciſam, & in aqua infuſam per noctem aquam glaciare, vides igitur virtutem coaguli: & vlterius diligenter nota coagulum non neceſſariò debere eſſe eiuſdem ſpeciei cum coagulato, licet quod eiuſdem ſpeciei eſt, efficacius operari videamus. In glaciei diſſolutione attendenda eſt aeris diſpoſitio, & locorum ſubterraneorum; in aliquibus partibus tota æſtate durat, vt accidit in Germania, alibi autem ſtatim diſſoluitur aliquando euaporantes halitus aquæ ſub glacie poſitæ vi ſubterranei caloris ignium, & non valentes exire dicti ſpiritus ob impedimētum glaciei, quod reperiunt ſuprà ſe, magnum faciunt ſonitum ſub aqua, imò aliquando magno impetu totam glaciem diſrumpunt, eo modò quo ſpiritus intrà terram incluſus terram diſrumpit &c.

Dubitatur cur aqua calida citius congeletur. Huic experientiæ (quam non ſolum ego, verum & alij probarunt veram non eſſe) Reſpondeo contingere potuiſſe, quia cum in aqua calefacta fuerint diſperſæ per totum, & melius inſinuatæ cum partibus aqueis partes terreæ viſcoſæ, quæ facilius frigus concipiunt, & retinent, quam partes ſubtiliores quæ fuerunt congregatæ, ideò citius congelatur; propter quam etiam rationem videmus glaciem in parte ſuperiori, in qua ſunt partes ſubtiliores aquæ, molliorem eſſe, quam in parte inferiori, & durior eſt glacies aquæ craſſioris, quam tenuioris, vt notauit etiam Cardanus lect.48. in Hyppocratem de aere; & 17.de varietatibus adeò decreſcere glaciem, & in partibus ſeptentrionalibus, vt tantum duobus digitis craſſa glacies hominem ſubſtentet, equitem armatū eſt in pluries palmi vnius dimidio, quatuor autem palmorum integrum exercitum. Imò & in ijſdem regionibus ex glacie muros efformari bombardarū ictibus reſiſtentes refert Olaus.

An aqua calefacta prius congeletur.

Chriſtallum etiam vbi vehemētius vrget frigus glacie fieri habemus ex Plinio lib.37. c. 2. Item ex Alberto Magno 2. Metheororum in montibus altiſſimis compreſſione niuium generari in fundo chriſtallum, ac berillum, alioſque lapides, & quidem chriſtallum, alioſque lapides aqua congelata generare poteſt, quia iſta ſoluta cōuertuntur in aquam, de quo exactiſſimè 2.libro dicam, vbi modum conſtruendi lapides prætioſos docebo; & licet etiam in locis frigidiſſimis reperiatur chriſtallum infrà montes, ibi humor, & ſubtilis ſpiritus ſulphureus quo vnitur, eſſe poteſt, & antipariſtaſi ibi magis frigore vnitos glaciari, ac lapideſcere &c.

Vbi & quo modo generetur chriſtallū.

Ea

Ea autem, quæ non congelantur, hoc priuilegio gaudent, vel ob calorem nimis benè coniunctum cum humido, aut quia pars terrea eſt valdè pauca difficilè potens exſiccare humidum, propter quod nec aqua maris, nec aquæ ſulphureæ valent congelari, de maris autem congelatione in partibus frigidiſſimis congelari, narrant plures Hiſtoriæ, vel ob intrinſecos ſpiritus igneos ſulphureos.

Cur aliqua non cõgelantur.

Accidit etiam aliquando nimio frigore internum calorem obſidente adeò illum intendere antipariſtica natura, vt ſæpè corpora frangantur, & lacerentur, imò & plumbi laminas liquatas frigore, & ex Plutharco, & ex Ariſtotele lib. de 1. frigido confirmatum habemus; reliqua ad congelationem ſpectantia plura in principio operis, & ſanè qui circà congelationis modum verſatus non eſt, nunquam ad vtile aliquod artis ſecretum perueniet, cum congelatum congelet, & ſinum fixet, qui igitur humidum fixare, & congelare neſcit, nil boni operabitur, diligenter igitur caput hoc perlegatur.

Nimio frigore congelata frãguntur.

CAPVT OCTAVVM.

De Rore.

ROrem iuxtà Ariſtotelis ſententiam ſic definiri colligimus, eſt vapor tenuis exiguo calore non ſatis à terra eleuatus vi nocturni frigoris denſatus, & in minutiſſimas guttulas elapſus in terram; vt autem cauſam adæquatam huius metheori exponamus, ſupponendum tamquam manifeſta experientia certum eſt vi Solaris caloris, aut alterius aſtri, aut ignium ſubterraneorum vapores perpetuò eleuari, & ſpirituoſas ſubſtantias è terra aſcendere, iſtæ autem cum ex ſua natura graues ſint, & craſſæ, non leues, hinc á contrario eleuante deſtituantur ad ſuam propriam naturam ſe reducentes, ſtatim deorſum tendunt. Sol ergò quo magis ſupra horizontem eleuatus eſt, quia magis terram ferit, illos ſpiritus magis calefacit, ſubtiliat, & leuitare facit, dum autem nimis eſt ab horizonte depreſſus, & ab illo recedit, non tantum illos ſubtiliat, & eleuat, & illo impellente calore tam à propria innata frigiditate, quam à ſuperueniente frigida noctis temperie repulſo, decidit vapor, quos ſanè in caſu noſtro eleuat veſperi occidentis Solis calor, & ob ſuam obliquitatem, & diſtantiam non tantum habens vim ſurſum vapores

Roris materia, & cauſa effectiua.

illos eleuandi, hinc frigefacti nocte in terram iterum decidunt, & ros generatur à vaporibus illis parum à terra diſtantibus; propter quod nec in turribus, nec altis arboribus ob diſtantiam à loco vaporum roris, ros reperitur, ex quo habes verſperi rorẽ cadere; præter rorem veſpertinum accidit manè ros antè Solis ortum in aurora; quæritur de hoc, quomodo fiat: ſumas hanc breuem, ſed efficacem rationem lector. Rorem aurora fieri dico, quia Sole oriente vicinum rarefacit aerem, aer ſic rarefactus maiorem petens locum aerem antè ſe expellit, & fugat, ſic fugatus aer vaporoſus fit denſus, ſicuti à vicino aliquo corpore compreſſa v. g. poſita antè ſe lana maiorem petens locum lanam poſt ſe ſequentem comprimit, & addenſat, ità addenſatus, grauior redditur, & factus iam grauior aere ſuper ipſum permanere, & ſupernatare non valens, deſcendit deorſum in terram, & ſic ros generatur matutins, &c. & ex hac aeris condenſatione tenebroſus manè antè auroram aer apparet. Item ob vapores iſtos addenſatos grauitantes, & in terram deſcendentes, videmus omni anni tempore frigidiorem ſentiri aerem in aurora, & hoc maximè vbi vehementior eſt actio Solis rarefaciens partem interiorem aeris, ex qua ſemper condenſatio habetur partis poſterioris ipſius aeris, & hinc etiam ex hac aeris condenſatione, & deſcenſu vaporum, ſemper antè auroram venticuli quidam ſentiuntur. Vel dicas rorem à Luna cauſari ſurſum eleuante ſuo paruo calore vapores, manè autem recedente ipſa, quia recedit cauſa illos euehens ſurſum, decidunt recedente calore, & reducentes ſe ad priſtinam frigiditatem in rorem diſſoluuntur. Differt ros à pruina, quia hæc, & frigidior, & humidior eſt.

Quomodo fiat ros matutinus.

Cur antè aurora ſentiantur quidem venticuli.

Plures producit vtiles effectus ros, ſicut, & multos inutiles; primo quia decidunt cum rore plures ſpiritus vegetabiles, qui ſurſum è terra erant eleuati hinc fertilitatem inducit. Cæterum quia multos ſimul etiam includit ſpiritus ſalnitrales, hinc ſi calore immoderato ros ſuper herbas, fructuſq; calefiat, malus eſt, hinc etiam ratione talium ſpirituum comburentium coria, & calceamenta adurit, & illis, qui ſupra rorem incedunt. Item tincturam variat in pannis, & colorem mutat in rebus ratione ſpiritus ſalnitri, & calchanti comixtorum, in tritico inducit rubeginem, & quædam alia magna generat, commeſtus aluum ſoluit. Quod eſt communis Ruſticorum purgatio, res. ſ. rore madefacta comexta &c. Mirũ eſt in quanta æſtimatio-

Plures roris effectus.

ne

ne apud amicum quemdam fuerit ros, vt putauerit rorem materiam eſſe, quo lapis ille magnus componeretur, cuius opinio non omni carebat improbabilitate, ſi totum quod in rore eſt pro vna ſalifica, .ſ. parte ſumebat; at tantum ſuum non penetrabat ingenium; audiet fortè me, ſi meum hoc ſpeculabitur opus.

Inter innumerabiles effectus roris vnus eſt, quod fideliter, ac piè à Catholicis obſeruatur, ſolent ægrotantes pluribus morbis die Sanctiſſimæ Aſcenſionis Domini ſe intrà herbas rore madefactas circumuolitare, & à multis morbis liberari, hoc facientes fideliter in memoriam Sanctiſſimi illius roris, qui eo die, quo Chriſtus cœlum aſcendit, cecidit è Cælo.

Ex concepto à conchis rore perlæ generantur. Ros etiam ob ſuos exſiccantes ſpiritus incluſos matricem indurat, & exſiccat, propter quod plures roræ ſe lauant.

Tempus roris præcipuum autumnus, & ver, quia tunc temperata eſt Solis actio, cum non ſit, nec tam vehemens, nec tam debilis in vaporibus moderatè eleuandis. Quale ſit tempus roris.

Ros odoroſus non eſt (vt Cardanus inquit) quia Solarem non expectat calorem à quo concoquatur quantum ſufficit ad odorem. Ex Ariſtotele, rore Cicadam nutriri, habemus in 4. de Hiſtoria animalium, idem docuit Virgilius dicens, *dum thymo paſcentur apes, dum rore cicadæ.* Imò, & rore cicadam inebriari referunt, & indè inebriatam canere. Coruorum item pullos rore nutriri, & albos idcircò eſſe, narrat noſter Gregorius Magnus. Venenoſorum animalium vim hebetari rore, & docetur ab alijs, & experientia compertum ſæpè eſt.

Serenitatem indicat ſemper ros, præcipuè quandò cõtinuat, quia ſignum eſt non eleuari ſurſum materiam adeò pinguem, & craſſam, vt materia aquæ.

CAPVT NONVM.

De Pruina.

IN explicatione huius metheori non multa reſtant videnda, cum tantum in paucis à rore differat pruina, non enim aliud eſt pruina, quam ros congelatus, quatenus, ſcilicet vapor ille qui erat ros paulo

paulo plus congelatus euadit pruina, vnde fit tempore valdè frigido, ſpirante præcipuè ſeptentrione. Differunt etiã in hoc ros à pruina, quia ros eſt vapor ſupra terram aliquantulum elatus, & decidit ſuper herbas, & frondes, à quarum frigiditate actuali, & externa in aquæ formam concreſcens, vbi in guttulas quaſi gemmas formatur, quibus alius adueniens vapor à priori iam frigido maiores cauſat guttas; in pruina autem vapores illi maiori frigore oppreſſi congelantur, his aduenientes alij vapores cum illis primis congelantur ſuper terram, herbam, & arbores, & ſalis cruſtam ob hanc congelationem referunt. In hac autem congelatione iuuatur à ſpiritibus ſalnitralibus mixtis cum vaporibus, qui vltrà ſolitum frigore elterati, referunt cruſtæ ſalis formam, cum ſe habeant veluti coagulum illorum vaporum, quam etiam figuram pruinæ inſinuauit Eccleſiaſtes c. 43. cum dixit, *gelu ſicut ſal effundet ſuper terram*, & quo plus huius coaguli eſt admixtum, eo facilius congelatur in pruinam, & ratione horum ſpirituum pruinam multum plantis, fructibuſque obeſſe, & teneribus arborum ramulis. Vel cum Sueſſano dicere poſſumus fructus deſtruere, quia cum virtute Saturni prædominantis cadat, qui prædominatur fructibus, & quia Saturnus mortificatiuus eſt, idcircò illis nocet; ex quo etiam oritur nebulam, quoque fructibus, ac plantis nocere, cum hæc præcipuè à Saturno, aut Saturninis ſtellis prædominantibus producatur, olera autem, & braſſicæ pruina tenereſcunt, & ratione horum ſpirituum mordentium craſſum illum humorem, & ratione etiam frigoris ipſius, quo braſſicarum clauſis poris natiuus non valens expirare calor, habet magis crudum illum concoquere humorem. Generatur in loco altiori, quam ros; propter maiorem ſubtilitatem ſpirituum eleuatorum cũ vaporibus pruinæ oritur albedo in pruina, & propter frigus ſuperans humidum, & propter incluſos ſalnitrales ſpiritus, vt a ſimili diximus de niue.

Pruina eſt ros congelatur.

Pruina aliquæ herbæ tenereſcũt.

Dubitari ſolet an pruinæ vapor congeletur, antequam deſcendat ſupra terram, an verò dum eſt in terra.

Quãdo cõgeletur vapor pruinę.

Reſpondeo vtrumque probabile eſſe, nam cum pruinæ tempore magnum vigeat frigus, poteſt decidentem per aerem vaporẽ congelare, vt facit in grandine, & in aquis è tectis decidentibus. Secundo etiam modo fieri poteſt, quia cum in terra, in lignis, herbis, arboribus, tectis &c. denſius reperiatur frigus, poteſt decidentem ſuper ipſa vaporem congelare.

Quid

Quid prædicat pruina, ſic habetur; pruina tribus vicibus cadens pluuiam ſignificat, quia tam ſæpè decidens ſignum eſt adeſſe vaporum copiam, & Sueſſanus de ſignis pluuiæ inquit, cum pruina fuerit, aquam intra tres dies expectandam. In obſeruatione compertum eſſe dicit, quod ſi pruina, & gelu pluuia diſſoluentur, ita toto anno accidet, in omni ſcilicet gelicidio forè pluuia diſſoluenda. Verum in hoc niſi ad occultam quamdam ſtellarum vim recurramus, rationem non inuenio, cur pluuiam ſignificat, cum parum eleuetur paruus ille humor è terra, & ſtatim decidat, nec ſurſum eleuetur ad nubem, aquæ materiam, conſtruendam &c. Effectus quos prædicit pruina.

Pruinæ perſimilis eſt glacies (ſtiritia dicta) hoc eſt illa, quæ barbis, ac capillis hominum adhæret, & æquorum pilis. Item ab arboribus inſtar lanæ flocculi pendere videtur, cum aer nebuloſus eſt; hanc eodem modo fieri dicas, ac de pruina, nam vapor ille, ex quo dicimus fieri nebulam, tenui vento portatus, ad pilos transfertur, vel aliam rem, ex quo dicimus fieri nebulam, quam circumdat, & in humorem ibi ſolutus frigore denſatur, illi parti denſatæ adueniunt aliæ, & iterum frigore gelant, & ſic fiunt glaciales ille cruſtæ, ſeu ſtiriæ; hinc ergo aere nebuloſo dum vapor ille incipit in aquam diſſolui, frigore oppreſſus gelare cogitur.

CAPVT DECIMVM.

De Melle, Saccaro, & Manna.

CIrcà materiam vndè mel extrahatur, non parum diuerſe inter ſe loquuti ſunt Philoſophi; dixerunt enim aliqui, mel ab aere ſuper herbas, & plantas decidere, indeque ab apibus colligi; alij vt Plinius dixere eſſe Cœli ſudorem, ac ſyderum, in terris elapſum; Alij eſſe excrementa apum, ſcilicet poſtquam apes alimentum ſumpſerunt ex vaporibus ſaturati, quod remanet in excrementum emittunt, & mel producunt. Vltimò dicunt aliqui mel eſſe florum, ac plantarum ſuccum ab apibus extractum. In hac opinionum diuerſitate, quod experientia cõpertum eſt, dico mel multis modis haberi poſſe. Primo mel haberi poteſt per hoc, quod apes à plantis, ac floribus extrahunt partem magis ſpiritoſam, & benè concoctam, & vt ità dicam eſſe ſuccem internum, & medullarem, & ſic nõ metheoro- Mellis materia qualis.

logicum aliquod, ſed vegetabile, & terrenum eſſe, moueor ad amplectendum modum iſtum, primò, quia omnium communis conſenſus eſt, mel iuxtà varias plantas ex quibus extractum eſt, diuerſum eſſe, ſic ex venenoſis, ſcilicet nappello, aconito &c. venenatum euadit, exthimo, & roſis, alijſque olentibus floribus optimum, ex abſynthio amarum &c. ſecundo, quia non manè tantum apes, ſed etiam in meridie, quo tempore ros non eſt, adhuc ſuper flores volitantes colligunt mel. Deindè ex certis quibuſdam floribus, non ex omnibus videmus colligi mel ab apibus. Vltimò, quia ex plantis, vndè apes mellis ſuccum exugere videntur, ſi ore guſtentur, & ſuggantur melius ſentitur liquor, quod clarè videri poteſt in Liguritia &c. eſt igitur ſuccus ille vapor quidā benè concoctus mixtus exhalationibus, & optimis ſpiritibus vegetabilibus, quo plantæ ille nutriuntur, & quidem exhalationibus multis terreis mel eſſe comixtum, teſtis eſt experientia artis ſpargiricæ, ſi enim arte chymica mel diſtilletur, aut diſſoluatur, maxima pars in terram decidet hinc ratione talium exhalationum mel exſiccare dicitur à medicis, & ad ebrietatem curandam melle illinitum panem dabant, vt ſua ſcilicet grauitate, & terreſtreitate aſcendentes vini ſpiritus reprimeret; & à ſimili ducor ad ſoluendam illius experientiæ dubitationem, cur ſcilicet vinum ſale mixtum inebriat; quia per ſal craſſiores partes deorſum reprimuntur, & recipiuntur, ac retinentur ab ipſo, & ſubtiliores ſpiritus aſcendunt, qui ob ſuam vehementiam, & copiam cerebrum perturbabunt.

Panis melle illinitus cur ebreitatem tollat.

Cur vinum ſale mixtū inebriat.

Secundo modo dico poſſe fieri mel tantum illud ex plantis colligentes apes, ducor ad hoc ex Ariſtotele, ità ſuſtinente libro 5. de hiſtoria animalium c.22. hoc idem docuit Plinius lib. 11. c. 12. qui conqueritur de hoc, quod mellis liquor non deueniat ad nos ita purus, ſicuti formatur in aere, eo quia in deſcenſu qualitatibus nocuis, alijſque ſpiritibus comiſcetur, & poſtea ex ore apum euometur. Item pluries expertum eſt apes madefactis, & oneratis cruribus, & coxis (in quibus ſunt quædam fila reparantia mel ne defluat) ad aluearia redijſſe, lentiſq; cruribus, ac coxis melle onuſtis, alias ibi adeſſe apunculas, quarum munus eſt oneratas melle apes axonerare, & exoneroſas ad aliud colligendū mittere, & in cellulas mel reponere, illoque fauos replere, vt illis pro cibo ſeruiat in hyeme, quo tempore ob frigoris anguſtiam difficilè ad cibum parandum exeunt, non

Mel decidit etiam ab aere.

aliter

aliter, ac in formicis æſtate grana intrà terram ponentibus apparet &c. Item commune eſt dictum, Iride apparente, quia multa pars illius roridæ nubis in terram decidit, apes mellificare, venenatur etiam mel hoc modo productum, quia ros ille contactu venenoſo herbarum venenum concipit, ſicuti odorem ſumit ex herbarum odore, ſupra quas cadit.

Quod autem mel ſudor ſit cœli, aut ſiderum difficillimè percipitur, & quia hic cœlorum ſudor difficillimè percipitur à Philoſophis, & eſtò eſſet difficillimè adhuc eſſet percipere, quomodò ex tam alto loco tranſiens per ſupremam aeris regionem, & mediam, & ignẽ elementarem perueniret ad nos. Mel non eſt ſudor corporum cœleſtium.

Neque poteſt eſſe apum excrementum, quia vt communiter conceditur ab omnibus ipſo melle pro cibo vtuntur apes, excrementũ autem vnius, licet poſſet eſſe cibus alterius, non tamen eius, cuius eſt excrementum, quia virtus nutritiua iam extraxit, quidquid detinebat pro nutritione ipſius animalis, & excrementa manent inutilia. Mel neq; eſt apum excremẽtum.

Rorat præcipuè mel ex Plinio ſplendente Sirio, hoc eſt canicula vere, & autumno, quia tunc tenuis ille vapor melleus ſufficientiſſimè concoqui poteſt, vt dulcedinem inducat. Maior mellis copia tẽpore caniculæ, & mel auguſti dicitur.

Mellis vtilitates variæ, de quo Dioſcorides, & alij, & vnum hoc ſecretum dignum donabo vobis, ſciatis, quod ſi per diſtillationem lento igne mellis ſpiritum extrahas, & illo quemcumq; attractum neruum liniatis, facillimè reſoluetur, & curabitur, imò calcinatum prius aurũ mellis ſpiritu ſoluitur, & balſamo ſimilis extimatur mellis ſpiritus. Mel naturæ calidæ eſt, præſeruat à putredine, propter quod melle illinita cadauera ſepeliebantur nè putreſcerent. Bonitas mellis eſt in fundo, olei in ſupremo, vini in medio. De melle ſilueſtri, quo S. Ioannes Baptiſta veſcebatur in deſerto, variè ſentiunt Patres, quale eſſet. Rabanus putat eſſe ſuccum quorundam foliorum candidorum, & tenerorum, ex quibuſdam arboribus decidentem. Alij eſſe humorem ex arborum frondibus collectum. Alij putarunt eſſe mel quoddam autumno collectum ex quoddam frutice dicto Erica, quod eſt iniucundi saporis. Alij eſſe mel in lapidum ſciſſuris, ab apibus agreſtibus ibi collectum, quod amarum eſt, ac inſuaue. Verum cum nil certi in hoc haberi poſſit, quod vultis dictum amplectimini. Vtilitates ſpiritus mellis. Bonitas mellis in qua parte.

Quid dicē-dum de melle ſilueſtri.

Saccarum à multis inter metheora dicunt non numerandum, dicunt enim non alio modo fieri, niſi ex ſucco ipſarum arundinum, qui per diuerſas ebullitiones purificatur, & ità dealbatur, vt communiter fit in Italia, in Sicilia, alijſque partibus Orbis. Plinius autem non agnouit aliud Saccarum, niſi illud, quod non arte extrahitur, vt nunc ex arundinibus, ſed quod ſe ſolo inſtar gummæ ex arundinibus exibat, & expirabat; cæterum putant multi, nec improbabiliter ſaccarum fieri per hoc, quod elabens ſuccus ab aere inſtar mellis, & mannæ arundines illas penetrabat, & propter hoc inter metheora numerandum. Opinio equidem non improbabilis valde, ſed tutior eſt aliorum opinio, vtpotè magis in vſu.

Vndè habeatur ſaccarum.

Saccarum in medicinis vſitatiſſimum, communiores ſaccari effectus Medicis relinquo, hæc tantum tibi dono ſecreta, iuuat maximè ſaccarum pro voce, & ſtomacho, ſi hoc modo fiat, trituretur ſaccarum, & ponatur illud in vaſe vitreo cum aqua vitis, & accendatur aqua, remanebit poſteà ſaccarum in formam olei, quod ſi ità prima vice non venit, appone nouam aquam, & fac vt ſupra, decantādo ſingulis vicibus, id quod in oleum fuit conuerſum, & poſtea appone nouam aquam vitis; de dicto oleo ſumpto ad quantitatem vnius coclearis manè, aut ſerò optimum eſt pro tuſſi, ac voce medicamentum. Vlterius cum oleo hoc (quod aliquibus iam notum eſt) progredere tali modo à me probato; recipe dictum oleum, & in ipſo pone optimam aquam roſaceam, vt ſoluatur oleum, filtra hoc ſolutum cum filtro cartæ, poſtea in balneo cum orinali ponatur, & ſua cappa, & ſtillare fac totum, poſtea iterum ſolue oleum, cum aqua cannellæ, filtra vt ſupra, & diſtilla, at in ore ſtillicidij appone muſcum intra bombacem, & poſſquam ſtillauit, iterū reduc aquam ſupra ſaccarum, & ſtilla; & tantum ſapore, & odore nobilitabitur, vt nihil illo iucundius, ac pretioſius &c.

Experimē-tum vtile ex melle.

Vltimò explicatur manna, quæ apud nos his temporibus eſt, dico hoc generari, & ex ſucco quarundum arborum, & etiam ex rore, ſic enim experiētia compertum eſt, manè in quarumdam arborum folijs adhærentem rorem conuerti in manna, & colligi, & etiam ex ſucco, ſic enim arbores illas ſcindunt, & lacerant in ſcortia, & manè inſtar gummæ foras emiſſum adhærens colligunt manna, vt in Gargano monte vidi ego anno 1651. licet dicant aliqui ab ipſis arboribus ità laceratis attrahi ad ſe rorem veluti à ſpongia, quod ne-

què

què multum à veritate deuiat, & etiam idem in Calabria videtur, hæc autem duo genera mannæ, illa ſcilicet, quæ procedit ex arboribus, & illa, quæ ab aere ſuper frondes arborum cadit, licet vtrumq; habeat eamdem vim ſolutiuam, tamen inter ſe, vt conſtat, diuerſa ſunt, quod ex arboribus eſt colligitur ex orno, & fraxino colligitur prædicto temporis anno, ſcilicet à Iunio, aut Maio vſq; ad Auguſtum, hoc tempore forſitan, quia tunc vehementi calore concoquitur, & foras expellitur humor illius arboris, & matutino frigore tẽperato in manna concreſcit. Cur autem ex his, & non illis arboribus decidat, in hoc, & non in illo loco, non meum hoc eſſe volo, nec tantum in naturalibus rationibns inueniendis inſudare, cum diuinare potius viderer, quam aliquid certi dicere. Pluribus inſeruit medicinæ vſibus, & præcipuè pro corpore purgando, & alueo ſoluendo efficaciſſimum &c. & pro qualibet integra corporis purgatione tres tantum mannæ vncias à noſtris Lycienſibus medicis dari ſolitum eſt.

De materia & productione mãnæ.

De manna Hæbreorum dicere audeo, fuiſſe quo ad ſubſtantiam eiuſdem ſpeciei ex aere decidentem, ſicut & noſtrum, & licet illud durius, & in formam ciceris (vt vidi ego Bononiæ in noſtro Monaſterio S. Stephani, in quo manna deſerti aſſeruatur) & omne delectamentum ſuauitatis habuit, hoc tamen non naturaliter, ſed ſupernaturaliter factum fuiſſe dicimus, cum hoc non omnibus æqualis guſtus fuerit, ſed inæqualiter iuxtà bonam, vel malam ipſorum conſcientiam, propter quod indignis illis hominibus vilis, ac nauſeus cibus videbatur. Item ſabbato non cadebat deſuper, & altero die retentum putreſcebat, tantum ſaturabat eos, qui plus, quam qui minus colligebant; manna hoc ab Hæbreis panis dicebatur, quia ex illo in olla decocto tortulos efformabant. Dicebatur autem panis Angelorum, vel ob ſaporis excellentiam, propter quod à ſimili ſolemus nos delicatos cibos, Regum cibos ob excellentiam nominare; Vel Angelorum panis dicebatur, quia Angelorum miniſterio factum erat; Antequam caderet manna pruina præcedebat, ne manna ſordeſceret, obdureſcebat autem in Græcia, vt facilius poſſet colligi; vt Fuſius tractant Conimbricenſes. Alia de manna apud Dioſcoridem.

Quid dicẽdũ de manna hæbreorum.

CAPVT VNDECIMVM.

De Mari.

Quæ aquæ mare conſtituant.

MAre aliud non dicimus, niſi aquarũ congregationes in vnum; ſic enim in ſcriptura dicitur, *Congregationeſq; aquarum appellauit Maria*. Notandum tamen non quamcunq; aquarum congregationem nos appellare Maria, ſed maiorem aquarum congregationem, quæ in continuo ſunt motu, & quorum præcipua pars ſalſa eſt, quæ autem dulces, ſurgentes ex incluſis in ſe venis, lacus, & ſtagna dicuntur, quæ non ità ſenſibiliter fluunt. Palus autem eſt congregatio aquarum dulcium non magna, & ferè ex aqua pluuia congregata. De maris natura, variè fabulati ſunt Poetæ, quorum nugas relinquo. Varijs appellatur mare nominibus, quæ quidem vſitata ſunt apud omnes, ſcilicet pontus, fretum &c.

De maris origine.

Circa maris productionem nõ parum inter ſe diſcrepant Doctores, quorum opiniones vtpote chymericas potius, quam philoſophicas, ſuperfluum puto ſingillatim illas impugnare, cum facilè de ſe hoc quiſq; poſſit. Secundum igitur communiorem, & veram ſententiam dicendum in principio Deum aquas creaſſe, quæ totum orbem ambiebant, & ſuper ipſas Dei ſpiritus ferebatur, iuxtà illud, aquæ erãt ſuper faciem abyſſi, & ſpiritus Dei ferebatur ſuper aquas. Die autem tertio in vnum illas collegit, ac talem aquarum reductionem dicunt quidam factam fuiſſe per ſciſſionem terræ in magnas voragines, & cauitates, & in illa loca aquas, quæ terram operiebant fuiſſe delapſas. Alij verò dicunt à Deo in orbem collectas ſuſpenſas conſeruari.

Magnitudo maris.

Aquam maiorem eſſe terra ſuſtinet Plato in Fedone, dicens terram in comparatione aquarum minimam particulam appellari. Ariſtoteles 1. metheororum ait, ità eſſe diſpoſita, & ordinata elementa, vt igni ſit propinquus aer, aqua autem terræ. Item 2. Cœli teſt. 30. ait maiorem regionem cohiberi à maiori, terram ab aquæ globo, aquam ab aere, hinc ab igne, ergo aqua maior eſt terra. Item Albertus Magnus ſic ait quoſdam antiquos dixiſſe, ab æquinoctiali verſus polum auſtralem non eſſe terram, ſed totam aquam, & ab æquinoctiali polum noſtrum non habere de terra niſi dimidium. So-

crates

crates dixit tres partes terræ eſſe coopertas aqua. Scaliger exercit. 38. ait duas partes eſſe coopertas aqua, & vnam non. Bodinus autem ait vtramque ſuperficiem, ſcilicet terræ, & aquæ æqualem eſſe. Item magna illa aqua Diluuij, quæ totam terram cooperijt, indicat maiorem eſſe aquam terra, & licet illa fuerit pluuialis aqua, quia hæc fit a vaporibus attractis, indicat præter illam aliam eſſe aquam, à qua vapores fuerunt attracti.

Maris ſuperficies ſphærica eſt, primò, quia obſeruatum eſt prius Solem, & reliqua ſidera orientia aſpici ab his, qui ſunt in loco maris magis orientali. Item nauigantibus a Septentrione in auſtrum deprimuntur ſtellæ; ab auſtro verò ad Septentrionem ſucceſſiuè eleuantur, & fiunt verſus nos propinquiores. Item ex nauigio in aqua, quod ſi aliquantulum elongetur, non aſpicitur, quod non aliundè prouenit niſi ex aquæ rotunditate; vt probat Ioannes de Sacro Boſco in ſua Sphæra, & Clauius ibidem. *Maris figura, & ſphęrica.*

An aqua ſit altior terra, in primis certum, & indubitatum eſt eſſe altiorem terra, quæ eſt fundus ipſius maris. Item certum eſt ex parte, qua littus tranſit, & eſt coniuncta cum finibus terræ, terram eſſe altiorem, ſicut patet ſenſu, tum quia aliter flumina non fluerent ad mare, cum curſus ſit è loco ſuperiori. *Quo ſenſu aqua ſit altior terrã.*

Cum autem hoc ſit contrà debitum elementorum ordinem, ſi quidem tota terra deberet eſſe ſub aqua, quæritur, cur accidat oppoſitum.

Multi multas adhibent rationes, inſufficientes tamen, proindè cum quibuſdam recentioribus dicendum puto, id ità accidere ob meram Dei voluntatem, qui ob finem habitationis hominum voluit, vt terræ pars ſine aqua eſſet; reliquæ autem partes aqua cooperiuntur, nec aliter id fecit, niſi formando terram imperfectè ſphæricam alibi elatiorem, & alibi depreſſiorem, eiq; duritiem, & conſiſtentiam imprimendo, ex quo factum eſt, vt aqua ad loca concaua confluxerit. *Cur terra non abſorbeatur ab aquam.*

Excipiendæ autem ſunt aliquæ terræ, quæ adeo humiles ſunt, vt mare arginibus ſit arcendum, ne illas obruat, ſicuti hoc idem videtur in multis fluminibus. Putandum tamen fortè partes iſtas terræ prius ſub aquis fuiſſe, & hominum induſtria paulatim aggeres apponendo, ab aquis liberatas, ergò poſſibile eſt aliquas terræ partes humidiores eſſe aquis.

Quæres an terra, & aqua vnum, an verò duos globos efficiant, quorum vnus in alio includatur.

An terra,& aqua vnũ, vel duos globos cõficiant.

Reſpondetur ad hoc cum quibuſdam recentioribus, ommiſſis aliorum ſententijs, aquam eſſe quidem altiorem terra, ſed non facere globum ab illa diſtinctum; putamus enim aquam varijs terrarum fluxionibus variè eleuari, & intumeſcere, & omnes iſtos aqueos tumores in orbem diſponi ad cõſtituendum vnum globum ſimul cum terra, eo modo quo terra variè in montes eleuatur, in valles deprimitur, in campeſtria planatur, & omnes iſtæ partes ità variæ figuratæ in orbem diſponuntur.

Probatur non facere diſtinctum orbem, quia neceſſe eſſet, totam aquam in vnum collectam eſſe, ad hoc vt poſſit ſuum peculiarem globum conficere, quod tamen aliter videtur, cum aqua variè reperiatur cum terra commixta, nec vna ſit eleuatio, & vnus tumor per omnes partes, ſed multiplex, ergò multos globos efficeret. Quod autem aqua ſit altior terra, probatur, quia aquæ ambientes terram viſæ ſunt in vnum congregari, & Pſalmo 103. dicitur ſuper montes ſtabunt aquæ; Item terminum poſuiſti, quem non tranſgredientur, neq; conuertentur operire terram; & à Prophetis Dei omnipotentia laudatur, eo quod aqua terram non abſorbeat, & cum è mari terram aſpicimus quæcunque ſit iſta terra, & cuiuſuis coloris, inferior nobis apparet.

Cur à ventis, vel natura ſua aqua deorſum non feratur.

Cur autem pars aquæ ſuperior per ventorum vim, vel propriam naturam non deſcendit deorſum.

Reſpondent plures, quia natura ſua petit ſe in globum figurare, & licet per ventos ad littus aliquantulum deportetur, per tumorem tamen ſe reducit ad figuram rotundam. Alij dicunt dari Angelos quoſdam aquarum moderatores, & ſpecialiter Angelum aquarum nominauit Ioannes in Apocalypſi, ad quem dicunt ſpectare ne venti adeò intumeſcant, & inualeſcant, vt aqua ea globoſa figura deſtituatur.

De maris profunditate variæ opiniones.

Circà maris profunditatem variæ fuerunt Doctorum ſententiæ, Picolomineus ait, profundiora Maria non excedere 500. paſſus. Scaliger reſtringit ad 80. paſſus, & raró dicit peruenire ad 100. Preſcianus ait maris profunditatem tempore Iulij Cæſaris repertam fuiſſe 15. ſtadiorum. Eamdem poſuit Fabianus apud Plinium. Georgius ait altitudinem eſſe 4000. paſſuum; generaliter tamen ex

Ari-

Ariſtotele cap. 1. notandum eſt maria ſeptentrionalia profundiora eſſe meridionalibus, & ideò mare diſcurrere à ſeptentrione ad auſtrum, ſed dictum hoc (dicunt expoſitores) verificari de mari mediterraneo, incipiendo à palude meotide, & hinc ait meotide profundiorem eſſe pontum. Ponto profundiorem Ægeum, Ægeo ſiculum, & omnium profundiſſima ſunt Sardum, & Tyrrhenum, oceanum extra columnas Herculeas ait eſſe modicæ profunditatis ob lutum; verum oceanum poſteris melius innotuit, & profundiſſimus eſt extra columnas Herculeas, præſertim ad dexteram, ſic fundus oceani Catabrici non poteſt attingi 400. vlnis. Eiuſdem menſuræ eſt mare Noruergiæ, & verſus ſeptentrionem procedendo eſt profundius, iſta profunditas ita diuerſa eſt in maribus, ſicut diuerſæ ſunt profunditates terræ, ſicut enim in terra ſunt latiſſimæ planities, colles, montes, & valles; ita in mari ſunt plana modicæ, & æqualis profunditatis; vallis loca in mari profundiora ſunt, & altiora. Suſtinent multi maris profunditatem tantam eſſe, quanta eſt montium altitudo adhærentes opinioni dicentium montes fuiſſe formatos deducta terra è loco maris, & conſequenter tanta erit maris profunditas, quanta montium altitudo; ſed opinio iſta diſplicet in primis, quia vt docet Ariſtoteles primo metheororum cap. 13. & Plinius, plura ſunt maximè profunditatis, quæ hucuſque pertingi non potuit, vt eſt in mari Caſpio, in Freto Britanniæ, & Hiberniæ, & Noruergiæ, tantum dicunt eſſe maris profundum, vt non potuerit penetrari adhibitis tot funibus, quot onuſtam reddebant maximam nauim, addita funibus maxima ferri maſſa; & Seneca teſtatur eſſe quædam ſtagna ſine fundo. Profundiſſimum, & ſine fundo dicunt eſſe Anianum Puteoli, vt eius profunditas nondum potuerit explorari, & conſiderans Eccleſiaſtes marium profunditatem dixit; quaſi reprehendens illos, qui tam in marium profunditate inueſtiganda deſudant. *Profundũ abyſſi quis dimenſus eſt*; cum tamen altiſſimorum montium altitudo nota iam ſit, quæ vix 14. milliaria poteſt excedere.

Melior modus menſurandi aquas eſt cũ fune facta ex pilis æquorum, quæ æqualiter in aqua ſuſpenditur, non per cordas lini, quia iſta madefacta à propria grauitate poteſt ad ſe alias partes trahere, relinquo alios modos menſurandi aquæ profunditatem, cum minimæ ſint probabilitatis, & maximæ difficultatis. Qua materia funium menſurãda eſt aqua.

Dubitant an perueniat aqua ad centrum terræ.

Re-

Aqua peruenit ad centrum terræ.

Reſpondent recentiores affirmatiuè, quia ibi maximè neceſſarius eſt humor ad compaginandam terram, aliter eſſet quędam maſſa pulueris. Item poſſunt eſſe tantæ cauernæ in terra, vt etiam per illas perueniat aqua vſq; ad terram, quæ vel per ignes ſubterraneos, vel vt alij dicunt per ignem inferni poteſt in vaporem reſolui, vnde dicitur in Hymno ab Eccleſia. *Vt vnda flammas temperat, terræ ſolum ne diſſipent.* Inſeruit etiam ibi ad terram humectandam, riuulos, fontes, flumina, & puteos formandos, & ad mineralium quoque productionem omnes aquæ inter ſe, vel per ſenſibiles, ſeu occultos meatus decurrentes vniuntur, & in hoc ſenſu intelligitur omnes aquas fuiſſe in vnum collectas, & continuatas.

Variæ rationes cur mare ex alijs aquis aduenietibus non redundet.

Curioſa æquidem dubitatio, imò & admirandum occurrit, cur ſcilicet per tot flumina, fontes, & pluuias ad mare decurrentes ipſum per illas non augeatur, vnde dicitur, *omnia flumina intrant in mare, & hoc non redundat eis.* Rationem primò huius reddit Ariſtoteles, quia tantæ aquæ partes exſiccantur à Sole, ignibuſq; ſubterraneis, quanta fuit quæ ingreditur, quæ quia in mari diſpergitur, facilius in mari exſiccatur, quam in flumine, ſicut facilius exſiccatur aqua ſparſa ſupra magnam tabulam, quam intra vas anguſtum contenta. Item venti multum exſiccant, & multum aquę ad nubem fertur ſurſum efformandam. Salomon autem rationem reddit, ideò mare non redundare, quia aquæ redeunt ad eundem locum, à quo venerunt, ſiquidem flumina non augentur per receptionem aquæ à fontibus, quia veniunt vt redeant ad eoſdem fontes. Albertus Magnus ait rationem eſſe, quia mare eſt receptaculum naturale aquarum; receptaculum autem naturale, quod eſt locus ſecundum naturam, non redundant per receptionem rei, quæ ſecundum naturam debet eſſe in ipſo, quia locus adæquatur ei, quod includit ſecundum naturã, ſed veriores rationes ſupra aſſignatas diximus; quoad augmentũ.

Quæritur iterum, cur mare continuò euaporans non minuatur aquis. Facilem habet difficultas hæc ſolutionem, cum eadem difficultas ſit de terra. Dico igitur non minui, quia eadem quæ ſurſum aſcendit, iterum aſcendit, & continuò aer in aquam, & è contra conuertuntur, & ex continuo fluminum ingreſſu etiam augetur.

Maris diminutio vnde cauſetur.

Circa diminutionem maris cum experientia videamus, locum, qui prius à mari occupabatur non amplius occupari, vt accidit in littore Cæſenatico, & Ariminenſi, & in alijs locis.

Ad

Ad hæc, & ſimilia loca à mari derelicta dicendum eſt, vel fieri, quia mare erupit in aliam partem, & ſe ab iſta ſubtraxit, vel quia in maris littore potuit terræmotus accidere, & terra aperiri, & intrà ipſam deſcendere aqua. Vel dicendum mare diminui virtute caloris Solaris, at poteſt dici mare euaſiſſe profundius, & extenſionem perdidiſſe, vel quia multa pars aquæ reſoluta in ſubtiliſſimos vapores, reſoluitur in ventos.

Motus maris triplex eſt, ab ortu in occaſum, à ſeptentrione in auſtrum, fluxus, & refluxus, quod moueatur verſus hanc, & non illam partem dicunt prouenire, ex profunditate loci, & ideò quia pars ſeptentrionalis eſt altior, à ſeptentrione aqua deſcendit ad Auſtrũ. Alij putant ideò inde deſcendere in auſtrum, quia in plaga auſtrali, ſeu zona torrida multa aqua à Sole conſumitur, & ad replendum illud vacuum excurrit aqua à ſeptentrione. Quod etiam moueatur ab ortu in occaſum motu regulari, patet, quia celerius peruenitur ab Alexandria in Hyſpaniam, quam ab Hyſpania in Alexandriam, ſicut à partibus Daniæ, & Holandiæ ad Hyſpanos facilius per aquas dilabitur. Item ex Luſitania facilius vnus peruenit ad nouum orbem, & vno tantum menſe, in reditu verò requiruntur tres, aut quatuor menſes, ſicut idem experimur in multis fluminibus ob decurſum aquæ, facilius enim peruenimus è Bononia in Ferrariam, quam è contra.

Motus maris multiplex iuxta loci diuerſitatem, & alias cauſas.

Circa maris æſtum, hoc eſt fluxum, & refluxum, à quo ſcilicet producatur, nulla huc vſque firma veritas adinuenta eſt, cum iſte inæqualis ſit tam circà tempus, quo accidit, quam circà maria in quibus fit; in aliquibus enim maior, & in aliquibus minor fit, & tanta fuit circà hoc Ariſtoteles admiratione affectus, vt de ipſo nihil dixerit. In quibuſdam enim maribus, vt eſt in India in littore Calimbriæ mare ad 30. leucas ſupra littora ſe diffundit, alibi plus, alibi minus. Omiſſis aliorum opinionibus circà cauſam huius æſtus, pro quo falſo opinati animam terræ, & aquæ; ac aſtris dedere, putantes animalia eſſe, ex quorum ſuſpirijs huiuſmodi æſtus cauſabãtur, ſicut & ventis terræmotus, & ſimilia, dicendum puto lunam concurrentibus Sole, alijſque ſideribus cauſam eſſe marini æſtus, vel ſuo motu, aut occultis alijs qualitatibus; quod primò probari poteſt ex improbabilitate aliarum opinionum, quas omnes ex vobis met ipſis apud Reſtam videre poteritis. Secundò patet etiam, quia videmus à Luna in animalibus, & plantis aliquando cauſari talem æſtum; au-

getur enim humor, & ex interioribus partibus ad exteriores deuenit Luna creſcente, & diminuitur Luna decreſcente, ergò idem dici poterit cauſari à Luna in mari. Item videmus maris æſtus ſequi Lunæ periodos, quia Luna aſcendente ſuper noſtrum horizontem incipit mare intumeſcere, & æſtuare, cum verò eſt in medio vertice Cœli incipit detumeſcere, adeò vt ſingulis diebus pro ratione aſcenſus, & deſcenſus Lunæ mare quater mutet motum, iuxta diuerſos aſpectus Lunæ cum Sole, ſic enim maiores fiunt æſtus in plenilunio, quam in interlunio. Inſuper ab interlunio, ſeù coniunctione Lunæ cum Sole vſq; ad ſeptimum diem Lunæ minimus eſt æſtus, à ſeptimo die vſque ad decimum quartum creſcit, à decimo quarto vſq; ad vigeſimum primum denuò relangueſcit, à vigeſimo primò vſq; ad interlunium rurſus creſcit.

Tempeſtuoſi maris motus cauſantur, vel à ventis aquam impellentibus, vel impellentibus aerem, & conſequenter aquam illi contiguam, vel mouentur à ſpiritibus, qui in fundo ipſius maris incluſi, & exire non valentes cauſant illũ motum terræ, vel ab igne ſubterraneo, ex cuius calore efferuet ipſa aqua, non aliter ac appoſito igne ſub olla aqua plena feruet ipſa aqua. Hoc vnum obſeruatum etiam eſt, maria illa, intrà quæ ingreditur Nilus, Danubius, Padus &c. in oceano, hæc etiam obſeruantur in Flandria, & Holandia ad vtramque partem occidentalem ſcilicet, & orientalem Africæ, & vtramq; partem Peruuij in India, nimium æſtuare.

Circa ſalſedinem, pinguedinem, denſitatem, colorem, & effectus maris.

DIcimus primò ſalſedinem non tantum, nec ſemper mari, ſed etiam alijs aquis, lacubus, fontibus, & puteis conuenire, neq; aquæ marinæ æqualis eſt ſalſedo, aqua maris Caſpij à Plinio ponitur dulcis, Pontus Euxinus non ita ſalſus eſt, vt animalia illo ad aquari non poſſint, qualis etiam eſt pars vltimi oceani ſeptentrionalis, quæ vſq; ad ſex pedes glaciatam fuiſſe relatum eſt ab Holandis. Mare autumno, & æſtate ſalſius eſt, vel quia tunc calore partes craſſiores ſalſæ, quæ frigore, in fundo concreuerant, excitantur, & per aquam ſparguntur vi caloris. Vndè autem proueniat hæc ſalſedo, variæ aſſignantur cauſæ, alij dicunt prouenire ex exhalationibus

Salſedo nõ ſẽper, nec tãtum mari conuenit ſed alijs aquis.

Vnde ſalſedinem mare participet.

bus ſiccis, cum quibus cōmiſcetur aqua, vel vt alij dicunt, quia cum multæ terræ partes à ſubterraneis ignibus comburantur, & in cineres reducantur, in quibus cum ſal contineatur, vt patet de cineribus omnium rerum, per illas tranſeuntes aquæ ſaliuntur; Alij verò, & communius dicunt à Deo die tertio ſparſum fuiſſe ſal ſuprà mare ad conſeruandam aquam à putredine, quia à contrarijs agentibus corrumperetur, & ad piſcium vitam conſeruandam, aliaſque vtilitates; quæ quidem vltima ratio, & ſecunda communior, & verior eſt.

Modus depurandi aquas ſalſas à ſalſedine habetur per ſpongeam, & vas cæreum, vt dixi, & melius per diſtillationem, quia tunc partes ſalis craſſiores, & terreſtres remanent in fundo, & aſcendit ſubtilior aquæ pars. Auolant autem citius iſtæ partes, quam illæ, vel quia iſtæ minus vnitæ ſunt cum terreo, vel quia agens magis appropinquatum eſt iſtis partibus, quam illis. Aqua maris denſior, & pinguior eſt alijs aquis, exceptis quibuſdam aquis mineralibus, patet hoc, quia nauigia facilius à mari, quam ab alijs aquis ſubſtentantur, ex denſitate namq; oritur maior reſiſtentia, nè vincatur à mobile, quia cum res quo magis vnita, eo fortior, propterea magis reſiſtitiua mobili impellenti; eſto autem maris aqua ſit denſa, eſt tamen nimis perſpicua, cum ipſius fundum, & ſi in magna ſit diſtantia, ſemper videatur, quod idem videtur ſentire Ariſtoteles problemate 15. dicens. Aquam maris eſſe magis perſpicuam, ac eſt aqua dulcis; quod totum non habent flumina, vel ex limoſo fango, vel ex mixtione aquæ pluuiæ, vel ex infectis terræ venis, per quas tranſeunt, quod ſi ab iſtis impuritatibus depuretur aqua dulcis, vt fieri poteſt per diſtillationem, lucidior erit quam aqua maris.

Aquæ ſalſæ quomodo depurētur.

Effectus maris plurimi aſſignantur, nauſeam cauſat, & vomitum, & hoc partim prouenit à marino halitu tepente, partim ab agitatione, quia per agitationem rotantur partes interiores corporis, & mittunt halitus ad cerebrum, qui vertiginem cauſant. Hinc habes, proſtratos, præcipuè ſecundum latitudinem maris non tantam nauſeam ſentire, quia non tantum corporis interna agitantur, & ex eodem capite oritur maiorē nauſeam ſentire eos, qui ſunt ſaturi, quam ieiuni, quia ſaturi habent os ventriculi ratione cibi clauſum, ac proindè non tam facilè aſcendere poſſunt ſpiritus ad cerebrū nauſeam, & vertiginem cauſantes. Omninò ieiunus nauſeam, nec etiam patitur, quia corpus deſtitutum eſt ſpiritibus illis nauſeantibus. Nau-

Cur mare nauſeam generat, & quibus.

tis, & quia aſſueti ſunt,& quia a ſiccitate maris, in qua tamdiù manſerunt, fuerunt conſumpti halitus nauſeantes; idcircò non fit tanta paſſio. Ex halituum calore in mari, & ſiccitate (inquit Ariſtoteles) euenire,vt in mari nauigantes dociliores fiant.Aquæ marinæ potus remedium eſt contrà morſum canis rabidi, & ad corpora purganda. Item vis quædam in mari eſt ſe purgandi, propter quod cadauera dicunt foris expellere, aliaſq; ſpurcitias; famem inducit, vel ratione ſui caloris,& ſiccitatis, vel quia mare terrorem nauigantibus inducens calorem réuocat ad interiora, & ne humidum radicale conſumat, natura alimentum quærit, ac proindè famem inducit. Cur piſces in aqua ſalſa degentes non ſint ſalſi. Reſpondeo, quia ſubtiliores partes, & ſal, vel alia terreſtris exhalatio tranſeunt in excrementum. Multæ in mari extant plantæ etiam fructiferæ, vt teſtatur etiam Plinius,& Maiolus,& multa maria ob magnam arborum copiam ſub ipſis ſunt innauigabilia, quia tamquam rete detinent nauigia. Adſunt quamplures plantæ corallij, quas etiam nos in mari Sanctæ Mariæ Leucatis in Hyduntrina Prouincia habemus.

Cur nauigãtes dociliores ſint.

Aqua maris contra canis rabidi morsũ.

Cur marè famem inducat.

CAPVT DVODECIMVM.

De Fontibus, & Fluminibus.

Materia fõtiũ, & fluminum eſt aqua.

CIrcà fontium, & fluminum materiam, experientia conſtat eſſe aquam,& quidem,ea quorum materia eſt aqua,præter mare; ſunt ſons, flumen, amnis, riuus, & torrens.

Præter mare quot nominibus appellentur congregationes aquarum.

Fons eſt aqua è terræ ſuperficie exiens. Flumen eſt aqua maiuſcula perenniter alueo defluens. Amnis eſt flumen, quod circuit aliquid.Riuus eſt aqua tenuior è fonte in alueum incluſa,& decurrens. Torrens ab aquis pluuijs cauſatur, & ſiccitatibus euaneſcit. De origine fluminum, & fontium variæ extant opiniones, ſicut & de perenni ipſorum decurſu.

Fontes, & flumina ex quibus aquis generentur variæ opiniones.

Fontium, & fluminum originem non ex ſolis aquis pluuialibus generari dicimus, vt putarunt aliqui. Probatur, quia multæ ſunt regiones, vt ſunt regiones torridæ, in quibus raro pluit, & tamen ſunt celebres fluuij. Item nulla pluuia adeò magna eſſe poteſt, quæ terram vltrà profunditatem 10. pedum madefaciat, vt ait Seneca, ſed totam aquam pluuiam, terræ ſuperficies abſorbet, vel per tor-

rentes

rentes in fluuios tranſmittitur, vt experientia conſtat. Item ex duriſſimis ſaxis multi erumpunt fontes, & tamen ſaxa aquam non imbibunt, ergò non cauſatur ab aquis pluuialibus. Et licet fontes hyeme maiores ſint, & æſtate aliquandò creſcant. Item dicunt aliqui, quod ſi per tres annos nequè nix, nequè pluuia eſſet, fontes exſiccarentur, ex quo arguunt flumina, & fontes ex aqua pluuiali fieri; poſſumus tamen hoc concedere, & rationem dicimus eſſe, quia terra exſiccata plus aquæ biberet, quã aliundè veniret, quarè fatemur per aquas pluuias augeri fontes, & flumina, ſed ipſa ſola non ſufficit ad integram ipſorum efformationem. Suſtinent alij fontes fieri ex aere in aquam mutato, conſiderant enim terram maximè circà montes cauernoſam eſſe, & cum natura vacuum abhorreat ad eas vacuitates replendas metu vacui accurrit aer, qui à terra ambiente frigefactus, ſtillat in aquam, cum hæc duo elementa (vtpotè ſymbolica) facilè tranſmutentur, quæ aqua ſtillans dilabitur ad loca decliuia, poſteà in eius locum iterum accurrit aer, qui etiam in aquam ſtillat, & ſic interruptè fit aquarum generatio ex aere, & fluxus fontium, & fluminum; probat hoc, & declarat Cardanus exemplo, nam anno 1481. quidam infirmus, cuius corporis pondus vix erat 150. librarum, & in cibum, & potum non plus, quam ſeptem libras ſumebat ſingulis diebus, & tamen ſingulis diebus 36. libras vrinæ reddebat, quod per 60. dies durans, ſpatio illorum dierum eduxit circiter 2000. libras vrinæ ſuprà ſubſtantiam, quam ſumebat cibi, & potus, quod conſideratum fuit non aliter accidere potuiſſe, quam per conuerſionem aeris in arterijs exiſtentis in ſubſtantiam aquæ, qua ſemel eiecta ſuccedens aer iterum conuertebatur in aquam, & ideo tantam edidiſſe vrinam, ità modo in propoſito dicunt, infrà terram aerem in aquam conuerti. Verum opinio iſta improbabilis reputatur (ſi ità de omni fluuio loquamur) cum incredibile videatur, fluuios tantæ magnitudinis, qui ſi in vnum colligerentur penè eſſent terra maiores (vt dicit Seneca) poſſe ſolo aere intrà cauitates incluſo efformari, quia deberent infrà terram eſſe penè innumerabiles cauitates, imò & tota terra deberent eſſe cauernoſa. Deindè vt aer conuertatur in aquam requiritur maxima frigiditas, & tamen quandò maiora ſunt flumina, vt accidit hyeme, terra eſt minus frigida ob antipariſtaſim (vt dixi) quare flumina maiora deberent eſſe æſtate, cum terra eſt frigidior, cuius contrarium videmus.

Exemplum de quodã ægroto, qui ſingulis diebus 36. libras vrinæ mittebat.

Cum

Cum communiori ergò ſententia dicendum puto, & melius fontes, & flumina à mari deriuare, & aliquando ex vaporibus, aliquandò etiam ex pluuijs. De primo probatur, quia tanta fluminum, & fontium magnitudo non poteſt niſi maximam cauſam, nempè mare, habere; tū quia dicit Sapiens *flumina exeunt, & redeunt ad mare,* & ità ſe habent flumina in cōtinuo ingreſſu, & regreſſu à mari, ſicuti ſe habet Sol in motu contrario ab oriente in occidentem, ita maior pars Doctorum, & Sanctorum Patrum, & ità videntur ſentire dum dicunt, ex terræ abyſſis fontes oriri, cum nomine abyſſi non aliud intelligatur, niſi mare prōfundum. Idē ſentiere Poetæ dicentes, Acheloum ideſt fluuios eſſe filium oceani, & terræ; oceani, quia ex eius aqua formantur, terræ, quia ex eius alueo exeunt.

De vaporibus patet etiam, quia illi vapores attracti è terreis aquis optimè in aquam per terræ frigus conuerti poſſunt, & ad fontes, & flumina dilabi.

De pluuia patet etiam ob rationes ſupra adductas à Leſſio, quia experientia videmus fontes, & flumina per pluuialem aquam aliqualiter augeri.

Difficultas eſt in aſſignanda cauſa efficienti, & modo, quo è mari aqua retrahitur ad ora fluminum, & quomodo decurrentes ad mare, tamquam ad locum inferiorem, indè redeant, & ad locum ſuperiorem veniant.

Quomodo aqua ad ora fluminū veniat, & ad idem poſtea redeat.

Pro hoc aliqui ponunt intelligentias ad aquas attrahendas determinatas. Sed ad quid ad Angelos abſq; neceſſitate recurrimus.

Reſpondetur ergo cum communi Doctorum, aſcenſum ſurſum fieri per euaporationem factam ab igne ſubterraneo, qui aquam ſurſum euaporare facit, & per frigus condenſata iterum in aquam redit, & per ora fluminum, & per ſuperiores montium partes dilabitur, ſicut contingit in euaporatione aquæ per ignem in elambiceis; & hinc eſt aquas illas non eſſe ſalitas, quia ſal ſuam ob grauitatem, & denſitatem non aſcendit.

Probant hoc, quia ſignum venæ latentis aquæ eſt ſi manè videris vaporem tenuem è terra ſcatentem, ibi ſignum eſt eſſe aquam, vt tradit Vitruuius lib. 1. cap. 1. & hinc eſt cur mōtes pluribus ſoleant abundare fontibus, & fluminibus, quia nimirum plures habent ſubterraneos ignes. Et dum dixit Ariſtoteles ex condenſato aere in cauernis fontes fluere, intellexit de vapore ibi contento.

Alia

Alia cauſa poteſt eſſe agitatio maris, per quam aqua vrgetur intrà terræ venas, & impellitur ad ſuperiora loca.

Tertia cauſa, licet ſola ſit inſufficiens, eſt ſiccitas terræ, quæ aquã ſurſum trahit inſtar ſpongiæ.

Circà proprietates fontium, & fluminum, multa flumina, & fontes frigidiſſima ſunt, & multa calida, vt experientia compertum eſt. Proprietates fontiũ diuerſæ.
Celerrimo labuntur motu ob magnam aquarum copiam. Flumina plura ſunt in diuerſis partibus, quædam magna, quædam parua. Quidam fontes ſunt, quorum aqua ſi bibatur memoriam perficit; alij memoriam lædunt, plura curioſiora legite apud P. Cæſium, Cabeum, Reſtam, & alios.

Multi ſunt fontes etiam, qui faces accenſas extingunt, & extinctas accendunt, quod prouenire poteſt ex diuerſitate materiæ, qua ſunt comixti, ex ſimili enim ſecretum mihi datum fuit conſtruendi materiam, quæ aqua accenditur forſitan ob validam antipariſtaſim, quod ſupra tradidi, alij in hac hora calidi, & in hac alia hora frigidi; alij oleum prodeunt aptũ ad lucernarũ vſum, & multa alia medicamenta, vt Puteoli reperitur talis fons, & apud Toccum in Aprutio, quod prouenire poteſt, quia plures ſunt partes bituminoſæ, & pingues, quarum pinguedo poteſt cum fontibus commiſceri, & ſuper ipſorum aquam natare.

Admirabile certè, & curioſum fuit, quod vidi, & audiui Romæ in Palatio Borgheſiorum, fungos quoſdam lapideos euaſiſſe per ſubmerſionem in quoddam flumen, ſicut & multa ligna glaciata videntur. Item quotidie videtur in flumine quodam apud Tiburim, aquam in lapidem conuerti, de quibus quæritur vndè proueniat hoc. Ad primum reſpõdetur, quia illud flumen habet plures partes geſſi, quæ inhærentes illi materiæ addenſantur vi frigoris cum illa materia in lapidem; ſed melius dicendum puto hoc prouenire, vel à nimia ipſius frigiditate, vel ab aliqua alia ſpiritoſa materia vnibili permanenter ipſius fluminis, quæ commixta cum ipſa materia fungi, vel ſimilium, in lapidem condenſatur, & dureſcit, & ſic dicerem etiam, aquam in lapidem condenſari, quia continet plures partes gypſi, vel ſimilis exhalationis terræ, quæ medio frigore ſimul cum ipſa aqua congelantur. Quomodo fungi, & ligna poſſint lapideſcere.

De Paludibus autem dicimus, ex decurſu aquarum pluuiarum fieri, quod patet, quia dum non pluit, nec etiam paludes augentur, & æſta-

Ex qua aqua paludes generentur.

& æſtate propter aſcenſionem omnium illorum vaporum ratione caloris exſiccantur, quod ſi paludes ex aqua pluuia generantur, efformantur tamen per excauationem loci illius paludoſi, vt aqua, quæ in ſuperiori loco eſt, defluat ad illum, vel generantur per alluuionem fluminum, per quæ inducitur magna aquarum copia in locis paludoſis.

Dubitatur cur loca paludoſa exſiccata, ſi ſerantur, fertiliſſima ſint.

Loca paludoſa pro primis vicibus ſi ſerãtur cur ſint fertilia.

Reſpondetur, quia plures continet ſpiritus vegetabiles, quæ propter ſuperſtantem aquam, vtpotè frigidam, claudentem poros euolare non potuerunt; cæterum ſi ſequenti vice ſerantur, quia ſpiritus iam fuerunt conſumpti, & ipſa terra vtpotè arenoſa, & conſequenter ſicca, ſterilia redduntur.

Puteorum origo, & profunditas, ac diuerſitas.

Circa puteos quidam ſunt, qui naturales ſunt nullo artificio excauati ſed per eruptionem naturalem vaporis è terra; Alij dicuntur artificiales, qui per artem excauantur vſq; dum inueniatur vena illa, per quam aqua ſcaturiat. Admirabiles ſanè quidam reperiuntur putei, & ob ipſorum profunditatem, & etiam virtutem; adeò namq; profundi reperti ſunt putei, vt nulla vnquam funium multitudine adinueniri fundus potuerit. Hoc, vel quia correſpondentiam habent cum quibuſdam fluminibus, & riuulis ſub terra abſconditis decurrentibus, vel ex voragine aliqua profundiſſima vſq; ad terræ centrum perueniente, quos puteos italico ſermone appellamus (Auiſi.)

Aquarum omnium diuerſæ proprietates.

Mare congelari narrant Hiſtoriæ, de mari ſub Polo Artico, & anno 1234. adeò mare Adriaticum gelu fuit conſtrictum, vt nauigationi tunc fuerit ineptum, quod accidit ex vehementiſſimo ſuperueniente frigore cauſato, vel à ſeptentrionalibus ventis, vel à plurium planetarum coniunctione in ſignis frigidis, frigus cauſantium.

Aquarum omniũ proprietates aliquæ.

Maria quædam diuerſi coloris reperiũtur; prouenit hæc colorum diuerſitas ex diuerſa terra, quæ in fundo eſt, alibi enim eſt terra boloſa, alibi mixta bitumine, quod albificat, alia viride æris, & vitriolum ſubtus continent, indeq; viride, & cæruleum redditur. Mare oleo conſperſum, & lucidum fit, & tranquillum.

Mirabiles ſanè proprietates puteorum ſunt. Plinius lib. 7. c. 97. dicit in Gadibus puteum altum adeſſe, qui turbato mari augetur, & ſedato minuitur, & alterum conſentientem motibus oceani; ratio

horum

horum eſt, quia aqua illorum puteorum generatur ex aqua maris fluentis.

Aliqua etiam ſunt flumina, & fontes, quæ æſtate fluunt, & hyeme exſiccantur; alij verò è contrà; in primis accidit, quia per frigus clauduntur pori terræ, & non permittitur aquam fluere, ſed æſtate calore cum aperiantur pori, idcircò fluunt.

Alij etiam fontes, & lacus, quibus aquæ ſtatim creſcunt, & ſtatim deficiunt, & hoc decies in die, vt eſt apud Comum in fonte Pliniano, prouenit hoc ex regurgitatione ab incluſis halibitus, qui eruptionem quærentes, tunc in hoc motu aquas ſurſum euehunt, & quia ceſſat, & exijt ille halitus, aqua cadit deorſum, iterum ſuperuenit nouus halitus, & recedit, & facit idem, qui quidem halitus ab ignibus ſubterraneis cauſatur, vel per terræ ſinus ibi deducuntur, non aliter, ac per ventum ſubterraneum pila coreacea in foramine aliquo poſita, correſpondente vento ſubterraneo illi foramini, ſurſum aſſurgit pila, & recedente vento deſcendit.

Modi autem ad ignoſcendum quo in loco adſit aqua pro puteis effodiendis, multi quidem traditi ſunt, primo lana ſicca in terra aliquantulum effoſſa poſita, & cooperta lana cacabo, ſi manè humida valdè eſt, ibi aqua non longè ſub terra eſt. Secundò ſi oriente Sole vides aſcendere in aliquo loco fumum inſtar columnæ, aqua ibi eſt, & in tanta quantitate, quanta eſt illius fumi altitudo, quod vt melius cognoſcant prono cum mento in terra cernunt, loca etiam quæ iuncis, ſalicibus, populis virentibus, & harundinibus ſcaturientia ſunt, aquam habent proximam ſuperficiei terræ.

Modus cognoſcendi locum pro puteis effodiendis.

Putei male olentes, ſale in illis aſperſo purgantur.

Innumerabiles ſanè aquas diuerſas, & colore, & odore, & virtutibus minerales aluminoſas, ſulphureas, oleogenas, aliaſq; diuerſas aquas minerales in diuerſis locis ſituatas, vtpotè ſufficientiſſimè pertractatas à PP. Cæſio, Reſta, & alijs, relinquo vidēdas apud iſtos. Mirabilioris virtutis præ cæteris eſt aqua balnealis nouiſſimè in Germania reperta, quæ infirmitates omnes habet curare.

Vltimo loco curioſum propono modum indagandi per aquam quantum legæ, ſeu miſturæ ſit in vaſe aliquo aureo, aut argenteo, abſque eo quod figura per aquas fortes diſſoluatur, & abſq; vllo lapide ſydio, ſit v. g. corpus aliquod compoſitum ex duplici metallo in illo v.g. ſit materia ex ære, & argento, quæratur quantum ar-

genti ibi ſit; aliquando lamina argentea auro veſtita poteſt dari pro materia puri auri, quæ nec lydio lapide, nec igne cognoſceretur, fiat hoc modo. Ponatur in aqua maſſa auri puri eiuſdem ponderis, ac eſt materia, quam cupis examinare, & nota quantum aquæ per hanc puri auri maſſam proijciatur, & ſerua aquam proiectam. Iterum ſumatur tantum argenti puri ad pondus maſſæ examinandæ, & videatur quantum aquæ ipſa proijciat, & ſerua proiectam aquam; poſteà pone tuam maſſam, quam cupis examinare mixtam, ſcilicet auro, & argento, & vide quantum aquæ proijciat, & ſerua: omnes namquè iſtæ aquæ non ſunt æquales, nam maſſa argenti puri maiorem eijcit aquam, quam maſſa auri, & maſſa iſta ex argento, & auro, & ex media collatione aquarum inter illam auri puri, & aliam argenti puri colligitur quantum ibi ſit legæ in maſſa, quæ exiſtimatur auri puri, quòd idem fieri poteſt de omni alia mixtura per ſimilitudinem, nam ſi v. g. maſſa auri puri proiecit duas vncias aquæ, argenti puri 3. maſſa mixta 2. cum dimidio, colligis ibi adeſſe mediam illam partem mixturæ argenti in illo vaſe, quod datum fuit pro āuro puro. Fateor in rebus paruis, vt ſunt paruæ monetæ non tam facilè differentiam hanc colligi poſſe, ſecus verò in rebus magnis.

Modus cognoſcendi quātum legæ, ſeu mixturæ ex aliquo metallo ſit in aliqua re.

Alium do modum indagandi per aquam magnitudinē duorū corporum, quæ æqualis ſint ponderis, v. g. ſint duæ monetæ æqualis ponderis, at quia ſunt ex diuerſo metallo, ſeu diuerſa lega, perſcrutari volo differentiam magnitudinum, quantum ſcilicet in mole corporea vna ſit maior altera, videmus enim minorem mole corporea eſſe vnam vnciam auri, quā argenti; minorem vnciam argenti, quam æris; & minorem vnciam plumbi, quā argenti, propterea per aquam videndum eſt, quantum iſta ſe excedant in hac molis magnitudine.

Modus cognoſcendi diuerſam corporum in pōdere æqualium molem.

Sint igitur duæ iſtæ monetæ æqualis ponderis granorū v. g. 500. appendantur ligatę cum crine equino ad bilancē, & in aquā immergantur videbis monetam auri, v. g. quæ librata in aere erat 500. in aqua librata erit 460. altera autem moneta argenti eſt 450. ergo inuenio differentiam primæ eſſe 40. ſecundæ verò argenti, ſcilicet eſſe 50. ergo iſtæ duæ monetæ non ſunt æqualis magnitudinis, quia vna eſt æqualis 50. alia 40. eiuſdem aquæ, igitur illa duo corpora ità ſe habent inter ſe, & ſe habent in magnitudine vt 5. ad 4. ità quod magnitudo vnius ſit vt 4. alia vt 5.

PARS

PARS VLTIMA.

De Terreis.

CIrca terræ exiſtentiam, motum, & proprietates diximus cum de Elementis, reſtant tantūmodo aliqua de his, quæ ſub terra accidunt inueſtiganda. Egit Ariſtoteles in hac parte de metallis, rebuſque mineralibus, at pro his ad maiorem dilucidationem ſpecialem inſtituo librum, proinde ſit.

CAPVT PRIMVM.

De Terræmotu.

PRo intelligentia capitis propoſiti. Aduertendum quod dum nos de terræmotu ſermonem facimus, non loquimur de motu totius terræ, cum hæc immobilis ponatur, ſed de motu alicuius Prouinciæ, vel Vrbis, aut Regni, Domus, vel alicuius minimæ partis terræ.

Circa effectionem terræmotus falſum eſt, quod dixit Bodinus fieri ſola Dæmonum ope, vel immediatè à Deo, aut aliquo alio Angelo, cum etiam naturalem cauſam habere poſſit, & hanc dicimus eſſe halitum, ſeu ſpiritum in viſceribus terræ incluſum potentem foras exire, at quia incluſos reperit ipſos terræ poros, idcircò violentiam faciens terram quatit, ſupponimus namq; tamquam experientia notum, dari ſub terra plures mineras rerum ſpiritoſarum continuo virtute ignium ſubterraneorum euaporantium, & terra ratione externi frigoris poteſt nimium addenſari, & clauſos habere poros, nè ipſi halitus expirent, qua actione, & reſiſtentia durante cauſatur motus; quod experientia ſuadet primò, quia videmus Campaniam, & Siciliam, quæ ſubterraneis ignibus maximè ſcatent, maximè etiam terræmotibus ſubiacere. Secundò patet hoc in Chymicis experiencijs, ſumpſeram olim mercurium cum tartaro, ſulphure, & arſenico, ipſiſq; benè calcatis impleui ferreum cannulum, ac deſuper cū vite ferrea benè clauſi, igni expoſui, at vix calorē ſentire cæpit ma-

Quomodo fiat terræmotus.

teria illa, quod iam per calorem rarefacta maiorem petens locum, & exire cupiens, & non valens inſtar bombardæ magno impetu cannulum ferreum fregerunt cum tremore totius Domus. Nec minus efficaciter probat experientia de minis ſubterraneis, quæ & Domus euertunt, ac mœnia fortiſſima ratione illorum ſpirituum incluſorum, & exire non valentium, pro quibus minis, vt inefficaciter reddantur, aliæ cauitates, per quas liberè exire poſſint ſpiritus (quæ vulgò contraminæ dicuntur) aptantur.

Sanctus Ephrem Sirus ridiculos dicit philoſophos dicentes, terræmotum fieri à cauſis naturalibus, cum impoſſibile reputet fieri naturaliter, vt montes Armeniæ è ſuis locis euulſi inter ſe ità pugnent, vt mutuò impellantur, & ignis videatur excitari, & plurimũ fumare, & tandem quod poſt longam proprij loci intercapedinem iterum ad ſua loca redeant. Item admirabile eſt, cur in mari terræmotus accidat, in quo videntur vaſa nauis inter ſe collidi, & omnia inuerti, quod etiam confirmat Eccleſiaſtes cap. 16. dicens, *cœlum, & cœli cœlorum, abyſſus, vniuerſa terra, & omnia quæ in eis ſunt, in conſpectu illius commouebuntur, montes ſimul, & colles, & fundamenta terræ, & cum conſpexerit illa Deus, tremore concutientur*; ex quibus verbis Philiaſter ait hæreſim eſſe, dicere terræmotum fieri à cauſis naturalibus.

Verum negari non poteſt terræmotus aliquos, qui cauſam naturalem videntur non poſſe habere, fieri à Deo, Angelis, vel Dæmone, ſed nec etiam negari poteſt ob rationes, & modum à nobis explicatum, terræmotum etiam fieri per cauſas naturales.

Loca in quibus accidunt terræmotus poſſunt eſſe mare, quia fundus ipſius poteſt tremere, vt multæ Inſulæ maris fuerunt per terræmotum ſubmerſæ, ad quarum motum probabile eſt mare contiguum etiam tremere, tum quia nauigantes trãquillo mari ſentiunt terræmotum. *Loca tremantia.* Loca cauernoſa plus alijs terræmotu afficiuntur, quia plures ſpiritus poſſunt concipere, & includere, ſic montes, & aliæ inſulæ, & terræ. Loca arenoſa, & ſicca non quatiuntur, quia ſpiritus paulatim exit per poros, qui ſunt aperti, & propter hoc Ægyptus immunis eſt à terræmotu, cum regio illa ex Nili terra ſit conglutinata. Item loca nimis calida, vel minus frigida minus quatiuntur, quia prima diſſoluunt exhalationes, & vapores. Secunda non permittunt tantum exhalare ad faciendum terræmotum, niſi tamen

ſub illis locis ſint ignes ſubterranei terram cogẽtes ad exhalandum, ex quibus exhalationibus poteſt ſequi terræmotus. Primum vexantur terræ, in quibus ſunt ignes ſubterranei, & hinc freqenter veniunt in campania Veſuuio propinqua, Sicilia, Inſulæ Moluuiæ, & Flandriæ. Loca mari vicina ſubiacent quoque terræmotui, quia propè mare multa adeſt nitri materia, quæ per cauſas ſupra aſſignatas poſſet accendi, & fieri terræmotus. Ingentes terræmotus, præter multos alios antiquis temporibus celebratos, memorabiles ſunt illi, qui paucis ad hinc trãſactis annis in Apulia, & Calabria acciderunt.

Accidit terræmotus autumno præcipuè, & vere, & etiam hyeme, quia tunc eleuata iam materia clauſos reperiens terræ poros terræmotum cauſat, licet etiam in æſtate accidere poſſit, ſi contingat magna pluuia, ad hoc vt per aquæ frigiditatem terra condenſetur, ac proindè tempore frigido facilius terræmotus accidunt.

Effectus terremotus varij, edificia ſubuertit, murmur cauſat, & ſonitum terræ, tectorum crepitum, & plura alia. Item ex Cardano 14. de varietatibus Bellum, aut peſtem, aut tirannicam oppreſſionem dicitur ſignificare, nec non ſegetum inopiam; concutit non ſolum partem, in qua materia terræmotus eſt, verum etiam propter contiguitatẽ vicinas concutit partes, vt à ſimili in minis experimur. Effectus terræmotus.

Signa terræmotus hæc aſſignantur, cum aqua putealis eſt magis turbida, & malè olet, vel incaleſcit, vel exſiccatur præter rationem, aut intumeſcit, quia indicat magnorum halituũ diffuſionem, qui facilius aquam turbant, quam terram quatiant, ex quibus ſignis præuiſus fuit Ferrarienſis terræmotus anni 1570. Sol caliginoſus, & obſcurior ſinè nube, cuius rationem reddit Ariſtoteles quia exhalatio ſicca, quæ aeris craſſitiem diſſoluebat, remanſit intra terram incluſa; matutinos terræmotus (inquit Ariſtoteles) ſolet præcedere magna frigiditas, quia exhalatio terrea intrà terrã manſit incluſa. Item antè terræmotum dicunt ſolere appare in aere ignem per modum columnæ, quia quędam exhalationis partes exeunt è terra, & in formam columnæ figurantur, quia aliquæ ſunt ſubtiliores, aliquæ craſſiores. Item mare, quod ſinè vento fluctuat, quia ſignificat aliquam partem intrà terram agitatam exitum reperijſſe, quod obſeruauit Poſſidonius, vt refert Strabo. Item mures dum pauidi diſcurrunt, quia ob excellentem auditum primi ipſi ſentiunt interiora murmura ſpiritus incluſi in terra. Item trepidus, & frequens auium domeſti- Remedia contra terræmotum.

carum

catum volatus ex vno loco ad alium, ex quo Anaximenes ter ræmotum prædixit. Inſuper ex Ariſtotele cap.8. cum interdiù, aut paulo poſt occaſum magna ſerenitate exiſtente nebula in longum porrecta apparet, quia ſignificat aliquos ſubtiliores vapores erupiſſe, & in altum porrecti nebulam illam fecere in longum protenſam, quia retinet figuram cauernarum, à quibus exiere, vel quia tenuiſſimus flatus eo modo eos ſubtiliat.

Signa futuri terræmotus.

Remedia contrà terræmotum, aut rara, aut nulla. Specum multitudo apertarum prodeſt, quia terra exhalat, & exhalationes exeũt. Item à pluribus laudantur domus humiles, & præcipuè terreæ: Verum ſolius Dei auxilium præ omnibus implorandum.

CAPVT VLTIMVM.

De Montibus, & Inſulis.

DE montibus quæritur eorum productio, & altitudo. Quoad primum communior eſt ſententia dicentium quoſdam montes inſignes fuiſſe in mundi exordio à Deo creatos ad ornatum vniuerſi, & Salomon eos recenſet cum alijs operibus creationis, & Sapientiam laudat dicens. *Antè omnes colles ego parturiebar, antequam montes collocarentur*. Poteſt etiam concedi, nec negari poteſt, plures montes fuiſſe per terræmotus, per ventos, vel hominum induſtria, Dæmonum, aut Angelorum formatos, vt narrant Hiſtoriæ, vel per ignem ſubterraneum, qui per tumorem terram paulatim ſurſum eleuans montes generantur, imò per calorem in lapidem indurantur, & hoc, quia ſpiritus non valuit terram ſcindere propter ſui inſufficientiam, & terræ reſiſtentiam, & terra ſic remanſit elata, qui montes ſunt nimis cauernoſi.

Montium altitudo varia eſt; quidam ſunt, qui ſuperant mediam regionem aeris, vt eſt Olympus, alij ſunt infrà mediam, alij in infima regione. Montium multitudo in vniuerſo innumerabilis. Variæ montium dotes, proprietates, ac minerales, referunt Reſta, Cæſius, Cabeus, & alij, quas proindè relinquo.

Inſulæ ſunt quædam terræ portiones à magna terrei orbis mole diuulſæ, frequentes ſunt, tam in mari, quam etiam in lacubus, & terra, & licet multæ fiant impetu aquarum, & terræmotuum, tamen

non

non poteſt negari plures initio creationis fuiſſe à Deo productas.

Quædam aſſignantur Inſulæ natantes ſuper aquam, quia extremitates illius terræ ſunt multum ſpongioſæ, & per partes cauas recipitur aer, qui facit illas leuitare ſuper aquas, nec demerguntur, licet hæc inſularum natatio à multis negetur, dicendo illas inſulas, quę ſupernatare viſæ ſunt, non veras inſulas, ſed piſces quoſdam maximè magnos fuiſſe, dictos cæte, quos maximis montibus in mole æquari teſtatus eſt D. Baſilius, & ad maris ſuperficiem enatare inſtar inſularum, apparuiſſe, quod idem teſtatus eſt S. Ambroſius. Item Albertus Magnus ait Balenas adeò magnas reperiri, vt oculorum ſpecus vigintiquinque homines capiant, ergò benè ſuſtineri poteſt tales natantes inſulas eſſe quædam ex his aqueis animalibus natantibus. Plura, quæ ad terrea ſpectant inſpice ſequenti libro, de Philoſophia Minerali.

Finis Philoſophiæ naturalis, ſcilicet Metheorum.

LIBER SECVNDVS.

De Mineralibus, rebuſque ſubterraneis, alijſq; Arcanis Chymicis.

Poſt habitam de Naturali Philoſophia, per naturales cauſas cognitionem, & vt ſequamur Ariſtotelis ordinem, qui in 4. Metheororum de Metallis, rebuſque ſubterraneis pertractauit, de quibus etiam ibi S. Thomas, Albertus Magnus, & alij, vtquè operis noſtri diuiſio incederet ordinata, ſecundo loco de Minerali Philoſophia diſſere me diſpoſui. Præclariſſima æquidem inter terræ theſaura pretioſius nil metallis, & lapidibus pretioſis excogitari potuit hucuſq; Vtilis proindè tractatio; at quantò vtilis, tanto difficilior; laborantibus namque in hac re cum ad portum paratur acceſſus, illicò iubetur regreſſus, multa æquidem curioſa tibi propono, quoniam multa, & meis probaui manibus diù in hac arte Sapientiſſimis, ac Nobiliſſimis cum quibuſdam Dominis, ac amicis meis fatigatus, multaq; ab ipſis accepi, præter multa ea deſumpta ex vetuſtiſſimo quodam meo libro à 200. annis tranſcripto, in quo præter multas nobiliſſimas in omni arte experientias, concordata videntur philoſophorum omnium dogmata ſuper iuclitam artem hanc ab innumebilibus prolata, ſuiſq; vaſibus neceſſarijs ornata. Mecum non indigneris benignè Lector, ſi quædam non ità apertè propono, cum nimis ſanè indignum exiſtimem. ità me palam loqui, vt facilè ſit cuicumq; indocto, ac imperito illa percipere, niſi inclitæ huius artis meam habeat clauem, & in illa nomina, metallorum aliorumq; mediorum mineralium conſideret, quæ omnia propono in fine huius libri, quibus viſis, ſtatim difficultates omnes dilucidantur. Operationes inueniens non ſophyſticas, ſed vera, & reali via philoſophica procedentes, vt manifeſtè patebit legenti.

CAPVT

CAPVT PRIMVM.

De materia prima philoſophorum.

QVoniam præcipua inter philoſophos omnes vrgens difficultas eſt in inueniendo, qualis ſit philoſophorum omnium prima materia, idcircò breuibus tantum verbis oſtendã multa.

Mirum æquidem eſt in quot non eruperint ſophiſticationes fumigati quidam fideles, at non ſcientifici Chymici; modeſtia taceo tot ſtultitias, quot ipſe & audiui, & proprijs oculis inſpexi, ſuas fundãtes opiniones in ænigmaticis quibuſdam philoſophorum ſententijs. At quid? Aperiant quæſo oculos mentis, vtq; verè philoſophi materiæ primæ intueantur definitionem, indeq; manifeſtè colligent quænam ſit rerum omnium prima materia. Communis eſt materiæ primæ definitio, eſſe primum ſubiectum vniuſcuiuſque, ex quo aliquid fit, ità vt inſit, & ſi quid corrumpitur, in hoc abibit vltimum, hoc eſt pars illa permanens, & fixa, quæ quantumuis a contrario agente ſollicitetur, eſto adueniant, vel recedant nouæ formæ, atq; noua accidentia, ipſa tamen permanens ſemper, ac incorrupta perſeuerat. Conſidera igitur quænam ſit illa pars, in quam omnia vltimò reſoluuntur, & hanc dic primam rerum omnium materiam; hanc autem nil aliud eſſe dixerim, niſi ſal cuiuſcunque rei, & ſanè multas, quas inſpicies in hoc libro veras medicinas, fundamentum habent in ſale, ſal aqua illa noſtra eſt permanens, & fixa, de qua veteres noſtri tot protulerunt ænigmata, & figuras; hinc dicit ille; *ſoluete i corpi in acqua, à tutti io dico.* & alius, *ſal fà il fetor ingrato, e rende ogni membro albato, e nulla ſenza ſale opera noſtra vale.* alij *oleum incombuſtibile* nuncuparunt illam, alij *Mercurium*, alij *aquam vitæ*, dixerunt alij, *ſuſcita mortuum, & viuum interfice.* Conſidera hæc ò Philoſophe, & inueniens de ſale tantũ fuiſſe verificata, ipſum enim eſt aqua fixa, & permanens, ipſum in oleum conuertitur, ipſum, ſi rectè illud ſcies extrahere, (vt te docebo) inuenies eſſe illam partem, quæ ſemper integra perſeuerat; legas attentè meas operationes, & videbis, ſi realibus, & non ſophiſticis procedo modis, ſolum enim ſal eſt illud, quod corrupta perficit, & incorrupta conſeruat, ipſum quamtumuis aqua, igne, aere, aliove agente tentetur,

Quæ ſit materia prima philoſophorum.

ſemper integrum perſeuerat, & ad idem reddit, ſuamq; non perdit naturam. Determinato igitur ſale pro materia, quoniam ſinè forma materia eſſe nequit, de forma reſtat inquirendum, formam autem cõmuniter intelligimus ſpiritum, qui auolat, & ſpecificat compoſitum, hinc dum formã metallorũ quærimus, ad ſpiritus eſt recurrendum; ſpiritum autẽ hunc voco ſulphur, quod iuxta ſui depurationẽ, & perfectionem, albedinẽ, aut rubedine, in perfectũ, aut imperfectũ, album, aut rubeũ generat metallũ. Diſcurrit ſemper ſulphur colore motũ, & rerefactũ in terrę viſceribus, & in decurſu iſto terram reperit, cum qua mediante humido vnitur, & metallum generant; At dicet aliquis, quomodo ſal materiæ rationem habet, ſi ipſum dum ex perfecto metallo eſt extractum, & cum imperfecto, vel cùm Mercurio vulgi vnitur, conuertit illa in naturam illius metalli perfecti, cuius eſt ſal. Reſpondeo huius rationem eſſe, quia cum nos naturaliter materiam omni forma priuare non poſſimus, in eo perfecto ſale ſemper quoq; plures ſulphurei ſpiritus, ſeù ſemen metallorum incluſum manet, ex quò tranſmutatio illa habetur, at hoc in ſemine metallorum perfectorũ, in quo per perfectam vnionem ſulphur vnitum fuit cum terra ſua, verificatur tantum, non verò imperfectorum, nam ſi æris, ferri, aut plumbi, vel ſtamni ſal ſuper mercurium poſueris, (niſi per decoctionem factum fuerit perfectum, & reductum ad naturam perfectam, in quo caſu factum eſt ſemen metallorum perfectorum) non conuertunt mercurium in ferrum, æs, aut plumbum &c. Vbi attentè conſiderandum, quod cum in hoc ſale metallorum perfectorum ſpiritus ipſe benè coniunctus contineatur, nõ eſt curandum de alio ſpiritu, ſed ipſe eſt ſpiritus ſimul, & vita omnium; materia ſcilicet, & forma, ſpiritus autem quoniam non in ſolis perfectis metallis, verum & in metallis imperfectis, alijſq; medijs mineralibus reperitur, hinc in terræ ſinubus omnia iſta cõtinentur, & omnia in ſal reducuntur, quod ſi cum aqua coniungatur, aqua fit, ſi cum aere, aereus, ſi cum igne, ignis ſuſcipit qualitates.

Iterum impatientia ductus quæret aliquis, nunquid omne ſal, & omne ſulphur erit optimum medium pro ſatisfaciendo philoſophicis quæſtionibus, & deſiderijs; ità ſanè, ex omni re quodlibet fieri poſſe te docebo, quia in omni re adeſt ſulphur, & ſal, hoc eſt terra, verum hoc vnum dico, quod longiori tempore, maiori artificio, & arte fient ex non ſymbolis mutationes, quam ex ſymbolis,

æs ſi maiorem habuiſſet concoctionem, & tempus, factum vtique fuiſſet aurum, & ſtamnum fuiſſet argentum. Item vitriolum factũ eſſet æs, alumen plumbum, & ſic de reliquis, igitur ſi excellenti artificio tranſmutatorio non polles, ſcilicet diſtillatione, præparatione, alijſq; modis difficillimis, non ſumas principium à quo incipit natura, ſed incipe ab vltimo, in quo deſtitit natura, & quod non amplius fecit natura ipſam perficiat ars; hinc eſt, quod non vnum tantum pono modum, ſed diuerſos, ſi enim non tantas cupis facere expenſas, vt ab auro, & argento tutiori, ac faciliori via procedas, minoribus expenſis, ſcias inſerere perfectum ſupra imperfectum, & perfectum quoq; donabit tibi fructum; imitare inſertores agricolas, volunt ex imperfecto rudi arbore piri bonos, ac perfectos piros elicere, in illo inſerunt perfecti piri ramunculum, & poſt quam creuit, perfectum donat illi pirum, poſſet quidem ſine vllo, & tanto artificio bonos habere fructus, ſi immediatè boni piri arborem plantaſſet, at quia non habuit, alium modum adhibuit; habeas igitur ſal, ſeu ſubtile terreum metalli imperfecti, & in illo inſere alium ramũculum perfecti metalli, ſeu ſal, quod ſecũ ſpiritum, & corpus, potentiamq; vegetatiuam continet, & optimos habebis fructus aurificos, pro qua via me in præſenti opere videas, vel etiam legere poteris ſcripta Brancharum trium ordinum Chriſtophori Pariſienſis, (ſi illa habes). Quoniam verò nulla arbor, abſque humido poteſt vnquam creſcere, proindè in arboribus inſertis, ramum fac benè in aerem, hoc eſt oleum diſſolui, & ipſo imbibe (quod eſt inſerere) tuam plantam (hoc eſt ſal imperfectum) & da ei bibere vt factum ſit benè vnitum, & fluat ſuper laminam ignitam, & iam factum eſt totum. In reliquis autem in vna eademq; re ſal, ſulphur, & mercurius reperitur, & ſe ipſa lauant, emundant, purgant, diſtillant, fixant, & omnia faciunt ſolo ignis regimine aptata prius materia. Plura in generali non dicam, vtpotè ſuperfluum, cum nimis clarè in ſingulis operationibus diſcurram, hoc vnum vobis verè intelligentibus expandam, fruſtra vos laborare in legendis, ac concordandis in omnibus, & per omnia philoſophorum dictis, ex quibus mea hæc poſſetis vilipendere, cum diuerſis, non vna tantum procedant via, vidi penè philoſophorum omnium ſcripta. Legi Chriſtophorum Pariſienſem, Ioannem Anglicum, Morienum, Hermetis dicta, Arnaldi de Villa noua, Raymundum Lullium, Allegoriam Merlini Coc-

chay. Librum Vincentij Ottomani de occulta philoſophia, dicta Raſis, Epiſtolam Arnaldi ad Regem Neapolitani regni. Nouum lumen, Arnaldi roſarium, aliaq; Chymica eius ſcripta, Fares, Phenicem, Bonellum, Altinodum, Aſtaſium, Auriſolium, Admenos, Mariam Prophetiſſam, Geberē, Albanum, Pandulphum, Ariſtotelem, dicta D. Thomæ, quæ adducuntur, Coriam, Speculum, Ioannem Iſaacum, Pythagoram. Clauiculā Raymundi Lulij ſupra res Chymicas, præter innumerabilia alia manu ſcripta, quorum omnium dicta, & ſcripta apud me habeo, forſitant à paucis hucuſq; viſa, & ſcio in quo primo principio conueniant, & in quo differant, & vos deprecor benigni Lectores meas ponderate ſingulas operationes, & omnibus iſtorum dictis ſingillatim ſumptis correſpondere videbitis Sapientiſſimorum Philoſophorum, & curioſis libenter legenda apud me oſtendam, vt videant philoſophorum omnium dicta circa metallorum tranſmutationem, nullius namq; philoſophi ſcriptum reperitur, quod in meo hoc libro non reperiatur, aut per extenſum, aut compendiatum.

Vniuerſaliter autem (quoniam hucuſq; de philoſophorum materia locuti ſumus) de metallorum rerumq; omnium lapidium materia indagaturi; paucioribus verbis dico cum communi omnium Philoſophorum ſententia, ipſam eſſe ſubtile terreum cum humido vntuoſo commixtum (quod alio vocabulo, ſulphur, & mercurius nuncupantur) totum hoc manifeſtè patet, quia omnis congelatio, & condenſatio fit per commixtionem humidi cum ſicco, quia humidum ſe ſolo fluit, & ſiccum puluerizatur, nec vnum ſine alio manere, & ſubſiſtere poteſt, ac proindè (vt de coagulabilibus) niſi principium hoc præ manibus habeatur, fruſtra ſemper laboratur.

Materia metallorū quæ.

Pro introductione autē præſentis libri de mineralibus, tāquam vtiliſſimū prænotandum curaui (quoniam ſupra hæ adhuc cum vegetabilibus, non tantum in mineralibus, connexionem habet) verſari præcipuè circa metalla, ſalia, alumina, lapides, ſulphura, aquas albas, atramenta, olea pro componendis medicinis, & multa alia quoq; comprehendere; ſimilitudinem habentia cum metallis, vt ſunt talcum, gypſum, corallium, vitrum, ematitem, magneſiā, ſanguinariam, bolum armenicum, ocreā, ſpiritus autem, & anima, quibus ſciētia hæc completur, ſunt argentum viuum, ſal armoniacū, ſulphur, arſenicum, tutia, aliaq; his ſimilia. Item ex corporibus omnibus,

tam

tam animalibus, quam vegetabilibus, plures elici poſſunt medicinæ, adhuc ad mineralem artem tranſmutatoriam pertinentes, quas elixir vocamus. In mineralium etiam perfecta cognitione, calcinatione, depuratione, ſeparatione ſuperflui, & addimento mancantis, & præ cæteris hoc ſemper notandum, quod quantum deficit res ab optima præparatione ipſius materiæ, antequam coniungenda coniungantur, tãtum poſtea deficere in operatione ipſius circa alienum ſubiectum, ac proindè qui huiuſmodi modis non benè pollet, fruſtrà circa mineralia verſatur. Inſuper in tranſmutationibus videndum sẽper eſt, in quo aliquid deficiat, & adde ſimile, quod deficit, & tolle ſuperfluum, v.g. luna, vt ſit aurum, habet ſuperfluam humiditatem, hanc debet artifex tollere, mercurio verò deficit ſulphuris pars depurata, hanc debet addere, & cui deficit ſiccitas illam adde, cui calor adde calorem &c. ac proindè benè dicitur eandem poſſe eſſe materiam ad album, ac ad rubeum, proindè dixit Ariſtoteles plumbum eſſe aurum, & metalla imperfecta eſſe aurum infirmum; verum hoc quidem certum eſt (vt dixi toties) faciliorem eſſe tranſitum in ſymbolis, quam in diſſymbolis. Symboleitatem autem, aut diſſymboleitatẽ non ſemper conſidera ab extrinſeco, nam aliã naturã retinent in intrinſeco metalla, ac in extrinſeco, quod .n. in extrinſeco tenerũ eſt, intrinſecus eſt fixum, vt de ſingulis metallis inſpicies.

De quibuſdam autem mineralium proprietatibus in communi multa tradidi in principio, cum egi de varijs mixtorum ſpeciebus, multaq; alia vtpotè communia, & ab alijs pertractata relinquo, & quædam in ſingulorum mineralium capitibus cernentur.

Minerales meas haſce quæſtiones practicas potius dicam, quam ſpeculatiuas, cum omnes ad opus perfectum efformandum ſint ordinatæ, fruſtratoria enim, & inutilis eſt illa quæſtio in mineralibus, quæ in ſola ſpeculatione conſiſtit, cum iſtarum omnium cognitio tantum à poſteriori, ac proinde ex effectibus coaleſcat, & bonos Chymicos philoſophos illos dicas tantum, qui metallorum infirmitates ſcierint curare. Hæc ſatis in generali dicta ſufficiant, deueniamus ad ſingularia, & ſit.

CAPVT

CAPVT SECVNDVM.

De Plumbo.

EXordium à plumbo ducimus, quia ſicuti inter ſeptem cœleſtia corpora Saturnus primum locum obtinet, ità & primo inter mineralia erit diſcutiendus; de plumbo tetigit quædam generalia Albertus Magnus tractatu de mineralibus, & Cæſius. Varia plumbi nomina videri poſſunt in mea clauicula in fine huius, eſt plumbum in apparenti argentum molle, terrenum, melanconicum, frigidum, in 3. ſiccum, in 2. acidum, fætidum, fæmineum, in profundo autem aurum eſt, aereum, calidum, in 3. humidum, in 2. citrinum, odoriferrum, dulce, maſculinum, ponderoſum, & perceptiuum tincturæ; ex ipſo fiunt litargyrium, cæruſa, minium, & materia eſt omnium lapidum pretioſorum, fiunt ex ipſo aquæ, quibus figitur mercurius in naturam perfectam; ob ſuam frigiditatem luxuriam coercet, propter quod cũ plumbea lamina præcingunt multi renes ſuos. Definitur plumbum eſſe mixtum ex argento viuo impuro craſſo, luculento, & modico ſulphure impuro. In medicina vſus eius eſt, cicatrices reprimere, plumbi lamina pectori impoſita vocem auget, aurum, & argentum ab igne defendit, dum funduntur.

Quid ſit plumbum in intrinſeco, quid in intrinſeco.

Purgatur optimè plumbum proijciendo ſepties ipſum fuſum intra calcem viuam, poſtea fundatur, & ſuper ipſum fuſum proicijatur aliquantulum ſalis armoniaci mixti cum ſalnitro ana, & hæc fuſio fiat quater cum iſtis ingredientibus.

Purgatio plumbi.

Separatio autem ipſius à fætulentia, & ſulphureitate denigrante talis eſt. Fundatur, & amalgametur cum quarta ſui parte mercurij viui, poſtea amalgamatum in marmore piſtetur, & vniatur cũ æquali ſui parte ſalis gemmæ, aut communis præparati, & piſta ſimul vſq; dum ſal euadat nigrum, tunc cum aceto forti albo laua ſalſedinem, iterum piſta cum ſale, & leua ſalſedinem, & hoc fac toties, vſquè dum nil in ipſo appareat nigredinis, poſtea pulueriza iterum, & miſce iterum cum æquali ſui parte ſalis dicti, & fac ebullire igne, & tota exiet nigredo, tunc aqua communi ebulliente ſeparetur ab omni ſalſedine, & pro hoc pluries reitera aquam, & ebullitionem, & eueniet plumblum album vt argentum purgatum; ità præparatum plum-

Separatio ipſius à ſulphureitates

plumbum dicitur Lupus. Deindè taliter hic pro ſumenda præda præparatur; ipſum in quanta cupis quantitate recipe, & imbibe cum adipe, ſeu pinguedine bouum ad pondus ſui, aut plus vt libet, & funde in vaſe ferreo, quod ſurſum exponatur igni reuerbetationis, vſq, dum pinguedo euaneſcat. Iterum funde, & ipſo addatur ana ſui ex ſale gemma ſeparato optimè trito, & circumcirca fuſum, & mixtum cum ſale vertatur cum ſpatula ferrea, vſq; dum in puluerem album, vt cinis reducatur, & poſtea refrigeratus dictus puluis lauetur aceto cum ſale, vt nigredo non appareat, & ſole exſiccatum ſeruetur mundè, quia ſic ex lupo in cignum mutabitur.

Modum conficiendi litargyrium, aut cęruſam, miniũ &c. omitto, cum res ſit communis apud omnes.

Facilis eſt modus mercurium extrahendi ex plumbo ſic. ℞ cæruſam, & vnias cum ſale tartari, & ſale armoniaco ana vncias quatuor, miſce cum libris tribus aceti, permitte ita ſtare per dies aliquot, luta vas, & ſtilla, primo exiet acetum, poſtea mercurius antequam finiantur diſtillationes, cuius dragma vna cum alia auri calcinati optimè, & ſoluti pluries cum aqua vitis rectificata, coquantur in vaſe vitreo benè clauſo prius lentè, poſtea gradatim augendo per decem dies, vſque dum vertantur in puluerem citrinũ, & opus habes, quod cum alio mercurio eſt multiplicabile, & ſcias operari, quia hoc eſt maximum, & principale ſecretum in hac arte. Alius modus in extractione mercurij ex ſaturno. Lima ſubtiliter ſaturnum, & pone intra petiam lini; & ſuſpende intra ollam plenam oleo nucum, ne tamen petia fundũ tangat, obtura, & pone ſub fimo per 3. hebdomadas ad plus, & in fundo reperies plũbi mercuriũ &c. Modus extrahendi mercurium ex plũbo.

De aſſociatione ſaturni cum mercurio ſic igitur fit; recipiatur ſaturni quantumuis, & ſuper ipſum fuſum pone tertiam partem mercurij mundati, & vnitos piſta, & imbibe cum aqua ſalis communis fuſibilis præparati, & ſoluti in aquam, & ſepties imbibe cum dicta aqua ſalis, ſicca, & pulueriza, poſtea ſepties etiam cum aceto diſtillato imbibe, & fac vt ſupra, idem fac etiam cum aqua aluminis iameni præparati, & exſiccatos lentè pone ſub fimo, & infrà quinque dies ſoluetur in aquam, quam diſtilla in elambicco magno, & habebis aquam claram, ſubtilem, & odoriferam; quomodo etiam coniungi poteſt mercurius cum luna (ſed loco aceti pone aquam vitis) & diſtilla, & fac vt ſupra, deindè vna libra huius aquæ miſceatur Vnio plũbi cũ mercurio ex quibus fit opus electum.

cum

cum libra vna aquæ attramenti, quas pone ſub fimo per tres dies, iſtas diſtilla ſemel, & citrinitate, ac rubedine coloratas; has congela calore, & ipſa vtere ſuper magnam quantitatem corporum imperfectorum, & conuertet in perfecta.

Aliud ex ſaturno experimentum, ſaturnum fuſum ſemel proijce ſuper calcem viuam, poſteà ipſum fuſum ponas in vaſe terreo fictili benè obturato mineraliter, & vaſis medietas plena ſit, & calcina forti igne per diem, & vitrum inueniens rubeum conuerſum, funde ergò canem minorem cum æquali pondere ſui ex vno talium fuſibilium præparatorum, & topatium habes, poſt hinc pulueriza hunc lapidem, & laua aqua dulci à ſalſedine, poſteà recipe partem vnam arſenici citrini foliati, vini prædicti aliam partem, miſce, & piſta, ac forti igne ſine vllo liquore ſublima, & aſcendet arſenicum, cum vitro ſublima ter, quarta autem vice lentè ſublima, & aſcendet arſenicum, vitro manente in fundo fixo, vt puluis aureus, & penetratiuus tingens metalla vnum ſupra 10. quod ſi ita non euenit ſublima toties, donec in fundo fixum fuſibile maneant &c. Vlterius lapis iſte mixtus lento igne cũ ſale nitro, & refrigeratus piſtetur, & ſoluatur ſuper vitrum in loco humido, & ſoluetur in oleum citrinũ, quod miſceatur cum aqua leporis rubea, & congelabitur in lapillos diaphanos fuſibiles lumine candelæ, de quo vna pars ſuprà multum leporis, cuius poſtea vna pars ſupra 100. aliorum corporum, præter Martem, & Venerem mutabitur in perfectum.

Vitrũ plũbi ex quo ſit topatiũ, & alia medicina.

Aliud ſumatur purgatum Sabadai factum lupus, ſuper ipſum ponatur acetum optimè diſtillatum fortiſſimum, poſtea diſtilletur, & relinquatur per dies in fimo, iterũ aliud ſuperponatur, & diſtilletur, & hoc fac toties, vſquè dum tota lupi anima fuerit extracta cum aceto, quod acetum ſecum animam continens ſerua, & fæces calcina vt albæ ſint, poſtea ſuper fæces paulatim repone, prima vice octauam partem aquæ, & exſicca lentè; ſecunda vice ſeptimam partem, tertia vice ſextam, quarta vice quintam, quinta vice quartam partem, & cum hac menſura procedatur vſq; ad totalem bibitionem ab eſuriente factam, & fixa permaneat aqua, ſublimatum corpus, ſeù ſulphur ſal eſt mirabile, quod in orinali poſitum imbibatur cum decima ſecunda parte ſui ex oleo auri, & argenti, & ponatur benè coopertum igne lento coquendum, ibique in tali calore ſeruetur, vſq; dum oleum ebiberit, poſteà aliam duodecimam ſui partem olei

Elixir tranſmutans ad album, vel ad rubrum.

iterum

iterum adde, & fiat ſimiliter, toties hoc reiterando, imbibendo oleo, & coquendo, vſq; dum ſulphur amplius non ſublimet, ſed maneat fixum, quod cognoſces ſi poſitum ſuper ignitam laminam non fumabit, ſed fluet vt cæra, quod ſi volabit reitera operationes vt ſupra, cuius poſteà vna pars ſupra decem leporis, aut dominum terræ conuertet illas in naturam ſimilem oleo, quo fuit cibatus ipſe ſitiens &c. loco caluzaram ex quo extraxiſti ſulphur attrahe illud ex phetonta, quod meljus vnitur oleo minoris luminaris, & vertet in lunam mercurium, & ſtamnum.

Aliud magis tamen rude, non ità perfectum; extrahe ſal ex phænone calcinato cum aceto ſtillato rectificato, quod vt magis efficaciter ſoluat, ſuper alumen calcinatum rediſtiletur modo quo ſcis, & miſce ipſius ſalis ſaturni partes octo, mercurij optimè ſublimati partes quatuor, auri, ſi vis ad rubeum procedere, vel argenti, ſi ad albũ par. 1. & miſceãtur optimè in ſagiolo, ſeu in ouo philoſophico, & coquantur per tres menſes prius lento igne, poſteà paulatim augendo calorem, vſq; dum deueniat rubra, aut alba medicina iuxtà ſemen ſuum, & fiet elixir fixans, & tranſmutans mercurium, & plumbũ.

Aliud de plumbo ſuper ipſum preparatum, vel ſupra mercurium ipſius calidum, extractum vt dixi, ſi ſuperponatur oleum antimonij guttatim, erit tinctum intus, & extrà, cum pondere, & colore Solis. Fit autem oleum antimonij modo, quo infrà te docebo.

Alia operatio ex plumbo. ℞ plumbum non ſtridens, & fac ſtratum ſupra ſtratum in olla cum ſale communi, & in fine ſtratorum pone quantitatem ſalis armoniaci ad alitudinem quatuor digitorum, & benè clauſo vaſe, relinque per decem dies ſub fimo, mutando ſæpe fimum, vt ſit calidum, & omnia in calcem humidam mutabuntur. ℞ poſtea totam materiam, & pone in vaſe diſtillatio (à nobis dicto matarazzo) da ignem, nam primo exiet aqua, poſtea quidam fumi, cum quibus exiet argentum viuum, quod eſt mercurius plumbi, quod tamquã aurũ pretioſum ſeruare debes. ℞ poſtea fæces dum non amplius ſtillant, & reduc in corpus cum borace, aut ſapone, illarumque partes duas miſce cum parte vna argenti, & erit materia pro pluribus operibus conficiendis, ab argento nihil differens.

Ex plumbo ſimul mercurius extrahitur, & fit quędam mixtur.a

Aliud, fac aquam fortem ex vitriolo, & ſale nitro ana lib. 2. & aquam iterum pone ſuper fęces ipſius tritas, & iterum diſtilla, in hac

aqua ſolue amalgamam factam ex libra vna plumbi cum duabus mercurij purgati, & his per elambiccum diſtilla aquam lento igne vſque ad exſicationem materiæ. Rurſus tritura fæces, & ſuperpone eamdem aquam ſtillatam, & diſtilla per balneum vt materia ſit ſicca, iterum ſuperpone aquam, & diſtilla in balneo, & hoc facto- ties, vſque dum non amplius materia congeletur, ſed reducatur in oleum, cum hoc oleo commiſce auri puri vncias duas ſoluti in aqua forti, & moueatur vitrum, vt oleum permiſceatur cum aqua forti, in qua eſt ſolutum aurum; poſtea in balneo diſtilla aquam iuncturis benè clauſis, & deindè pone per diem, & noctem in calore qui ſit tantus, quantus ſufficit ad manu tenendum plumbum fuſum, extrahe, & habebis oleum efficaciſſimum ad fixandum ſe ſolo, & rubificandum &c.

Eſt & alius lapis in viſceribus terræ, quem antimonium nuncupamus, à plumbo parum differens, quod tam in arte medica, quam chymica vtiliſſimum exiſtimatur. Eſt in duplici ſpecie, aliud enim dicitur mas, aliud fæmina, magis probatur fæmina, mas eſt minus ponderoſus, minuſque radians, & arenoſior, fæmina verò nitet, friabilis, & fiſſuris, non verò globis conſtans. Præparatur per calcinationē adiuncto ſale. Præparatur autē pro medicamento optimo ſic, piſtetur antimonium, & ponatur in crucibulo aperto, & detur ei ignis reuerberationis vſq; dum liqueſcat, & dum eſt fuſum ſume vas maiolicæ, & proice ipſum fuſum in vas prædictum, & ita maneat. Hoc putridas obtundit febres ſumptum cum vino, aut brodo, alijſq; morbis quāplurimis; Romæ à PP. Ieſuitis optimè præparatur.

Antimonij vires, & præparationes, & extractio mercurij ex ipſo.

Mercurius antimonij extrahitur ſic. ℞ regulum antimonij, & ipſum ſublima cum ſale armoniaco, ſublimatum hoc pone ad ſtillandum lentè prius ſub fimo locatum per 3. dies, & ſtillabit mercurius. Antimonium ſuper ferrum ignitū proiectum iuuat, vt facilè fundatur. Dum in venis metallicis reperitur antimonium, ſignum eſt ibi eſſe venam, quoque argenti. Antimonium de ſe adſtringit, refrigerat; meatus obſtruit, fluxiones oculorum dum coctum fuerit coercet, aliaq; quæ multa adducunt Medici, & Matthiolus.

1 Oleum antimonij.

Fit etiam ex antimonio oleum tali modo, ℞ antimonij, calcis viuæ, & ſalis armoniaci ana, pone in diſtillatorio, primo exiet flemma, auge poſtea ignem, & muta recipiens, intra quod ſit aliquantulum aquæ vitis, & exiet oleum rubicundiſſimum.

Aliud

Aliud oleum. Piſta ſubtiliter antimonium, & bullias illud cum lixiuio forti, vſq; dum euadat rubeum decanta lixiuim, & ſuperpone nouum, & fac vt ſupra, poſtea ſuper dicta lixiuia decantata rubea infunde acetum ſtillatum, & in fundum præcipitabitur in formam butyri antimonium. ℞ deindè dictam arenam, quæ eſt in modum vnguenti, & pone ſuper illam acetum ſtillatum vt ſuperabundet 3. digitis, claude, & pone ſub fimo per 4. dies, poſtea ſtilla lētè, & exiet acetum, auge ignem, & muta recipiens cum aqua vitis intus, & ſtillabit oleum &c. huius olei pars vna, mercurij 4. & auri foliati 1. ſi per dies aliquos lentè coquantur, totum fixatur in aurum, & medicinam rubificantem, vel prius tantum lento igne diſtillentur, vt non amplius diſtillet, & poſtea per diem, & noctem conſeruentur in igne lento, hæc enim medicina eſt opima ad rubificandam lunam, plumbum, & æs. 2 Oleum.

Aliud nos confecimus oleum tali modo. ℞ lib. 1. antimonij funde in magno crucibulo, ſuper ipſum infunde paulatim libras duas ferri limati, & miſce ſimul, & incorporata fac vt refrigerentur, poſtea piſta dictam materiam, & pone ſuper parop ſides terreas in fornace reuerberationis, ibiq; tantum maneat, vſquè dum deueniat ad colorem cinaberis, quo facto extrahe, & tritura, ac pone in orinali more ſolito ad diſtillandum, & primò exiet aqua, qua extracta extrahe iterum fæces, & permitte ità eſſe per 2. dies, poſtea pone iterū in diſtillatorio ad ignem lignorum, & exiet oleum rubicundum, quo ità vtere, fiat amalgama ex argento, & mercurio, & ſuper ipſam infundatur aqua fortis vt ſoluatur, in qua ſolutione proice partem vnam olei, & miſce, fac poſtea euaporare aquam, & ipſum oleum manet in fundo cū amalgama, coquatur igne lento per dies aliquot, & fixabitur. 3 Oleum.

Preparatur autem ſic pro magna medicina. Recipe antimonium in magna quantitate diuide in partes magnitudine vnius talis, & pone in olla optimè clauſa luto mineralitatis, & coquatur in arca vitriariorum, vt coquitur ſoſa, quæ eſt vitri materia, poſteà pulucrizetur ſubtiliter, & in vna parte huius pulueris ponantur ſeptem partes aceti optimè ſtillati, & quolibet die pluries commoueatur in vaſe vitreo, & ſoluetur, ſolutum diſtilla filtro, & ſerua acetum antimonio grauidum; hoc per balneum mariæ diſtilla, vt exeat humiditas, quam ſerua, at remaneant fæces, quas tritura pone poſteà Operatio realis philoſophica.

in igne ad ſtillandum, vel ſi non vis triturare, continua ignem, & dum humor rubeus incipit exire, muta recipiens, benè claudendo iuncturas, & ignem gradatim augendo. Recipe emanantem ipſius ſanguinem, qui in ſe quatuor continet elementa, pone ipſum in ampulla vitrea, quam repone per quindecim dies in fimo, mutando ſingulis quinque diebus fimum, & ſoluentur partes elementares, poſteà pone vas in balneo mariæ lento tamen (ſufficit namq; ſi aqua balnei bulliat) & cum recipiente diſtilla, & ſerua aquam, quæ exiet, ac fæces relictas ſerua, poſteà aquam iſtam ſtillatam ſepties rediſtilla, ſemper fæces, quas relinquit, miſcendo cum primis fæcibus; aquã iſtam ab omnibus fæcibus depuratam vocant Phyloſophi *mercurium communem*; quam ſerua optimè clauſam in ampulla. Recipe ergo fæces ſeruatas, & piſta ſubtiliter ſuper marmorem ad ſolem imbibendo, deſſicando ſoli, & terendo cum aceto forti ſtillato, & hæc operatio fiat toties, donec tota nigredo à fæcibus egreſſa fuerit, quod cognoſcitur dum videbis illas rubeas, aut citrinas. Tunc illas fæces recipe, & pone ad diſſoluendum cum magna quantitate aceti fortiſſimi diſtillati, & dum ſolutæ fuerint, ſtilla filtro, & ſi fæces aliquæ manſerint inſolutæ, iterum ſuperpone acetum, & vt ſupra ſolue in balneo mariæ, & ità fac donec omnes fuerint ſolutæ, quas omnes ſolutas fæces pone in balneo mariæ, elambicco benè clauſo, & extrahe ſuperfluam humiditatem aceti, ità tamen vt fæces remaneant ſicut ſalſa, poſteà pone vas in cineribus, & ſuppone ignem lentum, vſq; dum exiet ſuperflua humiditas, & dum in ore ſtillicidij videbis apparere colorem aureum, aut rubeũ muta recipiens, & claude, & ignem auge, quia exiet oleum, & ſerua fæces, quia in ipſis continetur elementum ignis, prædictum oleum appellatur *ſulphur philoſophorum*. Hoc oleum ſepties rectificabis in elambicco ſuper cineres igne lento, ſemper fæces, quæ remanent, vniendo cum fæcibus prius relictis; hoc oleum (quod aurei coloris, aut rubei eſt, nam ſi album eſt, non habet vim) ſerua diligenter. Poſteà fæces olei relictas rectifica hoc modo, aqua ſua imibibes, & Sole, aut igne moderato exſicca, & hoc fac toties, vſq; dum citrinæ, aut rubeæ euadant, & meliores quo magis rubeæ, & ſerua illas, quia in ipſis continetur ignis, & terra.

Coniungantur igitur in Dei nomine prædicta elementa, vt habeatur lapis noſter.

℞ igitur

℞ igitur terræ prædictæ partem vnam, illamq; imbibe cum parte vna aquæ ſupradictæ, quæ *anima* nuncupatur, & piſta ſuper marmorem, & exſicca, & cum exſiccata fuerit, iterum imbibe cum ana ſupradictæ aquæ, imbibendo, & exſiccando ſuper marmorem, vſq; dum bibat duplum ſui ex aqua prædicta. Iterum lapidem prędictum imbibe cum vna parte olei ſupradicti, & ſuper marmorem imbibe, illam piſtando, vt euadat rara, vt ſalſa, pone poſteà in ampulla obturata ſub fimo per quindecim dies, mutãdo fimum ſingulis quinq; diebus, poſteà ℞ ampullam, & congela ſuauiter in cineribus calidis, & hoc lapide vtere ſuper leporem capiendum ne fugiat, nam ſi pars vna huius lapidis ſuprà 100. leporis calidi in crucibulo ponatur, congelabitur in medicinam, cuius iterum pars vna ſuprà 100. in medicinam vertet, cuius poſteà pars vna ſuprà 100. transformabit in pulchritudinem lunæ plenæ &c.

At ſi ad rubeum operari cupis operare in omnibus, & per omnia vt ſupra dictum eſt de lapide ad album, excepto hoc quod ponas partem vnam terræ, ſed imbibe prius toties cum ſuo oleo, vt ebibat terra triplum ſui, imbibendo, & exſiccando vt ſuprà ſuper marmorem, & poſteà imbibe ipſam cum vna tantum parte mercurij, hoc eſt aquæ, vt fiat ſicut ſalſa, & pone in fimo vt ſuprà, congela vt ſuprà, & pone poſtea ſuper leporem, & operare vt ſuprà. Procedit hoc opus per ſeparationem elementorum, quem modum inſinuauit Sanctus Thomas non manifeſtando, quænam ſit materia.

Fit etiam ex antimonio regulus tali modo. ℞ ſalnitrum vncias 6. ſal commune crepitatum vnc. 2. tartari vnc. 10. piſta, & miſce ſimul, & pone in olla lutata ſuprà ignem vt fundantur, & dum iſta manent fuſa, paulatim ſuper infunde antimonium pnluerizatum, & vnias cum baculo, & ſic paulatim miſceas cum toto antimonio, & dum commixta ſunt omnia, commoue aliquantulum ollam, vt regulus reducatur in vnum infundo, permitte poſteà frigeſcere, & illud inuenien s in fundo in formam cirellæ conglutinatum. Regulus antimonij quomodo fiat.

CAPVT

CAPVT TERTIVM.

De Stamno.

Proprietates ſtamni.

STamnum proprietates habet nimis plumbo propinquas, eſt tamen purius illo, partes non benè habens vnitas, quando cum alijs vnitur ob ſuam incompoſitionem frangibilia reddit cætera metalla, ſtridens eſt, & nimis humidum.

Separatur, ac preparatur eo modo quo plumbum, exaltatur autem ſic. ℞ vnam partem iouis preparati, & pone in ſeptem partibus aquæ vitis rectificatæ, & in ampulla poſitum commoueatur ſemper, & fiat vt de plumbo exaltato. Conditur tot etiam modis, quot plumbum, purgatur etiam, ſi fuſum proiciatur pluries intra ſuccum porri. Dealbantur, ac purgantur vaſa ſtamni ſic, ℞ ſalis communis, armoniaci, & gemmæ, item aluminis rocchæ, & miſce cũ aceto albo, in quo fac ebullire vaſa, & extergas panno lino, & erunt pulchra vt argentum.

Purgatio ſtamni.

Componuntur ex ipſo variæ medicinæ. ℞ cadech preparatum, funde, & extingue ſepties in aqua ſalis armoniaci preparati, & ſoluti in aqua dulci, & ſit ipſius libra vna, amalgama cum libra media mercurij benè mundati, poſtea laua, & exſicca vt ſupra feciſti de plumbo. Deindè cum ipſo amalgamato pone libram vnam leporis ſepties ſublimati, piſta, & miſce, & pone ſuper marmorem in loco humido, ſepties in die cum piſtello piſtando materiam, & recipe aquam emanantem ibi in vaſe vitreo, & ſi quid inſolutum fuerit, piſta pluries, & imbibe cum aqua, quæ emanauit, & relinque in humido, vt ſoluatur totum, tunc ℞ aquam iſtã, & diſtilla ipſam igne lento, & aquam clariſſimam quæ exit ſerua. Dum autem non amplius diſtillant, auge ignem fortem, vt fæces, quæ in fundo remanſerunt, calcinentur, & albæ euadant, nam ſi albæ non ſint, calcinentur igne reuerberationis, vſq; dum albeſcant, illas dealbatas imbibe ſuper marmorem aqua prædicta, & permittas ibi in humido diſſolui vt ſuprà, & poſteà diſtilla vt ſuprà, ſerua aquam; & fæces tritura vt ſuprà, iterum imbibe, ſolue, diſtilla, & piſta, & imbibe, & hoc fac toties, donec per reiteratas iſtas operationes ebibat calx totam aquam ſuam, & nihil humiditatis remaneat, & tunc

inue-

inueniens in fundo laminam cadech, laminam chriſtallinam fixam, ac fundentem, de qua pars vna ſupra centum mercurij, & albeſcet firmiter.

Alia operatio elicitur ex ſtamno ſi pocedatur vt factum eſt, vt in tertia operatione de plumbo extrahendo animam ipſius cum aqua vitis optimè rectificata, & in omnibus faciendo, vt ibi, extrahendo ſcilicet animam cum reiteratis aquis vitis, calcinando fæces, vt albeſcant, vniendo animam cum fæcibus, ſublimando deindè materiam, & incerando cum oleo lunæ, & fiat proiecto ſuper mercuriũ, & ſtamnum.

Alia. Ignias ſepties chriſtallum in padella ferrea, & extingue ſepties in oleo papaueri, aut teſtudinis, quia mollificabitur vt plumbum, funde poſtea, & trituta, ac incera cum vno ex oleis correctis, quæ infra habebis toties, vt currat fuſum ſuper laminam ignitam ſine fumo, huius pars vna ſuper 8. ſtamni, aut æris purgati conuertet in veram lunam.

Alia medicina ſophiſtica. ℞ arſenici chriſtallini ſublimati vncias tres, mercurij ſublimati vnciam vnam, ſtamni de Flandria optimè purgati, & calcinati vnciam vnam, & amalgamentur omnia, & ponatur in duobus vaſibus, ad modum cucurbitæ, benè clauſis, & inferior ſit lutata, & collocẽtur in cineribus calidis per dies 8. & tunc mercurium, venerem, & ſtamnum conuertent in lunam.

Fit aqua ſtamni, ſicut & plumbi, ſi fiat ſtratum ſupra ſtratum ex limatura iſtorum, & calce viua ana, & ponatur ad diſtillandum, quæ quidem aqua efficaciſſima eſt pro ſoluendis metallis, & lapidibus. Aqua ſtãni & plumbi.

Sal ipſius extrahitur ebulliendo ipſum benè purgatum cum aqua vitis rectificata, vel exponendo Soli calido, vſq; dum coloretur, & decanta aquam vitis, & iterum ſuperpone, & decanta, & poſteà euapora; vel ſi poſtquam fuerit ſolutum in aqua forti permictatur in lapillos conuerti in loco humido, & frigido, vt dicemus de auro, & argento. Sal ſtamni.

Alia. Recipe ſalis ſtamni vnciam vnam cum dimidio, ſalis plumbi vnciam vnam, & ſalis mercurij vncias duas cum dimidio, ſingula ſolue ſeparatim in aceto ſepties rectificato per balneum, & miſce poſteà ſimul omnias iſta ſoluta ſalia, euapora aceta, iterum ſolue, & congela, & hoc ter facias, & huius medicinæ pars vna ſuper 12. æris purgati vertet in Lunam.

Du-

Dubitatur cur ſtamnum cum in ſe flexibile ſit, coniunctum cum alijs metallis reddat illa inflexibilia, & frangibilia.

Reſpondeo, quia ſua ſubtilitate peruadit humidum illorum, & illum inſpiſſat, ſuoq; ſale, ac ſulphure penetratiuo coſtipat,& indurat, ex hoc principio olim, ſophiſticam compoſuimus medicinam frangibilem, quam proiecimus ſupra æs, illudq; dealbabat, at quoniam nullius eſt bonitatis, omitto.

Sciant autem omnes operarij quod omnis medicina in qua ſpiritus plumbi, aut ſtamni continetur, nunquam apparere faciet æris rubedinem in igne, ſed ſemper alba exiet in aqua extinctum fuſum.

CAPVT QVARTVM.

De Ferro.

Ferri proprietates.

FErrum, quod communiter dicitur Mars eſt frigidum in primo, & ſiccũ in ſecundo, non poroſum, ponderoſum in tertio, mixti coloris; eius mineræ ſunt multis in partibus. Funditur primo ſi poſitum in crucibulo ita igneſcat, vt videatur ſudorem quemdã emittere, tunc ſuper ipſum proiciatur aliquantulum ſulphuris, aut auripigmenti, aut arſenici, ſalinitri, vel armoniaci, & ignem augendo, fundetur. Ex ipſo talis operatio elicitur, fundãtur ipſius, lunæ,& veneris partes æquales, & in virgam reducta poſtea igne fortiſſimo cupellentur vt venus auolet, & habebis duas vncias optimi argenti.

Operatio mixturæ ex ferro.

Alio modo ſic ab Ariſtotele in libro de perfecto magiſterio funditur, & præparatur. R. ſalis armoniaci, aluminis iameni, ſalis nitri, & vitrioli partes æquales, pone has in duplo aceti ſtillati, & expone ſoli per 7. dies, vt ſoluantur in hoc aceto extingue pluries laminas martis ſubtiliter inciſas, toties, vſq; dum albæ euadant vt argentum, poſteà iſtæ ſubtiliter limentur, & limaturam iſtam toties laua cum ſale, & aqua vt albæ euadant, vt argentum, ex ſiccã, poſteà limaturæ huius partem vnam miſce cum media parte arſenici ſeparati, & præparati,& pone in furno, calcinãdum per 4. horas,& fac deſcendere, & intret per botum barbatum. Iterum cum arſenico fac vt prius, & toties vt deſcendat album vt argentum.

Aliter funde ſic, ℞ folia tenuiſſima ferri,& extingue 40. vicibus in capitello facto ex cineribus vrticæ, ſæpius mutando capitellum,

& ſic alba illa folia vt argentum, cementa illa poſteà cum puluere facto ex cortice pomorum granatorum recentum, non ſiccorum, & cum mirabolanis ana, & iuncturis clauſis funde magno igne, & hoc fiat ter, poſteà funde magnam ferri quantitatem cum parua quantitate arſenici ſublimati fixi fuſibilis, quod dicitur ſulphur album philoſophicum, de quo infrà, & fuſam in veram dianam mutabitur.

Aliter S. Thomas in ſuo florido. ℞ limaturam ferri puram, & benè lauatam, & miſce cum ana arſenici ſublimati albi, & cum aliquantulo boracis, ac maſticis pulverizati funde, & fac deſcendere in terra fuſionem, & poſteà decies cum borace, & vitro funde, & habebis illud album vt argentum.

Aliter laminas ſubtiles ferri infoca benè in crucibulo, & ſuper ipſas proijce ſurſum magneſiam puluerizatam, & fundetur, & hæc eſt via facilior pro argento.

Præparatur autem ſic pro auro. ℞ limaturam martis, & laua cum aqua ſalis diſſoluti in ipſa, & exſiccatam laua cum aceto rubeo mirabilis fortitudinis diſtillato, piſtando, & exſiccando in Sole calido ſuper marmorem toties cum aceto, vſq; dum rubificetur, tunc adde ana arſenici riſigalli ſublimati rubificati, & miſce per minima cum ſale armoniaco diſſoluto ana cum arſenico, & ſublima toties, miſcendo cum fæcibus, vſq; dum fuſum, & fixum remaneat, quam materiam pone in loco humido, & filtretur, poſteà congela igne lento in cineribus clauſo vaſe, qua congelata pro luna tingenda, penetranda, ac transformanda nil melius &c. Crocum martis.

Aliter S. Thomas, & communiter ſic rubificant. Cimenta per diem laminas ferri cum ſulphure clauſo vaſe, piſta poſteà, & pone ſuper ipſum acetum forte in maiori quãtitate diſtillatum in vaſe vitreo, & Soli, aut igni relinquatur, vt rubeſcat acetum, decanta rubicundum acetũ, aliudq; ſuperpone, & fac ſimiliter, & hoc toties, donec non coloretur amplius, acetum coloratum filtra, poſteà euapora acetum, & in fundo remanebit crocum martis, quod poteris in humido loco diſſoluere &c. Vel ſimpliciter fiet, ſi ſuper limaturam ferri ſolum ponatur acetum, & de reliquo fiat vt in modo S. Thomę. Fundes etiam ſi ipſi infocato iuxtà pones ſulphur, videbis in guttas deorſum cadere &c.

Mollificatur vt argentum, ſi fiat paſta ex calce viua, & oleo oli-

Ferrũ quomodo reddatur molle.

uarum, & cum ipſa inuoluatur ferrum, & ponatur ſub carbonibus, vſq; dum ignis totaliter accenditur, tunc extrahe, & ſepara ab ipſa paſta, & eſt factum. Item ſi ferrum ignitum extinguatur in euforbio, dulcificabitur. Induratur autem maximè ſic, extrahe aquam ex lumbricis terræ, ex radicibus rafani, & barbis pororum, & diſtilla ſingula ſeparatim, poſteà miſce iſtarum aquarum partes æquales, & in ipſa aqua mixta extingue gladios benè ignitos.

Cur ferrum temperetur aqua.

Dubitatur circà ferrum cur temperetur, & dureſcat in aqua. Reſpondeo, quia igne agitati ſpiritus, & diſpoſiti vt exeant à frigore aquæ detinentur, & retrahuntur, & vniuntur, ac fortificant ſe. Ferrum minus purgatum, magis flectitur, quia diuerſis ignitionibus multum humidi (à quo cauſatur fluibilitas) fuit conſumptum. Iuuat tempus ad ferri duritiem, namque in plenilunio magis induratur quam in nouilunio, quia in plenilunio humiditas facilius reſoluitur.

Ferrum minus purgatũ cur magis flectitur.

Præparatur ferrũ pro pluribus infirmitatibus, quæ preparatio communis eſt, proindè omitto. Fit autem ex ferro, ſi præparatur vt venus, extrahendo animam ipſius, & reuniendo, ſublimando poſtea, & incerando cum oleo auri, elixir tranſmutans mercurium, & ferrum in aurum.

Aliter. ℞ ſalis ex ære, & ſalis ex ferro ana vnc. 2. & ſalis ex mercurio vnc. 4. ſolue ſingula diuiſim in aceto ſepties per balneum rectificando, ſolutiones iſtas miſce, & congela, iterum ſolue ſimul, & congela, vſquè dum ſuper laminam ignitam fluant vt cera, cuius pars vna tingit, ac fixat viginti partes argenti in aurum.

Aliud. Recipe ferri excremẽta, vulgo dicta (ſchiuma) quæ proijcitur à Ferrarijs, tritura ſubtiliter, pone in humido, poſtea ſtilla, & exiet oleum, quod ſerua, iterum tritura, pone in humido, diſtilla, & exiet aqua, quam ſerua, iſta lento igne ſingillatim congela per ſpatium vnius menſis, & oleum congelatum mercurium, ac venerem conuertet in ſolem, aqua vero congelata mutata in lunam.

CAPVT QVINTVM.

De Auro.

Proprietates auri.

Diuerſa auri nomina habebis in mea clauicula, eſt aurum materiæ calidæ, & ſiccæ, moderatæ, crocei coloris, fixum, non

poro-

poroſum, & habet maius pondus quam reliqua metalla, eſt calidum in tertio, ponderoſum in quarto, croceum in ſecundo.

Purgatio, & calcinatio.

Purgatur aurum in cinericio cum antimonio &c. Calcinatur autem multis modis, & odore plumbi, & amalgamatum cum argento viuo, euaporando argentum viuum, quod ne perdatur, argentum viuum euaporari poteſt ſuperpoſito aliquo vaſe benè clauſo, igne ſuppoſito. Vel aqua regia facta ex ſale nitro, vitriolo, & alumine rocchæ, ſoluendo intrà ipſam aliquantulum ſalis armoniaci, ſoluitur aurum foliatum, ſic vnc. 2. ipſius ponantur cum vnc. 6. mellis puriſſimi electi in vaſe puriſſimo diſtillati, illa ponendo in fimo per quinq; dies. Vel illud aurum foliatum vnias cum tribus libris mellis, & pone per quinque dies in cineribus, extracta materia diſſoluatur aqua pura calida, & aurum in fundo eſt vaſis, iterum adde tantundem mellis, & fac vt ſuprà, & inuenies aurum optimè calcinatum, tunc diſſoluatur in quatuor partibus aquæ vitis ſemel rectificatæ, & habebis illud diſſolutum in aurum potabile, ſuaue, & vtile pro multis infirmitatibus, & pro memoriæ, ac ingenij acumine; quod ſi pro alio vti volueris, euapora aquam vitis, & ſerua aurum.

Nota aurũ potabile verum.

Aliter. Fiat amalgama ex parte vna auri, & vna cum dimidio mercurij benè lauati, puluerizentur, & miſceantur cum ana ipſorum ſalis armoniaci, hoc eſt cum vncijs duabus cũ dimidio, ponantur in crucibulo altero ſuperpoſito benè clauſis, & per diem, ac noctem maneant in igne carbonum in furno, & vaſe refrigerato aperi, & collige materiam, quæ tanti ſplendoris eſt, vt ex ipſius viſu nõ ſatientur oculi, tantique ſplendoris erit, vt ſi in vaſe vitreo facto ex vitro plumbi reponatur, nocte obſcura etiam illuminabit; qui eſt ſecundus lapis luminoſus ex illis, quos ego propoſui in fronte libri (quo modo autem fiat vitrum plumbi, oſtendam infra) cum quo lapide magnum componitur elixir ad ſolem cum breui magiſterio, paucis quidem noto.

Lapis luminoſus ex calce auri cum elixir.

Extrahitur ſal ſi ipſum calcinatum in lapillos conuertatur, vel ſi ſuper limaturam ipſius infundatur aqua vitis rectificata, & pluries repetatur, quæ poſteà euaporetur, vt in fundo manet ſal. Eliciuntur autem per ipſum quamplures medicinæ, ſumatur ſalis ex auro vnc. 1. & ſalis ex mercurio vnc. 1. ſoluite quodlibet ſeparatim in aceto ſepties rectificato per balneum, & poſteà miſce, euapora acetum, & coque tantum, vſq; dum fluat vt cera. Deindè recipe vnciam 1. ſalis

Sal auri quomodo habeatur, & elixir cum ipſo.

ex ære, & vnciam 1. ſalis ex ferro, & ſeparatim ſoluantur in ſimili aceto, poſteà miſce ſimul,& coque,& da ignẽ vt fundantur, euaporato aceto; ſumas deindè ſal auri, & mercurij, & ponatur ſoluendũ in balneo, ſicut & ſal ferri, & æris per dies 8. Separatim horũ vltimorum ſal, à ſale primorum .ſ. auri, & mercurij; & poſtquam ſoluta fuerint, miſce ſimul omnia iſta ſalia, & pone in fimo per dies 15. ad diſſoluendum, poſtea congela; iterum ſolue, & congela, & hoc fac quater, aut quinquies, & vltima vice habes rubicundum lapidẽ, cuius pars vna ſupra multum mercurij, & lunæ. Contẽplare Lector medicinam hanc, quia nimis ſane eſt ponderabilis.

Alia operatio. Recipe vncias 6. mercurij benè purgati, & amalgama cum vncia vna limaturæ auri, quam miſce cum vncijs duabus animæ ſaturni, has pone in vrinali cum ſuo elambicco, & recipiente, ad ſtillandum igne lento, ita tamen vt per ſex horas non deſcendat mercurius in recipiens, poſtea per duas horas auge ignem vſq; dum deſcendat tantum vna pars ipſius, iterum Recipe hanc partem mercurij deſcenſi, & miſce cum fæcibus, triturando, & diſtilla vt ſupra, & hoc fac toties, vſq; dum totus mercurius fixus maneat in vrinali, cuius vna pars ſupra ſeptem mercurij calidi, aut lunæ fuſæ albificabuntur &c.

Anima plũbi quomodo habetur.

Extrahitur anima plumbi tali modo, ebullias acetum, vel ceruſam, & acetum filtra, & euapora & in fundo manet anima, ſeu ſal.

Quoniam tota tranſmutatoriæ artis induſtria verſari debet circa conuerſionem metallorum perfectorum in mercurium, vt indè magni lapidis compoſitio poſſit elici. Modum do talem. Solue lunam in aqua forti extracta ex vitriolo romano, & ſalnitro ana, & rediſtilla toties vſq; dum euadat luna crocea, in ipſa pone aquam vitis rectificatam, & diſtilla, & iterum ſuperpone, & diſtilla, & videbis aſcendere mercurium in formam nubeculæ, commouete vas, & videbitis mercurium cadere ad fundum vaſis, in aqua autem pro auro ponite (vt ſoluatur) aliquantulum ſalis armoniaci.

Mercurius ex ſole, & luna.

Alium modum ex clauicula Chymica manuſcripta Raymundi Lulij in meo exemplari vetuſto collectum, qua explicantur alij libri Raymundi ſic habemus. Recipe vnciam vnam calcis lunæ cuppellatæ, & ſubtiliter contere ſuper marmorem, & imbibe cum oleo tartari fixo vſq; dum bibas quinque partes plus ſe, & exſicca ſemper ad Solem, vt reducatur in puluerem impalpabilem, &

ipſe

ipſe deinde ponatur in vaſe cum collo longo, & ſuperponatur de meſtruo fætente (quod fit ex ſalpetra, & vitriolo ſepties rectificato per diſtillationem, ſemper fæces quas relinquit, remouendo) & benè clauditur vas, & ponatur ad ignem cinerum cum paruo igne carbonum, quouſq; bulliat materia, & diſſoluatur pone poſtea materiam frigefactam in alio vaſe cum ſua cappa in furno ad diſtillandum, vt exeat meſtruum, & ſit materia exſiccata, & ſpiritus fætentes ſint ad cappam, & in receptorio iam exaltati, & dum tale ſignum videbis, dimittatur tale vas infrigidari, paulatim exſiccetur, & deinde puluerizetur materia, & ponatur in vaſe terreo benè cocto vitriato, & ſuper illum ponatur de aqua communi bulliente ſtillata, mouendo ſemper materiam cum baculo mundo vſq; dum materia ſit ſpiſſa, parum deinde moue hanc ſalſam cum baculo vſque dum videas apparere grana mercurij, & appareat in magna quantitate, ſecundum quod poſuiſti de corpore perfecto in ſimilitudinē argenti viui vulgi, quod aqua frigida laua, & deſiccetur per pannum, & tranſire, facias quoq; per corium, & ſicut fit de luna ità de ſole.

Huc autem diligenter incumbendum, ò lectores, iſte enim eſt mercurius noſter, & hi duo rationem maſculi, & fæminæ habent, vndè benè dicebant Philoſophi, opus noſtrum in ſole, & luna conſiſtere, corpora in aquam eſſe ſoluenda, matrimonificate gumma cum gumma, ana de ambabus naturis, & coquite. Contemplamini omnia philoſophorum dicta, & enigmata, & omnia videntur manifeſtè indicare lapidem. Fæmina concipiat virum ſuum, vt coronatum producat filium, nihil extraneum ingreditur cōpoſitionem noſtram, vnum quodq; producet ſecundum ſemen ſuum, & quidem luminaria ità reducta non amplius ſunt aurum, aut argentum vulgi. Plura ponere non audeo, ſciant coquere, & non in alio magnam medicinam quærant, quam in his duobus tantum mercurijs, in quibus ſuum quoq; ſulphur reperitur. Omnes aliæ ſunt veluti quædam particulares medicinæ non tantum ſe extendentes, hi ſanè ſunt homo ſeluaticus, & iuuenis agreſtis, qui ſtatim in vaſe poſiti fundentur, ſcio multos me benè in hoc percepturos &c. modum quo proceditur, ſatis datur cum ſuis figuris in meo libro, & dictis. In prima figura, eſt maſculus, & fæmina ſe oſculantes in ore vaſis. In ſecunda coeunt cum his verbis, *ſoluemo li corpi in argento viuo*, in 3. *caput corui*, in 4. *terra negra puzzolente*, in 5. *in principio era ſopra, hora ſommerſa*

Explicātur dicta philoſophorum circa lapidis materiam.

in

in fondo:& alia,vltimo dum loco adeſt rex coronatus &c.dum mercurium iſtum luminarem habueris innumerabiles, poteis elicere paruas medicinas, & multiplicationes, dum enim ſemen habetur, multæ inſeri poſſunt plantulæ. Facias ergo ſic ad album cum mercurio lunæ, ℞ vncias tres argenti cupellati, amalgamati cum vna, & dimidio mercurij vulgaris, & miſce cum vna mercurij lunaris, pone in vitro colli longi,da ignem gradatim, & multiplicatur medicina; deinde recipe vnciam vnam iſtius materiæ coctæ vnias cum portione illorum vt ſupra, & multiplica, & duc in corpus.

Ad rubeum autem ſic, recipe argenti viui extracti vt ſupra ex calce ſolis vncias quatuor, & amalgama cum vncia media auri calcinati, & cum duabus mercurij vulgaris bene loti, da ignem gradatim, & in principio durabit per 15. dies nigredo, quæ dicitur eclipſis, dum clareſcit, auge ignem vt ſit biſca, auget vt ſit alba, auge in 3. gradu vt ſit albiſſima, auge in 4. gradu vt ſit rubedinem, & completum eſt opus.

Multiplicatio, recipe vncias ſex mercurij vulgi amalgamati cum vncia media auri fini, miſce cum calce rubea, pone in vaſe lutato, da ignem paulatim vſq; ad tertium gradum, & erit rubea, reduc in corpus, fundendo vnciam mediam auri, & ſuperimponendo pallottulas de illa puluere vnius quartæ vnciæ gummatæ cum cera rubea, & funde, iterum ſuperpone, & funde vſq; ad quatuor vncias calcis rubeæ, proijce in canalem,& habebis aurum optimum &c. in hac operationes habes tria, & fiunt vnum, adeſt coagulum eiuſdẽ rationis, ſicuti coagulum panis adhuc eſt ex farina,& coagulum lactis ex lacte.

Coagulum eiuſdem rationis cum re coagulata.

Alia operatio; primo, docetur modus conſtruendi meſtruum animale. Recipe vrinam iuuenis benè complexionati ætatis annorum duodecim ad plus, & ſint quatuor lib.& non ſit putrefacta, vt aliqui dicunt, ſed ſit facta ad plus per vnum diem naturalem, & diſtilla in elambicco lento igne, quam diſtillationem conſerua in vaſe vitreo, & os claude cera ne reſpiret, & iterum facies aliam diſtillationem vt prima, & conſerua cum prima in eodem vaſe vitreo, & ſemper conſeruabit fæces in vaſe vitreo benè clauſo cum cera,& pice græca, iterum facies tertiam diſtillationem, & quartam, & quintam, quouſque habes notabilem quantitatem vrinæ, & ſemper conſeruabis fæces, vt ſupra dictum eſt, poſtea accipe totam iſtam aquam diſtilla-

Modus faciendi meſtruum animale.

ſtillatam, & iterum diſtilla, atq; iterum, & fæces conſeruabis cum alijs, & iterum diſtilla, & ſic facies ter, & quater, & fæces ſemper conſeruabis, & ita eſt aqua vita de fonte viuo, non illa vini vt vulgares tenent, poſteà accipe omnes fæces antè conſeruatas, & collige in vnum, & tritura benè, pone in boccia ſuperinfundendo de aqua vitæ, & iterum bis diſtilla, poſteà tritura, & ſuperinde de aqua vitis, & diſtilla quouſq; ſal noſtrum fuerit benè calcinatum, & ſimiliter pone ipſum in dicta diſtillatione, & conſerua eam, quoniam aqua hæc eſt perfecta, & cæleſtis, & eſt coagulum, & ſerua eam in vaſe vitreo benè obturato cum cera intermixta pice græca, & hæc eſt prima operatio lapidis.

Secundò poſteà accipe aurum finum foliatum ad vncias 2. mercurij crudi 2. & amalgama ſecundum artem, & ſic amalgamatum pone in aliqua lacentula lapidea munda, & benè fabricata circumcirca, & ibi ponas dictum amalgama, & ſuperinfunde aquā vitis, & candela accenſa mitte ignem in amalgamate, & poſt conſumptionem aquæ vitis, iterum ſecundo pone aliam aquam vitis, & poſtea videas ſi aurum non eſt in totum puluerizatum, iterū amalgama cum mercurio, & fac cum aqua vitis, & facies ſic quouſq; aurum ſit redactum in puluerem ſubtiliſſimum. Poſtea accipe illam puluerem auri ſic præparati, & mellis deſpumati, & ſuper marmorem paulatim miſcendo, quouſq; videbis quaſi vnguentum factum; poſtea pone aurum ſic confectum in vaſe vitreo, & facies reſidere per duas horas, poſtea per inclinationem trahe mel, & remanebit aurum in fundo, & ſi non inueniens ſicut vnguētum, iterum adde mel, & macina in porfido, vel marmore, vt faciunt pictores, & ſic facies ter, poſtea conſerua illud in vaſe vitreo benè obturato.

Tertio poſtea habeas præparatum vas vitreum circulationum, & pone dictum aurum ſic confectum in dicto vaſe circulatorio, intermiſcendo diſtillationem, dictā (meſtruum animale) vt liquidum fiat, & pone de dicto meſtruo tantū vt cooperiat per duos digitos amalgama, & fac vt vas circulatorium non ſit lutatum, ſed ſit benè clauſum ne reſpiret, nec exeant ſpiritus, quoniam in hoc conſiſtit tota noſtra operatio, & ponas in balneum ad circulandum, & poſtquam videbis aquam deficere, iterum adde aliam tantam aquā, ſicut prius, & ſic facies quouſq; videbis rem in fundo reductam in albedinem.

Eſt enim tunc vltimus conatus naturæ, & poſt veram albedinem con-

conſequutam poſt nigredinem cōſerua puluerē in vaſe vitreo, quoniam aurum eſt redactum vſquè ad primam materiam, & ſic conſequutus eſt finem deſideratum, ſed in quanto tempore hoc perficies, multi dicunt opus compleri in nouem menſibus, nam eſt veluti genitura. Alij verò dicunt in ſpatio quatuor menſium.

Deindè recipe partem vnam iſtius pulueris, & ponas ſuper centum mercurij purgati cum eadem aqua diſtillata, & fiat lapis, cuius vna pars retinebit mille mercurij, & fiet aurum perfectiſſimum.

Alia operatio cum mercurio luminarium. Recipe mercurij ſolis, aut lunæ, & lunæ, vel ſolis foliati ana miſce ſimul in mortario vitreo, aut marmoreo, & pone in vitro ad modum pallæ cum collo longo, & ſigilla hermeticè, & pone in furno, vel atthanor cum igne lucernæ trium filorum mediocrum, & in fine 30. dierum erit materia nigra, extrahe, & tritura bene, & ponite in vaſe ſimili vt prius, cum eodem igne per dies 21. & inuenietis materiam viridem, triturate vt prius, & coquite vt prius per 14. dies, & erit coloris cinericij, in quo continuate per decem, aut nouem dies, deinde iterum triturate vt ſupra, & augete ignem cum pluribus lychini filis per octo dies, deinde per 4. alios dies magis augete, & medicina fit alba, vt nix, & tantum augete ignem, vſq; dum ad hanc albedinē deueniat, quem videte ſi ſuper ignitam æris laminā fluat vt cera, quod ſi non, ignem continuate, quod ſi facta fuit medicina ex mercurio ſolis detur tantus ignis, vt materia rubicundiſſima eueniat, quo facto, ſumite vas, & ponite in balneo mariæ vſq; dum ibi conuertatur in argentum viuum, de quo ſumite vnciam vnam auri, vel argenti foliati, vt fuit prima materia, vnciam vnam, & mercurius conuertet etiam hoc in mercurium, quos coquite in ſtupha, aut atthanor per dies triginta, & medicina erit perfecta, cuius vna ſuper mille mercurij vulgaris, aut alterius corporis, & illud conuertet in aurum, aut argentum, vt fuit ſemen ſuum. Et ſic medicinam multiplicare poteris in infinitum, ſumendo ſemper ex facta medicina ſecunda, & reponendo per dies 50. in atthanor, & coquendo vnam vnciam ipſius medicinæ, tum vna vncia auri, aut argenti, & deuorabit illud, ac conuertet in argentum viuum prius in balneo, deindè in illis 50. diebus fixatur in medicinam, de qua fixata potes facere vt ſupra, & proijce vt ſupra; ignis pro medicina ad album ſufficit ſi ſit quinq; filorum, ad rubeum, debet eſſe decem filorū. Alias operationes lege in toto hoc tractatu

diſper-

diſperſas ? Et quidem qui Philoſophorum omnium dicta penetrauit, fatebitur non ſophiſticis lugubrationibus, ſed realibus me proceſiſſe modis, hæc namq; omnia, quæ in toto hoc ſecundo libro poſuimus, partim manuali experientia comprobauimus, partim á Sapientiſſimo, ac Nobiliſſimo viro in hac arte fatigato habui, partim ex vetuſto meo magno exemplari carè habito collegi, prudentum adhibeo, ac expono Philoſophorum ingenio iudicanda omnia. Circa ignem gubernate vos veſtra ſapientia, Philoſophis namq; non indoctis mea expando ſecreta, & forſan nimis clare locutus ſum circa artem tranſmutatoriam. De qua Philoſophi omnes enigmaticè ſemper ſunt locuti.

CAPVT SEXTVM.

De Ære.

ÆS naturæ potius calidæ, & ſiccæ eſt in 3. poroſum, miſti coloris, in pondere maximè ad Lunam accedens, maximè quidem impurum, ſemper viride foras euomitans, ratione cuius maximè nocuum, eius mineræ frequentes ſunt, ad aurum potius quam ad argentum accedens quoad receptionem tinturæ. Æris natura.

Purgatur optimè æs, ſi benè ignitum extinguatur in aceto, aut vrina, in quibus ſolutum ſit ſal commune, & aliquantulum ſalis tartari, & ſalis nitri, poſtea ſuper ipſum fuſum proijciatur frumentum putrefactum in fimo, quia hoc trahit ſuperfluam æris ſulphureitatem. Aliter recipe veneris quantumuis, miſce cum ſale communi, & tartaro ana, fac ſtratum S. S. in olla terrea, & da ei ignem per quatuor dies in fornace, & calcineretur, quæ ſunt in vaſe, quæ ſolue cum aqua calida, & in fundo manebit venus calcinata, ſuper illam pone acetum ſtillatum, & bullias, vt coloretur, & exeat rubedo, quod ſæpius repete, vſq; dum non amplius coloretur, & loco aceti poteris ponere lixiuium factum ex cineribus quercinis; deinde iterum miſce cum ſale crepitato, & alumine plumæ, (ſi habes) & cimenta, & extrahe ſalſedinem cum aqua, iterumq; aceto ebullias, vſq; dum Veneris puluis albus ſit, totum enim magiſterium in æris tranſmutatione conſiſtit in extrahenda rubedine, ſeù viride æris, vnde dixit Albertus; æs dempta rubedine argentum eſt, & quo plus Purgatio æris.

repetis cimentationes, & ebullitiones eo perfectius euadit opus.

Hunc puluerem poſtea funde cum borace, aut ſapone molli, & ſuper ipſum fuſum proijce paulatim vnam ex ſequētibus medicinis. Recipe argenti viui vncias quatuor, quod per quatuor horas ebulliat in aceto forti, in quo ſolutum ſit ſal commune album, poſtea per coirum tranſeat mundum, & amalgama cum vncijs 4. argenti foliati, dum mercurius eſt calidus in crucibulo, hanc amalgamam proijce in aqua frigida, & laua vſq; dū non coloretur aqua, ſed exeat munda, hanc amalgamam pone poſtea in retorta cum vncijs 4. olei ſulphuris rectificati, & diſtilla quater, ſemper mutando oleum, puluerem deindè qui in fundo remanet albus, miſce cum ana ſalis armoniaci triti, & ſublima ſepties ſimul, miſcendo qualibet vice ſublimatum cum fæcibus, vltima vice pone totum ſuper marmorem in loco humido, & reſoluetur in aquam, quam in vaſe vitreo diligenter ſerua, & congela igne lento, iterum ſolue, & congela, vt ſuper laminam ignitam æris fluat vt cera, de qua materia proijce partem vnam ſuper 12. prædicti æris purgati, & erit ad omnem perfectionem argenti, & ex vna libra remanebunt in cuppella vnciæ tres.

Aliter breuius ℞ argenti calcinati vnciam vnam, mercurij ſublimati bis, vncias duas cum dimidio, arſenici perfectè ſublimati vnciam vnam miſce, & ſublima prius ſimul, fæces deindè miſce cum ſublimato, & vnias cum vncijs 4. ſalis armoniaci præparati, aut ſalis gemmæ, aut alchali fixorum, & ſublima toties vſq; dum omnia maneant in fundo ſemper miſcendo fæces cum ſublimato, ſoluantur deindè in humido, & congelentur pluries lente, & fiat proiectio ſuper 12. æris purgati vt ſupra, & teneas fuſum in igne per mediam horam ad minus; & quidem inter alias operationes nullam vnquam experti ſumus meliorem iſtis, præſcindendo à magnis medicinis, ſed tota diligentia ponenda eſt in purgatione æris, namque tunc & perſiſtet in igne, & etiam in pumice, credite mihi innumerabiles experti ſumus medicinas ad album, quas hic poſſem adducere, ſed omnes ſunt meræ ſophiſticationes inutiles, quotieſcumque enim ſpiritus intrantes albificantes non ſunt fixi, vt perſiſtāt in igne, numquam aliquid boni conficere poteris, proindè nullam in hoc libro pono medicinam vtilem, niſi prius fixando illas. Nec alia eſt melior purgatio æris præter hanc à me aſſignatam.

Arſe-

Arſenicum fixum, ſicut & mercurius ſublimatus fixus venerem purgatam optimè tranſmutant. Aliam addo optimam operationem. ℞ ſublimatum mercurij, puluerem corticum ouorum calcinatorum, ſal armoniacum ſublimatum, & purgatum ana lib. 1. miſceantur per minima, & ſublimentur toties, donec omnia maneant in fundo, pone poſteà in loco humido ſuper marmorem, & ſoluentur citò in aquam claram, hanc vaſe aperto lentè in cineribus calidis congela, iterum ſolue, & congela, & hoc quo pluries reiterabis eò opus perfectius, hæc enim erit aqua ſoluens, congelans, & fixans omnia cum ipſa incerata; cum hac aqua incera igne lento cum libra vna ipſius, libram vnam arſenici perfectè ſublimati, & bis ſublema ſimul, deindè pone in humido ad ſoluendum, ſoluta congela, & hoc reitera pluries, vſq; dum fluat ſuper ignitam laminam, proindè operationes ſunt pluries reiterandę, & tunc pars vna huius dealbat partes 8. æris purgati.

Elicitur etiam ex venere magna operatio tali modo, ℞ venerem, illam calcina, & diſſolue cum aqua vitis rectificata, poſteà putrefiat per dies 8. in fimo, deindè per reiteratas diſtillationes apponendo ſemper nouam aquam vitis extrahatur anima ipſius, præparetur deindè terra relicta per longam calcinationem, vniatur deindè anima cum hoc corpore calcinato, & ſublimetur, hoc ſublimatum eſt ſulphur philoſophicum, quod inceretur cum oleo auri, apponendo ſingulis vicibus decimam ſecundam partem ſui, toties vſq; dum fluat ſuper ignitam laminam, de qua partem vnam proijce ſuper 200. mercurij, aut veneris, & enitet ſolifica.

Alia. ℞ libras tres ſalis nitri fixati cum calce viua, & riſagalli ſublimati; aut arſenici libram vnam, miſce benè, & pone in vaſe terreo optimè lutato, quod pone intra aliã ollam plenam calce viua, & ponatur per dies 8. in arca vitrariorum, vel in igne carbonum vndique cooperto, aut in furno figulorum; tunc extrahe materiam tuam, & diſſoluatur in aqua pura dulci, & quod eſt inſolutum imbibatur cum ſoluto vſq; dum totum ſoluatur, poſtea congeletur, & iterũ ponatur in ſupradicto vaſe vt ſupra, & coquatur, deindè ſoluatur, & congeletur, & hoc fiat toties vſq; dum tota materia ſit ſoluta, & benè coniunctum ſalnitrum cum riſigallo, vel arſenico, tunc congeletur, & fundatur in igne, ne tamen fumet, quia in tali caſu oporteret reiterare operationes, de quo ad ſolem proiectum ſuper

marmorem, dum fuſum eſt puluerizatum pars vna conuerti 15. æris benè purgati in veram lunam.

Præparatur ad rubeum ſic, primũ ℞ æris lib. vnã, antimonij vnc. 4. & ſuper iſta ponatur lamina plubi vnc. 3. exponatur igni calcinatorio per horas 24. & ponatur in cinericio, & bis cuppella, & remanebunt in fundo vnciæ duæ veneris fixæ, at ſi operaris cum venere purgata vt ſupra remanebunt 4. ad minus, & iſta colorem habet Karatorum 16. vniatur cum auro, & detur illi medicina rubea expoſitis in hoc libro, & bonum habes. Fixatur venus, ſicuti & luna ſi cimentetur ſubtiliter laminata cum alumine plumæ, aut cum materia ex qua fit vitrum, per horas 4. crucibulo aperto, & mixtis ingredientibus hoc fiat quater, ſed caue ne calcinetur luna, aut venus, quod ſi calcinetur, duc in corpus, & iterum cimenta. Alia vide pro ære tranſmutando in cap. de ſalibus, & ſpiritibus.

CAPVT SEPTIMVM.

De Argento viuo.

ARgentum viuum communiter mercurius nuncupatus, quem ob ſuam velocitatem leporem appellauimus, ſecundum philoſophos aqua quædam viſcoſa, frigida, & humida eſt, quia nil ipſa labilius. Eſt frigidum in 4. humidum in 3. album in 2. liquidum in 3. & ponderoſum in 4. hoc per ſubterranea loca diſcurrens ſulphur obuians cum ipſo conſtringitur ſulphur, & elementum concoctione fixatur in metalla alba, ſi ſulphur quod obuiauit album erat, rubea, ſi rubeum, ac propterea Dominus, ac compoſitor metallorum dicitur, vndè originem ipſa trahunt, & per ipſa creantur; ex quibus meis dictis ſoluere poteris multa philoſophorum intrigantia ænigmata. Secundum etiam qualitatem perfectam, vel imperfectam obuiantium generatur perfectum, vel imperfectum metallum complebile, aut incomplebile; propterea conuertitur in naturam omnium rerũ, cum corruptibilibus ergò fit corruptibile, cum fixis fixum, ipſo perficiuntur arte corpora imperfecta, tam ad albedinem, quam ad rubedinem, mortificatum melius operatur, quam viuũ, ſolutum melius, & dum fixum eſt multiplicat in infinitum, & qui illud coagulare, indurare, & in aquam conuertere, aut ex ipſo elixir componere ſcit,

Narura argenti viui.

fælix

fælix pro ſemper habendus eſt, quia coagulatũ coagulat, fixũ fixat, molle mollificat, tinctum tingit. Cognoſcitur bonitas argenti viui, ſi poſitum in cocleari argenteo ſuper ignẽ relinquat (dũ auolat) colorem nigrum, non eſt bonum, quia partes ferri, aut æris continet, ſi ſubniger, aut citrinus, nec etiam, quia plumbum, aut ſtamnũ continet, ſi albedinem maiorem ea, quæ erat in cocleari, relinquit, bonum eſt, quia tendit ad argenti perfectionem, & ſi citrinum melius, quia tendit, & finitur ad aurum; optimum eſt quod ex Hyſpania venit, aut ab Oriente.

Purgatur autem varijs modis, lauatur, ac ſublimatur, primò ſic, fac illud ebullire per vnum diem in oleo communi, ſecunda die in capitello facto ex calce viua, & cineribus quercus; tertia autem die in aceto, in quo ſit ſolutum ſal armoniacum, poſteà ſublima ipſum mortificatum aceto, vitriolo, & ſale &c. Aliter, recipe mercurij lauati, vt ſupra dictum eſt, libram vnam, & congela ipſum cum odore ſaturni, aut alterius metalli, & ſepara cum elambicco humiditatem ſuam, poſtea recipe libras duas vitrioli, ſalis communis præparati vnc. 4. miſceantur cum mercurio, & mortificentur cum aceto miſcendo, & torrendo, & ſublima, vltima vice ſublimetur cum alumine iameni bis, aut ter ſemper mutando alumen, & erit clarum, & prætioſum, quod ſi ipſum in vaſe obturaueris cum oleo pendadateli, vſque dum congeletur tanquam ſpeculum, & currat ſuper laminam ignitam abſquè fumo tinget venerem purgatam tinctura firma, & laudabili, aut ſi inceretur cum aqua plumbi, ſtamni, aut argenti, & currat ſine fumo ſuper laminam, æs purgatum in argentũ mutabit, quod dixit S. Thomas in ſuo florido.

Plures veræ purgationes argenti viui.

Aliter recipe libram vnam mercurij benè lauati, vitrioli, ſalis cõmunis ſeparati ana libram vnam, piſta ſubtiliter, & paulatim mortifica aceto vſque dum moriatur in ipſis, poſtea exſicca Sole, aut lento igne, & iterum piſta, & imbibe cum aceto, & fac vt ſupra, & hoc fiat ter, poſtea ſublimatum piſta, & vnias cum libra vna ſalis nitri, & altera vitrioli, & ſublima, iterum adde nouos pulueres ſublima, & quater facies, & habebis ipſum album chriſtallinũ in fundo, quod mundè ſerua, & niger eſt, at quoniam mercurium ſublimatum iam pro eodem pretio habes apud omnes, fruſtra in hoc prolongare exiſtimo; totum magiſterium in metallica aqua conſiſtit ipſa fixanda, tam vt in corpus reducatur, quam etiam vt fixetur pro medici-

Fixationes argẽti viui.

nis

nis ad album, & ad rubeum. Quomodò autem fixetur in corpus varijs in locis varij aſſignantur modi nimis clari in toto hoc opere diſperſi, at ſemper artifex præ oculis habeat fruſtrà laborare circà huius famuli perfectam retentionem in igne perſiſtentem, niſi fixas adhibeat medicinas, fixum enim fixat, vel ſi antipariſtaſi naturæ artificiosè ſciet vnire, ipſum cum ſicco vniat, addito vntuoſo vinculo, quod ſe habet tamquam vnio, & certè fixabitur. Mirum ſanè quod vidi ego olim caſu, cum parum eſſem verſatus in hac arte mercurium ſucco mentaſtri ſola agitatione intrà cannulum arundineum per horam abſq; igne in cinerem reduxi non currentem, poſteà miſcui cum ſeminibus lini, & vitro piſto in crucibulo aperto ore, & dedi ignem, & mercurius ſe retraxit inſtar id, quod nos vocamus (cannotiglia) ità quod ab igne non auolaret, de quo parum practicus non curaui nihili illud æſtimans, at ſi hac experientia magna ex parte illuminati applicarent debita proportionata medicamenta nõ dubiũ ipſum morte iucundiſſima moriturũ. Speculare hic lector &c.

Alium habeo modum fixandi, & tingendi mercurium pro tinctura ad lunam. ℞. ſulphuris viui, ſalis armoniaci, & calcis viuæ partes æquales, ponantur in boccia colli longi, & apponatur alia controboccia, & detur in principio lentus ignis, & exiet oleum coloris auri, auge magis ignem, & exiet rubeum rubore maximo potentiſſimum, ità quod debeat artifex vigilans eſſe, quia fortitudine ſua frãget vas, & benè obturetur, quia auolabit facilè, hoc oleum pone ſuper vitriolum rubificatum, & permitte manere in fimo per tres dies, poſteà diſtilla, & exiet cum ipſo oleum vitrioli mixtum, poſteà in dicto oleo pone mercurium, & rediſtilla pluries oleum ſuper ipſum mercurium, vſq; dum rubeſcat, & euadat fixæ naturæ, ex hoc mercurio ponatur pars vna ſuper plures lunæ pręparatæ illam colorat, ac tingit manente eadem medicina, imò ſi dictus mercurius ſuper aurũ fuſum ponatur in corpus ducetur, & multiplicabitur aurũ, quod ſi cum ipſo mercurio miſceatur auri ſoluti in aqua forti, parua quantitas, & diſtilletur aqua pluries ſuper ipſum, perfectũ eſt opus.

Congelatio ipſius mercurij. ℞ ſulphur, & ſal alcali ana impaſta cum aqua tartarizata, quæ ſit ſpiſſa vt ſalſa, verte ſæpè cum baculo, aquam ex iſtis decanta, & in ipſa coque mercurium fortiter, & congelabitur.

Rubificatur aliter hoc modo, rubificetur prius optimè cum ferro

ſal

ſal armoniacum toties ſuper fæces rubeas ferri toties reſublimando, vt fiat rubicundum, & fixum ſoluatur in fimo per decem dies, & conuertetur in aquam rubicundam, quam lento igne congela. ℞ poſteà partes duas ſalis armoniaci ſublimati, & rubificati, & partes quatuor mercurij, & ſublimentur toties ſimul, vſq; dum tota materia eueniat rubicundiſſima vt ſanguis, fixa in fundo vaſis, ponatur deindè ſub fimo per dies aliquot, & diſſoluatur, ibi in aquam congeletur, iterum ſoluatur, & congeletur, & fiat toties vt ſuper laminam ignitam currat ſine fumo, de qua pars vna ſuper aurum album fuſum, aut minorem quantitatem argenti præparati, & cimentati colorat aurificè permanenter &c. & hæ æquidem fixationes paucis ſunt manifeſtæ. Rubifatio argenti viui.

Aliter rubificatur aqua forti in ipſa diſſoluendo mercurium, poſteà calore ſeparando aquam &c.

Aliter ℞ ſtamni, & mercurij purgati ana lib. 1. mercurij ſublimati primo modo, miſce, & ponantur in vaſe vitreo cum fundo plano, & circumponãtur carbones accenſi paulatim, adducendo, ſeu appropinquando ad vas, & mercurius eleuabitur ſuper fæces, collige, & fæces proijce, qui ſi ponatur ſuper lapidem in loco humido ſoluetur in aquam rubicundam, quæ lento igne congeletur, & ipſa conuertet aurum album in rubeum.

Fixatur mercurius ad album, ſi ſuper ipſum proijciatur alumen plumæ fixatum, vt fixatur ſal armoniacum ſimul cum arſenico fixo modo infra ponendo, & alijs etiam medicinis in hoc opere diſperſis, præcipuè lege capitula de vitro, & ſale, & talcho, quia in his multas inuenies medicinas fixantes. Nec putes cum quibuſdam fumicatis, qui diù circà mercurium laborantes, illud retinere nõ potuerunt, propterea mercurium eſſe infixabilem, quod hiſce oculis vidi, error eſſe non poteſt; vidi enim ego in Domu Illuſtriſs. cuiuſdam Domini mercurium fixatum album coloris aliquantulum plumbini in cuppella perſiſtẽs, & ipſe me præſente poſitus fuit aqua in forti, & cecidit in arenam nigram, quam in lapide ſydio comprobauimus, & erat melior quam de zecchino, hic ità fixabat, ponebat arſenici partem vnam, tartari crudi partem vnam, auripigmenti partem mediam, boracis vnciam mediam, mercurij lauati vncias duas in olla optimè clauſa deſuper nè ſpiret, & apponebat prius lentum ignem paulatim augendo ignem, & admouens ollæ carbones, ibiq; per horam per-

ma-

manebat vltimò magnum dando ignem, & mercurium in puluerem fixum circà fæces, & intra manebat, quem fundebat, & cuppellabat, & omni examine comprobabatur, & in aurum mutabatur, aqua forti vt dixi &c.

Alia mercurij fixatio, quæ eſt elixir ad aurum. ℞ vitrioli ciprini, aut calcadis ſeparati vt infra, pulueriza ſubtiliter ſuper marmorē imbibendo, & exſiccando cum aqua ſalis armoniaci præparati diſtillata, & hoc fiet toties imbibendo, & exſiccando vt bibat pondus ſibi æquale, tunc materiam in paruo vaſe rotundi ventris obturato pone in ventre æquino per quindecim dies, ſingulis quinq; diebus mutando illum, extrahe ex ventre materiam, ſuper vas ponatur cappellum cum recipiente, & diſtilletur aqua iuncturis benè clauſis igne lento vt tota aqua exeat, poſteà augeatur ignis vt ſublimetur materia poſt ſublimatam ſurſum materiam, hoc eſt ſpiritum, da ignem fortem vt rubificetur atramentum, poſteà rumpe vas, & miſce ſublimatum cum fæcibus, & da ei bibere totam ſuam aquā exſiccando, & puluerizando, poſteà iterum in elambicco modo quo ſuprà diſtilletur aqua, deindè ſublimetur, & rubefiat, & fiat vt ſuprà, iterum addendo aquam, ſublimando, calcinando fæces, & ſublimatum miſcendo ſubtiliter cum fæcibus, & hoc fiat toties donec nil amplius ſublimet, & nil aquæ diſtillet, ſed omnia maneant in fundo fixa, & rubea, tunc materia ita ſubtus manente in fundo benè obturata ampulla ponatur ſub terra humida per quindecim dies, & vertetur in aquam rubicundiſſimam inſtar ſanguinis, cum hac aqua imbibe tantundem ſui ex mercurio optimè ſublimato, (melius eſt ſi mercurius ſit rubificatus) & pone iterum per 15. dies in fimo, & totum conuertetur in aquam rubicundam, clarificetur filtro, & congeletur lentè in cineribus, & congelabitur in lapillos, quorum pars vna ſupra multum mercurium conuertit illud in medicinam, cuius pars vna multum mercurium fixat ad ſolem. Hoc arcanum in vanum probauit amicus quidam, quia completum non habuit totum hoc ſecretum, vt hic pono nunc ego.

Vſus medicus eſt pro exſiccandis humoribus, & præcipitatum album, ac dulce dandū per os. Ipſum extinctum pluries in aqua communi, ſi de ea aqua, dempto mercurio, detur patienti ob vermes, curabitur.

CAPVT OCTAVVM.

De Argento.

ARgentum quod latinè dicitur luna, eſt frigidum, humidum, poroſum, album, fixum, & ponderoſum, frigidū in 3. album in 4. ponderoſum in 2. humidum in 3. &c. Probatur argentum in igne per cineritium cum plumbo 3. aut 4. cupellando, vſq; dum non amplius minuatur per cineritium in ſua ſubſtantia, ſed perſeueret in igne, quod poſteà in nouo crucibulo fundatur, vt exeat odor plumbi, luna diuerſimodè calcinatur pro operationibus. Primò ℞. mercurij perfectè ſublimati vncias duas, riſigalli ſublimati vnciā vnam, miſceantur ſubtiliter, & cum his pulueribus cimentetur luna in laminas tenues inciſa in vaſe vitreo ad modum cucurbitæ ſigillati benè luto mineralitatis, ibiq; per tres dies tantum leuis addatur ignis, vt ſpiritus non aſcendant, & aperto vaſe inuenies materiam calcinatam frangibilem.

Aliter ſecundo pone in crucibulo laminas ſubtiles lunæ, vt ſit pars vna mercurij purgati aceto, & ſale, deinde imple oleo crucibulum, & ebullias in dicto oleo, ſemper vertendo cum ligno, & amalgamabitur, lauetur hæc, & exſiccetur, & vniatur cum duplo ipſorum puluerum ex ſale armoniaco, ſublimetur, aſcendet ſpiritus, & luna in fundo calcinata manebit, diſſoluatur ipſa, deindè in quatuor partibus aquæ fortis abſtractæ ex ſalnitro, & vitriolo romano, euapora poſteà aquam in cineribus vſq; ad medietatem, pone poſteà iſtam materiam in aqua ſalis communis in ipſa ſoluti, & euadet alba vt lac, & materia deſcendet in fundum, quā laua aqua dulci ſtillata, & exſiccata, piſta, & iterum ſolue, & exſicca aqua dulci ſtillata, & hoc fiat pluries, quia calcinabitur, & ſoluetur, quam ſerua pro tuis operationibus.

Ordinariè, & communiter ſoluunt ipſam in aqua forti, vt ſit duplum, aut triplum ſui, poſteà euaporare faciunt aquam, & lauant aqua, & ſic calcinata eſt luna.

Aliter ℞. mercurium benè lotum, & ſolue in quatuor partibus aquæ ſtillatæ, & ſale nitro, alumine, roccæ, & ſanguine draconis, hoc eſt vitriolo, ſepara poſteà aquam, & rubificabitur mercurius, ſol-

ue ità ter, tertia vice tene in aqua ℞. partem vnam argenti modo mox præcedenti poſito ſoluto etiam in aqua forti, & mercurij illius partes tres, miſceantur aquæ iſtæ, & cum illis ponantur partes octo vitri facti ex plumbo, modo quo ſuprà, ſeparetur poſteà aqua, & vigoretur ignis, quia permanebit materia fixa, & inſeparabiliter coniũcta, puluerizetur materia, & iterum ſoluatur in quatuor partibus aquæ fortis prædictæ, euaporetur poſtea aqua vſq; ad medietatem, & relinquatur in loco frigido, & habebis lapillos fuſibiles lumine candelæ, quos ſerua pro operationibus.

Infinitæ æquidem operationes poſſunt ex luna elici, tam reales, quam ſophiſticæ. Primo ℞. lunam quamtumuis, calcina ipſam modo, diſſoluatur poſteà cum aqua vitis rectificata, & acuita cum rebus ſimplicibus, ponatur pro hoc in fimo, aut balneo mariæ, poſtea per reiteratas diſtillationes apponendo nouam aquam vitis coquendam in balneo ſex horis; poſteà ex vbera, ſeu extrahe animam ipſius ſeruando ſemper aquam diſtillatam continentem animam, dum autem terra ſicca eſt da bibere aquam ſitienti, te regendo in practica ſimili de plumbo, & dum aquam ebiberit, & ſicca erit terra, facies exhalare humiditatem quandam, quæ guſtu pontica eſt, vt aqua ſalſa putei quibus completis perſiſtet inuariata terra in vno tantum colore, & fiet volatilis, & ſpiritualis, ità quod poſita ſuper laminam æris ignitam maior pars auolet in fumum; poſteà ſublimetur ter igne forti, & ad latera vaſis habetur ſulphur, relinquens in fundo terram nigram, quam philoſophi ſpreuerunt, & extractum fuit ſemen, ſine quo nullum metallum poſſet in fructificationem alterari; hoc facto extrahe vnciam vnam mercurij vegetabilis extracti ex aqua vitis quibus optimè in mortario vitreo contritis, & mixtis miſceãtur cum ſex partibus ſuprà dictæ aquæ vitis facta modo philoſophis verè chymicis noto, & in vaſe circulatorio coque, & vtere illa &c.

Argenti mercurius, eo ſanè modo extrahitur, quo mercurius auri, poſtquam enim, ſiue aurum, ſiue argentum calcinata fuerint, ſæpius repetendo aquam ſupra calcinatum corpus vt melius ſoluantur, cum aqua vitis bene rectificata ſoluatur, vt ſit ſubtiliſſimum, deinde imbibatur cum oleo tartari fixo, & ad ſolem exſiccetur, & hoc toties vſque dum bibat duplum ſui ex dicto oleo, deinde reponatur in fimo calido, & ſoluetur in mercurium. Hanc imbibitionem ſeruare debent ſemper cum ſolutione in loco humido, aut fimo, & poſtea

cum

cum ſua congelatione, qui bonas elicere capit medicinas tranſmutatorias, ſiuè ex corporibus metallicis, ſiuè ex ſpiritibus ſint compoſitæ, namq; corpus per ſolutiones faciendum eſt ſpiritus, & ſpiritus corpus, & qui ſoluere, congelare, & ſixare neſcit, nil boni ſperare debet ex expenſis, ac labore. Inſudant ferè omnes philoſophi in tingenda luna ad rubeum, innumerabiles ſanè vidi pro hoc applicari medicinas, ſed in vanum. Sciant primò, & principaliter artiſtæ, quod nunquam optimam dabimus argento tinturam, niſi prius ad pondus auri illam reduxerimus, commune namque eſt dictum, quod vbi pondus eſt, ibi eſt, & tintura, multas igitur veras, ac reales figuras habes in hoc libro in tractatu de ſpiritibus, de auro, & alibi ſi leges, ſpiritus namq; rubeus fixus fixat, ac ſimul tingit, rubifica, & fixa mercurium in medicinam, vel ſulphur, aut arſenicum rubeum, & nil amplius deſideres. Fixatur per reiteratas calcinationes, & fuſiones, & cimentationes cum ſalibus fixis, quæ infra tradam, vel cum alumine plumæ.

Aliam do tibi inter omnes meliorem, ℞ antimonium, & funde in crucibulo, & proijce in aceto forti ſtillato, & ſic fac 12. vicibus, aut plus, hoc facto extingue in ipſo laminas ferri ſubtiliſſimas, vt carta, ſaltèm per 12. vices, vſq; dum fiant albæ vt argentum, & dulces vt plumbum, poſtea ℞ vnciam mediam auri, vncias 2. æris, vncias tres ferri, lunæ vnciam vnam, funde iſta ſimul, & fac ex ipſis laminam, & ſubtiliter extende, & madefac ex vtraq; parte cum aceto, in quo ſit ſolutum ſal armoniacum, & ſal, & calx viua, poſtea pone laminam ſuper vas ſuſpenſam in loco humido, & euadet poſt dies duos diuerſi coloris, quam abrade, & ſerua abraſam illam materiam, iterum vnge, pone in humido, abrade, & ſerua, & hoc fac toties, vſq; dum tota in florem abradendum conuertatur, poſtea materiam iſtam pone in boccia, & ſublima per 8. horas, iterum R. ſublimatum, & miſce cum fæcibus, & ſublima ſepties, poſtea R. de ſale armoniaco ſublimato cum ſale præparato, & de ſale armoniaco non ſublimato ana, & miſce cum vitriolo rubificato ana, & ſublima, iterum miſce cum nouo vitriolo rubificato, & fac vt ſupra, & hoc fiat ter, vt rubificetur optimè, vel rubificato illi, vno ex modis infrà tradendis, huius R. ana cum materia ſupradicta abraſa, & ſublimata miſce benè ſimul, & ſublima toties, vſq; dum materia remanet in fundo fixa vt cera, ſolue illam in humido, & cōgela, de qua vnciam

vnam ſuper ℥. argenti calcinati pius cum ſale, & bene præparati tinget in verum aurum.

Alia operatio. R. vitrioli vngari, & antimonij ana partem vnam, ſalis armoniaci 2. limaturæ ferri 3. partes, pone ſimul trita in vrinali cum ſua cappa, & recipiente non lutatis, póne in cineribus augendo paulatim ignem, & aſcendet per elambiccum quædam aqua, fæces quæ remanent tritura ſuper ferreū vas in igne, & ſuperpone acetum ſtillatum, & fac ebullire, miſcendo ſemper materialia cum ſpatula ligneâ, poſtea decanta acetum, aut loco aceti pone aquam, poſtea filtra, & quod in euaporatione poſtea remanet, ſerua dictum ſal, miſce cum mercurio ſublimato rubificato ana, pone ad humidum, vt totum ſoluatur in oleum, R. deinde huius olei partes tres, lunæ finæ partem vnam, quam miſce cum dimidio auri, & reduci in laminas tenues, & ponantur in dicto oleo, quibus detur calor lucernæ lentus per dies 15. euaporetur deinde oleum, & reduc in corpus ſ. a.

Alia fixatio, ſumas cinaberim in magnitudinem auellanarum conciſum, & liga ipſum intra burſam linei panni rari intra vas plenum lixiuo fortiſſimo, quo præparantur oleæ, & bulliat in ipſo per 6. horas, exſiccâ deindè ipſum ad ſolem, cum ipſis fac poſtea S.S. intra vas vitreum, cum argento limato, claude vas altero ſuperpoſito, & da ei ignem lucernæ per 20. dies, & erit cinaberis dulcis, vt plumbum, quod ſi ita non ſit continua ignem vſq; ad hoc ſignum; limaturam argenti ducere debes in corpus, miſcendo illam cum ſale litargyrij aurei extracto cum aceto (quod facile fit bulliendo ipſum in aceto, filtrando, & congelando, & congelatum eſt ſal) aliter ſine hac ſale non ducitur, ita facilè in corpus, & perderetur argentum; ipſum autem fixum cinaberim proba in cineritio, & da ei tincturã, vel in aqua forti cadet in paliunculas &c.

CAPVT NONVM.

De Salibus.

PRo intelligentia capitis propoſiti ſciendum ſalis nomine aliud nos non intelligere, niſi aquam optimè cum fixo terreo congelatam, quæ quantumuis igne, aut aqua, alioq; contrario ſollicite-

tur,

tur, nunquam eius natura deſtruetur; ſoluetur quidem, & cremabitur, at nihil ſubſtantiæ ſuæ deperdetur, niſi tantum humiditas quædam ſuperflua. Mirabiles ſalis effectus, eiuſque neceſſitatem, tam in Chymicis, quam alijs vſibus experimur in dies, cum ſine ipſo iucunda, ac indelectabilia ſentiantur. Salia communiter ponuntur naturæ calidæ, & ſiccæ; ipſarum multæ ſunt ſpecies, vt ſunt ſal gemma, alkali; ſalnitrum, ſal calcis viuæ &c. Generalis autem ſeparatio puriorum partium ſalis ab impuris ſic fit, pulverizetur ſubtiliter, & diſſoluatur in aqua dulci ebulliente, permitte poſtea ipſum quieſcere, deindè filtro diſtilla, & congela igne lento, & hoc fiat toties donec album, ac purum, & ab omni impuritate ſeparatum euadat. Ipſa autem ſalia ſic ſeparata taliter fixantur, R. ipſorum partem vnam, calcis viuæ partem alteram miſce, & impaſta cum aqua clara fontis, & permitte ità eſſe per duos dies in olla, euapora aquam, deindè clauſa olla pone ſuper carbones ardentes in furno calcinationis, aut in furno vbi ollæ coquuntur, & permitte ibi per ſex horas, aut plus eſſe vt placet, quia quo plus, eo melius, poſtea ſepara ſal à calce cum aqua ſtillata communi, & filtra, & congela, iterum miſce cum calce viua recente, coque, & aqua extrahe, & fac vt ſupra, & hoc toties reitera, vſque dum fundatur ſuper carbones ardentes, & non fumet, vltimo dum ità præparatum fuerit in vaſe vitreato poſito da ignem fortem, & fac vt fundatur ſicut oleum, & permitte ſic fuſum permanere per horam ſuper ignem, poſtea refrigeratum pone ſuper marmorem in humido, vt ſoluatur in aquam, quam pone in ampulla vitrea, & loca ipſam ſuper ignē, dum vides aquā ſurſum aſſurgere, ligno fac deorſum deſcēdere, & dum fuſum erit permitte ſic ſtare in igne, & erit fixū, quod igne diſſoluetur, hęc ſpiritus retinent cū mercurio poſita, cū mercurius in igne calefit, ipsū ſal funditur, & ingredietur intra ipſum, & congelabit illum, his ſalibus alios ſpiritus ſublimatos miſcendo toties, vt currant ſicut cera ſuper laminam ignitam, & ipſis ita optimè fixatis, ſiue rubeis, ſiue albis ad album, vel ad rubeum perfectè tranſmutamus, ac propterea circa hoc ſal maximè inſiſtendum.

Sal Gemma ponitur naturæ calidæ, in 1. humidum, in 3. purgatur, & fixatur vt ſal commune modo ſupra dicto, eſt clarum, & tranſparens tamquā chriſtallum non poroſum, & habet dare maius pondus metallis non habentibus, & fixationem.

Sal

Sal nitrum eſt calidum, & ſiccum, album, poroſum, habet eleuare pondus, eſt calidum in 1. poroſum in 4. ipſo facilius ſpiritus fixantur vt infra docebo. Fixetur eodem planè modo, quo ſal commune, aliaque ſalia fixantur. Salis nitri effectus mirabiles in omni arte, ex ipſo præcipuè extrahitur aqua fortis, cum reliquis alijs coniunctum ſe ſolo difficillimè, niſi iungatur cum lateribus piſtis, aut arena, & recipiens debet eſſe magnum, quia ſpiritus nimis accenſi exeunt, & magnæ ſunt efficaciæ in ſolutione metallorum. Oleum ſalis nitri ſic fit, R. ſalnitrum purgatum ipſum ſolue in aqua, & filtra pluries, vt ſit naturæ albiſſimæ, poſtea illud ſolue in triplo aquæ vitis ſemel tantum rectificatæ, & fac ità permanere per dies aliquot, pone ipſum cum ſoluto ſale nitro in elambicco ad ſtillandum iuncturis benè clauſis, primò enim exiet aqua vitis, deindè muta recipiens, & auge aliquantulum ignem, & exiet oleum, tam deſideratum à philoſophis, & crede mihi inter philoſophos præcipuum locum obtinere vulgare nitrum, dummodò tamen ad perfectionem reducatur, pro quo traditur modus in capitulo de auro in magna illa medicina facta ex nitro ſoluto in aqua vitis, & auro, quam operationem incepit amicus quidam, at non compleuit propter rationes ibi adductas. Experimentum aliud de ſal nitro ſumas ſalnitrum, & ſal alkali, optimè aqua prius purgata, & cum calce fixata in igne, ipſa poſtea igne funde lentè, & congela, poſtea tritura ipſam in marmore, & partes duas iſtorum miſce cum partibus mercurij ſublimati, & parte vna arſenici albi ſublimati, & ſi adderes partem quartam argenti foliati, aut calcinati melius eſſet, licet non ſit neceſſarium, benè triturando ſuper marmorem, vt nihil ipſorum diſcernatur, ponantur poſtea ſuper marmorem in loco humido vt ſoluantur, ſoluta coque lentè ſuper cineres, vt congelentur, congelata iterum ſoluantur, & congelentur, & hoc fac toties, vt poſita ſuper laminam ignitam non fument, ſed vt cera currant, huius pars vna ſupra ſex, & plures æris benè purgati dealbāt albedine maxima, & perfecta, quia per hanc ſpiritus albus fixus, qui illi deficiebat, & crede quod non eſt ſimilis medicina inter alias pro dealbando ære, congelando mercurio, imò ſi ſcient operari pro fixando quoq; ipſo ſi pluries reiterentur ſolutiones ipſorum in humido, & congelationes lento igne.

Sal alkali in maiori æſtimatione alijs ſalibus, eſt calidum, & ſiccum, ponderoſum, & poroſum in 4. miſcetur facilius cum alijs ex

rebus

rebus vegetabilibus, ſcilicet plantis extractũ ex herba quadã præcipuè, quam lycienſes vulgariter nominant (ſaleſſia di mare) & ex alijs ſit etiam. Hoc ſal commendarunt maximè philoſophi, præcipuè antiqui, cum ſit naturæ nimis fixæ, quod præparatum ſpiritus volatiles retinet, & huic animum apponendum dixit, vtq; alijs ſal iſtud abſcõditum eſſet, nominibus varijs illud vocauere philoſophi, dicitur enim ſal amarũ, lapis eſlabon, cridica, beidã, cempidica, anima vegetabilis, lapis vtriuſq; ſexus, anima creſcens, virgo, dicitur etiam ab alijs alkali, leo viridis, leo fortis; dicitur etiam anaton, aslabar, aqua ſpuma vitri, aliaque nomina, quæ in tabula nominum metallorum, & mediorum metallorum notata habentur ſimul, eius vis talis eſt, vt metallorum limaturam forti igne diſſoluat, & ex corporali ipſam ſpiritualem reddat, albedinem albis augens, rubeis verò rubedinem, de hoc etiam ſale loquutus fuit Hermes cum filio ſuo, ex ipſo oritur ſal armoniacum ſapientum, dum præparatur; Item oleum maximum philoſophicum igni repugnans, quod eſt ſpirituum retentaculum, quod ego obiter inſinuaui in principio operis metheorologiæ naturalis, & modus traditus, & illud conficiendi.

Præparatur autem, & purgatur ipſum eodem modo planè, quo ſal commune, & ità purgatum, ac fixatum alia omnia ſalia excedit, quia maior virtus eſt in ſalibus vegetabilium. ſcilicet plantarum, & animalium vt eſt vrina, ſal ſanguinis, capillorum &c. quam in ſalibus mineralibus, quod idem inſinuauit in ſuo florido S. Thomas, longè magis hæc quam mineralia ſalia commendans, cuius ratio eſt quia in ſalibus mineralibus adeſt tantum virtus mineralis; in vegetabilibus, & vegetabilis, & mineralis, in animalibus autem triplex, ſcilicet vegetabilis, animalis, & ſenſibilis &c. ipſum fixum ſpiritus mirificè retinet; cum ipſo miſceantur, & ſublimentur miſcendo, ſemper ſublimatum cum fæcibus.

Sal calcis viuæ eſt naturæ maximè fixatiuę non poroſum habens eleuare in pondere, calidum cum humido temperato, modus habendi ipſum eſt communis cum alijs ſalibus, & effectibus maximi in fixando ſpiritus, & reiterata ſolutione in humido, & congelatione optimè fixatur.

Sal commune, quod ſal panis dicitur eſt calidum, & ſiccum, in tranſmutando non multum philoſophis carum, in alijs autem vſibus vtiliſſimum, præſeruat ipſum præcipue ſuper omnia ſalia à corruptio-

ruptione. Vidi cum ipſo experimentum. Erat quædam mulier à repentino morbo oppreſſa, ità quod loqui non valeret, ſed ità ſemimortua ſinè loquela manebat, & ſale palatu oris illius intus confricatos, ſtatim & ſpiritum incepit recuperare, & moueri, ac loqui. Ex ſale communi ſpiritus extrahitur maximè commendatus tali modo per diſtillationem lentè prius incedens, poſito ſolo ſale crepitato prius in elambicco, incipit exire flemma, quam proijce, poſteà vigorato igne exit ſpiritus ſumendus in parua quantitate cum vino, aut brodo contra febres putridas, & peſtiferas, & ſi petia ipſo madefacta ponatur ſupra dolorem guttæ euacuat dolorem.

Sal corticum ouorum, & ſal tartari habent maximè dealbare, & fixare ſpiritus cum ipſis coniunctos. Extrahuntur autem communiter ſalia ex quacunq; re, ſiuè vegetabili, ſiuè ſenſibili, ſeù animali, ſiuè minerali hoc modo; calcinentur prius corpora, ac comburantur, vel ſi puluerulenta ſunt optimè triturentur, & ſuper ipſorum pulueres ponatur aqua, acetum, aut aqua vitis iuxtà maiorem vnionem rei pulverizatæ te moderando, & ſole, aut igne permitte manere per aliquod tempus vſq; dum poſſit ſal ſeparari, ſi autem videris ipſum aſcendere ſurſum, vt ſępè accipit in corticibus ouorum calcinatorum, collige, vel filtro diſtilla aquam, quam euapora, & habebis in fundo ſal, hoc eodem modo habebis ſal talci, ſi calcinato talco ſuperponas acetum ſtillatum, aut aquam vitis rectificatam optimè, & poſtea filtres, & congeles, & ſi ſæpè reiteras ſolutiones iſtas, & congelationes, & poſtea ſoluas in humido ſuper marmorem, quod fiet facilè breui tempore habitis prius illis ſolutionibus cum aceto, aut aqua, ſolutum ſuper marmorem illud congela, & pluries ſoluas, & congeles, vt ſit facilis ſolutionis, tunc non ſolum pro dealbando, ac conſeruando vultu, ac vita optimum eſt pauca quantitate benè lotam faciem, aut carnem vngendo, vt Illuſtriſs. quamdam Dominam meam hoc experiri feci, verum etiam pro arte chymica ad retinendos ſpiritus efficaciſſimum eſt. Item pro perlis maximè prærequiſitum, & crede mihi hunc eſſe modum faciliorem habendi dictum oleum, & ſal, dixi oleum, quia ſal pluries ſolutum, & congelatum in oleum conuertitur. Eodem etiam modo habebis oleum, ſeù ſal omnium metallorum, & hæc eſt via certior, & facilior, vt exeat ſal purum ſolius metalli, quod vt dixi in oleum poſteà conuertitur; ità habetur oleum litargyri,

gyri, ſeù ſal, quod ſi fixetur, vtiliſſimum erit &c.

Ex tartaro autem extrahitur ſpiritus quidam (quem nos tartari cremorem appellamus) tali modo. Piſtatur groſſiter tartarũ, & ponitur in tertia parte ſui aquæ communis, & ponitur ad coquendum in igne, vſque dum tertia pars aquæ euaporet in igne, ablata ab igne permittitur per horam reſidere materiam, poſteà aqua decantatur, & ponitur in alio vaſe ibi per diem, & noctem relinquitur in frigido loco, & videbis circa ora vaſis ipſum tartari ſpiritum, ſeu cremorem aſcendiſſe. Iterum aqua ſolue hunc cremorem, & fac vt ſupra, & hoc fac toties vſque dum albus ſit, quod fit reiteratis ebullitionibus, & congelationibus in loco frigido, hoc alueum ſoluit, & in medicina eſt vtiliſſimus ſumptum cum brodo, aut vino.

De oleo tartari hic etiam effectus habetur, ſume oleum commune, & laua quater, aut quinquies aqua calida, poſtea intra ipſum pone aliquantulum ſalis tartari, & lente ebullias, & fiet oleum eiuſdem perfectionis, ac ſi eſſet oleum centum annorum, quia ſal deorſum facit fæces, & terreas partes deſcendere.

CAPVT DECIMVM.

De ſpiritibus, & primò de Sale Armoniaco.

NOmine ſpirituum intelligimus ea, quæ in igne nunquam perſiſtere habent, niſi prius fixentur, maximè circa hos ſpiritus laborandum, cum nullum perfectum elici poſſit opus ſine ſpiritibus fixis, ipſi enim ſunt vita, & ſemen, ac anima medicinarum, præcipuè incumbendum eſt circa purificationem, ſublimationem, & fixationem ſpirituum, niſi enim volatile fiat fixum ad nihilum valet opus; egimus ſupra de mercurio, qui inter ſpiritus numeratur, videmus in præſenti de alijs ſpiritibus, inter quos nominatur ſal armoniacum, arſenicum, realgar, auripigmentum, ſulphur, tutia, alijque his ſimiles lapides, de quibus ſigillatim, & primo de ſale armoniaco fit quæſtio. Mirabile mirabilium armoniacum ſal appellare audeo ob effectus ipſius, cum ipſum, & ſi ſpiritus, cum ſpiritu tamen fit fixans corpora, & ſpiritus, naturæ amaræ eſt, nedum minerale, verum ex hominum, & animalium ſanguine arido aqua extrahibile; ſi ipſum cum ana mercurij ſublimati miſceatur, & in humido relinqua-

tur ſoluentur in aquam, quæ congelata, & poſtea iterum ſoluta, & congelata, hoc pluries reiterando fient fixæ naturæ, & ſtamnum purgatum in lunam conuertent. Ipſum eſt fundamentum totius artis truſmutatoriæ, quia per ipſum ingreſſum reperiunt omnes medicinæ, & fixantur.

Depuratur autem ſi ipſum tritum ſoluatur in aqua communi, & filtretur, poſteà congeletur, quæ operatio ter fiat, ſoluendo ſcilicet, & congelando.

Sublimatur autem pluribus modis miſce ipſius lib. 1. cum ceruſæ vncijs 4. & ter ſublima ſemper renouando qualibet vice feces. Aliter ipſius depurati lib. 1. ſalis communis, & ſalis gemmæ ana vncias duas recipe, & aluminis iameni vnciam vnam, miſce ſimul omnia, & coagula cum aceto diſtillato, poſteà ſublima bis, aut ter, poſtea ipſum ſolue cum aceto diſtillato, & coagula &c. Aliter (licet non ità perfectè) operari poteris, ſi ſublimes cum ſale communi crepitato.

Rubificatur ſic. ℞ lib. vnam limaturæ ferri, & lib. mediam ſalis armoniaci, & piſtetur ſimul, poſteà miſceantur cum aceto ſtillato in vaſe vitreo, vt ſuperet tribus digitis, quæ relinque ſtare ſimul per duos dies, poſteà exſicca, & trita ſubtiliter, & ſublima toties, donec rubeſcant, & maneat rubeum ſicut ſanguis, poſteà ſuper vnam partem dictæ materiæ pone ſeptem partes aceti ſtillati, & permitte ſtare ſimul per tres dies in humido, cõmouendo ſæpè materiam, poſteà pone ipſam per decẽ dies in fimo, & materia diſſoluetur, fac reſidere, & ipſam diſtilla filtro, & congela, & rubificabitur optimè, quod aurum album rubificat perfectione optima.

Fixatur etiam eodem modo, quo reliqua ſalia, ſcilicet miſcendo ipſum cum calce viua ana imbibendo ipſa cum aqua communi, & ità cum aqua ſtent per duos dies, deindè benè claudatur in olla fictili, & in igne per decem horas relinquatur, poſteà extrahe cum aqua calida per filtum ſal à calce, & euaporata aqua iterum ipſum ſal miſce cum ana calcis viuæ, & fac vt ſupra, & hoc fac toties, donec ſuper ignitam laminam ſal currat fixum, ad quod dum deuenerit permitte ſtare ipſum ſuper cineres (poſtquam in aquam illud diſſoluiſti in humido) & dum incipit aqua ſurſum aſcendere cum baculo ligneo ſicco moue, vt deſcendat, & dum non amplius ſurſum ad os aſcendit, & erit fuſum, permitte ſic ſtare ſuper ignem per tres horas, & plus, & ſic erit ſal fixum, quod in igne diſſoluitur, &

in aere

in aere congelatur, & poſtea ſoluitur, hoc ſal mercurium congelat, nam ſi ponas ſimul ſal, & mercurium in vaſe terreo vitriato, aut in vitro, dum mercurius incipit calefieri ſal funditur, & penetrat, ac mercurium congelat, & hoc modo fixantur omnia fixatione optima, & omnia poſteà habent mercurium congelare per hoc ſulphur redditur ad naturam non vrentem, ſed rubeam conuertens mercurium, & cætera excepto ferro in verum ſalem, & arſenicum fixatur vt conuertat mercurium, & reliqua excepto ferro in veram lunam.

Fit etiam ex ſale armoniaco oleum fixum armoniacum tali modo. ℞ cortices ouorum calcinatos, & ſal armoniacum ſublimatum ana lib. 1. miſce, & incera cum albumine ouorum agitato, & fac pallam, & pone in vaſe vitreato rotundo, ità tamen vt tertia pars ſit vacua, claude vas cum luto mineralitatis, & exſicca fortiter, poſteà vas frange, & inuenies materiam conuerſam in lapidem, piſta, & permitte, vt ſoluatur in loco humido, diſtilla per filtrum, & congela, & erit fixũ, poſteà fiat ex ipſo aqua, & ſerua, quia eſt oleũ fixum armoniacum. Aliter. R. dictam pallam materiæ, & pone in medio calcis viuæ intrà ollam benè clauſam, & ponatur in igne furni per tres dies, & refrigeratum ſoluatur in aqua ebulliente, fac reſſidere materiam, filtra, & congela, pone ſuper marmorem, & erit oleum purum, quo ſpiritus fixantur illos incerando, & vniendo per ipſum cum corporibus, & ſi cum vncijs tribus huius olei (ſiuè primũ ſit hoc, ſiuè ſecundum) inceretur igne lento lib. 1. arſenici perfectè ſublimati, & poſtea ponatur ſuper marmorem in humido ſoluentur in aquam, quæ congeletur, & vncia vna huius, conuertit vncias ſex veneris in lunam, quod totum pluries Gulielmum Anglum feciſſe narrat S. Thomas in ſuo florido.

Alia fixatio tali modo. ℞ mercurium pluries bene ſublimatum, & ſalis armoniaci ſublimati ana lib. 1. miſce per minima, & ſublimentur toties, donec totum in fundo vaſis fuſum maneat, poſteà in humido ſuper marmorem permitte diſſolui in aquam, quam congela, iterum ſolue, & congela, & hoc quater fiat, & ſerua pro re mirabili ad fixandum, & incerandum, & hanc dicimus nos aquam Angelorum.

De Sulphure.

SVlphur eſt terræ pinguedo per decoctionem inſpiſſata, & exſiccatur, ac in ſulphur tranſit; eſt calidum in 3. & ſiccum in 3. oleogenum, aereum, ac etiam igneum, ſubtiliat, conſumit; & adurit, ac calcinat metalla, comburit, ac denigrat, cum ipſo commixtũ, ſub terra argentum viuũ in metallum addenſantur, ex quorum puritate, & rubedine, vel albedine diuerſa metalla generantur, dum impurum, & non fixum eſt, quale reperitur in alijs metallis imperfectis excepto auro, & argento, combinationem habet earum qualitatum, lunam autem maximè fixat; & dum argentum fit aurum album, ex tribus partibus vna tantum minuitnr, aliam habet radicalem, & benè vnitam humiditatem, quam in omnibus metallis retinet; tres reperiuntur ſpecies ſulphuris, albi, citrini, ac rubei, album, ſeu coloris ſubcinericij purgatur tali modo. Recipe ſulphur album, aut citrinum, pulueriza ſubtiliter, & da ei bibere acetum ſtillatum forte, & ſupernatet tribus digitis, permitte ſic ſtare in vmbra per dies octo ſemper pluries in die vertendo cum ſpatula lignea, poſtea fac deſſiccare ad ſolem, poſteà iterum da ei bibere de dicto aceto, & ſtatim apparebit ſua nigredo permitte reſidere, & decanta dictam nigredinẽ, & pone foras, & hoc reitera toties vſq; dum nil amplius nigredinis appareat, laua poſtea cum aqua calida, & ſicca ad ſolem, & ſerua; nota autem, quod in ſulphure albo requiritur acetum album, & pro ſulphure rubeo, & citrino acetum rubeũ, & ſic eſt mundatum, & pulcrũ, vel citius ter bullias cum aceto ſulphur ſemper ſingulis vicibus deſſiccãdo, poſtea cum capitello remouendo nigredinem ſingulis vicibus, & hoc fac in igne, vel ſole in vaſe ferreo, poſteà laua cum aqua ebullienti, & ſicca ad ſolem.

Sublimatur autem ſe ſolo abſq; vllo ingrediente, dando ei lentum ignem, prima namq; vice aſcendet ad collum aliquantulum citrinum, ſecunda vice clarius, tertia optimum, & album vt lapilli ſplendentes, quia calore partes ſubtiliores ſeparantur à craſſioribus.

Sublimant alij cum alumine iameni, calce viua, ſale gemma ſubtus in fundo vaſis ponendo S. S.S. ſalis cõmunis præparati, & gypſi, aliter purgatum miſcetur cum borace alba communi, & ter ſublimatur, & non amplius aſcendet. Melior eſt inter omnes ſublimatio,

quæ

quæ fit cum ſale gemma, alumine iameni, & cum calce talchi, quomodo etiam ſublimatur arſenicum, at cũ minori igne procedas circa ſulphur, quam circa arſenicum.

2. Sulphur croceum, ſeù citrinum, & rubeum vnc. 6. ſublimatur cum dragante rubificato, ſale alkali ana vnc. 4. alumine iameni vnc. 2. & igne ſublima, & aſcendet vt ſol.

3. Sulphur rubeum fixatur ſicut croceum ſic. ℞ ipſius ſublimati lib. 1. miſce cum lib. 3. ſalis communis, aut alterius fixi pone trita ſimul in olla benè lutata, relicto tamen in fronte exiguo foramine, expone igni vt olla ſit tota intra carbones igne cooperta, & ignis non tranſcendat, & vide cum ferro, aut vitro poſtquam exijt prima humiditas, poſtea fac ignem vt rubeſcat olla paulatim tamen, quod fiat in vno die, poſtea ignem auge, vt ſit maximè olla ignita, extrahe poſtea materiam, quæ erit rubea, piſta, & ſolue in aqua ebullienti, & extrahe ſal, quod erit rubeum, quod congelabis, & in igne facies diſſolui in oleũ, exſicca paulatim ſulphur, & iterum miſce cum triplo ſui prædicti ſalis communis fixi, & fac vt ſupra, nam in hac operatione totum cum ſale diſſoluetur. Iterum ℞ libram vnam prædicti ſulphuris, & libram vnam ſalis communis fixi, miſce ſimul abſq; vllo liquore, & fac deſcẽdere per botum barbatum, & deſcendet ſulphur luminoſum in colorem ſolis, cuius vna pars ſupra multum mercurij conuertit in medicinã, cuius pars vna conuertit 100. cuiuſcunq; corporis imperfecti, excepto marte. Aliter dealbatur, & fixatur ſulphur taliter. ℞ ſulphuris viui benè pulverizati, alumen rochæ calcinatæ ana lib. 1. miſceantur benè, poſtea ℞ lib. 4. tartari calcinati, & ſolue in aqua, quam diſtilla filtro, & in ipſa pone ſulphur cum alumine, & fac ebullire, vſq; dum fiat ſpiſſum ſicut mel, tunc fac exſiccare igne lento, vt ſit durum ſicut lapis, tunc pulverizetur, & per tres dies calcinetur, poſtea ſolue in aqua calida, & ſulphur ibit in fundum, quod pluries laua, vt exeat tota ſalſedo, poſtea pulueriza, & pone intrà duo vaſa ad calcinandũ per vnum diem, poſtea pulueriza, & ſolue in aceto, & ſtilla filtro, & congela lentè, & erit fixum chriſtallinum.

4. Aliud ℞ puluerẽ ſulphuris prpęarati vt ſupra cinericij coloris, miſce cum aceto ſtillato, & fac ſimul ſtare per tres hæbdomadas cõmouendo illud ter in die, poſt hæc exſicca, & pulueriza, & miſce cum ana aluminis plumæ, ſeù iameni, & per cineres toties ſublima,

vſq; dum non amplius aſcendat, & tunc vna pars ipſius conuertet multas ſtamni purgati in lunam.

5. Aliud facile. ℞ ſulphuris præparati puluerizati partē vnam, pone in ſex partibus aquæ tartarizatæ, & coque, vt remaneant tantum quatuor partes aquæ, poſtea proijce totum hoc in catino, & ſuperfunde huic materiæ acetum forte ſtillatum, & ſulphur deſcendit in fundum album, quod ſi ità prima vice non fecerit, recipe ſulphur, & fac vt ſupra, deindè incera cum aqua forti extracta, ex ſale nitro fixo, ſale armoniaco, & vitriolo toties, vſq; dum ſuper laminam ignitam fluat, & tunc venerem in lunam conuertet.

6. ℞ ſulphur ſublimatum, & incera toties aqua vitis, vſque dum fluat vt cera ſuper laminam ignitam, & cum hoc luna poteſt in aurum album fixari &c.

Hæ ſunt operationes ſulphuris quoad tranſmutationem metallorum. Medicæ autem vtilitates multæ commemorantur, noto tamen ex ſulphure pro medicamentis ſumendum eſſe id, quod viuum dicimus, ſeu ignem non ſentijt, quia ſubtiliores eius partes, in quibus virtus conſiſtit, fuerunt per ignem expulſæ. Iuuat tuſſi, virulentis excreationibus, & ſuſpirijs ſi in ouo ſumatur, vel eius ſuffitus, qui ſuffitus per fiſtulam intra aurem delatus tollit aurium grauitatem, cum nitro mixtum ſedat in toto corpore, inſperſum ſudorem, iuuat contra turturis marinæ, & Draconis morſum, intus ſumptum per os ſcabiem foras mittit, ipſoque exſiccatur, & curatur poſtea cum oleo, & calce, & ſucco limonum ebullito in formam vnguenti.

Quodnam autem ſit philoſophorum ſulphur, ex infra dictis comprehendes &c. Item alios ſulphuris effectus vide apud alios.

De Arſenico.

ARſenicum apud græcos, quod nos quoq; auri pigmentum appellamus, in triplici ſpecie eſt, album, quod propriè arſenicum chriſtallinum nominamus, citrinum, quod vocamus realgar, & rubeum, ſeù cui miſcetur aureus color, & ſquamoſum eſt, ſeù croceum, quod propriè auri pigmenti nomen retinuit, omnia naturam ſulphuris participant, adurens calidum, & ſiccum, & mordax, mala quæ ab arſenico cauſantur, vtpote damnoſum quid taceo. Præparantur

rantur tria iſta arſenica ſicuti diximus de ſulphure citrino,& rubeo, & fixari poteſt ſicut illa, & tunc eoſdem producit effectus in fixando mercurium in medicinam ſupra æs proijciendam, aliaque imperfecta corpora, excepto ferro. Sublimatur ſe ſolo igne lento, vel cum ſale communi crepitato. Fixatur autem ſic mixtum cum ſale communi fixo, vel ſale alchali, aut ſale armoniaco fixo (quod eſt melius) toties, vſq; dum non amplius aſcendat; vel ſi cum ipſo iungas ſimul cum ſale mercurium ſublimatum. Et etiam cum ſalibus fixis pluries ſublimando fixare poteris ſublimatum mercurij, qui ſpiritus poſtea fixi venerem præparatam conuertunt in lunam. Præparatur etiã alijs modis, quos tradidi in capitẽ de ære, & de mercurio.

Auri pigmentum vero, quod parum dífferť à ſulphure, præparatur ſic. Ponatur intra vas vitreum, & ventre eius expoſito igni, vt ſit poſita in obliquo boccia, non directè, da ignem prius ſuauiter, & fundetur, & relinque os apertum, vt exeat humiditas, deindè claude os, & aſcendet ad collum materia crocea, ſeù giallota, auge ignem, & aſcendent in ventre ſuperiori vaſis (quod vas ſtet ſicuti ſtat boccia, quando fit ſtillatio, poſita boccia contra bocciam) materia rubea ad modum cruſtæ vitreæ rubicundæ, hac rubea vtere ad rubeum, illam prius fixando cum oleis, aut ſalibus fixis conuertet mercurium, & venerem in ſolem, alia vero ad album, ſeù ad metallinam faciendam.

Aliter præparatur ſic, tritura ſubtiliter ipſius lib. 1. & in cera cum lib. 1. ſalis communis præparati fuſibilis ſoluti in lib. 4. aceti diſtillati imbibendo, & deſſiccando ad ſolem vt bibat totum, poſtea pone in olla benè lutata per noctem in furnum panis, indè extractum tritura, & cum aqua ebulliente laua, & exſicca, poſtea imbibe iterum cum ſale in duplo aceto diſſoluto, & fac vt ſupra, & hoc fac toties, donec materia ſit alba vt argentum, poſtea ſublima cum ana ſalis alchali fixi, vt maneat in fundo totum, feces miſcendo cum ſublimato, & conuertet quindecim partes æris purgati, & ſtamni, ac mercurij in lunam, fixum enim ſtatim fixat. Laborauerunt quamplurimi circa auri pigmentum, illud pro certo habentes eſſe materiam, ex qua magna componitur medicina, aliqua hic tamẽ ego ponam, præcipuè modum extrahendi mercurium ex ipſo, pro componenda medicina. ℞ auri pigmentum mundum, & purum lib. 1. & de lixiuio facto ex cineribus vitis mundo, & claro lib. 2. in quo liſci-

uio diſſolue ſale tartari lib. 2. & diſſolutum ſtilla filtro, pone in vitro ſuper cineres, & intrà aquam pone auripigmentū ad bulliendum per horas 4. aut plus, quo facto dimitte infrigidari, & inuenies lixiuium rubeum, & fætens, ſepara eum ab auripigmento, & laua optimè auripigmentum cum aqua calida, vt ſit purum, exſicca ad ſolem, & ſerua, deindè imbibatur cum oleo tartari fixi, & coquatur temperato igne, deindè ter, iterumq; imbibatur, & exſiccetur, & hoc fac toties, vt bibat duplum ſui ex oleo tartari, quo ebibito ponatur per 12. dies ſub fimo, aut balneo calido, & conuertetur in argentum viuum, quod verè mercurius philoſophorum dicitur.

De Tutia, ſeu Cadmia.

TVtia lapis eſt in terræ viſceribus, reperitur triplicis coloris, nigra, quæ ad nihilum valet, viridis, & alba, quæ ſeruiunt ad album, & citrina ad rubeum, purgatur ſi decies extinguatur in aceto albo, in quo ſit ſolutum ſal armoniacum, tantum quanta eſt tutia, pulueri zetur ſubtiliter, & imbibatur cum aceto prædicto, vt bibat totum, exſiccetur, & pulueri zetur, ac ſublimetur, quia aſcendet ſal, & tutia manebit in fundo, reduc illud ſuper fæces, & ſublima, & ſic fac ter, ſolue in humido, & exſicca, & ſi extinguis in aceto rubeo dat pondus, & colorem auri; ipſa enim eſt ſulphure, ac mercurio cōpoſita, proinde reperitur etiam in tecto adhærens vbi funduntur, & coagmentantur metalla.

Aliter præparatur ſic, ℞ de dicta tutia præparata, croci martis, ſalis armoniaci rubificati, & mercurij rubificati fixi ſublimati cum ſale armoniaco, ana miſce, & imbibe cū aceto ſtillato rubeo forti, exſicca, & ſublima toties, miſcendo ſublimatum cum fæcibus, vt omnia maneant in fundo, tunc ſepties in humido ſolue, & congela, & pone partem vnam ſuper decem æris purgati fuſi, aut plumbi purgati fuſi, aut mercurij calidi, & tingentur in ſolem optimum. Tutia in vſu medico multiplex eſt, iuuat oculorū inflammationi, dum eſt præparata, & ad alia.

De

De Marcheſita, & Magneſia.

HVius duplex reperitur genus, vna coloris aurei, altera plumbei, ſeu argenti, vterq; lapis, ſicut & magneſia eodem modo paratur, earum extant mineræ varijs in locis, ex ipſis componi poteſt magna medicina, ſi in omnibus procedatur, vt factum eſt de antimonio, verum pro magnete loco aceti, pone aquam vitis rectificatam, pręparantur ſi extinguantur ſepties in aceto ſtillato albo, in quo ſit ſolutum ſal commune, & alumen iameni, aut rochæ, lauando ipſam ſemper cum aqua dulci, & extinguatur vſq; dum in puluerem redagatur. Componitur ex marcheſita elixir. ℞ marcheſitæ aureæ lib. 1. quam ſolue in duabus libris aquæ fortis bulliendo lentè, in qua ſint ſolutæ vnciæ duæ ſalis armoniaci, decanta aquam illam in alio vaſe, euapora aquam, & in fundo manębit marcheſita, cuius recipe vncias 6. auri calcinati, aut foliati vnciam vnam, armoniaci, & ſublimati mercurij rubificatorum ana vncias 2. mercurij non ſublimati, ſed purgati vncias 8. miſce, & ſublima ſepties, vel toties, vt omnia in fundo fixa maneant, ſemper miſcendo ſublimatum cum fæcibus, poſtea miſce cum vncia vna ſalis armoniaci fixi, & imbibe cum libra vna cum dimidio ſalis alkali, modo infrà ponendo præparati, & ad humidum ſoluetur totum in oleum, da ei ignem tritum carbonum in atthanor, aut cum candela per menſem, & congelabitur, de qua medicina vnciam vnã ſuper libras 10. mercurij bene purgati, poſita dum incipit fumare, cooperiatur carbonibus, & per horam detur ignis fuſionis, paulatim augendo, & fixatur in ſolem, & venerem tinget, & lunam.

Sal alkali pro operibus ſic fixatur, etiam impaſta ipſum cum aceto ſtillato, & fac pilas inſtar oui gallinarum, exſicca ad ſolem, poſtea da ei ignem reuerberationis per horas 24. deinde tritura ſubtiliter, ac ſolue in duplo aceti ſtillati, hoc acetum in quo manet ſal ſolutum, diſtilla cum elambicco, & in fundo manet ſal, ſuperpone idẽ acetum ſupra ſal, vſque dum videris ipſum ſal fundi, vt cera ad lumen candelæ, quod ſolue ſuper marmorem in humido, & congela, & hoc pluries, & hoc mirabile eſt, namq; ſpiritus omnes, & corpora in aquam reducit, arcanum equidem digniſſimum.

De magneſia nil ſpeciale mihi ponendum occurrit cum exactiſ-

ſimè de ipſa pertractauerint Cabeus, & Cirker in ſuà philoſophia magnetica,& quia in omnibus cum ipſa proceditur ſicut de marcheſita aurea, & antimonio.

De Atramentis.

ATramentum nil aliud eſt, quam terra cum aqua commixta terræ frigiditate congelata,& ſi multæ ipſius ſint ſpecies,bona tamen ſunt iſta, ſcilicet calcans, quod in manifeſto eſt viride citrinum, & croceum in occulto pinguius reliquis, cuius in Hyſpania magna eſt quantitas; aliud dicitur ciprinum, quod venas quaſdam auri habet,citrinum in occulto, rubeum in manifeſto. Aliud eſt Romanum, quod eſt coloris cæleſtis ſalſum, & durum, & dicitur Cuperoſa. Aliud eſt commune, ſeparantur, ebulliendo ipſa in aqua cõmuni; oleum, & ipſius ſpiritus quomodo extrahantur colligitur ex ſequenti medicina, nam ſflemmatum diſtillatur, & prius exit ſpiritus, qui exſiccatiuus eſt vlcerum,& ſumptum in parua quantitate valet contra putredines, & febres acutas, tunc eſt bonus quando paleam intra ipſum poſitam comburit, deindè piſtando fæces, ità relinquendo per diem, exit per magnum ignem oleum, lege ſequentem operationem.

℞ vitrioli romani ad libitum, piſtetur groſſiter, & exſiccetur igne non vt rubificetur, ſed vt remaneat album, aut cinericium non rubeum, piſtetur optimè, ponatur in ſtorta, & vaſe clauſo igne temperato ſtillet aqua, quam ſerua diligenter, auge poſtea ignem, & exiet oleum quod ſerua, R. poſtea fæces,& in bona quantitate aquæ communis calidæ ſolue, poſtea filtretur aqua iſta, euapora, & in fundo inuenies ſal prætioſum; huius ſalis, R. partem vnam, & miſce benè cum ana ſuæ aquæ prius ſtillatæ, & pone in balneo, aut fimo per dies octo vt putrefiat, & ſic ſoluitur materiam, & ſal bibet aquam ſuam, tranſactis his diebus per balneum ſtilla materiam cum capello, & elambicco, & exiet quædam aqua inſipida,quam proice, quia ad nihilum valet, & remanebit ſpiritus fætens, poſtea extrahe terram, piſta ſuper marmorem, & da ei tantum ſuæ aquæ iterum quantum eſt ipſa, & fac vt ſuprà feciſti, ſed tantum pone in putrefactione per horas 24. clauſo vaſe, vt prius ſtillando inſipidam humiditatem, quæ remanſit, & hæ operationes fiant toties, donec

terra ebiberit aquam, aut quintã partem ſuæ aquæ ſemper putrefaciendo. diſtillando, congelando, piſtando, vt prius factum eſt, & illam, quæ ſtillat in his operationibus, ſemper proice, quia eſt humiditas ſuperflua inſipida, & dum ebiberit quintam partem ſui ſpiritus, cognoſcitur, quia ſi ipſius terræ ponatur ſuper laminam ignitam in fumũ euadit, quod ſi ità nõ fuerit, reitera imbibitiones vt ſuprà vſq; ad hoc ſignum. R. poſteà terram prædictam grauidam, & inhumata aqua ſua ponatur in vaſe ſublimatorio, & euaporata prius humiditate detur ignis ſolitus ſublimationibus, & ſublimetur vaſe benè clauſo, & ſublimabit ab collum bocciæ, quod continua vſquè dum ſulphur noſtrum, & terra noſtra foliata aſcendat ad collum bocciæ, quod ſerua; poſteà R. oleũ prius extractum, & per balneum extrahe totum, quod exire poteſt, poſteà reliquum ſtilla per ſtortã, & ſic ſepties rectifica forti igne, vt vltima vice nõ amplius ſtillet, etiam ſi diù ſtet in igne, hoc enim eſt fermentũ, ſicut fermentum panis ex pane eſt, & ipſo fit farinæ multiplicatio. R. poſtea tuũ ſulphur foliatũ, & imbibe cũ quarta parte huius olei in vaſe benè clauſo, & pone igni lucernæ, & fixabitur, & dum videris, quod ſit quaſi ſiccum da ei bibere quartam partem, & ſic fac vſquè dum fixatur, & currat vt cera, & non fumet ſuper laminam ignitam, de quo fiat proiecto ſuper lunam, & mercurium, quod ſi vlterius progredi deſideras, toties imbibitiones cum oleo, & concoctiones reitera, vſquè dum materia ſit rubea, & de hac vtere vt ſcis. Vides in hac operatione quomodò procedo per viam philoſophicam, ſcilicet cum ſale, ſulphure, & mercurio &c. & cum vna eademq; re, vno vaſe, & vno igne &c.

Alumen inter ſalia communiter reputatur, ſeparatur cum aqua communi, vt ſal, fixatur quoq; cum calce viua, vt reliqua ſalia, eius ſpecies multæ ſunt, melius eſt alumen plumæ, quia magis fixum. Alumen maximè dealbat, & tingit, res quidem communis, & particularia de ipſo non habeo, communia videte apud alios.

Extrahitur ſal, & oleum cuiuſcumq; rei tali modo, pone corpora in quatuor partibus aquæ vitis bonæ, pone in cineribus, ſepara aquam, ſeu decanta, & ſuperpone aliam, & decanta, poſtea pone in loco frigido, & lapillatur, aquam ex lapillis decanta, euapora medietatem eius, pone iterum in loco frigido, & lapillatur, & ſerua, iterum aquæ medietatem euapora, & lapilla, & hoc toties vſque dum non amplius lapillet; & iſtos lapillos rectifica, ſeu ſubtilia cum aqua

vitis, euapora, deindè pone ad diſſoluendum in humido, & erit oleum.

CAPVT VNDECIMVM.

De Talcho, alijsq́; ſubterraneis.

EXaminatis iam, quæ ad metalla pertinebant, inquirendum reſtat modò de reliquis medijs mineralibus, rebuſque ſubterraneis, & primò ad talchum, quod dicimus eſſe lapidem terreum, aliud eſt album, aliud citrinum, ad ſolem vnũ, aliud ad lunam accedens. Foliatur ſubtiliſſimè, à philoſophis multum commendatur, ex ipſo medicina liquabilis conuertitur trãſmutans venerem, iouem, & mercurium. Perlas, & margaritas generant, ſicut & magnum elixir præparatur varijs modis, ipſum ſubtiliter folietur, & trituretur cum ferro aliquo, inde fa. S. S. S. cum ſale communi, vel ſolum, & ponas in olla forti ad calcinandum per tantum tempus, vt reduci poſſit in cinerem albiſſimum, & tenuem, ipſum poſtea pone in loco humido valdè intra foueam, aut puteum, aut alibi ſuper marmorem ſuppoſito vaſe, & poſt aliquod tempus vertetur in oleum, vel citius dum ipſum eſt calcinatum ebullias cum aceto acerrimo ſtillato, & dum acetũ coloratur decanta, ſuperpone iterum acetum, ac moue, & ſerua, & hoc fac toties vſque dum non amplius acetum coloratur, euapora iſta aceta, & in fundo remanet ſal, quod bis in nouo aceto ſolue, & cõgela, deindè ſal ponas in humido, & ſtatim fluet in oleum, quod optimum eſt, & pro facie dealbanda, & perlis, item ſi ipſius cum vna parte imbibantur duæ partes arſenici, aut mercurij ſublimati prius ſublimatorum, aut vtriuſq; ſimul ana pars vna, & toties ſublimentur, miſcendo ſublimatum fæcibus, vſq; dum omnia in fundo maneant fixa, venerem, iouem, ac plumbum, & mercurium vertunt in lunam proiectum ſuper ipſa. Aliud oleum R. talchi lib. 3. pulueriza ſubtiliter, pone in vaſe ferreo, & benè cooperto pone calcinandum in igne reuerberationis per horas 24. aut plus, poſtea in vaſe ferreo ignias, & extingue intra acetum ſtillatum forte, & hoc fac pluries igniendo, & extinguendo acetum, deindè filtrà, euapora, & ℞ ſal, quod ſolue cum aqua vitis rectificata, & in humido fac diſſolui, hoc miſce cum quatuor partibus aquæ vitis, pone ſub fimo,

poſtea diſtilla, exiet aqua, & oleum remanebit correctum, quo vtere pro tuis neceſſitatibus &c.

De Coralio.

Coralium lapis eſt ex terræ herba humido mercuriali compaginata ſub maris ripis, ſub aquis eſt molle, & dũ extra aquas extrahitur dureſcit. Præparatur ſic. Piſta ipſum ſubtiliter, & imbibe ſuper marmorem 25. vicibus cum aqua maris, qualibet vice exſiccando ad ſolem, poſtea diſſoluatur in loco nimis humido, vſq; dum foras emanat ſpiritus tingens, ſepara ſpiritum illum, & ſerua fæces, quas exſicca ad ſolem, & piſta ſubtiliter, & laua ſepties cum aqua maris, lauando, & exſiccando, & pone in humido vſque dum fiat ſal, exſicca, & da ei ſpiritum ſuum prius euaporatum, & pone poſtea ad humidum vt ſoluatur, & fiat rubeum, tunc congela vt ſit ſpiſſum, & eſt perfectum, de quo ſi ponas ſuper vitrum metallorum, reddit illud malleabile, item plumbum, ac ſtamnum conuertit in ſolem.

De Vitro, & Criſtallo, ac lapidibus pretioſis.

Vitrum, ac chriſtallum à priſcis tantum æſtimata in communi ſunt apud nos vſu, & parui pretij, reperiuntur iſtorum mineræ, & artificialiter quoq; fiunt, cum omni colore coniunguntur inſolubiliter, nam dealbatur cum albis, & rubificatur cum rubeis; ex metallis etiam vitrum poteſt fieri, vt oſtendi in ſecunda medicina plumbi. Alio modo ſic ℞. plumbum glorificatum vt ſupra, aut ceruſam finam albam lib. 10. & aluminis catini lib. 4. puluerizentur, & miſceantur ſimul, quia hæc eſt lapidum omnium pretioſiorum materia prima, dum igitur carbũculum habere cupis pone cum 20. partibus dictorum puluerum mediam partem ſanguinis Draconis, aut ſtamni rubificati, & partem mediam pulueris auri miſce puluerizata ſimul in olla fictili benè obturata, & coquantur, vt coquitur vitri materia, deindè ℞ ipſius partem vnam, ſalium fuſibilium alteram tantum partem, ex omnibus ſimul, ſcilicet ſalis gemmæ, ſalis communis armoniaci, ſalis alchali præparati, miſceantur igitur per minima pars vna illorum ſalium, & altera pars materiæ lapidum

pre-

pretioſiorum. coquantur in vaſe fictili forti in domu tranſuerſa vitrariorum; vſque dum tota auolet ſalſedo, & in currentem aquam conuertatur, & hoc facto per 12. horas ponatur in arca vitrariorum ad perficiendum, ſeu affinandum; poſtea rumpatur vas,ità tamen vt non fundatur materia, tunc extrahe cum virga ferrea, cui adhærebit materia, vt viſcum, & pone poſtea iſtum lapidem in aceto albo per 20. dies, & eſt optimum. Pro Topatio margarita cum 20. partibus ipſius materiæ lapidũ ponantur duę partes talci marini calcinati. Pro margarita tranſparente cum 20. partibus dicti puluetis ponatur tantum vna pars talci marini calcinati. Pro balaſſo cum 20. partibus pone mediam partem ferri rubificati, & regantur poſtea, vt dictum eſt de carbunculo circa ignem. Pro topatio communi nullus miſceatur color, ſed tantum materia omnium lapidum prætioſorum, ponatur in vaſe fictili forti, & coquatur vſq; dum in aquam conuertatur, & ſalſedo euaneſcat, & tunc cum virga ferrea foras extrahatur, & operare, vt vis &c.

Criſtallum ſimiliter aliud minerale, & eſt aqua vi frigoris ſub montibus congelata cuius multæ eſtant mineræ tam in Italia, quam extra. Funditur varijs modis. Infoca benè ipſum, & extinguas ipſum decies in aceto albo ſtillato, aut in aqua extracta, ex ſalnitro, & deſſica poſtea, & laua cum aqua ſalis communis, & poſtea cum aqua dulci, & exſicca, deindè ℞ illius partem vnam, ſalis communis, aut alterius præparati fuſibilis partem alteram, funde in crucibulo, & fundetur vt plumbum, & dum lapides vis coſtruere ſic fac, R. ipſius criſtalli partes 20. (pro carbunculo) & mediam partem pulueris auri. Pro rubino cum 20. partibus criſtalli pone mediam partem croci ferri facti cum ſulphure, vt moris eſt. Pro topatio ipſius partes 20. funde cum vna plumbi, vt ſupra glorificati. Pro ſmeragdo cum 20. partibus eius funde partem vnam æris. Pro criſolito cum duabus partibus ipſius pone partem vnam cum dimidio plumbi glorificati; vtq; lapides iſti, & ferrum, & ignem ſuſtineant poſtquam completi ſunt, pone illam materiam per dies aliquot in aceto albo. Pro rubino ipſum puluerizatum extingue per 20. vices in aqua extracta ex ſale alkali, & auripigmento rubeo aut croceo, & miſce cum vna parte vitrioli rubificati, aut croci martis, & habes rubinum. Pro carbunculo etiam R. criſtalli partes 10. plumbi combuſti partes 25. miſce, poſtea cum 20. partibus huius pone partem dimi-

dimidiam auri pulueriżati, & partem vnam cum dimidio croci martis, miſce, & clauſa coquantur, vt coquitur materia vitri, & medietas ollæ ſit vacua, poſtea funde vnam partem huius materiæ cum vna parte alicuius ſalis fuſibilis, & habebis carbunculum. Hæc ſanè eſt vera via veruſq; modus componendi lapides pretioſos à naturalibus non differentes, cum ex eadem conſtent materia. Aliam do viam ſophiſticam pro rubino, funde criſtallum, & ſuper ipſum pone paulatim oleum correctum antimonij, & vitrioli, aut ſal eorum, & eſt factum. Pro ſmeragdo R. ſalis alkali vncias 5. fuſibilis, criſtalli calcinati vncias 4. plumbi calcinati vncias 5. funde ſimul & eſt factum; alius pulcherimus lapis ſic fit R. vncias 7. ſalis alkali, criſtalli vnciam vnam, ſcoriæ æris vnciam vnam, & funde ſimul. Pro turchinis R. vncias 20. plumbi calcinati, & tritura ſubtiliſſimè in pila figulorum, & laua pluries cum aqua clara deindè tritura ſubtiliſſimè inſtar farinæ ſcoriæ ferri libras 10. miſce, poſtea hæc ſimul fac illa albeſcere in furno reuerberationis ſine fumo per horas 15. ſemper ſimul miſcendo, hanc materiam benè dealbatam pone in crucibulo, & bulliat in fornace, vt perficiatur, & affinetur, & vtere illo. Pro incidendo vitro in qua cupis parte, fac aquam per diſtillationem ex vitriolo romano, ſale armoniaco, & ſucco herbæ dictæ (vitriolo) ana, & vbi cum dicta aqua tanges, inde vitrum relaſſabitur. Hæc quoad lapides præstioſos, & vitrum ſcripſimus; credite mihi in vitro recondita nimis arcana contineri, quæ hæc publicè apponere non audeo, quæ autem hæc appoſui non ſunt ſanè communia, partim enim à ſapientiſſimo amico habui, & vidi, alia verò ex meo exemplari vetuſto manuſcripto extraxi &c.

Ponitur vltimo loco modus cōficiendi azurrū oltramarinum, ex lapide lazulo cuius compoſito talis eſt. Ipſum ſumas bonum, ſcilicet habēns quaſdam venulas auri, ignias benè, & extingue in aqua communi, poſtea ſubtiliter piſta in mortario æneo, vnitim tenens puluerem, deindè pone in olla ad ignem maſticis vncias 2. picis græcæ vncias 3. olei ex lino 1. olei ex abeto 3. ceram giallam 3. quæ per quartam partem horæ coquantur, quod cognoſcitur, ſi trahendo cum baculo filum ex ipſo, filus ipſius materiæ frangitur, vel ſi poſita vna gutta ipſius intrà aquam frigidam concreſcit, & nō expanditur, quo cocto ſtatim, paulatim pone puluerem tui lazuli, ſemper miſcendo cum ſpatula lignea ſicca (& doſis pulueris cum

præ-

prædictis ingredictibus ſit lib. 1.) & mixta ſimul omnia proijce intrà aquam frigidam, & ibi maneat per 15. aut 20. dies, mutando aquã ſingulis diebus, poſtea intra aquam tepidam incipias illam maſſam manibus benè contrectare, & exiet azurrum, namq; aqua colorabitur, decanta aquam in catino, & ſerua, iterum pone nouam aquam, cõmoue ſæpè materiam, & contrecta manibus, & coloratam iterũ aquam ſerua, & hoc fac toties apponendo nouam aquam, vſq; dum non amplius colorentur. Permitte aquas reſidere per diem, & noctem, & in fundum deſcendet azurrum, quoniã iſta non omnia ſunt æqualis coloris, idcircò prima, quæ exierunt, & quæ eiuſdem ſunt coloris intenſi miſceantur, namq; iſtud æſtimatur multum, per ordinem poſtea miſce ſecunda conuenientia in colore remiſſiori, deindè vltima vltimarum aquarum, quæ ſunt minores. Laues iſta tria diuiſim pluries cũ aqua frigida, & purgabuntur, & illis vtere; opus enim eſt hoc pluries expertum à me, & alijs. Reliqua multa ad mineralia ſpectantia breuitatis cauſa omitto, & videte apud Cæſium, qui communia reliqua diffuſe ponit.

Nomina metallorum, quorum multa continentur in hoc opere. Plumbum quod à Latini Saturnus appellatur, Arabi Zobeil, Græci Phænon, Hebræi Sabadei, Chaldæi Caluzaram, Indi Zeimelil, Saraceni Iazaz, & cõmuniter appellatur dominus terræ. Stamnũ à Latinis Iuppiter, à Græcis Fœtonta, ab Arabis Muſter, ab Hebræis Cadech, à Chaldæis Caimathar, ab Indis Xifilil, à Saracenis Pazaz. Ferrũ à Latinis Mars, à Græcis Pirgis, ab Hebræis Madin, ab Arabis Marech, à Chaldęis Satiabon, ab Indis Zegimil, ab Æthiopis Zemel. Aurum à Latinis Sol, ab Arabis Xeim, à Græcis Phœbus, ab Indis Bibil, ab Hebræis Ama, à Chaldæis Protonotã, ab Æthiopis Zur. Æs à Latinis Venus, à Græcis Soſſoros, ab Æthiopis Boel, ab Hebræis Hoga, à Chaldæis Brucani, ab Indis Aulil. Argentũ viuũ dicitur cõmuniter Mercurius, & Lepus, Argentũ à Latinis Luna, Arabicè Camer, Græcè Diana, Hebraicè Labana, Indicè Cornil, Æthiopicè Zazil, Chaldeæ Ecalzer. Hęc ſunt nomina, quorũ aliqua in meo libro reperiuntur; alia quæ innumerabilia dantur, cum dependeant ex hominũ beneplacito, & ità ſint impoſita, vtpotè in hoc opere non neceſſaria relinquo, eſto quatuor integras paginas plenas nominibus, & characteribus metallorum, & mineraliũ apud me habeam, atq; hæc ſatis de mineralibus, paucis namq; meliora expoſui, cõmunibus relictis &c.

Finis ſecundi libri Mineralium, & Subterraneorum.

LIBER TERTIVS.

De Aſtrologica Philoſophia.

EN iam vltimo loco ad illam accedimus explicandam ſapientiam, quam merito diuinum appellare lumen ſapiens hucuſq; dubitauit nullus, quid enim inter naturales facultates iucundius, quam occultas apparentium tamen rerum cauſas oſtendere, naturaleſq; ex hiſce cauſis futuros effectus præuidere. Inferiora æquidem hæc elementa cæleſtibus corporibus ideò contiguata fuiſſe, vt ab ipſis, & regantur, & gubernentur, non ſit qui amplius dubitet cum nedum Ariſtotelicum, verum, & commune ſit Philoſophorum omnium dogma, at ſi nullius dictũ hoc eſſet, quod ſanè veritatis certius teſtimonium experientia ipſa? Nunquid per tot ſæcula compertum non ſemper eſt, tales, vel tales ſiderum, Planetarumq; configurationes memorabiles in aere, imò & Regnis, & Vrbibus, totoq; Mundo ortas eſſe mutationes? Lege Hiſtorias, & memoraberis, quid Eclipſes, ac magnæ quædam Planetarum coniunctiones, aliorumq; ſiderum ortus, & occaſus forſitan occaſionare potuerint ex qualitatum à Planetis dominantibus cauſata alteratione, vndequoq; alterato bili occaſio, aut ſi dicere velimus indicium datum, quod iras, bella, ſeditiones populorum, depredationes, homicidia, incendia, terræmotus, vrbes collapſas, tonitrua, fulgura, tempeſtates in mari, ſubmerſiones nauium, ratione validorum ventorum, aliaq; innumerabilia, & inſpeximus, & deplorauimus mala. Vides nũc Vrbes, Regnaq; illa, quæ tumultuoſis prius implicata videbantur ambagibus, ratione alteratarum illarum qualitatum, humores, ac bilim alterantium, nunc in pace gaudijs, ac fælicitatibus, temperamento iam in priſtinum reducto, quieſcere, & quæ aliorũ anteà compatiebantur, & deplorabant miſerias, ſenſu potius velut bruta ductæ, nõ autem humano arbitrio, quo mala omnia euitare potuiſſent malo-

rum remouentes cauſas, ſuas nunc longè maiori conlacrymant dolore. Serenum tempus en ſtatim ad talem Planetarum aſpectum, aut ſiderum ortum, vel occaſum turbari inſpicimus, & quod turbatum erat ſereneſcere. Ad talem Lunæ configurationem aquam magis, & ad talem minus moueri, & æſtuare. Ad talis ſideris ortum marinā acum ſiſtere, temporæ caniculæ canes ardenti ſole gaudere. Alioſq; contra Lunā, aliaq; ſidera baiulare. Ad Lunæ augmentum quædam animalia, tā aquatica, quam terrea creſcere, & ad decrementum decreſcere in farinam redactū frumentum, & oua collecta in Luna Martij, aut Auguſti à putredine toto anno præſeruari, & maximè excreſcere, commune experimentum in praxi eſt, in inſenſibilia igitur cœleſtia agere, negare non poſſunt aduerſarij. In hominum etiā actiones dicam (& ſi aliter tenerem mendax eſſem) adhuc influere, non autem cogere. Imò, & mediatè etiam in hominum voluntatem agere doctrina eſt nedum Sapientiorum, verum, & inter ſapientes ſapientiſſimi S. Thomæ Aquinatis, aliorumq; SS. PP. ac Philoſophorum. Agentes namq; cœleſtes cauſæ in hominum humores à quibus in operādo dependet anima quoties corpori coniuncta manet, mediatè quoq; in ipſam influere oportebit. Abſit autem me dicere immediatè in voluntatem cœleſtia corpora influere, ſemper enim intacta manet voluntatis humanæ libertas, ac proptereà Sapientes aſtris dominari communiter profitemur. Hunc cœleſtium corporum præcipuè Planetarū influxum, maximè notandum aduerterunt veteres noſtri, ità quod volentes in hora aliqua nauigationem aliquam, vel aliud cœlorum influxibus ſubiectum initiari, prius quinam Planetæ in tali hora diei illius dominetur inſpiciendum præceperunt, quod ſi beneficus, bonum habebit finem, ſi verò maleficus habebitmalum. Inſuper Planetarum tranſitus, & aſpectus cum alijs; conſiderabant quoq; maximè veteres noſtri meſtruas annuas, ac diurnas profectiones, ſicut & reuolutiones, & directiones, pro quo etiam aliqua tangam ego. Dicam in hoc maximè Diuinam laudandam Sapientiam, prouidentiam, & maximam erga nos pietatem, qui vt ad bonum rectè conſequendum, & ad malum fugiendum paremur, innumerabilia tot nedum ſublunaria, ve-

rum & cæleſtia ſigna produxit, vnde Coclenius taliter faſus eſt. Iam autem Deus ſigna, & notas cœlo impreſſit, vt rebus publicis denunciarent ingentes caſus, calamitates, & excidia. *Subdente eodem.* Ecclipſes ſiquidem, coniunctiones, cometæ, & alia prodigia quid ſunt aliud, quam oracula Dei, quibus minitatur vitæ hominũ ingentes, & calamitoſas mutationes. *Quæ omnia tot confirmarunt experientiæ. Inſpice Ecclipſim anni 463. olimpiade 79. obſcuratis ex duodecim partibus Solaris diſci, vndecim partibus Solis. Anno Chriſti 237. obſcuratis decem partibus Solis. Anno 418. obſcurato penè toto Solari corpore. Anno Domini 1587. poſt Solis Ecclipſim quot occaſionare potuerunt. At quid? taceo effectus Ecclipſis anni mox præteriti 1652. cuius effectus, & vidit, & videt etiam ſuis malis Vniuerſum, ac dignior Vniuerſi propago. Conſiderate diligenter quæſo Benigni Lectores, quæ labentibus noſtris hiſce annis prædixere ſapientiſſimi P. Titti, D. Antonius Carneuale, Thomas Odericus, Roſſenus, Excellentiſs. Doctor Ouidius Montalbanus, Artenſius, Thebanus, Geſſius, Polentanus, Grimaldius, alij q; quam plurimi in ſuis annuis cæleſtium corporum, quoad Mundum effectibus, illiſq; iam veris repertis proferte de inclitæ huius ſcientiæ veritate iudicium. Legite quæſo Roſſenum in ſuo diſcorſu anni 1644. vbi exactiſſimè plura in huius veritatis confirmationem inuenietis. Audiui quoſdam cæleſte, nec etiam thema erigere ſcientes (vt ipſimet confitentur) nec tamen illos dicere puduit inuictos fore contrà Aſtrologos pugnaturos. At quid, nunquid de coloribus iudicabunt cæci? quibus enim impugnãtibus inſurgere poſſunt telis, dum capita quæ expugnare debent non agnoſcunt? Sufficiat quæſo vlulantibus iſtis auctoritas Sanctiſs. luminis Thomæ Aquinatiſe qui vtpotè ſcientiarum omnium magiſter, hanc quoq; veritatem confeſſus eſt, dum 3. contra gentes taliter ipſe locutus eſt.* Quæ ad corporalia pertinent, ſiue interiora, ſiue exteriora in vſum hominis venientia à Deo mediantibus Angelis, & corporibus cœleſtibus diſpenſantur. *Et diffuſius audi ipſius præceptorem Albertum Magnũ in Speculo Aſtronomiæ ab huiuſmodi vindictis nos vindicantem, vbi curioſa multa videntur.*

 Hoc

Hoc tamen vnum fateor Aſtrologicam veritatem non ſine cauſa à quibuſdam modo conculcari, occaſione tradita à quibuſdam, tantum Aſtrologorum nomine gaudentibus, qui vix cœleſtem conſtruere ſcierunt figuram, latinam vix poſſidentes linguam, quod tam liberè in rebus prædicendis facti ſunt prompti, vt cœleſtes cauſas, quaſi omnes præ manibus habere viderentur, & dum pluuiam pronunciare debebant, calorem publicè videntur patefacere. Laudabo propter hoc ſemper ſapientiſſimorum quorundam vſum, qui & ſi in Aſtrologicis, ſicuti & in alÿs ſcientÿs verſatiſſimi, dũ aliquid dicere rogati ſunt, paucis tantum verbis petitionibus ſatiſfecere. Quarè ſapientiam hanc omni dignam eminentia, tam quo ad ea, quæ ad aeris mutationem, quam etiam infirmitates, aliaq́; Mundi negotia, diſcutiendam, ac propugnãdam propono, nihil præter id, quod ex temperamento oriri poteſt, pro certò affirmans, atq́; ex naturalibus Planetarũ qualitatibus temperamentũ alterantibus.

CAPVT PRIMVM.

De Conſiderabilibus ante prædictiones Aſtrologica.

VT igitur inclitæ huius ſcientiæ veritas innoteſcat, non vnum tantũ ſed plura conſideranda propono, non enim aliundè in aſtrologicis cauratur error, quã ex cœleſtium inconſideratione cauſarum, cum non ex vno tantum, ſed ex innumerabilibus capitibus ſumendum ſit indicium, nõ enim ſtatim ac vnum inſpicis aſpectum proferas illius ſignificationem futuram, ſed alia ſimul erunt conſideranda, & videndum an ſimul contrariæ coincidant cauſæ, vt v.g. dum aſpectus habemus frigus cauſantes, ſi tunc etiam contrariarum cauſarum calidarum, eo die coincidant aſpectus, quia vnus alterius malitiam mitigabit.

Primò igitur, & principaliter quo ad aeris mutationes habendus eſt reſpectus ad ingreſſum ſolis in puncta cardinalia, & iuxta diſpoſitionem planetarum indictis figuris iudicandum generaliter eſt de quartis illis, ſicut etiam conſiderandæ ſunt præcedentes, & ſubſequentes coniunctiones, ac oppoſitiones luminarium ſecundum regu-

las,

las, & aphoriſmos in ſpeciali capite circa hoc infra ponendos, & ita de quartis illis iudicandum, vt v. g. conſideratis Planetarum ſtatibus in ingreſſu ſolis in ♈, & in præcedente, & ſubſequente ſecundum ſtatus proferendum de vere, ita ſimiliter conſideratis ingreſſibus in alia quatuor puncta cardinalia cum ſuis præcedentibus, & ſubſequentibus iudicandum de æſtate, autumno, & hyeme.

Conſiderandus etiam eſt Dominus anni an beneficus, vel maleficus, cum quibus planetis configuratus bono, vel malo aſpectu. Cum qua latitudine. In qua Cæli parte deſcendente, vel aſcendente. In qua Domu, & ſigno reperiatur, & per aphoriſmos infra tradendos cum de Domino anni taliter diſcurrendum. Vlterius intuendum, à quo dictus Dominus anni primo diſcedat, ad quem primò accedat, namq; receſſus à malefico, & acceſſus ad beneficum bonus eſt, quod ſi contrarium fiet, malus.

Notandum tertiò, an annum præceſſerit aliqua ecclipſis, cuius effectus futuri ſint in dicto ſequenti anno, cum eclipſis effectus non ſemper ſtatim, ſed poſt multos menſes ſoleant accidere, iuxtà doctrinam infra habendam in capite de ecclipſibus luminarium. Vel an eclipſium directiones perueniant ad aliquem angulum, aut Planetã figuræ annui ingreſſus in puncta cardinalia, præcipuè in Aritẽ.

Quartò notandum etiam maximè eſt, an eo anno contingat magna aliqua ſuperiorum planetarum coniunctio, vel directiones coniunctionum magnarum perueniant ad loca ecclipſium principalia, vel an figura ecclipſis, aut ingreſſus ſolis in prima puncta inter ſe conueniant, quia tunc ſignum eſt renouanda fore ſignificata illarum magnarum coniunctionum.

Notandæ ſunt præterea figuræ meſtruarum lunationum, & iuxta diſpoſitionem illarum diſcurrendum de tota illa quarta. Vlterius ſingulis diebus inſpice aſpectus planetarum ad inuicem, & cum luna. Qui planetæ ſint retrogredi præcipuè illi, qui ſignificatiui ſunt in dicto tempore. Qui directi. Qui ſtationarij. Qui in Apogeo. Qui in Perigo, eccentrici, vel epicicli. In quibus Cœli domibus, in quo ſigno, & gradu ſignorum. In cuius planetæ termino exaltatione Facie, vel triplicitate. Cum quo ſint in receptione mutua. Cum quibus fixis ſtellis ſint coniuncti. Quæ ſtellæ fixæ ſint in angulis. Cum quo planeta luna poſt coniunctionem, oppoſitionem, aut quadratum ineat aſpectum, nam ſi applicat primò ad humidos,

tem-

tempus ad humiditatem impellit, ſi ad ſiccos ad ſiccitatem. Circa ortum autem ſtellarum tam cum ſole, quam cum alijs planetis conſiderandus eſt tam ortus matutinus, quam veſpertinus, ſicut etiam occaſus tam matutinus, quam veſpertinus, ſicut & ſtellæ cœlum mediantes, pro quibus omnibus ſpeciales extant aphoriſmi. Vbi etiam notandum quod dum fuerint calidi, & humidi planetæ cum ſtellis calidis, & humidis, ac in ſignis ſimilibus turbulentum, eſtuoſum, vel humidum, (vt ſunt iſta corpora coniuncta) reddunt aerem.

Vlterius conſideranda eſt regio in qua prædicendi ſunt effectus, nam cum planetarum influxus proportionatum requirat ſubiectum, ſi hoc in talibus regionibus non eſt, vt ſubminiſtretur materia, non euenient omnia ſignificata illius planetæ.

Quæ namque regio, & terræ pars ſit ventis, fulminibus, alijſque impreſſionibus metheorologicis ſubiecta, vide in principio metheorologiæ ſeù naturalis philoſophiæ.

Item in ferendo iudicio de aſpectibus Planetarum conſideranda eſt anni quarta, namq; Saturnus v. g. hyeme auget frigus cum niuibus, & alijs; vere autem non tantum, ſicut nec in autumno vigoratur, quia ipſius actio aliquantulum retunditur à qualitatibus ipſarum quartarum. In æſtate verò minuet calorem, & ſic proportionaliter diſcurras de reliquis. Et quidem totum hoc obſeruandum multo diligentius erit in iudicio de genitliacis in conſideratione de temperamento corporis, ex quo reliquorum gentiliacarum quæſtionum pendet iudicium, nam cùm cæleſtium actio immediatè tantum in temperamentum feratur, & indè mediatè in actus internos (vt ſuprà ex S. S. P. P. oſtendimus) idcircò illo non benè conſiderato reliqua in falſitatem incidere neceſſe eſt, cum cauſæ formalis variatio effectus quoq; diuerſos cauſet; variato namq; calore, quem darent tales Planetæ in frigus, effectus quoq; illius variabuntur.

Conſiderandus quoq; eſt ſingulis diebus quando accedat luna ad radios Planetę, qui eſt dominus thematis illius lunaris, annui, vel meſtrui, quia tunc præcipuè accident ſignificata illius Planetæ iuxtà aphoriſmos explicantes vim dicti illius aſpectus Planetę cum Luna, niſi tamen à contrarijs potentibus impediatur. Sic etiam conſidera aſpectum Lunæ cum Planetis angularibus, cum aſpectus iſte ſit inter potentes, & conſequenter valde ſignificatiuos. Aſpectus etiam iſtos per diurnos tranſitus, & profectiones Lunæ cum domino natiuita-

tis,

tis, & cum participante, item cum planetis angularibus maximè efficaces inueni ad huc ego in genitlicijs conſi derationibus, itá quod adeò efficaciter operati ſint, ac ſi eſſet ſpecialis illorum directio.

Conſideratione etiam non indignum puto id quod communiter docetur, redire ſcilicet poſt quadriennium eaſdem vices, ac mutationes, cum tunc facta diei intercalatione annus politicus penè quo ad ortum, & occaſum, & mediationem ſtellarum fixarum cum Sole cõſentiat, nec luna longè ab oppoſito prioris loci peracto quadriennio exiſtat, cumq; iſtorum omnium actio maximè efficax ſit in aeris mutationibus, indè eædem occurrent mutationes.

Hæc quidem omnia ſunt, quæ communiter obſeruanda præcipiuntur.

Conſiderandi autem, præter omnia hæc enumerata erunt quidam non omnibus noti aſpectus, quos maximè, & in genitliacis, & in aeris mutationibus efficaces reperti ſunt, ex quo non recentiorum Aſtrologorum figmenta, ſed veros, ad fundatos eſſe colligitur, ſicut enim experientia comprobauit aſpectus ſextiles, quadratos, trinos, & oppoſitiones, veros, ac reales aſpectus eſſe, itá quoq; experientia comprobata opinione, veram eſſe demonſtrabit (nouos dixi Planetarum aſpectus) non quod veteribus, & ſapientioribus non ſint cogniti, ſed nouos dicam apud communem Aſtrologorum turbam. Nouiſſimè quidem à P. Titti in ſua phyſi omatematica dilucidatos, vtq; de negotio hoc certior ipſe efficerer, præter alios conſuli R. P. D. Paulum Antonium Ranzeum in præſenti meritiſſimum S. Barbatiani de Bononia Priorem, vtpotè non tantum in Theologicis, ſed præcipuè in Aſtronomicis verſatiſſimum, qui efficaces quoque huiuſmodi aſpectus in pluribus ſe adinueniſſe teſtatus eſt. Præter hos ſapientiſſimos quoq; multos alios inuenio auctores de aſpectibus iſtis pertractantes.

Ioannes namq; Fernelius de aſpectibus ſic ſcribit. Planetas, cunctaq; ſidera tum lumen, tum virtutes occultas orbiculariter (ſolis exemplo) trammittere, naturalis ratio dilucidè manifeſtat, à quouis idcircò ſidere infiniti proijciuntur radij, quorum qui valentioris, efficatioriſq; virtutis comperti ſunt, mouentur inter cæteros aſpectus nuncupari: ij autem ſi ampla dictionis vtar appellatione quinq, ſunt, Coitio, Hexagonus, Tetragonus, Trigonus, & Oppoſitio, at ſi proprius loquendum eſt coitio haud quamquam illis eſt annumeranda.

Ma-

Macrobius de ijſdem aſpectibus dicit. Certi ſunt numeri, per quos inter omnia, quæ ſibi conueniunt iunguntur,& aptantur fit iugabilis competentia, nec quicquam poteſt alteri, niſi per hos numeros conuenire. Sunt autem Epitritus, Nemiolius, Epogdius, Duplaris, Triplaris, Quadruplaris. De Epitrito naſcitur diateſſeron, de Hemiolio diapente, de Duplari diapaſon, de Triplari diapaſon diapente, de Quadruplari diſdiapaſon.

Thomas Odericus in quodam ſuo Opuſculo dicit. Sextilem habere proportionem diſſoni, Trinum cum diapente, Quadratũ cum ditaſſeron, & Oppoſitionem ad ſeptimam dictam heptacordum.

Nicolaus Duret cap. 3. ſuæ Aſtrologiæ ſpecialis fol. 89. ſic ſcribit. Recentiores addunt alios aſpectus, namquè Octilem, vel Sequadrum 45. grad. Quinquintilem 150. grad. Quintilem 72. Tridecilem, ſeu Seſquintilem 108. Biquintilem 144. grad. & Semiquintilem, ſeu Decilem 36. gradibus conſtantem, ſed cum de eorũ efficacia præcepta varijs experientijs comperta nondum tradantur, los meritò relinquendos cenſuimus.

Ioannes Keplerus in ſuis Ephemeridib. anni 1617. meminit horum aſpectuum nouorum, vt Semiſextilis, Decilis, Octilis, Quintilis, Tridecilis, Biquintilis, & Quincuncis, ſeu Quinquintilis, varias aeris alterationes illis attribuens.

In introductione verò, ſeu inſtructione ſuper noua Ephemeridis forma cap.4. ſcribit aſpectus nouos tres addidi Semiſextum, Quintilem, & Biquintilem, idq; in omnibus Planetis præterquam in Luna, & infrà cum diligenter attenderem ad dies, in quibus Quintilis, Biqintilis,& Seſquadrus aſpectus contingunt, quoties Soli accidebãt, animaduerti creberrimè Quintilem, & Biquintilem efficaces eſſe, interdum etiam Seſquadrus ſe ſe prodere videbatur &c. De Semiſexto,quamuis illi nulla reſpondeat diuiſio monochordi harmonicæ offerre ſe crebas,& clariſſimas atteſtationes vltrò non quęſitas,quippè inopinatas vltrà mætas harmonicas ignoratis initio cauſis fideliter monui &c. poterunt circumſpecti, & pollentes iudicio obſeruare tridecilem, & ſeſquintilem 108. grad. coriphæum 83. inter ſecundarios leuis armaturæ milites, nam decilis eius ſocius gr. 36. nimium vicinius eſt ſemiſexto forti grad. 30.eoq;& obſcurior eius vis (natura maioribus in propinquo ſtimulis occupata) & difficiliter obſeruatio ob dierum vicinitatem.

Non

Non diſſimulo iam ſemel, atq; iterum mihi tempeſtates obſeruanti viſum eſſe etiam quincuncem gr. 150. validum admodum.

Nouis his Planetarum aſpectibus addere, & imponere volui nouos characteres cum ſuis gradibus.

Sunt igitur characteres nouorum aſpectuum. ✳ g. 30. ſemiſextus, ſemiſextilis, & duodenus. 𝔡 g. 36. ſemiquintilis, & decilis. ⧄ g. 45. ſemiquadratus, octogonus, octilis, ſemiquadrus, & ſequadrus. ⚻ g. 72. quintilis. ⚼ g. 108. ſeſquintilis, ſeu tridecilis. ⊟ g. 135. ſeſquiquadrans, ſeſquadrus, ſeſquitetragonus, & trioctilis. ✡ g. 144. biquintilis. ⚸ g. 150. quinquintilis, qui ncunx aſpectus ad ſextum, & quadroſextus. Iſtorum autem omnium aſpectuum ſignificationes infrà ſigillatim in ſingulis Planetis inuenies.

In iſtorum autem, ſicut & in reliquorum aſpectuum conſideratione, intuendum eſt an aſpectus iſti ſint dextri, vel ſiniſtri, nam dextri efficaciores ſunt ſiniſtris. Item an aſpectus iſti ſint platici, vel partiles, quia partilis vtpotè adæquatè correſpondens efficacior eſt placito. Omnes autem iſtas circà aſpectus conſiderationes, nedum circà aeris mutationes, verum etiã in genitliacis multò magis erunt ponderandi, cum euentus quoſdam, quos inopinatos vidimus contigiſſe, ab iſtis fuiſſe originatos ex directionibus experti ſimus. Et ſi autẽ omnes aſpectus iſti à nobis aſſignati ſint veri aſpectus, vt optimè, dixi, à P. Titti demonſtrari, non omnium tamen experti ſumus effectus, ſed tantum aliquorum; & tantum fælices comprobauimus ſextilem, quintilem, trinum, biquintilem, infelices quadratũ, ſeſquiquadrarum, & oppoſitionem, ☌ autem eſt indifferens iuxtà naturam Planetarum coniunctorum. Ad cognoſcendum ergo qualitates aſpectuum, conſideranda eſt aſſignata diſtantia, namque non

omnis Planeta poſitus cum quocunq; gradu in Leone dicitur aſpicere de ſextili Planetam poſitum in Libra, ſed requiruntur diſtantiæ illæ mox aſſignatæ, .ſ. 60. grad. vt ſit partilis aſpectus, vt verò ſit platicus requiritur ſi facta differentia inter illos in ordine ad 60. gr. illos non excedant medietatem orbis illius Planetæ, v. g. Sol ſit diſtans à ♂ 52. dicitur eſſe in aſpectu placito cum ♂.

Vlterius conſiderandi ſunt aſpectus paralelli in mundo, quos efficaciſſimos eſſe probare poteſt vnuſquiſq; conſiſtunt autem iſti inæquali diſtantia ab aliquo cardine, ſeu quandò eumdem habent circulum poſitionis, vt v.g. Planeta conſtitus in 11. eſt paralellus alteri conſtituto in 9. quia æqualiter diſtant à cardine 10. eumdemq; habent poſitionis circulum, ſic etiam Planeta in 12. cum Planeta in 2. quia æqualiter diſtant quoad ſitum à 1. ſic etiam Planeta in 11. & Planeta in 3. idem namq; polus inſeruiens 11. pro conſtruenda cœleſti figura via ptolemaica videtur eſſe 11. & 3. ità 5. & 3. quia æqualiter diſtant à cardine imi cœli, 8. & 6., 9. & 5. quia æqualiter diſtant à cardine ſeptimæ, pro quibus exactiorem qui habere cupit cognitionem conſulat P. Titti in ſua Phiſiomatematica lib. 2. c. 9. vbi multa adducit exempla oſtendentia directiones peruenientes ad paralellos maleficorum mala multa induxiſſe, vt in genituris Henrici 3. Gallorum Regis, Cardinalis Borromæi, Caroli Filij Regis Hyſpaniarum &c. De his paralellis vt generalis regula de eorum ſignignificatis poſſit haberi, ſciendum ad puralellum malefici accedentis malum eſſe, contrarium verò ſi erit, expecta bonum iuxta naturam illius ad quem accedit, vt ſi Luna accedat ad parallelum ♂ malum, ſi Iouis bonum. Sic enim ſi Luna in 12. & Saturnus in 9. & Luna accedat ad 11. dicitur accedere ad parallelum malefici, & ſic de reliquis efficaciores autem iudica paralellos magis propinquos, quam diſtantes, ſic efficacior eſt parallelus 9. & 11. quam 11. & 3. vel 9. & 5. & ſic per ſimilitudinem de reliquis, quia cum in illis primis radij ſint propinquius commixti, quã in ſecundis efficacius oſtendunt vires ſuas. Inſuper dum vnus planeta in themate eſt in parellelo alterius malefici malus, benefici bonus, & ità ſe habet, ac ſi ab ipſo maleficiatur; & dum Planeta aliquis eſt inter duos Planetas parallelos dicitur obſeſſus ab illis, & iuxta naturam obſidentium iudica, & quidem non ſolum quoad ſtatum aeris, ſed etiam quoad gentiliaca, & inſpice à quo defluit, & ad quem accedit, namq; receſſus à benefi-

co,

co,& acceſſus ad maleficũ malus eſt, è contra verò ſi contrariũ fiat.

Inſuper conſiderare debemus aſpectus, quoad Mundum, nam non omnis aſpectus Quadratus, vel Sextilis, quoad primum mobile, idem ſeruatur quoad Mundum, nam 4. domus eſt in □ cum 1. item 10. cum 1., 1. oppoſita 7. & ſic per ſimilitudinem de reliquis, non ſic tamen contingit eſſe quoad Zodiacum, namq; ſi Planeta ſit in 7. (ſed ſit in ♌) in prima autem adſint ♓, aſpiciet quoad familiaritates Mundi de ☍ primam, at non quoad Zodiacum, in hoc igitur caſu vnde dependet totum iudicium Aſtrologicum, à paucis ponderato, diſcurrendum tunc futuros actu effectus illius Planetæ, aſpicientis de aliquo aſpectu quoad Zodiacum alium Planetam, quando fuerint ad aſpectus, quoq; quoad Mundum, namque familiaritates in Mundo ſunt cauſa qualitatũ actualium Planetarum, in Zodiaco verò virtualium, ac proindè ſi vterq; aſpectus non adſit, eſto ſit quoad Zodiacum, non multum dubitandum, vel gaudendum de bono, vel malo illo aſpectu, niſi ibi per tranſius, aut reuolutiones, aut directiones acceſſiſſe conſpiciatur.

Hæ ſunt quæ tanquam neceſſarijſſima in iudicijs Aſtrologicis iudicanda fore putaui, vt omnis vitetur error. Vt autem facilè poſſit paucis tantum dictis ad omnia ſe extendere in principio apponere, me diſpoſui, omnia Planetarum, ſignorum, ac domorum cœleſtium ſignificata, tam dum fortunati, quam dum infortunati, & ſecundum ſe quid, & quibus ſinguli Planetæ influant, vt his cognitis ſtatim prudens Aſtrologus, tam pro genithiacis, quam pro aeris mutationibus accomodare poſſit illa, quod idem dicas de natura domorum, & ſignorum, & aliorum effectuum, qui à Planetis cauſantur, quæ autem dicimus de Planetis, idem dicendum de fixis ſtellis participantibus naturam illorum. Primo tanquam communem ſuppono diuiſionem Zodiaci in 12. ſigna, .ſ.

♈ ♉ ♊ ♋ ♌ ♍ ♎ ♏ ♐ ♑ ♒ ♓
Aries, Taurus, Gem. Canc. Leo, Virg. Lib. Scor. Sagg. Capr. Aqu. Piſ.

Primo dominatur ♂ Mars, 2. dominatur ♀ Venus, 3. dominatur ☿ Mercurius, 4. dominatr ☽ Luna, 5. ☉ Sol, 6. Mercurius, 7. dominatur Venus, 8, Mars, 9. dominatur ♃ Iuppiter, 10. ♄ Saturnus, 11. Saturnus, 12. Iuppiter.

Hæc 12. ſigna in 4. quadrantes diuiduntur, prima tria indicant tempus vernale, dicitur puerilis, aereus, ſanguineus, calidus, & hu-

midus, tria ſequentia conueniunt æſtiuo, dicitur iuuenilis; coleri-cus, igneus, calidus, & ſiccus, tria alia autumnalem, dicitur virilis, terreus, melanconicus, frigidus, & ſiccus; vltimus comprehendit 3. vltima ſigna, & dicitur hyemalis, flegmaticus, ſenilis, & aqueus. Diuiduntur etiam ſigna in 4. trigonos; igneus, qui cõprehẽdit ♈ ♌, & ♐. Aereum, complectens ♊ ♎ ♒. Sol mutat anni tempora in ♈ ♋ ♎ ♑. In ♈ ver, in ♋ æſtatem, in ♎ autumnum, in ♑ hyemem. Æquinoctialia ♈ ♋. Solſtitia ſunt ♋ ♑. Septentrionalia, ſeu borealia prima ſex ſigna. Meridionalia, ſeu auſtralia reliqua ſex vltima. Fixa ♉ ♌ ♏ ♒. Communia, ſeu bicorporea ♉ ♍ ♐ ♓. Quadrupedia ♈ ♌ ♉ ♐ ♑. Humana ♊ ♍ ♒, & prima medietas ♐. Prolifica ♋ ♏ ♓. Imperantia ſunt prima ſex, reliqua obedientia. Sterilia ♊ ♍ ♌. Feralia ♌, & vltima medietas ♐. Venenoſa, ♏, & fixæ ſtellæ ſerpentis. Muta, & voce carentia ♋ ♏ ♓. Rauca ♈ ♉ ♌ ♑. Vocem habentia ♋ ♏ ♎ ♐ ♒. Deformia ſunt ♈ ♉ ♋ ♌, & poſterior pars ♐. Eximiæ pulchritudinis, quæ pulchritudinem cauſant ♊ ♎ ♍, & prior medietas ♐. Mediocrem pulchritudinem dant ♏ ♑, & ♓. Mediocrem prolem dant ♈ ♉ ♎ ♐ ♑ ♒. Felicia ingenia dant ♊ ♍ ♑ ♒, & ♎. Saturnina dant naturæ inquiſitionẽ, magis tamen contentioſa ♑ ratione exaltationis ♂, ♒ mitiora. Stupiditatem dat ♉. Maſculina ♈ ♊ ♌ ♎ ♑ ♒, reliqua verò fæminina, & nocturna. Mutilata ♉, & caput Algol. Aquatica ♓, & delphin. Vincta, Cœpheus, & nauis, nauphraga, argus,

Antiſcia ſic diſponuntur. ♊ ♉ ♈ ♓ ♒ ♑
♋ ♌ ♍ ♎ ♐ ♏

Contraria ſigna antiſciorum dicuntur contrantiſcia, ſic contrantiſcium ♈ eſt ♎, & ſic de alijs.

Vt cognoſcatur autem quibus Regionibus, & Ciuitatibus ſigna cæleſtia dominentur, quod maximè neceſſariũ eſt in tota hac ſcientia diſtribuuntur ſic. Sub ♈ cõtinentur Germania, Gallia, Britannia maior, Suetia, Sileſia ſuperior, Polonia minor, Burgundia ſuperior, Dania. Licet eam pleriq; collocent ſub ♒, Baſternia, Syria, Paleſtina, Neapolis, Capua, Ancona, Ferraria, Florentia, Fauentia, Bergomum, Verona, Lindauia, Traiectum, Patauium, Marſilia, Brunſuicum, Epidaurum, Cracouia, Cæſarauguſta, Vincentium. Sub ♉ continentur Ruſſia alba, Polonia ſuperior, Sueuiæ pars ſeptentrionalis, Orlandia, alias Hybernia nuncupata, Lotharingia, Campania,

Helue-

Heluetia, Rhetia, Franconia,Parthia, Pœrſia, Cyclades, Inſulæ inter Europam,& Aſiam iacentes,Cyprum,& maritima Aſię minoris loca, item ex Vrbibus, Bononia, Senæ, Mantua, Tarentum, Lucerna, Nacernum,Metis,Herbipolis,Caroloſtadium, Lipſia,Panormum, Peruſia,Girona, Badaoz, Aſtorga,Brixiæ,Tigurum,Parma, Caput Hyſtrię,Siciliæ,Poyna,Poſnania,Gnoſna,Nouoguardia,Planum, Sinigallia, Salernum, & alij Neapolim. Sub ♊ Sardinia, Longobardiæ pars,Flandria,Brabãtia Vuitembergi Ducatus,Hircania, Armenia, Martiana, Cyrenica, Marmarica, Ægyptus inferior, in Hyſpania Corduba, Viterbum, Cæſæna, Turinum, Vercellæ, Regium, Louanium, Flandriæ Brug, Londinum, Maguntia, Kitzingia, Hanfordia, Bamberga, Villacus, Norimbergia (quamuis eam Sconerus, & Cardanus ſub ♐ collocent, Garceus tamen rectius demonſtrat. Sub ♊ collocatur Villacus, Tridentum, Corduba, Cerdeda, Madrid, Inſula de los Azores, Siguentia, Zalauera, Moruiadrũ. Sub ♋ ſunt Scotia, Granata, Burgundiæ comitatus,Hollandia,Sellandia, Frigia, Pruſſia, Numidia, Bithynia, Affrica, Colchis, Carthago, Conſtantinopolis,Tunctum, Venetiæ,Mediolanum,Genua, Luca, Piſæ, Vincentia, Treueris, Suberum, Barcinonum, Lisbona, S. Iacobus, Saragutia, Longronum, Burgos, Cantatria, Cælona, Brema, Eboracum, S. Andreas, Lubecum, Magdeburgum, Gorlizium. Sub ♌ continentur Gallia Togata,Alpes,Italia,Apulia,Boemiæ regnum, Turciæ pars, Aleſſandria Ægypti, Cuſentia, Cuntronium, Barolum, Æmilia, Orchinia, Sabina,Phænicia, Chaldea, Damaſcus, Roma, Syracuſa, Aſcolum, Tianum, Barium, Auerſa, Caieta, Sueſſa, Biſignanum, Meſſina, Panormum ponunt alij, Trapanum, Capua, Beneuentum, Altamura, Nicaſtrum, Terra noua Calabriæ, Materium, Rauenna, Cremona, Vlma, Confluentia, Praga, Bituntium, Lintzrium, Cremiſium, Lugdunum Hyſpaniæ, Mantua. Sub ♍ Achaia, Græcia, Croatia, Carinthia, Meſopotamia, Athæſina, Cræta inſula, Athænienſis ducatus, Rodus, Galliæ, Comatæ pars, Rheni pars, Meſopotamia, Babilonia, Aſſiria, Sileſia inferior, Corinthus, Nouaria, Aretium, Cumæ, Brunduſium, Papia, Sygina, Lugdunum, Tholoſa, Luthetiæ Pariſiorum, Baſilea, Heydelberga, Erfordias, Vratislauia, Brandemburgum, Toletum, Auila, Læridæ, Alicantes, Algerica, Sion, Hyeruſalem. Sub ♎ Auſtria, Alſatia, Liuonia, Sabaudia, Delphinatus, Caſpia, Thebadia, Seres,

Thuſcia,

Thuſcia, Bactriana, Oaſis, Trogloditua, Sundgauia, Olyſſponis, Arelatus, Caieta, Lauda, Sueſſa, Placentia, Feldkirchius, Friburgus, Briſgoiæ, Argentina, Heilbrunna, Spira, Francfordia ad Mænum, Hala Sueuorum, Vuimpena, Friſinga, Moſpachius, Landshuttus, Vienna auſtriæ, Antuerpia.

Sub ♏ Noruegia, Bauaria ſuperior, Metagonitides, Comagena, Cappadocia, Idumæa, Mauritania, & Regnum Feſtanum, Getulia Cathalonia, Algera, Valentia Hyſpaniæ, Trapezuntus, Vrbinus, Aquilegia, Piſtorium, Camerinum, Taruiſius, Forum Iulij, Meſſana, Vienna, Aichſtadium, Monachum, Gedanus, Froncofortus ad Viadrum; ſub ♐ Hyſpania, Dalmatia, Iclauonia, Vngaria, Morauia, Miſnia, Celtica, Thirronia, Arabia felix, Toletum Hyſpaniæ, Volaterræ, Narbona, Auenio, Mutina, Colonia Agrippina, Itutgurdia, Rotenburgus, Indenburgus, Budea, Caſcouia. Sub ♑ Macedonia, Illyrides, Thracia, Pdoſſina, Albania, Bulgaria, Græcia, Maſouia, Lituania, Saxonia, Haſia, Thuringia, Marchia ſtyſtæ, Orchades Inſulæ, India, Ariana, Gedroſia, Iuliacus, Cleuonia, Berga, Mechlinia, Gandauus, Oxonia, Vilna, Brandenburgus, Auguſta Vindelicorum, Conſtantia, Derthona, Fauentia. Sub ♒ Amazonia, Sarmatia, Tartaria magna, Vualachia, Ruſſia rubea, ſeù Moſcouia, Sueciæ meridionalis pars, Vueſtphalia, Meſellani, Pedemontius, Bauariæ pars, Aethiopia, Oxiana, Sogdiana, Media, Arabia deſerta, & petrea, Hamburgus, Brema, Monferratus, Piſaurus, Tridentum, Salisburgum, Ingolſtadium. Sub ♓ Cilicia, Calabria, Portugallia, Galitia, Phania, Narmandius, Maſamonia, Lybia, Garamantes, Lydia, Pamphylia, Aegiptus ſuperior, Alexandria, Siuilia ſiue Hyſpalis, Compoſtella, Parentium, Rothomagus, Vuormatia, Ratisbona; ſub quo etiam putat Cardanus collocari Mediolanum. Signa Tropica Rebuſpublicis dominantur.

Quoad partes corporis quibus ſigna dominantur, ſic ordinantur, ♈ dominatur capiti, faciei, & partibus capis, oculis, dentibus, naribus, alijsq; corporis membris, ac proinde, ſurditatem, cæcitatem, neuos in facie, vulnera, aliaq; mala ſimilia maleficus dum eſt, ſignificat ♉ collo, ceruici, gutturi, voci, horumq; morbos cauſat, ſcilicet anginam, ſcropholas, botium gulæ, aliaſq; colli infirmitates, ♊ dominantur brachijs vnde dant brachiorum, manuum, & ſpatularum ægritudines ♋ pectori, præſtat ægritudines omnes Tho-

racis,

racis, tuſſes &c. ♌ à furcula pectoris vſq; ad vmbelicum, ſcilicet cordi, ſtomacho, dorſo, vmbelico, lateribus, diafragmati, infirmitates ergo dat in illis, ſcilicet ſtomachi affectiones, & dolores præcordium. ♍ ventri inferiori, inteſtinis, vndè dat ventris, & inteſtinorum dolores. ♎ lumbis, vmbelico, renibus, fæmoribus, naribus, veſicæ, datq; mala in iſtis. ♏ pudendis, & ano, dat fiſtulas, cancros, vitia vrinæ, excalfactiones, hemorroides, & ſimilia. ♐ coxis, & fæmoribus, vnde pręſtat dolores in his, ſciaticam, & alia. ♑ genubus, & popliti, & mala in his. ♒ tibijs, & cruribus, podagras, aliaſq; cauſat pedum ægritudines ♓ pedibus vnde dolores, in illis.

Hæc igitur ſunt ſignorum infirmitatem ſignificatiuorũ influentiæ, vndè cognito ſigno domus 6. ipſius domini, & planetarum male 6. aſpicientium, facilè ſit infirmitatum ſpecies indagare, ſicut etiam ex qualitate ſignorum 8. domum occupantium, eiuſq; domini, & planetarum malè aſpicientium maleficorum, vel in ea poſitorum cognoſcere genus mortis. Dum corporis formam habent ſignificare cæleſtia ſigna, nõ ex Zodiaci ſignis tantũ ſignificationẽ deſumimus, ſed ex ſignis 8. ſphæræ, non verò ex deucatemorijs, vt ex Ptolomeo docet Cardanus. ♈ colorem præſtat album, cum ſubrubro, collum oblongum, paruas aures, paruaq; crura, capillos criſpos, obliquum viſum, figuram conuenientem, ſtaturam mediocrem, & in primis gradibus craſſum, in vltimis macilentum. ♉ pręſtat ruffum colorem, nares amplorum foraminum, groſſum collum, nigris, & criſpis capilis, voce rauca, & ſtaturam vt ♈ præſtat. ♊ optimam præſtat corporis temperiem in omnibus, ſed ſtaturam, ac groſſitudinẽ diuerſam ab illa ♈ mixtos capillos, pulcraſq; manus, & aliquantulum pallidum. ♋ breuem ſtaturam, pallidum, magros. ♌ flauos capillo, faciem grauem, acutum naſum, magnum corpus, oculos magnos linceos, vultum malignum, & ferocem, quoad graſſitudinem vt de ♈. ♍ proportionatum corpus, faciem decentem, & blandam colore nigricantem, niſi à ♂, vel ☉ impediatur. ♎ dat quoq; formoſam ſtaturam, proportionatos, & mediocres, quoad temperamenti dotes. ♏ colore ornat cinericio parua facie, & oculis, denſos, ſed ruffos capillos, membra non proportionata, longos pedes, & aliquando ſi maleficorum accedant teſtimonia, turpem. ♐ in prioribus partibus albũ natum, flauoſq; producit, ornatum ſubtilibus capillis, longaq; barba, & voce pulchra, contrarium verò in poſterioribus partibus

ipſius.

ipſius. ♑ facit ſiccum, paruæ ſtaturæ, faciem longam, & ſubtilem ad ſimilitudinem capræ, vocem mediam, nigram barbam, acuto mento, ♒ nigri coloris cum viredine, breui ſtatura, vno tamen crure alio ſæpè elatiori, grandi, liberaliq; animo, ſuaui voce. ♓ magnam grauemq; faciem, ſtaturæ potius breuis, oculos rotundos, pulchram barbam, albos capillos, amplum pectus, vocem ſubtilem, plerumq; faciem maculâ deformatam. Atq; hæc ſunt ſignorum qualitates cauſantium in aſcendente, vel in quo dominus aſcendentis eſt, aut Luna ſignificata, vt facilè ſit corporis formam indagare; habito quoq; reſpectu ad planetarum in horoſcopo dominantium proprietates. Explanatis igitur ſignorum proprietatibus, ex qualitatibus eorum deſumptis, ad planetarum naturas, & effectus accedimus explicandos.

CAPVT SECVNDVM.

De Planetarum natura, proprietatibus, & bonis, maliſq; eorum effectibus.

IN præſenti de Planetarum ſecũdum ſe (dum ſignificatores ſunt) proprietatibus explicandis initiũ ordimur, vt relictis tot Aſtrologorum filaterijs, ac ſophiſticationibus, ex eorum qualitatibus omnibus notis, reliqua ordiamur, ipſiſq; cognitis, facilè erit cuicũq; et ſi Tironi, illis per ſimilitudinem, & proportionem omnibus accomodare, quæ autem hæc ponimus, dicimus ex effectibus ad quos inclinare, vel vt melius dicam indicare, ſeu occaſionare poſſunt tales qualitatum temperies, nam excitans, v. g. calor iras, indè ſi occaſio adeſſet, poſſet ſequi bellum, vindictæ &c. quæ omnia prudens quiſq; ſuo arbitrio, & arte vitare poteſt. Primum exordium à ♄ ducimus. Saturnus propè firmamentum vltimo loco ſituatus manet, eſt maſculinus, diurnus frigidus, & ſiccus, ac proinde humanæ naturæ deſtructiuus, vtpotè corruptiuus humiditatis, & caloris, quibus animantia conſeruantur, & alijs qualitatibus deuaſtat omnia, non tamen negandum eſt in ſe quoq; aliquid caloris retinere, aliter per ipſum non poſſent multa animalia, quibus dominatur, conſeruari, vt ſunt ſcorpiones, ſerpentes, ſcarabei, viperæ, araneæ, herbæ fætidæ, glandæ, rutæ, cæpa, cæruſa, collochintides, aliaq; multã, & ſolus,

& com-

& commixtus generat metalla. Subijciuntur Saturno, taciturni, ſenes, melanconici, profunda cogitantes; namq; ipſe dum ſignificator alicuius fuerit, vel dominus, aut fortis in angulo, inclinat ſibi ſubiectos ad agriculturam, fructus terræ, ædificationem, architecturam, fodinas metallicas, arcana naturæ inueſtiganda ſecreta, res antiquas, profundas cogitationes, ſeueritatem; memoriam tenacem, obſtinationem in ſuis opinionibus, inclinationem ad loca obſcura, deſerta, aliaque melanconica præſtat; retardat in negotijs bona conſultationis ob profundam cogitationem, ſed cum timore, denotat ſtabilia, fundos, ædificia, parſimoniam, ac tenacitatem diuitiarum, dum ipſe diſpoſitor eſt formæ, & ſtaturæ corporis ſolus, ac fortis ſecundum Ptolemeum à Zanardo citatum, facit hominem corpore gracili, ſtaturæ moderatæ, coloris mellis, capillorum nigrorum in capite ſpiſſorum, oculorum mediocrum, eſtò aliqui dicant inducere colorem fuſcum, dum orientalis dat colorem flauum, tardè incedentes. Si fortis, ac benè affectus eſt cum augmento Lunæ creſcentis natus erit, elati animi, boni conſilij, prouidè maturi, fidelis, magis ſe ipſum diligens, pauci cibi, & potus, laborioſus, cogitationibus plenus, & anxius in ſuis negotijs, omnibus charus, modeſtus, non inuidus, cogitabundus, ſed non mæſtus, pauci riſus, grauis, verſabitur circa terrea &c. Hæc namq; bona præſtat dum fortunatus eſt, hoc eſt in angulo, dignitate, termino, exaltatione, facie &c. in bono aſpectu bineficorum, liberà ♂ radijs. At ſi infortunatus ipſe fuerit, hoc eſt in ſuccedente, in malo aliorum aſpectu, malefici, termino, aut facie, in ſuo caſu, vel detrimento omnia his bonis oppoſita ſignificat, malitiam autem intrinſecam ſemper retinet, proindè facit homines, timidos, pallidos, humilia cogitantes, quærulos, negligentes, fugientes lucem, & amantes ſolitudinem, melanconicos, turpes, ſuſpicaces, metuentes inſidias, pigros, auſteros, & alia mala ſimilia, hi namq; ſunt melanconiæ effectus. Infirmitates quas præſtat, hæ ſunt, fæbris quartana, paraleſis, catharrus, hydropeſis, ectica, podagra, elephantiaſis, morphea, cancrus, paſſio ſplenica, alijque morbi frigidi melanconia, paſſio dextræ auri, veſſicæ, oſſibus, cartilagini, & ligamentis; quorum autem animantium ſtatui minetur ♄ ſuas infirmitates, conſiderandus eſt, vt in generali lunationum iudicio, nam in humanis exiſtens minatur hominibus, in færis nocet beſtijs, & ſemper conſiderandus eſt ſtatus Planetarum ex ſignis octauæ ſphæra, non autem autem primi mobilis tantum.

De Iouis natura, & ſignificatis.

Iuppiter planeta 2. locũ poſt ♄ tenens dicitur fortuna maior, & beneficus, calidus & humidus, ſalutaris, & maſculus, dum diſpoſitor eſt formæ corporis fortunatus, & orientalis dat albedinem declinantem ad aureum colorem, oculos nigros, frontem altam, & magnanimam, cum pupilla aliquando lata, & gratioſa, reuerentia dignam, & amore, barbam rotundam, & aliquantulum criſpam, capillos moderatos, ſtaturam mediam, figuram ſtabilem cũ oculis ad terram, grauẽ cum quadam moderatione, magna curantem, ordinatè viuentem; dum verò eſt occidentalis, & infortunatus, facit homines albos cum capillis duris, mediocris ſtaturæ, caluos, valdè humidos, nigredinem habebunt in aliquibus dentibus, non magni capitis, cum curtis naricibus non implentibus filum naſi, fucatos, molles, & ſimulatos, timidos in actionibus, inuerecundos, contumaces, negligentes. Dominatur quampluримis ab alijs notatis. Ex membris humanis dominatur iecori, ſanguini, pulmoni carni, &c. Eius infirmitates ſunt anginæ, pleuritides, Peripneumonia, apoplexia ſanguinea, tertiana, ſanguinis abundantia, paſſio cardiaca, alijq; morbi a flatibus, & ſanguine orti; & quoniam temperamentum calidum, & humidum pueris præcipuè conuenit, idcircò illis maximè nocet. Hæ ſunt Iouis proprietates ex ipſius qualitatibus ortæ, quæ optimum conſtituunt temperamentum, quod ſi per infortunationem perturbetur, velut incompoſitum organum bonos diminuit, & inconcinnos generat influxus.

De Martis proprietatibus, & natura.

Mars orbem ſuum apud Iouem poſſidet, maſculinus eſt, & nocturnus, infortuna minor, immoderatè calidus, & ſiccus, omnibus ſua vredine nocuus, non tamen omni caret bonitate, ſed dum fortunatus eſt, ac orientalis ſubrubrum præſtat colorem, bonam, & ſufficientem carnem, oculos varios colore, ſpiſſos capillos, & mediocres, aliquantulum rubeos, rotundam faciem, maculã in pede dextro dat, facit generoſos. Infortunatus autem, & occidentalis facit arrogantes, breuis vitæ, malè regentes ſua, aliena, & propria deſtruentes, & aliena deſiderantes, ebrioſos, iracundos, dum ad rem perueniunt timidos. Infirmitates quæ à ♂ cauſantur, ſunt heriſipela, hemicranea, putredines, febres acutæ, abortus, ruptura venarum, inflammationes ſanguinis, aliaq; mala ex hac cauſata, colera, impatientia, ſigna per corpus naſcentia, aliaq; mala ex colera gialla orta, mala in aure ſinixtra, renibus, felle, bili, inteſtinis, ano, in inceſſu faciunt longos paſſus, pericula dat ex igneijs,

rixas, & contentiones, & ſimilia.

De Solis ſignificationibus.

Sol planeta maſculinus eſt, diurnus, calidus, & ſiccus, medium inter cœleſtes orbes locum tenens, infortuna eſt per corporalē coniunctionem, ſed aſpectus ipſius ſunt fortunati, & dum fortunatus eſt, dat claritatem ingenij, nobilitatem, maieſtatem, & liberalitatem, candentem colorem, caput magnum, faciem rotundam, oculos magnos, capillos extenſos, vocem ſubraucam, mediocrem ſtaturam; multò magis ſi coniunctus ſit cum domino natiuitatis, per quas qualitates multos euehit, Dominatur in corpore oculo dextro, in eiſq; ſpiritali ſanguine contento, regit ſpiritus, & potentias vitales. Infortunatus, ac debilis bona illa diluit, ac imperfectos reddit. Infirmitates, quæ ab ipſo cauſantur, hæ ſunt, oculorum defluxio, morbi calidi, & ſicci, ſed non orti à bili, intemperies frigida, & humida, cordis, & ventriculi in oculo dextro in viro, in ſiniſtro in muliere infirmitates. Dominatur etiam ex inſenſibilibus auro, carbunculo, & adamanti, lauro, cynamomo, lupino, eleutropio, homini, leoni, aquilæ, & delphino, &c. alijſq; fructibus videndis in cap. de annonæ fertilitate.

Venus eſt fortuna minor, fæmininus planeta, temperatè humidus, & calidus, beneficus, dum benè ſituata eſt, & fortunata ſemper dat bona iuxtà ſignificata domorum in quibus eſt, in effectibus Ioui aſſimilatur, dat muſicam, delitias, vxorem, dotes, amicitiam nobilium fæminarum, luxum, affabilitatem, donationes ab amicis, res pretioſas, vrbanitatem, pulchritudinem, conuiuia, delitias, amores, choreas, & ſimilia delectabilia bona, delectationem in veſtibus purpureis, fortunata facit quietum amatorem virtutis, & contemptorem vitiorum, iucundum, lætum, amicum verum, rixas fugientem, zelotipum, delectabitur in ſono, comedijs, & ſimilibus ſupra enarratis delectabilibus, ſtudent conſeruationibus, & iuuentuti, verba dulcia, & mollia, dat nigros oculos, labia ſubtilia, multam carnem in facie, cum quodam colore ſubrubro, & albo, pectus anguſtum, & crura groſſa, infelix vero ſignificat id quod ſignificat infortunatus ♄, moleſtationes omnes, & infirmitates, ac mæſtitias, & turpitudinem in illis partibus corporis ſignificat, quæ continentur ſub ſigno, in quo ipſa reperitur, vt ſi in ♉, delectatur, & pulchritudinem habet gulæ, ſi fælix, ſi infelix, contrarium dicito. Infirmitates eius ſunt ſimiles infirmitatibus mulierum, dat omnes morbos procedentes ab humiditate, dominatur venus guſtui, olfactui, ſemini, vaſibus ſeminarijs, ventriculo, & pudendis vtriuſq; ſexus,

 dat

dat gonorream, inficit genitalia, renum reſtrictionem, ventri, veſſicæ, & pudendis dolorem, morbum gallicum cum tormentis, & cruciatibus ab ipſo, & morbis ſimilibus quando eſt bene affecta, ſed ſæpè malè affecta cum dedecore.

Mercurius naturæ verſatilis eſt, & materia prima meritò dici poteſt, cum bonis bonus, cum malis malus, qualitateſq; retinet iuxtà nuturam, cum quibus eſt coniunctus, verum ob nimiam vicinitatem cum ſole ſiccus eſt, ipſe fælix, & orientalis colorem dat mellis participantis de nigro, & citrino, cum oculis coloratis, quaſi ſint oculi capræ, magis quidem, & minus in colore dans, ſecundum quod magis propinquus, & partilis eſt aſpectus planetæ aſpicientis, ſtaturam moderatam, oculos potius paruos, & intus pendentes, labia ſubtilia, dentes minutos, vocem ſubtilem, frontem anguſtam, & membra minuta, viuaciſſimi intellectus, & linguæ, facit in actionibus expeditos, ſed volubiles, in oriente præterquam in ♉ & ♓ facit aptos, & accõmodatos omnibus ſcientijs, dum ſupra terram eſt, dat ingenium ad ſcientias, dum infrà terram ad artes, cæterum cum ſit verſatilis naturæ inſpicienda ſunt ſingillatim ipſius ſignificata iuxtà configurationem cum planetis. Dum infortunatus eſt, & malè collocatus eſt, facit macilentos, citrini coloris declinantis ad nigrum. Item ſi à maleficis lædatur, defectuoſos facit in humoribus, & ſi luna ſit tunc malè collocata facit lunaticos, morbos cõtagioſos, vt lepram, & ſimiles morbos, quos cauſat cum phreneſia, mania, melanconia, epilepſia, tuſſi, abundantia ſputi, mentis, & animi inquietudine, terribiles cogitationes, paruipendẽtes magna, & parua æſtimantes. Dominatur quoq; linguæ, ſpiritibus, digitis, neruis, ſermoni, & phantaſiæ.

☽ Luminare minus humidiſſima eſt, precipuè in quadratura cũ ſole, quando terris eſt propinquiſſima, & excalefacit adiuta radijs ſolis eſt fæminina ſuam lucem à ſole recipiẽs, eius corpus varijs maculis pollutum conſpectum eſt, natiuitatis habens dominium aliquod, aut cauſalitatem, vel ratione præſentiæ localis, vel alterius dignitatis facit corpore grandeuos, proportionatos in membris, & pinguedine, multum comedent, ſed parum bibent, colore albi, & roſei, cum quibuſdam tamen maculis in facie, & quibuſdam defectibus in oculis, facie rotunda, à ☌ cum ſole eſt calida, & humida, à 1. □ frigida, & ſicca, à 2. □ ad ☌ frigida, & humida, dum benè collocata eſt dicunt dare honorum conſequtione, & diuitiarum, ſeruet leges, veſtes diliget, res magnas inueſtigabit, principum tractabit negotia, legatione fungetur, circa negotia

mari-

maritima, & aquatica fælicitabitur, vxorem, filioſq; diliget, ac honeſtatem ſeruabit, at omnia hæc tamquam aſtrologorum ſophiſticationes, ſicut & multa hic tãquã ab alijs dicta vana reputo. Quod ſi infelicite r ſit poſita erit leuis in ſuis negotijs multa tentãs, & nihil reſoluẽs, vagus, & inquietus in iuuentute, eius infirmitates ſunt paralyſis, tortura, & commotio membrorum, alijq; morbi à neruorum obſtructione, frigiditate, & humiditate, maculat corpus varijs ſignis, eneruat viribus, hæbetat oculos, inficit lepra, cruentat varijs plagis, paraleſia, malo in lingua, labijs, oculis, & membrorum diſtorſionibus; dominatur cerebro, eiuſq; parti ſenſitiuæ, oculo ſiniſtro, pituitæ naturali multæ, aut paucæ, ſecundum quod ipſa eſt creſcens, vel diminuens.

Vniuerſaliter omnis planeta dominans iuxta naturam ſuam, & qualitatem trigoni quod occupat bona, vel mala auget.

Poſt hæc dantur nodi lunares, quorũ vnus dicitur nodus Boreus, ſeu Draconis caput ☊, âlius auſtrinus, & dicitur cauda ☋, primus eſt de natura Iouis, & Veneris, ſecundus de natura malefica ♄, & ♂. ac proindè ſignificata illorum denunciant, cum hac tamen differẽtia, quod cauda cum bonis mala, cum malis minuit malitiam illorum.

Hæ ſunt planetarum omnium ſignificationes, vltra has quoſdam planetarũ ſtatus conſideramus; primò planetę tres ſuperiores dicuntur orientales à ☌ cum ſole vſq; ad ☍. occidentales quando ab ☍ ſolem ſequuntur, vſq; dum cum illo coniungantur, tunc verò contrariò modo ſe habet, venus autem, & ☿ orientales dicuntur, cum ſolem antecedunt ratione motus diurni, & manè antè ſolis ortum aſcendunt; occidentales, & ſiniſtri, quamdiu ſequntur ſolem, & veſpere poſt ſolis occaſum deſcendunt, liber à combuſtione dicitur, qui à ſole abeſt plus 15. gradibus antè, vel retro, luna aucta lumine dicitur à ☌, vſq; ad ☍. minuta verò ab ☍. vſq; ad ☌. alij planetæ aucti lumine dicuntur quando ſol ab ipſis recedit, vel ipſi à ſole recedunt, minuti autem, quando vel ipſe ad ipſos accedit. Item planetæ dicuntur ſub radijs, quando non diſtant plus gradibus 17. à ſole combuſti cum non diſtant plus medietate ſuo rum orbium, vt ſi tantum ♃ diſtaret à ſole infra 6. gradus, & non plus, ſicuti ♄ dicuntur cõbuſti, in corde ſolis dicuntur eſſe, quando non diſtant plus 19. minutis. Tardus motu eſt Planeta, cum diurnus eorum motus eſt minor ſuo motu medio, vt v. g. medius modus ♄ eſt g. 0. 2′. 10″. ſi igitur in die faciet motus diffetentiam à die antecedenti vnius minuti, dicitur tardus motu, dum ſuperat illa duo minuta, dicitur velox, dum ſemper manet in eodem motu, vt in die 10. & 11. nulla ſit mo-

tus

tus differ entia, dicitur ſtationarius; quales autem ſint iſti motus medij planetarum, & quantum ſe extendant orbes planetarum inſpicite in ſequenti tabella.

Medij motus.				Orbes planetarum.			Orbes ſtellarum fixarum.		
	G	′	″		G	′		G	′
♄	0	2	0	♄	10	0	1 Magnitud.	7	30
♃	0	4	59	♃	12	0	2 Magnitud.	5	30
♂	0	31	27	♂	7	30	3 Magnitud.	3	40
☉	0	59	8	☉	17	0	4 Magnitud.	1	30
♀	0	59	8	♀	8	0			
☿	0	59	8	☿	7	0			
☽	0	10	35	☽	12	30			

Vlterius datur planetarum receptio, quæ fit vel in mutuis domibus, vt ſi Mars ſit in ♎ & venus in ♏ vel ♄ in ♑, ♂ in ♎, quia ♑ eſt exaltatio ♂, ♎ vero ♄. Conformicas in ſexu eſt, quando planeta maſculinus occupat ſignum maſculinum, fæmininus dum fæmininum. Vacuus curſu dicitur planeta, cum ab aliquo ſeparatur, nec deindè applicat alteri, quod in luna maximè obſeruatur. Dicitur planeta eſſe in ſuo Hayz, quādo planeta maſculinus, & diurnus, de die eſt ſupra terram in ſigno maſculino, nocturnus verò de nocte ſub terra, & in ſigno fæminino. Dignitates tribuuntur planetis duplicis generis aliæ eſſentiales, aliæ accidentales, & quantum quælibet importet cum ſuis numeris notatur, vt ex his detractis quoq; debilitatibus notatis poſſit quiſq; potentiorem planetam elicere, indeq; quis ſit dominus arguere, namq; planetæ in ſuis dignitatibus validiores producunt effectus, quam in ſuis debilitatibus, malefici tamen peiores producunt effectus, dum ſunt debiles, bonos verò, dum fortes ſunt.

For-

Fortitudines, & debilitates Planetarum per numerum, quibus poteris cognoſcere, quis Planetarum ſit alio fortior, aut debilior.

FORTITVDINES.

Domus prima; vel decima. Domicilium. ☌ per corpus cum fortuna. Ductoria, & eſt dum Planeta eſt in vno angulo, & luminare quoque eſt in vno angulo. ☌ cum ſtella de natura fortunæ. Obſeſſus à fortunis. Singuli dant 5

Directio. Domus 7. vel 4. Exaltatio. Applicatio fortunæ ex △. Antiſcium fortunæ. Singuli dant 4

Domus 11. vel 5. applicatio fortunæ ex ⚹. Receptio. Triplicitas, gaudium in ſigno. Hayz, & eſt cõformitas ſigni cũ Planeta in tẽperamento præcipuè. Singuli dant 3

Domus 9. Terminus. Gaudium in domo figuræ. Orientalitas trium ſuperiorũ. Occidentalitas inferiorum. Conformitas quartæ. Aſcendens in ſeptentrionem, vel ad Augem. Singuli dant 2

Velox curſu. Facies. Domus 3. Auctus lumine. Gradus conformis ſexu. Auctus numero. Singuli dant 1

DEBILITATES.

Domus 12. & caſus. Detrimentũ, combuſtio. Obſeſſus ab infortunis. ☌ cum infortuna. ☌ cum ſtella de natura infortunæ. Peregrinus nullam dignitatem poſſidens. Vacuus curſu, dum nulli ſe applicat. Eccliꝑſis luminarium, ☌ cum ☋. Retrogradatio. Singuli dant 5

Domus 8. ☍ cũ infortuna. Vadens ad combuſtionem. Luminare intrà terminos eccliptic æ. Antiſcium cũ infortuna. Singuli dant 4

Domus 6. Applicatio infortunæ. Solus in aliquo ſigno, ☌ cũ ☊. Singuli dant 3

Domus 2. Occidentalitas trium ſuperiorum. Occidentalitas inferiorum. Contrarietas Hayz. Deſcendens ab Auge. Deſcendens in meridiem. In via combuſta. ☽ in ♊, aut in fine ſignorum. Singuli dant 2

Tardus curſu. Minutus lumine. Minutus numero. Singuli dant 1

Vltra has fortitudines, & debilitates planetis etiam in quibuſdam Domibus, & ſignis gradus fortitudinis concedimus ob gaudium, quod in ipſis habent ſinguli planetæ, vt in præſenti tabula poterit videri, in quibus omnibus conſpicitur, quæ ſint domus, exaltationes, termini, facies, gaudium, detrimentum, & caſus planetarum, ex quibus colligitur in eligendis dominatoribus, quis alio ſit fortior tam in his dignitatibus enumeratis, quam etiam in alijs modò ſupra poſitis.

Tabula

Tabula dignitatum eſſentialium Planetarum ſecundum Ptolomeum.

Signa Zodiaci.	Domus Planet. in Zod diurnæ, & nocturnæ.	Exaltatio	Triplicitates Planetar. 2 Ptolemeum.			Tabula terminorum Planetarum ſecundum Ptolemeum.					Facies Planetarũ ſuis terminis, & gradibus limitatæ.			Gaudium in ſignis, & domibus.		Detrim.	Caſus.
1	5	4	3					2				1				5	4
			D.	N.	P.						1 Decã.	2	3	3	1		
♈	♂ D	☉	☉	♃	♂	♃ 6	♀ 12	☿ 20	♂ 25	♄ 30	♂ 10	☉ 20	♀ 30	—	—	♀	♄
♉	♀ N	☽	☽	♀	♄	♀ 8	☿ 14	♃ 22	♄ 27	♂ 30	☿ 10	☽ 20	♄ 30	♀	5	♂	—
♊	☿ D	☊	♄	☿	♃	☿ 6	♃ 12	♀ 17	♂ 24	♄ 30	♃ 10	♂ 20	☉ 30			♃	☋
♋	☽ D N	♃	♀	♂	☽	♂ 7	♀ 13	☿ 19	♃ 26	♄ 30	♀ 10	☿ 20	☽ 30	☽	3	♄	♂
♌	☉ D N	o	☉	♃	♂	♃ 6	♀ 11	♄ 18	♀ 28	♂ 30	♄ 10	♃ 20	♂ 30	☉	9	♄	
♍	☿ N	☿	☽	♀	♄	☿ 7	♀ 17	♃ 21	♂ 24	♄ 30	☉ 10	♀ 20	☿ 30	☿	1	♃	♀
♎	♀ D	♄	♄	☿	♃	♄ 6	☿ 14	♃ 21	♀ 24	♂ 30	☽ 10	♄ 20	♃ 30	—	—	♂	☉
♏	♂ N	o	♀	♂	☽	♂ 7	♀ 11	☿ 19	♃ 28	♄ 30	♂ 10	☉ 20	♀ 30			♀	☽
♐	♃ D	☋	☉	♃	♂	♃ 12	♀ 17	☿ 21	♄ 26	♂ 30	☿ 10	☽ 20	♄ 30	♂	6	☿	☊
♑	♄ N	♂	☽	♀	♄	☿ 7	♃ 14	♀ 22	♄ 26	♂ 30	♃ 10	♂ 20	☉ 30	♃	11	☽	♃
♒	♄ D	o	♄	☿	♃	☿ 7	♀ 13	♃ 20	♂ 25	♄ 30	♀ 10	☿ 20	☽ 30	—	—	☉	—
♓	♃ N	♀	♀	♂	☽	♀ 12	♃ 16	☿ 19	♂ 28	♄ 30	♄ 10	♃ 20	♂ 30	♄	12	☿	☿

Peregrini Planetæ ſunt, dum in ſigno aliquo nullam habet dignitatem.

Hactenus generalia quædam tam planetis quam ſignis pertinentia pertractauimus, in præſenti quid ipſi planetæ, dũ dominũ ſupra aliquod arripuerunt, ſignificent, breuiter indagabimus. Circa dominium autem planetarum, aut quoad generalia ſignificata totius anni, aut quoad ingreſſum in quatuor puncta cardinalia, aut quoad ſingulas mẽſtruas luminarium ☌, ☍, □, vel in ordine ad genitliaca; quoad dominum anni eligendum innumerabiles ſanè eſtant opiniones, quidam anni dominum ſtatuunt illum, qui ponderatis quatuor Solis ingreſſibus in quatuor puncta cardinalia vident, qui Planeta in Themate erecto in dictis ingreſſibus maioribus polleat dignitatibus ex enarratis in locis luminarium, in 1. & 10. & in figuris præcedentis, & ſequentis ſigiziæ luminarium, quis etiam in dictis locis plures obtineat dignitates, & ſic de illis diſcurrunt; alij conſiderant omnia Themata, tam annuarum quartarum, quam etiam meſtruarum lunationum, & vident quinam in ſupradictis locis luminarum 1. & M. C. plures poſſident dignitates, alij in omni Themate dominum conſtituunt illum Planetam, qui ſupra terram eſt, & magis propinquus cardini orientis, cui ſuccedat (ſi non ad ſit Planeta in oriente) ille qui eſt in M.C. deindè, qui 11. poſtea qui 9. Alij ſtatuunt dominum anni illum, qui dominus eſt ſigni aſcendentis in ingreſſu Solis ad primum Arietis punctum, dummodò tamen aliquam habeat dignitatem in loco luminaris conditionarij in dicto ingreſſu, vt ſi ſit de nocte talis ingreſſus in loco Lunæ, ſi de die in loco Solis; dummodò non ſit combuſtus, peregrinus, aut debilis, ℞, in cadente &c. nam in tali caſu ſtatuunt illum, qui plures obtinet dignitates in locis luminarium, & in quatuor cardinibus figuræ ingreſſus Solis in Arietẽ. Ita ſuſtinet Excellentiſs. D. Algolus adhuc viuens Mathematicæ lumen, in hac ergo tam notabili grauiſſimorum Doctorum diuerſitate opinionum, cum generales effectus generalem aliquam atq; primam requirant cauſam, quæ ſit menſura cæterorum, ex qua tamquam ex prima radice originentur cætera, idcircò facilius circa electionem planetæ dominantis in anno in talem inclino opinionem, ſcilicet dominium ab illo vſurpari, qui in figura ingreſſus ſolis in primum arietis punctum maioribus preeſt dignitatibus in locis luminarium præcipuè conditionarij, in locis aſcendentis, & M. C. & in præcedenti luminarium ſigizia. Moueor ad hoc aſſerendum ex ſimilitudine modi eligendi dominum in genitliacis, atq; annuis reuolutionibus, namq; cum ijdem præſtentur influxus in his, ac illis, cum tota planetarum actiuitas ſit mediantibus ſuis qualitatibus, quod de vno dicitur, de alio dicendum erit,

excepto hoc, quod loco partis fortunæ ponimus M. C. cum ex prædominio horum duorum cardinum cõmuniter aſtrologi omnes deſumant quoad aerem indicium, cæterum in hoc meliori me ſubſcribo Doctorum ſententiæ, magiſq; confirmatæ experientia;in genithliacis eligitur dominus ille, qui plures habet dignitates eſſentiales in loco luminariũ, aſcendentis, præcedentis luminarium ſigiziæ,& partis fortunæ;electo igitur quocumq; ex his modis dominante planeta, de quolibet vt infra diſcurras. De varijs eorum ſignificatis, quæ iuxta varias participationes in dominio contingunt, longum, ac difficilè eſſet diſcurrere, ſed prudens Aſtrologus iuxta vnius cuiuſq; fortitudinem, & bonum ſtatum indicia vel mitigabunt, vel augebunt his, qui illis dominantibus eorum ſignis ſubiciuntur; vt ſi ♂ cum ♄ dominentur, res quoad omnia moderabuntur, quia contrariæ iſtorum qualitates, eſtò quia pugnant, commotionem cauſant, ſemper tamen contrarium alio contrario debilitatur, & ex dictis cum de ſingulorum planetarum aſpectibus iudicare poteris facilè, ♄ ergò dominus anni, eclipſis, ☌ magnæ, natiuitatis,aut alterius Thematis,ſemper frigus promittit,niues,glacies,aquam, aliaq; ſua, magis ſi à ♂ aut ſole non aſpiciatur,ſed à planetis frigidis,& humidis,minuentur à planetis calidis aſpicientibus,autumno niues,æſtate frigoris remiſſionem, verè niues, & grandines; magis augebuntur eius effectus in partibus ſeptentrionalibus, & frigidis, in auſtralibus,& calidiſſimis locis confert potius dominum ♄. Dum ipſe fortis in Themate exiſtit, & cum beneficis configuratus aut ☌, ſiuè fixæ ſint, ſiuè errantes bona,quæ ipſe ſignificat,promittit,ſi in ſignis terreis fuerit,lunamq;impeditam □ ☍ aliouè malo radio conſpexerit,terremotus dubites, ad mutationes rerum,& iras inclinationes ob nimiam diuerſarum qualitatum cõmixtionem, ſi malo feritur martis radio, quod ſi tunc ☌ ſit ☿ & ♀ in aqueo trigono inundationes erunt validæ; ♄ licet dominium non habeat in anno, ſi tamen ♄, & ♃ in annua reuolutione in ſuis exaltationibus ſint,mala occaſionantur,& peiora quidẽ fient, ſi ♄ ſit ♃ potentior, ſin vero, contrarium dicite. Item ſi in annua reuolutione ♄ in ♌ coniunctus, vel in malo aſpectu ♂, vel ſit in ♒ peſtem minatur, iuxta autem ſigni qualitatem, quam poſſidet, bonum, vel malum illius rationis, quam ſignum participat iudica. Dum ipſe benè diſpoſitus eſt in figura, bona ab ipſo promiſſa dabit, male autem diſpoſitus, mala,& illa quidem, quæ ſignificantur per domum in qua eſt, vt ſi in decima ſignificata illius, &c. quæ videri poſſunt in c. de planetarum proprietatibus;dũ morũ ſignificator benè diſpoſitus eſt, videte quos præſtet mo-

res,

res. Dum in dominio participat ♄, ſub ſilentio malefacturi ordientur mala, nec facilè penetrabuntur, ob ♄ malitiam; frigidæ namq; & ſiccæ qualitates temperamentum mæſtum, malignum, ac conſequenter profundum, & cælatum indicant. ♃ dominator ſerenitatem, fertilitatem, bonos mores, à iouialibus opes, aliaq; bona fortunatus promittit, infortunatus autem, bona minuentur, quæ ipſe promittit iuxta naturã ſuam, q ſi cum ♂ dominium fuerit ♃ ſortitus, tunc mala á melè aſpicientibus ſtellis ſuggerentur, bona vero à ♃, & iouem amicabiliter intuentibus, horum qui fuerit tunc potentior, horum effectus futuros citius iudica, vt ſi ♃ facilius, ac citius mala ſedabuntur, ex horum autem eleuatione iudica bona illi futura, qui eleuati planetæ, & fortis ſubiacent ſigno. ♂ dominator vniuerſaliter ſuis qualitatibus nimis exſiccantibus, & calefacientibus ad iras, ſterilitatem in locis calidis magis, minus in frigidis, incendia, aliaq; huiuſmodi minatur, illi autem mala euenient, qui ipſius ♂ ſigno ſubijciuntur, dum ipſe infortunatus eſt; fortunatus autẽ victoriam contra alios ſubiectos ſigno planetæ malo radio ipſum aſpicientis. Si in domu propria ſcilicet ♏ fuerit, aquas promittit, in alijs præcipuè igneis, & aereis, ventos validos, peſtiferos, æſtus, fulminum iaculationes, in mari naufragia, fluminum exſiccationem, aliaque ſimilia ex calore, & ſiccitate cauſata. Cum in dominio ♂ ſimul cum ſole participauerit, futura mala non in abſcondito diù celabuntur, ſed apparebunt citò, cum ſol ſit ob ſuam magnam lucem rerum manifeſtabilium ſignificator.

Sol, & Luna ad dominium non adducuntur, ſed diſpoſitores aliorum ſunt.

Venus cum dominatur, in aeris fæcundas inducit pluuias; temperatos ventos, fluminum inundationes, armentorum, & fructuum terræ copiam; ſi fortunata eſt, bonos indicat mores, pulchritudinem, aliaq; bona à venere fortunata ſignificata; infelix autem, ea, quæ infortunata, præſtat, mala, & alia &c.

Mercurius quantum eſt de ſe incoſtantem denotat aeris temperiem, mutatq; perſæpè cum ventorum diuerſitate, ſtatim mutabilibus, & celeribus tonitruis, & fulgoribus. Occidentalis minuit flumina, orientalis auget, & quidem iuxta diuerſitatem ſigni, quod occupat, diuerſa producit mala, cuiuſcumq; autem in dominio ☿ conſors fuerit, ſemper in ſignificatis illius dominantis planetæ mutationes erunt peſſimæ, cauendum quam maximè dum ☿ cum malefico in dòminio participat, præcipuè dum dominium alicuius Marti ſimul, ac Mercurio tribuitur, cum

tunc noua multa excitent, & perturbationes inducat ☿ dominans, & quidem illius rationis, cuius eſt ſignũ, quod participat, vt ſi regium poſſidet ſubiectis illo, ſi commune &c. ſi maleficatum, an vero ſincerũ vis cognoſcere ☿ eſſe, inſpice an in domo, exaltatione, vel triplicitate malefici, vel benefici ſit, vel cum illis coniunctus aut alio radio copulatus malo, vel bono. Dum malefico aliquo modo Mercurium aſſimilatum per radios, vel receptionem vides, ipſeq; malè poſitus, & infortunatus ℞ ſcilicet, vel ſtationarius nouitates, quas cauſat, non breui durabunt tempore.

CAPVT TERTIVM.

De magnis ſuperiorum Planetarum coniunctionibus.

SVperiorum Planetarum coniunctiones memorabiles ſemper in inferioribus hiſce elementaribus corporibus induxiſſe mutationes, cum vulgatæ de hoc extent hiſtoriæ, ſuperfluum fore putaui illas diffuſiſſimè pertractare, & quidem nedum in aere mutationes iſtas, verum & in alijs, nam cũ ſuperiorum motus ſit tardior, eò actio eſt efficacior.

Circa coniunctiones iſtas non omnes Aſtrologi eodem modo procedere videntur. Quidam enim quatuor diſtingunt coniunctiones. Prima eſt inter ♄, ♂, & ♃, quæ quidem cum efficaciſſima ſit, maxima coniunctio dicitur, quæ autem eſt inter ♄, & ♃, dicitur maior, quæ inter ♄, & ♂ media dicitur, quæ inter ♂, & ♃ dicitur minor. Alij maximam coniunctionem appellant illam, quæ fit à ♄ cum ♃ in primo pũcto Arietis, quæ contingit ab 800. in 800. annos. Alia eſt, quæ in principio cuiuſcunq; triplicitatis, quæ eſt à 240. ad 240. annos. Alia quæ fit inter Saturnum, & Iouem in ſingulis 20. annis, & hæc dicitur minima.

In ſumendo autem ex prędictis coniunctionibus iudicio res ęquidem eſt nimis difficilis, quia exacta dictarum coniunctionum hora non tam certa haberi poteſt. Primo igitur erigunt aliqui figuram in hora, & minutis prædictæ coniunctionis, & dominum illius coniunctionis illum conſtituunt, qui maiores habet dignitates in aſcendente, & in loco illius coniunctionis.

Alij vt euitarent omnes dubitationes de hora certa iſtarum coniunctionum, deſumunt coniunctionem, aut oppoſitionẽ luminarium præcedentem ad dictam coniunctionẽ ſuperiorum, & electo in ipſa in do-

mi-

minum eo Planeta,qui plures habuerit dignitates in aſcendente, & loco coniunctionis, vel ſi præceſſit oppoſitio in loco luminaris ſupra terram, vel potentioris, & fortioris luminaris, iuxta qualitates illius Planetæ dominantis ferunt iudicium. Pro aſcendente autem iſtarum coniunctionum alij ſtatuunt illum gradum, & ſignum, in quo fit talis ☌, & in ordine ad illud ordinant totam illarum coniunctionum figuram, & in illa collocant Planetas, vt ponuntur in hora aſſignata dictarum coniunctionum, ſic iuxta ſtatum huius figuræ iudicant de coniunctionibus iſtorũ, etiam obſeruantes, & profectiones, & directiones iſtarum coniunctionum, quæ quidem, vt ſupra dixi, memorabiles ſunt, & efficaces. Hæ ſunt variæ viæ pro conſtruenda figura in dictis coniunctionibus, ob quarum diuerſitatem non mirum ſi diuerſimodè prædicant Aſtrologi, hoc quidem fateor, coniunctionem factam efficaciſſimam tunc eſſe, quandò orientis attingunt lineam, at viam non certam hanc ipſe reputo, quandoquidem erecta in tali hora figura nullum certum iudicium fieri poteſt, quia cum ex dictis coniunctionibus iudicium feratur ſimpliciter de effectibus, non ſolum apud nos, ſed etiam apud exteros futuris, & in regionibus longè remotioribus, à quibus cauſandi erunt effectus dictarum coniunctionum, ſi iudicaremus ſecundum ſitum Planetarum, prout ſe habent reſpectu noſtri horizontis, nõ valet abſolutè dicere ſecundum ſignificata ipſiuſmet coniunctionis apud omnes, qui effectus cauſantur independenter á ſitu in noſtro orizonte.

Verum quidem hoc eſt, quoad temporis mutationem conſiderandum eſſe gradum ☌ pro gradu aſcendentis, quia quoad temporis mutationes ſtatim effectus ſuos cauſant, ſic enim 1643. die 22. Februarij, hora 3. & min. 10. poſt meridiem ſecundum Montebrunum ſtatim eadem hora validiſſimè turbatum fuiſſe, ac mutatum eſſe tempus, narrauit mihi Romæ ſe obſeruaſſe citatus ſupra P. Ranzeus, quam Algolus die 26. futuram ponebat, proindè in hoc tam conſiderabili negotio nullum aliud remedium, quam bonis, ac veris vti Ephemeridibus in alijs caſibus probatis.

Electo igitur Planeta dominante cum ſuo participante, ex ipſis deſumendum erit totum iudicium iuxtà eorum naturam, ſitum, & configurationem cum alijs, quod ſi participans in dominio cum alio qualitates habebit ſimiles cum illo, augentur mala, ſi verò diſſimiles minuentur, vt v. g. ſi in dominio Martis participauerit Sol, calor augebitur, ſi verò Luna, Venus, aut Saturnus, minuetur. Inſuper notandum, quod ſi Planetæ dominantes ſunt contrarij, tunc effectus erunt varij, & inconſtan-

tes,

tes, v. g. ſi Mars cum Venere dominium ſubripuerint, erunt mala, at non multum duratura. Quod idem dicas ſi Planetæ dominantes ſint in contrarijs ſignis locati, ſecus verò ſi ſint in mutua receptione, quia tunc ſi maleficus ſit fortior, malitia ſua ſuperabit beneficum; etiam ratione ſuæ domus, in qua recipit beneficum, illum reddit maleficum. Inſuper Planetæ dominantes à maleficis læſi, aut in malo ſtatu .ſ. ℞ ſtationarij &c. ſemper peiores reddunt effectus.

Quales etiam ex huiuſmodi coniunctione colligendi erunt effectus, inſpiciendum eſt ad ſigna, in quibus ſunt Planetæ dominantes, & dicta coniunctio, namq; in aqueis inundationes, pluuiæ, nauigationes multæ, ægritudines flegmaticæ, & damna habitatoribus inſularum. In terreis terræmotus, frigora magna, ruinæ ædificiorum, & penuria fructuum. In igneis calores maximi, febres, hepatis accenſiones, iræ multæ, vnde bellorum occaſiones &c. In aereis autem erunt venti validi, & tempeſtates; circa ventos (habita ſemper ratione ad quartas anni) tales futuros iudica, qualis eſt tunc dominantium, & coniunctorum Planetarum latitudo, & trigonũ in quo ſunt, vt ſi orientales, erunt venti orientales, ſi occidentales, erunt occidentales &c. Colligendi etiam erunt effectus ex domibus, in quibus prædictæ coniunctiones, & dicti Planetæ dominantes ſunt, vt ſi in decima erit perturbatio in ſignificatis per illam domum mala, in nona perturbationem Iouialium, pericula in longis itineribus, horrenda ſomnia, in ſexta infirmitates, & ſic de cæteris ſignificatis domorum, vt infra patebit de particularibus ſuperiorum coniunctionibus.

In qua etiam parte accident effectus, conſideratur ex Planetis coniunctis, nam ſi erit coniunctus ♄ cum ♃ erunt euentus inter ſeptentrionales, & orientales, quibus iſti dominantur, cum Iuppiter dominetur ſeptentrioni, Saturnus verò orienti, ſi Saturnus cum Marte erunt inter orientales, & occidentales. Ac demum accident effectus illis partibus, quibus dictos Planetas ☌ ſcimus (ex mox dictis) dominari. Quarum autem partium, ſeu nationum futura ſit victoria in ſuis controuerſijs à coniunctione cauſatis, conſidera qui Planeta eleuatus coniunctionis dominatur, & hìc etiam nota, quod quandò maleficus Planeta in coniunctione eſt eleuatus, tunc ibunt res à malo in peius, è contra verò quandò beneficus eſt fortior, & eleuatus ſupra maleficum.

Particularius autem quibus Regnis, Vrbibus in dictis partibus oriẽtalibus, ſeptentrionalibus, vel occidentalibus, in quibus accidere debent effectus; Item quibus hominibus, contingant iſtarum coniunctionum

euen-

euentus, deſumendum eſt iudicium ex ſigno, in quo eſt dicta coniunctio, & dominus illius, ſicut & participans (licet hic non tantum valeat, niſi ſit nimis propinqus, vel ſupra terram, aut in angulo) & iuxtà ſigna omnia, in quibus iſti ſunt, euenient euentus ſubiectis illi ſigno ſecundum naturam illorum Planetarum dominantium, & maximè quidem timendum pro illis, quorum idem eſt ſuus dominans Planeta, ac coniunctionis; item inſpiciens ſignum in quo fit coniunctio, vide vbi ſit illud ſignum in tua genitura, & iudica malum in ſignificatis domus, in quibus eſt dictum ſignum, iuxta naturam illius ſigni.

Vlterius intuendum, an ad duos ſuperiores Planetas coniunctos accedat malus aſpectus alterius ſuperioris, quia in tali caſu ità ſe haberẽt, ac ſi eſſent omnes tres ſimul coniuncti, & maximæ redderentur efficaciæ, vel an ſint recepti mutuo iſti ſuperiores, vel duo coniuncti an ſint recepti in dignitatibus alterius ſuperioris, licet non coniuncti. Quandò autem occurrant coniunctionum iſtarum effectus, dicimus, quoad aeris mutationes efficaces eſſe, & ſtatim, vel paucos poſt dies contingere, qui tamen multum durabunt. Quoad res tamen magis memorabiles, tunc dicimus euenire, quando Planetæ illius coniunctionis aſpectu aliquo ſe proſpicient, vel quando dominus illius coniunctionis faciet quadratum, aut oppoſitionem cum ſigno, in quo fuit coniunctus; aut accident, quandò intrà illud tempus occurret Ecclipſis aliqua, in qua dominus illius coniunctionis ſit etiam dominus illius Ecclipſis; vel ſi figura ingreſſus Solis in primum Arietis punctum, vel figura reuolutionis in puncta cardinalia, in quarũ triplicitatum initio facta fuit coniunctio, conueniat cum figura coniunctionis. Hoc tamen ſemper notandum erit, quod coniunctio in primo puncto Arietis, cunctis efficacior eſt in ſignificatis, & magis durabiles generat effectus; per ordinem venit coniunctio in primo puncto cuiuſcunq; alterius triplicitatis. Tertiò tã quam debilior, & inefficacior habeatur illa, quæ ſæpè, & non poſt tantum longum tempus contingit.

Memorabiles autem, ac efficaces an ſint futuri effectus, iudica ex domibus, & ſignis, in quibus ſunt, namq; in angulo valdè efficaces, minus in ſuccedente, minus in cadente; Item in fixis magis durabiles indicant effectus, quam in communibus, & in mobilibus. Quales autem futuri ſint effectus cognoſcentur ex domibus, in quibus eſt Planeta dominans, vt ſi in ſecunda malũ dabit in ſubſtantijs, ſic de reliquarum domorum ſignificatis, quod idem iudicandum de Ecclipſium, Cometarumq; loco, comparatione facta cum genitliacis figuris &c. Inſuper ſi con-

ſi coniunctio iſta eſt in ſignis humanis, effectus contrà homines verſabuntur, ſi in brutis, aut færis circà animalia, erunt namq; hominum infirmitates, vel animalium lues &c. quod idem dicas malum, ſi dominus dictarum coniunctionum infortunatus, contrarium verò ſi fortunatus. Vlterius non ſolum ſigna Zodiaci primi mobilis, ſed etiam apud quæ ſigna in 8. ſphæra contingant, conſiderentur.

Directiones vlterius iſtarum conſiderare debemus in ordine ad themata genitliaca, & ecclipſes, & ingreſſum ſolis in puncta cardinalia, & comparanda eſt ſemper figura illius cum iſtis an concordet, vel ponatur in malo aſpectu cum illis, quia tunc mala augentur, dum vero in aliquo anno ob cauſas aſſignatas renouandi erunt effectus iſtarum ☌; intuendum, an dominus alicuius ſit fortunatus, quia ab ipſo mala minuentur, ſi beneficus ſit, ſi maleficus augebuntur, dum mala ſignificantur, & minuentur bona.

Hæc igitur ea ſunt, quæ in generali de ſuperiorum coniunctione tradidimus, nunc autem ad particularia iſtarum coniunctionum deueniamus, & ſit.

CAPVT SECVNDVM.

De Coniunctione Saturni, Iouis, & Martis.

HÆc ſanè coniunctio illa eſt, quæ tot lachrymare fecit Regna, Vrbes complangere, hominumq; de tot inumerabilibus calamitatibus memoriã fæcundiſſimam, hæc quidem meritò ab omnibus nuncupatur maxima ob maximam ſui vim in rebus perturbãdis, & quidem dum omnium iſtorum trium ſuperiorum accidit coniunctio, tunc occaſiones ad iras, & infirmitates omnis generis, & alia ob nimiam qualitatum perturbationem, metheora, penuria fructuum, indigeſtiones, melanconiæ, oppreſſiones, paupertates, contentiones, iræ inter orientales, occidentales, ſeptentrionales, validiſſimæ aeris mutationes, obſcuritates in aere, frigus validiſſimum, aut calores, & humiditates, nam ſi mars in coniunctione hac ſit eleuatus producit omnia mala denotata à Marte, ſi Saturnus, Saturnina, ſi ♃ erit permutatio rerum Iouialium præcipuè ſi planeta dominans in hac coniunctione fuerit beneficus, minuentur autem, ſi maleficus, contrarium autem iudica dum malefici ſunt eleuati.

Electo igitur modo ſupradicto domino huius coniunctionis, conſidera-

deratis conſiderandis ſupra notatis, vtere hiſcè aphoriſmis, quos ex pluribus principalioribus auctoribus collegimus. Si ☌ iſta fiat in prima, vel in 6. aut in 8. diuerſæ erunt infirmitates graues, & in quacumq; domu fiet, indicat malum in ſignificatis illius domus. Vt in 6. infirmitates omnis generis, præcipuè illas, quæ cauſantur à planeta eleuato, & ſic per ſimilitudinem de reliquis.

Secunda conſideratio inueſtiganda eſt in ſignis, in quibus eſt talis ☌. Sic enim ſi ☌ iſta in ♒ vel ♑ multa mala ſaturnina infra citata, (& ijs præcipuè, in quorum genitura luminaria, aſcendens, aut medium cæli in his ſignis fuerint collocata, quod idem dicendum eſt, & obſeruandum de reliquis ſignis) aperitiones terræ, diuturnæ infirmitates frigidæ. In ♓, & ♐ ob ſanguinis abundantiam infirmitates, & peſtes, & iouialibus pernicies. In ♏ & ♈ calor magnus, & ſiccitas, rixæ, inter orientales, & occidentales. In ♎, & ♉ mulierum cauſa iræ, infirmitates, & pericula parturiētibus, ac venereis. In ♍, & ♊ Mercurialibus omnibus damna, eruntq; rerum multarũ publicationes. In ♌ Solificis viris damna in omnibus, & iras, ac ſegetũ penuriam. In ♋ deniq; vilibus malam fortunam, peſtem, oculorumq; dolores pronunciat. Et hoc præcipuè notandum eſt, pericula ſcilicet illis magis imminere, quibus dominatur dominus ſigni, in quo fit ☌, ſi ☌ hanc Iouis cum ♄ benigno intueantur aſpectu ♂, & ☿, vt v.g. de △, aut ⚹, aut alio aſpectu benefico ex ſupra poſitis, tunc omnes conatus ſuos ponunt Regnorum, & Prouinciarum domini ad pacem, & concordiam cum finitimis ſeruandam, & de ſalutaribus legibus in imperio cōſtituēdis cogitabunt. In magnarũ ☌ tempore magni nominis viros naſci, quamuis hoc eorum genituræ nō oſtendant, docuit abſq; fundamento Cardanus aphoriſ. 136. & quidem non ſolum iſtarum ☌, verũ etiam □, & ☍, effectus adducunt memorabiles, vt eſt □ ♄, & ♃ celebratus in ♎, & ♋. Dum ♃ eſt eleuatus ſupra ♄, & ♂ contentiones, & lites in bonum reducentur. Si autem ♂ ſupra illos erit eleuatus accident mala, quæ minatur ♂, ſi verò ♄ mala ſaturnina; quæ autem ſint mala, & quæ ſint bona cauſata à Planetis, videte in ſpeciali circa hoc tractatu, cum de natura, & proprietatibus Planetarum, contingent autem iſtius ☌ effectus, quandò Planeta potentior accedit ad domum ſuam, aut exaltationem, aut duo illorum ad inuicem aſpiciantur, vel quandò illos aſpexerit dominus illius ☌, aut peruenerit dominus ad domum, vel exaltationem ſuam, aut dominatur in aliquo Themate.

Conſiderandus eſt almuten, ſeu dominus dictæ ☌, an ſit fortunatus,

& in qua cœli domu, & qualis ſit iſte dominus, namq; ♄ dominus eiuſdem ☌, Si fortunatus fuerit in prima, ſeueritatem populi deſignat, ac modeſtiam ſenium, & ſubiectorum ♄, infortunatus verò infirmitates frigidas, & contrarium primi ſignificati. In 2. acquiſitionē rei in agriculturis &c. In 3. pericula ab aquis,& in ſignificatis illius domus.In 4. ſenibus bona, & in alijs ſignificatis, contrarium infortunatus. In 5. bonam fortunam prægnantibus, infortunata contrariū iſtorū dat. In 6 infirmitates magnas in partibus ſigno, in quo eſt, ſubiectis. In 7. inimicitias,& rixarū occaſiones.In 8.infirmitates, quod ſi fortunatus dat bona per 8.domū denotata.In 9. fortunatus inclinat bona ſignificata domus 9. In 10. ſubiectis 10. domus, & noua quædam ſignificatis 10. In 11. fortunatus ſignificatis 11. bona expectanda, contrarium verò infortunatus. In 12. occulta multa noua expandētur arcana circa terrea &c. infortunatus dat mala 12.domus.Inſuper per ſimilitudinē diſcurrēdum eſt de reliquis Planetis dominantibus,ſcilicet fortunatos prædicere bonum iuxtà qualitatem domus in qua eſt, infortunatos verò contrarium illarum, & quidem hoc aduertendum, quod benefici, & ſi fortunati ſemper tamen bonum ſignificant, ſed non tantum, & cum aliquo impedimento. Item bona, quæ promittunt, vel mala euenient à perſonis ſubiectis dicto Planetæ dominanti, & euenient illa bona; & illi effectus, qui promittuntur à Planetis, quæ abſq; tanta replicatione colligere poteris ex dictis de Planeta domino anni, & de ſignificatis Planetarum in ſingulis domibus, ac ex effectibus, & ſubiectis, qui cauſantur à Planetis, & quibus dominantur; & ſic de reliquis vt dixi,cum de domino anni, & alijs ſignificatis.

Quæ hucuſq; de coniunctione trium ſuperiorum diximus, prudens Aſtrologus applicare debet reliquis coniunctionibus, ſic ſecundum naturam domini illarum ☌, & ſitum in domibus cœleſtibus indicabunt mala, vel bona ſignificata à Planetis fortunatis, vel infortunatis cauſa illorum ſignificatorum, quæ ſignificantur à dictis domibus, vt ſi ♂ ſit dominus, & ſit in 9. cauſa ſignificatorum 9. domus, inclinat ad contentiones.

Vlterius verſus eam partem, & ab illis futuros effectus, quibus Planetæ coniuncti dominantur, vt ſi ſit ☌ ♂, & ♃ erunt effectus inter ſeptentrionales, & occidentales, ſi ♄,& ♃ inter orientales,& ſeptentrionales, & ſic per ſimilitudinem. Bona autem nationes illæ habebunt ab illis, quibus dominātur Planetæ aſpicientes bono aſpectu ipſos planetas coniunctos, qui autem ſint iſti ſubiecti, vide in capite de Planeta-

rum

rum proprietatibus, & naturis, & apud alios.

Pro ☌ ♄, & ♂ omnes æquidem ſunt conſiderabiles, at multò magis quæ accidit in ♋, cum ſignum hoc ſit ♄ detrimentum, & ♂ caſus, malefici nãq; impediti peiores reddunt effectus, & deteriores ipſi fiunt, ac magis malitiantur, ac vigorantur in operando malum, benefici verò impediti in ſuis viribus debilitantur, & cum ex natura ſua deberent bonum operari, non poſſunt, niſi debiliter. Pertimeſcas ſuper omnes ♄, & ♂, congreſſum in ♌, cum ex Aſtrologorũ omnium ſententia, damna plurima, & ſubitas indicet alias corporis ægritudines, alijs verò in dominio turbationes minetur; in hoc etiam congreſſu, ſi ♂ ſupra ♄ eleuari contingat, in cõgreſſu iſto à peſtilenti aliquo morbo erit afflictio. Ad cognoſcendam autem effectuum qualitatem, conſideranda ſunt, quæ ſupra innuimus, videlicet eleuatio iſtorum, Planeta dominans, domus in qua ſit, & in qua eſt dominus, ſignum, & Planetæ aſpicientes, & alia notata in principio magnarũ coniunctionũ, nãq; benefici dominantes in ſuis fortitudinis omnia in bonũ conuertẽt cum ſignificatis de natura ipſorum, ſi autem malefici in malum, proindè in ☌ iſta, ſi dominium obtinuerit Venus, & fortunata fuerit, omnia in tranquilitatẽ reducẽtur, alijſque bonis à Venere ſignificatis, ſi autem infortunata, mala omnia minabitur, quæ à Venere promittuntur, quæ autem ſint iſta, videri poteſt caput de ſignificatis bonis, vel malis cuiuſcumq; Planetæ dominantis; quod idem dicas de reliquis, communiter ob qualitatum inordinationẽ mutationes magnas cauſat iſta ☌, vndè peſtilentiæ, fames, infirmitates periculoſæ, & de natura Planetæ eleuati inducit mala, & infirmitates. ☌ namq; omnes, & ſi in alijs mundi negotijs excitata mala ſedabunt, vel nulla erunt, quoad temporis tamen aeriſq; mutationes, vt dixi, occurrunt, magis ſtatim iuxta naturam Planetæ eleuati, & dominantis.

In omnibus ☌ magnis in quibus coniunctus reperitur ♂, ſi in ignea triplicitate contingant, cũ in illa dignitatem obtineat, memorabiliores producit effectus, cum ♂ qualitates ignientes, & calore alterantes à qualitate calidi trigoni augeantur, ſimiliter ☌ magnæ cum ♄ in aqueo trigono celebratæ, quia ♄ adauget qualitates, ſaturnina augentur ſignificata, cum ipſe frigidus ſit, & ſiccus, ſed multo magis vigorabuntur in terreis. ♃ autem coniunctiones ſi fiant in aereis, quæ calida ſunt, & humida, & ♃ qualitatibus conformia bona, vel mala ſignificata augebuntur. Quod autem hucuſq; dixi de planetis coniunctis, ſignificata ſcilicet augeri iuxta qualitatem trigoni conformis, dicendum erit diminui iuxta diuerſitatem trigoni diuerſi, & minus remittentur in qualitatibus

ſymbolicis, & è contra. Similiter quæ diximus de planetis coniunctis dicendum erit quoque de planetis dominantibus,augeri videlicet, & diminui iuxta qualitatem ſigni quod obtinent , ſic luna dominans reperta in aqueis redditur actiuior,♀ in aeris redditur actiuior, ☉ in igneis, ☿ indifferens in omnibus;& quod de ☌ ſuperiorum planetarum diximus,idē dicendum erit de luminarium ſigizijs, & aliorum planetarum aſpectibus. Vniuerſaliter datur hæcregula ☌ in aqueis ſignis ob commixtionem ♂ ☽, & ♀ dominantium morbos contagioſos indicare . In igneis ob dominium ſolis, & ♃ erunt mala ſolificis, & iouialibus, at ſi planeta illius dominus erit beneficus magni alicuis erit ſignificatio . In terreis ob ♂ & ♄ erunt terræmotus, cometæ,& inundationes, & calores ſi ♂ ſit eleuatus,in aereis exaltationes factæ in igneis alibi transferentur; ſuper omnes ☌ maximè dubitanda eſt ☌ ♄,& ♂, vel ♂,& ♃ in igneis. ♄ & ♃ in aqueis , namq; tunc ob rationes aſſignatas niſi dominus ſit beneficus, & peſtes, aliaq; martialia mala ſunt expectanda &c.

♃ & ♂ ☌ aerem maximoperè turbat nubibus , pluuia , fulminibus, tonitruis, cometis, ventis, multo magis ſi ♂ ſit eleuatus. Similiter adnotanda erunt maximè cuius naturæ ſint ſigna tam ☌, quam ecclipſium, & planetarum dominantium,& ex qualitate illorum iudicanda eſt qualitas animantium, quæ participatura erunt illos effectus,namq; ſi erunt in ſignis humanis effectus accident hominibus , ſi in færis accident beſtijs, nec tantum conſideranda ſunt ſigna in Zodiaco primi mobilis, verum etiam in ſignis octauæ ſpheræ , cum hæc ſint actualis cauſa , illa verò virtualis , vndè ſi ſiant apud ♈, vel ♉ ſigna, effectus accident quadrupedis, ouibus; ſi apud ſerpentem, accident reptilibus , ſi apud virginem, accident hominibus, & ſic per ſimilitudinem de reliquis , ſi apud gallinam accident pennatis,ſi apud leporem,paruis ſiluarum quadrupedibus, quod idem dicendum erit de ecclipſibus, cometis, alijſq, cæleſtibus impreſſionibus,& aſpectibus. Plura ad ſuperiorum ☌ ſpectantia vtpotè ab alijs pertractata relinquo, hoc tamen notandum eſt,☌ magnas niſi à valida annuæ reuolutionis , vel ecclipſis , vel genitliacæ figura conformis vim recipiant,nō eſſe magnifaciendas quoad generalia,cum nimis vniuerſalia ſignificent , ſtatim tamen, vt dixi, quoad temporis mutationes.

CAPVT TERTIVM.

De luminarium ecclipſibus.

ECclipſis, quæ aliud non eſt, quam luminarium defectus, in duplici eſt differentia, altera namque dicitur ſolaris, lunaris alia; prima accidit ob interpoſitionem, & ☌ corporis lunaris cum ſole; ſecunda vero per intermediationem ſeù interpoſitionem telluris inter ſolem, & lunam. Ecclipſium explicatio ſoluta magna ex parte eſt ex his, quæ diximus de magnis ☌. Igitur de ecclipſibus iudicaturi erigimus cæleſte thema in die, & hora notata, in qua fit, ſed non primũ ſumimus ecclipſis punctum, ſed medium, correcto tempore, & motu planetarum ad latitudinem tui poli, & æquationem dierum, vt moris eſt. In hoc themate eligendus eſt dominus illius deliquij, & hic ille erit, qui plures obtinuerit dignitates in locis ecclipſatorum luminarium, & in cardine ſuccedente locum ecclipſium ſuo motu quotidiano, vt ſi ecclipſis ſit inter ortum, & medium cæli, erit pro cardine conſiderandus ipſe ortus, ſi inter medium cæli, & occaſum, erit ipſum medium cæli; communiter autem Aſtrologi conſiderant vtrumq; ſcilicet & orientem, & medium cœli, & illum dominatorem ſtatuunt, qui in locis ecclipticis, in ortu, & in medio cœli plures habuerit dignitates ex quinq; aſſignatis, & ex hoc domino deſumendum eſt iudicium, namq; maleficus dominans iuxtà domum in qua eſt, qualitate ſua in illis nocet, & eis, qui ſibi ſubijciuntur, & ſignum habent aſcendentis, aut medij cæli illud, quod ipſe dominans Planeta occupat. Beneficus autem ſi fuerit, influit bonum maius, vel minus iuxta plures quas obtinuerit in dicta figura fortitudines, vt ſi in angulo, vel in bono aſpectu beneficorum, & liber ab aſpectibus maleficorum, in termino, aut exaltatione beneficorum, & quidem in eo genere bonum, aut malum indicat, quod ſignificatur à ſigno, in quo dictus dominus fuerit, vt ſi Iuppiter in terreo fuerit trigono, abundantiam promittit annonæ, fructuum terræ, liberationem à malis, in aqueis bona itinera per maria, per quæ negotia felicitabuntur, rationæ beneficæ ſuæ naturæ; ſi in aereis, aeris tranquillitatem; ſi in igneis, caloris temperiem &c. Maleficus autem niſi fortunatus fuerit, & in bono beneficorum aſpectu, contrarium iſtorum denunciat ob ipſius malas qualitates, ob ſiccitatem ſcilicet, frigus, & calorem, & alia, vt de ſignificatis domini anni dictum eſt, nec tamẽ ità fortunatus eſſe poteſt maleficus, vt pro-

pter

pter huiuſmodi intemperatas qualitates ſuos nō producunt effectus iuxtà ipſius qualitates. Quales autem futuri ſint ecclipſium effectus, conſiderandum eſt, vt ſupra dixi, ex domibus cœleſtibus, in quibus fit, & ſignis, in quibus reperitur. Verum certius diſcurrendum ſemper eſt ex ſignorum ſignificatis, tam in Ecclipſibus, quam in alijs coniunctionibus aliorum Planetarum, cum ſæpè ſæpiùs ob incertitudinem, quam habemus de hora illius ſigiziæ, mutentur ſitus, & domus, non autem error iſte haberi poteſt circa ſignum in quo fiunt, abſq; eo igitur, quod ſignificata Ecclipſium in qualibet domu repetamus, videnda ſunt eadem, quæ diximus de ſignificatis ☌ ſuperiorum Planetarum in domibus cœleſtibus, quibus autem futuri ſint effectus, & quales, intuendum eſt ex ſignis, nedum Zodiaci, verum etiam 8. ſphæræ, namq; in aereis ob tempeſtates ventorum erunt ruinæ, & maximè volatilibus, excepto in ♎, in humanis, ab hominibus, & hominibus mala; in brutis, & færis, ab animalibus, & animalibus; ab aqueis ex aqua cum iucundationibus, & aqueis animalibus In bicorporeis his influit, quorum habent ſignificationem. In æquinoctialibus verò, illis, quibus ipſa dominantur. In Arietis primis decem gradibus celebratum deliquium luminarium, cum illi ſint malefici Martis facies, mala à ♂ ſignificata indicātur; Planetæ namq; illi, in quorum facie ſigiziæ contingunt de dominio illius participabunt, quod idem dicas, dum in exalatione alicuius, domu, vel termino, aut triplicitate; in decem ſecundis gradibus, quia Solis ſunt facies, idcircò non ſine cauſa Solificis, & Iouialibus affert mala, item fructuum, terræq; naſcentium olerum corruptionē, vndè caritates, item in vitibus, alijſq; germinantibus; maximè quidem timēdæ ſunt Ecclipſes, quæ florentibus arboribus accidunt, indeq; etiam in primis decem gradibus tauri Mercurialibus, rebuſq; ſibi ſubiectis mala, terræ ſeminibus &c. ratione triplicitatis terreæ, ſimiliter per proportionem diſcurras dum in aliorum ſignorum decanis accidunt, minari .ſ. mala illis, qui illius decani domino ſubijciuntur, & mala, quæ dicti domini ſignificāt à me tradita cum de Planetarum proprietatibus, erunt dubitanda, ſicut etiam mala, quæ minantur Ecclipſes, iuxtà triplicitates in quibus fiunt, promittunt illa ſimul, cognito cuius triplicitatis ſit illud ſignum; vndè non ſine fundamento dicam, ecclipſes in primis decem grad. ♊ occurrentes, qui ♃ ſunt facies, Iouialibus nocere, & in his quæ ad Iouem pertinent diſcrepantiam indicare; in ſequentibus 10. & infirmitates ob ♂, in vltimis, & quia in facie ☉ accidit, ſolificorū pernicies. Similiter quis non formidabit luminariū defectū, qui in primis 10. ♌ grad. celebrantur,

tur de Solificorum indiſpoſitione, & perturbatione, rei frumentariæ aliorumq; terræ, arborumq; fructuum inopiam, quando illud contingere conſpicimus in maligni ♄ facie, Soliſq; domu, & diurna triplicitate. Quarè generalem hanc teneas regulã, talia mala prædici, qualia à planeta eccliptica faciei ſignificantur, quæ circa ea verſabuntur, quæ à domino illius ſigni eccliptici ſignificantur, vt ſi in ♌ vltimis 10. gradibus, qui ſunt ♂ facies mala minatur his, qui ♂ ſubijciũtur, ſicut & infirmitates, & alia ♂ mala, magis quidem ſi ipſe malè ſit in dicta figura diſpoſitus. Iuxta autem trigoni diuerſitatem, in quo deliquium accidit, & in quo eſt Planeta dominans maleficatus, ſic pronunciandum (quod etiam valet pro magnis ☌) in ignea triplicitate, armentorum indicat inter tum, & auium, æſtus, abortus, febres acutas, peſtem, inclinationem ad iras, ac ægritudines, ſiccitates, ſterilitates &c. ratione nimiæ caliditatis, & ſiccitatis illius trigoni alterantium humores corporum, & perturbantium debitum temperamentum, in aqueo inundationes, vndè ſterilitates, pluuias memorabiles, quod ſi æſtate contingat deliquium, putredines multæ, fructuum corruptio, indeq; ægritudines, & aquatilium pernicies. In terreis fructuum, & annonæ defectus, in quibus ſi repertus fuerint ♂, vel ☿, terræmotus indicantur. In aereis infirmitates validiſſimæ, fames, mutationes multæ, ac venti validiſſimi. In primis præcipuè grad. ♎, magnas pluuias, tempeſtateſq; promittit.

Dum in ſolaris ecclipſis loco videris accidere lunæ deliquium, maximè dubitandum, ſic etiam dum in eodem menſe, & ſolis, & lunæ accidit deliquium, multo magis ſi in eodem angulo, memorabilia multa ſignificantur. Dum eccliptìcum locum, vel quoad zodiacum, vel quoad mundum inſpicis in malo aſpectu ſcilicet ☍, □, vel ſeſquidrato configurari, cum loco ☌ magnæ, vel cũ alicuius geneſis loco dubita renouanda nè ſint forſan in perniciem magnã effectus mali occaſionati propter inordinationem qualitatũ per ☌ illius, & per domum geneſis illius, in malum quidem declinatura, ſi maleficus tunc dominatur, aut nato, aut ecclipſi, bonum vero, ſi beneficus, vndè etſi ecclipſes occurrentes, item dominus illius ſint malefici, ſi tamen anni dominus beneficus ſit, & fortis, minuentur ſẽper mala, & præcipuè ſi iſte in ecclipſis themate bono radio illam intuetur, dubitabimus occaſionari ab ea parte malum, & ab illo, in cuius geneſi, vel annua reuelatione idem eſt dominans planeta maleficus, vel in cuius themate eccliptic us locus quadratur aut opponitur domino illius, aut maleficis eius thematis, bonum vero ab eis, quorum domini malefici, vel benefici benè aſpexerint locum illum deli-

quij.

quis. Stellæ fixæ eccliptieum locum, M. C. vel ortum, aut dominum, & participantem deliquij comitantes iuxta eorum naturam beneficam, vel maleficam augebunt, vel minuent ſignificata. Abſit nè tempore ecclipſis cometæ, vel ignita alia occurrant metheora, quia ad iras, eſtuſque validos inclinant, eo quod dominetur Mars, quod ſi igneum appareat draconis in aere meteorum, de peſte dubites. In lunari ecclipſi beneuolæ fixæ, & planetæ magis poſſunt in oppoſito ecclipſis aſpectu, quam coniunctæ, in hora ſolaris ecclipſis, è contra vero maleficæ plus valent in oppoſito ſolaris ecclipſis, quam conuiunctæ, quia coniunctæ à ſole comburuntur, propter quod nequeunt ſuas vires oſtendere.

Duratio effectuum ecclipſis tot annis dicunt duraturos, quot horis durat ecclipſis ſolaris; lunaris autem quot horis tot menſibus, quando autem incepturi ſint effectus, alij dicunt quod ſi accidit in oriente, erunt effectus primis quatuor menſibus, ſi in medio cæli, poſt quatuor, ſi in occidente, poſt octo, itá vt quælibet domus importet duos menſes, vt ſi in 12. fient quarto menſe. Alij verò dicunt quod quælibet domus importet duos annos, vnde effectus ecclipſis vſq; ad duodecim annos poſſunt prolongari, quando initium habent, ſtante prima opinione in primis menſibus, effectus efficaciores ſunt in primo menſe, ſi in medio cœli, in ſecundo menſe illius quadrantis, ſi in occidente 3. menſe illius quadrantis erunt efficaciores.

Obſeruandi etiam ſunt colores ecclipſium, ſicut diximus de cometis, quia ab illo deſumitur quinam planetæ dominentur; quem planetã quilibet color ſignificet, videte quæ dixi de Cometis; Ecclipſes quoq; ſubterraneas ſuam habere in noſtro æmiſpherio actiuitatem, minorem tamen, non eſt cur negemus, cum planetas alios ſub terra etiam in particularibus genituris ſub conſideratione ponamus.

De Solis ingreſſu in primum Arietis punctum.

Solis ingreſſus in primum ♈ punctum, primam regulam tenent aſtrologi pro indagandis totius anni euentibus; alij difficultatem magnam videntes in indagando ingreſſus in ♈ verò puncto, iudicium deſumebant ex præcedenti luminarium ſigizia, alij verò iudicium ferunt ex fortitudine Planetarum, conſiderata figura ingreſſus ſolis in ♈, præcedentis, & ſequentis ſigiziæ luminarium, eodem modo diſcurrunt de ingreſſu in ♎, in ♋, & in ♑, & hanc viam vt certiorem ſequntur ferè omnes; coſtituendo dominum modo ſupra dicto, alij, cum tabulas

bulas nimis correctos non habeamus, totum iudicium ex ſolo ingreſſu in ♈, ſicut & in alia puncta deſumunt nullo habitu reſpectu ad luminarium ſigizias, & dominum conſtituunt vt ſupra. Ex Planetarum ergo conſtitutione, & fortitudine, & ſitu in ſingulis ingreſſibus deſumunt euentuum qualitatem, generales autem totius anni euentus deprehendunt ex ſitu, & conſtitutione Planetarum in figura ingreſſus ſolis in ♈, & ex domino ipſius Thematis, qui ſi maleficus infortunatus, vel etiam beneficus infortunatus ſua mala futura indicant, ſi autem fortunati, & fortes ſua bona, quæ ipſi ſignificant, ſic etiam ex dominis, & planetis domorum ſingularum, & in illis exiſtentibus vel planetis bono, vel malo radio aſpicientibus indagatur de ſignificatis illarum domorum, inſuper de aeris qualitatibus iudicium ſumitur generale anni ex M. C. & orientis, ſicut & ex ſtellis fixis & alijs capitibus ſupra notatis. Inſuper breui methodo de annonæ ſtatu iudicamus primo cognitis ſtatibus ſingulorum planetarum abundantiam, vel ſterilitatem in his quæ à dictis planetis ſignificantur agnoſcimus, igitur ſi ♄ in dicta anni reuolutione fortunatus fuerit, & benè locatus, vel per radium, vel ☌ cum beneficis, aut in ſuis dignitatibus abundantiam dabit eo anno leguminum, & omnium fructuum frigidorum, & ſiccorum, lentiſcum, & chaltam, ſurbas, & meſpillum ſalamandras, remoras, torpedines, cocleas, ☽ dabit abundantiam fructuum humidorum, & frigidorum, vt cucurbitas, & cucumeros, item oues, cancros, teſtudines, & ranas, poma, ceraſa, & prunas, ♃ dabit abundantiam citrorum ficuum, ordei, feniculi, & aniſon, mellis, butiri, cottuneorum, & fructuum dulicum. ♂ dat frumentum, tauros, tigres, & pantheras, iuniperos, piper, quærcus, ☉ lupinos, & vtramq; ſolarem, aromata, crocum, leones, aquilas, & delphinos, alioſq; fructus temperatè calidos, & ſiccos. ☿ omnes arbores inſertas felicitat, dat mala punica, vuam criſpam, amazacum, ſimias, fæles; Venus pepones, roſas, violas, mirtum, vitem, & oleas, feniculos, ceruos, dammas, & columbas, ex his ergo ſi ſunt benefici fortunati etiam ſi non dominentur, erit illarum rerum abundantia; quæ ſibi ſubijciuntur, ſi infortunati erit illarum mediocritas, vel ſi dominus anni ſit infortuna infortunatus, ſi infortunæ, ſed benè poſiti dant abundantiam ſuarum rerum, ſin verò, mala. Similiter ☉ & ☽ infortunati item ☿ dant penuriam ſuarum rerum. Qua autem ex cauſa prouenire poteſt fructuum deuaſtatio, colligitur ex malo aſpectu maleficorum, vel ſi ipſi ſint domini, nam ſi ♄ erit ob frigus, & ſiccitatem, glacies, & ſi in aqueis ſit, erit deuaſtatio ob copiam aquæ, & homoris, & marceſcent, ſi in

reptili ob vermes, & ſic iuxta ſignorum qualitatem in humanis ab hominibus, ſi Mars ob calorem & ſiccitatem nimiam, tempeſtates, fulmina, & ſiccos calidoſque ventos, tunc magis augebitur penuria alicuius rei, cum & ſignificator illius, & dominus anni eſt infortunatus. Dum anni dominus beneficus fuerit de ſua bonitate etiam maleficatis communicat, vndè in maleficatorum ſignificatis mediocritas erit quoque. Inſuper dum planeta dominus alicuius ſigni eſt fortunatus, denotat bona per illud ſignum importata, vt ♂ fortunatus producit abundantiam, agnorum, & ouium carnem veruecinam. Si ♃ fortunatus abundantiam piſcium, verum ſi illud ſignum occupat planeta infortunatus, & dominus illius ſigni ſit fortunatus, erit mediocritas in ſignificatis illius ſigni, quod ſi vterq; fortunatus fuerit, erit illorum abundantia magna. Si infortunati, penuria. Vlterius in qua parte futura ſit penuria, vel abundantia, inſpice in qua parte ſit planeta ſignificator fortunatus, vel infortunatus, nam ſi in oriente, erit verſus partem orientalem maior abundantia, vel penuria, vt eſt ſignificator fortunatus, vel infortunatus, ſi in medio Cœli erit verſus partem meridionalem, ſi in occaſu verſus partem occidentalem, & magis ſanè in illis partibus, & vrbibus, quæ ſigno planetæ ſignificatoris ſubiacent, ſi in igneis ſunt ſignificatores, erit quoq; in locis altis, ſi in terreis, erit in planis, ſi in aqueis in locis paludoſis, vallibus, & ſimilibus. Hæc eſt aſtrologorum ex Ptolemei documentis extracta doctrina, quam vtpotè magis fundatam amplexi ſemper ſumus. Aliam viam adinuenerunt Arabi, quam licet multi reiciant, multę tamen mihi a fide dignis Aſtrologis narratis experientijs non omni deſtitutas fundamento reputo; in cognitione fertilitatis de quocumque fructu procedunt ſicut de ⁘, & dicta pars ſi cadat in bono loco, & aſpectu, abundantia ſignificatur, ſi in malo inopiam, ſic igitur pro parte tritici, ſubtrahunt locum ſolis hoc eſt ſigna, gradus, & minuta ſolis à gradibus, ſigno, & minutis ♂, huic ſubtractioni adduntur ſigni numerus, grad. & min. aſcendentis, & id quod remanet eſt pars, quam quærimus; pro parte cicerum ſubtrahunt locum ♀ à loco ſolis, pro parte lentis, & leguminum ſubtrahunt locum ♄ à loco ♂, fabarum, & cæparum, & ciborum acrium ♄ à ♂, pro parte nucum locum ☿ à ♂, pro ſaccaro locum ☿ à ♀, pro dactilis locum ☉ à ♀ pro melle locum ☽ à ☉, pro oleis & oleo ♀ locum à ☽, pro vua, & vino, locum ♄ à ♀, pro peponibus locum ♄ à ☿, pro cucumeris, & cucurbitis locum ☿ à ♄. pro rebus dulcibus locum ☉ à ♀, pro rebus ſalitis locum ♂ à ſole, pro amaris locum ☿ à ♄. pro agreſtibus, & fortibus lo-

cum

cum ♄ à ♂. his igitur omnibus ſubtractionibus additur ſemper locus aſcendentis,& ſummatum vtriuſq; eſt pars, quæ quæritur, de qua, ſi in bono fuerit cum planetis aſpectu, erit abundantia, ſi in mala maleficorum erit mediocritas, vlterius dum dominus ſigni in quo eſt illa pars, fuerit in angulo fortis, vel in ſuis dignitatibus erit pretium ipſiu s altum, & charum, ſi erit infortunatus in cadente peregrinus, in caſu, vel detrimento erit vilis pretij, ſi in ſuccedente,& mediocris fortitudinis,mediocris quoq; pretij erit. Omnes autem iſtæ partes deſumendæ ſunt ex planetis, & aſcendente in figura ingreſſus ſolis in ♈ punctum, & pro maiori certitudine vtramque viám poteris de annona examinare, & diſcurrere.

De aeris autem mutatione generali diſcurrendũ eſt ex domino, nam ſi ♄, v.g.erunt magna frigora,niues,ſiccitates,ſi ♂ calor ſiccitas, erunt ignea meteora, terræmotus, iræ, & occaſiones bellorum, & cædum, &c. quæ etiam accident ſi ♂ in □, vel ☍ ſit ♄,licet ♂ non ſit dominus, ſi ♃, vel ♀ bona in omnibus cum pluuijs ſaluberrimis annonę fertilitate, ſi ☉, vel ☽ (licet multi hæc luminaria ad dominium nõ admittunt) vel ☿ iuxta applicationem,& aſpectum cum alijs minantur,Luna ſemper ad humiditatem inclinat, ☉,& ☿ ad ſiccitatem,eodem etiam modo ex planeta dominante in quolibet anni quadrãte, & in quolibet Lunationis themate, item ex ſignis poſitis in 1. & 10. & ex ſignis luminarium, & in quo eſt dominus illius temporis, viſo quænam triplicitas prædominetur, & cuius naturæ ſit dominus, arguunt per proportionem de temporis mutatione, vt ſi humidi humidum, aerei ventos, ignei calores &c. Arabi de aeris mutatione ſic diſcurrunt per ſuas partes, ſubtrahunt locum ☉ à loco, ♄, ſubtractioni addunt locum ☽ non aſcendentis vt in alijs, & ſi ſubtractum eſt in domo ♀,v.g.aut ☽ erunt pluuiæ ſicut & in ♒, ſi in ♑ erunt multæ niues, & frigora, ſi in domo ♂, aut Solis erunt ſiccitates multæ, ſi in domo ♃,aut ☿ erit bonum tempus,at melius diſcurrerem ego ex qualitate ſigni, in quod cadit, talem futuram aeris, ac prædominaturam qualitatem, vt ſi in igneis ſiccitates, & calores, in aereis venti, in aqueis humiditates, & pluuiæ, in terreis ſiccitates, frigora, & niues, vt etiam diſcurrunt ex ſigis recentiores. De electione domini in qualibet lunationis figura, alij eligunt illum, qui proximior eſt orienti, quod ſi non ſit ibi aliquis,illum, qui in M.C. 3. ſi non ſint iſti, illum qui in 7. deindè qui in 4. vel ſi in his non ſit, illum qui eſt in 11. per ordinem, qui in 9. vel 12. in iudicio etiam temporis conſiderant quidam aſcendẽs thematis illius lunationis,ſuper quos pla-

netas, aut fixa tranſeat, & iuxta illorum qualitatem tempus dicunt va-
riari, alij conſiderant qualitates ſigni aſcendentis, & de qua manſione
lunari ſint, & coniunctim cum domino aſcendentis diſcurrunt. Recen-
tiores quidam vident quid præceſſerit ingreſſum Solis in ♈, & cum il-
lis tantum iudicant de quolibet menſe, vt v.g. vident ad dictum ingreſ-
ſum præceſſiſſe ☌, de omnis menſis tempore iudicant per figurã con-
iunctionis luminarium occurrentem in dicto menſe, ſi preceſſit ☍ per
figuram ☍, communiter tam in ☌ ☍, quam in □ luminarium erigunt
figuram, & ſecundum ſtatum illius iudicant non ſolum de pluuia verum
etiam de alijs, at quoniam planetæ iuxta diuerſum ſitum in figura, &
diuerſum ſignum quod occupant diuerſos cauſant effectus, ideo ſpecia-
lia de ſingulis apponemus, quæ pro omni temporis figura deſeruit. Ve-
nus in angulo in ☍ luminarium certum eſt indicium pluuiæ, cum luna
☿ combuſto applicat pluuiam facit, venus in primis grad. ♋. pluit, do-
minus 4. in æſtate combuſtus calorẽ dat magnum, ♂ dominus in æſta-
te egritudines erunt in partibus ſigno ſubiectis cauſa ſanguinis ebbul-
lientis, & ventorum, ♄ occidentalis in vltimis gradib. ♋ egritudinem
cauſat, ☌ maleficorum in ♋ inopiam frumenti cauſat, & fructuũ ter-
ræ, dominus aſcendentis in angulo aqueo, pluit, ♄ in ♌ ventos calidos
auſtrales, paucam pluuiam, & magnam ſiccitatem ☿ in ♎ paruam hu-
miditatem, & multas nebulas, ♀ ℞ in ♍ ægritudines, & dolores mu-
lieribus, ☿ in 8. vel 6. pueris infirmitatem, dum fortunæ cadente in lo-
co ſunt, & infortunæ in angulis peſſima eſt populi conſtitutio. ♂ in 7.
in ignea triplicitate, aut cum ignieis fixis iunctus odia, & lites incen-
dia, & furta excitat, ♂ in ſigno fixo durabilia facit ſua mala, quod
idem ♄. & bona durabilia fortunæ, luminarium ecclipſis in aerea,
& humana triplicitate famem, ægritudines multas, morbos peſtilen-
tes, & ventos ſuſcitat procelloſos ☿ in 4. autumnali combuſtus fri-
gus inducit, ſicuti ♊ ſunt ventorum auctores, itaq; niuium in hyeme,
morbos à 6. & 8. domu, & à dominis earum, & à malo anni domi-
no deſumimus.

♄ domini anni in reuolutione anni in ♊ & in angulo aſcend. erunt
venti ſeptentrionales validi, & nocui, & rixarum inditium, ♄ in aſcen-
dente afflictus malum corporibus deſignat, & infirmitates ♄. Dum ♄
12. occupat & ♂ ſit in 9. nauigationem non ſubeas, in angulo M. C.
alterat debitam aeris temperiem cum frigore valido ♄ in ♈ ſine be-
neficio ♂ radio indignationes, & conſequenter vindictæ deſiderium
excitat, ♄ in ♌ caliginem, corruptionemq; aeris affert, & cordi nocet.

♄ de

♄ de ſigno in ſignum trãſiens per plures dies in Cœlo fiunt ſigna ſplendida ♃ in ♈, & ✺ albis nubibus cœlum tegit in 6. ab infirmitatib. leuiat, in ♑ infirm. dat ex dolore capitis dum ♂ □ ad caudam mittit, mala martialia auget, ♂ dominus aſcendentis in ſigno aqueo frigiditatem, & pluuias dat, in 6. & 8. vel aliquod dominium habens in illis dat vulnera ſcabiem, fleugmones, dolores capitis, & malignas febres, niſi à ♃ aut ♀ radio alleuietur, ♂ in aqueis, ſubmerſiones in aquis, & iuxta ſignum in quo eſt, ab illis dat mala dum malorum, & infirmitatum eſt ſignificator. Cum ſol eſt in aquario, & luna in ♌ illa die pluet, ✺ in ♂ termino calore alterat tempus.

De Planetarum ſignificationibus iuxtà varias configurationes, & aſpectus inter ſe, coniunctione cum fixis ſtellis, ſitu in domibus cæleſtibus, & ſignis circà ea, quæ ad aeris mutationem, artem medicam, nauigationem &c. pertinent.

CVm Aſtrologicæ facultatis prædictiones effectus non aliundè deſumant, quam ex Planetarum qualitatibus, quas & ſecundum ſe, & iuxtà varias inter ſe configurationes retinent, idcircò quid inter ſe configurati prædicant proponemus; quas ſinguli Planetæ qualitates habeant; & cauſant effectus manifeſtauimus ſuprà, reſtat ergò de effectibus, quos inter ſe cauſant inueſtigare; per ordinem incipiemus ab aſpectibus Saturni cum alijs Planetis; & quoniam ſuprà oſtẽdimus omnes aſpectus ab vno Planeta procedentes eiuſdem eſſe rationis, & idem cauſare, idcircò quæ de vno aſpectu dicũtur de alijs quoq; dicenda ſunt, cum hac tamen differentia quod non omnes aſpectus in operando eamdem habent efficaciam, efficaciores namq; & validiores aſpectus ſunt, primò ☌, deindè ☍, poſtea □, huic ſequitur △, quintum locum tenet ⚹, ſextum alij aſpectus à me ſupra aſſignati, ac proindè aſpectus, quo minoris ſunt efficaciæ, eò remiſſiores prducunt effectus, vndè magis alterabit ☌, quam ☍, magis ☍, quum □, & ſic per ordinem, hinc tam minimæ redduntur efficaciæ quidam aſpectus, vt potius ad aeris temperiem conferant, quam alterent, ſi diſſymbolicæ ſint qualitates illius temporis, nam ſi ſymbolicæ ſint, augent, vel ſi cum aſpectibus iſtis accident ſimilium fixarum ſtellarum ortus, quia in hoc caſu iuxta qualitatem tẽporis, & aſpectus, & magnitudinẽ ſtellæ eſt à prudenti Aſtrologo

logo iudicandum, ac proindè impoſſibile eſt ex ſolis aphoriſmis, qui traduntur, niſi adſit Aſtrologi ſanum iudicium aliquid certò dicere. Vlterius circà aeris mutationes ſemper præ oculis habẽda eſt qualitas temporis, in qua effectus erunt prædicendi, quia vnius qualitas alterius qualitatũ effectus, aut impediet, aut valdè diminuet. Proindè ſemper vnius qualitates cum alijs erunt ponderandæ, his notatis exordium à Saturni configurationibus ducimus, ♄ ☌ □ ☍, de hac ☌ ſicut, & de aliorũ trium ſuperiorum ☌, ſpecialem tractatum ſupra inſtituimus, & multa notauimus, nunc dicimus ☌ iſtam vere pluuias, & tonitrua, tempeſtateſq; producere, æſtate grandines cum tonitruis, autumno pluuias violentas, & turbidum aerem, hyeme diminutionem frigoris, æſtate grandines cum tonitruis, & vniuerſaliter, in igneis eſt procelloſus, & grandinoſus, in humidis nubiloſus, & aqueus, in aereis ventoſus, & omnium deſtructor, in terreis fructuum diſſipator, Inſuper terræmotus, & hoc ferè ſemper ſi contingat cum Saturninis ſtellis ſociari planetas illos, quia ſpiritus, quos ſua vehementia ſurſum trahit ♂ terræ poros à ♄ obſtrictos reperientes terræmotum cauſant. Horum aſpectibus ſi accedat ♃ aſpectus, augebuntur ſignificata illorum, & maximè quoq; implicabuntur, & manifeſtabuntur cum violentia, & perturbatione ſi accedat aſpectus ☿, vel ſi vnus ex ipſis planetis accedat ad ☿, vel poſt aſpectum illorum duorum vnus perueniat ad paralellum alterius, quod habetur in themate alicuius præcedentis ſigiziæ, quia tunc mala ab iſtis ſignificata nimis vigorabuntur, quod idem dicas de alijs planetis, dũ ad paralellum malefici accedit, & tunc pronũcia eoſdem effectus, ac in alijs aſpectibus, Beneficis aſpectibus, ſcilicet △ ✱, vel alio benefico aſpectu ex ſupra dictis ſe aſpicientes, & ſi aerẽ turbent modo ſupra dicto, non tamen multum, & mala, quæ malefici iſti minantur, minuentur, imò deſiſtent, dum ♄, vel ♂ à benefico ſeparatus ad malefici accedit radios, vel ad combuſtionem, tunc magno fremjtu in ipſorum mala prorumpunt, & quidem per multos dies antè & poſt ♄ ☌, □, ☍, vel in antiſcio ♃, de ☌ iſtorum diximus ſupra, in ſignis humidis pluuias multas; & inundationes, in igneis ſiccitatem augent. Hyeme nebulas, obſcuritates, autumno vẽtos, & pluuias, æſtate aerem turbulentum cum tonitruis, vere generaliter aerem turbat, & iuxtà domus in qua ſunt ſignificatores mala ſignificant, Si maleficus ad beneficos planetarum beneficorum aſpectus accedat (mala mutat in bonum) è contrà verò ſi beneficus ad quemcumque maleficorum radium perueniat, ac proindè in aſpectibus benefici cum maleficis videndi ſunt acceſſus illorum; dicitur autem vnus acce-

cedere ad alium, dum vnus, v.g. ♄ eſt in ♓, & ♃ in ♊, quia ſuo motu à ♓ accedit ad ♊ per ordinem ſignorum, & huius ratio eſt (vt dixi) quia ſignificator ordinatus ad promiſſores aſpectus induit naturam planetæ aſpicientis, quapropter conſiderandum ſemper eſt quinam planeta applicet, iuxtà vigorem aſpectus eſt poſteà diſcurrendum. In ☌ autem (in quibus hæc regula non habetur) videndum eſt, quinam planetarum coniunctorum ſit eleuatus, & iuxtà naturam planetæ eleuati ſi beneficus, v.g. ſit eleuatus, pro tunc præter aeris qualitates omnia deindè in melius proſperabuntur, ſi verò ♄ præter aeris qualitates minatur ♄ ſua mala, ☌ iſtorum in 1. in ♋ decernunt caſum dentium grandium præcipuè ſuperiorum, ☍ iſtorum ſæpè ſputum ſanguinis producunt; iſtorum affligentium luminaria ☌ □, vel oppoſitio in ♈ ♌, vel vltimis partibus ♐ læſiones minantur in corpore præcipuè ab animalibus, item ♄ in ♉ impeditus à ♂ dolores podagræ excitat, inſuper iſtorum ☌ occultos dolores, ſtomachum, neruoſq; infectat, & ſæpè calculos parit.

♄ ☌ ☍ □ antiſc. cum ☉ portas aperiunt ad niues, pluuias, grandines, vere, & autumno frigus, & pluuias, æſtate tonitrua, grandines, & caloris remiſſionem, hyeme nebulas, niues, gelu, & ſimilia per multos dies antè, & poſt, & quidem in ♐, & ♑ multum frigefacit, iſtorum aſpectus neruorum præſtat ægritudines, & impedimenta in ſignificatis 10. domus, & eius malæ qualitates alterare poſſent corpus ad odia, rixas, & inimicitias, longaſq; ægritudines, & mala ſolificis, ſi ſol ſit in dextro, inſuper ſi ☌ iſtorum accidat in ♒ in multis moleſtat, ſi apud præſepe coniungantur; grandines, ac tonitrua dat, Sol in paralello ♄ negotia ſolificorum procraſtinat.

♄ in ☌ ☍ □, & antiſcio ♀ æſtate repentinas pluuias, vere, & autumno pluuias, & frigus magnum, vel minus iuxtà aſpectus qualitatum, ☍ magna affert libidinis incitamenta mala, & in angulis ſterilitatem.

♄ ☌ ☍ □, & ad antiſc. ☿ effectus largiuntur iuxtà ſignorum qualitatem, vndè in aqueis pluuias, in aereis ventos, in igneis ſiccitatẽ, in terreis frigiditatem. Hinc vere ventos cum pluuijs, æſtate ventos, & imbres, autumno ventos, & nebulas, hyeme ventos, & niues. Linguæ, vel auri impedimentum iſtorum malus aſpectus cauſat, ſi ſit in ſigno muto, ſi ☌ fiat in M. C. cum malo aſpectu.

♄ ☌ ☍ □, & antiſc. ☽ in humidis, & aereis pluuiam, & nebulas, & humiditatem cauſat, & frigiditatis augmentum, maximè ſi ſit luna plena nubes inducunt obſcuras, & molles pluuias. Vere turbidum aerem, & humidum, æſtate humidum, & tempus in calore remittit, & ſi à mar-

tia-

tialibus,aut Mercurialibus ſtellis,vel alio aſpectu ♂,aut ☿ iuuetur,grandinat iuxtà vires illorum aſpectuum, vel ſtellarum magnitudinem, autumno nubiloſum,& pruinam, ſi luna ſit in manſione ſua. Hyeme nubes, niues, ſæpè etiam grandines, & rixarum occaſionem præbere poteſt inter vxores,& viros,♄ cum ☽ iuncti in tropicis, vel in malo aſpectu ♂ dant cæcitatem, vel caſus ab alto. ♄ cum ☽ ſub radijs ſtrabones, vel luſcos faciunt oculos, paralitici, quiq; neruorum frigidas patiuntur ægritudines attentè viuant dum luna non longè eſt à ♄, quia tunc illos, & auget, & cauſat, quod idem dicas dum ipſa ſub ſolis radijs ſit cum ♄ in ſigno aqueo, quia in his caſibus frigidis humoribus neruos moleſtat.

♃ ♂, & ♄ in Apogeis proprij epicicli hyeme frigus augent, æſtate calorem minuunt, item humectant, contrario modo ſe habet ♀, & ☿ in perigeis ſunt nimis frigidi, & calidi, magis calefaciunt ob propinquitatem cum ☼. ♄ in aqueo ſigno combuſtus dolores graues dat dentium præcipuè in 6. vel 1.

Planetæ ℞ maximè vires ſuas oſtẽdunt, & quas promittunt, & non niſi malum expectandum eſt illis, in quorum ſignis planetæ retrogradi manent.

Stationarij planetæ augent effectus, & ſignificata ſua, quia licet in ſtationibus ſint debiliores, cum tamen fixi, ac ſtabiles in vno loco operentur, plus valent, quam vagans operans, idcircò quoniam inuariabilẽ oſtendunt ſtatim, plus valent in ſuis bonis, vel malis ſignificatis, ſecundum quod ipſe fuerit, hinc ſtationariorius effectus maximè conſiderabiles præcipuè trium ſuperiorum, & quidem ♄ iuxtà qualitatẽ temporis augent ſuas frigidas, & ſiccas qualitates. ♄ ℞ in ♋, & in 10. mala multa ſubiectis eo ſigno, & triplicitati illius minatur in ſignificatis 10. quod ſi ibi occidentalis fuerit, propter ſanguinis multitudinem varias indicat infirmitates. In angulo M. C. in dignitate ſua conſtitutus, tempore caloris minuit illum, & hyeme, aliouè tempore auget frigus, & terręmotus ♄ ab angulis principalibus remotus nõ multũ immutare poteſt aerem, in 1. 6. aut 8. ſemper mala corporibus infligit de ſua natura,& quidem ſi in ♋ fuerit, pleuriſin, tuſſes, & ventoſitates minatur. Trãſitus ♄ de ſigno in ſignũ per plures dies ſplendida facit ſigna. Quid planetæ in ſingulis domibus, & ſignis ſignificant, conſidera naturam ſigni,& ſtatum planetæ,& vnum cum alio miſce, & diſcurre ſecundum illorum qualitates, nam vt dixi in humidis auget humiditatem, & ſic de reliquis iuxtà ſymboleitatem, vel diſſymboleitatem ſuarum qualitatum, &c.

Satur-

♄ cum ſtellis fixis coniunctus cum aſello boreo aerem immutat ad humiditatem, cum cornu capricorni, frigus, & nubes, cum ſtellis cæti tempus turbidum, cum cane maiori ventos, fulmina, & pluuias, tam ♄, quam ☉ ♃ ♂, vel ☿ exorientes, vel occidentes cum ſtellis tranguli cum aſcendente capur ♊, cum ventre meridionali ♓, dextro humero aurigæ, hercule, ſtellis ♒ corona, cingulo ♍, & perſepe ventos excitant, cum vmbelico andromadæ nubila, interdum pluuiæ, & niues. Cum cauda ♈ turbat aerem, cum capitæ Meduſæ frigiditatem, & humiditatem, cum ſtellis orionis ventos, & imbres, cum corona lucida aerem turbidum, cum delphino nubes, cum lira nubila, cum corde leonis inſtabilitatem aeris, pluuias, & tonitrua, ventos, & fulmina magis, & minus iuxtà qualitatem temporis, cum hyadibus pluuias, ventos, & tonitrua, cum pleiadibus nebulam, vel niuem, aut pluuiam iuxtà anni tempus, cum ſpica ♍ repentina mutatio ad imbres, tonitrua, & fulgura, notabiles, an verò mediocres producturæ ſint iſtæ effectus conſidera ex ipſarum ſtellarum magnitudine, & an accidat ortus alterius ſtellæ beneficæ cum alio planeta, vel contrarij aſpectus diſſymbolorum planetarũ &c.

♃ ☌ ☍ □, & antiſc. ad ♂ in humidis fulgura, tonitrua pluuiaſq; ſalubres denotant in calidis, & ſiccis caloris exuperantiam; ſi dominatur ♂ incendia, ſiccitas, & maligni effectus, de quibus ſupra dictũ eſt, nam ♃ dominans dant omnia bona, fertilitatem, & animantium ſalus &c, igitur ventos, & aerem turbulentum, æſtate calorem, tonitrua, & fulgura, autumno aerem turbidum, & ventoſum, hyeme temeprat ut frigus; dum ☌ ♃ cum ♂ in ſignis borealibus, in æſtate multæ erunt ſcintillationes in aere, & periculum poſſet præſtari animantibus propter aeris peſtillentiam ex nimia corruptione futura ob intenſos eleuatos vapores peſtiferos cum aere permixtos. Namq; ♃ cum ſole illo eleuans ♂ illos incendendo corrumpit, vndè venenoſus redditur aer, inſuper cũ caloris multi fiat augmentum, hinc rixarum datur diſpoſitio, & ſi præberetur occaſio bella darentur. Et quidem aſpectus iſti ♃ ad ♂ ad multas diſponit contentionum, ac prætenſionũ occaſiones. Iſtorum etiam ☌ martiales fortunat in ♂ ſignificatis, ☍ autem pericula multa, odia, & natos excitat, & ad ludos inclinat.

♃ ☌ □ ☍, antiſc. ☉ ſerenum producit tempus, in aereis ventum placidum, & ſerenum aerem, in humidis pluuias ſalutares, vere, & autumno ventos, æſtate tonitrua, hyeme frigoris remiſſionem, in igneis febres ſanguineas ſine putredine, quam acquirunt ſi accedat ♂ aſpectus; à Sole orientalis ſerenitatem, & ventos ſeptentionales inducit, & tem-

peratum calorem, occidentalis verò humiditatem,& quidem ♃ orientalis in omnibus eſt fælix. ♃ oppoſitus ſoli difficultates in ſuis ſignificatis à ſolificis præbent.

♃ cum ♀ ☌ □ ☍, & antiſc. dat ſerenitatem, & in omnibus tranquillitatem, & iuxtà ſignorum qualitatem omnia proſpera producit, ſi ♀ prædominetur magis ad pluuiam declinat, ſi ♃ ad ſereniratem.

Si ad ipſos in Piſcibus coniunctos perueniat directio ſolis in 10. conſtituti, cum ſit beneficorum irradiatio expectanda tunc ſunt fælicitatis, ac lætitiæ flumina. Quod idem dicas ſi ad ipſos in 2. locatos perueniat ſolis in prima poſiti directio; ☍ iſtorum venerea ſignificata, & venereos aliquantulum moleſtat.

♃ cum ☿ in aeris ventos ſine pluuia, & ſerenitatem omni tempore, in igneis ſiccitatē,& ventos calidos,multoſq;cauſat bubones, in aqueis pluuias tranſeuntes cauſat, & ☿ ſubiectis bonū flatum, ☍ vētos validos.

♃ cum ☽ fælix æquidem in omnibus bonis præſtandis conſtitutio. Et iuxtà ſignorum qualitatem alterat ſuauiter, verum ſi à ♃ ☽ ad ☿ defluat, aperitur ad ventos porta.

♃ cum fixis cum Regulo calorem inducit,cum Acanar ſerenat,cum ceruice ♌ ventos excitat,cum cauda delphini oriens aerem turbat,cum ſaturninis auget frigus, cum martialibus tonitrua, cum venereis ſerenitas, cum lunaribus molles pluuiæ, cum mercurialibus aeris claritas.

♂ ☌ □ ☍ antiſc. ☉ in igneis ſiccitatem, & calorem, in aqueis grandines cum impetu & tonitrua, & fulgura, in aereis nebulas in terreis ventos cum impetu. Vere ſiccos ventos, æſtate tonitrua grandines, ſiccitatem calorem,& fulgura, autumno vt in vere. Hyeme frigus remiſſum cum ſiccitate magna;in bicorporeis,præcipuè vere,tenebras,ęſtus, & infirmitates, in igneis ardentes febres omnis generis facit,dat etiam præcipuè oculorum infirmitates & ſtomachi, violentias, & damna in ſignificatis 2. domus ſi ♂ ſit in dextro, quod ſi ſol in dextro fuerit in ſignificatis ſolis dat malum exitum, & perturbationem. Dum ♂ in 7. poſitius in □ aut ☍ ☉, vel ☽, poſito ♃ in 1. vel ſi ſint ♂ & ☽ in 1. oppoſiti ♄, epyleptici malè ſe habebunt. Hìc etiam ſapientes quoq; monere volo, ſemper curioſum aliquid eſſe expectandum, dum ſol plures ſubit cum ſuperioribus planetis aſpectus, & hi inter ſe in fixis ſignis aſpiciuntur cum ſuperiorum aſpectus valdè efficaces ſint, & magis ob commiſtionem luminis cum ſole, quorum naturam aſſumit, eorumque ſignificata manifeſtat.

Dum ♂ à □ ♃ ad □ ſolis applicat cum maximè calor, & ſiccitas al-

tere-

teretur ceſſabunt contentiones, quæ per illum aſpectum erant inter Martiales, & Iouiales, & ob nouum aſpectum, ad calidum planetam ♂ applicat, nouarum præſtantur rixarum propenſiones, vndè motiuis datis bella poſſent ſequi, cumq; malitia Martis ſub Sole abſcondatur, non tam facilè hæc penetrabuntur. Si ♂ ad ſolis □ accedens ſit iunctus cum corde Scorpij, vel alijs ſtellis Martialibus, aut Mercurialibus, & magis ſi ♂ fuerit ſupra terram, tempeſtatem validam cauſare ſolet cum ventis, ☍ iſtorum infirmitates in oculis adducit, item impedimenta in ſignificatis ſolis, corpus egritudinibus debilitat, & pericula de natura ♂ adducit, ad ſeſquiquadratum ♂ applicans ſol tempus ex improuiſo perturbat iuxta qualitatem trigoni in quo eſt, in aereis ſcilicet ad ventos, ad calorem in igneis, ad aquas in aqueis, in terreis ad ſiccitatem magnã cum caloris remiſſione. Trinus & ✶ alijq; boni aſpectus mala a Marte ſignificata ſedat, & Martiales felicitat.

♂ cum ♀ vere pluuiam ſubitaneam, æſtate pluuiam cum tempeſtate, autumno vt in vere, hyeme frigus cum humido remiſſo, & ſi iſtorum ☌ in ♋ accidat pluuiam indicant, cum ♀ per aſpectum cum ♀ nimis calefiat, hinc ſubiectos veneri libidinoſos reddit, vndè mulierũ cauſa poſſent eſſe rixæ, egritudines in pudendis præſtat ex cauſa venerea, & humorum corruptione, & eſt aperitio portarum, aſpectus iſtorum.

♂ cum ☿ hyeme, & vere niues, æſtate tonitrua, autumno grandines ventoſq; validos, & vniuerſaliter omnis aſpectus iſtorum ventos, & nubila producit. Morbos inducunt cum delirijs, ſi ſint in ♋ ♓, & ♐ vel ſi peregrini ſint in angulo ☌, ingenia excitat, ſi in aqueis coniungantur, caueas nè nauigationem ſubeas, quia tunc maritimam inuenies claſſem, & in piratas poteris incidere; ſi ſub radijs multas indicant infirmitates.

Si ♂ in □ cum ☿ & in paralello ♄ & ♃ inter ſe oppoſitorum fuerit, tunc res magnæ conſiderationis, & Martiales effectus de nouo audientur, nec non pericula terræmotus, & caſualis incendij, & ſtante tali □, ſi ♃ △ ad ☿ deueniat, à Mercurialibus patientur martiales, è contra fiet ſi ♃ △ ad ♂ perueniat tunc.

Mars cum Luna operatur iuxta qualitatem ſignorum, in igneis nubes rubeas; calorem, ſiccitatem, ventos validos, corruſcationes, tonitrua, aliquando pluuias, & æſtate grandines, & tonitrua cauſare ſolet in humidis pluuias, in terreis, & aereis ventos, & hyeme alijſq; temporibus ſemper fit caloris remiſſio, in omnibus ſanitati noxij ſunt mali iſtorum aſpectus. Oculorum præcipuè vitia dant, malus aſpectus ♂ cum ☽ minuta motu ſed lumine creſcens chronicam egritudinem ge-

nitalium prædicit ☌ vel ☍, ſi ♂ ſit in humano ſigno vulnera & leſiones in corporibus minatur.

♂ cum fixis, cum arcturo vēti validi, fulmina, & tonitrua, & pluuiæ, cum cauda ♑ tempus humidum, cum aquila hyeme niues, & æſtate piluuiā perſeuerantem, cum ſtellis Orionis, Hyadibus, Regulo, & Canibus producit ventos, imbres, tonitrua, & fulgura, & quidem de ☌ cum his ſtellis (ſicut & idem de planetarum ☌ cum fixis dicendum) obſeruanda eſt non ſolum in mediatione cæli, ortu, & occaſu matutino, verum etiam veſpertino, eadem hac nocte qua hæc ſcribo, quæ eſt 2. Auguſti 1653. à 7. vſq; ad 10. noctis horam Bononiæ tam valida vrget tempeſtas cum tonitruis, aqua, & corruſcationibus, ac fulminibus, quod penè mundum totum videtur ſubmergere, & iam per tres horas adhuc durat, ſolum △ ☽ cum ♂ inuenio, at diligenter perquiro nunc, & inuenio, cum Aldebaram veſperi cælū mediare, ♂ occidire cum media in tibia ſiniſtra Bootis, mediare cælum hyliacè cum dextro humero Herculis, & die antecedenti mediauit hyliacè cælum cum antares, ortus eſt hyliacè cū auſtrali alia de natura ♄ & ♂, & propè alias ſtellas hyadum ortus coſmicè. Vndè videant Aſtrologi, quanta adhibenda ſit diligentia in cæleſtium cauſarum conſideratione, quam ſi haberent, à multis certè mendacijs palam impreſſis ſe liberarent.

☼ cum ♀ vere pluuias, æſtate pluuias cum tonitruis, autumno magnam pluuiam, hyeme pluuiam ac diuturnam humiditatem. Si accidat ſolem eſſe in grad. 18. ſcorpij, & in ♋ ſit venus in humido gradu pluuiæ erunt magnæ, partilis iſtorum ☌ ſignificata bona ſolis promittit.

☼ cum ☿ in aereis ventos humidos, in humidis pluuias, in igneis ventos calidos corrumpentes, & ſiccos, autumno grandinat, & inducit ventos cum nubibus, hyeme & vere ningit, æſtate grandinat, & tonat; & ſi ☿ ſub radijs ſolis fuerit fulgurat, & tonat.

☼ cum ☽ iſtorum ☌ & ☍ ac □ deſumitur iudicium ex quolibet anni tempore in humidis pluuias, in igneis ſiccitatem, & ſerenitatem producunt, & iuxta naturam planetarum dominantium in hora illorum aſpectuum, & ſitum deſumendum iudicium de effectibus, plenilunia æſtate frigida, & hyeme ſunt temperata niſi obſtet malus ♄ vel ſtellarum ♄ radius; ſi accidat ☍ vel □, ſole exiſtente in ♒ pluuiæ erunt, maximè ſi ibi ſit ♀, item ☍ luminarium in ♈ ♎ ♋ & ♓ imbres & tonitrua ☼ ☍ ☽, vel ☽ cum ♀ in ♈ ♋ ♓ ♎ imbres, lampades, tonitrua, & fulgura. Sol in ſignis ſeptentrionalibus auget calorem, cum Sol eſt in aquario, & Luna in ♌, illa die pluet, Sol in termino ♂ exiſtens calorem auget,

vel

vel frigus minuit. De ortu & occaſu Solis tam matutino, quam veſpertino cum fixis ſpecialem habes tabulam mox ſequentem ſicut de ortu ſtellarum cum quocumq; alio.

♀ cum ☿ ſæpè ventos cum humiditate, & iuncta in hora ☌ vel ☍ luminarium ſi in humidis maximas dant pluuias, mercurialia in ☌ ♀ cum ☿ proſperabuntur, at rumores apparebunt.

♀ cum ☽ leues, & tenues pluuias, & ſubfrigidas, & maris æſtus, vere humiditatem, & nubes, æſtate calorem remittit, autumno turbidas nebulas, hyeme niues, aut turbidum, vel humidum tempus. Si ☽ a ♀ diſcedens ad ♂ ☌ vel radios feratur ad aquas, fulmina, & tonitrua, aperiuntur portæ ☍ ☽ cum ♀ in ſignis vel aqueis vel aereis ventos tempeſtuoſos, & omnium turbationem affert.

♀ cum fixis ſtellis, oriens cum corde ♌ aerem calefacit vltra debitum ſuum ſtatum; oriens cum corde ♏ aerem turbat, occidens cum arcturo turbat aerem, ortus cum Aquila aquam, & ventum indicat, cum nebuloſa oculi ♉ ventos & pluuiam, cum pleiadibus per aliquot dies pluuioſam tempeſtatem, cum aſellis, & præſepe iuncta pluuias, cum ♊ capite oriens ventos, cum ſtellis herculis pluuiam, cum ſtellis orionis ventos, & nubes, cum corona humidum, cum cingulo ♍ imbres, cum aſellis aurigę humiditatem. Venus piſces actingens eodem die pluuiam denotat, à Sole combuſta (ſicut & ☿) autumno frigus, & humiditatem generant, hyeme meridionales ventos, & nubila, vere nebulas, æſtate calorem, & tonitrua. Combuſta prægnantium ab ortui diſponit. ℞ & orientalis, Sole in ♑ ♒ ♓ exiſtente in principio hyemis pluuias abundantes, vere paucas. Hyeme directa in principio paucas pluuias, in fine multas.

☿ cum ☽ iuxta ſignorum diuerſitatem tempus mutat, namq; in ſiccis ventos & ſiccitatem, in humidis pluuias, & imbres, in aereis ventos, ad inſtabilitatem, & difficultates diſponit ipſarum ☍ & □, nec non ob ipſarum inſtabilitatem rixas & populares motiones.

℞ ☿ ſi ad □ vel ☍ martis applicat tempus turbidum (& ſi tempus eſt aptum) niuoſum iudica, item caſum aliquem ex aſtutijs, & dolis, quas ☿ miniſtrat, diſponit, & interceptionem, & retentionem ſuorum ſignificatorum, propter quod multa, quæ abſcondita erant, manifeſtabuntur, in ♊ ℞. calorem auget. Combuſtus, autumno frigus, & humiditatem, hyeme nubila ventoſq; meridionales, vere nebulas, æſtate caliditem, & tonitrua. In Apogæis eccentrici, vel epicicli magis calefacit, minus in perigeis. Quod idem dicito de ♀, ♀ exiſtente in ſigno, &

luna

luna in ſimili mutatione effectus producūt ſimiles illi ſigno, vt in igneo, & ☽ in ſicca manſione, ſiccitatem; ſi in humido, & ☽ in humida manſione aquas, & ſic de alijs per ſimilitudinem. Item combuſtus ægritudines dat.

☿ cum humero ſiniſtro orionis oriens aerem cum vento turbat, cum pleiadibus Regulo, & ventos, & pluuiam, idem cum hyadibus, cum canibus ventos, imbres, & tonitrua, cum cauda ♌ ventos, & humiditatem, cum aquila humiditatem niuoſam, pluuias cum ventis, cum cauda ♑ ventos frigidos, niues, & imbres, cum Lyra turbatio, & ſubitaneos, imbrem, & ventos, cum crure aquarij ventos cum nebulis, cum lucida hydræ ventos cum frigore, cum ſpica ♍ ventos cum pluuia, cum præſepe ventos cum tempeſtate, cum ſtellis trianguli ventos, cum nubibus.

Significata ſolis, & planetarum cum fixis ſtellis, cum quibus oriuntur mane tam ipſe ſol, quam alij planetæ. Oriens cum arcturo ventos, & tempeſtates, ſi accedat ♂ teſtimonium, ſi ♄ pluuiam perdurantem, ortus matutinus cum ſpica ♍ frigiditatem, & humiditatem auget, caput meduſæ frigus, niues, aerem turbant, humerus ſiniſter aquarij auram frigidam, glaciem & ventum, humerus ſiniſter Herculis, & axilla ♐ ſubitas tempeſtates cum vento, & pluuijs, caput andromadæ aerem ſerenum, cauda ♏ aerem variat, hædi pluuias, cornu arietis pluuias, vel niues, cingulus orionis pluuiam continuare facit ſi eo die inceperit, tempeſtates ſi ♂ aut ♃ ſit iunctus, autumnus ſalubris, tonitrua, & fauonij. Pleiades faciunt efflare fauonium, dum imbres cadunt in ortu arcturi, non accident in occaſu matutini delphini, vergiliæ fauonium ſpirare faciunt. Oculus boreus ♉ tempeſtates, vltima cauda ♈ rorem, hyades pluuias cum vini abundantia, oculus ♉ pluuias cum tempeſtate, ſiniſter orionis pes tranquilitatem, humerus dexter orionis pluuias, ſyrion maris terræ, & animantium perturbationem, ſiccitates, & morbos, vini fluctuationem, canum rabiem, piſcationem piſcium, & magis ſi cum ♂, & minus ſi cum ♃ vel ♀ & erunt pluuiæ. Si ☉ fuerit in ♈ procellas inducit ſi in ♉ peſtilentias, ſi ♊ ſiccitatem, ſi in ♋ magnos æſtus, ſi in ♌ imbrium frequentiam, ſi in ♍ in temperiem ſiccam, ſi in ♎ peſtilentias, in ♏ pluuuias, ſi in ♐ & ♑ ſiccitatem, & morbos, ſi in ♒ largam pluuiam anno ſequenti. ſi in ♓ ſimiliter. Regulus, aquilonem excitat. Ceruix corui, aeris in conſtantiam, dexter humerus Herculis ventos, ſiniſter humerus Herculis ſubitam tempeſtatem, ventos, & pluuias, & tonitrua, cauda leonis tempeſtatem, & grandines, tergum

leo-

leonis aliqualem humiditatem, & frigiditatem, vindemiator humiditatem, & ſiccitatem, lucida coronæ ventos, arcturus procellas, & grandines ſi Saturnus, & mars ſteterint in quadrato. Lucida lancis borealis ventos fauonios, & lucida lancis auſtralis minantur ventos inordinatos, ophiuci caput frigoris acrimonias, cum nubibus, cor ♏ humiditatem, & tempeſtatem, aquila pluuias, vel niues, & frigoris remiſſionem, canes, ſiniſtri pedis ophiuci nebulas, & tenebras, humerus dexter centauri ventos, niues, vel pluuias, cauda delphini pluuias, vel niues, caput andromadæ aeris ſerenitatem, nebuloſa ♋ nebulas, humiditates, & ventorum conflictus.

Ortus veſpertini ſtellarum fixarum tam cum ſole, quam cum planetis alijs.

CIngulus orionis, fauonium, nebuloſa capitis ♋ ventum græcum, frigoris remiſſionem, & aeris craſſitiem. Vindemiator aquilonem gelidum mouet. Cauda ♌ humidam tempeſtatem. Lucida coronæ tempeſtatem. Arcturus tempeſtates, fauonium, & aliquandò procellas. Dexter humerus Herculis ventos orientales. Canis maior varios aeris ſtatus, nempè cum vento, aqua, aut niue. Roſtrum corui aeris frigiditatem. Syrius remiſſionem frigoris, & auram lenem. Cor hydræ aerem turbidum, & humidum. Aſelli, & præſepe pluuias ſi ☽, aut ♀ coniungatur. Canis minor aeris variationem. Venter leporis frigus aſperum. Spica ♍ frigiditatem, humiditatem, & aeris perturbationem. Brachium dextrum Herculis ventos. Siniſter humerus Herculis niuem, & pluuiam. Caput Herculis tonitrua. Regulus frigoris augmentum. Ceruix corui auſtrum pluuioſum.. Tergum ♌ nebulas, & frigiditates. Cauda ♌ humiditatem. Delphinus nebulas, & aeris varietatem. Caput andromadæ gratam ſerenitatem. Oculus ♉. auram frigidam, & niuoſam. Cornu ♈ aeris inconſtantiam. Cor ♏ tempeſtatem. Præcedens in femore Herculis, ventos, & tempeſtates. Lucida hydræ pluuias, & niuem. Lucida lancis boreæ frigidiorem noctem. Humerus dexter centauri humiditatem aeris. Aquila in plenilunio, oleas, & vites florentes minus fæcundas reddit. Pleiades copioſas pluuias. Humerus ſiniſter aquarij frigidas auras, & ventos. Aſellus auſtralis obſcuritatem cæli, & pluuias, Caput præcedens, & humerus dexter orionis niues, & ventos occidentales. Caput geminorũ, & humerus orionis ſiniſter remiſſionem frigoris, & ventorum conflictus. Dexter talus aurigæ, ventum turbidum.

Occaſus matutini ſtellarum fixarum, tam cum Sole, quam cum planetis alijs.

CAuda cæti nebulas. Delphinus calorem æſtũ, & imbres. Roſtrum corui auram turbidam, & craſſam. Cauda ♌ niuem, vel frigus. Spica ♍ humiditatem, & ventos. Aſellus boreus varietatem aeris. Regulus aquilonem, & pluuiã. Algorach, ſeu ala dextra corui nubem, niuem, & aeris turbationem. Cauda ♏ ventos, pluuias, & tonitrua. Arcturus aerem intemperatum. Aquila Africum, & æſtum. Lucida coronæ auſtrum. Cubitus dexter ♒ corruſcationes pluuias, & ventos. Cor ♏ aerem æſtuoſum. Humerus dexter ♒, pluuias, ventos, & corruſcationes. Dexter tibiæ ♒ auſtralis, tonitrua, & corruſcationes. Nebuloſa ſequens aculeum ♏ nebulas, & aquilonem. Axilla ♐ ſerenitatem. Stellæ ophiuchi nubes. Tergum ♌ nebulas, & rorem. Iaculum ♐ pluuias. Nebuloſa ♐ aerem turbidum, nebuloſum. Caput ♊ præcedẽs niues, & ventos occidentales. Pleiades aquilonem, & ſi nubes erit hyemẽ pluuioſam. Hyades gelidas pluuias. Vltima cauda ♈ pluuias cum niue. Cornu ♈ aeris inconſtantiam. Venter leporis ventos. Fæmur ſiniſtrum Herculis ventos occidentales. Caput andromedæ temperiem gratiſſimam aeris. Lucida hidræ nebulas, & humiditates cũ ventis. Procyon africum cum pluuijs, & dies halcynoi dicuntur, apex trianguli, ventos occidentales. Canis maior africum cum pluuijs. Clypeus orionis, nubes, & ventos ſine pluuia. Pallilitium, pluuiam cum niue. Cingulus orionis, fauonio, & auſtros cum pluuijs.

Occaſus veſpertini ſtellarum fixarum, tam cum Sole, quam cum Planetis alijs.

HYades ventos frigidos. Nebuloſa ♐ nebulas, & obſcuritates. Ceruix corui aerem inconſtantem, fulgura, & tonitrua. Cauda ♌ tepiditatem. Tergum ♌ nebulas, & nubes. Caput ſequens ♊ ventos occidontales. Aſellus boreus aquilones. Pleiades ventos frigidos. Oculus ♉ tempeſtatem. Procyon fluctuationem ventorum. Regulus fauonium. Arcturus, venti auſtrini. Axilla ♐ frigus ſerenum. Roſtrũ corui tranquillum, & ſerenum aerem. Lucida hidræ nubes, cũ pluuia. Aquila tempeſtatem. Lucida coronæ, cum cauda ♏ tempeſtatem. Iaculum ♐ auram lenem, & frigoris remiſſionem. Procyon, ſi cum plenilunio om-

omnium frugum lęſionem. Vltima cauda ♈ pluuias nocturnas. Caput andromedæ frigiditatem. Venter leporis ventos frigidos. Cor ♏ pluuias. Siniſtrum fæmur ♐ vẽtos, & ſerenitatem. Humerus ſiniſter ♒ frigiditatem. Cubitus dexter ♒ ventum pluuioſum. Ala dextra corui nubes, & pluuias nocturnas. Os cygni tempeſtatem in mari, & ventos pluuioſos. Cauda delphini ventum cum pluuia, vel niue, ſiniſter pes orionis temperatam aeris complexionem. Clypeus orionis pluuiam. Fæmur ſiniſtrum Herculis ventos vehementes occidentales. Syrius auſtrum, & aquilonem biduò antè, vel poſt plenilunium, rubiginem ſegetis, & vredinem florentium, vndè rubigalia, & floralia ex numæ, & ſybillarum decreto in principio Maij celebrabantur.

Ortus Solis cum fixis.

CVm arcturo ventos, & tempeſtates, cum aquila niues; cum andromadæ vmbelico tempus turbidum, & humidum. Cum aſellis ſubita aeris perturbationem, imbres, tonitrua, & fulgura. Cum acanar ſerenitatem, & caloris temperiem. Cũ aurigæ humero dextro ventos. Cum ♑ cauda niuem frigus, & nubes. Cum ♑ dorſo frigoris augmentum. Cum corona nubila. Cum cane maiori ſerenitatem, & calorem. Cum corona matutina ventorum renuntiationem. Cum Herculis ſtellis ventos. Cum hyadibus nubila. Cum hædis pluuias in Italia. Cum lancibus pluuias, & ventos. Cum lira frigus, & humorem. Cum ♈ cornu, vel cauda turbationem aeris. Cum delphino ventos. Cũ lunaribus maris æſtus. Cum ♌ nubila. Cum capitæ meduſæ niuem. Cum orione ventum fauonium. Cum pleiadibus ventos, & pluuias. Cum regulo ventum aquilonarẽ. Cũ ſucculis pluuias. Cum ſyrio maris æſtus. Cum trianguli ſtellis ventos. Cum ♉ oculo pluuias cum tonitruis, & fulgoribus. Cum vindemiatore gelidum aquilonem. Cum virgilijs fauonium. Cum zona orionis, fauonium. Cum ſpica ♍ manè oriens frigiditatem, & humiditatem auget, cum ſtellis in fronte ♏, ſtellis cæti, nebuloſis, in ♌, in orione, in ♐. Cum dorſo ♌, cauda ♌, vmbelico andromadæ, cornu, & cauda ♈, nexu ♓, aerem turbat, & humectat.

Sol occidens cum occaſu arcturi tempeſtatem. Cum occaſu aquilæ vẽtum affricum. Cum occaſu acanar aeream caliditatem. Cum occaſu aurigæ humeri dextri ventos humidos. Cum occaſu canis fauonium. Cum occaſu caudæ ♑ humiditatem. Cum occaſu hyadum maris commotionem. Cum occaſu cordis ♌ imbres, tonitrua, & fulgura. Cum

occaſu liræ eſt occidente. Cum occaſu liræ (ſie enim ſemper intellexi-mus ſupra) nubila, frigus, & pluuias. Cum occaſu lucidæ coronæ au-ſtrum. Cum orione ,& aldebaram occidens aerem cum tempeſtatate, imbribus, & ventis turbat. Cum regulo imbres, cum tonitruis, & cor-ruſcationibus, & vniuerſaliter ſtellæ ſaturninæ ſunt frigidæ,& ſiccæ,& grandinant, & ſimilia faciunt, Iouales ſalubres, & ſerenæ, martiales igneæ, procelloſæ, tempeſtuoſæ, & peſtilentes, Solares æſtuoſæ, & ventoſæ. Venereæ frigidæ, & humidæ. Mercuriales ſunt indifferentes, vnitæ cum Saturninis, vel ♄ participante gelidæ. ♃ ventoſæ, & tem-peſtuoſæ. ♂ impetuoſæ, ♀ peſtilentes, lunares ſunt turbidæ, & tempe-ſtatem in mari dant. Tempeſtuoſæ ſunt orion,arcturus,& corona. Ven-toſæ hædi, & capra. Pluuioſæ hyades, & pleiades. Æſtuoſæ anteriores partes ♌, & canes.

Vltra hæc aſſignata aeris mutationem cauſantia, hæc alia notanda ſunt. Luna quando peruenit ad ſignum aſcendens illius, ſ. ☌, aut □, ae-rem turbat iuxta qualitatem ſigni; tunc maximè mouetur tempus cum ☾ poſt aſpectum cum ☼ iungitur aſpectu valido cum domino figuræ, aſpectus ☽ cum ☼. Dominus aſcendentis in ſigno aqueo pluuias gene-rat. Ex ſuperioribus planetis ſolus ♂ pluuiam, ex inferioribus ſolus ☿ ſerenitatem dant. Cōſiderare etiam debemus pro temporis mutatione, cum quo aſpectum ſubeat ☽, poſt habitum aſpectum cum ☼, vndè ori-tur portarum aperitio, planeta à quo recedit ☽, dicitur aperire por-tam ei, ad quem poſt illum accedit; igitur ſi poſt aſpectum cum ☼ ac-cedit ad ♄ nubes, & ſæpè pluuiam facit, dum ♃ portam aperit ☿, aut è contra erunt venti boreales, dum ♂ portam ♀ aperit; ideſt poſtquã ☽ ab aſpectu cum ♂, ſubit aſpectum cum ♀, erunt venti auſtrales, ſi è contra, ideſt ♀ aperit ♂ portam, erunt venti cum pluuia tonitruis, & corruſcationibus, hoc tamen nota, quod dum planeta portas aperiens eſt ℞, tardi motus, occidentalis à Sole, deſcendens in ſua latitudine, vel combuſtus, aut oppreſſus erit indubitanter pluuia (excepto in his con-ditionibus ♂). Plures planetæ ℞ in 4. autumnali, ſi hyeme dirigãtur, erit vbiq; magna ſiccitas, ☽ dum in his ſignorum gradibus fuerit, pluit, in grad. 9. ♉. in 2. ♍, in 20. ♌. in 21. ♒, 4. ♍, 18. ♓, 21. 23. 25. ♎. ☌ ♂, & ♀ in ♋ pluit, dum ♒ ingreditur pluit.

Circa ſanguinis miſſionē à nulla corporis parte fiat dum ☽ in ſigno eſt illi parti dominante. Tempus extrahēdi ſanguinem, in flegmaticis ex omnibus partibus corporis dum ☽ eſt in ♈, ſed non tunc ex capite, in ♓ ſed non ex coxis. In melanconicis ex omni parte dum ☽ eſt in 15 ♎,

at non

at non ex natibus, in ♒ at non ex tibijs, pro colericis dum ☽ eſt in ♋, at non ex pectore, in ♏ at non ex pudendis, in ♓, at non ex pedibus, dũ ☽ eſt in ♊, vel ♌ nè ſanguis emittatur, vlterius dũ ☽ eſt coniuncta cum ſole impedit ſanguinis miſſionem per tres dies antè, & poſt, cum ♄ vel ♂ per vnum diem antè & poſt, cum ♀ combuſta tamen impedit ſicut, & cum ☿ combuſto. ☽ ☍ ☉, ♄, & ♂, per vnum diem antè, & poſt, ſic cum ☊ & ☋, idem ☍ & □ ♂ cum ♄. ☉ ☌, ☍, & □, & antiſc. cum ♄ vel ♂ impediunt per diem antè, & poſt, ☌ ☍ □ inter ♄ ♂ ♃ prohibet per 12. horas in omni aſpectu ☽ cum ♀ & ♃ eſt tempus aptum, in ✱ & △ cum ☉, & ♂, vlterius à prima □ eſt aptũ pro iuuenib. & ſanguineis, in 2. □ pro viri, iuuenibus, & colericis, in 3. □. pro virili ætate, ſenili, & flegmatica, in vltima □ pro ſenib. & melanconicis; alia multa circa medicinam videte apud alios. Tempus pro agricultura, dum ☽ eſt in ♋, ♍, ♎, & ♑, in ✱ aut △, in ♉ de ✱ aut △ cum ♄, in ♒ ☌ cum ♃ ♀, aut in ✱, △, vel □, alia apud alios inſpicite. Quoad nauigationem fuge nauigationẽ, dum malefici ſunt in angulis dominantes loco ☽, & aſcendenti, vel 9. aut ibi ſint ſtellæ tempeſtuoſæ, & procelloſæ, item Sol in 1. Mars in 10. vel 11. nocet, ☽ non ſit tempore itineris cum ☋, vel ☊, ſed ſit ☽ in beneficorum, vel maleficorum bono aſpectu, & domini loci ☽ & aſcendentis ſint fortes atq; hæc breuiter ſint dicta.

GENERALES APHORISMI XXXX.
Ex planetarum qualitatibus deducti ab eodem P. Mazzotta, pro his quæ ad aeris mutationem, medicinam, artem nauigatoriam, & agriculturam pertinent.

1 *QVi Aſtrologicam facultatem ad plura cupit extendere, ac determinarunt SS. PP. & Pontifices, mendacem ſe in illis futurum non euadet, cum veritas fucata nimis ſit, & non realis, quæ fidem, Sanctóſque Patres habet contrarios.*

2 *Planeta omnis in quacunque domo eleuatus ſit, bona ſi beneficus, mala ſi maleficus de natura illius domus, in qua eſt, illis ſignificat, qui ſibi, ſuoq; ſigno ſubyciuntur, magis tamen pertimeſcas mala maleſici infortunati, minora verò bona à benefico infortunato expectes.*

3 *Non ſtatim ex ſitu, aut dominio alicuius planetæ iudices ſignificata illius domus, in qua eſt, ſed prius inſpice aliorum planetarum cum ipſo configurationes, quia hæ augent, ſi maleficorum, minuunt verò, ſi ſunt beneficorum in malis ſignificatis, è contrà verò in bonis.*

4 *Omnes magnæ conſtitutiones iuxta temporis qualitatem, & planetas conſtitutos augent, vel minuunt ſignificata ſua.*

5 *Non de omni gradu eiuſdem ſigni Zodiaci idem feratur diſcurſus, ſed inſpice quænam 8. ſphæræ conſtellatio in dicto ſigno reperiatur, & iuxta illius naturam diſcurre, & ſigni.*

6 *In cuius exaltationis ſigno ſunt ſignificantes planetæ, ſubiectis domino illius exaltationis erunt bona, mala autem eis, in quibus eſt detrimenti, vel caſus ſigno.*

7 *Magis tibi placeat genitliaci thematis cardines in mediocrum, quam beneficorum poſſeſſione eſſe, namq; primo modo à mediocri ad melius aſcenditur, 2. verò à bono deſcenditur & cades. Augentur bona, dum planetam aliquem habes in gradibus plenis, magis ſi plures planetas habes, ita vt præſtent bona maxima. Minuuntur ſi in gradibus vacuis. Sunt autem pleni gradus iſti in* ♈ 8. 20. 30. *In* ♉ 11. 21. 30. *In* ♊ 7. 14. 23. *In* ♋ 12. 18. 29. *In* ♌ 7. 14. 29. *In* ♍ 9. 17. 27. *In* ♎ 5. 16. 27. *In* ♏ 8. 20. 27. *In* ♐ 8. 19. 20. *In* ♑ 10. 19. 30. *In* ♒ 9. 19. 30 *In* ♓ 12. 19. 28. *Vacua autem ſunt. In* ♈ 3. 17. 26. 0. *In* ♉ 3. 13. 26. 0. *In* ♊ 0. 19. 17. 30. *In* ♋ 6. 14. 20. 30. *In* ♍ 5. 11. 23. 30. *In* ♎ 0. 13. 24. 30. *In* ♏ 3. 14. 22. 30. *In* ♐ 0. 11. 23. *In* ♑ 7. 15. 24. 0. *In* ♒ 4. 13. 22. 0. *In* ♓ 6. 15. 25. 30. *Vlterius luminaria, Horoſcopus, & M. C. in horum ſignorum gradibus maxima bona dant. In* ♈ 9. *In* ♉ 3. 15. 27. *In* ♊ 3. 10. 11. 12. 15. *In* ♋ 1. 2. 3. 4. 8. 19. *In* ♌ 2. 5. 7. 19. 22. 23. *In* ♍ 3. 4. 14. 16. 20. *In* ♎ 3. 16. 17. 21. 28. 29. *In* ♏ 5. 7. 12. 15. 19. 20. *In* ♐ 3. 13. 15. 18. 20. *In* ♑ 8. 12. 14. 20. 24. *In* ♒ 7. 15. 16. 17. 20. 29. *In* ♓ 3. 17. 19. 20. *Inſuper dum luminaria ſolem .ſ. & lunam videris in ſequētibus gradibus magnas præbent infirmitates, & debilitates. In* ♉ 6. 7. 8. 9. 10. *In* ♋ 9. 10. 11. 12. 13. 14. 15. *In* ♌ 18. 27. 28. *In* ♏ 19. 29. *In* ♐ 1. 7. 8. 18. 19. *In* ♑ 26. 27. 28. 29. *In* ♒ 18. 19.

8 *Omnis planeta de illius participat natura, in cuius eſſentialibus dignitatibus eſt, vnde beneficum in malefici dignitatibus parum æſtimes, & maleficum in benefici dignitatibus minus timeas.*

9 *Draconis caudam magis deſideres cum maleficis, quam cum beneficis*

con-

coniunctam eſſe, quia illius malitiam minuit.

10 *Maleficorum aſpectus omnes ſemper aerem, & ſublunaria vltra ſolitam ac debitam temperiem alterant, & turbant.*

11 *A fortuna (ſi fuerit debilis, & malè affecta) nè expectes ex illius aſpectu alleuiari maleficorum mala ſignificata, ſed ea dubites infectari magis ab aſpectibus maleficorum maleficatorum; contrarium verò accidet, ſi è contrà fiet.*

12 *Non dubites de ammiſſione illius ſignificati, quod à planeta in ſigno fixo poſito promittitur, in communi autem, & mobili attentè de conſeruatione ſtudeas.*

13 *Configurationes planetarum cum fixis firmamenti maximè & augent, & oſtendunt, ac conſeruant mala, vel bona iuxtà ipſorum naturam.*

14 *Non proferas memorabiles mutationes, niſi videris ſuperioris alicuius planetæ configurationem, vel ortum, aut occaſum ſtellæ efficacis, & primæ magnitudinis.*

15 *Fruſtra circa directionis tempus verſantur illi, qui circa reuolutionem illius temporis conſiderandam non inſudant; fruſtratoriæ namq; & inefficaces habendæ ſunt directiones illæ, vel ſaltem minimi ponderis, quibus annua tunc temporis reuolutio non eſt conformis, ſed ipſis non conformibus, vna alterius minuet ſignificata, auget verò ſi conformis.*

16 *Renouabuntur eo anno ſignificata in themate natiuitatis, dum planetæ in illius anni reuolutione eandem habent diſpoſitionem, ac tunc habuerunt; in oppoſitum autem, & contrario modo ſe habebunt, dum diuerſo, aut oppoſito modo diſponentur.*

17 *Expendentur maximè bona, vel mala ſignificata, cum ſignificatores orientis, aut medij cæli cardinem in reuolutionis themate poſſidebunt.*

18 *In omni directione euentus accident conformes naturæ occurrentis planetæ promiſſoris applicati ſignificatis planetæ ſignificatoris bona verò ſemper, in maleficis directis ad beneficos intelligantur; benefici autem quocunq; radio ad maleficos dirigantur, ſemper mala ibi promittunt de natura promiſſoris malefici.*

19 *Qui circa directionis tempus nimis determinatè loquitur, non euitabit errorem, cum pluribus ex capitibus effectus poſſint impediri.*

20 *Quotidiani ſignificatorum tranſitus quotidianos tibi oſtendunt illorum bonos, vel malos euentus in ſignificatis illius, cuius tranſitus*

con-

conſideras iuxtà bonos vel malos illorum aſpectus, quos in tranſitu obiuat, & ab obuiantibus, ac in ſignificatis planetæ obuiantis, bona, vel mala futura iudica.

21 Omnis infortunæ aſpectus malitiam affert in his, quæ ab ipſo aſpiciuntur; fortuna verò auget bonum, & minuit malitiam quocumque radio aſpiciat.

22 Omnis planeta dominium habens ſuper aliquod bona, vel mala ſignificat de natura ſua iuxta ipſius fortitudinem, & ſitum, in quo eſt.

23 Efficaciam circa planetarum effectus deſume ab aſpectibus ☌ primum locum tenet, deindè ☍, poſteà □, deindè △, 3 ✶, 4. ſeſquiquadratus, & alij ſimiles, deindè quintilis, biquintilis, &c. In ſignis breuis aſcenſionis △ eoſdem producit effectus ac □, & in ſignis longæ aſcenſionis idem cauſat ✶ ac □, quod maximè notandum erit.

24 Beneficus planeta vel luna, aut ſol iuxta domus ſignificata bona dat ijs, qui illius ſigno, quod occupat, ſubijciuntur, at ſi benefici in 7. aut 12. reperiantur, augent mala illorum, malefici minuunt. Gaudeas te habere beneficos in 8; & magis in alijs cæli partibus locatos, maximè in cardinibus, quià nimis potentes ſe oſtendunt in eorum ſignificatis.

25 Planetæ in æſtiua 4. combuſti, ſi calidi calorem augent, ſi humidi in humiditate remittentur.

26 Planetæ aſcendentis, aut medij cæli, aut loci luminarium ad aquea ſigna tranſeuntes aerem aqua, & humiditate alterant; in aereis autem ventis, in igneis cum calore, in terreis cum frigore, & caloris remiſſione, & ſiccitate, & eo magis ſi ſimbolici ſunt planetæ, & ſignum ad quod tranſit, qualitatis minus ſit diſſimbolicæ.

27 Cum quocunque ♂, fuerit ☌, ſemper qualitatum, & temperiei mutationem ob violentam eius naturam cauſat, quod idem faciunt fixæ regiæ de natura eius, idcirco magis deſideres Antares eſſe diſtantem ab aliquo vel cardine, vel planeta, præcipuè ab horoſcopo, quam coniunctum, quia coniunctus ob ſuum caloris exceſſum, officit non prodeſt.

28 Fruſtra Aſtrologum ſe ille reputet, qui ſe metheorologicum eſſe non agnoſcit, non enim cauſas illius poſſumus indagare, dum eius, de cuius cauſa quærimus, proprietates non agnoſcimus. &c.

29 Non minus moleſtum cuiquam futurum cogites, inimicorum indiſcretioni ſubiacere, quam Medicorum vires planetarum, & vices non obſeruantium, manibus curari, namque plures propter hoc, ſuis inficiunt, quam reficiunt Medicinis.

30 Particulares euentus alicuius 4. inſpiciendi ſunt ex quotidianis planeta-

netarum aſpectibus; & dum inſpicis, & comparas tranſitus planetarum, & vide applicare ad parallelum aliquem planetæ, qui eſt in themate conſtituto ad punctum ſigiziæ luminarium iuxta naturam; & diuerſitatē illorum planetarum ità diſcurras, ac ſi accidat malus aſpectus inter illos duos planetas applicantem, & id, ad cuius parallelum applicat.

31 Nullus aphoriſmus, quià prudentis, & ſapientis Aſtrologi non moderatur, & applicatur coniectura, determinatam veritatem valet attingere.

32 Conſidera dominum alicuius domus in qua domu ſit, & iuxtà domum in qua reperitur, ſi bonum illā domus indicat, & ſit benè conſtitutus in illa domu, bona illius domus in qua eſt, promittit iis, quos ſignificat domus illa, cuius eſt dominus; ſi mala, vel malè poſitus, mala illis pronunciat. Planeta omnis ad maleficum applicans malo radio mala ſignificat ſubiectis planetæ illius applicantis, ad beneficum applicans mala ſubiectis planetæ, ad quem applicat, largitur; beneficus applicans benefico vtriuſque ſubiectis dat bona.

33 Dum Planeta dominus alicuius domus, vel in ipſa locatus applicat ſuo motu vel domui alicui, vel planetæ ſi benefico applicat, dic ab illius, cui applicat, ſubiectis iuuari in ſignificatis illius domus; ſi malefico, impediri, vndè dum nauigationis v. g. ſignificatorem videris marti applicare, impedietur à ſubiectis martialibus.

34 Nullius rei finis bonus eſt expectandus, dum illius rei ſignificator eſt in maleficorum maligno aſpectu; ſecus verò dum eſt in aſpectu beneficorum, vel in bono aſpectu malefici, at in his ſecundis non ſine moleſtia, & labore.

35 Lætari magis debemus dum regiam aliquam ſtellam fixam beneficam, & triſtari dum maleficam regiam habemus in cardinibus horoſcopi, & M. C. quam ſi planetam alium haberemus, quia illæ efficacius quam iſti operantur. Inſuper dum Maleficum benè conſtitutum, ac fortem in his cardinibus habes magis tibi proderit, quam alius quicumque beneficus ibi eſſet.

36 Maleficus ſi in ſigno, quod domus, vel dignitas alicuius (dummodò in illo nullam ipſe obtineat dignitatem quia tunc iuuat) & à domino illius ſigni non benigno, ſed malo, vel nullo radio aſpiciatur, ſemper inficit ſubiectos illi ſigno, & domino illius.

37 Quemcumque planetam in ſuis domibus conſtitutum habueris, quicumq; ſit etiam maleficus, & vbicunque ſit excepta 7, 12, 6, & 8,

bona

bona ab ipſo ſignificata expectes; horum tamen contrarium dicito, dum in ſuis debilitatibus, detrimento, vel caſu, aut peregrinus erit.

38 *Tunc maximè vires ſuas oſtendunt in malefaciendo planetæ cum perueniunt ad ſignum oppoſitum ſignis, quæ ſunt domus ipſius, hinc tunc peior ♄ cum in ♋ vel ♌ fuerit, quia ♒ & ♑ opponuntur, idcirco in tali planetarum ſitu caueas ne ſignificata illorum incipias.*

39 *Directiones quæ ad maleficorum parallelos perueniunt, ita nocent, ac ſi ad corpus perueniſſent, è contra ad beneficorum paralellos proſunt, ſicuti ad corpus peruenientes.*

40 *Dum aſpectus quoad Zodiacum non videris habere quoq; correſpondentiam ſimilium aſpectuum quoad Mundi ſitum, nimis remiſsè de illorum ſignificatis proferas. Quod ſi conformitas adſit, intenſam pronuncia eorum futuram efficaciam.*

Aſtrologicæ Philoſophiæ totiuſque operis finis ad maiorem Dei laudem, eiuſq; Virginis Deiparæ, SS. PP. Petri Cœleſtini, & Benedicti, ſub quorum tutiſſimo patrocinio hoc compleui opus die Sabbati 13. Septembris 1653.

MRJ / Hol
Bar
Arr 1118
B
24280